

VSEVOLOD IVANOV

PARHONE NCO

CctoteajftuAfj

Cartea înfăţişează sugestiv unele evenimente desfăşurate în timpul Revoluţiei din Octombrie şi în anii care au urmat, până la lichidarea de către Armata Roşie, ***a*** resturilor contrarevoluţionare şi a trupelor hiterventioniştilor, asmuţite asupra tânărului stat sovietic, de reacţiunea internaţională.

Romanul acesta nu este un roman obişnuit, ci un fragment de epopee, epopeea bătăliei purtată de muncitorii şi ţăranii ruşi sub conducerea Partidului Bolşevic, pentru a alunga Întunericul ţarist, pentru a sfărâma cătuşele exploatării seculare, pentru a respinge atacurile date de forţele imperialiste, pentru a creea o lume nouă, socialistă.

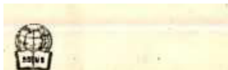
Eroul povestirii este muncitorul Parhomenco. Prin conştiinţa lui de clasă, prin eroismul şi patriotismul său, el s'a ridicat până la încrederea şi preţuirea lui Lenin şi Stalin, ajungând general al Armatei Roşii.
Cartea e dominată de figurile mărețe ale celor doi conducători ai Marii Revoluţii Socialiste. Genialii învăţători ai lumii muncitoare nu apar la fiecare capitol. învăţătura lor, geniul lor organizatoric, legătura vie şi creatoare între ei şi masse se simt însă în fiecare rând.
Întâlnirea lui Parhomenco cu Lenin şi Stalin, legendarele pagini înscrise de Armata Roşie la Tariţin, sub conducerea tovarăşului Stalin, toate aceste momente istorice — ocupă un loc principal în romanul lui V. Ivanov.
Felul în care ea oglindeşte luminoasa învăţătură a conducătorilor proletariatului, calda umanitate ce se desprinde din această carte, înarmează pe cititor, îl educă şi-l îndrumează.

VSEVOLOD IVANOV

PARHOMENCO

EDIŢIA II-A

REVĂZUTĂ DE
LAURENŢIU FULGA

E D I T U R A „ C A R T E A R U S Ă “

PARHOMENCO

DE

VSEVOLOD IVANOV

Ediţia II-a, revăzută

S-A EDITAT DE CĂTRE ASOCIAŢIA ROMÂNĂ PENTRU LEGĂTURILE DE PRIETENIE CU U.R.S.S.

A R L U S

E D I T U R A „ C A R T E A R U S Ă ”

1951

Traducere după originalul în limba rusă
BceBOJiofl HBSHOB : IlapxoMeHKO,
•:<Co3ercKi',°i nucarMb», 1948.

1

În Octombrie 1905 muncitorii din Moscova declarară grevă generală. În câteva zile, greva cuprinse aproape întreaga Rusie. Numai muncitorii industriali care luau parte la grevă înumărau aproape un milion. La Harcov, Ecaterinoslav şi Odesa se ridicară baricade. Guvernul ţarist se sperie într'atât că, la 17 Octombrie, ţarul Nicolae semnă manifestul prin care se făgăduiau fel de fel de libertăţi. Ca totdeauna, ţarul Nicolae voia să înşele, poporul. Deaceea muncitorii ruşi continuară greva, manifestând pe străzile oraşelor şi protestând împotriva aşa ziselor „libertăţi" din manifestul de la 17 Octombrie.

În acelaşi timp se declară grevă şi la Lugansc, mare centru industrial în gubernia Ecaterinoslav. Se pregăti şi o manifestaţie de protest.

Tânărul muncitor Alexandru Parhomenco fu însărcinat să conducă această manifestaţie. Atât manifestanţii, cât şi Alexandru Parhomenco, ştiau bine că împotriva muncitorilor grevişti din toate oraşele industriale fuseseră asmuţite bande de huligani, aşa numitele „sotnii negre",[1] şi că se făceau concentrări de trupe şi poliţie. Manifestanţii ştiau toate astea şi erau gata de luptă.

Cântând „Varşaveanca", muncitorii cu stegari în fruntea coloanei se apropiau de grădiniţa „Uspenschi". Aici îi aşteptau cernosotenţii, care făgăduiseră nobilimii şi negustorimii din Lugansc ori să-i distrugă pe manifestanţi ori să piară până la unul.

Plouase fără oprire, din ajun şi toată dimineaţa. Către amiază se însenină, dar mai apoi nori vineţi, afânaţi şi reci apărură din nou. Porni să bată un vânt îngheţat, care înnăbuşea glasurile oamenilor. Dând în asfinţit, soarele cobora în spatele bisericii „Uspenschi" zugrăvită de curând în roz. De jur împrejurul turlelor se roteau porumbei albi, pregătindu-se de culcare. Frunzele plopilor, atinse de prima brumă, foşneau şi rătăceau în neştire dealungul străzii, regretând parcă părăsirea grădinii publice.

— Vin ! — se auzi din grădină un glas ascuţit şi plin de ură.

---

[1] Organizaţie reacţionară, extremistă şi monarhistă din Rusia ţaristă. Membrii ei se numeau cernosotenţi. (N. trad.).

Grupul de cernosotenţi dădu buzna afară din grădină şi din biserică, ieşind înaintea muncitorilor şi strigând:

— Pe ei!

— Grăbiţi-vă, băieţi, grăbiţi-vă ! Or să ne vină îndată şi cazacii în ajutor! — strigă un bărbat lat în spate, lucind tot,, de parcă ar fi fost lustruit cu ceară, de la ochii ascunşi sub cozorocul şepcii şi până la cizmele înguste şi elegante din picioare.

Era Ceamucov, epitropul bisericii „Uspenschi" şi negustor de vopsele. În lumea comercială, se bucura de un respect deosebit, cu toate că întreg oraşul îl ştia beţiv şi pus pe gâlceavă. Nu era zi de la dumnezeu în care să nu-şi bată nevasta şi copiii. Ba cel mai mare dintre copii rămăsese şi cocoşat, aşa de crunt fusese bătut. Era mai ales cunoscută oamenilor cruzimea lui fără margini: cu un an înainte, în săptămâna brânzei, îşi spânzurase câinele din curte, deoarece acesta — nerecunoscându-l — îndrăznise să-l latre. L-a atârnat de burlanul casei şi l-,a lăsat acolo. Vecinii veneau să caşte ochii la hoitul care începuse să se descompună şi la poarta înaltă zăvorită. I se mai atribuia lui Ceamucov şi o altă fărădelege. În calitate de membru în conducerea băncii oraşului, reuşise să fure jumătate din capitalul băncii şi curând după aceea să intre totuşi membru responsabil în „Uniunea Arhanghelului Mihail".

Lâ apariţia greviştilor, el începu să învârtească un ciomag noduros pe deasupra capului, asmuţind mulţimea de locuitori împotriva muncitorilor care, nemulţumiţi de „manifestul din 1*T*
Octombrie", cereau o libertate adevărată. În urma lui gâfâiau patru vânzători palizi la faţă, înarmaţi de asemeni cu reteveie groase. Dar pe aceştia de fapt, ca şi pe mulţi dintre cernosotenţi, nu-i prea trăgea inima nici măcar să fie martori la încăierare, dar mite să se bată.

încă din cursul dimineţii, muncitorii se duseseră la închisoare cu intenţia de a-i elibera pe condamnaţii politici şi nu se retrăseseră decât în momentul când intervenise poliţia călare. De altfel nu făcuseră decât să se regrupeze pentru a se îndrepta spre uzinele Hartmann, unde li se alăturase apoi un detaşament •nou, despre care se spunea că ar fi înzestrat cu bombe.

Cele două coloane care se apropiau încet şi pline de încordare, una contra celeilalte, se aflau despărţite printr'o băltoacă largă, cu margini vinete şi colţuroase de ghiaţă spartă. Lângă băltoacă se aflau vreo câţiva porumbei. Unul din ei, cu moţ roşcat, privind cu un ochi la cei ce se apropiau, suflând din greu, ciugulea grăbit, spunând parcă în sinea sa : „Chiar dacă apune soarele, eu tot mai mănânc ceva !" Puţin mai încolo, în- tr'o urmă largă de copită, se aciuiase o vrabie, deşi în faţa ei nu se găsea nimic de ciugulit.

În partea aceea se vedeau lucind o pată de unsoare de căruţă şi o bucşă stricată. Deoparte a băltoacei, scârţâia trist uşiţa pe jumătate ruptă a unui felinar.

Muncitorii nu se mai întrebau dacă face sau nu să-i ibată pe cernosotenţi. Acest lucru se înţelegea delà sine. Socoteau numai cum să-i bată mai bine. Dorinţa aceasta era cu ,atât mai vie acum, după ce îl zăriră printre ei pe negustorul Ceamucov ; Fu deajuns pentru ca manifestanţii să se strângă într'un arc de cerc.

Alexandru Parhomenco, care conducea manifestaţia din însărcinarea bolşevicilor din Lugansc şi care se afla în fruntea coloanei, îşi întoarse privirea asupra rândurilor de muncitori. Socoti că mergeau cum nu se poate mai bine. Pe delături se ali- niaseră muncitorii cei mai puternici şi mai îndrăsneţi., pentruca în cazul unei provocări sau în eventualitatea unor focuri trase din casele locuitorilor, să poată acţiona asupra mulţimii. Deo- cam'dată toţi înaintau energic, cu hotărîre şi îndrăzneală.

Cu totul altfel mergeau cernosotenţii. Neavând a se teme nici de locuitori, nici de poliţie, ei neglijaseră să-şi protejeze flancurile, aşa încât cei mai vânjoşi se alflau tocmai în mijlocul străzii, alături de Ceamucov.

— Minunat ! — exclamă Parhomenco la. vederea lor. —
Transmiteţi din om în om ca toţi tovarăşii să dea năvală îrt spre dreapta. Prima lovitură le-o dăm de flanc. În faţă o şă-i lovim după aceea I La început totdeauna se izbeşte de flanc,, adăugă el, comunicând un gând care poate nici nu era al lui, fiind miai degraibă un ecou al atâtor lupte duse prin stepă de către strămoşii lui, cazacii liberi.

Şi zicând aşa, le-o luă înainte, ou mâinile la spate, privind din când în când spre 'tovarăşii săi, vesel şi surâzător. Avea pe umeri un pardesiu uşor, cu guler de pluş. La un moment dat scutură din umeri, ca şi cum ar fi vrut să-şi dea seama dacă, ia nevoie, l-ar putea lepăda cu uşurinţă. Văzând repeziciunea cu care fusese transmis ordinul său, se convinse că manifestaţia nu va eşua şi că procedase cât se poate de bine când trimisese înainte pe băieţii de la uzină, ca să observe unde se adună cernosotenţii. Aducându-i-se la cunoştinţă locul, înainte de a ajunge la grădina „Uspensohi”, îşi regrupase primele rânduri, lăsân- du-i deoparte ipe cei care se simţeau obosiţi.

Numai vreo douăzeci de paşi îl despărţeau pe Ceamucov de Parhomenco şi de stegarii care înaintau cântând. Alexandru îi şi zări faţa lucioasă, gura larg rânjită, cu dinţii mari, şi şapca albastră trasă pe o ureche. Ceamucov ridică bâta groasă de mesteacăn. Porumbeii şi vrabia îşi luară speriaţi ©borul.

Proptindu-şi piciorul în marginea de ghiaţă, Ceamucov îşi- făcu vânt peste băltoacă.

În aceeaşi clipă, un urlet de groază izbucni din fundul grădinii. La

auzul lui, vânzătorii se opriră. Vocile li se păreau cunoscute. Apoi ceva se prăbuşi cu sgomot asurzitor. Era, după cum se află mai târziu, chioşcul din parc pe care îl doborîseră muncitorii trimişi de Parhomenco ,.să lovească de flanc“. Vicleşugul reuşise. Dându-şi seama că vor fi izbiţi deodată din flancuri şi spate, cernosotenţii şovăiră...

— Aruncă bombe! — strigă careva.

Ceamucov se opri. Cernosotenţii o rupseră la fugă, dar nu în partea dincotro veneau strigătele, adică în dreapta, ci spre. stânga. Vânzătorii dispărură cu toţii. Doar un băcan pipernicit, îmbrăcat cu o haină mai lungă decât el, se căţăra tot făcân- du-şi cruce — pe un felinar.

Ceamucov îşi svârli cât colo bâta şi o luă deasemeni la> goană, sfichiuit din urmă de strigătele batjocoritoare ale muncitorilor.

— Vezi să nu rămâi în urmă I...

— Galoşii!... Vezi că-ţâ prăpădeşti galoşii 1...

— Bădie, ţi-ai pierdut chibriturile!

Un fior de satisfacţie neobişnuită puse stăpânire pe mulţimea muncitorilor. Glasurile celor, ce cântau deveniră mai puternice. Steagurile fluturau în vânt, mai uşoare parcă şi mai roşii. Poliţia se retfugie prin circumscripţii, baricadând uşile cu ■dulapuri şi porţile cu căruţe. În timpul acesta nevestele şi’ copiii manifestanţilor veniră să le aducă de mâncare. Rămaseră acolo până noaptea târziu, privindu-i pe cei care mergeau cântând în coloană de marş. Din câte se svonea, cernosotenţii nu se opriseră din fugă decât în stepă, iar cazacii nu mai erau siguri pe viaţa lor.

Ceamucov se înapoie acasă târziu. Trecu prin grădină şi •sări peste gard, ocolind poarta. Intră în dormitor, fără şă se uite în sufragerie, unde ardea lampa şi unde se afla băiatul lui, ■elev al şcoalei comerciale din Ecaterinoslav. Se întorsese acasă pentrucă multe instituţii de învăţământ — printre care şi şcoala comercială — fuseseră închise. Feciorul îşi adusese şi un prie- 1en, pe Ernst Straub, student la institutul de mine, fiul unui bogat industriaş neamţ, acţionar la distileria de rachiu şi la „Fabrica de unelte şi maşini“ din Lugansc.

Cei doi tineri vorbeau despre manifestaţia din ziua aceea. Studentul Straub spunea tare, cu siguranţă în glas :

— Voi. ruşii, nu ştiţi să-l apăraţi pe individ şi proprietatea lui. Poftim, tatăl dumitale, om cult, a condus oameni cuviincios îmbrăcaţi împotriva unor sdrenţăroşi. Şi care a fost rezultatul ?

„Comercialistul“, care-l aprecia pe Straub pentru „temeinicia şi filosofia“ lui, considerându-se pe sine mai presus de toate, Izbucni în râs, la amintirea cernosotenţilor pe care, de la fereastra casei părinteşti. îi văzuse fugind.

— Dar să ştii că Parhomenco e îmbrăcat ca lumea.
— Cine-i acest Parhomenco? — întrebă Straub.
— Cel care a condus manifestaţia!

Straub spuse:

— În Germania aşa ceva ar fi imposibil l...

— Ce ar fi imposibil ? — întrebă Ceamucov-fiul, râzând cu îiohote.

Auzind hohotele neruşinate ale feciorului, Ceamucov intră 3i spuse enervat, scărpinându-se totodată ruşinat la ceafă cu mâna lui lată şi unsuroasă :

— Domnule student, iireş'te că în Germania e mai bine. Dac'aş fi putut învăiţa delà nemiţi, le-aş fi arătat eu ăstora...

Se uită apoi spre băiatul lui, căruia îi adresă o înjurătură grosolană, după care se duse la culcare.

Studentul Ernst Straub îşi povăţui prietenul, pe un ton cuviincios, că trebue să-şi respecte tatăl, chiar dacă acesta n'are dreptate. Apoi îşi cercetă ceasul : se culca totdeauna la miezul nopţii cu o precizie matematică. Până atunci mai erau câteva minute. Mai întâi citi câteva pagini din Nietzsche, descoperind multă asemănare între felul său de a gândi şi acţiunile ..supraomului” !a modă, apoi adormi fără griji.

Peste noapte, profitând de întuneric, poliţia călare apăru în drep'tul -grădinii Uspensdhi. Cu săbiile în vânt, poliţiştii tăibărîră asupra manifestanţilor, care cântau cântece revoluţionare.

La început, manifestanţii se dădură laoparte, făcându-le loc să treacă, aşa cum le poruncise Parhomenco. Crezând însă că manifestanţii fug, poliţiştii năvăliră în grădină.

— Strângeţi rândurile ! — strigă Parhomenco. — Daţi-i jos de pe cai !

Mulţimea năvăli în tăcere asupra poliţiştilor. Parhomenco se repezi spre cel mai înalt poliţist care ridicase sabia şi-l trase jos de pe cal.

— Dacă mu te pricepi, nu te apuca să te războieşti, — spuse Parhomenco.

Poliţistul îi căzu mototol la picioare jelindu-se că numai de nevoie intrase în serviciul ţarului. Tânărul scoaise şeaua calului şi o aruncă peste gard. Scăpat de povară, animalul se de- părtă în galop, urmărit de privirile lui Parhomenco. Iubea nespus de mult caii şi acesta era primul cal cucerit în luiptă. Dar nu sosise încă timpul să umble călare !

Noaptea, niciunul nu închise ochii. Organizatorii manifestaţiei erau mulţumiţi de Parhomenco. Obosit, înfierbântat şi plin de praf, acesta vorbea de zor, sorbind înghiţituri sidravene de apă dintr'un căuş mare :

— Acum n’or să mai aibă curajul să se atingă de noi. Hoituri : asta sunt cernosotenţii.

Iratr'o locuinţă conspirativă, un muncitor cu capul mare şi- cărunt, pe'npme Barev, aranja pe o masă nişte broşuri bolşevice abia primite delà Pelersburg. Din când în când îşi arunca ochii:

pe o listă, unde se preciza cărei fabrici sau mine urmau să fie distribuite şi care anume broşuri.

Era lipsă de literatură şi mai ales de broşuri scrise de Lenin! De aceea Barev lua, fără grabă şi ou băgare de seamă, broşurile cu scoarţe roşii, cenuşii şi portocalii, gândiudu-se îndelung asupra fiecăreia: unde s’o trimită? întocmai unui arti- lerist cu experienţă care alege punctele cele mai vulnerabile ale inamicului, ca să îndrepte într’acolo focul tunurilor sale.

— Ai citit-o? — întrebă Barev, arătându-i lui Parhomenco una din broşurile lui Lenin. — E bine scrisă. Fiecare cuvânt trebue învăţat pe cţe rost.

Zâmbind fericit cu tot chipul lui tineresc şi fraged, Parho- rnenco scoase încetişor din buzunarul interior al hainei un pacheţel înfăşurat într’un ziar. Înăuntru era chiar broşura lui Lenin, pe care i-o arătase Barev.

— O cunosc pe de rost, — spuse repede Parhomenco. — Vrei ca eu să spun şi tu să mă urmăreşti? Tocmai eu să nu-l cunosc pe Lenin ?! Barev, l-ai văzut vreodată îin carne şi oase ?

— N’am avut ocazia.

— Nici Voroşilov nu l-a văzut. Mare păcat!

— Dar pentruce trebue să-l cunoşti personal pe Lenin?

— Aşa îmi cere raţiunea. Crezi că dacă sunt tânăr nu gândesc ?

— Dimpotrivă, Saşa. Numai că degeaba gândeşti că sotniile negre n'or să ne mai,atace. Ba or să ne mai atace. Uite ce vreau să-ţi spun : Tu ai condus cu pricepere manifestaţia şi ai reuşit să împrăştii pe cernosotenţi cât se poate de bine. Totuşi, eu în locul tău n’aş fi aşa de mândru. E adevărat că sotniile negre sunt ca nişte hoituri. Dar, dragul meu, şi în hoituri se găsesc otrăvuri periculoase...

— Crezi oare că or gă vie mâine la fabrici ? — întrebă Parhomenco.

— De ce la fabrici ? Or să-i gonească ai noştri şi de acolo, însă se vor agăţa de cei slabi. Cu siguranţă că mâine va fi un pogrom evreesc.

Şi într’adevăr, către ziuă, un băiat de la uzină aduse vestea că la ceainăria „Uniunea poporului rus” prăvăliaşii, ajutaţi de poliţişti şi de agenţii travestiţi ai „Ohranei“, sunt gata să tabere asupra evreilor.

Parhomenco sări ca ars. înalt, de se lovea aproape cu capul de tavanul bucătăriei, se uita cu ochii cenuşii înfierbântaţi la Barev, care continua să verifice lista de difüiare a broşurilor,. Se aştepta să înceapă şedinţa. Muncitorul încărunţit Barev ştia multe şi de aceea toti îl ascultau. Şi acum Parhomenco avu impresia că, deşi Barev aprobase demonstraţia* nu era în totul de acord ou lăudăroşenia lui. Şi la urma urmei nici n’avea. cu ce să se laude. Mare ispravă să-i loveşti de flanc pe cernosotenti şi să-i alungi din grădina publică 1 De astă

dată, însă, era de aşteptat să se întâmple ceva mai serios. Se şi vedea pe baricadă, în mijlocul străzii. Agenţii „Ohranei” şi poliţiştii înaintând spre- baricade cu armele în cumpănire... A!ăturându-li-se şi jandarmii... Iar el lăsându-i să se apropie şi deodată comandă „Foc“... Rândurile cernosotentilor căzând... Toată lumea ţipând şi răcnind...

— Vă rog să-mi încredinţaţi şi baricadele, şi apărarea celor slabi, şi împiedicarea pogromului, — se rugă el. — Din fragedă tinereţe am intra't în Partidul clasei muncitoare.

— Baricadele vor fi ridicate atunci când va da ordin Partidul, — răspunse Barev. Şi mai departe, fără nicio umbră de dojană, preciză : — Când ne ordonă Partidul, mi când ne provoacă „Ohrana“ ! Iar pogromul nu trebue preîntâmpinat cu baricade. Mai bine să-i măturăm pe toţi şi să le arătăm că Lu- ganscul şi locuitorii săi, muncitorii, nu permit ruşinea pogromurilor.

Parhomenco nu se putu stăpâni :

— Ne îngăduiţi, — spuse el, — să facem uz de arme, dacă; poliţiştii delà „Ohrână“ i-or ataca cu cuţitele pe cei desarmaţi >

— Asta rămâne să hotărăşti singur, Saşa, ştii din copilărie ce se face în ocazii dintr’astea.

2

Într’adevăr, aidoma majorităţii celor de o vârstă şi o situaţie cu el, Saşa Parhomenco văzuse încă de mic copil suferinţele care se abateau din toate părţile asupra poporului. Cu vreo trei sute de ani în urmă, satul său natal, Macarov-Iar fusese populat numai cu exilaţi, iar viaţa întemeiată pe vremea aceea din nedreptate şi suferinţă continua neschimbată. Satul se afla aşezat într’o depresiune. De jur împrejur, la vreo sută de stânjeni depărtare, începeau colinele. Într’o singură parte dealurile se mai depărtau, lăsând loc de ieşire în stepă. Dar nici acolo nu era mai uşor de trăit.

Stepa şi toate conacele din partea locului, de dincoace de Doneţ, aparţineau cât vedeai cu ochii moşierului Ilienco. De cealaltă parte a Doneţului se întindea o pădure mare şi bogată. Însă pădurea era proprietatea cazacilor, care nu ţi-ar fi îngăduit să strângi nici măcar uscăturile. Eremin-dogarul, prietenul sfătos al tuturor copiilor, care-l îndrăgeau fiindcă ştia să povestească basme ca nimeni altul, se dusese într’o bună zi să adune nişte răchită pentru cercuri. Dar cazacii au pus mâna pe el şi l-au bătut atât de crunt, că peste cinci zile şi-a dat sufletul. Iar dacă scoteai boii la păscut pe câmp, venea moşierul de ţi-i lua şi te punea la amendă. De aceea Iacob Pairhomenco, tatăl lui Saşa, nu se prea ocupa de gospodărie, ci se îndeletnicea mai mult cu făcutul oalelor de pământ sau cu îngrijirea cailor. De altfel, asta era o îndeletnicire

deosebită. Familia prea numeroasă nu-i îngăduia tatălui să agonisească mai mult de cinci ruble. Şi cu cinci ruble ce fel de cal puteai cumpăra? Totuşi, orice mârtoagă îi pica în mână, izbutea s'o îngraşe. Pe urmă nu-i mai era greu s'o vândă. O vindea, ca să-şi dea seama că n'a câştigat mai nimic. De necaz se ducea să-şi bea banii, după care pleca iarăşi' în căutarea altui cal de cinci ruble. Tot ajutându-l pe tatăl său ca să-şi vază de mârţoage, Saşa ajunse cu timpul să prindă drag de cai. Crescut mai măricel, din primii bani câştigaji, îşi cumpără o carte întitulată „îngrijirea câ'Mui". Dar până să-şi cumpere această carte, avusese parte de un trai dintre cele mai grele. Familia era numeroasă. Cine să mai aibă grijă de cei mici? Iată de ce Saşa nu se duse la şcoală decât doi ani. Cu toate astea, ca în tot ceea ce făcea, puse destulă sârguinţă la învăţătură„ încercând chiar să înveţe pe de rost catehismul. În acelaşi timp, se ocupa tot cu atâta conştiinciozitate şi de creşterea fraţilor mai mici. Curând se plictisi, însă, de metodele educative prea simple de la ţară şi ceru să i se dea o altă ocupaţie. Se ducea împreună cu fraţii şi cu maică-sa la prăşit de mei, treabă pentru care moşierul le plătea zilnic câte cincisprezece copeici, plus mâncarea compusă din fiertură de mei. Când se făcu mal mare, intră cărăuş cu boii.

Coborînd povârnişul văii, el privea adeseori înapoi, dea- lungul drumului care şerpuia pe deal. Era căldură şi ¡pralf... Boii păşeau alene pe şoseaua care duce la Lugansc. Acolo lucra ca sacagiu bunicul său, vânzând apă cu o copeică găleata. Gân- dinldu-se la el, S,aşa vedea parcă aevea un" cal uriaş, nu ca aceia pe care îi cumpăra tatăl 6ău, şi un butoi lucind în soare, din care bunicul, doar în cămaşă roşie, scoate apa neobişnuit de limpede cu o găleată argintie. II goleşte, aruncă copeicile strălucitoare în fundul butoiului, apoi pleacă mai departe pe străzile Lugansoului, răsucindu-şi mustaţa.

— Tăticule, lasă-mă să mă duc şi eu la Lugansc, — se rugă el într'o bună zi de taică-său. — Vreau să mă fac sacagiu. O să-ţi strâng zece ruble ca să-ţi cumperi un cal mai ca lumea.

Tatăl săn fu. mişcat de grija pe care i-o arăta Saşa.

— Ar fi bine să strângi chiar şi douăsprezece ruble, — îi spuse el visător, dându-i adresa bunicului şi pâine pentru .drum. — Gu douăsprezece ruble, am putea alege un cal straşnic.

Bătrânul îl priiţii cam aspru. Cu toate astea, lui Saşa îi plăcu demnitatea cu care îi vorbea de meseria lui. Unchiaşul. însă îl refuză, bănuind că Saşa venise la oraş de dorul vieţii uşoare şi nu să se ocupe de căratul apei. Aşa dar îi găsi de lucru la o fabrică de cârnaţi, unde era plătit cu trei ruble pe lună, în afară de mâncare.

— Cârnatul nu-i ca apa, chiar dacă nu bagi de seamă nu se risipeşte, — îi spiuse bunicul.

Saşa Parhomenco umbla cu coşul pe străzi, strigând:

— Hai la cârnaţi! Cârnaţi proaspeţi!

De câte orii se întâlnea cu bunicul său, acesta îşi oprea iapa murgă, îşi punea hăţurile umede pe genunchi şi cumpăra cârnaţi de cinci copeici. Apoi, clefăind sgomotos, îi lăuda marfa:

— Cumsecade fabrica voastră. Grăsime, taman atâta cât este nevoie.

Saşa află că oraşul avea vechime. Fusese întemeiat de cazacii zaporojeni, care ridicaseră la început pe malul Inganei doar nişte colibe scunde, apărate de tunuri groase. Mai. târziu, după descoperirea zăcămintelor de fier şi de cărbuni, fuseseră aduşi muncitori din Urali, şi funcţionarii puseră bazele uzinei de tunuri. Negustorii aduceau vite la târgurile din Lugansc. Din Rusiia veneau în spre Don cosalşii amărîţi, slabi, încălţaţi cu opinci. Iar cazacii soseau îmbrăcaţi în cămăşi albe şi largi, în pantaloni la fel de largi, de culoare albastru îndhis şi cu lampasuri roşii. Capetele lor de beţivi, arse de soare, er.au acoperite cu şepci albastre. Când ieşea! la pescuit, le puteai vedea încă de departe casele de lemn, ou acoperişuri de scândură, formate fiecare din câte trei camere încăpătoare şi călduroase, a

căror podoabă nelipsită o forma portretul lui Erm-ac, cu sabia lată de argint.

Oraşul mai avea fabrici de topit untură şi tăbăcăriii. Saşa se oprea la poarta câte uneia dintre ele, privind cum se cărau butoaie cu untură şi baloturi uriaşe de piele roşcată. Mirosul de piele proaspăt tăbăcită îmbâcsea tot aerul. Ce cizme rezistente se puteau face dm această piele şi ce departe ar fi putut pleca cu ele ! Delà fabrica de muniţii se scoteau lăzi lungi şi înguste. Acestea aveau un miros particular, misterios şi greu. Conţineau cartuşe. Căruţaşul care le transportai, văzând băiatul cu' ochi veseli şi iscoditori, fără să se oprească, îi făcu lui Saşa semn cu degetul să se apropie. Băiatul alergă către el.

— Taie de zece copeici ! •— spuse răguşit căruţaşul. Luă o bucată de cârnat şi se repezi după aceea să cumpere un rachiu.

Băiatul alergă în urma lui şi-l întrebă:

— Da’ în cine or să tragă cu atâtea cartuşe?

— În cine se va porunci. — îi răspunse căruţaşul. — Când ai să faci armata, ai să înveţi şi tu.

îşi bău rachiul, apoi scoase un oftat plin de năduF de se speriară toate găinele din preajmă.

Delà uzinele Hartmann erau cărate spre gară maşini şi instrumente, de tot felul. După câte auzise, la Hartmann lucrau aproape şapte mii de oameni. Fabrica aparţinea unor belgieni. Într’o zi, stând în poartă, Saşa văzuse intrând în curte un landou luxosi, căptuşit cu piele şi tras de'doi cai, în care şedeau inginerii belgieni, cu părul negru, fumând ţigări brune şi groase. În urma lui venea un cupeu, în care se lăfăia arhiereul, urmat de corul care mergea pe jos. Nu departe de acolo, într’un şanţ- zăcea un vagabond beat, căruia unul din belgieni îi aruncă o privire în treacăt. Sdrenţărosul strigă:

— Uită-te bine, mutră străină. Da’ mai ai o ţâră de răbdare. Curând o şă te apuci şi tu de băutură !

La treizeci de kilometri depărtare de oraş se aflau minele de cărbuni Uspenschi, aparţinând pare-se tot belgienilor. De câte ori trecea pe lângă ele, lumea din parteal locului se întreba prin ce ticăloşii, vicleşuguri şi neomenii ajunseseră oamenii aceea cu ţigări groase între dinţi să pună stăpânire pe mine, pe case, pe tot. Şi barem de ar fi: cunoscut limba ţării. Dar n’o cunoşteau şi nici nu se orientau 'bine în cuprinsul ţării străine. Instalaseră o moară cu alburi şi două cuptoare enorme de fontă.

Ca să alunge din gândul lor acea întrebare, localnicii povesteau că inginerii belgieni ar fi descoperit o comoară şi o sticlă verde ou un leac

vrăjitoresc „de izbândire“ delà care s’ar trage totul.

Într’o zi Saşa se întâlni pe stradă cu bunicul său. După ce cumpără ca de obicei cârnaţi, bătrânul deschise vorba, uitân- du-se drept în ochii lui.

— Ei poftim, mi 6© pare că te-ai cam plictisit cu carnaţii... Poate vrei vreo meserie serioasă? Daeă-i aşa. vino la mine să-mi fii de ajutor.

Cu toate că părea slab, Saşa era puternic şi sănătos. Vântul de iarnă sufla din spre stepă cu atâta furie, încât toată căldura adunată noaptea în culcuş dispărea alungată de ger, îndată ce se suia pe Saca. Cojocul ponosit prindea o scoarţă tare de ghiaţă, iar „căldarea răsuna în mâini ca o daireai. Lui Saşa nu-i păsa însă de nimic. Căra fredonând găleţile de apă pe scă rile lunecoase. După ce umplea butoiul uriaş, crăpa uşa bucătăriei şi întreba râzând :

— Mai trebue undeva? Apă ca a noastră, mai rar ! Miere, hu alta !

Bucătăresele se uitau cu drag la chipul său trandafiriu şi îndrăzneţ şi-i spuneau toate, de parcă ar fi fost înţelese între ele:

— Tu, Saşca, ai s’ajungi hoţ de cai !

Acasă se întorcea totdeauna înainte de vreme. Bunicul îl descosea cu ¿’amănuntul, să afle dacă nu cumva lăsase niscaiva clienţi fără apă. Grijă zadarnică, întrucât Saşa îşi făcuse un adevărat plan de distribuire, potrivit cu drumul şi cu puterile calului.

— Ai s’ajungi cărăuş pe cont propriu, — îi spunea adeseori bătrânul, plin de admiraţie.

Mai târziu, datorită dibăciei sale, fu angajat ca rândaş la proprietăreasa Iaroslavova. Primi un cojoc, cizme lungi, o toacă de lemn şi doi câini,, Cai să-i aibă în grijă, făgăduindu-i-se de- asemeni şi un bacşiş pentru fiecare zl de sărbătoare mare. Ziua spărgea lemne şi vedea de vaci, iar noaptea învăţa câinii să se caţăre pe uluci şi să latre de sus la trecători.

Într’o dimineaţă de primăvară, Saşa stătea la poartă. Iarba răsărită în şanţ, ajungea până la marginea trotuarului Terminase de măturat curtea, Iar lemne spărsese mai multe decât era nevoie. Acum se gândea : „De ce or fi oare aşa de lacomi şi de răi stăpânii ? În timp ce pivniţele lor gem de bucate şi bunătăţi care putrezesc acolo, slugile abia dacă au ce mânca“...

Cum şedea ei şi se lupta astfel cu gândurile, trecu pe stradă inginerul Loebaeren de la minele Camenovatscaia.

— Câţi ani ai, rândaşule ? — se interesă acesta.

— *Paişpe.*

— După statură pari de douăzeci. Socot că eşti destul de mare ca să-ţi dai seama că n'o să ai nici un fel de viitor ca rândaş. Cel mult dac'o s'ajungi portar. Mai bine ai veni la mine, că tot l-am dat eu drumul lacheului meu. Era hoţ şi beţiv. Haide la mine. O. să ai mâncare hună şi zece rulble pe lună. De aoum înainte, o să te chemi *Serge.*

De mâncat, mânca el foarte bine la inginer, iar meseria de lacheu nu era de loc complicată. Mare lucru Să pui masa, să perii hainele şi să te duci după ţigări!... învăţase totul în trei zile. Dar cu cât învăţătura este mai scurtă, cu atât mai umilitoare este slujba. Cu toată mâncarea bună, locul acesta era din cele mai urâte şi nedrepte. Inginerul se căsătorise de curând. Odată, Saşa îl surprinsese vărsând lacrimi de bucurie şi dragoste în faţa nevestei. Spectacolul acesta îl făcu şi pe el să viseze la o astfel de iubire. Dar iată că într'o bună zi. când tânăra soţie era plecată la rude, inginerul invită nişte cunoscuţi care veniră însoţiţi de câteva femei vulgare şi fonfălte. Deşi păreau oameni cinstiţi şi la locul lor, tinerii domni pe care-i' Invitase inginerul se îmbătară ca porcii. Dansau şi se lăudau câtă mită au luat, cum îi linguşesc pe belgieni, cum au reuşit să-i înşele pe muncitori. Cu cât faptele lor erau mai ticăloase, mai nedrepte şi mai crude, cu atât se umflau mai tare în pene. îndeosebi îl scârbi un inginer cu ochelari de aur şi păr lung, creţ. Acesta îi trase câteva palme uneia dintre fete, care zăcea acum jos, beată şi somnoroasă. Inginerul îl întrebă pe Saşa :

— Hei, lacheu 1 Cum te chiamă ?

— Parhomenco. — răspunse Saşa, privindu-l posomorit.

— Ştii tu că'n Lugansc s'a născuit marele lexicograf Dahl, care a adunat treizeci şi şapte de mii de zicători şi proverbe ? Ştiai tu asta, drăguţule?

Şi dintr'odată, fără motiv, se puse pe înjurături. Parhomenco se încruntă, suflând greu de furie, după care se duse la stăpânul său şi-i ceru actele.

Plecă la fratele său, Ivan Iacovlevici, muncitor la uzina Hartmann, şi-l spuse că vrea să înveţe o meserie serioasă. E timpul să trăiască şi el ca oamenii... Fratele său îi făgădui că va sta în privinţa asta de vorbă cu prietenii săi. Muncitorii se

sfătuiră mai întâi între ei, apoi cerură şi părerea meşterului pe care îl cinstiră şi astfel Saşa Parhomenco fu primit ca ucenic la maşina de şlefuit.

Fumul negru-albăstrui se ridica plini de scântei deasupra uzinei. înfiorat, Saşai se strecura cu evlavie printre clădirile alfumate, printre maldările de cărbuni şi peste şinele pe care lunecau locomotive mici. Loc strâmt, înnăbuşitor, întunecos. Dar prinse drag de rulmenţii strălucitori, de şinele acelea pe care nici ploaia şi nici zăpada nu le acopereau de rugină, de sunetul variat al metalelor şi, în genere, de toată viaţa complexă a uriaşei uzine. Atâta râvnă şi aşa de mare pasiune punea în studierea strungului, încât peste puţină vreme fu mutat la o maşină de frezat mai complicată.

3

Între aceste ziduri, printre maşinării şi instalaţii de tot soiul, construite de oamenii inteligenţi şi învăţaţi, viaţa oamenilor era şi mai grea şi mai nedreaptă. Lucrul dura câte unsprezece ore pe zi, la care se adăuga şi drumul până acasă, a- proape cinci kilometri. Locuinţele costau scump, iar hrana era proastă. De jur-împrejur numpi cârciumi, ca şi cum muncitorii, în afară de cârciumi, n'ar mai fi trebuit să ştie de nimic alta. Cum încercai să spui pe faţă adevărul adevărat, gata — erai dat afară. Iar d,acă minţeaif te prefăceai sau erai respectos faţă de popi, — şi mai ales faţă de poliţie — erai mai bine plătit şi ajungeai repede meşter.

Când Saşa Parhomenco îşi dădu seama de această situaţie, îi ceru desluşiri lui Ivan.

— Avem noi nişte întruniri de ale noastre, — îi răspunse fratele său.

— Unde? Când?

— Pe unde putem... — îi răspunse celălalt, tot nelămurit. — Pe câmp...

Peste câteva zile îl duse pe Saşa la adunare, în vâlceaua Orlovscaia. Drumul fu lung. Mergeau pe întuneric, trecând prin faţa pând,arilor, care se ascundeau pe după tufişuri. În vâlcea ardea un foc. Acolo .se strânseseră muncitorii.

Un agitator sosit de curând din Petersburg. anume Andrei, le lămurea celor de faţă programul bolşevicilor. Ideile acelea înflăcărate găsiră uni viu ecou în conştiinţa lui Parhomenco. El îşi pironi privirile asupra focului şi rămase aşa până la sfârşitul adunării. Un sentiment nou pusese stăpânire pe el, sentimentul acela minunat şi înviorător oare

prindea a se răspândi atunci prin toată ţara şi care se dovedea a fi cel mai puternic şi rodnic dintre toate sentimentele ce cuprinseseră vreodată lumea.

Vântul aducea din spre stepă mireasmă de pelin. Focul se stinsese. Adunarea se termină şi muncitorii se risipiră care pe unde venise. Nu mai rămăseseră decât puţini. Ivian scoase nişte cartofi copţi din foc şi puse putină sare pe fundul şepcii. Domnea linişte. Luna apunea şi umbrele se aşterneau tot mai negre.

Macaragiul Voroşilov şedea lungit pe spate, cu mâinile sub cap şi cu ochii la cerul spuzit de stele albăstrii. Nu mai era mult până la ziuă. Pe călcâiul lui Voroşilov se prinsese o bucată de lut .galben şi moale.

Fiecăruia îi ardeau ca jăratecul gândurile comune tuturor cugetelor muncitoreşti. Şi la Sidney, şi la Londra, şi la Paris, şi la Colombo, pretutindeni, aceeaşi sete de libertate şi putere dăinuia în muncitorii de pe întreaga suprafaţă a pământului. Atât de măreţe i se păreau lui Parhomenco aceste idei, încât cuteză să întrebe aproape sugrumat de emoţie:

— Şi adică or să se întâmple vreodată toate astea ?

— Şi de ce nu ? — răspunse Voroşilov. — Noi am' construit şi minele şi fabricile. Ei ni le-au luat prin viclenie, prin minciună. Iar minciuna e 9 iată, nu o sârmă. O rupem noi !

— Mi-aş da toată viata numai să ne putem împlini visul ! — exclamă Parhomenco, bătându-se cu pumnul pe genunchi.

Faptul că ceilalţi tocmai acum îşi găsiseră să cureţe şi să mănânce cartofi i se părea deadreptul jignitor.

— Pot trage nădejde să intru şi eu în Partid ?

— Păi şi Partidul a fost făcut tot de noi, de muncitori. De ce să nu poţi nădăjdui să intri în Partidul muncitorilor? — s(puse macaragiul Voroşilov, aruncând vreascuri noi în foc. — Mai aşteaptă puţin c'o să dai şi peste cei dlin Partid.

— După cum văd eu, cei din Partid ne vin de la Petersburg. E nevoie să mă duc şi eu acolo, ca să intru în legătură cu ei ?

— Or să vie ei aici, fiindcă pe cei din Lugansc este periculos să-i laşi să plece. Provocatorii nu numai că ne pândesc la fiecare colt de stradă, dar se strecoară şi'n mijlocul nostru.
Dacă îţi dăm drumul, mâine poţi fi prins. Cu toate astea eu cred că şi ai noştri se duc acolo.

— Asta se cheamă că şi în Lugansc sunt membri de Partid?

— Sigur nu ţi-aş putea spune, dar bănuesc că sunt, — întări zâmbind Voroşilov, după care se culcă din nou pe spiţe.

Vreascurile se aprinseră luminându-l din fată. Stătu el aşa cât stătu în lumina vâlvătăilor, după care se ridică într'o rână şi-l fixă atent

pe Parhomenoo.

— În tine arde flacără de revoluţionar, Saşa. Asta-i bine ! Mă întrebi dacă în Lugansc sunt membri de Partid... Cred că aceia care au primit operele lui Lenin şi le-au dat la muncitori erau din Partid. Tu cum crezi?

— Membri de Partid 1 O ştiu demult. Dar eu ?... Climent, eu am să fiu în Partid?

— Cred că ai să fii. Ce noapte frumoasă, tovarăşi 1 Nu mă îndur să plec acasă. Ei, dar uite că se crapă de ziuă... O să ajungem taman la vreme La uzină.

Nu peste multă vreme, Climent îl însărcina pe Alexandru să răspândească manifeste. La prima vedere ai fi crezut că nu era cine ştie ce greutate să împărţi un manifest în cea mai mare fabrică de maşini cu atâţia muncitori calificaţi, învăţaţi să lupte cu îndârjire. De fapt, însă, era destul de anevoios. În primul rând pentrucă nimeni nu voia să-şi piardă vremea stând la taifas cu un flăcău care n'avea încă nouăsprezece ani. Şi în al doilea rând — fiindcă trebuia să fii ou ochii în patru, deoarece fabrica fusese împânzită cu o sumedenie de provocatori deghizaţi în cei mai aprigi revoluţionari. Cu toate acestea^pe Par- homenco nu-l repezea niciumul, toţi primeau manifestele şi nimeni dintre cei care le luau nu se nimeri a fi provocator.

După trei luni fu admis în Partid sub numele conspirativ de Lavruşa.

— Acum n'ai decât să te pui pe treabă, Lavruşa! — îl sfătui Voroşilov.

Iată de ce, când tânărul de nouăsprezece ani Alexandru Parhomenco ceru să fie trimis la baricade, motivând că de mic copil înţelesese poruncile Partidului şi ale clasei muncitoare, asta nu însemna din partea lui o simplă laudă deşartă. Era bilanţul luptei dusă contra suferinţelor, nu atât .pentru el personal — el ştia doar să le îndure cu dârzenie şi resemnare, căci era o fire voluntară, băiat sănătos şi rezistent — cât pentru întregul popor. Şi iarăşi, iată de ce tocmai el primi însărcinarea. să asigure în ziua de 23 Octombrie 1905 protecţia populaţiei evreeşti împotriva pogromului cernosotenţilor.

Dându-i ultimele sfaturi, muncitorul cela cu cap mare şi părul cărunt, Barev, încheie :

— Ai grijă, Parhomenco, fă aşa ca cernosotenţii să ne ţină minte.

4

În poarta casei conspirative Parhomenco era aşteptat de patru muncitori. Ei priveau îngrijoraţi şi cu admiraţie faţa care se maturizase îmtr'o singură noapte şi pe care se putea citi hotărîre nesdruncinată. Şi atunci pe neaşteptate, îi veni în minte lui Saşa noaptea aceea plină de discuţii în privinţa tacticii, plină de legende despre bărbăţie şi curaj, de visuri cu privire la o răscoală muncitorească, de lecturi din Lenin. Pe feţele muncitorilor, el văzu aceeaşi flacără nouă şi care luminează sufletul până în adânc, acelaşi foc mistuitor care-l cuprinsese şi pe el la adunarea din vâlcea.

Străzile erau tăcute. Stăruia o atmosferă de nelinişte. Nori răvăşiţi de vânt pluteau deasupra oraşului. Muncitorii discutau agitaţi cu privire la agenţii cei mai încercaţi ai „Ohxanei" sosiţi din Harcov „pentru întărirea credinţei“. Aceştia urmau să meargă în fruntea devastatorilor, alături de negustorul Ceamuoov şi de comisarul de poliţie, travestit, delà circumscripţia de lângă uzinele Hartmann.

— Ăsta nu-i ăla cu mustăţi negre tunse, unul Avarev ?...

— Avarev. Chiar el, — răspunse vesel unul dintre muncitori, uitându-se la Parhomenco cu nişte ochi mari şi albaştri.

Asemeni majorităţii muncitorilor oda uzină, Parhomenco îl ura de moarte pe comisarul Avarev. Acesta îi bătea pe muncitori ori de câ'te ori avea prilejul, îndeosebi pe cei beţi când nimereau pe la secţia de poliţie. Bun prieten cu Ceamucov, nu scăpa niciodată prilejul să se laude în gura mare că le va veni el de hac ..capilor“ delà Hartmann.

— Acum sunt cu toţii la biserică, la prima liturghie. Cică se roagă la dumnezeu ca să poată omorî la urmă mai bine. Is toţi acolo — şi Avarev şi Ceamucov şi ăia delà „Ohrană“.

— Lasă-i să se roage,.— bombăni Parhomenco ursuz. — Asta s'ar putea să le fie ultima rugăciune.

împărţi revolvere şi cartuşe tovarăşilor săi.

După aceea se suiră pe acoperişul unei clădiri de lângă sinagogă. Peste noapte se lăsase un strat subţire de brumă timpurie. încheieturile foilor de tablă erau îngheţate. Incleştându-ti mâinile în taiblă, îti rămânea pe degete o pulbere pufoasă şi rece.

Ei se lungiră lângă coş.

Pe ulicioare s'auzea sgomot de geamuri sparte. Din loc ÎTI loc se desluşea imnul: „Apără-l, doamne, pe tar!“ Apoi se iviră câteva femei văicărindu-se cât le ţinea gura. Ele cărau plaipome, scoarţe şi boccele. Din boccele atârnau rude. Femeile alergau spre sinagogă. Dintr'o casă năvăli pe uşă un evreu în surtuc şi pe cap cu o pălărie ciudată, înaltă. Apăru apoi un om scund, bărbos, pe numele său Trabenovici, de

meserie ceasornicar. Avea cu el o casetă albă. Parhomenco îl cunoştea îndeaproape, căci îi dăduse de multe ori ceasornicul la reparat.

Meşterul îşi iulbea nespus de mult meseria şi, văzând că tânărul se interesează de meşteşuguri, îi descrisese cu deamănun- tul şi binevoitor tot mecanismul ceasornicului, astfel că Parhomenco ajunsese să creadă că ar fi în stare să facă şi el singur orice fel de ceasornic. Acum bietul ceasornicar, alb ca varul, alerga în susul străzii, strângându-şi caseta la piept. Şi nu fugea drept, ci sărind dintr'o parte într'alta în .zig-zag..

În urma lui, urlând şi fluierând, venea gloata cernosoten- ţilor, obraznică şi sigură de sine. Unii din gloată cântau. Doi indivizi înalţi, aduşi de spate şi mustăcioşi. purtau portretul -ţarului... ţarul cu barbă roşcată-gălbuie, încadrat în ramă aurită. După mersul lor puteai să-ţi dai seama că arată mai degrabă a bandiţi şi călăi. În dreapta portretului mergea comisarul Avarev, iar în stânga negustorul Ceamucov.

— Hei !... urla gloata.

Ceasornicarul ar mai fi avut doar vreo douăzeci de paşi până la sinagogă.

Atunci Ceamucov duse fluierul la gură şi şuieră prelung.

— Stai, târtane ! — strigă el, ştergându-şi fluierul ud de poalele mantăii.

Evreul se opri şi se răsuci încet către gloată, strângându-şi caseta cu desnădejde la piept. Buzele îi tremurau necontenit, murmurând şoapte fără înţeles. Şi deodată aşa cum şedea în- tr'o parte, descoperind mulţimii doar profilul feţei, se întâmplă un lucru atât de sălbatic, atât de neomenos, că muncitorilor der pe acoperiş li se tăie respiraţia. Unul dintre agenţii care ^duceau portretul băgă mâna în buzunar, o smuci în sus şi trase un foc.

Ceasornicarul scăpă cutia, îşi' crispa mâinile în stomac ŞI se prăvăli la pământ cu fata către mulţime.

Adunătura se puse pe râs. Cei de la coadă începură să arunce cu pietre în geamuri. Cei din fată reluară imnul, păşind cu îndrăzneală către sinagogă.

— Ce-mi văd ochii?! Ce-mi văd ochii ! — exclamă Parho- menco tremurând din tot corpul. — Nu mai pot răbda atâta batjocură. Pentru ce l-au ucis? Eu îl pedepsesc pe comisar, iar voi pe acela care merge la stânga. A {¡pat la noi atunci, la manifestaţia de lângă biserica Uspenschi... Foc, tovarăşi!

Portretul tarului se rostogoli. Se prăbuşi şi comisârul. Cea- irnucov se retrase spre grosul devastatorilor, şchiopătând şi urlând. O dâră subţire de sânge se prelingea în urma lui.

— Au rupt-o la fugă ?

— Au rupt-o, tovarăşe Parhomenco.

— Se pare că nu mai va fi nevoie de a doua salvă. Ce- uşoară mi se pare viata, tovarăşe ! Oare totdeauna va fi aşa ? — spuse Parhomenco ştergându-şi fata palidă şi emoţionată.

Într'adevăr de a doua salvă nu se mai simţea nevoie. Cernosotentii se mai opriră la un colt de stradă şi traseră de câteva ori asupra grupului lui Parhomenco, dar împuşcăturile nu le mai foloseau decât ca să răsufle şi să capete timp pentru a se descotorosi de. revolvere.

Din ziua aceea negustorii şi tejighetarii lor nu mai (îndrăzniră nici măcar să iasă în stradă, necum să viseze la pogromuri.

Pentru consolarea cucoanelor cu idei monarhiste, revoltate de neizbânda pogromului, se aduse de la Moscova un transport de mătasă fină, de culoarea florii de ceai. Văduva lui Avarev primi drept recompensă o pereche de minunaţi cercei cu diamante. iar Ceamucov, rămas şchiop, o icoană lucrată în argint masiv. Dar în ciuda rugăciunilor lui Ceamucov şi cu toate acatistele şi slujbele religioase puse la cale de cernosotenti, muncitorii biruiau. Bimiau mereu. .

Pen'tru a pune capăt pogromului din Ocotrrtbrie, pentru a se înarma, pentru a organiza şi conduce o răscoală armată, pentru ca muncitorii să poa'tă în Decemlbrie 1905, cânld a fost arestat conducătorul bolşevicilor din Lugansc, Climent Voroşilov, să asedieze închisoarea şi să silească pe poliţişti, jandarmi şi întreaga strajă a închisorii să elibereze pe cel arestat, — pentru toate acestea se cerea muncă şi iar muncă fără preget din partea comitetului P.M.S.D.R. (b) *) din Lugan.sc şi a muncitorilor înaintaţi, c^re se înscriau în număr din ce în ce mai mare . în Partid. Organizaţia din Lugansc se dovedi cea mai puternică din întregul Donbass şi cu adevărat leninistă.

Despre felul cum creştea organizaţia din Lugansc şi cum conducea ea muncitorii, ne putem da seama din următoarea descriere a grevei izbucnită la uzinele Hartmann, în Februarie 1905.

5

Alexandrii Parhomenco îi învăţă pe muncitorii tineri curn să oprească motoarele în secţie, căci existau bănuieli asupra unor bătrâni că nu vor voi să oprească maşinile. În secţie erau şase despărţituri şi, în fiecare din ele, câte un motor. Pe atunci nu fiecare strung avea motorul său propriu, ci acţionau prin motorul central, cu ajutorul curelelor de transmisie. Uzina se odihnea... Motoarele tăceau. Muncitorii plecau la masă. Un grup dintre ei îl opri pe Parhomenco în cadrul uşii. Aci se afla comitetul de grevă şi reprezentanţii secţiilor, în total optsprezece

oameni.

— E timpul să începem, — spuse Voroşilov. — Ce spuneţi, băieţii sunt gata ?

— Am aşteptat destul. De. acum nu mai putem aştepta, — răspunse un muncitor gârbovit şi mustăcios, cu ochii inflamaţi.

— Mai gata nici cam[2] putea fi.

În drum spre masă. muncitorii treceau pe lângă ei, uitân- du-se în ochii bolşevicilor cu o privire hotărîtă şi îndrăzneaţă. Se putea înţelege că şi ei sunt gata să pornească la luptă aprigă.

Alexandru Parhomenco şedea sprijinit de uşă. Obrajii îi ardeau ca năpădiţi de văpăi. Xştepta cu nerăbdare cuvintele lui Voroşilov. Ar fi vrut ca greva să înceapă chiar din această secţie. Neapărat, îi va cere acest drept. Dar nu mai fu nevoie de' nicio intervenţie. Voroşilov îi spuse :

— Comitetul a hotărît să înceapă cu secţia voastră. Cum stau lucrurile la tine? Eşti gata?

Parhomenco răspunse calm în aparenţă, dar cu sufletul.fremătând de emoţie, datorită faptului că Voroşilov îl întreba tocmai pe el dacă secţia e gata să înceapă greva, gata să suporte lipsurile şi lupta...

— Putem începe. O să ne ridicăm până la unul!

Alexandru avea încredere în „bătrânii“ săi ; totuşi, pentru a fi sigur de izbândă, porunci băieţilor din comitetul de grevă să sé găsească pe undeva prin apropierea motoarelor.

— În cazul că bătrânii vor mormăi şi se vor codi, îi veţi da la o parte şi veţi opri singuri motoarele — aşa vorbi Parhomenco.

Trecu ora prânzului.

Muncitorii se întoarseră anevoie la maşini. Trecură cincisprezece, douăzeci de minute. La apariţia maistrului, maşinile duduiau şi ciocanele loveau. Din afară se auzea şuieratul unei locomotive.

Alexandru Parhomenco şedea lângă Un stâlp de beton, sprijinindu-şi piciorul pe o bară de fontă. Avea în mâini o piesă lucrată. Părea înfrigurat şi nerăbdător. Se temea ca nu cunwa la momentul hotărît. vocea lui să nu poată acoperi sgomotul motoarelor. Mai trecură încă zece minute, cincisprezece... Deodată Ivan îşi scoase ceasul de oţel, îl ţinti şi ridică mâna. În aceeaşi clipă Alexandru strigă cu glas tare, tunător şi foarte hotărît:

— Lăsaţi lucrul I LăsaţiT ! Grevă!

Într’o clipă, peste întregul atelier se aşternu o linişte deplină.

---

2 Partidul Social-Demoerat Muncitoresc (bolşevic) din Rusia. (N. red).

Muncitorii se depărtară de la strunguri. Numai trei mai vârstnici, mai şovăiau cu mâinile pe maşini, ba unul din ei făcu chiar un pas către motor. Dar lângă motor se aflau flăcăii laţi în spete şi dârji. Până şi băieţandrul Egor Podlbelţov părea bărbătos şi gata la orice. Şamalschi, comisarul fabricii, şi inginerul Tanson dădură fuga în atelier. Comisarul se repezi cu mâna în părul lui Egor. Atunci în întreaga secţie răsună glasul lui Alexandru Parhomenco :

— Dă-i drumul, că altfel îţi sboară şaiba asta în cap!

Muncitorii se apropiară de comisar.

Unul din ei îl împinse cu umărul şi-l scoase pe Egorca din mâinile lui. Alexandru îi făcu un semn şi băiatul dispăru într'o clipă. După cinci minute, din secţia electrică izbucni mugetul tunător al sirenei. Egorca comunicase secţiei electrice că greva a fost declarată.

Uzina îşi încetă activitatea. Muncitorii se îndreptară în grupuri mari spre clădirea de cărămidă a direcţiei. Acolo, la intrare, lângă lăzile galbene de pin. ce răspândeau un miros uşor şi ¡plăcut, se şi adunase tot comi'tetul de grevă. Pe feţele lor posomorite se citea îngrijorarea. „Ce va ieşi din întrunirea asta ?“ gândeau membrii comitetului. Prin geamurile duble, înflorite de ger, răzbateau glasuri. Erau glasurile comisarului Şamalschi şi ale inginerului Tanson, cel ou fata rotundă, răcnind la telefon :

— Uzina care lucrează pentru armată s'a oprit!

Fraţii Parhomenco păşeau încet. Ivan îşi pregătea cuvintele. După cum se stabilise, el urma să deschidă şi să conducă întrunirea. Şi asta îl cam tulbura. Doar vor veni toţi cei opt mii de muncitori, şi toţi vin ou siguranţa că acolo se va clarifica şi se va spune răspicat tot ce este mai important.

„Dacă uit ceva ? Sau dacă mă pierd deodată ? se chinuiau cu gândul cei doi fraţi. — Dacă n'o să-i putem stăpâni şi conduce ? Doar nu e glumă. Atâtea mii de muncitori!...”

Tânărul mecanic delà macara. Climent Voroşilov, se apropie şi păşi alături de ei. Voroşilov înţelegea gândurile celor doi fraţi, îngrijorarea lor. Atingând umărul lui Alexandru, el îi vorbi prieteneşte, spunându-i pe numele conspirativ de Partid, înourajându-l :

— Nu te necăji, Lavruşa'. O să fie bine. Mai întâi le tăiem o bucată. Şi apoi o să smulgem pâinea întreagă din mâinile burgheziei. Vom începe cu o grevă şi vom termina prin a pune cu totul mâna pe. putere. Aşa-i, Lavruşa?

— Aşa e, Climent Efremovici, •— spuse Alexandru şi, de emoţie, nu mai putu rosti niciun cuvânt.

Sprtijinindu-se de umărul - lui Alexandru, mecanicul delà macara se urcă sprinten pe o ladă înaltă.

Lângă el sta Barev, preşedintele comitetului de grevă. Capul lui enorm părea acum şi mai mare sub căciula de oaie. Ba- **Tev** era vădit tulburat. Vocea lui. de obicei puternică, abia se auzi când pronunţă numele mecanicului Voroşilov.

Acesta nici nu apucase bine să-şi spele unsoarea de pe faţă şi de pe mâini. În bătaia soarelui cu dinţi, scurta sa de piele strălucea. Ştergându-şi mâinile de pulpana ei, Voroşilov îşi roti privirea sigură deasupra adunării şi deodată îşi întinse mâinile înainte cu gestul aceluia care tine o piatră mare pentru a o pune la temelia[1] unei construcţii.

— Tovarăşi ! — exclamă el.

Câţiva muncitori întârziaseră. Erau cei de la magazie. Se apropiară în fugă şi, auzind exclamaţia lui Voroşilov, fără să-şi. dea seama, întinseră şi ei mâna ca şi dânsul. Voroşilov repetă apoi şi mai tare şi mai convingător :

— Tovarăşi!

Aceştia au fost anii cei mai frumoşi. Cuvântul „tovarăşi’" suna într’un fel nou pe buzele lui tinereşti şi înflăcărate. Semnificativ, misterios, cuvântul acesta (îndruma, sfătuia, învăţa.. El îmbina îndârjirea cu curajul, talentul cu sârguinţa, cântecul cu munca, munca cu lupta. Îi făcea pe duşmani să geamă de frică, lovindu-i ca explozia unui glonte. Pe prietenii îi îndemna să construiască şi să lupte ou vorba şi faptele. Un alt cuvânt „grevă“ îi răspundea ca un ecou din mijlocul muncitorilor; îuri.a poporului lua proporţii uriaşe. Creştea valul năprasnic al viitoarei revoluţii.

Parhomenco, încă tânăr, socotise că sentimentul de comunitate care pusese stăpânire pe el la adunarea din vâlcea, lângă foc, era un sentiment deosebit, de care numai el fusese cuprins. Acum, însă, lângă această clădire de culoare galben deschis, lângă lăzile acestea de pin, în această zi însorită şi geroasă, Parhomenco înţelese că acelaşi sentiment uriaş de comunitate îi stăpânea pe toţi oamenii, pe toţi muncitorii adunaţi acolo. Şi descoperirea aceasta îl umplu de o nespusă bucurie.

Muncitorii erau cuprinşi de acest sentiment, fiecare în felul său. Unii din ei, în sufletul cărora speranţa năvălise ca o cascadă, stăteau cu mâinile încrucişate şi cu capul plecat. Alţii, zugrăvindu-şi în minte victoria, priveau cerul pe care pluteau alene nouraşi de iarnă cu reflexe liliachii. Alţii ascultau neliniştiţi. cuvântarea, căutând s’o înţeleagă, fremătând de plăcere şi totuşi temându-se parcă. Pe feţele lor părea că e scris : .,Oare nu-i prea devreme ?“ Cei mai mulţi dintre ei, însă, se uitau unii la alţii ca şi cum ar fi întărit justeţea şi îndrăzneala ideilor expuse de orator. Aceştia se şi simţeau cuprinşi de suflul fierbinte şi vibrant al primejdiei şi al victoriei. Temerile capricioase care le fuseseră infiltrate de menşevicl şi socialiştii revoluţionari şi care planau deasupra lor, ca:

o nelinişte vagă, dispăreau fără urmă. Un bătrân cu faţa cenuşie, ciupită de vărsat, acela care nu consimţise să decupleze motorul, se sprijini cu mâinile •de ladă şi îl privi pe Voroşilov drept în faţă, strigând:

— Adevăraţi...

— Aşa-i, e adevărat! — întregiră cei din faţă.

În fund, se îngrămădiseră pe sănii cărăuşii în cojoace tungi. Sub picioarele lor zăngăneau uşurel nişte vergele de fier lungi, prăfuite de zăpadă. Aceşti bieţi ţărani din Riazan, inofensivi şi supuşi, erau şi ei atraşi de cuvântare. îndeosebi unul cu barba lungă şi pâslari cenuşii îşi flutură căciula cu atâta putere, că ’ncepură să curgă din ea smocuri de lână; strigă apoi răguşit:

— Să facem cu toţii grevă, fără întrerupere. Jos cu stăpânii !

— Să alegem o comisie, — îi răspunse din rândurile din faţă bătrânul ciupit de vărsat, — Pe Voroşilov !...

Voroşilov începu să enumere revendicările muncitorilor.

— Ziua de lucru de opt ore... Să se deschidă cantina, căci numai dracu ştie ce şi cum mâncăm.., Mărirea salariului... O baie.

El îmbrăţişă apoi cu privirea pe muncitorii care se adunaseră grămadă în jurul lui şi adăugă :

— Soviete de deputaţi ai muncitorilor 1

La auzul acestor-cuvinte, o mare de şepci fluturate tălăzui în vânt. Atâtea strigăte răsunară, atâtea tropăituri şi atâta larmă, încât nu mai puteai desluşi-nimic, în afară de ceea ce era esenţial: că lumea avea încredere în bolşevici şi Voroşilov trebuia să conducă comisia.

Lăsând braţele în jos, oratorul sta nemişcat. Se odihnea. Se vedea limpede că inima îi era uşoară şi plină de bucurie. Alexandru pricepu în sfârşit câtă încordare a voinţei şi a minţii îl costase pe Voroşilov acea uşurinţă aparentă or care vorbise: pusese parcă cu mâna pietrele de temelie. Ce greu este să alegi cuvintele adevărate, măsurate şi totuşi cuprinzătoare! E tot atât de greu ca şi cum ai ridica şi . ai lăsa în jos blocuri mari de sute de kilograme.

Comisia fu aleasă. Primul ales fu Voroşilov. El închise întrunirea cu următoarele cuvinte:

— O să ne adunăm dincolo de pod. Nimeni nu va trece pe pod fără permisiunea comisiei. Noi suntem ală'turi de voi : daS şi voi trebue să ne sprijiniţi.

Bătrânul ciupit de vărsat ridică mâna şi strigă:

— Jurăm sa vă sprijinim ! Jurăm...

Şi cu toţii înălţară mâinile.

Peste noapte fu ales sovietul de deputaţi ai muncitorilor. Voroşilov fu numit preşedinte. Dimineaţa, muncitorii veniră numai până la -.coridor“. El lăsară să treacă comisia, îl salutară pe Voroşilov şi rămaseră mult timp nemişcaţi.

În biroul strâmt al uzinei, la etajul al doilea, sălăşluiai o atmosferă înnăbuşitoare. Se adunaseră acolo toate „mărimile“ uzinei. Directorul Crin, un personagiu firav şi cu voce piţigăiată, vorbea aproape fără întrerupere adresându-se numai lui Voroşilov. Acesta dădea din umeri şi arăta mereu către masă.

— Eu nu am nimic deaface cu asta, domnule director. De ce cauţi să mă convingi ? Asta o cere poporul.

Şi într’adevăr, pe masă, în faţa directorului, se afla cererea muncitorilor. Cererea era semnată de toţi cei opt mii de muncitori.

Parlamentările se întrerupseră la miezul nopţii. Dar nici noaptea nu fu chip de odihnă. Veneau la preşedinte cu câte-şi mai câte plângeri privitoare la locuinţă, la bani. ba chiar şi la familie. Dimineaţa la oma zece, parlamentările începură din nou.

În a cinoea zi de grevă, Voroşilov spuse :

— Trebue să ne mulţumim cu ceea ce am obţinut. E primejdios să prelungim prea mult greva. Forţele sunt încă tinere. Nu care cumva să cedeze.

Greva se termină printr’o victorie. Toate revendicările greviştilor fură satisfăcute ; numai că în locul zilei de lucru de cpt ore muncitorii obţinură una de nouă ore. Dintr’un colţ în- tr’altul al uzinei se auzeau glume şi exclamaţii vesele, -■ toate semnele unei forţe noi, care se trezea la viaţă.

Fraţii Parhomenco se întoarseră delà muncă veseli şi mulţumiţi. Alexandru discuta repede, cum îi era obiceiul :

— O grevă ca asta ar aproba-o şi Lenin ! încercăm rezistenţa materialului, Ivan. Timpul şi Partidul vor făuri din acesl material socialismul.

În faţă lor, strada poleită de ger se întindea dreaptă, pier- zându-se în depărtare. Un şir lung de care, încărcate cu piese de maşini, înainta încet dealungul ei. Din partea opusă venea, într’o sanie înaltă, .un cazac. În dreptul bisericii dinlăuntru! căreia se auzeau cântări, el îşi scoase căciula şi, fără grabă, îşi
făcu cruce. Cei doi fraţi nu văzură nici căruţa, nici cazacul cu_ perechea lui de cai roibi şi nu auziră nici cântării« bisericeşti-.' Păreau a privi pe deasupra tuturor acestor lucruri, în depărtările ceţoase ; şi acolo vedeau

ceva ce le împânzea ochii cu lacrimi fierbinţi, de fericire.

Deodată se opriră şi se priviră tulburaţi. Alexandru puse mâna lui grea şi puternică pe umărul fratelui său.

— Dar tu îti dai seama ce am făcut? Am obţinut o mare victorie politică. Cred că dintr'o privire nici nu poţi s'o cuprinzi.

Şi după un răstimp de.tăcere, adăugă:

— O s'o cuprindem şi o s'o întărim, pe cinstea mea.

În Iulie avu loc a doua grevă a muncitorilor delà uzina Hartmann. Şi deşi această grevă fu înfrântă în aceeaşi zi de poliţie, cu toate că o parte din conducătorii grevei fură aruncaţi în închisoare, iar cealaltă parte trebui să dispară ascunzându- se, această a doua demonstraţie colectivă *à* muncitorilor într'o mare uzină avu uriaşe urmări din punct de vedere politic, nu numai pentru Lugansc, ci şi pentru întreaga regiune. înfrângerea grevei, cruzimile politiei şi ale cernosotenţilor n'au făcut decât să contribue la întărirea şi creşterea rapidă a organizaţiei bolşevice, în care fură atrase cele mai bune elemente ale proletariatului. Pe la începutul anului 1906. organizaţia din Lugansc număra peste două mii de membri ! În tot timpul anului 1906 şi în primele luni ale lui 1907, în Lugansc şi în tot judeţul a existat, de fapt, un fel de dictatură a proletariatului. În Octombrie 1906, greva generală a muncitorilor din Lugansc dădu o. nouă întorsătură procesului lui Voroşilov şi tribunalul din Harcov fu silit să-l achite. Ceva mai înainte, în ajunul lui întâi Mai, un grup de tineri bolşevici înfipse, noaptea, un steag mare, roşu, pe unul din coşurile cele mai înalte ale uzinei. Drapelul flutură deasupra întregului oraş mai mult de o săptămână. Autorităţile se temură să scoată acest stindard care fâlfâia măreţ, ca o confirmare vie a forţei clasei muncitoare, ccnşientă de puterea ei.

Organizaţia de Partid din Lugansc conducea prin adunările de deputaţi ai uzinei şi prin sindicate, întreaga viaţă a oraşului şi. în bună parte, şi pe aceea a judeţului. Sub conducerea ei şi sub influenta avântului luptei revoluţionare a proletariatului din Lugansc, s'a organizat o răscoală ţărănească încununată de succes şi greva din plasa Macarov-Iar.

6

Alexandru Parhomenco se căsători cu Tina Sabânscaia, o fată din Macarov-Iar, satul său natal. O cunoştea' din copilărie când Învăţaseră împreună la şcoala primară. Saşa îşi aducea aminte de zilele adolescentei... Într'una din acele zile, mergeau pe o uliţă, deailungul gardurilor împletite, când deodată auziră de după ele: „...Vrei să vii în braţele mele, iubito?“ Ei începuseră să râdă, schimbând priviri tulburate. Această frază auzită adesea prin satele din regiunea Ecateririoslav le rămase dragă şi aproape de suflet. Chiar şi mai târziu fraza le revenea cu acelaşi ecou tineresc, iar ei se priveau râzând ou voioşie.

Apropiindu-se de -căsuţa în care locuia Alexandru, fratele cel mare îi strânse mâna şi-i spuse înainte de a se despărţi :

— Odihnă bună şi salutări nevesti-ti.

Alexandru rămase în faja porţiei şi, cu mâinile sprijinite pe zăvorul de lemn, se uită în urma fratelui care se depărta păşind liniştit. „Salutări nevesti-ti !“ Abia îşi reţinu un zâmbet de fericire. ,.Salutări nevesti-ti !“... Şi de îndată îşi aminti de aceeaşi uliţă de odinioară.

...Era- iarnă. Gardul purta guler de nea. Pomii pufoşi îşi treceau cu greu crengile peste uluci. Iar zăpada cădea, cădea mereu. Acei pomi, care păreau gata-gata să se frângă sub povara -ninsorii, îi bucura nespus pe cei doi tineri.

Ei mergeau tinându-se de mână şi privind cum luna gal- benă-verzuie se strecoară în ulicioară printre fulgii de zăpadă şi trunchiurile copacilor. Undeva se trântise o portiţă şi o voce joasă de bariton începuse să cânte : „Vuia, ardea Moscova în pârjol“. Drept răspuns, răsunase un râs plăcut de femeie.

De sub şalul pufos străluceau ochii tineri şi îndrăzneţi ai Haritinei. Fata clipi des, scuturând fulgii care se aninaseră de gene. El vroia să fie primul care să privească în ochii ei, luân- d-o înaintea fulgilor de zăpadă, înaintea razelor lunei şi înaintea oricărei fiinţe de pe lume.

Alexandru întrebă :

— Haritina, dragostea mea, vrei să vii în braţele mele?

Ea răspunse simplu:

— Dar în braţele cui altuia să viu? Cred în tine, Alexandru Iacovlevici.

.— Nu vreau să mă laud, — spuse Alexandru. — Toţi trăesc

luptându-se cu greul, dar oamenii spun că eu lupt cu viata mai abitir decât alţii, ce zici ?

Harltina zâmbi.

— Lasă-i să spună. Că doar te ştiu de la şcoală ce eşti tu în stare.

Şi râse cu hohote.

— Atunci era altceva Tina !...

Acum el va trebui să spună că a intrat în Partid. Va înţelege oare aceasta, ea, o fată simplă de la tară ? I Dar de ce să nu înţeleagă ? Partidul Bolşevic înseamnă lupta pentru fericirea poporului, pentru o viaţă bună şi ¡fericită 1 Cum să nu înţeleagă ?... Şi totuşi mâinile şi vocea îi tremurară uşor când rosti:

— Tina, vreau să-ţi vorbesc despre altceva... Despre alte lucruri.

Însă ea şopti fără să şovăe :

— Am auzi't şi celelalte lucruri !

— Ai auzit ?’!

— Am auzit, Saşa.

— Ei, şi ce-ai auzit?

Ea îi răspunse, vrând parcă să ocolească întrebarea. Vocea Tinei abia se auzea, dându-i prin asta să înţeleagă că i-a fost greu să afle şi că ea încă se mai îndoeşte de adevărul bănuielilor sale, dar că se şi mândreşte cu ele.

— Am auzit că ai fi dhiar revoluţionar, Alexandru Iacovlevici.

— Şi se vorbeşte mult despre asta?

— Da, şi se va vorbi şi mai mult, — spuse ea plină de mândrie.

Şi această mândrie îi încălzea inima, de parcă un soare arzător ar fi topit dintr’odată acea zăpadă grea dimprejur.

El i se adresă:

— Nu ţi-e frică de aceste vorbe? Ai să te măriţi, iar bărbatul tău o să fie un condamnat politic. Te pomeneşti că va trebui să-l urmezi şi la ocnă...

— De ce să-mi fie frică, dacă tu crezi că e bine ce faci. Alexandru Iacovlevici. Numai treburile necinstite m’ar speria...

Nunta' o făcură la Macarov-Iar. Chefuiră trei zile. Când cântecele încetară, Alexandru povesti flăcăilor despre uzină, despre grevă, despre burjuii speriaţi din Lugansc şi cum, în timpul tratativelor, industriaşul Lobanov — proprietarul uzinei

băuse de spaimă patru carafe cu apă şi transpirase de, se făcuse pe el haina leoarcă de sudoare, iar de pe sprâncene se părea că-i picură rouă. Flăcăii râdeau cu hohote şi spuneau că ar fi bine să stoarcă sudoarea şi de pe pielea lui Ilienco, moşierul de prin partea locului. Ah, ce mai viperă, ce mişel, ce viclean I glă- suiau flăcăii. Şi doar e şeful nobilimii: asta înseamnă că toată nobilimea e la fel cu el.

— Intrebaţi-i pe ţăranii din satele vecine dacă toţi nobilii sunt la fel, — le spuse Parhomenco.

— Ce să-i mai întrebăm ?

Flăcăii clătinară din cap, cerându-i armonistului să le zică un cântec voinicesc.

Oaspeţii se risipiră târziu. După ce îi petrecu, Alexandru prinse a se plimba cu paşi repezi pe duşumelele care scârţâiau, cântând cât îi ţinea gura: „Sculaţi voi'oropsiţi ai vieţii!"

— De ce strigi ? — îl întrebă Haritina Grigorievna. — Vrei să te aresteze?

— Ştii tu, Tina, simt'că n'o să mai fie ţar!

— Cum vine asta, n'o să mai fie ţar ? — îl întrebă ea mirată şi, în acelaşi timp, încântată. — Atunci, cine o să conducă împărăţia ?

— Sunt destui care să facă asta! Uite şi eu voi conduce 1

Ei îi fu frică de spusele lui, dar îşi aminti că făgăduise să nu se înspăimânte şi frica îi dispăru. Se uită minunându-se în ochii lui care ardeau[1] de ură şi de setea luptei, şi inima-i tre- săltă. Dar ca să nu se dea de gol şi ca să pară liniştită, îi mărturisi cu o naivitate de care nu-şi dădea seama:

— Judeţul poţi să-l cârmueşti, dar pentru toată împărăţia nu ştii tu destulă carte.

— O să învăţ... o să mă ridic... or să mă cioplească oamenii şi viaţa.

— Viaţa ca viaţa, dar cărţile trebuesc învăţate.

Şi când se înapoiară la oraş, Tina îl aibonăla revista „Niva" pe anul 1906 cu toate suplimentele. Zâmbind uşor de naivitatea ei, Alexandru îi spuse:

— N'o să am timp să citesc ,,Niva"; şi-apoi pe unde ne vom tot muta, nu cred c'o să ne mai găsească poşta.

Şi, într'adevăr, într'o dimineaţă, directorul Crin dădu mâna cn fraţii Parhomenco.

— Vasăzică lucrurile stau prost, — spuse Ivan. — N'o să

3. — parhomenco

ne apucăm, după cât se vede, să ne terminăm nici „perioada de mstrucţie“.

El vorbea despre instrucţia militară pe care membrii de Partid şi muncitorii din unităţile revoluţionare, care se pregăteau pentru revolta armată, o făceau pe câmpurile pustii, în dosul cimitirului Gusinov. Aici li se preda teoria şi practica meseriei armelor: mărşăluiau, atacau în lanţ de trăgători, iar în timpul lucrului, dacă reuşeau să-l îmbrobodească la ochi pe şeful atelierului, fraţii Parhomenco ..strujeau“ cutiuţele pentru bombe; duminică se duceau la mine după dinamită ; glicerină o procurau delà farmacii. Prin uzine se colectau bani pentru cumpărarea armelor. Mersese vorba că fraţii Parhomenco strânseseră bani chiar pentru un tun întreg.

Pe la începutul lui Aprilie, fraţii fură concediaţi. Muncitorii vrură să organizeze o grevă de protest, dar cineva află pe ascuns că împotriva celui tânăr există un denunţ în care se spune că el l-ar fi omorît pe comisarul Avarev şi că nici cel mare n’ar fi străin de această crimă. Membrii de Partid îl sfă- tuiră pe Alexandru să plece până una alta în satul lui natal, iar cel mare să se angajeze la o altă uzină.

Aşa şi făcură. Alexandru şi nevastă-sa plecară la Macarov- iar, ca să lucreze pe ogorul socrului, iar fratele cel mare, luând un certificat delà uzina Hartmann, începu să colinde prin fabrici după lucru. Era un muncitor minunat, îl angajau cu plăcere. Dar de îndată ce urma să fie înregistrat, de îndată ce le dădea certificatul delà Hartmann, îl refuzau sub un motiv sau alţ ii. Odată un ..tovarăş de concediere“, care se vede că avea mai multă experienţă, îi luă certificatul, se uită la el şi zise :

— N’o să te angajeze nicăieri, tovarăşe.

— De ce?

— Certificatul e scris cu cerneală roşie, iar asta între patronii de uzine însemnează : pe cei „roşii“ să nu-l primeşti la lucru. Va trebui, care vasăzică, să-ţi schimbi „pieptănătura“.

Ivan Parhomenco trebui să-şi scoată un paşaport pe numele soţiei sale, şi deveni Ivan Criţchi.

7

În Macarov-Iar, ia Vasill Lvovici Ilienco. moşier şi conducător al nobilimii din judeţul Slaveano-Serbsc, pe al câni terl- toriu se afla Lugansc, veni Ghenadii, fecioru-său, aducând îrt vizită doi prieteni : pe fiul lui Ceamucov şi pe studentul Ernst Straub. Pe Straub îl nelinişte a întrebarea: cdtn va apăra oare nobilimea rusă şi negustorimea, din provinciile acestui imperiu întins, — moşiile, magazinele şi uzinele lor, în faţa revoluţiei ?

Tatăl lui, prin urmare, şi el însuşi, erau profund interesaţi în înflorirea provinciilor ruseşti şi de aceea grija lui Straub era sinceră, iar vorbele — aprinse şi cu temei. Ernst arăta înalt, puternic, cu părul de un negru atât de pronunţat, încât craniul lui părea turnat în fontă. Era ciudat să vezi, alături de această fontă, urechile lungi şi trandafirii pe care flăcăii din Macarov-Iar le botezaseră dintru început „porceşti“. Straub îi făcea puţină curte Minei, fata Lui Ilienco. Avea o faţă strălucitoare, cozi lungi şi o zestre destul de măricică.

— Iubesc şi respect Germania! Germania înseamnă ordine, bunăcuviinţă. Numai prin bunăcuviinţă şi ordine, va fi salvată omenirea de^ nebunie şi răzvrătiri... — reflecta cu glas tare Straub, şezând pe verandă. — Dar eu iubesc şi Rusia, Vasile Lvovici... aproape la fel de mult! M'âm înrudit cu ea şi. ca rudă, trebue să spun deschis că nu prea e ordine în Rusia...

— Ernst, acest lucru l-a spus înaintea dumitale Alexei Tolstoi.

— Cine ?

— Poetul, contele Alexei Tolstoi.

— Aţi văzut ? Ce fel de ordine e asta ? La voi conţii sunt poeţi! Un conte trebue să se ocupe de moșie, de ţăranii lui, iar nu de poezie. În timp ce conţii scriu versuri, ţăranii le ard conacele. Deaceea spun că Rusia ar trebui să trăiască altfel... şi ordinea germană este cea mai indicată.

Vasili Lvovici oftă.

— Desigur, nu ne putem lăuda ou ordinea noastră. Dar în schimb avem belşug în toate.

— Şi pentru belşug este nevoie de o mână forte, Vasili Lvovici. Peste tot este necesară mâna unui om puternic. Aş spune mai mult chiar: a unui supraom. Un supraom trebue să-l ia de gât pe omul simplu şi prost şi să-l împingă din spate: „Munceşte !“ Vreţi să vi-l dau pe Nietzsche să-l citiţi ?

— Of, dragul meu, n'am eu timp să-l studiez pe *Niţşa* al dumitale !

Tinerii plecau apo| la scăldat, iar Vasili Lvovici privea -în

urma capului greoi, de fontă, al lui Straub,j:ap a cărei umbră se rostogolea ca un obuz pe nisip, şi spunea :

Neamţ îiferezut I Când neamţul învinge, e mândru de forţa lui. Dacă-l baţi — se mândreşte de slăbiciunea lui 1 E şi mai comod să fii slab : învingi slăbiciunea şi iată-te din nou învingător I Fără fllosofia germană, moşierul nostru n'ar fi putut să trăiască...

„Ce oameni plăcuţi, atrăgători !..." gândea Ernst Straub, pe deplin convins că-şi aceşti oameni gândesc aidoma despre el.

Mai era plăcut de asemenea şi faptul că adesea, în timpul discuţiei, lllenco-tatăl omora cu o lovitură puternică şi neaşteptată câte o muscă pe masă şi, uitându-se fericit la Ernst, exclama :

— Al să ajungi un nou Bismarck, Ernst Ivanâcl ! — şi adăuga râzând : — Iar eu dacă voi ajunge prim ministru, voi încheia cu dumneata pace şi alianţă veşnică.

Ernst îl privea pe Ilienco cu atâta seriozitate, că acesta simţea că îngheaţă. Straub hotăra laconic :

— Sunt de acord.

Într'o zi, prietenii se întorceau delà scăldat. Ghenadii flutura ştergarul umed de ai cărui ciucuri se prinseseră rămurele uscate. Ghenadii avea un nas lung şi gros, care se cojea totdeauna, dar şi acest lucru era plăcut, cu toate că Straub se uita de obicei la oameni ca şi când ar fi chibzuit dacă se potrivesc ca materiale de construcţie ; lauda cea mai mare a lui era : „Acest bărbat sau această doamnă prin forţa lor ar fi buni de cariatide".

Studenţii mergeau repede, agitând cu putere braţele. În jurul lor se aflau cocioabe joase, acoperite cu paie putrede, înconjurate de noroi, al cărui miros nu-l împrăştia de peste sat nici vântul cel mai tare. Aceşti oameni sătui, care se simţeau deosebit de bine după baie, nu observau nici cocioabele urât mirositoare, nici înghesuiala, nici noroiul şi nici chiar căutăturile duşmănoase ale ţăranilor. În piaţa de lângă biserică, nu departe de conac, un grup de flăcăi şi fete stătea de vorbă cu multă însufleţire. În mijlocul lor se afla unul mai înalt, îmbrăcat cu o bluză neagră, strânsă pe talie cu o curea lată de piele. Zărin- du-i pe studenţi, fetele intrară în curtea bisericii, iar flăcăii se luară la trântă.

Deodată fiul lui Ceamucov spuse :

— Dar ăsta-i Parhomenco !

— Cine? — întrebă Ernst.

— Agitatorul din Lugansc...

— Da. da, îmi aduc aminte I... Trebue... — Straub ar fi vrut să zică: „Trebue să anunţăm poliţia", dar, gândindu-se că prietenii săi vor spune despre el că-i „provocator", trăncănind şi producând neplăceri, tăcu.

Păşi hotărît în curtea bisericii. Prietenii îl urmară, în timp ce Straub se apropie de Parhomenco:

— Vii din Lugansc ?

Parhomenco stătea nemişcat cu degetele mâinilor sale puternice şi vânjoase vârîte de după curea. Faţa îi era liniştită : se gândea probabil la ceva important şi aceste gânduri îl enervau pe Straub.

— Din Lugansc.

— Cum e pe acolo ?

— Ce te interesează ? Timpul ? E cald. Pe alocuri au căzut ploi.

— Pentru ce ai venit încoace ?

— Să auresc turla bisericii, — răspunse Parhomenco, zâmbind batjocoritor. — De ce eşti atât de curios, domnule student ? Am auzit că eşti din Germania.

— Din Petersburg.

— Zău ? I

— De ce .„zău" ?

— Din Petersburg, pare-mi-se, vin altfel de oameni.

— Ce fel ? 1

— Ei, vin probabil şi din ăştia.

— Care din ăştia ?

— Fel de fel.

— Ai putea să vorbeşti mai clar.

— La ce bun ?

Parhomenco îşi scoase şapca şi spuse :

— La revedere, domnule student. Drumul nostru e spre pădure.

— Să păzeşti cai? — întrebă fără rost şi cu o batjocură stângace Ghenadii, care ar fi vrut să împrăştie enervarea provocată de discuţia plină de aluzii ciudate şi impertinente.

Parhomenco răspunse dispreţuitor.

— În primul rând să mă păzesc pe mine.

Flăcăii porniră ţinându-se unul pe altul de mijloc. Mergeau făcuţi, stârnind praful şi legănându-se uşor. În urma lor porniră şi fetele. Şi cum porniră, începură să cânte. Parhomenoo mergea în mijlocul grupului, cu capul dat pe spate, adăugându-şi glasul puternic la corul celorlalţi.

Până şi Ghenadii pricepuse acum înţelesul mai larg al ne- liniştei care-l cuprinsese pe amicul lui, pentrucă zise :

— Să aurească turlele ! De şi-ar auri cătuşele, nu turlele-

Ernst tăcu.

Sâmbătă veniră în vizită la Ilienco moşierii de la şes. ale căror conace aveau apă puţină şi unde domneau arşiţe înnăbu- şitoare. Soseau de obicei în ajunul sărbătorilor ca să se mai plimbe prin grădina întinsă ce cobora spre râu, să se scalde în Doneţ, să se odihnească după baie şi

să petreacă în societate. Sosise şi Gusarov cu familia lui numeroasă, încărcată în trei trăsuri de călătorie, aducându-şi deasemenea şi cortul pe care de obicei îl întindea în grădină : .sosi Podstacannicov — cunoscut traficant şi amator de judecăţi ; Doroşenco, ale cărui fiice erau măritate tustrele cu ofiţeri din cavaleria uşoară, făcând parte din acelaşi regiment, lucru pe care întotdeauna îl povestea cu plăcere; notarul Afanasii Afanasievici Strij-Zagornâi; Voro- biev, vecinul cel mai bogat şi cel mai sgârcit care făcea totdeauna vizite, fără să învite pe nimeni la el; cei doi prieteni, vecini şi cartofori, ambii pur'tători ai unor nume ciudate : Cuniţa şr Probca; veni şi conducătorul zemstvei. Filatov, căsătorit cu fiica mai mare a lui Ilienco. Trăsurile şi landourile soseau într'una în curtea împrejmuită cu zid de piatră, înconjurau straturile de flori şi se apropiau de verandă. Vizitiul făcea o mutră fioroasă,, musafirii şi gazdele — figuri fericite. Răsunau exclamaţii, pupături ; în depărtare, fără răgaz, lătrau câinii.

Sosi şi comisarul de poliţie Tvorojnicov, care avea calitatea deosebită de a face să trosnească totul în jurul său. Tălpile îi scârţâiau, hainele îi pârâiau şi, după cum spunea el însuşi,.râzând : „De vreo zece ani îi trosnea şi capul de atâta băutură“. Lui Ernst mi prea îi plăcea acest poliţai sgomotos, dar după o scurtă apreciere a situaţiei, hotărî că, pentru un colţ atât de Uitat de dumnezeu, chiar şi un asemenea poliţai e bun. Aşa încât îl informă fără nicio introducere, ca să-l zăpăcească pe prostănac:

— La Macarov-Iar a sosit un agitator.

— Da? — făcu poliţaiul, aplecând capul.

— Da, un agitator. Cât despre scopul venirii lui — e treaba dumitale să afli.

— Fii pe pace, o să o aflăm... — spuse comisarul aplecând din nou capul şi trosnind din toate încheieturile.

— Îţi dai seama, Oslp Maxlmovici... îmi ¡pare rău de-ifamilia la care stau, îmi pare rău de această casă atât de civilizată, îmi pare rău de această ospitalitate care ar putea să nu mai existe niciodată...

Ernst îşi plecă privirea în pământ de parcă nu ar fi avut puterea să-şi tină capul drept. Poliţaiul îi urmă pilda şi mai apăsat. Aşa încât, nedumerit, Illenco le strigă de pe verandă:

— La ce vă uitaţi acolo?

Comisarul răspunse însă grăbit lui Straub :

— Fără nicio discuţie. Vă înţeleg cât se poate de bine. Şi sunt de aceeaşi părere.

Apoi făcu să-i scârţâie deosebit de tare tălpile, adăugând:

— În primul rând voi trimite să se facă cercetări, în al doilea rând voi aresta pe agitator. în al treilea rând — bine ar fi să avem în Rusia mai mulţi studenţi cu capul atât de limpede ca al dumitale...

Arătă cu mâna spre verandă, trosni din încheieturi şi, cu o voce tot atât de trosnitoare, adăugă :

— Să mergem să ne ospătăm. Îţi garantez că odihnai noastră nu este ameninţată cu nimic.

„Idioţi! — gândi indignat Ernst. — Oare politia din Germania ar fi vorbit cu mine la fel ? Prostănacul ăsta nici nu m’a întrebat de numele agitatorului! Şi cu siguranţă că-l va scăpa printre degete. Ce-i de făcut? Să scriu la Lugansc?V

Şi scrise la Lugansc. Dar cei din Lugansc erau preocupaţi de cu totul altceva. Citiră scrisoarea, puseră o rezoluţie şi o înaintară lâ siguranţă... Acolo li se promise că-şi „vor îndrepta atenţia" spre Macarov-Iar.

8

.Iulie 1906 se apropia de sfârşit. La Lugansc tocmai se comunicase că în Kronstadt şi Sveaborg a izbucnit revolta şi că proletarii din Petersburg se pregătesc să declare grevă politică generală pentru susţinerea răsculaţilor. '

Alexandru Parhomenco fu chemat de la ţară. El veni numaidecât cu echipa sa de luptă, compusă din şase flăcăi. Adunarea conspirativă avu loc în August, în casa bunicului său, sacagiul. Butoiul cu care Saşa cărase pe vremuri apă nu se dogise nici acum. 'Mârţoaga era şi ea în viaţă : exista şi hamul, dar cum se schimbase totul în jur. cum se schimbase el însuşi I Parcă ar fi trecut de atunci o mie de ani.

— E timpul să ne pregătim de lupta decisivă contra autocraţiei ! — spuse înflăcărat oratorul. — Să ne pregătim pretutindeni la oraşe ca

şi la sate, la uzine şi în mine, — pretutindeni unde există oameni cinstiţi şi devotaţi revoluţiei 1 Tovarăşi,, suntem în ajunul unor mari evenimente.

Pentru a-şi sprijini argumentele, oratorul Nichitin, un muncitor mic de statură şi vânjos, cu sprâncenele albe şi lungi, cită cuvintele lui Lenin din articolul recent scris : „Disolvarea Dumei, şi sarcinile proletariatului“.

— Tovarăşul Lenin spune : ,.Disolvarea Dumei reprezintă o întoarcere totală la autocraţie. Cresc posibilităţile unei mişcări întreprinse simultan, în tot cuprinsul Rusiei. Probabilitatea unirii tuturor revoltelor parţiale într’una singură se întăreşte. Inevitabilitatea grevei politice şi a revoltei, ca luptă pentru putere, este resimţită ca niciodată înainte de straturile largi ale populaţiei. Datoria noastră este să desfăşurăm cea mai largă agitaţie în folosul unei revolte în întreaga Rusie, să lămurim sarcinile ei politice şi organizatorice, să depunem toate străduinţele pen- truca toţi să-şi dea seama de inevitabilitatea ei, să vadă posibilitatea unui atac general şi să pornească acum nu la „răscoală’’^, nu la „demonstraţii”, nu ia simple greve şi devastări, oi la lup'ta pentru putere, la lupta dusă în scopul răsturnării guvernului,..“

Parhomenco şedea pe scaun, cu mâinile pe genunchi şi cu. capul plecat. Vocea joasă şi puţin răguşită a vorbitorului o auzea clar, înţelegând limpede tot ce spunea el, dar în acelaşi timp gândurile fugindu-i în trecu't. Da, paic'ar fi trecut om ie >de ani !... Parcă ieri se întâlnise cu muncitorul Reabcov, aducând în afară de armele procurate mai înainte şi arme cumpărate din străinătate de către Voroşilov, după întoarcerea lui delà cel de al IV-lea congres al Partidului'.

; Acest Reabcov le oferise fraţilor Parhomenco câte un revolver ,,Smith-Wesson”. Revolverul acela îl mai avea şi acum ascuns în buzunar. În Mai se întorsese şi Voroşilov. Alexandru ardea de nerăbdare să-l vadă, însă cei dii.n Lugansc îi interziseseră să vină în oraş.

Această interdicţie îi fusese comunicată chiar la gară, lângă turnul de apă, de mecanicul locomotivei. Tot acest mecanic îi ■mai povestise, râzând şi frecându-şi mulţumit mustăţile, cum •scosese Voroşilov din tren, pe sub nasul jandarmilor, cutii elegante de damă în care deobicei se transportă pantofi, pălării şi rochii. În realitate, însă, în acele cutii se găseau cincizeci de revolvere şi patru sute de pachete cu cartuşe.

Terminând de povestit, mecanicul îi dăduse lui Alexandru ■cinci pachete cu cartuşe şi-i spusese:

— Mai aşteaptă.

— Aştept, — îi răspunsese Alexandru şi zâmbise.

Aşteptarea era însă din cale afară de grea, cu toate că în sat avea destul de lucru şi ţăranii îl iubeau.

În jurul unui foc dintr’o pădure de peste Doneţ, el le citea din broşurile politice şi le vorbea despre Partid şi lupta lui. Vara ■era

călduroasă, liniştită. Ţăranii şedeau tăcuţi, şi nemişcaţi, în jurul focului. Copacii, nemişcaţi, plini de miresme, străjuiau tăcuţi poiana. Zorile se strecurau uşor prin frunziş. La sfârşitul adunărilor, ţăranii se depărtau încet, cu' capetele înfierbântate de gânduri noi.

Şi deodată, — „vino 1“

Alexandru alergase într’un suflet la gară suindu-se în tren. Pe măsură ce se apropia de Lugansc, creştea în el tremurul interior care-l stăpânise încă delà început. În drum spre casa bunicului, însoţitorul îi comunicase ce mai era nou prin oraş. Voroşilov ? Voroşilov fusese arestat. Cum se întâmplase ? A fost arestat pur şi simplu. Muncitorii delà Hartmann hotărîseră să declare din nou grevă. Salariile se micşoraseră, administraţia uzinei nu îndeplinise nici jumătate din promisiunile făcute. În consecinţă convocaseră o adunare lângă fabrică. Conducător era, fireşte, Voroşilov. Acum, însă, capitaliştii hotărîseră să procedeze altfel. Ceruseră ajutorul poliţiştilor, care se streçuraseră pe furiş prin vale şi de acolo deschiseseră focul. Neînarmaţi, muncitorii se retrăseseră în gTabă spre apă. Singur,Voroşilov a 'tras până ■când toţi muncitorii s’au putut retrage. Terminându-i-se cartuşele, poliţiştii l-au prins, l-au snopit în bătaie şi l-au târît la secţie...

De cum dăduse cu ochii de fratele său, Alexandru se înfierbântase şi începuse a gesticula.

— Datoria voastră era să-l scăpaţi cu orice preţ. Pentru asta ţi s’a dat „Smith-Wesson“-ul.

Extenuat şi slăbit, Ivan, care pesemne îşi reproşase asta de multe ori, oftase adânc.

— Tu ştii doar că eu nu mai lucrez la Hartmann. De arestarea lui n’am aflat decât seara. Ne-am dus noi, câţiva, la poliţie, dar acolo era o pază de peste o sută de cazaci, iar Voroşilov fusese dus la închisoare. Cu trei revolvere nu puteam face mare lucru.

— Aţi scăpat momentul.

— L-am scăpat, e drept. Pentru asta o să răspundem în faţa Partidului.

îndată ce oratorul termină, Alexandru ceru cuvântul.

El spuse că Luganscul îi va susţine pe muncitorii din Petersburg şi pe răsculaţii din Kronstadt şi Sveaborg printr’o grevă generală.

— Mai am o propunere, — îl întrerupsese Nichitin. — În cadrul agitaţiei largi pentru o revoltă în toată Rusia, despre care vorbeşte tovarăşul Lenin, trebue să organizăm greve şi la sate.

— Pentru aşa ceva, e gata Macarov-Iar ! *— strigă Alexandru.

— Numai Macarov-Iar e prea puţin, — răspunse celălalt. — Propun să se organizeze greve de ambele părţi ale Luganscului, şi la răsărit şi la apus. Sunt de părere să organizăm duminică un meeting la

Macarov-Iar şi altul la Ivanovscoe.

Barev, muncitorul cu capul mare şi cărunt, întrebă încet r

— Ştiţi prea bine că ţăranii au şi început să se frământe, să se agite. Vor începe cu un meeting şi vor termina cu o răscoală. încearcă să-i opreşti atunci... Şi dacă celor din Kronstadt şi Sveaborg nu le vor ajunge propriile lor puteri, iar noi vom fi nevoiţi să amânăm greva ? Şi dacă ţarismul vai reprima repede mişcarea din Kronstadt? încearcă să-i opreşti atunci pe ţărani...

După câteva clipe de gândire. Alexandru îi răspunse ferm r

— În cazul acesta, greva se va mărgini la o înţelegere cu moşierii. Îi vom obliga să accepte cererile noastre economice.

— încearcă să-i opreşti atunci, — repetă Barev, căruia se pare că fraza aceasta îi plăcea, şi era dispus s'o repete necontenit.

— Îi vom opri, — spuse răspicat Alexandru.

— Tu ? Dar tu eşti primul care vei ataca moşia. Cum ţi se va ivi ocazia, ai s'o ataci! Nu-i aşa, Lavruşa ?

— Voi păstra ¡focul. sub cenuşe atât timp cât porunceşte Partidul, — spuse Alexandru. — Echipa mea se obligă să-l pălească până ce va da ordin Partidul. Atunci va sufla vântul, vor sbura tăciunii şi focul va izbucni.

— Primejdios lucru, — spuse Barev cu prudentă, — primejdios.

— Lenin cere ca tot poporul să înţeleagă inevitabilitatea revoltei, — interveni şi Ivan. — Iar poporul e atât de împrăştiat.

■Nichîtin, vorbitorul, întrebă:

— Prin urmare, voi garantaţi că dacă nu vă vom anunţa ■din vreme, totul se va mărgini la grevă?

Alexandru surâse..

— Ar fi mai bine să ne anunţaţi: Kronstadtul şi Sveabor- gul continuă revolta. Petersburgul-e în grevă generală. Lugan- scul începe şi el...

— Dar tu, Lavruşa, ai să te t" deocamdată pe loc? — întrebă din nou Barev, ca să se convingă.

— Pe ţărani nu-i vom mişca din loc decât atunci când va porunci Partidul.

Mal discutară. întrebară şi pe membrii echipei ţărăneşti.

Apoi oratorul Nichitin spuse:

— Din partea mea, eu n'aş fi contra unei greve la Maca- rov-Iar şi la Ivanovscoe. Dacă e vorba de protestat, să protestăm. De fapt însă, ţăranii nu prea cunosc grevele. Ei sunt deprinşi cu răscoalele.

— O să-i învăţăm noi, — rosti Ivan.

Ivan, Alexandru şi Nichitin primiră însărcinarea să facă agitaţie şi sa organizeze greva la Macarov-Iar. Pentru Ivanov- scoe fură repartizaţi alţi doi. Chiar după adunare, Alexandru Parhomenoo se duse la Macarov-Iar. ca să dea de veste ţăranilor şi să alcătuiască patrulele.

Sâmbătă dimineaţa, Nichitin anunţă că a fost însărcinat de către comitet cu activitatea la uzinele Hartmann, unde erau prea putini oameni fată de nevoile momentului.

— Nu e nimeni care să mă ajute ? — se interesă Ivan. — Mă tem să nu fiu prea slab pregătit politiceşte.

— La noi sunt toti ocupaţi, — i se răspunse. — Căutări singur.

Şi Ivan se apucă să-şi caute un ajutor. Într'adevăr, toti erau ocupaţi. Pe de altă parte, multora dintre el li se părea că a face grevă într'un sat nu este decât un lux inutik În schimb, Vasia Gaivoron, un tânăr de 15 ani îi tot dădea târcoale lui Ivan. Auzise că acesta caută să-l convingă pe careva să meargă cu el, dar nu putuse afla unde şi nici pentru ce. Nu demult, adunând cu mare greutate ban cu ban, îşi cumpărase o bicicletă şi ardea de nerăbdare s'o încerce la un drum mai lung. Ivan avea dease- meni o bicicletă.

— Vrei să te duci la vânătoare? — îşi luă el într'un târziu inima în dinţi. — Nu mă iei şi pe mine?

— Aş vrea să culeg niţele mure, — glumi Ivan.

— Şi te duci departe ?

— Vreo cincizeci de kilometri.

— Şi adică de ce n'am merge împreună ? Duminică e bâlci la ţară. O să cumpărăm oale de acolo şi le aducem legate pe biciclete.

Ivan se uită la faţa lui trandafirie şi hotărî „să-şi schimbe planul". Dacă stai să te gândeşti mai bine, ţaranii nu prea ştiu ce-i meeting ori grevă. S'ar putea ca până la urmă să se trădeze şi să se alîle că au venit agitatori din oraş. Se va da de veste poliţiei care nu va întârzia să înconjoare trenul. Comercianţii şi tarabagiii de la oraş sunt toţi bine cunoscuţi de poliţie. Prin urmare, îi vor aresta pe toţi cei necunoscuţi. E drept că se înţelesese cu Alexandru să-i aştepte în pădure şi să-i conducă pe poteci dosnice, în cazul când ar putea să sară din mersul trenului, la intrarea în gară şi să intre direct în pădure. Dar cine e în stare să garanteze că poliţia n'o să împânzească şi staţiile dimprejur ? De aceea e mult mai bine să plece cu acest Vasia pe bicicletă, cu toate că vor trebui să ocolească şi să facă vreo douăzeci de kilometri în plus.

Plecară cam pe la amiază, sperând că ziua va rămânea la fel de frumoasă cum se arătase de dimineaţă. Însă nu apucară să facă nici jumătate din drum, că în dreptul satului Palitrovca se înnoră. Un nor negru şi ameninţător acoperi cerul în dreapta şi imediat după aceea începu să plouă. De aici înainte nu mai putură înainta decât cu foarte multă greutate. Roţile se afundau în huma cleioasă, aşa că fură nevoiţi să descalece şi să-şi care bicicletele în spinare. Din unmă îl ajunse un ţăran cu o căruţă trasă de doi cai. Abia de târau ei înşişi căruţa încărcată

cu fân proaspăt cosit. Ţăranul era voinic, iar nevastă-sa de asemenea.

— încotro? — îl întrebă el.

— Ne ducem în sat după mure. — răspunse Ivan.

— Dacă-i aşa, urcati-vă, să vă duc eu. Puteţi rămâne la mine şi peste noapte.

— Mulţumim. Luaţi-ne numai bicicletele, că noi ajungem pe jos.

— Ei, haide, urcaţi! De altminteri nu mai e mult şi apoi mergem la vale.

Seara, ţăranul tăie o găină şi fierse găluşti. În timpul mesei, el îi întrebă, jucându-şi ochii cu şiretenie.

— Şi la ce, mă rog, vă trebuesc mure ? Mai bine v'aţi duce la Macarov-Iar, că am văzut azi o mulţime de lume îndreptân- du-se într'acolo.

În zorii zilei, pe când le arăta drumul, le spuse direct :

— Ştiu eu că nu vă duceţi după mure. Voi sunteţi altfel de oameni, vă cunosc eu. Oamenii de treabă 1

În timpul nopţii, drumul se mai svântase. În unele locuri se bătătorise de itot, iar în apropiere de Macarov-Iar era chiar prăfuit. Vasia Gaivoron râdea necontenit de ţăranul care nu v<-ise să-i creadă că se duc după mure. Numai Ivan cerceta cu atenţie şoseaua. De sigur că, negăsind nici picior de agitator în tren, poliţia va păzi şi va controla drumurile.

începuse să se şi zărească la orizont verdele luncii de la râpă şi stăvilarul. Cei doi biciclişti urcară coasta dealului. Apa de sub podeţul de peste râul din vale foşnea de stufărişul care crescuse din abundenţă. Lângă pod, după ce se spălase în râuleţ, îşi ştergea faţa cu o batistă colorată comisarul de poliţie Tvorojniteov. Ceva mai departe şedeau tolăniţi în iarbă poliţiştii, ţinându-şi caii de frâu. Presupunând că agitatorii vor veni cu căruţele, comisarul gândise că huruitul le va da de veste la timp, aşa că dăduse voie poliţiştilor să descalece. Văzând însă biciclete în loc de căruţe pricepu, desigur, cătrebue să fie agitatorii. îşi vârî la repezeală batista în buzunar şi se repezi spre grupul de subalterni, strigând la' ei cât îl ţinea gura.

— A avut dreptate ţăranul, — spuse Ivan. — Nu mergem după mure. Află că mergem să facem agitaţie. Dacă ţi-e dragă viaţa, dă-i drumul mai repede. Uite că poliţia ne şi aşteaptă. Hai, Vasia repede.

Luat pe nepregătite, tânărul rămase un moment în urmă, dar imediat pedală voiniceşte şi bicicletele ţâşniră vertiginos pe şosea, la vale. Până să încalece poliţiştii, cei doi bicicliştl apucară să treacă podeţul.

— În sat or să ne latre câinii şi-or să ne încurce, — spuse Ivan. — Hai mai bine s'o luăm peste izlaz.

Palid şi ud leoarcă de sudoare, Vasia pedala cu tune, întorcând mereu capul spre norii de praf care se ridicau în urma poliţiştilor.

— Alexandru trebue să fie deja în pădure. Ne aşteaptă. 0 fi ştiind ce-i cu noi ? — zise iarăşi Ivan.

Şoseaua trecea pe lângă morile de vânt. iar din dreptul conacului, cotea spre clădirea preturii. Curtea moşiei era şi ea împănată de poliţişti călări. Cum îi văzură, se aruncară în şea, ca să le taie drumul.

Din goana bicicletei, Ivan le striga tuturor pe care-i întâlnea :

— Dati-i de veste lui Alexandru că am sosit! Anunţaiti-l pe Alexandru I

Câţiva călăreţi alergară în grabă afară din sat. Lumea dădu buzna spre cerdacul preturii. Vasia descălecă de pe bicicletă şi, lăsând-o pe seama lui Ivan, o luă la fugă prin grădini, fără nici- un cuvânt. Dar după câteva minute se întoarse ruşinat. De altminteri fuga lui nici nu fusese luată în seamă, întrucât se crezuse că fusese trimis într'acolo de „agitatorul principal1'.

Mulţimea înconjură cerdacul. Un flăcău voinic, cu cizme şi cu pantaloni de pânză, care finea o mătură în mână, îi strigă repede lui Ivan:

— Fugi, frate, c'or să vă omoare! Mai ieri-alaltăieri nici nu ne lăsau poliţiştii să umblăm pe uliţă şi să cântăm. Ne bă- teau cu biciul!

— N'avem de ce să fugim, — răspunse netulburat Ivan, — o să ne ajutafi şi voi.

— Da' n'avem nicio armă, frate... Fugi repede peste râul Or să vă omoare.

— Nu fugim, — repetă la fel de calm Ivan. — Aici ne-a trimes Partidul.

Călăreţii se apropiau văzând cu ochii. În fruntea lor, agitând un revolver în mână, călărea comisarul Tvorojnicov. Ivan coborî de pe prispă.

— Da' tu de unde ai mai apărut ? — răcni Tvorojnicov, îndreptând ţeava revolverului către Ivan. — Sus mâinile I

Ivan ridică o mână şi apucă calul de dârlogi. Poliţaiul trase

fără să nimerească însă. Glonţul se înfipse în poartă. 1 van smuci' încă odată frâul. Calul se ridică în două picioare dând putinţă lui Ivan să apuce sabia comisarului. De surpriză şi de frică, acesta scăpă jos revolverul. Atunci intervenîră şi ceilalţi poliţişti, începând să-l lovească pe Ivan cu cnuturile. Ivan rotea calul comisarului în jurul său. căutând astfel să se apere. Totuşi era greu să scape de lovituri.

— Il omoară I — strigă mulţimea. —. II omoară 1

Flăcăul cu care şezuse mai înainte de vorbă Ivan arunca mătura şi scoase ivărul delai poartă, încercând să lovească în poliţişti.

De după colţul uliţei apăru un grup de călăreţi : era Alexandru cu cei şase oameni din echipa lui.

— Lăsaţi gura ! — strigă el şi trase cu revolverul în aer.

Poliţiştii dădură pinteni cailor, bătând în retragere spre
conac. În fruntea lor gonea şeful. Lângă cerdac, sub bicicleta călcată în picioare de cai, zăcea revolverul şi sabia lui Tvoroj- nicov.

9

O masă ifu scoasă în mijlocul pieţii şi aşezată aşa fel, ca vocile vorbitorilor să fie auzite la conac. „Nu avem de cine să ne temem”, spunea poporul. Ivan şi Alexandru se urcară pe masă. Mulţimea se cutremură şi scoase un ţipăt. Din cauza numeroaselor lovituri de bici, din cămaşa lui Ivan nu mai rămăseseră decât mânecile şi gulerul. Şapca albă, de vară, era plină de sânge.

— L-au umplut de sânge, ticăloşii !

— Să-i păruim pe moşieri !... — urla un flăcău cu fruntea bombată.

Mulţimea era furioasă. Ivan, liniştit ca de obicei, sipuse :

— Unde s’au refugiat duşmanii ?i La conac? Nu-i o fortăreaţă prea mare. Nu e greu de cucerit. Hai să vorbim deocamdată despre ce avem de cerut.

începu meetingul. Ţăranii vorbeau pe larg despre nevoile şi necazurile lor, despre pământ, despre moşieri. Flăcăul cu fruntea bombată vorbi de trei ori şi toi mai avea de spus câte ceva. Către amiază luară cuvântul bătrânii şi, după ce vorbiră câţiva dintre ei, Alexandru propuse să se aleagă o delegaţie de săteni pentru a trată cu moşiecii.

— Dacă moşierul nu se va învoi cu cererile noastre, — spuse Alexandru, — atunci muncitorii or să părăsească conacul şi n’or să mai muncească. O să i se usuce recolta pe câmp, iar cei trei sute de cai de curse şi cele peste trei mii de vite cornute or să rămână nehrănite. Atunci o să înţeleagă şi el ce este o grevă.

În poarta conacului apăru delegaţia ţăranilor. De ambele părţi ale ei mergeau fraţii Parhomenco.

u Moşierii stăteau în picioare pe veranda înconjurată de viţă sălbatică. Frunzele late păreau lipite de geamuri. Straturile de flori fuseseră călcate fără milă de caii poliţiştilor: aceştia se aflau răspândiţi de o parte şi de cealaltă a verandei, prin iarbă. Poliţaiul Tvorojnicov şedea la masă. II durea capul. Alături de el îşi mărturisea reflexiile Ernst Straufo. După pă>- rerea lui, dintre toti cei ,de fată numai el reuşise să-şi păstreze prestanja cuvenită :* mâncase "cu o poftă de lup, se bărbierise, îşi schimbase gulerul şi cravata. Iată pentru ce se socotea mai îndreptăţit decât oricare altul să-i dăscălească pe ceilalţi. Arătând spre Alexandru Parhomenco, care înainta semeţ şi cu paşi mari. el rosti tare:

.— Trebue să smulgem buruienile care dăunează cel mai mult soiului de cereale care ne interesează. Iată de fapt cine ar trebui împuşcat.

— Cum să-l împuşti, frăţioare, când ei sunt o gloată nesfârşită ? — îi răspunse abătut poliţaiul Tvorojnicov. — Ce fel de casă mai e şi asta, de nu găseşti un praf pentru dureri de cap ?

— Ca şi la lupi, dacă îl omori pe cel din frunte toată halta spală putina, — susţinea Ernst, rotunjindu-şi cu grijă cuvintele.

Poliţaiul. spuse enervat:

— Atunci poftim revolverul şi trage.

— În primul rând, nu sunt militar, — răspunse Straub, — în al doilea, nu sunt rus ci neamţ.

— În poliţia şi armata noastră, peste tot sunt mulţi nemţi — spuse poliţaiul. — Iar pe timp de răscoală, orice om trebue să devină militar I Neamţ! Interesele dumitale de alfacerl sunt sau nu în Rusia ? De altfel, cred că şi de învăţat, înveţi tot pentru interese de afaceri în Rusia. v

Straub se uită la poliţai şi gândi:

, „Tâmpit ca un dop. şi are dreptate ca dumnezeu”

îmbrăcat doar într’o cămaşă albă şi largă, cu barba împărţită în două şi buzele umflate, roşu de mânie, sărind când într’un picior când în altul, de parcă ar fi dansat, Ilienco-tatăl agita în mâini cele două revolvere şi striga cât îl ţinea gura la grupul de ţărani care se oprise, nehotărît, locului:

— Luaţi-l de-aici pe Parhomenco ! Nu e ţăran ! Cu el nu stau de vorbă.

Alexandru Parhomenco spuse :

— N’am venit să ne batem în duel. Am venit să vă propunem tratative.

Faţă de vocea lui calmă, Ilienco lăsă jos revolverele şi spuse:

— Vorbesc doar de fratele tău, Ivan Iacovlevici. Pe tine te recunosc ca ţăran.

— Oi fi eu azi ţăran şi el muncitor la oraş, dar mâine poate să fie el ţăran şi eu muncitor. Adevărul nostru este acelaşi iar dumneavoastră trebue să-l cunoaşteţi, iar dacă nu-l recunoaşteţi, plecăm.

Delegaţia se întoarse.

Plecară cu ei şi vizitiii musafirilor care, de obicei, rămâneau mai mult timp acolo şi din această pricină erau porecliţi „vilegiaturişti". Se svonea că ţăranii din Macarov-Iar ar fi trimis prin satele din împrejurimi depeşe, prin care-i chemau pe oameni la ,,un meeting general" despre împărţirea pământului şi despre faptul că moşierii de felul lui Ilienco îi bat pe ţărani şi pe delegaţii lor.

Moşierii discutau despre plecarea servitorilor. Poliţaiul Tvorojnicov asculta cele ce se spuneau şi gândea: „Laşi... Ce laşi!" De altfel nu se putea spunea că el se simţea în apele lui.

— Război I — izbucni o voce de ba® în fundul verandei.

— Fleacuri, — răspunseră într'un singur glas Cuniţa şi Probca.

— Nu, nu sunt fleacuri, — spuse Doroşenco. — O să fim nevoiţi să chemăm cavaleria uşoară.

Comisarul de poliţie Tvorojnicov umbla mereu de colo până colo, dealungul verandei, trosnind atât de tare din tălpi, încât nu numai pe el, dar şi pe toţi ceilalţi îi apucă durerea de cap. Noaptea el trimise un agent în oraş, jar pe altul peste Doneţ în satul căzăcesc Mitiachinscaia. Sperând să capete o decoraţie,

trimisul reuşi să-i convingă pe cazaci să trirrytă ajutor şi alese vreo douăzeci şi cinci de oameni înarmaţi cu puşti de vânătoare. Dar cazacii nu se prea grăbeau cu pregătirile. Iar poliţistul nu avea răbdare să stea, voind să comunice cât mai repede reuşita lui. Şi deaceea hotărî să plece sigur. În apropierea conacului o patrulă ţărănească puse mâna pe el.

II duseră prin sat. Toate uliţele erau pline de căruţe, trăsuri şi călăreţi. Din stepă se auzea sgomotul altor căruţe ce se apropiau.

..Unde au să încapă?“ Se întrebă zăpăcit poliţistul. Uitând de decoraţie, se gândea că poate acum îl aşteaptă moartea, îşi aducea aminte că nu primise încă salariul pentru a doua jumătate a lunii Iulie, că soţia lui e tânără... Şi îi era frică să se uite la flăcăul slab, cu cămaşa neagră, care sta lângă foc, sprijinlndu-se de armă.

Curtea era mare şi întunecoasă. Lângă grajduri se auzeau caii mestecând, iar cineva probabil zăngănea un lanţ.

Alexandru Parhomenco îşi înălţă capul şi în ochii lui se reflectă văpaia ameninţătoare a focului.

— Cum te chiamă ?

— Grigori Ilici Coşin, — răspunse grăbit poliţistul.

— Să spui adevărul.

— II spui.

— Pentru ce ai fost în satul Mitrachinscaia ?

— Domnul comisar şi domnul şef mi-au dat ordin să-i chem pe cazaci.

Poliţistul luă poziţia de drepţi şi, căutând să nu clipească, se uită la şeful echipei. Flăcăul cu fruntea bombată se apropie de Parhomenco, ţinând în mână nişte hăţuri, şi-i şopti ceva la ureche.

„Au să mă spânzure”, se gândi poliţistul şi murmură grăbit.

— Şi cazacii... Cazacii sunt bucuroşi să bată pe oamenii săraci...

— Tu nu eşti bucuros ? — întrebă Parhomenco.

— Eu ? Dumnezeule! Eu ?

Parhomenco arătă spre agitatorul scund, cu mustăţi lungi, care trecea împreună cu un bătrân pe lângă foc:

— Pe ăsta nu l-ai bătut ?

— Eu ? Nobleţea voastră...

— Câţi cazaci vor veni de după Doneţ? Ce arme au?

— Douăzeci şi cinci. Cu puşti de vânătoare.

— Şi din oraş pe cine aşteptaţi ?

— Despre oraş nu ştiu nimic. A fost trimis un călăreţ, dai- pe cine o să aducă, nu ştiu.

— Minţi i

Poliţistul căzu în genunchi şi se închină, făcându-şi cruci mărunte şi umezindu-şi pieptul cu vârful degetelor asudate.

— Nobleţea voastră, nu mă spânzuraţi! Vă spun ca în faţa lui dumnezeu, nu mă spânzuraţi!

Şi se izbea amarnic cu fruntea de pământ. Faţa i se acoperise de praf, ochii îi erau închişi, iar în colţul buzelor Ti apăruseră spume.

— Viteazule! — spuse Parhomenco. — Băgaţi-l la răcoare, băieţi! Iar tu Râbalca, şi tu Scvoren, şi tu Zubrov. încălecaţi şi haideţi după mine spre râpă.

— Eh, dac'am avea o *„boambă“!* — spuse visător Râbalca.

— O să 'fie bine şi fără *„boambă”* Ai să fii tu însuţi *„boambă”* — râse Parhomenco.

Lângă poartă îl văzu pe fratele lui. Ivan stătea sprijinin- du-se de gard. Fuma şi răspundea la întrebările ţăranilor ce se apropiau necontenit de el. Era noapte, târziu şi linişte. Chibritul ardea în mână, aproape fără să pâlpâie, iar căruţele cu două roţi soseau necontenit în piaţă. Câte sate, cât popor.

— Ce mai e la oraş ? Cum e la Kronstadt şi Sveaborg ? — întrebă Alexandru, cu toate că ştia foarte bine că din oraş nu veniseră veşti noi.

— Cred că rezistă, — răspunse Ivan. — încotro?

— Să desarmăm pe cineva, — răspunse într'o doară Alexandru.

— Bine, desarmează.

— Noroc, — s-puse Alexandru, dând pinteni calului.

— Noroc, — răspunse Ivan.

Tuturor le era limpede pentru re faptă anume îşi urau noroc cei doi fraţi.

Şi ţăranii repetară cu toţii:

— Noroc!

Patru bărci de cazaci traversau în linişte Doneţul apropl- indu-se de malul nisipos. Aici bărcile puteau fi scoase[1] pe nisip, aproape fără sgomot şi plescăituri. Apoi te puteai urca pe potecuţă ca să te târăşti prin păşunea mică şi să intri direct în grădina moşierului. Bărcile erau conduse ,de un -plutonier cărunt, cu umerii largi. Avea prinsă pe piept crucea „Sfântul Gheorghe” pe care o luase în timpul războiului ruso-japonez în urma unei răni căpătate. Pentru ajutorul pe care avea să-l dea conducătorului nobilimii, ceruse un armăsar de rasă şi se aştepta să mai primească şi altă răsplată. Nu putea să-i sufere pe ţăranii din Macarov-Iar. Incruntându-se, spunea : „Barbari şi hoţi de cai” iar acum îi părea rău că armele sunt încărcate cu alice.

— De am avea mitralii, spuse el oftând şi sărind primul pe nisipul ce scârţâia mângâietor. — Uscaţi vâslele, creştinilor.

— Uscaţi vâslele! se auzi deodată de pe mal o voce puternică şi poruncitoare. — Cu ce-aţi venit, cazacilor ?

— Dar tu cine eşti ? — întrebă plutonierul, punând mâna pe mânerul săbiei.

— Eu sunt comandantul echipei de luptă, — spuse Parhomenco. — Mă vezi ?

Era întuneric. Pe malul înalt — nu se putea desluşi bine — şedeau sau era întinşi nişte oameni. Când se auzi sgomotul de arme şi străluciră ţevile puştilor, cazacii îşi dădură seama că se află pe nisipul gol, lângă un râu descoperit, pe care nu poţi s'o porneşti înnot, căci lumina apei, oricât de slabă ar fi, tot te va trăda. Te poate lovi pe alese. Inima plutonierului se strânse. Se strânseră şi inimile cazacilor.

Comandantul echipei de luptă înţelese probabil acest lucru, pentrucă sări fără frică de pe mal şi se apropie de cazaci.

— Lăsaţi armele, cartuşele şi sacii. — spuse el grăbit. Puneţi-le jos pe nisip.

— Cazacii aruncară mai .întâi genţile,- apoi cartuşele.

— **Bune .arme, — spune plutonierul.**

— Capul e mai scump, — preciză Alexandru.

— Aşa-i, — încuviinţă plutonierul oftând şi punând cel dintâi arma pe nisip. — Alte ordine mai aveţi de dat?

— Avem, — zise comandantul. — Dacă vă amestecaţi atunci vă dăm .foc. Casele voastre sunt de lemn, vara e călduroasă şi focului îi plac satele căzăceşti.

Subofiţerul scoase chipiul şi-l aruncă pe nisip :

— Dracu' ne-a pus, domnule comandant! Dar jurăm nu numai să nu mergem, dar nici pe alţii să nu-i lăsăm.

Cazacii aruncară cu toţii chipiurile pe nisip.

— Jurăm, domnule comandant!

— Bine I Urcaţi-vă în bărci 1

Ajunşi în mijlocul râului, subofiţerul strigă ;

— Dar armele o să ni le daţi vreodată înapoi, domnule comandant ?

Parhomenco râse:

— O să vi le întoarcem odată şi-odată, domnuie plutonier!

10

Vremea era nespus de călduroasă. Lanurile de grâu foşneau uscat, a spice coapte. Pe drumul care şerpuia printre eie, se scurgeau necontenit spre Macarov-Iar şiruri lungi de faeioane şi căruţe. Satul era plin de lume şi ţăranii continuau încă să Vină. Veneau de pe toate moşiile din împrejurimi, ţărani de pe moşiile lui Vorobiov, Doroşenco, Podstacannicov, Cuniţa, Probca şi Gusarov şi mulţi alţii treceau printre holdele de grâu aproape copt, privind cu hohote de râs, cum turmele

moşierului rămase fără ciobani se întorceau spre staule.

În piaţă, meetingul continua. Locul de adunare îl păzeau săteni înarmaţi fie cu furci, fie cu armele capturate de la poliţişti şi cazaci. În mijloc, chiar lângă conac, era aşezată o masă mare şi, alături de ea, alta mai mică. Pe această măsuţă şedeau orânduite frumos trofeele: cele douăzeci şi cinci de şepci căzăceşti.

Ţăranii discutau despre bătăi şi schingiuiri. Unii din noii veniţi plângeau, alţii se bucurau că au venit. O bătrână cerea să se deschidă mai degrabă biserica, pentruca să dea un acatist în sănătatea lui Alexandru şi a lui Ivan, apărătorii ţărănimii. Căruţele scârţâiau, pline de oameni. Aerul mirosea a păcură de uns roţile şi a cai bine hrăniţi cu fân moşieresc. Femeile se îmbrăcaseră ca de sărbătoare, cu bluze curate de percal, fuste înflorate şi băţoase, ghete noi-nouţe, lustruite oglindă. îşi puseseră pe cap basmale roşii-aprins, ca para focului, iar fetele îşi .împletiseră în cozi cordeluţe de toate culorile. Femeile se ţineau de după umeri. Iar atunci când Alexandru trecea prin piaţă pe un cal roib, ca să controleze patrulele şi striga : „Faceţi loc, vă rog", — femeile cu buzele roşii întredeschise şi bărbaţii mângâindu-şi mustăţile şi îndreptându-şi pălăriile de paie, — spuneau care mai de care:

— Ne-au sosit oameni de treabă. Cumsecade oameni...

Ţăranul, care-l adusese după ploaie pe, Ivan până'n sat, susţinea morţiş că el înţelesese înaintea tuturor că oamenii de la oraş sunt oameni de ispravă.

Glasurile vorbitorilor deveneau din ce în ce mai puternice.

— Destul am tot muncit pentru boierii Mai bine am duce vitele acasă, că-i păcat de grâul cela pe care îl calcă în picioare. Că şi vitele şi pâinea tot ale noastre sunt 1

Se sui pe masă Alexandru Parhomenco.

— Dascălul nostru, Lenin. — începu el, — spune că distrugerea bunurilor este doar rezultatul lipsei de organizare, al lipsei de pricepere de a ne'însuşi şi de a păstra în mâinile noastre bunurile duşmanului, în loc de a nimici aceste bunuri. Ea este un rezultat al slăbiciunii care te face să te răzbuni pe duşman, din pricină că n'ai forţe îndestulătoare ca să-l nimiceşti, să-l striveşti. Aşa zice Lenin. Oare noi n'avem putere? Nu suntem noi în stare să păstrăm în mâinile noastre averea duşmanului, atunci când va veni timpul ?

— Da' poate a şi-venit! — se auziră voci din mulţime. — Poate a şi început să bată vântul I

— Asta aşteptăm şi noi, — întări Alexandru, uitându-se la cer de parcă ar fi aşteptat un crainic care să anunţe că a început să bată vântul şi că e timpul să se aprindă focul. — Să aşteptăm.

Cei de pe terasă ascultau cu atenţie încordată, ca să nu le scape

niciun cuvânt dintre cele discutate pe locul de adunare. Prin porţile întredeschise se zărea forfota pestriţă a mulţimii care umplea piaţa până la refuz, precum şi furcile şi armele ţăranilor ridicate ameninţător. Ernst Straub tăcea. Renunţase demult să le mai dea celorlalţi sfaturi. De câtva timp, hotărîse irevocabil să se facă militar. De sus, de la etajul al •doilea, se auzea plânsul doamnelor, disperate că azi a trebuit să-şi facă singure de_ mâncare şi chiar să aprindă focul cu mâinile lor. Mai tare ca toate se plângea Asea, fiica mai mare a lui Ilienco, soţia lui Filatov. Tot necazul şL-l revărsa asupra soţului:

— Eşti conducător de zemstvă... tu trebue să iei măsuri pentru înnăbuşirea răscoalei... Şi'n loc să faci asta, stai şi aştepţi ajutor de la soldaţii din oraş şi de la cazaci...

Burtos şi chel, cu pleoapele vinete şi umflate, Filatov, îmbrăcat în uniformă, şedea mai laoparte şi privea fix straturile de flori. Neudate la vreme, florile începuseră sa se ofilească. Pe poteci, oopitele cailor lăsaseră urme adânci.

— Uf, ce greul Ce căldură, — se căina el cu voce tare.

Cu şapca conducătorului zemstvei în mână, Ilienco se învârtea fără rost încoace şi'ncolo.

— Datoria dumitale. Ivan Constantinovici, — spuse el cu voce groasă, — ar fi să intri în tratative, atât timp cât glasul rezonabil al lui Parhomenco mai este ascultat. Trebue să câştigăm timp.

— Dar^dacă şi în oraş se întâmplă acelaşi lucru?

— Cu atât mai bine, o să ne asigurăm nu numai timpul, ci şi vieţile...

— Păi, dacă-i aşa, de ce n'ai vrut să ţi-o asiguri ieri ? — răspunse sarcastic conducătorul zemstvei. Şi suspinând, îşi luă şapca, îndesându-şi-o pe cap până peste urechi. Apoi se îndură să plece, dar după vreo câţiva paşi se opri şi ceru să i se dea servieta.

— Poate că dacă am servieta. în mână, nu vor îndrăzni să mă ia la bătaie. Şi pune şi ceva bani în ea.

Asea îi întinse servieta cu mâinile sale grăşuţe. Pieptul i se ridica şi se lăsa precipitat. În timp ce o sărută drăgăstos pe frunte, Filatov se gândi: ,.Cum de mai poate să umble atât de decoltată şi în situaţia asta ?“

Apoi se depărtă încet, oftând şi respirând greu. întorcând capul din poartă, o văzu pe Asea cum îl binecuvânta cu semnul crucii.

„Chiar dac'or să mă omoare, ea tot atât de decoltată o să umble, continuă el să gândească. Uf, ce încurcătură!”

Zărindu-l pe conducătorul zemstvei, Parhomenco făcu semn mulţimii să-i facă loc. Mulţimea se trase într'o parte şi rămase tăcută. Nu se mai auzea decât respiraţia şuierătoare a oamenilor. Filatov se

apropie de masă, simţind că i se taie picioarele. N'avu putere să scoată batista şi-şi şterse fruntea cu palma. Şapca îi căzu pe ceafă, desvelindu-i chelia în bătaia razelor fierbinţi ale soarelui. Era obosit şi n'avea decât o singură dorinţă : să termine cât .mai repede discuţiile.

— Să facem o pauză. Alexandru Iacovlevici, - spuse el abia şoptit. — Ne scăldăm puţin, stăm la masă şi după aceea o să vorbim.

Parhomenco strigă în spre mulţime:

— Auziţi, oameni buni! Domnul Filatov mă invită să fac

baie şi să iau masa cu el. Pentru asta m'a trimis pe mine Partidul aici ? Să stau la masă şi să fac baie cu moşierH ? Auziţi!

Şi adăugă:

— El ar voi şă cumpere toate drepturile poporului cu o masă. Dar n'o să ne cumpere.

Mulţimea striga :

— S'a obişnuit să mituiască t

— Când nu.merge cu cnutul, dă-i cu şperţul!

— La răcoare cu el! La răcoare!

— În Doneţ cu el, acolo la fund e răcoare!

Filatov dădu să se urce pe masă, dar cum mâinile prea scurte nu-i îngăduiau să se agaţe bine, avu nevoie de ajutorul lui Parhomenco. Odată sus, un gol copleşitor i se făcu în stomac şi inima i se strânse.

Uf, mare necaz! — se văicări el mai mult pentru sine.

În cele din urmă se întoarse grăbit către adunare.

— Ce pretenţii aveţi, măi, oameni buni ?

Şi zicând aşa, deschise geanta, scoţând un creion şi o hârtie.

— Ce pretenţii aveţi ?

Piaţa vuia. Din cauza sgomotului nu se înţelegea nimic

Alexandru vorbi:

— Mai întâi şi'ntâi, cerem, ca fiecare din cel bătuţi de poliţie să primească câte cinci ruble pe zi, pe tot timpul cât nu pot lucra. Nu-i aşa ? Cine e de acord cu mine, să ridice mâna.

Toţi ridicară mâinile.

Pipăind servieta, Filatov se gândea buimac dacă-i vor ajunge sau nu banii.

— Să iasă'nainte cei bătuţi!

Ieşiră vreo cincisprezece-douăzeci de ţărani.

„Mi-ajung”, se gândi bucuros Filatov.

Şi, sărind de pe masă, îi înmână fiecăruia câte zece ruble.

— Acum pot pleca ? — întrebă el.

— Dar unde te grăbeşti ? — îl întrebă Parhomenco. — Mai bine urcă-te din nou pe masă.

Filatov se urcă pentru a douai oară pe masă.

— Ce pagube mai avem? — luă din nou cuvântul Alexandru. — Poliţiştii ne-au strivit bicicleta ..

— Cât costă?

— 120 de ruble.

— îndată, îndată, — mormăi Filatov, deschizând iarăşi servieta.

— Aici însă interveni Ivan :

— Aşteaptă, — că noi doar n'am venit aici să facem negoţ cu biciclete. Am venit aici riscând vieţi de oameni, nu biciclete.

Riscăm să fim spânzuraţi. Dar facem asta din însărcinarea Partidului, iar Partidul vrea să ştie cum or să se poarte moşierii cu ţăranii, de azi încolo. Ia spune-ne, cum or să se poarte ?

— Spune-ne, — strigă mulţimea. — Spune-ne 1

— Luaţi câte cincisprezece ruble arendă de fiecare de- seatină, — spuse Alexandru. — Păi, cum vine asta ? Omul s'a născut pe acest pământ ca să umble pe el, să-l muncească, să trăiască din el... Dar dacă voi îi luaţi o arendă aşa de mare, unde să se ducă ? Din ce-o să mai trăiască ? Ia lămureşte-ne dumneata, cum vin toate astea ?

— Să ne lămurească! — strigă mulţimea. — Să ne lămurească 1

Prin mulţime începu să-şi facă loc Asea. La vederea ei, bărbatul îşi spuse că vine să aducă probabil condiţii noi din partea moşierilor. Oamenii 6 lăsară să se apropie de masă. Filatov se aplecă spre ea. Când fură aproape unul de altul. Asea îi şopti la ureche că agentul trimis la oraş după ajutoare se întorsese. Soldaţii urmau să sosească dintr'un moment în- tr'altul. În afară de asta se mai aştepta şi venirea unui însemnat detaşament de poliţişti.

Auzind vestea, Filatov scrise în grabă un bileţel adresat lui Tvorojnicov „Scăpaţi-mă, că mă vor omorî. Trageţi din curte .asupra lor". Asea îl luă şi-l strecură în sân, dând să plece.

— Ţi-a fost dat cumva vreun bilet? — se interesă Alexandru. — Dă-mi să-l citesc şi eu.

— E pentru copii, — răspunse femeia.

Parhomenco se întoarse către popor.

—- Vedeţi tovarăşi, ce încăpăţânaţi sunt boierii? Nici cinci minute n'au trecut de când ăsta vroia să mă cumpere, iar acum scrie bileţele. Dă-mi, te rog, biletul, cucoană.

— L-am rupt.

— Poate că l-ai ascuns pe undeva!

Şi arătă cu degetul spre decolteul alb.

— Ce ? — interveni Filatov. — Ai de gând, oare. să des- braci o femeie?

— La ce s'o desbrac eu ? Pentru treaba asta avem băbuţele noastre.

Parhomenco chemă o bătrână, le făcu semn bărbaţilor să se întoarcă cu spatele, după care şe întoarse şi el. Două femei o ţinură pe Asea de mâini, în timp ce bătrâna îi băgă mâna în sân, căutând biletul. Asea plângea înnăbuşit. În cele din urmă, Parhomenco luă bileţelul şi-l citi cu glas tare:

— Ce fel de conducător de zemstvă eşti dumneata, dacă dai poruncă să se tragă în popor? Oamenii stau de vorbă cinstit, iar dumneata vrei să-i împuşti...

— În DoneJ cu el! — izbucni iarăşi adunarea. — În Donef.

— Uite ce gândeşte poporul despre dumneata, — zise Parhomenco. — Eşti arestat 1

Filatov se desbrăcă de haină şi şi-o aruncă pe masă, alături de şepcile căzăceşti.

— Jur, — zise el făcându-şi cruce cu fata către biserică, — jur că de azi înainte n'o să mai fiu conducător de zemstvă.

Alexandru luă haina şi i-o dădu Asei.

— N'avem nevoie de haina lui. Ia-o, cucoană, şi du-te cu ea de aici. Dumnealui va rămâne arestat, să audă ce cred ţăranii despre el.

Târziu de tot, în spre miezul nopţii, conducătorii grevei fură anunţaţi că oamenii care se întorceau de la meeting dăduseră, lângă podişcă, piept în piept cu politia. Neîndrăznind să-i aresteze pe grevişti în Macarov-Iar, poliţiştii se hotărîseră să-i aştepte la mijlocul drumului. întâmplarea făcu însă ca lucrurile să ia cu totul altă întorsătură. Unii ţărani se întorceau de la meeting, iar alţii abia atunci se îndreptau într'acolo şi poliţiştii se găsiră prinşi între cele două convoaie. Poliţiştii deschiseră focul asupra lor, şi oamenii îi bătură cu oiştile. Şeful fu omorît, iar trei căzură răniţi grav. Ţăranii ÎI suiră în căruţe şi-i transportară în sat, aşa cum se aflau, vineţi şi umflaţi ca nişte porci pârliţi.

— N'atl procedat prea cuminte, — spuseră conducătorii grevei. — Dar acum aţi făcut-o. aţi făcut-o...

Răniţii fură duşi la spital, iar mortul la conac.

Dis-de-dimineaţă, îşi făcu apariţia în piaţă însuşi moşienri Ilienco, însoţit de notarul Strij-Zagomâl.

— Ce mai vreţi ? — întrebă el.

În numele tuturora vorbi tot Alexandru Parhomenco.

— Ce amortizare plătiţi dumneavoastră la bancă pentru datoriile asupra pământului ?

— Două ruble.

— Aşa este ? — se adresă el notarului.

— Aşa-i.

Ţăranii se sfătuiră un timp între ei, după care cel mai ba' trân luă cuvântul.

— Uite ce e, boierule, noi o să-ţi dăm două ruble şi jumătate. Două să le dai la bancă, iar jumătate să-ţi rămână du- mitale.

Ilienco începu să se tocmească cu oamenii, lucru care ţinu până aproape de amiază. întâi ceru unsprezece ruble. Ţăranii adăugau treptat—treptat câte o copeică, până ce se înţeleseră la două ruble şi optzeci şi trei de copeici. Notarul scrise contractul. A doua condiţie îl obliga pe moşier să nu urce arenda, până când pământurile nu vor fi

preluate de stat.

— Să scriem mai bine în vecii vecilor, — mârâi notarul. — Ce să mai vorbim de stat?... Utopie!

— Dar nu pentru noi, — spuse cel mai bătrân. — Dumneata scrie aşa cum zicem noi.

Notarul puse apoi ştampila, după care contractul fu iscălit de Ilienco. de notarul Strij-Zagomâi, de fraţii Parhomenco, de ajutorul de pretor şi de trei ţărani.

11

Moşierii plecaseră cu toţii la scaldă, în timp se ţăranii scoteau vitele din grajduri. Bucătăresele pregăteau frişca pentru felul al treilea de bucate. Sătenii cei mai bătrâni chibzuiau cum şi unde să ascundă mai bine contractul încheiat cu moşierii. Văzând că din oraş nu mai primesc nicio veste, conducătorii grevei crezură că răscoalele din Kronstadt şi Svealborg au fost înnă- buşite, iar greva generală amânată. Aşa dar, înţeleseră din starea asta de lucruri că trebue să mai aştepte, să-şi mai regrupeze forţele, să mai înveţe. Viaţa cea de toate zilele nu e ca un mers al trenurilor.

întregul sat luase hotărîrea să-i petreacă pe agitatori en mare alai. Vasia Gaivoron îşi curăţi bicicleta, vorbind într'una şi râzând cu toată gura.

— N'o să uit murele astea câte zile oi mai trăi 1 Mai avem în program ceva asemănător, Ivan Iacovlevici?

— S'ar putea să mai avem. .

înainte de a se despărţi, Alexandru se urcă pentru ultima oară pe masă'şi se adresă ţăranilor:

— Dacă vă întreabă ceva, spuneţi că totul a fost pus la cale de Parhomenco. Cât despre noi, ne-om (îescurca aşa cum ne-o tăia capul. Ar fi mai rău dac'ar încerca să arunce vina pe voi. Nouă ce-o să ne dea ? Muncă silnică... Dar o să scăpăm repede de asta. Acum nu mai e ca'nainte, să stai un veac la ocnă. Iar dac'o fi să ne împuşte, să vă gândii că am căzut pentru binele tuturor.

Ivan fu condus de tot satul până dincolo de Donet- Râul îl trecu într'o barcă împodobită cu un covor. La despărţire, bătrânii ţinură să-l binecuvânteze, pentru lupta cea grea, şi să-l sărute sgomotos pe frunte. Dincolo de Donet aştepta, o trăsură. Vasia merse tot timpul călare pe bicicletă, alături de trăsură, îşi tot amintea de ,.maşina” lui Ivan Iacovlevici.

— De bicicletă nu-ti pare rău, Ivan Iacovlevici ? — întrebă el.

— Cât timp sunt în putere, nădăiduesc să câştig destui bani ca

să-mi iau alta.

La cotitura drumului văzură câţiva călăreţi. După ţinută nu mai încăpea nicio îndoială că sunt militari. Ce era de făcut ? În dreapta se afla piaţa. La stânga, lacul. încotro s'o apuce?

În timpul acesta, Chirii Râbolcai sări într'o căruţă şi porni să cutreiere cu ea tot satul, strigând cât îl ţinea gura :

— Dragonii, fraţilor 1 Fugiţi I

Anulat în grabă de Haritina Grigorievna, Alexandru îşi ascunse cu grijă arma şi muniţiile, dând buzna în uliţă. Era pe'n- serat. Deacurmezişul uliţei stăteau descălecaţi dragonii înarmaţi cu puşti. Alexandru se întoarse. Sări ulucile din fundul cur|:ii, şi de acolo, peste pârleazuri, răzbi în câmp. Câteva focuri de armă răsunară în urma lui. întunericul se lăsa tot mai nepătruns, tot mai greu. Ajutat de beznă, fugarul ajunse la malul râului, unde ştia că e vadul. Donejul curge repede, schimbând des albia. În locul unde mai înainte era vad, acum crescuse apa, tulbure şi repede. Cu toate că era un bun înnotător, de data asta Parhomenco fu cât p'aci să se înnece. Prins de pn vârtej de apă şi obosit de-atâta fugă şi atâtea nopt> nedormite, deabia izbuti cu mare greutate să se ţină deasupra şi să iasă cu bine la mal.

Apele îl purtaseră hăt departe», până la moara plutonierului Dercun. Morarul ţinea pe fiica unui crâşmar din preajmă, o evreică vestită prin fumuseţea ei, prin viaţa cinstită şi prin limba ei ascuţită. Ud leoarcă, sgribulit de frig şi flămând, Alexandru se opri o clipă lângă stăvilar. O raţă măcăia, adunându-şi bobocii în jur. În uşa staulului, viţelul şedea singur şi rodea alene o cârpă. „Dacă moara taoe şi viţelul roade cârpe, înseamnă că gospodarul nu-i acasă" îşi zise Alexandru. — „Nevastă-s.a, e o femeie curajoasă, de vreme ce s'a măritat din dragoste cu un cazac. Iar dacă e curajoasă. înseamnă că e şi bună la suflet".

Se apropie de femeia cu ochi negri, focoşi, care şedea. în cadrul ferestrei împodobită cu flori.

— Leliţă, — spuse el, — mă .fugăresc soldaţii. Sunt Alexandru Parhomerico, comandantul echipei de luptă din Macarov- Iar.

— Şi unde ţi-s oamenii ? — întrebă femeia râzând.

— Mi i-au prins.

— Văd că ştii să înnoţi bine, de vreme ce ai izbutit să treci Doneţul îmbrăcat şi cu cizmele în picioare. Pe deasupra mai eşti şi puternic. N'ai să mă omori ? Doar sunt singură-singurică în toată moara.

— Asta nu-i lucru bărbătesc, să. ucizi o femeie, — protestă Parhomenco.

— Las'că ştiu eu pe cine ucizi... Eşti ăla care ai stat astă toamnă pe acoperişul de lângă sinagogă, în timpul pogromului I...

— Pe vremea ceea nici nu mă aflam în oraş, —spuse el. — Eram plecat.

— Ba tu ai fost. Nu mai tăgădui, Alexandru Iacovlevici, ®ă ştiu eu bine cum s'au petrecut lucrurile. Sau ţi-e teamă a'o să te spun lui bărbatu-meu ?... Fii pe pace, n'o să te dau de gol. E adevărat că-mi Iubesc soţul, dar după cum el îşi are datoriile sale, tot aşa le am şi eu pe ale mele.

— Şi care e, mă rog, datoria dumitale ?

— Să păstrez unele taine numai pentru mine.

Curând după aceea, morăriţa îi aduse o cană cu lapte, un codru de pâine şi o găină fiartă. Apoi, zâmbindu-i mereu, îl conduse în podul plin cu fân.

— Stai aici, — îi zise. — până ce li s'o urî să te tot caute. Numai să nu te apuci să fumezi, că mi-e frică de foc. N'af voie să fumezi, decât numai atunci când n'o să fie nimeni la moară.

Şi închizând uşa, continuă pe acelaşi ton glumeţ:

— O să-ţi lie urît. Ţi-aş aduce nevestica, dar... ştii... lacrimile femeii pot arăta duşmanului calea...

Haritina Grigorievna îşi căuta în vremea asta bărbatul printre cei arestaţi. Bieţii săteni, încăpuţi pe mâna stăpânirii, zăceau acum bătuţi măr şi plini de sânge în beciul arestului. Poliţiştii îi dădură drumul să intre, nădăjduind că în felul a- cesta o să se dea de gol şi o să spună ceva despre Parho- menoo. Negăsindu-l însă acolo, Haritina fu sfătuită de un ţăran din echipa de luptă să-l caute prin pădure. Neliniştită şi înfricoşată, ea umbla de seara şi până dimineaţa de la un capăt la altul al codrului, strigând cât putea:

— Saşa !... Saşa !... Saşa !...

În zorii zilei îi cântă o pasăre sălbatică deasupra capului. La auzul duiosului ciripit, sărmana Haritina îşi simţi sufletul îngreuiat de o amărăciune cumplită şi izbucni în plâns.

Parhomenco rămase trei săptămâni încheiate în podul morii. Treptat-treptat. miresmele fânului proaspăt, ciripitul rân- dunelelor şi susurul neîntrerupt al apei îl plictisiră. Pe deasupra, îl mal sco'tea din săTite şi morăriţa cu sporovăială ei continuă despre iubirea extraordinară pentru soţul cazac. Bărbatul său era frumos şi subţirel, cu mustăţile în furculiţă. Se scula dimineaţa târziu, aproape de ora prânzului şi până seara nu-i mai tăcea gura. Toată vremea şedea pe capul argaţilor, înju- rându-i. Vocea lui era plăcută dar sarcastică, iar înjurăturile îngrozitoare.

Într'o după amiază călduţă şi ploioasă, morăriţa se strecură pe furiş în pod.

— Ei, acum poţi să pleci, — îi spuse ea lui Parhomenco. — De ceva bani ai nevoie?

— Mulţumesc, nu-mi trebue. Poate c'o să ne mai întâlnim noi vreodată...

— Tot ce se poate, — îi răspunse femeia, zâmbind mereu. :— Spune-i nevestei tale salutări de la mine. Vezi ce bună sunt eu? Trei săptămâni ai stat aici şi nici nu m'am uitat să văd ce achi al...

Alexandru Parhomenco îşi găsi după aceea un post de lăcătuş la uzina metalurgică din Olhov. Curând după el, veni şi nevastă-sa. Locuiau amândoi la cazarma muncitorească; el primea nouăzeci de copeici pe zi şi era mu'ţumi». Haritina Grigorievna născu un copil mare şi dolofan. •\>r.andru îi făcu un leagăn şi jucării. Dar nu trecură nici zece zile de la naşterea copilului şi se pomeniră cu poliţaiul.

— Alexandru Iacovlevici Parhomenco ?

— Eu sunt.

— Eşti arestat.

Abia mai avu timp să-şi sărute nevasta şi copilul. Poliţaiul închise încet uşa. Haritina fu silită să-şi părăsească locuinţa, pe motiv că era „proprietatea statului".

Cu o zi înainte de arestarea lut Alexandru, Ivan fusese deasemeni condus înaintea judecătorului de instrucţie. II păzeau doi gardieni. Când ajunseră acolo, unul din aceştia se duse să raporteze de sosire, iar celălalt trecu pentru o clipă în odaia alăturată să caute un chibrit. Rămas singur, nepăzit, Ivan nu stătu multă vreme pe gânduri şi se furişă într'altă cameră. De acolo trecu în bucătărie, din bucătărie afară, de afară în stradă şi de acolo în libertate. Aşa se pierdu urma lui Ivan.

În zilele când arestatul nu mucezea în carceră, ceea ce se întâmpla deseori, soţia lui Alexandru avea dreptul să vină să-l vadă. Haritina intra cu teamă în sala de aşteptare, ţinân- du-şi cu băgare de seamă copilul la piept. Alexandru săruta copilul pe obraji, pe mânuţe, pe picioruşele lui mici şi grăsuţe, pipăindu-i scutecele. În scutece se aflau scrisori ascunse cu dibăcie de Haritina. Ea îi scria ce mai fac prietenii lui, ce se mai întâmplă prin ţară şi ce nelinişti are în suflet. La urmă, Alexandru strecura în aceleaşi scutece scrisoarea sa şi-şi mai săruta odată copilul, înaiinte de despărţire. Micuţul surâdea, ară- târidu-şi gingiile umede şi roze.

Trecură astfel şase luni. Nefiind încă major, Alexandru fu eliberat din închisoare pe cauţiune. Se angajă din nou la uzinele din Olhov. Peste puţin timp veni poliţaiul cu perchiziţia, cerându-i ceva informaţii despre fratele său evadat. Văzând că tot nu-i dau pace, Alexandru îşi

căută de lucru la nişte mine, vreo zece kilometri depărtare de Olhov. Însă peste cinci zile fu ■ concediat şi de aici. Reveni în Lugansc, unde prietenii îi făcură din nou rost de lucru la Hartmann. ᵥAsta îl bucură peste măsură. întrucât avea prilejul să se întâlnească cu Voroşilov.

Odată, dis-de-dimineaţă, Alexandru se întoarse acasă în zori şi bătu la geam.

— Ascunde repede revolverul, nevastă, că eu trebue să plec.

Abia avu timp Haritina să îngroape revolverul, că se şi pomeni cu poliţia. Nu putură descoperi, însă, decât nişte fotografii. Alexandru dispăruse. Fu arestat, totuşi, la Sevastopol, de unde îl transferară la închisoarea din Lugansc.

. Toţi deţinuţii ţineau la tânărul acesta vesel şi sdravăn. Se spunea despre el că e în stare să deschidă orice cătuşe, să rupă orice lanţuri, şi cânta, atât de frumos, încât până şi cei mai bătrâni şi câinoşi gardieni plângeau înduioşaţi. Vecin de celulă cu Alexandru era fostul căpitan Poplavcov, om cu chelie trandafirie şi cu mustăţi cărunte, condamnat pentrucă-şi omorîse soţia din gelozie. Aflând că Parhomenco se interesează în mod deosebit de arta militară, acesta se hotărî să-i facă cunoscute toate tainele ostăşeşti. Dar din păcate, cam uitase din- tr'ale milităriei şi-i vorbea numai de soţia sa, cum îi apare în viziuni de dragoste.

— Aşa... Vasăzică, data trecută începusem să vorbim despre defileuri, — cuvânta dânsul, adunându-şi picioarele sub el. — Dar ce rost ar mai avea defileul, când eu mă simt, dragul meu Alexandru Iacovlevici, ca o fereastră fără geamuri ?... Dumneata ce părere ai despre iubire?

— Nu-mi prea place să se amestece nimeni în viaţa mea de familie. D'aia zic că e mai bine să vorbim despre defileuri...

— Dar iubirea există şi dincolo de familie.

— Cum aşa? Fără familie ?

— Nu înţelegi iubirea, Alexandru Iacovlevici. Dumneata iubeşti pe cineva ?

— Fireşte. Pe soţia mea.

— O 'iubeşti. însă nu se observă că suferi. Nici din voce nu se bagă de seamă că suferi.

Parhomenco tăcea. Fostul ofiţer ofta necăjit, cugetând în sinea lui că oamenii solid înzestraţi fiziceşte nu sunt capabili să iubească. Haritina Grigorievna veni într'o zi să-şi viziteze bărbatul la închisoare, aducând cu ea şi copilul. Alexandru îl luă în braţe şi prinse a-l mângâia şi a-l săruta pe obrăjori, gâdilându-l cu mustăţile. Băieţaşul îl apucă de o sprânceană.

Parhomenco se uita când l,a soţie, când la copil. Amândouă a- ceste priviri scăpărau o lumină diferită, dar în acelaşi timp exprimau o dragoste la fel de mare, de nesfârșită şi de adâncă. Poplavcov fu nevoit să recunoască faptul că în concepţia sa despre iubire mai lipsesc încă o sumedenie de lucruri esenţiale.

12

Alexandru Parhomenco părăsi închisoarea din Lugansc în toamna anului 1910. Dealungul străduţei bătea un vânt jilav şi pătrunzător. Cizmele îi erau rupte, iar băltoacele şi noroiul, de netrecut. Soţia îl privea cu ochi mari plini de dragoste. El sărea însă cu plăcere peste băltoace, dând din mâini de parcă ar fi pipăit vântul umed şi tăios, dar care nu reamintea cu nimic puşcăria.

— Patru ani, zi şi noapte, au căutat în fel şi chip să-mi înfrângă voinţa, — se spovedea el Tinei. — Şi cu ce s'au ales ? Cu nimic! Trăesc! Trăesc şi voi trăi nu pentru a mă gândi la ce mă aşteaptă. Voi trăi spre a arăta lumii ce forte uriaşe zac în mine. Eu nu păstrez bunătăţile pentru zilele de sărbătoare, ci pun totul pe masă.'

— Vom locui la Lugansc ? — întrebă Haritina.

— Până una alta, plecăm la Debaltevo'. Am acolo nişte tovarăşi de închisoare.

— Se spune că ai învăţat să lecueşti caii şi să vorbeşti ţigăneşte. Pentru ce, Saşa ?

Parhomenco râse înveselit la auzul acestei întrebări şi, răsucindu-şi o ţigară, privi cu plăcere punga doldora de tutun pe care i-o adusese nevastă-sa.

— Te temi că am să mă-fac hot de cai ? — întrebă el privind fa{a mâhnită a Haritinei şi, luând-o de umeri, o scutură binişor. — Glumesc, Tina, glumesc. Cuvintele ţigăneşti or să-mi prindă bine. Eie te-ajută să te apropii de cal, iar eu iubesc caii, Tina. Îi iubesc din calea-afară de mult. De câte ori vedeam pe fereastră trecând prin Fata închisorii vreun cal frumos, inima începea să mă doară, de parcă ar fi smuls-o cineva cu rădăcină cu tot. Cu ce drept, gândeam eu, poate un negustor sau un funcţionar să călărească un cal frumos? Nu, nu există un astfel de drept şi nici nu poate exista !

La Debaltevo în uzină, el nu lucră decât o lună. Se întoarse într'o seară şi. fără să se aşeze la masă, zise : /

— Au venit la mine cinci ţărani din Curse, amărîţi nevoie mare. Erau nişte căruţaşi care n'aveau cu'ce-şi hrăni caii, iar administratorul se făcea că .a. uitat ce bani le datorează. Ei, şi-a trebuit să mă duc la birou şi să-i ordon milităreşte administratorului să le plătească după cum se cuvine, că altfel va fi vai şi amar de el.

— Şi le-a plătit?

Parhomenco izbucni în râs.

— Le-a plătit. Dar acum vor să-mi plătească şi mie cu închisoarea. Hai să cinăm mal repede şi să ne strângem lucrurile. Plecăm la Iuzovca.

Sosiră la Iuzovca[3]). Locuiau într'o odaie joasă, cu ferestrele spre stradă. Prin geamurile mohorîte se vedea plimbându- se prin faţa casei un agent de poliţie. De îndată ce se întorcea Parhomenco delà lucru, deasupra tavanului, în pod se auzeau sgomote.

— N'au astâmpăr copoii ăştia, — spunea râzând Parhomenco. — Mă urmăresc şi la uzină ; sé opresc chiar lângă strungul meu, de mă privesc drept în ochi. Iar eu îmi zic în gând : Priviţi-mă cât mai aveţi timp !

Cu două săptămâni înaintea celei de a doua naşteri, soţia lui se întorcea delà piaţă. Ea văzu căsuţa înconjurată de jandarmi călări. Copilul ţipa printre cuferele golite şi răsturnate, printre saltelele spintecate. Poliţaiul roşcovan cu ochi de viezure, răscolea prin pivniţă. Mulţime de poliţişti, cu revolvere în mâini, pândeau în săliţă.

Pe Parhomenco îl duseră la „Ohrana".

— Ajungă-ţi, domnule Parhomenco, nu te mai ţine de prostii. Tocmai dumneata, muncitor bun...

— Atunci de ce mă perchiziţionaţi în fiecare zi? — întrebă Parhomenco.

— ...eşti sănătos. Un om ca dumneata ar trebui să trăiască o viaţă normală, să fie om aşezat, să-şi aibă casa şi familia lui, să ajute guvernului...

— Viaţa mea e normală, — zise Parhomenco .— Voi trăiţi viaţă anormală.

— ...eşti un om sociabil şi vesel. Ar trebui să ne aduci la cunoştinţă ce fac oamenii răi, cu gânduri potrivnice şi cu o stare de spirit dubioasă. Ar trebui să ne ţii îni curent cu ceea ce pun aceştia la cale. — Pentru asta se plătesc lefuri bune, domnule Parhomenco.

---

3 Azi Staline). (N. trad.).

— Cu mine vorbeşti ?

— Cu dumneata.

— Să trădez eu poporul? Dar te-ai. uitat în ochii mei ?... Eh, păcat că e poliţaiul alături... că altminteri... dar fie ce-o fi ! Pe mine vrei tu... — Şi Parhomenco ridică braţul să lovească.

— La închisoare cu el !

Din închisoarea Lugansc, ieşi în primăvara lui 1912, când se angajă ca lucrător în secţia de strungărie a uzinei de mu- niţiunl. Aici. Alexandru conduse greva politică de protest împotriva masacrului delà Lena, luă cuvântul la meetinguri şi răspândi literatură interzisă. În secţie era socotit ca şlefuitorul cel mai bun din Lugansc, iar despre curajul şi puterea lui se vorbea în toate uzinele. Prin uzine se juca „bâza". Când se strângeau muncitorii să fumeze la closet, unul ţinea mâinile la spate. întors cu faţa[1] la perete. Ceilalţi muncitori se apropiau la întâmiplare şi loveau fără milă peste palmele celui aflat în joc. Apoi se 'ntorcea să-l ghicească pe cel care-l lovise. Dacă nu-l descoperea, jocul era luat delà capăt. Dacă răsuna vreo lovitură din pricina căreia „glumeţul" se clătina şi icnea[1] greu, puteai fi sigur că o să strige bucuros : „Asta-i mâna lui Parhomenco".

Odată, după ce-şi luară leafa, prietenii îl convinseră pe Alexandru să intre într'o berărie. Alexandru nu că fugea de băutură, dar îi era frică de ceea ce spune omul la beţie, iar în situaţia lui, vorbăria l-ar ¡fi oos'tat mai mult decât orice altă greşeală.

Stătu vreo jumătate de oră. Se întunecase.

— Mă duc, — zise el.

Dar prietenii stăruiră :

— Mai aşteaptă, că mergem împreună. Fii atent că-şi cam fac de cap comunalii şi huliganii delà Gusilov. Să nu te atace.

— Nicio grijă. —zise el. — Mă duc.

Trecu prin piaţă.

Într'adevăr, îl atacară cinci inşi înarmaţi cu bastoane de fier acoperite cu coajă de mesteacăn. Alexandru îi împrăştie pe toţi cinci, îi smulse unuia bâta din mână şi goni după ei până când aceştia îşi pierdură şepcile de frică. Atunci el începu să râdă cu hohote, strânse şepcile şi le aduse acasă.

Pe atunci locuia într'o căsuţă împreună cu fratele său Ivan, pe care acum, după actele lui cele noi, false, îl chema Criţchi. Alexandru se deprinse cu greu să-i spună pe acest nume; îi tot venea pe buze numele de frate sau de Ivan.

— Criţchi, ia te uită la şepcile astea: vezi cocardele? — întrebă el, — Să ştii că au fost ori de la poliţie ori de-ai lor, din aia care le ajută.

Aprinseră lampa şi cercetară şepcile. Două erau civile, una de

hotamic şi două de elevi ai şcolii comunale. Fraţii scriseră o scrisoare către ziarul local în care spuneau că şi „de acum înainte derbedeii vor fi învăţaţi minte“, şi o trimiseră la redacţie împreună cu şepcile. Aşteptară multă vreme publicarea scrisorii, dar acest lucru nu se întâmplă niciodată.

— Nu le vine ta îndemână să tipărească aşa ceva la adresa burgheziei, — spuse Alexandru râzând.

Fraţii trăiau în armonie. Odăile lor erau despărţite prin- tr'o tindă îngustă. Aci, în tindă, fraţii se întâlneau deseori şi, umăr la umăr, ieşeau în curte, aşezându-se pe trepte, ca să fumeze. Lui Alexandru îi plăcea să vorbească de cărţile pe care ie citise. Pe cele preţuite îndeosebi, le lega în scoarţe, punân- du-le alături de dicţionarul Brockhaus şi Effron, care erau cartonate în negru şi auriu. El mu numai că lega cărţi, dar se pricepea să Tacă orice. De pildă. într'o' zi, nevastă-sa croia nişte pantaloni pentru băiat. Alexandru meşterea un raft. Nevestl-şi nuri prea ieşea croiala. Alexandru se uită cât se uită, apoi zise:

— Ia, lasă-mă pe mine!

Şi croi el. Ghetele şi le repara singur. Băiatului îi făcu, de ziua naşterii, toate sculele de tâmplărie. Numai că nu se bărbierea decât la frizer şi avea chiar abonament special. Meşterul Ermolin îl stima atât de mult pe clientul său, că îi păstră până în 1917 taloanele nefolosite.

Fratele lui se îmbrăca mai simplu sau, cum el însuşi spunea, „aşa cum se poartă ţăranul“. În schimb, Alexandru se ducea până şi la lucru într'un costum bun, cenuşiu; vara purta totdeauna caschetă albă. bastonaş şi o cămaşă orbitor de albă, încheiată pe umărul stâng. Câştiga mult, dar bani n'avea niciodată, fiindcă toate rudele, mătuşile, unchii şi verii de-a patra spiţă veneau la el după ajutor şi el nu-i lăsa în necaz.

Locuinţa lui era aproape de uzină. Deaceeâ mânca totdeauna acasă. Abia auzea Haritina Grigorievna sirena anunţând prânzul, că strachina cu ciorbă şi apărea de îndată, pe masă.

— îndemânatică mai eşti tu, nevastă, — spunea el intrând în casă.

După ce mânca, el bea neapărat o cană de apă rece, după obiceiul cazacilor.

— Asta în loc de votcă, — zicea el zâmbind. — Şi votca tot rece se bea.

— Mai bine bea ceai ! — îi spunea Haritina.

— Dă-mi şi ceai I — Lua ceaiul dulce, îl lăsa să se răcească, bea tot paharul dintr'o înghiţitură, după care adăuga : — Apa nu-i doctorie. O bei şi gata! -- 6

Într'o duminică de primăvară, fraţii plecară de dimineaţă cu unditele afară .din oraş. Treceau p^ lângă casa lui Maximov, „generalul muniţiilor“, cum îl porecliseră muncitorii pe directorul fabricii de muniţii la care lucra Alexandru Parhomenco. „Generalul muniţiilor“ îşi

cumpărase de curând această casă pe un preţ de nimic de la un inginer neamţ- Casa, în stil modern, avea crini de gips pe cornişe, scări cu rampa curbă şi geamuri mate la fereşti. Gârbov şi cu umerii rotunzi de grăsime. generalul stătea cu spatele la stradă, în dreptul rondului cu narcise. În fata lui, îşi fuma ţigara de foi un tânăr cu mus- -tătile ca pana corbului şi cu o bărbuţă de aceeaşi culoare. îşi bomba pieptul, îşi întindea picioarele şi vorbea atât de tare, de parcă l-ar fi ascultat tot oraşul :

— Omenirea, excelentă, — striga el cu glas tunător — e- xistă numai datorită războiului şi pentru război. Acest lucru ru-l spune numai Nietzsche. Amintifi-vă de Egipt, de Roma şi de Grecia. Ce-a rămas din ele? Numai legende despre expediţii militare şi monumente militare... .

— Dar Venus din Milîo? — replica „generalul muniţiilor“ cu o voce moale de tenor. — Dar Venus de Medicis ?

— Venus ? Sunteţi oare ferm convins că Venus este zeiţa iubirii şi nu a războiului? Venus, excelentă, era femeia lui Marte. De ce n’are mâini ? N’are mâini, fiindcă ţinea îni ele un atribut militar, pe care duşmanii l-au distrus. Indiscutabil că omenirea se desvoltă şi se va desvolta datorită imperialismului şi războiului, Cititi-l pe Marinetti, excelentă ! Veţi crede ca şi mine, excelenţă, că flacăra binefăcătoare a războiului luminează totul!

Straub scoase port-ţigaretul şi-l întinse generalului.

Acesta mestecă din buze, vru să spună că el nu fumează ţigări de foi decât după masă, dar, după ce.se gândi o clipă, luă una.

— Aşa dar spuneţi „flacăra binefăcătoare“ ? — se miră el şi, nu se ştie de ce, izbucni în râs, privindu-l pe Straub cu ochii lui crucişi. În aceeaşi clipă, dincolo de gard. se profila o figură cunoscută. Inima lui Straub. se sgârci de amintiri neplăcute.

„Bine, dar ăsta-i agitatorul!“ şi se repezi spre portiţă, traversând grădina.

Portiţa era mai laoparte, astfel că trebui să ocolească.

Fraţii schimbară priviri de înţeles, deoarece îl văzuseră pe cel ce gonea în urma lor. Alexandru zise: -

— Măreşte pasul, hran. Asta-i studentul neamţ care a stat la Ilienco.

— Într’adevăr, e vocea lui. Vine spre noi ? Uite-al dracului păduche!

Când Ernst Straulb ajunse [în goană da portiţă, fraţii dispăruseră pe o străduţă laterală. Să fugă după ei? Dar dacă sunt înarmaţi ?... Bine-ar fi desigur ca rebelii să fie arestaţi... dar pe de altă parte, Ernst avea toate motivele să nu se amestece. Una era să fii student, aşa cum fusese el cândva, şi să poţi avea legături cu poliţia ca pe timpul revoltei

ţărăneşti, dar alta să fii bărbat tânăr, cu profesia ta bine stabilită... Poliţia rusă e proastă, dar mai nimereşte şi ea câte odată, pe când profesiunea' de acum a lui Straub avea un caracter strict secret. Se mulţumi doar să scrie siguranţei un denunţ anonim prin care făcea cunoscut că organizatorul revoltei ţărăneşti din satul Macarov-Iar se află la Lugansc.

13

...îndată după înnăbuşirea revoltelor ţărăneşti de la Macarov-Iar, Ernst Straub se înapoiase la Petersburg, la Institutul de mine. Dar ştiinţele miniere nu-l mai atrăgeau. El visa meseria armelor. Fiind totuşi un om calculat, Straub înţelese că e cam târziu, fiind în ultimul an, să se gândească la' o carieră militară în Germania. Ar fi putut bine înţeles să ceară supuşenia rusă, încercând după aceea să-şi realizeze cariera militară în
Rusia... dar tocmai Rusia voia el s'o cucerească! Evenimentele dan 1905 îl convinseseră că moşierii şi negustorii-ruşi sunt destul de slaibi şi că au numaidecât nevoie de un ajutor venit din aifară. În concluzie, omul care le-ar da ajutor poate să conteze pe o recompensă fără margini. Faima şi cinstea vor fi nelimitate şi cine ştie dacă această faimă nu poartă în ea chiar iz de tron!... În Rusia s'au întâmplat multe de felul acesta şi fiecare om înzestrat cu voinţă de german poate spera orice. După cum se vede, Straub ţintea sus de tot.

El se gândea deseori şi îndelung asupra acestei perspective. Dacă tatăl său ar fi fost descendentul unei vechi familii germane de militari, dacă ar fi avut legături printre militari, ar fi fost altceva. Dar el nu era decât un fost slujbaş de bancă, fiul unui mic negustor de coloniale dintr'unul din orăşelele Poniera- niei, aşezat pe malul Oderului. Astăzi, tatăl său avea oarecare stare şi pe alocurea ar fi putut „să ungă“ pe câte unul sau altul, dar Ernst pierduse timpul. Da, e adevărat: „Gândurile înţelepte vin în urma tuturor celorlalte“. Totuşi, viermele vanităţii militare continua să-i roadă inima. Ce-i de făcut? Cum isă se descurce? Cu ce să înceapă totuşi cariera militară? Cum să pătrundă în. acest ..sanctuar“ al armatei germane? Ernst credea în intuiţia sa, ba chiar în puterea sa de pătrundere. Numai să pună piciorul în scară, că pe urmă vai şti el cum să încalece !...

Terminând, de bine de rău, ultimul an universitar, se îna- poie la taică-său :

— Am terminat.

— Nu-ţi mai rămâne decât să-ţi alegi întreprinderea — răspunse acesta foarte mulţumit de vocea hotărîtă a fiului, pe care o înţelegea în felul său. — Tu cunoşti bine Ucraina. Du-te la una din uzinele noastre.

— Mai întâi aş vrea să călătoresc, tată.

— Unde vrei să pleci ?. La Paris ?

— Nu, în Austria.

— La Viena ?

— Aş vrea pur Şi simplu să hoinăresc prin Carpaţi. Munţii ăştia-promit multe. Cred că ei îmi vor ajuta să realizez lucruri mari. Faima mea îşi are cuibul în Carpaţi!

— Dacă vrei faimă, intră la pompieri, — râse cu hohote tatăl.

Ernst răspunse serios :

—"Vreau să mă fac pompier care stinge răscoalele.

— Răscoalele sunt stinse cu bani, fiule, numai cu bani.

— Banii nu-ţi ajută decât să îndrepta ţâşnitură de apă rece asupra celui mai periculos focar al incendiului.

— O ţâşnitură de aur. fiule, o ţâşnitură de aur!

„Faptele mari cer acţiune, iar nu meditaţii, gândea Ernst. Dacă ţi-ai pus ochii pe tintă, acţionează! Increde-te în inima şi instinctele tale. Dacă ai talent, atunci parvii cu siguranţă. Mijloacele n'au nicio importantă ! La ele nu trebue ,să te gândeşti. Când vei ajunge pe culmile gloriei, gloata îtl va ierta toate mijloacele, chiar şi pe cele mai murdare, cele mai respingătoare, cele mai josnice. Gloata, nu numai că te va ierta, dar ti se va închina şi-ţi va cânta osanale! Din punct de vedere al moralei în vigoare. Napoleon a fost un om fără ruşine şi un laş. Dar despre câne, oare, sunt scrise cele mai multe cărţi de laudă, şi care dintre poeţii ce fac atâta caz de puritatea şi incoruptibilitatea lor nu l-a cântat pe Napoleon ? Organizatorul celui mai mârşav spionaj şi al celor mai monstruoase chinuri, Ignatius Loyola, a fost decretat sfânt..." Aşa gândea Ernst.

La început, Ernst rătăci multă vreme prin Ucraina. Datoiită avântului de care era cuprins, făcu repede cunoştinţă cu destui militari. Aceste relaţii îi permiseră să fotografieze toate obiectivele importante ale căilor ferate, precum şi unele fortificaţii pe care ruşii le ridicau pe ascuns. Apoi, nu fiindcă i-ar fi fost greu să trimită clişeele peste graniţă, ci din bravadă şi ca exerciţiu, trecu el însuşi clandestin frontiera Austro-Ungariei, la Radzi- vilov. La Lvov. află fără multă greutate că ajutorul şefului biroului de spionaj al Statului Major al armatei austro-ungare se află la Peremâsl.

Ernst nu se duse la biroul acestuia, ci căută să-l cunoască într'un restaurant. Maiorul Rând, mărunţel, cârn, puţin, peltic, iubea florile.

— Sper că dumneata n'ai intenţia să-mi vorbeşti despre cultivarea florilor, — spuse el după ce slfârşiră de mâncat porţia de curcan şi în timp ce Ernst comanda şampanie. - Că doar nu de dragul trandafirilor ai comandat şampanie! Ce vinzi: o răscoală generală în Polonia rusă, legiuni ucrainiene sau un conspect economic al regatului polonez? Ah, ce multe iluzii ne mai facem!

Ernst luă cupa şi, ciocănind-o uşor cu unghia, zise :

— Pentru Rusia plătiţi puţin ?

— Pentru Rusia plătim foarte prost — răspunse maiorul.
— Văd că eşti un tânăr serios şi-ţi spun : lasă-te de Rusia. A- vem foarte multe propuneri. De pildă, astăzi a fost la mine reprezentantul unui oarecare Pilsudski. Mi-a propus un schimb. Austriecii să-l sprijine şi el să ne dea ca ajutor reţeaua' lor de spionaj din Rusia. În sănătatea dumitale!

Ciocniră.

— Poate că trădez secrete de stat, — zise maiorul — dar îmi placi. În afară de asta, mi se pare că vrei în mod serios să lucrezi în domeniul nostru. E un lucru care promite mult! În ceea ce-i priveşte pe* reprezentanţii lui Pilsudski, nu-s buni decât de gură.

— Îi cunosc, — zise Ernst.

— De unde îi cunoşti? — întrebă mirat maiorul Rând.

— Pe acelaşi coridor cy mine locuiesc doi polonezi. Cameristul, care e to't polonez, desigur e în serviciul dumneavoastră, s'a bucurat foarte mult de sosirea lor. În ziua aceea mă plictiseam. Neavând altceva de făcut, mă plimbam de colo până colo pe coridor. Tocmai venea cameristul, purtând ceva acoperit în- tr'o pânza albă. Avea o faţă prea misterioasă, pentru ca să-mi închipui că duce a oală de noapte. Atunci, trecând pe lângă el, m'am împiedicat anume. Se împiedică şi el, şi căzu. Lucru curios : în locul oalei de noapte, de sub pânza albă începură să curgă broşuri şi ziare. Prefăcându-mă, desigur, că nu observ acest lucru, am trecut mai departe. În mod cu totul întâmplător, una din foi mi s'a prins de haină. Atât *en-tete*-ul foii cât şi semnătura, erau identice : partidul socialist polon. Am coborît în hali şi am aflat numele celor care ocupau camerele de lângă mine: erau doctorul Vitold Iotco şi un oarecare funcţionar de bancă, Volkenhein.

— Aşa! —■ spuse uimit maiorul Rând. — Iartă-mă, care-i numele dumitale ?

— Sunt Ernst Straub din Germania. Am studiat un timp la Petersburg, Iar acum vreau să devin militar. Eu socotesc că omenirea se perfecţionează datorită războiului şi că datoria* oricărui om cinstit este să ajute acest proces de perfecţionare.

— Aşa ? — întrebă de data asta fără să se mai mire maiorul Rând, gândind în sinea sa că tânărul va fi furat cifrurile ruseşti şi că, după cum se vedea, vrea să le vândă cât mai scump. Ce ai dumneata, cifruri?

— Pot să fac rost şi de cifruri, — zise Ernst. — Dar am altceva, nu cifruri.

— Ce-mi propui, domnule Straub ? >

— Vorbeşti cu mine, de parcă ai vorbi cu o vânzătoare de ceapă din piaţă. Tot nu crezi oare că sunt om serios ?, Sau poate vrei să-ţi

povestesc câte ceva despre dumneata ?

— Aşa? — întrebă din nou uluit, maiorul Rând. — Te rog să vii mâine, la' ora nouă dimineaţa 1a. mine la birou. Iar- tă-mă, dar mulţi gândesc, fără ca să aibă pentru asta niciun fél de date, că războiul ajută omenirii să se perfecţioneze, iar noi avem fonduri foarte mici pentru a plătis astfel de gânduri.

Până la acest punct al discuţiei, Ernst era cât p'aei să spună că vrea să acţioneze „până la fapta eroică" în mod cu totul gratuit. Dar auzind despre fondurile mici. înţelese numaidecât că maiorul nu este capabil să creadă în fapte eroice, desinterésate, ci mai degrabă în oameni care se vând. Deaceea, a doua zi dimineaţă, când veni în cancelaria biroului de informaţii şi depuse pe masă clişeele, le şi află preţul. Nu: era prea mare. Maiorul Rând intră în posesia clişeelor, iar ceea ce e mai important, îi acordă lui Ernst încrederea lui. Asta se vădea prin faptul că nici doctorul Toteo şi nici Volkenhein nu-şi părăsiră camera, acceptând cu plăcere cunoştinţa lui Ernlst. Ernst cină cu ei de două ori, discută despre medicină, arhitectură şi chiar despre obiceiurile maimuţelor, fiindcă funcţionarul de bancă, domnul Volkenhein, avusese câtăva vreme, cam o jumătate de an, o maimuţă! Extraordinare creaturi! Şi ce ataşament! Domnul Volkenhein încrunta înduioşat din sprâncene şi înjura nu expresii subţiri. O singură dată îl privise pătrunzător pe Ernst şi-l întrebase:

— Ai fost la Varşovia ?

— Nu.

Ernst nu fusese niciodată la Varşovia.

— Mi se pare că v'am întâlnit totuşi la Varşovia.

— Nu.

Ernst nu fusese niciodată la Varşovia şi regreta acest lucru. Se spune că varşoviencele sunt fermecătoare! Dacă i se va întâmpla să se îndrăgostească, de sigur că se va îndrăgosti de o varşoviancă, nu-i aşa ?

— Ce ar fi să mai bem puţin lichior, opera părinţilor be- nedictini ?

— Da, — spuse domnul Volkenhein, — să facem cunoştinţă cu licoarea acestor sfinţi părinţi.

Da. Fără îndoială că maiorul Rând nu numai că-l acordase lui Ernst încrederea lui. dar începuse să-l şi respecte. Îi dădea misiuni de răspundere, în Ucraina şi pe Don. Ernst trecea graniţa cu uşurinţa unui trecător care traversează o stradă. El află astfel câtă extindere a luat construcţia căii ferate ruseşti cu destinaţie strategică, unde se construesc fortificaţii, cum sunt blindate şi care sunt dispozitivele pentru instalarea tunurilor. Pe la sfârşitul anului 1911, Straub reuşise să aibă în subordine şase ofiţeri austriaci care conduceau aici serviciul de spionaj din

Ucraina. Unii dintre ei aveau chiar grade mari şi purtau decoraţii. S'ar fi părut că Ernst nu mai avea de ce să se plângă şi totuşi el nu era mulţumit. Serviciul de spionaj austriac funcţiona prost, anemic, fără avânt. Aici nu puteai înfăptui fapte eroice. Aici erai condamnat să bei toată viaţa dintr'un păhărel, pe când un om cu capacitatea lui jinduia să bea cu paharul sau cu sticla. Ernst plecă la Berlin.

Maiorul Nicolai, şeful secţiei de spionaj a marelui stat major german, se întâlni bucuros cu el. Probabil dispunea de anumite informaţii cu privire la persoana lui Straub, fiindcă la propunerea acestuia, răspunse laconic:

— Da, e o afacere mare. Suntem direct interesaţi în ea. Demult am căutat să ne apropiem de această ţintă, dar n'am reuşit. Se pare că nici austriacii n'au ajuns mai aproape decât noi.

— Dar puteti considera asta drept o faptă eroică ? — întrebă cu emoţie Ernst.

— În cazul de fată, chiar împuşcarea e socotită o faptă eroică 1 — răspunse maiorul Nicolai cu un zâmbet strâmb şi ciudat. — Se vede treaba că el nu prea credea în succesele faptei eroice.

Ernst îmbracă uniforma de ofiţer al unui regiment de cazaci' siberieni, lăsă o şuviţă de păr să-i cadă răzleţ pe sub cozoroc, îşi unse mustăţile cu fixativ şi apăru ¡aistfel pe străzile oraşului Covno. Unilfonma ifusese cusută cam în pripă. Haina îl strângea în umeri, iar şalvarii largi îl stânjeneau la mers. În afară de asta, îşi dădea seama că populaţia nutrea faţă de ofiţerii cazaci o ură adâncă.

„De ce or fi născocit povestea asta cu ofiţerul cazac, când ar fi fost mult mai uşor cu unul de husari ?" se gândea nemulţumit Ernst şi de emoţie fuma aproape fără întrerupere.

II mai enerva şi faptul că trebuia să fumeze numai: pipă sau ţigări, pentrucă ofiţerii de cazaci nu erau cunoscuţi ca fumători de trabuc. Dar, în timpul dansurilor, la cercul militar, uniforma căzăcească îi prinse bine. Ovţev. noul comandant al fortăretei Covno, îşi făcuse în tinereţe serviciul în Siberia. Aşa că se bucură nespus de mult de venirea cazacului siberian. Din prima clipă îi ceru veşti noi despre Omsc. Dar Ernst nu cunoştea decât un singur amănunt: acela că la Omsc trăise odinioară scriitorul Dostoievschi. Iar toate discuţiile le reducea la „Fraţii Caramazov" — dealtfel singura carte a romancierului pe care o citise. Şi totuşi ■— bătrânul Ovtev se mulţumi şi cu poveştile despre Dostoievschi, al cărui nume îl memorase anevoie. Comandantul fortului îl prezentă pe Ernsit fiicei sale, V'erocica.

Vera avea nouăsprezece ani. Se născuse chiar la Omsc şi prima întrebare pe care i-o puse lui Ernst fu următoarea :

— Nu-i aşa, că Neman seamănă cu Irtâş ?

— Şi şoarecele seamănă cu elefantul, — răspunse Ernst. — E chestie de dimensiune.

„E o fată extraordinar de bună” gândi Ernst privindu-i sprâncenele arcuite, din cauza cărora părea că are o căutătură foarte naivă.

Avea timp foarte puţin. Covno era un orăşel mititel şi plin cu detectivi. Fără îndoiaiă că se şi trimiseseră informaţii despre ofiţerul de cazaci sosit în localitate. Guvernul păzea cu străşnicie noua cetate uriaşă înzestrată cu forturi gigantice, comunicaţii subterane, şanţuri pavate cu cărămidă şi bastioane de beton. Trebuia să se grăbească.

Dansa cu Verocica. Se trezi povestindu-i în şoaptă că Dostoievschi, văzând o femele frumoasă din ..lumea bună” a căzut leşinat din cauza frumuseţii ei şi că la fel simte şi el în clipa asta. Glasul îi tremura şi tâmplele îi pulsau. Simţea într'adevăr că iubeşte şi că iubeşte pentru prima oară în viaţă fiindcă, de bună seamă, nu putea socoti dragoste, legătura cu servitoarea pentru care taică-său îl bătuse cu cravaşa şi nici cu femeile de moravuri uşoare pe care le întâlnise de nenumărate ori. Şi tulburarea glasului, şi cuvintele neobişnuite care-i veneau cu uşurinţă pe buze, şi uniforma lui ciudată, şi chiar şuviţa de păr răsleţită pe frunte, — toate avură o puternică înrâurirea asupra Verei. Ocliil îi erau flăcări şi respira greu. Dimineaţa, când Ernst veni în vizită, fata apăru cu ochii încercănaţi. Nu dormise toată noaptea, dar nici el nu fusese mai fericit. Fără îndoială: iubea. Acele cearcăne îl mişcară până ,la lacrimi. îndată ce bătrânul ieşi din salon, Ernst se sprijini ¡de marginea pianului şi-i şopti:

— Te iubesc, Vera. — Apoi repetă tot mai înflăcărat: — te iubesc I

Şi amândoi izbucniră în plâns ; plânsul îi mai linişti. Ieşiră în grădină. Aici, sub un arţar, ea îi jură dragoste veşnică. Totul se întâmplă aşa cum se întâmplă tuturor, ceva însă mai repede ca deobicei. Ernst îşi explică această apropiere spontană prin calităţile lui de isupraom, prin faptul că orăşelul era mic şi că Vera se plictisise demult de toţi ofiţerii din garnizoană. Iar Vera îşi explica dragostea gândind că poate, cândva, în copilărie îl mai întâlnise pe „el” şi că acolo, „pe malurile sălbatice ale Irtâşului” se născuse această stranie iubire care acum izbucnise cu-atâta intensitate. Pe faţa lui se citea numai suferinţă. iar privirea lui de log ardea de flăcări neştire. O, ce fiinţă misterioasă ! O întrista doar. faptul că Ernst era bogat. Şi tatăl ei era bogat, Iar dânsa ar fi vrut ca această dragoste minunată şi fulgerătoare să fericească pe un om sărac.

După trei zile, Vera ieşi noaptea să se întâlnească cu el în grădină.

/\ doua zi, tatăl ei plecă la fabrica de cărămizi. Urm*, să-şi petreacă noaptea afară din oraş, dincolo de cetate. Vera se dovedi o fată hotărîtă. II lăsă pe Ernst să vină la ea în cameră. Însă sărutările lui i se părură reci, iar el dus pe gânduri.

— Tata e de acord, ne va da consimţământul... pentru nuntă, —

repeta dânsa şi-l ruga într'una să se aşeze pe' divan, alături de ea.

Ernst şedea pe un scaun, concentrat asupra aceluiaşi gând:

„Dar dacă n'o să adoarmă ?"

Totuşi, în spre dimineaţă,. Vera adormi. El îşi descălţă ghetele şi trecu în cabinetul bătrânului. Planurile cetăţii Covno se păstrau într'o cassă de fier.

Ernst o deschise cu mare greutate, rănindu-şi destul de rău mâna. Fotografie planurile la lumina rnaigneziului şi le închise din nou în cassă.

Când se înapoie, fata tot mai dormea. Lui Straub i se părea că deabia acum ar fi în stare s'o sărute aşa cum voia dânsa. Dar cu toate că încuiase casisă şi nimănui nu i-ar fi trecut prin minte că a fost deschisă, cu toate Că până la ivirea zorilor mai rămâneau două ore, totuşi pe Ernst îl obseda ideia de nesu-
portat a evadării. Nici nu mai avu putere s'o sărute pe frunte, şi, tremurând tot, sări pe fereastră.]

Neliniştea nu-l părăsi nici la hotel. Aproape de ora nouă,' ieşi în stradă.

- „Să fug, să fug, îşi repeta el înfrigurat. Fapta este săvârşită. Să fug 1".

Dar în aceeaşi clipă, doi cai înhămaţi la o caleaşcă traseră în faţa peronului hotelului. Pe capră, între .două felinare, şedea un vizitiu bărbos cu pălărie neagră, înaltă. Spre marea lui mirare, Ernst recunoscu în călători pe doctorul Iotco şi pe funcţionarul de bancă Volkenhein. Faţa bronzată a domnului Volkenhein strălucea de bucurie; voia neapărat să-l sărute pe Ernst.

„Pentru cine lucrează oare? Pentru austriaci sau pentru ruşi ? se frământa Ernst, sărutând faţa mustăcioasă a lui Volkenhein. — Dar, în definitiv, n'are nicio importanţă ai cui spioni sunt, ei tot m'ar omorî 1"

— Da, da, desigur, n'am dejunat încă, — se grăbi, el să răspundă când fu întrebat. — Mi-ar face mare plăcere să dejunăm împreună.

Şi iată-i pe tustrei la masă. Domnul Volkenhein îl privea pe domnul Straub cu cei mai prietenoşi ochi de pe lume, şi. înălţându-şi sprâncenele stufoase murmură :

— Cu toate astea, sunt sigur că te-am zărit prin Varşovia.— Da' de unde, doar el n'a fost niciodată la Varşovia. Şi pe Ernst îl sgudui aceeaşi teamă : „Ruşi".

— Atunci tot nu te-ai îndrăgostit încă ? — râse domnul Volkenhein. — Dacă nu mă înşel, ne-ai făgăduit c'ai să iubeşti neapărat o varşoviancă.

fntr'adevăr, el ,n'a iubit niciodată pân' acum, dar dacă va iubi vreodată — fără îndoială că numai o varşoviancă va alege. Nu-i aşa că-s fermecătoare ? Şi iar îşi spuse în sine:

,,Ba nu, sunt de-ai austriacilor. Mai mult ca sigur c'au venit tot

după planurile cetăţii Covno. Prin urmare s'au înţeles cu Austria". Şi deodată îi fulgeră prin minte: „Dar dacă fotografiile n'au reuşit? Hotărît, cei doi agenţi n'or să-l mai lase să se apropie de Vera".

Ernst îşi privi mâinile, ca din întâmplare, şi spuse:

— Doamne, ce praf e şi în oraşul ăsta ! Am stat în stradă doar o jumătate de oră şi ia te uită ce mâini de coşar am.

— Ce vorbeşti ? Mâinile ţi-s foarte curate, se miră domnul Volkenhein.

— Aşii Eu sunt obişnuit să am mâinile cu adevărat curate, — spuse Ernst şi adresându-se chelnerului: — Condu-mă,)te rog, până la toaletă. Mi se pare că-i pe aici, prin uşa asta. f — Da, chiar în dosul uşii, — confirmă chelnerul.

— N'aveţi cumva pe acolo vreo ieşire separată ?

— Cum vine asta ?! — exclamă uimit chelnerul. Ieşirea principală e în spatele dumneavoastră, iar cea de serviciu, pe colo, după bufet. Nu, sigur că nu-i altă ieşire. Ce ieşire poate fi din toaletă?!

Domnul Volkenhein şi doctorul Iotco erau satisfăcuţi, deşi nu voiau să pară. Ernst intră în toaletă. Ar fi fumat. Dar îşi dădu seama că n'are nici ţigări, nici chibrituri. Îi dădu chelnerului 5 ruble, .spunându-j să-şi oprească restul. Omul dispăru. Rămas singur, Ernst ise uită prin geam.

„Ptiu, fir'ar al dracului de ghinion. Etajul al doilea! Dar fie ce o fi. Doamne. ajută 1" Pentru a doua oară fu nevoit să sară pe fereastră.

Se urcă într'o birjă şi porunci vizitiului să-l ducă aifară din oraş, spre Neman. Aşteptă să plece trăsura, apoi începu să se desbrace. În timp ce-şi împăturea frumos hainele, îi veni să râdă: „Dumnezeu să-l ierte pe cazacul înnecat în Neman! Platoşă grea, darul ţarului[4])..." Cui i-ar fii trecut prin minte că şalvarii şi dolmanul îi erau căptuşiţi cu un costum uşor de şantung, că în buzunar avea o cravată frumoasă şi că elegantul ofiţer umbla îmbrăcat cu două cămăşi ? Cui i-ar fi trecui prin minte că are ciorapi de piele, care înlocuiesc cu succes ghetele, deşi n'au tocuri? Numai atunci o faptă devine cu adevărat eroică când este bine onganizată.

Ernst îşi legă hainele civile pe cap, intră cu băgare de seamă în Neman şi înnotă dealungul malului, pentru a nu fi observat de nimeni. înnotă vreo trei ore, apoi ieşi, se îmbrăcă, ajunse în gara staţiunii balneare şi sări în primul tren. Ciudat! Trenul mergea chiar spre

---

4 Aluzie la platoşa] de argint, tiimîsă la {arul Ivan cel Groaznic lui Ermac, cuceritorul Siberiei. Echipat cu această platoşă, Ermac s'a în- nedat încercând să treacă înnot fluviul Hârtâş. ÎN. trad).

Varşovia.

— În sfârşit am să vizitez şi Varşovia, — murmură el.

Deşi îi venea să râdă, mocnea în adâncul sufletului o ciudată tristete. Săvârşise fără îndoială o faptă patriotică, avea în buzunar planurile cetăţii Covno, dar îi era milă de ochii aceia înlăcrimaţi, care vor citi mâine în ziare anunţul despre înne- carea în Neman a unui ofiţer de cazaci. Prima iubire... Îi părea nespus de rău de ea, cu toate că o sacrificase pe altarul patriei ! '

Astfel deveni Ernst Straub comandantul marelui centru, de spionaj din Ucraina. Avea cifrul lui personal şi mai multe grupe de informatori în subordine. În fiecare corp de armată se aflau oameni de-ai lui. La 28 Februarie 1912 se încheie tratatul bulgaro-sârb. Era primul pas spre alianţa balcanică, îndreptată împotriva Turciei şi a Austro-Ungariei. Se simţea apropierea războiului din Balcani. Ernst Straub primi însărcinări speciale. Vizită sectoarele corpurilor de armată din Ucraina, cumpărând conştiinţe de generali. Conştiinţa „generalului de muniţii“, Maximov de pildă, o cumpărase cu o casă construită în cel mai nou stil. Aşa-i viata.

Prin urmare nu-i deloc de mirare că doi muncitori, cei doi fraţi Parhomenco, aprinzându-şi ţigările lângă gardul casei generalului Maximov. au înţeles cum şi în fel fusese dobândită casa aceea. Presupunerea asta şi-o împărtăşiră în treacăt şi, aprinzându-şi ţigările, plecară mai departe, la pescuit. Ce să facă altceva ? Aşa-i viata.

14

În Martie 1914, Climent Vofoşilov hotărî să se ducă pentru un timp la Lugansc. Ar fi vrut să-şi vadă tovarăşii, să afle cum activează organizaţia bolşevică. Siguranţa mirosise, însă, de pe undeva că soseşte în oraş unul din marii conducători revoluţionari. Toţi cei care păreau cât de cât suspecţi erau urmăriţi.-Climent Efremovici Voroşilov abia apucă să sară din tren şi să iasă din gară, că patru inşi de vârste diferite, dar cu aceeaşi expresie de indiferentă întipărită pe fată, porniră pe urmele lui. Voroşilov îi purtă dintr'o uliţă într'alta, din piaţă în piaţă, în jurul uzinelor, la cimitir, pe malul Don&tului, îi purtă toată ziua şi toată noaptea şi întreaga dimineaţă următoare. Ochii li se închideau de somn. Părea că-l urmăresc ca în vis. Spre seară, căscârtd şi întinzându-se cu toată puterea, Voroşi-

Iov intră într'o căsuţă, unde închirie o odăiţă. Agenţii se aşezară pe banca de la poartă. Un bătrân ducând o scară pe umăr Se apropie de felinarul cu gaz, să-l aprindă.

— E târziu ? — întrebă unul din agenţi şi căscă.

Ceilalţi dormeau. El se ridică în picioare. „Nu de alta, dar să n'o şteargă cumva prin grădină, pe poarta din dos".

Deschise portiţa. Căsuţa dormea. Agentul se opri la fereastra bucătăriei.

În timp ce agentul asculta plescăitul apei — proprietă- reasa turna apă în samovar — Voroşilov ieşi pe portiţă, ţinând o legăturică sub braţ.

Parhomenco îl conduse până la gară. Voroşilov hotărîse să plece la Tariţân, cu intenţia de a găsi de lucru la uzina- de armament de acolo. Invingându-şi somnul şi oboseala, se aşeză pe o grămadă de pietriş, undeva lângă gară. Seara era caldă, primăvăratică. De pe acoperişuri picura apă. Sirenele locomotivelor aveau un fluierat deosebit de vibrant. Cerul era surprinzător de albastru spre răsărit. Primăvara, primăvara 1 Şi-ţi părea ciudat să vezi că oamenii care -se revărsau spre gară erau posomoriţi şi întunecaţi la faţă, de parcă ar fi turnat cineva cenuşă peste ei.

— Ţăranii spun că s'a întors cucul în pădurea neînfrunzită.

fe

— S'a şi întors — făcu Voroşilov.

— S'a întors. Şi se zice că ăsta ar fi semn de război...

— Dar tu ce crezi, Lavruşa ?

— Eu n'am mai fost de multă vreme în pădure, aşa că n'am auzit cucul, dar mai că-mi vine şi mie să cred. „Generalul de muniţii" Maximov s'a îmbogăţit grozav; de curând şi-a cumpărat a treia casă, fără să mai punem la socoteală vila. Iar leafa lui a rămas aceeaşi. Atunci de unde?

— Poate că şi-a însurat fiul cu vreo fată bogată ? — râse Voroşilov.

— E adevărat că s'a însurat, dar cu o artistă de varieteu. Nu! Ajunge! Trebue să facem grevă.

— Când?

— Când are să ne vină la socoteală.

— Ai dreptate, Lavruşa.

Un tren intra în gară. Il priviră cu atenţie. Era un tren lung de marfă care stătu doar două-trei minute, după care porni mai departe, în sgomotul puternic al tampoanelor. Inso-

titorul trenului, cu un cojoc lung pe el şi cu felinarul în mână. sări pe scara ultimului vagon.

Vorbele astea schimbate la repezeală erau de fapt ca un fel de verificare a acelor idei şi hotărîri pe care mai mulţi bolşevici din Lugansc le împărătăşiseră în pripă lui Voroşilov. El le corectase în unele părţi, dar în esenţă oamenii gândeau just. Clasa muncitoare din Rusia nu avea nici dreptul şi nici dorinţa să susţină războiul imperialist al moşierilor şi capitaliştilor ruşi. Clasa muncitoare avea să se împotrivească războiului prin orice mijloc şi oriunde se va' putea. Revoluţia nu va întârzia şi va fi de neînvins.

— Până la război ei ne vor mai lovi, — spuse Parho- menco, luând un pumn de pietriş.--

— Iar în timpul războiului ne vor lovi şi[1] mai puternic. Însă după aceea îi vom bate noi pe ei.

— O să-i izbim de-or să ne ţină minte! — spuse Parho- menco şi aruncă pietricelele cu atâta putere în sus, încât şuierară prin aer şi de pe streaşină căzură ţurţuri.

' Voroşilov râse încetişor, dar Parhomenco adăogă:

— Am citit în „Nivai” ce scria un savant burghez: Viaţa, spunfea el, e un bun! I-am trimis o carte poştală în care-l întrebam : „Dar de ce v’aţi luat pentru voi cele mai multe bunuri ale acestei vieţi ?” Nu mi-a răspuns.

Din spre semafor venea alt tren, duduind şi împrăştiind în jur lumini gălbui, Pentru o clipă, Parhomenco fu cuprins de dorinţa de a pleca. De a pleca nu pentrucă i-ar fi fost silă de oraş, ci pentrucă îi venea greu să se despartă de Climent. Ar fi vrut să-i spună ceva mângâietor, dar se sfia şi simţea că acum n’ar ,fi în stare s’o facă. Totuşi avea multe de împărtăşit. Şi el şi fratele lui se gândeau să stea mereu în preajma lui Climent şi să-l ocrotească, dar viaţa şi lupta îi despărţeau necontenit. Oare e bine aşa ? Nu cumva ar fi mai nimerit să se urce şi el în tren şi să plece ? Ori poate e mai bine să asculte de ordinele Partidului, care are un ochi mai ager şi mai clarvăzător.

Se opriseră lângă un vagon de un verde murdar. Conductorul slăbănog şi răguşit, ghemuindu-se şi tresărind — suferea probabil de friguri — controla biletele. „Vă suiţi în vagonul ăsta sau nu ?” îi întrebă el de câteva ori enervat. Avea în voce o notă de tristeţe. Parhomenco oftă. Voroşilov îl apucă de mâini, lăsând să-i cadă jos bocceluţa.

— Eşti un băiat bun, Lavruşa, — spuse el cu gingăşie şi emoţie în glas. — Procedezi just.

Şi desifăcându-şi larg braţele, îl îmbrăţişa şi-l sărută pe Parhomenco.

— Ei, hoholilor. vă suiţi în vagon sau nu? — strigă din

nou cu asprime conductorul. — Uite la ei! Se mai şi pupă, ca boierii.

Trenul se depărtă. Bocceaua vărgată se zări pentru ultima oară pe scara vagonului, se mai auzi vocea răguşită a conductorului înjurând pe careva. împingând alene mucurile cu piciorul, un jandarm înalt, purtând o şapcă cu> fund lat, trecea prin gară.

„O să ne mai întâlnim oare vreodată ?“ se gândi Parho- menco cu tristeţe.

începu războiul.

Către sfârşitul anului 1914, „generalul de muniţii” îşi mai cumpără o moşie în apropiere de Macarov-Iar, alături de moşia prietenului său Ilienco. Ilienco vindea cai şi grâne. realizând câştiguri mari. Fu primul din tot oraşul care-şi cumpără un automobil, dar după ce se plimbă ,cu el vreo trei săptămâni, îl donă armatei. Ziarele scriseseră despre acest lucru. Ce-i drept, se spunea că donase automobilul pentru că-l arestaseră pe Ernst Strauib, logodnicul fiicei sale. Acesta, fiind cetăţean german, urma să fie trimis în Siberia. Astfel că aiîto- mobilul remis „generalului de muniţii” ajutase ca deportarea neamţului să fie suspendată. Neamţul înaintă imediat forurilor superioare o cerere pentru trecerea la cetăţenia rusă şi ca dovadă că e pătruns de „un adevărat spirit rusesc“ se referi la informaţiile pe care le dăduse siguranţei în timpul răscoalei ţărăneşti. Poate că tocmai aceste informaţii ajutaseră la înnălbu- şirea răscoalei dir. Macarov-Iar, răscoală care ameninţase să se întindă peste toată Ucraina! Oricum ar fi fost, cererea lui Ernst fu aprobată. El nu numai că primi supuşenia rusă, dar şi trecu de la biserica luterană la cea ortodoxă.

— Daeă-i.bal, bal să fie, — spuse el citind hârtia trimisă de cancelaria ministerului curţii imperiale.

Cununia se desfăşură cu fast; cântară două coruri, dintre care unul de la catedrala din Harcov.

Muncitorii din Lugansc, şi nu numai cei din Lugansc ci, de fapt, toţi muncitorii din bazinul Donețului se mirau de faptul că „generalul de muniţii” cumpără case şi moşii. Ilienco îşi capitonase vila cu stejar, îşi acoperise scările cu cuvoare şi în toată casa avea numai candelabre de argint. Până şi Cuniţa şi Probca, cei mai proşti dintre moşieri, se plimbau numai în căleşti trase de trăpaşi pur sânge. Fabrica Hartmann nu plătea însă muncitorilor săi decât o treime din leafa din timp de pace. Aceeaşi stare de lucruri exista şi la celelalte fabrici şi mine. Cei ce mormăiau nemulţumiţi erau ameninţaţi că vor fi trimişi pe front. Se vede treaba că apărarea patriei în vremea aceea era socotită o faptă bună şi onorabilă!

După cum spusese Voroşilov siguranţa se sili înainte de război să distrugă şi să dizolve organizaţiile bolşevice. Pe malurile Lenei, în ocne

şi închisori, zăceau bolşevici[1]. Cu atât mai grea era munca celor rămaşi. Dar foametea şi mizeria pro- vocară un nou avânt revoluţionar. Reîncepură grevele. În 1916, cinci mii trei sute de muncitori făcură grevă la uzinele Hartmann şi la uzina de muniţii.

— Să nu te temi de duşman, — îi spunea Alexandru fratelui său Ivan. — Duşmanul se teme de tine de zece ori mai mult.

Şedeau în camera lui Alexandru, lângă harta frontului. Alexandru o primise cu un an în urmă ca supliment la revista „Niva". El citea ziarele cu atenţie şi însemna pe hartă toate mişcările de trupe. Frontul sălta şi tremura. Chiar şi pentru un om simplu, nu numai pentru un militar, se vădea limpede că guvernul era incapabil, corupt şi că va împinge ţara în prăpastie.

— Duşmanul se teme ? Generalii noştri se tem de duşman nu de zece ori, ci de o sută de ori mai mult.'Trebue să protestăm împotriva războiului.

— Grevă? — întrebă Ivan.

— Da, grevă. începem ca şi în 1906, din aceeaşi secţie, de la aceleaşi motoare, cu aceeaşi sirenă.

— De^ar fi şi Voroşilov aici! — murmură visător Ivan.

— Voroşilov conduce în altă parte greva. Dar şi noi am învăţat ceva, nu-i aşa ?

— Ba bine că nu.

Şi într'adevăr: la fel se opriră după masă motoarele, la fel urlă sirena, până şi comisarul de poliţie care veni în fugă era tot acelaşi. Dar cuvântările fură mai scurte, delegaţia nu se duse la birou, conducerea uzinei fiind înştiinţată de către secţii că uzina protestează prin grevă împotriva războiului imperialist.

Oraşul amorţise. Până şi felinarele erau stinse. Pe străzi circulau, patrule de cazaci. Uzina fu încercuită. Trei zile trecură, fără ca muncitorii să se mai apropie de uzină. Poliţia dădu buzna spre suburbii. La început arestă câte cincizeci de oameni de secţie, apoi ajunse şi la o sută. Poliţiştii înconjurară casa în care locuiau fraţii Parhomenco. Ca şi ceilalţi muncitori, cei doi fraţi fură ameninţaţi cu cnutul, cu frontul, cu batalioanele disciplinare.

— Cine conduce greva ? — fură întrebaţi.

— Toţi o conduc, — răspunseră amândoi într'un glas.

— Toţi au'spus: e foamete, e frig şi pe deasupra mai e şi război; trebue să facem grevă. Şi am făcut-o. Doar ne batem degeaba.

— Cine o spune?

— Toţi o spun. Suntem convinşi că toată ţara gândeşte ca noi.

— Dar în secţia voastră cine o spune ?

— Păi, toată secţia. Foamete, frig şi pe deasupra...

— La beci cu ei! Următorul...

Dar şi următorul, şi cel care venea după el, şi al treilea,- toţi,

laolaltă spuneau acelaşi lucru.

— O să vă trimitem la- rezervă, în bătaia gloanţelor! — urla judecătorul de instrucţie, cu picioare slăbănoage şi cu ¿aţa plină de pistrui. Cine sunt conducătorii ?

Muncitorii tăceau.

Şi atunci şase sute de muncitori fură expediaţi la batalioanele de rezervă, iar alţii luară calea deportării. Alexandru plecă la batalionul de rezervă din Voronej. Fratele său, Iv'an Criţchl, fu trimis în Turgai. La plecarea eşalonului, Alexandru primi din partea lui Ivan un bileţel ascuns într'un covrig. Fratele îi scria laconic :

„Nu-i nimic, Saşa. Ne vom revedea în curând: Evenimentele arată că n'o să stăm mult deportaţi".

Batalionul de rezervă se scurgea pe străzile înzăpezite ale Voronejului. Cu arma pe umăr, dar fără cartuşe, — ca să prezinte mai multă siguranţă — rezerviştii se dovedeau totuşi grozav de nesupuşi. Iată, de pildă, în rândul din faţă, pus acolo din cauza înălţimii sale, păşea rezervistul Parhomenco. Sublocotenentul, un tânăr cu faţa'trandafirie şi rotundă, care abia de curând terminase clasa a şaptea de liceu (căpătase o sută de ruble pentru echipament şi visa la „Crucea Sf. Gheor- ghe", strigă înohipuimdu-işi că aşa vrea patria :

— Fraţilor, un cântec !

Dac „fraţii" tăcură şi asta numai pentrucă Parhomenco făcuse un semn din cap. Cel puţin aşa era de bănuit, căci tăcerea lor nu avea altă explicaţie.

— Cântaţi ! — porunci categoric sublocotenentul.

Dar compania rămase şi mai departe mută. Sublocotenentul îi privea nedumerit. Parhomenco nu mai făcea semne, dar însăşi poziţia capului însemna un gest de protest. Sublocotenentul strigă, aproape sufocânduse :

— Ajunge, cap de viperă! Treci sub armă[5])"... cu tot e-chipamentul !

Cu mantaua, lopata şi raniţa umflată cu pietre, Pârhomen- co şedea nemişcat .,sub armă". La trei paşi de el, cu mâinile la spate, se plimba plutonierul chel şi suferind de guturai. Când se îndepărta spre capătul coridorului, Parhomenco continua să le povestească în şoaptă tovarăşilor săi pentru ce protestează bolşevicii împotriva războiului imperialist şi pentru ce fac muncitorii grevă. Ostaşii şedeau nemişcaţi. Plutonierul umbla de colo-colo.

---

5 Pedeapsă în armata ţaristă: soldatul rămânea nemişcat în poziţie de „drepţi" până la un nou ordin. (N. red.)

Dar iată că în timpul unei lecţii de „teorie", un soldat slab, şi cu faţa ciupită de vărsat îl întrebă pe plutonier, arătând regulamentul :

— Scrie aici dacă o să mai vărsăm mult sânge de pomană ?

Şi întrebarea aceasta se repetă din ce în ce mai des. O puneau şi cei delà bucătărie şi cei delà infirmerie sau din grajduri, cei care cărau lemne sau fân, când se adunau în taină mai mulţi la un loc, şi chiar noaptea pe stradă, când ofiţerul nu-i putea recunoaşte din cauza întunericului...

— Cât mai aveţi de gând să. vărsaţi sânge de pomană?

Soldaţii erau întrebaţi :

— Cine a fost primul care pus această întrebare ?

— Toţi.

Deşi informaţii precise nu existau, ofiţerii îl bănuiră pe Parhomenco. De aceea fu trimis la unitatea de săpători de lângă Moscova. Aici regimul era şi mai aspru. Oamenii erau trimişi deseori pe front. Dar în unitate se găseau mulţi muncitori calificaţi şi acolo îl întâlni chiar pe unul din Lugansc : Vasia Gaivoron, acela care în 1906 se dusese cu bicicleta la greva din Macarov-Iar. Vasia îl .informă că în unitate activează un comitet militar bolşevic.

Parhomenco spuse râzând :

— Conducerea a crezut că toarnă apă pe foc şi când colo-i benzină.

La 28 Februarie 1917, întregul comitet militar al unităţii de săpători — optsprezece oameni aplecaţi peste marginea camionului. cu puştile îndreptate asupra poliţiştilor — cutreieră raionul Marinschi: din Moscova. Parhomenco şedea lângă şofer, ţinând grenadele pe genunchi, pistolul la brâu, iar între picioare — puşca. El fu cel dintâi care intră în localul poliţiei, îi desarmă pe poliţiştii ascunşi în pod şi nu părăsi localul până ce nu arboră la intrare un drapel roşu, smulgând firma.

— Câte arme aţi luat? — îl întrebă pe Gaivoron.

— Şaisprezece arme, patru revolvere şi o cutie cu cartuşe, cetăţean comandant, — raportă acesta, ducând mâna la vizieră.

— Unde se află cea mai apropiată fabrică ?

Automobilul îi duse la cea mai apropiată fabrică şi Parhomenco, după ce împărţi arma muncitorilor, trimise patrule în recunoaştere. .

În aceeaşi seară, fu ales comandantul pazei din cartierut Marinschi.

Într'una din zile primi o telegramă prin care comitetul bolşevic din Luigansc îi cerea să se întoarcă acasă. Depeşa se afla pe masă, încadrată la dreapta de comunicatul oficial, iar la stânga de lista poliţiştilor şi agenţilor arestaţi. Prin unghere zăceau răvăşite tot felul de mantăi, arme, steaguri, portretele -sfâşiate de baionete ale fostei familii domnitoare, ziare... De fapt nu-l prea trăgea pe el inima să părăsească

Moscova, mai ales că avusese de gând să se repeadă până la Petersburg. Dar dacă Partidul îşi adusese -aminte de el în asemenea zile, înseamnă că -aveau nevoie de dânsul.

— Gaivoron, — hotărî el. — Adună toate armele care sunt de prisos. Plecăm la Lugansc să apărăm şi să lărgim revoluţia.

15

Ceea ce-ţi sărea 'n ochi de la prima uitătură era mulţimea de steaguri roşii pe case şi fundele roşii, mari, de pe pieptul trecătorilor. Culorile îti luau vederea. Luganscul era greu de recunoscut, ca şi cum ar fi fost reconstruit. Dar şi oamenii parcă erau al'ţii. Dealbia se terminase manifestaţia şi câriteceîe revoluţionare încă mai răsunau pe undeva prin ulicioare.

— Vii din Moscova ? Ei, cum e pe-acofo ?

Un muncitor necunoscut, adus din spate» cu o voce de bas, îl apucă de mână şi strigă cât îl tinea gura: '

— Pe Lenin l-ai întâlnit ? Piu, ce lovitură ! „Pace colibelor, război palatelor". „Pace fără anexări şi fără contribuţii!" Pace. Parhomenco, pace!

Parhomenco nici nu apucă să răspundă, că pe dată se adună lume în jurul muncitorului şi începu un meeting. Oamenii veneau în fugă de pretutindeni. Strada fu barată. Vasia Gaivoron şedea pe o lădifă în care îşi adusese armele. În mână ţinea hăţurile, fiindcă birjarul lui fugise la meeting, să-şi spună părerea : războiul trebue continuat !...

Gaivoron privea cu ochii larg deschişi.

Muncitorul adus de spate, trecând pe lângă el, îi spuse:

• — Crezi că ăsta-i birjar? E fost poliţist...

Şi apucându-l pe birjar de guler, îl trase jos de pe tribună. Luând apoi cuvântul propuse adunării ca Parhomenco, revoluţionar încercat, să fie invitat să vorbească. .

Parhomenco mulţumi şi povesti despre Moscova şi despre ceea ce auzise privitor la Petersburg, despre muncitori, despre Lenin şi despre „Tezele din Aprilie". Locul lui Parhomenco îl luă apoi un ţăran slăbănog şi blond, cu o şapcă de piele pe cap.

— Lucrurile stau cu totul altfel, cetăţeni ! — strigă el.— Eu sunt chiar din Petersburg şi pot spune...

Muncitorul adus din spaite se porni să urle:

— Lasă gura, speculantule! N'ai decât să te duci tu în tranşee!

Meetingurile şi discuţiile ţinură în oraş toată ziua şi toata noaptea. Se părea că oraşul suferă de insomnie. Oamenii îşi frământau creierii, umblau de colo-colo, căutau. De o parte a oraşului se întindeai Ucraina

cea bogată în grâne, de partea cealaltă, ţinutul Donului — mai puţin mănos. Luganscul era ca o punte de legătură, la mijlocul căreia îşi dădeau întâlnire oamenii de pe ambele maluri.

În sovietul din Lugansc mai rămăseseră destui menşevici şi socialişti-revoluţionari. Dar iată că în oraş apăru ziarul bolşevic „Donetchi proletari" (Proletarul din Donet). Il redacta Voroşilov, care se întorsese de curând în oraş. Preşedinte ai sovietului era un menşevic. Acestuia îi părea deosebit de curios faptul că în toate chestiunile importante şi contradictorii, sovietul din Lugansc susţinea părerea ziarului ,.Donetchi proletari", dând rezoluţii prin esenţă bolşevice.

Preşedintele sovietului, un avocat purtând o haină lungă de uniformă kaki, cu buzunare mari, alerga iritat prin biroul său, agitându-şi servieta. El străbătu în fugă secretariatul. La fereastră se afla Voroşilov. Geamul era deschis. Aprilie se a- propia de sfârşit. Voroşilov, zâmbind fericit, şedea de vorbă cu un soldat înalt, proaspăt ras. Preşedintele mormăi mânios:

— De ce ati deschis geamul? E curent. Că doar nu sunteţi în Mal.

— În Mai n'ai să mai suferi dumneata pe aici nici de curent, nici de noi, — spuse Voroşilov.

— Păi, de ce ?

—Pentrucă sovietul va lua toate hotărîrile necesare.

— Dar, la drept vorbind, dumneata ce cauţi aici, cetătcne Voroşilov ?

— Sunt aici, fiindcă, din ordinul dumitale, s'a rechiziţionat hârtie care aparţine ziarului nostru. Comitetul bolşevicilor din Lugansc vă propune să contramandaţi ordinul de rechizitie.

— Iar noi vă propunem să vă duceţi la toti dracii ! — răcni preşedintele, desenând prin aer gesturi largi cu[6] servieta.

Voroşilov surâse. .

Preşedintele fugi în biroul său, aruncă servietă pe masă şi se prăbuşi într'un Fotoliu. Aerul era înnăbuşitor. Preşediritele îşi căută port-ţigaretul, îl scoase şi deodată simţi în apropiere răsuflarea liniştită a cuiva. Ridică ochii. Soldatul cel înalt şi proaspăt ras sta lângă masă şi ţinea în mână o foaie de hârtie.

— Aşa, — spuse preşedintele, bătând, cu piciorul în podea. — Da.' dumneata cine mai eşti ?

— Parhomenco. Membru în comitetul bolşevic, — şi îi întinse preşedintelui o hârtie. — Lista tovarăşilor care trebue să capete permis de port-armă.

Preşedintele se uită uimit la hârtia scrisă mărunt şi, cu un deget scurt, arătă spre numărul ce reprezenta totalul.

— Trei sute şaptezeci şi cinci de oameni ?!

— Cu. mine, trei sute şaptezeci şi şase, — spuse liniştit

Parhomenco.

— Dar ce, vreţi să vă organizaţi o armată proprie ?

— Cred că ofiţerii, haidamacii şi cadetii sunt de zece ori mai numeroşi. Ba, chiar, sunt şi înarmaţi.

Preşedintele scrise ceva deacurmezişul listei. Sună. Intră ofiţerul de serviciu.

— Cetăţeanul acesta să fie arestat, — spuse preşedintele. — Iată ordinul de .arestare şi motivarea. — Şi îi întinse lista, cu rezoluţia pusă.

— Din ordinul dumitale, — zise Parhomenco, — n'o să stau prea mult la arest.

Aprilie se apropia de sfârşit. În grădină, lângă închisoarea militară, merii dădeau în floare. Lângă frunzele lor de un verde-albăstriu şi parcă presărate cu puf, crescuseră nenumărate flori albe cu sepalele roz. Roiau albine. Sub meri. soldaţii luau masa, mestecând sgomotos.

Isprăvind masa, după ce-şi făcu cruce cu faţa îndreptată spre răsărit, un soldat cu barbă roşcată se apropie de fereastra cu gratii prin care Parhomenco se uita la merii înfloriţi.

— Du-te şi continuă agitaţia ! — îi spuse soldatul. — A venit ordin să-ţi dăm drumul.

— Cine a dat ordin ? — întrebă Parhomenco.

— Comitetul nostru de companie. Nu vrem să-i păzim pe bolşevici. Du-te!

Parhomenco refuză să plece. El nu voia să plece decât din ordinul comitetului executiv al sovietului şi numai atunci când vor fi semnate permisele de port-armă, potrivit listei pe care o înmânase preşedintelui.

— Din ăştia mi-eşti!

Şi soldatul îl privi uimit. Se mai apropiară apoi câţiva soldaţi. Lângă fereastra cu gratii începu astfel un meeting.

Soldatul cu barba roşcovană dădu fuga la companie. Compania se pregătea să meargă la baie, dar, aflând că va vorbi Parho- menco, se îndreptă spre închisoarea militară. Se adună toată compania, cu periile de baie, şi cu rufele sub braţ, ascultând acea voce puternică de dincolo de gratii. Apoi toţi, într'un singur glas, hotărîră să scrie o rezoluţie în care să ceară comitetului executiv eliberarea lui Parhomenco şi ..satisfacerea cererii sale".

În acelaşi timp, în comitetul executiv se discuta problema sărbătoririi lui întâi Mai. Socialiştii-revolutionari şi menşe- vicii propuneau ca lozincă de bază : „Război până la victoria finală". Ca argument principal, ei aduceau faptul că uzinele cele mai mari din Lugansc — uzina Hartmann şi cea de muniţii — lucrează pentru

apărare şi din moment ce ele lucrează pentru apărare, atunci se înţelege că trebue susţinut războiul până la victoria finală.

— Pentru ce? — întrebă Voroşilov. — Pentruca să se înfrupte capitaliştii, pentruca de dragul profiturilor să curgă sânge, pentruca să se îmbogăţească moşierii şi generalii, pentruca oamenii cei mai buni, cum este de pildă Parhomenco, să zacă din nou în închisori ? Nu, trebue să isprăvim cu războiul. Jos cu el I ' r

Barev, muncitorul cu capul mare şi cărunt, propuse ca sărbătorirea lui întâi Mai să fie luată în discuţie la .adunarea generală a sovietului. Comitetul executiv se opuse, dar în cele din urmă fu silit să accepte ce i se cerea. În aceeaşi seară, Parhomenco fu eliberat. Permisele de port-armă fură semnate.

— În curând o să iscălim singuri astfel de „permise" — spuse râzând Voroşilov.

La manifestaţia de întâi Mai, predomina lozinca „Jos cu războiul". îndată după aceea, bolşevicii cerură să se facă noi alegeri pentru soviet şi duma orăşenească. Oportuniştii-conci- lianţî şi cadeţii deslănţuiră deopotrivă o campanie de presă plină de calomnii la adresa bolşevicilor. Dar cu cât publicau' mai multe calomnii, cu atât mai puţin se vindeau ziarele lor. Toate gardurile şi zidurile erau acoperite cu inscripţii scrise cu cretă şi vopsea: . 0

„Pace colibelor, războì palatelor!" „Jos războiul!" „Pace, pace, pace!" cereau şi uzinele şi cazărmile şi mahalalele.

Ca urmare a noilor alegeri, fracţiunea bolşevică predomină şi în soviet îşi în duma orăşenească. Voroşilov ifu.ales preşedinte al sovietului şi primar al oraşului.

- — Ei, iată-ne ajunşi şi autoritate, — spuse Alexandru, care, întors acasă, (îşi sorbea grăbit ciorba.

iDe partea cealaltă a mesei şedea ifratele său Ivan, care zâmbea şiret, (făcând odhii mici. Ivan era nespus de mulţumit : stepele Turgai îl plictisiseră de moarte. Deaceea întoarcerea la o miUncă atât de frumoasă :şi igrea îl încânta.

Intră Vasia Gaivoron. El ocupa ifuncţiia unui fel de aghiotant pe .lângă statul major al Gărzii Roşii care se instalase într'un hotel de ,pe strada Puşchin. Era îmbrăcat militar, avea o mare brasardă roşie la braţ, iar pe şold îi atârna iun revolver cu ţeavă lungă. Curajos şi sprinten, Gaivoron vorbea adresân- du-se ,grăbit lui Alexandru, comandantul Gărzii Roşii din Lu- gamsc :

— Arme nu avem decât ceea ce ne-a rămas din 1905, şi încă vreo .câteva puşti, .arme „Berdan" şi câteva grenade 1 Pe când în garda avem înscrişi .până acum şase sute de muncitori, iar în detaşamentul mohil, — cincizeci. Când or pomi haidamacii şi cazacii, ce-o să'mai spunem?

— N'aveim arme, n'avem bani ! — le zise Alexandru, lăsând lingura jos. — Am cucerit majoritatea în dumă ; dar acolo nu-i niciun. iban. iMenşevicii ne propun să vindem votca. Ne-am dus întrladevăr la (fabrica de votcă. Acolo, pe o distanţă de 15 verste, numai sticle, lăzi şi (butoaie cu votcă. O mare de votcă, nu alta. Dacă ar fi s'o vindem, am lace milioane. Dar cine să mânuiască .atunci aceste milioane?

— Au ştiut ei unde s'o ascundă şi cui- s'o dea să bea, — spuse Ivan. — în timpul meetînguTilor primeam delà „rechini" bileţele : „Pentru ce păziţi votca?"

— Şi o s'o vindeţi? — întrebă Haritina Grigorievna.

— Dacă nu avem arme?

— După mine, nu-i bine, — spuse Haritina Grigorievna. — Dacă nu ,-siun.t 'bani, mal bine să-i .adunaţi delà popor.

— Dar tu, Tina, ai ceva economii? — întrebă Parhomenco.

— Am şi eu vreo sută treizeci de ruble.

— Şi le idai?

— Dacă dau toţi, — dau şi eu.

— Dar nu-i dai tu prima?

— Dacă o să trebuiască, îi dau şi .prima, — răspunse ea, după o scurtă tăcere. — Nu-i părea rău[1] de bani, ci mai degrabă se temea ca nu cumva să creadă vecinii că se laudă şi că vrea să ifie ea mai acătării.

Panhomenoo întrebă:

— Dar dacă am face muncitorilor propunerea unei auto-impuneri ? Credeţi că va ii -sprijinită?

— Va ifi.

— O să începem cu Garda Roşie, — spuse Vasta Gaivoron.

Muncitorii adunară -astfel, prin autoimpunere,' peste zece mii de ruble. As'tfel duma orăşenească se puse ceva mai bine pe picioare.

Şi îndată îşi ¡făcu- apariţia în Luganse regimentul 21 ucrar nian. În capul coloanei mergeau ofiţerii cu feţele .acoperite de barlbă, dulpă moda vecihe, în vestoane ciudate şi cu căciuli cu oa-lote înalte şi pestriţe. Instrumentele fanfarei erau împodobite cu panglici. 'Cântau cu stângăcie cântecele noi. Regimentul, cantonat lângă depozitul de vinuri, organiză un meeting şi trimise la primăria oraşului rezoluţia meetingului care glăsuia că regimentul 21 a venit la Luganse pentru apărarea oraşului şi a revoluţiei. Peste noapte, se alFlă că Ofiţerii cei bărboşi vând votcă, iar „rechinii" o cară cu căldarea din depozit.

— ian te uită! A venit „garda revoluţiei" — spuse Voro- şi-lov. — Parcă i-am fi rugat noi! Ce zici, Lavruşa, îi desar- mezi ?

— Îi desainmez, — spuse Parhomenco.

— Cu forţele Gărzii Roşii ?
— Cu ele.
— Dar ţi-ajung anmele?
— Sunt cam puţine. Dar cred c'o scoatem noi la capăt.

— De ce să riscăm? Trebue să ne păstrăm forţele şi 6ă mergem la sigur. Ai să te du'ci la Harcov. Uite şi un bileţel pentru tovarăşii de acolo.

— Se va executa, tovarăşe preşedinte! — spuse Parho- menco şi peste o jumătate de oră plecă la Harcov.

De iaco!o se întoarse după trei zile. În urma locomotivei, pe care el stătea cu o grenadă în mână şi cu o mitralieră lângă genunchi, venea un vagon cu arme. Cum Obţinuse asta, nu se ştie nici până ®n ziua de azi. întregul său raport cuprindea doar aceste cuvinte: „Le-am explicat importanţa Luganscului®.

Haidamacii înarmaţi se repeziră spre vagon;" Painhomenco ridică grenada. Ei se opriră. - '

' — Foc! — strigă un ofiţer dintre ei, sbârcindu-şi mutra băriboasă.

— Foc în ticăloşi! — îi răspunse Parhomenco. — Pentru cauza noastră dreaptă!

Şi aruncă grenada.

Mitralioirii deschiseră focul. Haidamacii o luară la fugă. Trenul pomi. Soldaţii.se urcară în vagoane. Haidamacii fugiră 6pre depozit.

Dar Parhomenco ajunse înaintea lor. Porunci să se împartă arme gărzilor, iar el galopă până la dtepozit. Acolo îi adună pe soldaţi şi le, spuse:

— Cetăţenii Ofiţerii voştri au tras în trenul nostru, pentru care faptă îi vom judeca. Ştiu că nu vă împăcaţi cu planurile lor. Voi vreţi să mergeţi acasă şi să vă lucraţi pământul. Nu vă arde ¡să vă războiţi cu noi. Aon să vă fac o propunere: dacă vreţi 6ă mergeţi acasă, închideţi imediat porţile depozitului, puneţi gardă să nu intre nimeni şi predaţi ■ armele în schimbul unui document, a unei foi de dnum. Apoi vom deschide: porţile şi Ofiţerii vor fulgi, iar dacă nu vor fulgi, îi vom goni; chiar acum oraşul a primit un tren cu arme... Pe urmă veţi pleca acaisă. Toţi trebue să-şi are pământul.

Mulţimea ’tăcea, p’rivindu-l pe călăreţ. Ei .ar fi vrut sa descopere o armă asupra lui, ameninţare pe chipul său, ori mânie în glas. ¡Dar el nu avea nici armă şi nici centură ; faţa îi era simplă, faţă de ¡soldat, de ţăran; vocea binevoitoare şi familiară. Pe cer pluteau nouraşi uşori care prevesteau ploaie. Era pe la mijlocul lui Mai, tocmai bine pentru semănat, au o primăvară atât de timpurie ; peste o săptămână ar fi fost poate prea târziu'.

Şi un soldat mic de statură, cu şapca adânc înfundată. pe cap, lăsând să se vadă doar urechile asudate şi roşii, şi care se vedea că arde de dorul casei, întrebă:

— Da’ tutun pentru drum ne dai ?

— Fiecare va primi două pachete de câte 50 de grame, — spuse Parhomenco. Deodată, însă, îngheţă de spaimă: de dimineaţă preşedintele cooperativei muncitoreşti se plânsese că nu mai are decât două puduri de tutun.

„Ce să-i faci, o să trebuiască să-i scormonim pe negustori" gândi Parhomenco şi repetă:

— Fiecare o să primească două pachete de câte 50 de grame mahorcă. O să vă caiut tutun- din cel mai bun. Le ajunge burghezilor cât au turnat !

Ponţile se închiseră. Parhomenco descălecă, scoase din buzunar ştamipjla .statului major al Gărzii Roşii. Secretarul aduse .hârtie. În umbra castanului, lângă biroul depozitului, soldaţii se aşezară. l.a rând.

¡Fiecare iprimea un document şi o chitanţă pentru cooperativă să ia tutunul, după oare depunea arma lângă masă.

— Să ifii sănătos ! — spunea el, depărtându-se.

— Noroc ! — răspundea Parhomenco.

Inchizându-se, poanta clămpănea. De partea cealaltă se auzeau porunci, lînjurături şi lămuriri : fără .îndoială că se întorseseră dfiţerii. Cineva se porni[1] să geamă, să strige şi să ofteze. Apoi strigătele se domoliră.

.Seara, la adunarea generală fulger a sovietului şi a dumei orăşeneşti, PaThomenco se .sculă şi ra,portă :

— Ordinul comitetului a ¡fost îndeplinit. Regimentul 21 a fost désarmât. Totuşi, trebue să spun că votca vânidută de haidamaci a ajuns în uzine şi la sate. Capetelle, neobişnuite cu băutura, au şi început să se tulbure. Cei delà ţară vin după votcă. Beţivii încearcă .să spargă porţile .depozitului. E greu să ¡deosebeşti între ei cine este ofiţer deghizat. E liimpede că „sotniîle negre” vor să îmbete oamenii şi să pună în mişcare cazacii de peste Don.. Asta e părerea mea.

— Trebue- să vărsăm vinul, — se auzi un glas nesigur.

— Aici se spune că trebue .să vărsăm vinul. Duipă ce am ocupat depozitul cu Garda Roşie, am încercat să găuresc butiile şi să trag cu mi-tralliera în sticle. În ceea ce priveşte[1] sticlele, gloanţele se opresc în primele rânduri şi nu merg mar departe; cât despre butii, votca curge în valuri dincolo ,de ziduri şi tot în gura oamenilor nimereşte.

— Atunci ce propuneţi-?

-Parhomenco puse o hârtie înaintea lui.

— Aici alm un plan amănunţit perithu distrugerea votcii. Măsuri de luait sunt multe. Soluţia principală pe care o propun este să împărţim votca pe baza cartelelor de alimente. Fiecare are să capete .cel mult două sticle.

— În primul caz s'ar fi îmbătat uri ¡grup de oameni, pe când acum propui să se îmbete tot oraşul? — întrebă cu dispreţ fos'tull preşedinte. — Sau poate că orăşenii vor vinde partea lor ţăranilor ? ’

— Dacă paza oraşului o vom încredinţa în mâini sigure, atunci n’au să se găsească doritori să-şi vândă partea lor.

— Şi oare sunt aceste mâini sigure ?

— De pildă, Garda Roşie.

— Dar asta înseamnă că puneţi mâna pe putere, — strigă fostul preşedinte. Asta-i o lovitură de stat bolşevică!

— Ce fel de lovitură de stat? Lovitura de stat o să fie al'tfel, şi în toată ţara. Iar noi pur şi simplu nu avem încredere în .garda voastră şi o punem pe a noastră. Că doar nu haidamacii au să ne păzească ! Şi nici voi. Şi nici anarhiştii.

Votca fu împărţită pe cartele. Garda Roşie trimise **patrule** în, tot oraşul. Depozitul se goli. El era acum păzit numai de cinci ostaşi din Garda Roşie.

Parihomenco îi spuise lui Voroşilov :

— Arme, cartuşe şi mitraliere avem destule. Treibue să ne îngrijim acum de artilerie. Am avea nevoie de Un tren blindat, Gliiment Efremovici.

16

îndată după Revoluţia din Octombrie, spre Lugansc se îndreptau numeroase coloane de cazaci care se întorceau de pe front, mergând către Don. Voroşilov dădu ordin să fie de- sarmate, neîmgădu'iod să poarte aitae decât celor care aveaiu dovezi scrise despre activitatea lor revoluţionară. Toate barierele erau străjuite de detaşamentele Gărzii Roşii. Muncitorii delà uzina Hartmann, extenuaţi şi flămânzi, trebuind să mai meargă .şi la mine după cărbuni, construiau trenuri blindate ; căptuşeau au pllăci de oţel şi întăreau[1], cu traverse şi saci de nisip, vaigoanele-plat'formă Obişnuite.

Trupele generalului Caledin se aflau în drum spre gara Miilerovo, având ca obiectiv interceptarea liniei ferate principale dintre Rostov şi Voronej. împotriva ilar porniră din Donbass, trei coloane. Una măfşăluia spre Miilerovo din spre Nord, a doua venea delà Lugansc, îndreptându-se spre gara

Lihaia, iar a treia se apropia de Zvero, venind delà Debalţevo.-' Tustrele formau un fel de furcă, menită să izbească şi să respingă trupele ¡lui Galedin. .

Adunarea cazacilor combatanţi avu loc ,în satul Camen- soaia, acolo unde odinioară căpitanul Cerneţov îşi juca armăsarul. Trimis acolo ¡pentru a duce tratative, Alexandru Parho- menco luă cu sine şi un detaşament din Garda Roşie.

— Să putem da ajutor, la nevoie, cazacillor-revoluţionari*. — lămuri el.

•Discuiţi,île nu durară mult. Cazacii formară un comitet militar revoluţionar şi declarară război generalului Caledin. În clipa plecării lui Parhomenco, ei îi aduseră patruzeci şi şapte de ofiţeri arestaţi.

Vân'tul sufla cu furie, spulberând zăpada şi îngrămădind-o prin râpe. Rămăsese pe drum numai o pojghiţă de ghiaţă. Tălpicile săniilor, în care erau transportaţi ofiţerii prizonieri, scâr- ţâiau. Când Parfhomenco ajunse în dreptul escortelor, cazacii îi ceirură ca ofilţerii-prizonieri ,să ¡fie executaţi pe loc.

— îşi sgâesc ochii numai în lungul drumului ! Spre câmp, nu voiesc să privească ide loc ! ■— strigă un cazac din escortă, ţinând în dreptul gurii o mănuşă groasă de lână albastră, ca să nu-l înnăibuşe vântul. — Din pricina lor s'a prăpădit tot rodul câmpului !

În ¡faţa călăreţilor se întindea, cât puteai cuprinde cu ochii, un lan necules. Spicele acoperite cu ghiaţă şi înnegrite de ger, atârnau ca nişte ţurţuri. Lipite Ibuidhet mai multe la un loc, formau un fel de muşuroaie ; doar pe alocuri, adunândlu-şi parcă ultimele puteri, câte un spic încerca firav să se salte deasupra, foşnind cu tristeţe.

— Plânge pământul ! — Oftă cazacul din primele rânduri, şi-şi duse mâna; la frunte, de partă ar ii vrut să-şi ferească ochii de bătaia vântului.

Într'o zi, pe când trecea pe coridorul îngust al sovietului, Parholmenoo îl trase pe VoroşilOv în'tr'un colţ şi-i spuse şoptit, tremurând de nerăbdare :

— AVjem un tren blindat în toată legea, cu tunuri şi căptuşit cu plăci de oţel. îmi daţi voie să preiau comanda lui?

— Unde se aflâ ?

— În Lugansc. L-au adus anarhiştii. Un, reprezentant al lor a venit la soviet.

Vrea să stea de vorbă cu preşedintele. s

încă din zilele dezarmării regimentului 21, apăruse în. Lu- ganse un mic grup de anarhişti, care ocupă casa moşierului Ilienco. Noii locatari arboraseră la iritrare un steag negru, iar pe perete, deasupra utşii[1], fixaseră un ştergar cu inscripţia: „Anarhia este mama ordinei". Serviciul car Urnirilor îi invitase, politicos, să se instaleze în altă parte. Răspunsul fusese însă negativ: clhiar lui dumnezeu, de-ar exista, anarhiştii nu i s'ar supune, lntr'un automobil cu trei mitraliere, Partiaménco se apropiase de casa cu pricina. Nu se ştie de ce, anarhiştii aruncară locuinţa în aer şi se Tetraseră într'un pod cu fân, de unde continuaseră focul până ce Parhomenco omorî jumătate din ei.

După aceea, reprezentanţi ai trenului blindat împodobit cu steag negru, veniră la soviet, înarmaţi şi încinşicu benzi de mitralieră. Se înşirară'.'în jurul mesei preşedintelui sovietului, în hainele lor descheiate şi murdare, cu picioarele depărtate unul de altul şi cu mâinile în şolduri.

— Cerem pedepsirea celor vinovaţi de distrugerea organizaţiei noastre din Lugansc, — pretindeau ei. — Şi având în vedere că nu ni 6e îngăduie să facem perchiziţii, cerem să ni se dea de urgenţă, pe lângă hrană, şi cele necesare, adică: să.pun, cauciuc, parfum-, pudră, fus'te şi pantaloni...

Conducătorul delegaţie; anarihiştilor, un bărbat cu faţa gânditoare, prelungă, ou trăsături .fine şi părul lunig, depuse pe birou[1] lista lungă cu pretenţiile lor.

— Bine, dar văd aici o sumă de articole femeieşti, — spuse preşedintele sovietului.

— lui'birea palpită deasupra lumii, — rosti îngândurat celălalt. — Omul palpită de iubire.

— I'auzi! Ce cuvinte mari!... Sunt ale dumi'tale? — şi preşedintele se ridică. — O 6'aiveţi răspunsul peste un ceas, printr'un reprezentant de-al nostru.

Anarhiştii plecară.

— Lavruşa, sovietul din Novocercassc ne cere ajutor, — i se adresă Voroşilov, întinzându-i o telegramă.

— Ordonaţi să pornim într'acolo cu trenul blindat respectiv ?

— Da'ce ? Nu cumva te-ai înscris la anarhişti ? — întrebă zâmbind Voroşilov.

— Vreau numai să le dovedesc ăstora că nu „anarhia este mama ordinei", ci că bolşevicii sunt bunicii ei.

— Dar dacă se va aifla că tocmai tu eşti ăla care i-ai de- sanmat pe anarhiştii din Lugansc?

— Cu atât mai irău .pentru ei... Prestigiul are un mare efect:

asupra oamenilor de teapa lor.

— Atunci du-te! — încheie Voroşilov. — Aşa dar porneşti cu aces't tren blindat spre Novocercassc.

Bărbaţii în kaki, cu panglici negre lă capele şi cu armele în cumpănire, umblau în jurul gării pustii. Lângă bufet plângea bufetierul. La picioarele lui zăcea un samovar cu robinetul rupt. Pe fereastra biroului de telegraf, un tânăr — telegrafistul — zăcea cu capul găurit de un glonte. Parhomenoo îl cunoştea:, flăcăul era un bun jucător de „dame".

înconjurat de anarhişti, Parhomenoo se apropie fără grabă de tren şi ciocăni cu pumnul în blindaj. „Veritabil", îşi zise bucuros. După aceea se lipi cu spatele de peretele vagonului şi aşteptă să se adune tot echipajul. Când anarhiştii se adunară, începu: -

— Mă clh iarnă Panhomenco şi sunt comandantul Gărzii Roşii. În casele învecinate am. aşezat mitraliere, dar nu cred s'avern nevoie de ele, *pentrucă o să tragem în voi cu tunurile.* Eu şutit cel care v'a desanmat în casa lui Ilienco. — Se opri o Clipă, scrutând feţele nemişcate ale anarhiştilor, şi apoi continuă : — Sovietul m'a însărcinat să vă aduc la cunoştinţă ca vi se .respinge cererea. V'aţi strecurat până aici sub pretext că reparaţi trenul blindat, dar înainte de toate v'aţi repezit să vă umflaţi burţile...

Anarhiştii vrură să tabere asupra lui, dar 6e opriră în faţa revolverului ridicat ameninţător.

— Pe cine mişcă, îl culc la pământ! Nu recunosc anarhia yoastră. După părerea mea, ceea[1] ce faceţi voi e o crimă josnică. Mi-e scârbă să mă uit la voi... Sunteţi sănătoşi şi voinici, şi poate că într'adevăr sunteţi pentru Revoluţie, dar v'aţi lăsat înşelaţi de niş'te nemernici...

Unul din ei, mai dibaci, se furişă sub vagon şi, de după roată, întinse mâna şi-i smulse revolverul. Parhomenco se întoarse. Atunci ceilalţi anarhişti se repeziră asupra lui, încleş- tându-U şi târîndu-'l în vagon. Cel care-i smulsese revolverul vru să-l îmlp'Uşte, dar ceilalţi se împotriviră: la nevoie îl vom putea 'aşeza înaintea noastră, ¡pe comandantul Gărzii Roşii, că doar n'or să tragă în comandantul lor.

Locomotiva fluieră. Trenul blindat pomi.

17

Parhomenco stătea în'tins într'un compartiment, cu capul spre

fereastră. Anarhiştii nu-ll perchiziţionaseră şi Parhomenco sta culcat cu mâna în buzunarul în care mai păstra un revolver. „Câte ¡gloanţe o fi având ? se gândea. Cinci, dacă nu mă'nşel...”

În compartiment erau ¡doar trei anarhişti. Cel mai tânăr dintre ei, uti flăcău cu o 'faţă turtită, cu o pipă în ¡gură şi o scurtă pătată de vopsea, se uita într'una la Parhomenco cu odhi cercetători :

— Pentru ăsta trebue să luăm răscumpărare...

Parhomenco râse.

— Ce râzi ?

— Râd de lăcomia ta. Bolşevicii nu sunt burghezi ca să vă plătească răscumpărare.

— Ce mă. faci lacom[1] ! Eu lacom ? — se înfurie tânărul, bătând cu pumnul în bancă. — Da' ia spune-mi : cine a pus mâna pe avere?,.. Cine a pus mâna pe votcă?... Cine a pus mâna pe muieri ? Nu[1] voi ? ■

— Noi, — zise Parhomenco.

— Eşti însurat?

— Da.

— Iaca, eu n'am muiere.

— Du-te'n sat şi plânge-te. Ce-or să mai râdă 'fetele!

Ceilalţi anarhişti izbucniră în râs. Cel cu ifaţa turtită începu să explice de ce nu se însurase până atunci. Nu c',ar fi fost prea urât, dar n'avusese timp. înainte, lutra la un atelier de ¡firme. Când a ¡început războiul, l-au trimis pe front. Dar o să ¡le dovedească el ce poate...

Pe-acolo, pe unde mai deunăzi umblase desculţ şi cu ¡bidinea, va trece acum în trăsură.

Vecinul său scoase punga cu 'tutun, îşi răsuci o ¡ţigară într'o bucăţică de ziar şi o aprinse. Dar delà primul fum pe oare-l trase în .piept, îl înnecă tuşea. Ochii i se injectară şi i se umplură de .lacrimi, iar faţa i se făcu mică, siguduită parcă ■de plâns. Lui Parhomenco îi :fu milă de el. Ce-o fi visând şi flăcăul ăsta de prin părţile Curscului? Pesemne o vacă mai mult şi un pat moale!

— Dar ce, suferi de piept ? - — întrebă Parhomenco.

— Tacă-ţi gura. Stai acolo liniştit, că acuma ai să înţepeneşti de tot. — Şi anarhistul scuipă pe jos, privi scuipatul cu luare aminte şi-l şterse cu. piciorul.

— Mulţi morţi am. mai văzut şi eu... Dar mai frumos ca tâmplarii-nu moare nimeni.

Cel cu faţa turtită râse.

— Nu cumva eşti tâmplar? — se interesă Parhomenco.

— Eu.?... — Omul se gândi puţin, trase un ,fum şi zise: — Sunt zidar, dar îmi plac tâmplarii. Taică-meu[1] e tâmplar şi •grădinar. Şi ce

tâmplar ! Ce grădinar! Dă-i apă din belşug şi o stropitoare, şi pe orice petec de pământ îţi face o grădină... Iar cu securea e'n stare să-ţi scoată dantelă, nu alta...

.Mai clătină odată din cap, apoi îi întinse o ţigară lui Par-'homenoo. Amintirea tatălui său, se vede, îi înmuiase sufletul. XJtându-se milşcat la Alexandru, adăugă:

— Ce mai biserici făcea ! Ce mai .palate!

— Ga să trăiască în ele popii şi negustorii? — făcu Părţi omenco.

— Tu lasă propaganda, noi anarhiştii suntem gata luminaţi. Ştim şi noi pentru[1] cine se ridică palate şi biserici... Acum are şaptezeci şi cinci de ani. Anul ¡trecut, după moartea mamei, dumnezeu s'o' ierte, el s'a însurat cu una tânără... — Zidarul râse şi clătină capul cu admiraţie. — Tocmai că eu voiam •să mă însor cu Şuroa şi mi-a sulflat-o el. Asta tată! Ce ziceţi fraţilor, să mă fac şi eu -tâmpiaT ?

Roti ochii, privindu-i !a rând pe toţi, apoi îşi întoarse capul •spre uşă. În uşa compartimentului stătea comandantul, un om cu părul mare şi cu ochi albaştri, melancolici. Frăxnâmtându-şi tâmplele cu degetele de parcă l-ar fi durut capul şi făcând un semn către soldaţi, spuse tărăgănat:

— La prima oprire, îl scoateţi afară şi-l îmipuşcaţi. Băgaţi bine de seamă cum lucraţi. La execuţia de data trecută, unul a şters-o târîş. O să vă controlez.

îşi mai frecă odată tâmplele, se uită pe fereastră şi oftă :

— Ulf, ce timp ! Aş ibea o cafea...

— Acum nu mai faci propagandă? — râse cel cu faţa turtită, după ieşirea comandantului din- compartiment. — Hai, Panhomenco, dă-i drulmul!

Şi, sărind în picioare, luă poziţia de drepţi, salutând în bătaie de joc:

— Să trăiţi,, tovarăşe comisari

Deodată tParlhomenoo se chirci .şi-l lovi cu piciorul în burtă, dându-l deaberbeleăcul pe uşă. Apoi scoase revolverul din 'buzunar şi-l lovi pe zidar drept în moalele capului. Pe cel de-al treilea, ,îl apu'că de gât şi-l aruncă afară din compartiment. închizând uşa, strigă:

—Să nu'nceroe vreunul să intre, că am gloanţe .pentru tot trenul.

■Căzând, zidarul scăpase de la brâu o grenadă. Anarhiştii se retraseră în fundul vagonului. Parhomenco auzi cum, tuşind şi suflându-şi nasul, zidarul mărturisise că-i rămăsese grenada în compartiment. Răsună o plesnitură. Probabil că-l pălmuia cineva pe

zidar.

— Ce condiţii pui, şefule? — strigă o voce din capătul vagonului, şi Parhomenco recunoscu vocea celui cu faţa turtită.

— Să vină comandantul !

Flăcăul tăcea. Anarhiştilor nu[1] prea le venea la socoteală să-l vestească pe comandant. încearcă de-i explică, dacă poţi, cum s'a făcut de-au ieşit din compartiment!

— Anarhiştii nu recunosc niciun comandant! — strigă în sfârşit cel cu faţa turtită.

— 'Da' ce, e neam de popă? Nuimai popii se dau în vârit după domnişoare. D'aia când a venit la comitetul executiv, — tot cerea găteli pentru[1] femei.

— Termină cu propaganda, şelfule!

Pairhomenco deschise uşa compartimentului şi apăru în prag. Fumduii vagonului era ticsit ide anarhişti:

— Da' ce e lichelelor! Şaptezeci şi cinci de oameni, vreţi să-l ucideţi pe unul singur?... .Ce mai eroi!... Şi mai vreţi să cuceriţi anarhia !...

Apoi, arătâmdl spre compartiment, adăugă :

— încep clhiar aci înscrierea în Garda Roşie. La Novo- cercassc s'a răsvrătit generalul Aiexeev. Clasa muncitoare din. Novocercassc ne cere ajutor. Şi cred c'om fi noi în stare să i-I dălm. Iar vouă, ca unor rătăciţi care v'aţi pierdut cumpătul, vă declar, în numele Puterii Sovietice, amnistie generală. Toţi sunteţi iertaţi, afară de comandant. Papii şi diaconii n'au ce căuta iîntr'un tren sovietic.

— Da' nici nu e popă, — spuse cel cu faţa 'turtită. — E felcer.

— N'o fi popă, dar e diacon, — se .încăpăţâna Parihomenco.

— Nu e nici ¡diacon!

— Ba e diacon ! — se auzi deoidată o voce stridentă şi un flăcăiandru puţintel la trulp, ca de vreo optsprezece ani, îmbrăcat îmtr'o manta de general cu căptuşeala scoasă şi fără epoleţi, îşi făcu loc prin mulţime, postându-se pe coridor. Aici, căutând să-l apere cu corpul său pe Rarhomenco, strigă :

— Nu[1] vreau să-mi comande un diacon. Vreau să mă supun Puterii Muncitoreşti, — se întoarse el spre Parhomenco. — Eu unui mă supun.

— Dacăi aişa, stai lângă mine, niai să mă aperi tu pe mine.

Intrară în compartiment. Băiatul încercă închizătorul armei, îi arătă lui Parihomenco sacul doldora de cartuşe şi-i făcu .semn cu ochiul. Avea ochi albaştri, veseli, nasul pistruiat, iar părul tuns de o mână neîndemânatică, numai scări.

— Cum 'te chiamă ?

— Maximov.

— Parc'aş cunoaşte eiu numele ăsta...

— D'apăi' cum? E al unui general ¡fugit din Logansc. Ai noştri au pus mâna pe el. — Şl râse, fluturându-şi pulpanele mantăii. — M'am gândit că el n',are cine ştie ce nevoie de manta. I-am luat-o. Am dăruit căptuşala şi epoleţii unei fete delà moară, să-şi facă o fustă şi s'o împodobească cu fireturi. La urmă m'am gândit: „De ce să piară un nume aşa de frumos de general ?" Aşa că l-am luat pentru mine şi... iată-mă Leoşea Maximov.

— Prostul mal eşti 'tu încă, Leoşea. Trebue să te luminezi, băiete... să te luminezi mereu, — zise Parhomenco, trăgând în acelaşi timp cu urechea la anarhiştii[1] care se certau în guna mare.

Se împărţiseră în două tabere: „ucigaşii" de o parte şi „neutrii" de alta. Numărul acestora din urmă spori repede, când anarhiştii ■ alflară că pletosul lor comandant se baricadase de Frică în compartimentul său, punând lângă ©1 o mitralieră şi o ladă cu grenaide. „Ucigaşii", ca să prindă curaj, cerură delà magazioner nişte votcă, d.în care comandantul lor le dădea numai-dimineaţa, ca să fie treji noaptea când făceau de gardă. Magazionerul, un bănhat lung şi deşirat, îmbrăcat în uniforma direcţiunii minelor şi în gambetă, desfăcu imediat, cu mare plăcere şi cu multă diiibăcie, două lăzi cu coniac. „Neutrii" îi aduseră şi lui Parlhdmenoo o sticlă, dar acesta refuză.

Cheful ţinu toată noaptea. Când, spre ziuă, trenul blindat se apropie de Ș.aihtnaia, anarhiştii se dregeau. Cel cu faţa turtită veni la Rarlhotmenco şi, căscând de-i trosneau fălcile, spuse :

— Tu, Parhomenco, eşti un Iflăcău viteaz. Nu ţi-ai pierdut curajul iîn ifaţa noastră. Primim să luptăm -sub comanda ta şi mergem la Novocercassc.

— Dar nu vedeţi că sunteţi nişte beţivi ? Iar mie, băiete, îmi place disciplina.

— Totuşi, fă o încercare!

— Să ştiţi că dacă nu vă supuneţi, vă împuşc pe toţi !

— Ia comanda întâi şi pe urmă vom vedea.

Parhomenco se ridică în picioare, înalt cum çra, şi-l privii în aşa tel încât acesta păli şi de teamă începură să-l clănţănească dinţii. Parhomenco trecu pe lângă el fără să-i spună un cuvânt. Leoşoa, deslbrăcat de manta şi încins strâns cu cureaua, mergea în pas cu el. Parhomenco străbătu tot trenul. Leoşoa îl conidu,se la Uşa compartimentului în care se încuiaser comandantul cel pletos. Parhomenco bătu la uşă.

— Cine-î acolo? — strigă piţigăiat comandantul.

— Deschide, te rog ! — spuse Parhomenco.

Colmandanitul întredeschise uşa de un lat de palmă. Parholmenoo vârî mâna prin deschizătură, îl .apucă de păr şi-î. trase pe coridor. În .acelaşi 'timp, Leoşca smuci uşa. Comandantul cu pletele lungi, aproape plângând, se sbătea la picioarele lui Parhomenco.

— Aruncaţi-l aifară ! — ordonă Parhomenco.

Comandantul sbură din vagon şi, în râsul batjocoritor a® celui cu .faţa turtită, părul pleto6 îi .flutură în vânt pentru cea din urmă oară. Trenul blindat intra în Şahtnaia.

În aceeaşi noapte, Haritina Grigorievna află căi pe Alexandru l-au luat anarhiştii cu ei. Ea nu! mad avu răbdare să-şi pună şalul şi nici broboada pe cap şi dădu fuga la Ivan Criţehi. Nevasta luii Ivan îi sipuse plângând că ¡bărbatul ei plecase de asemeni în căutarea lui Parbomenco.

Haritina se gândi că-l va igăsi ipe Ivan lia gară.-

'Ga de obicei, sala de aşteptare era plină de lume. Bufetierul adusese un samovar' nou şi vindea un ceai slab, de fructe. La întrebările ei despre Parlhomenco, unii spuneau ba că-i tăiaseră capul, ba că fusese aruncat (în cuptorul locomotivei. Ea îl întrebă ipe comandantul gării :

— De ce l-aţi prăpădit pe Alexandru Iacovlevici ?

— Eu sunt numit aici numai de-o julmăita'te de oră... — spuse comandantul. — Cel dinaintea mea a fost rănit... Şi ce măsuri de salvare s'ar mai putea lua acuta ? De jur împrejur, războiul, frontul. Chiar acum' am primit comunicarea că generalul Caled'în a decretat distrugerea Rusiei Sovietice. El a ordonat telegrafic să ifie disolvate toate comitetele ide pe teritoriul Oastei Donului. După cât se spune, preşedintele comitetului executiv din Crândâceva a şi fos't ucis de ofiţeri... Război, front...

— Dacă-i aşa, mă duc şi eu pe front.

Comandantul, un lucrător delà fabrica Hartmann, o cunoştea pe Hari'tina Grigorievna, îi ştia tăria de caracter şi încăpăţânarea. El îi spuse :

— Da, nu e rău să mergi, trebue să-l cauţi. Haî să te urc. într'un vagon mai bun.

Trenul mergea încet, abia târiîndb-se.

La Debail'ţevo, Haritina coborî pe .peron. Pretutindeni zăceau cadavre, peste care ninigea încet. După spusele călătorilor, executând ordinul lui Galedin, cazacii puseseră mâna pe un tren ¡în staţia Col'pacova, pătrunseseră în Debalţevo şi omorî- seră pe taţi acei care avead sarcini de răspundere. Cazacii erau conduşi de căpitanul

Cemeţov.

Haritina Grigorievna scutură zăpada de pe feţele morţilor. ParhOmenco nu era printre ei. Se urcă din nou în tren. La amiază ajunse la Şalhtnaia. Aci, pe peron, îtl întâlni pe Ivan Criţehi...

— Cum ai nimerit aici, Haritina Grigorievna ?

— Il caut. Ai aflat ceva despre el ?

— A arunoat lîn Şahtnaia un bileţel: „Sunt bine, sănătos. Duc trenul blindat la Navocercassc”.' Dacă îl duCe acolo, înseamnă că-l va aduce şi înapoi.

Haritina Grigorievna nu-il crezu. Hotărî să meargă totuşi la NovoCercassc. Ivan ar fi vru't s’o însoţească, dar primi ordin să ajute la alungarea lui Cemeţov cât mai departe de De- balţeivo.

La Navooercassc, Tina coborî din vagon. Zăpada căzuse mare şi în lumina dimineţii părea de culoare verzuie, ca a sticlei.

Acoperiţi de nea', morţii zăceau în zăpadă, înşiraţi ca gâştele. ITaTitina Grigorievna înoepU să-l caute din nou pe Parihomenco. ¡Niciunul nu semăna cu el. Toţi erau tineri, cu părul mare, pe când; el începuse să Chelească.

Se duse la comandantul gării şi-l întrebă:

— Unde mai sunt monţi ?

— Morţi sunt peste tot, — răspunse comandantul, continuând să scrie. — Dar dumneata pe cine cauţi ?

— Pe Parhomenoo.

— Parihomenco, după cât se .pare, încă nu e mort, — spuse comandantul. — El îi distruge pe ofiţeri din trenul blindat. Dar hai să mergem, poate (întâlneşti pe cineva cunoscut.

O conduse .până la .pompa de apă.

Şi ati zăceau cadavre, unul lângă altul.

— îmi dai voie? — întrebă corn and aptul. — Care e numele dUmitale ?

— Haritina Grigorievna.

— Aşteaptă-mă aici, Haritina Grigorievna. Eu plec pentru puţin timp.

Şi plecă. Trecu vreun ceais şi jumătate, şi iată că din spre gară se iviră doi oameni.

'Cel mai înalt mergea cu mâinile la spate. Era Paiiho- menco. Se apropie ;şi, ca întotdeauna, crezând că nevastă-sa o să izbucnească în plâns, o întrebă cu asprime în glas :

— Ce-i cu tine? De ce ai venit aici?

— Te căutam, —' răspunse ea tulburată.

— Şi de ce ?

— La noi s'ab auzit nişte svonuri atât de îngrozitoare:, încât n'am ¡mai putut ¡să aşte|pt-.

Parihomenco zâmbi şi întinse mâna ca s'o bată pe umăr* dar gândi că "tot va începe să plângă, astfel că şi-o retrase. Apoi îşi netezi mustaţa şi se întoarse către comandant.

—' Ar fi iputut s'o omoare, pe când eu aş fi răimas în viaţă. Îţi mulţumesc, tovarăşe comandant.

Porniră pe lângă şine iîn sipre trenul blindat. Într'un şanţ, lângă cadavrul unui câine şi al unui cal, zăcea un dfiţer mort, cu rânjetul pe teze.

— Te-aş duce să vezi oraşul, nevastă, dar nu se poate. Lupta cu ofiţerii e în toi. Uite, ăsta ide aici trăigea asupra noastră dintr'o casă, dlar n'a nimerit decât un cal şi-un câine. L-am curăţat şi l-am aruncat în şanţ. Aşa le stă mai (bine laolaltă : un cal, un câine şi un dfiţer.

În jurul trenului blindat forfoteau oameni îmbrăcaţi în negru, cu panglici roşii la şepci.. Adiresându-se acestora, Par- homenco spuse râzând, cu voce tare :

— Vedeţi ce-aţi Ifăcut ? A venit nevasta să mă caute! Ei, -ce-i cu ofiţerii ?

—Îşi mai fac de cap, colo, lângă biserică. Daţi ordin să facem curăţenie prin părţile acelea ?

— Foc!

— Am înţeles, tovarăşe comandant !

Mai târziu, flăcăul ou faţa turtită, pentruca Haritina Grigorievna să nu tie supărată pe ei din pricina ifaptei lor necugetate, îi dărui un mic revolver, încrustat tot în sidef,' cu şase pachete de gloanţe.

— Fostul nostru comandant era un bou, — spuse el. — Ne dăruia parfum. Da' ăsta de acum e un băiat deştept. În afară de arme, el nu vrea să ştie de niciun 'fel de daruri.

Hotăiît că anarhiştii Hi socoteau cu adevărat om deştept pe comandantul lor ; de aceea pe drumul de întoarcere la Lu- gansc, dispăreau din trenul blindat câte unul sau câte doi. Primul care dispăru ifu cel cu faţa turtită ; al dbîlea, magazionerul ; apoi săriră dini mers „ucigaşii*, după care coborîră şi „neutrii". La Debailţevo trenul blindat ajunse doar cu mecanicul şi cu fochistul şi numai pefttrucă lângă ei şezuse tot timpul de gardă Leoşca Maximov.

Delà gară plecară cu o birjă. Dar de abia îl văzură pe Parfiomenco cei din Lugansc, că se şi repeziră în urma lor. De undeva, de după o ulicioară, ieşi Vasia Gaivoron. Cocoţat pe scara trăsurii,' el se căsnea să raporteze comandantului ceva ce nu se putea desluşi din cauza strigătelor poporului. Nu se putea deslulşi nici ce vroia să spună Chirii

Râbaloo, un flăcău din Macarov-Iar cu fruntea bombată, cu barbă scurtă, îmbrăcat în'tr'o manta; militară. Poporul striga :

—Parhomenco 'trăeşte ! Ura-a !... Trăeşte Parihomenco !

Parhomenco sie sculă în pioioaire, ridicând mâna. Birjarul strânse ¡hăţurile şi Cihiril Râbalco apucă calul de căpăstru.

—La ce bun 6ă strigăm. ? — zise Parhomenco. — Mai bine să ne apucăm de treabă. Nu înseamnă mare' lucru că am adus un tren blindat. Mai important este să-l reparăm. Şi, în. general, 'tovarăşi, dacă noi, în o mie nouă şute cinci, am izbutit să ifacem-câte ceva, apoi ce ifapte mari vom face acum, când alm căpătat o viaţă deplină, liberă, pe care vom şti s'o apărăm 1

Detaşamentele de muncitori din Doneţ treceau prin Zve- revo-Novocerca&sc, îndrep'tându-se spre Rostov pe Don, în timp ce din Sud, tot spre ,Rostov, înaintau unităţile de pe frontul din Gaucaz. Aillbiii se **văzuTă** încercuiţi şi numai cu pierderi grele, cu totul des organizaţi, reuşiră să răzlhată în Gubán prin stanlţa Olighinscaia. Dar nici aici nu-i aştepta o primire frumoasă! Prin staniţe se .formau detaşamente de partizani din ţărani nelocalnici. Acestora ti se alăturau unităţi dé cazaci combatanţi. Armata voluntară se destrăma. Dar în ajutorul ei, în ajutorul întregii .contrarevoluţii, .pomi armata imperiaili6- miului german.

18

Călcând ¡în vârful picioarelor ca isă nu-i deranjeze pe vecini. secretarul se aplecă spre Parhomenco, — sub şef al statului **majoT** al Armatei Socialiste Roşii din regiunea Lugansc — şi-i şopti la unedhe :

— Lamâcev, comisarul eşalonului căzăcesc, are de raportat statului major ceva despre nemţi şi cazaci.

Parihomenco aruncă[1] secretarul»! o privire şi încuviinţă :

— Gheamă-l încoace !

Pe urmă se uită la vorbitorul cel osos cu bărbuţa scurtă şi cu căutătura piezişă, neplăcută, care aştepta, fără să-şi coboare mâna întinsă.

— Mi se pâre că[1] n'ai terminat, Zapasov. -

— Mai am încă multe de spus, anunţă acesta, schiţând': un gest de nerăbdare. Dar dacă te grăbeşti...

— Toţi ne .grăbim. Ştii prea bine că neamţul nu aşteaptă.

— Dac'aşa stă chestiunea, o să mă mărginesc la concluzie. În epoca imperialismului şi a revoluţiei proletare, lozinca“ apărării patriei

tre'bue să ¡fie înlăturată ca fiind reacţionară.

Şi încheind astfel, se aşeză pe scaun.

Chiar atunci secretarul întredeschise uşa, lăsând, să se strecoare înăuntru caizacii. Noii veniţi se ¿liniară pe lângă pereţi, clipind des din odhi, zăpăciţi oarecum de zăpuşeala şi fumul dinăuntru. După ce intrară toţi, Parihomenoo îi'aruncă lui Lamâcev punga cu tutun, îşi sulflecă mânecile bluzei şi se adresă încruntat lui Zapasotv:

— Aşa... Care vasăzică, apărarea Patriei Socialiste este o lozincă reacţionară ?!... Adică consifătuirea statului noetru major cu scopul de a se înscrie cât mai mulţi voluntari în Armata Roşie este reacţionară?!... Deci hotărîrea Comitetului Central prin care toţi membrii Partidului .sunt datori să se înroleze în Armata Roşie este şi ea reacţionară ? Iar cuvintele lui Lenin şi ale lui Stalin, diipă care Rusia .Sovietică este patria muncitorilor şi a oropsiţilor din. toată lumea, s'ar chema că sunt tot reacţionare?!...

Scuipă cu scâilbă şi respiră aldânc.

— Urât lucru, Zapasov. Elemente ca tine au compromis pacea cu nemţii, ne-au împins la ruşinea de la Brest-Litovsc şi i-au adus în Ucraina, când armata veche se alfla în curs de demobilizare. Oameni ca tine au irosit transporturile de arme, muniţii, echipament şi alimente destinate frontului...

Auzind asta, Zapasov, alb ca varul şi cu buzele tremurând©, sări în picioare. îşi şterse gura cu palma şi strigă:

— Faci cumva vreo aluzie?

— Ce aluzii să fac? Vorbeam despre Troţohi, despre troţ- Chişti şi „comuniştii de stânga". Atât. N'.am ifăcut niciio aluzie şi nici n'am obiceiul să Ifa-c. Mie aşa-mi spune Puterea Sovietică : Garda Roşie, singură, nu poate să-i sdrobească pe în- terventionişti şi contrarevoluţia din interior. Trelbue organizată o puternică Armată Roşie. Am iubit Garda Roşie, am muncit pentru lela, am fost şi comandant. Dar Gartda Roşie seamănă mai mult cu echipele de luptă din 1905, iar acum sunt alte vremiuri ¡şi armata trebue să fie alta.

— Dar cu[1'] pregătirea[1] militară cum staţi ? — întrebă ironic Zapasov, oare se mai linişise. — Pe toţi specialiştii îi consideraţi duibioşi ipolitioeşte ?

— Nu pe toţi. Sunt între ei şi oameni cinstiţi. Dar eu socot că principala şcoală militară e frontul.

Se iscă un vacarin cumplit. Cineva ceru ca Zaipasov, cu aiurelile lui contrarevoluţionare, să fie dat afară. Altul, strân- gândiu-şi punga cu tutun, strigă:

— Dar ou transporturile cum stăm, tovarăşe Parhomenoo?

Trebue să aranjăm şi chestiunea asta. Muncitorii m'au însărcinat să vorbesc despre transporturi. .Ger cuvântul!

— Şi eu cer cuvântul!

— Alfară cu troţdhiştid ! Să mu-d lăsaţi să vorbească !

— Linişte! Linişte !

Prin vântul tăios de Martie se auzeau sirenele fabricilor, începuseră să se ţină meetiniguri pentru înscrierea de voluntari în Armata Roşie, meetinguri pentru apărarea Patriei Socialiste. Mulţi din cei veniţi :1a Statul Major urmau 6ă ia cuvântul. Căsnindu-se să prelungească desbaterile, Zapasov intenţiona probabil să zădărnicească luarea vreunor botărîri. Oratorii părăseau sala râzând. Până la urmă, tot ei vor izbândi! Războiul :i-a învăţat să se grăbească..

Războiul!...

'Mesele erau încărcate de pachete cu ziare. Delegaţii la consfătuire luau foile late şi foşnitoare, le Ifăoeau suluri şi plecau în 'goană pe scări, trântind uşile în urma lor. Sirenele sunau într'una. Războiul !...

'Curând urma să .se împlinească un an .de când America declarase război Germaniei. Pregătirile pentru aducerea pe front a armatelor ¡proaspete americane ise terminaseră. .Dela o zi la alta se aştepta ca aceste armate să apară pe frontul de apus, ba se spunea că avangărzile lor şi sosiseră... încă de pe la sfârşitul anului 1917, dictatorii militari germani Ludendorff şi Hindenbung înţeleseseră în mod clar: ori trebue să obţină cu orice preţ pacea, ori, încercând să strângă ultimele forţe, să nimicească armatele framco-engleze înainte de sosirea americanilor ! Germania era înfometată. Germania avea nevoie tui numai dle cereale, ci şi de petrol, de cărbuni, de fier.

Aproape de Germania erau Ucraina şi Dombassul. Potrivit informaţiilor serviciului de spionaj, aici se găseau din belşug igrâne, ifuraje, .grăsimi, carne, cărbuni şi cherestea. Iar mai. departe, dincolo de Ucraina şi 'Donbass, se întindea Caucazul — petrolul !

În Germania, Hindenburg şi Ludendorfif erau consideraţi drept cei mai înzestraţi vizionari. Ghiar şi cincisprezece ani mai târziu, adică în anul 1933, feldmareşalul Hindenburg avea să mai fie socotit la fel de clarvăzător ca şi odinioară. Tot sperând că nemţii vor realiza cucerirea Rusiei şi Ucrainei, el avea să sprijine urcarea lui Hitler şi a fasciştilor lui pe tronul german. Atunci, în 1918, Hindenlburg nădăjduia împreună ou Ludendorfif să ducă la capăt următoarele scopuri : să organizeze la Ohiev un birou central german care să trimită din Ucraina grâne, carne, nutreţ pentru vite, cărbuni şi fier ; să hrănească bine armata: de ocupaţie, .astfel ca din rezervele ei să completeze pierderile lîn

armatele de pe frontul apusean ; să creeze delà Odes.a până la Helsinchi o barieră ideologică de netreeut, aşa încât peste această barieră, „molima bolşevică" să nu pătrundă deloc. în Germania ori dincolo de ea. Şi, în sfârşit, ¡bine întăriţi în Ucraina, să pornească armatele spre ţinuturile petrolifere ale Caucazului. Apoi, după ce aveau să se sature de „aur negru", să se îndrepte spre India, elăvitui şi depărtatul „mărgăritar al coroanei britanice"!...

La 'Ohiev exista un fel de .guvern — Rada 'Centrală — care se temea de bolşevici, ca 'de moarte. Se înţelege că Rada începu[1] cu mare plăcere tratativele cu nemţii. Urîtă de poporul ucrainian, doar în nemţi; îşi mai' afla sprijin. Tratativele însă fură întrerupte. Muncitorii şi ţăranii ucrainieni nu admiteau să-şi împartă pâinea cu nimeni, voiau să-şi hrănească vitele pentru ei[1] înşişi, să prăjească ei înşişi turtele şi plăcintele în untul vacilor lor, şi, în special. — voiau să-şi conducă ei înşişi ţara, 'fără să depindă de cine ştie ce capitalişti sad generali germani. Astfel că Rada Centrală din Ghiev fu alungată tocmai de către aceşti ţărani şi muncitori cu mintea sănătoasă. Guvernul fu nevoit să ¡fugă. Dar din bârlogul în care se ascunsese, îi ajuta în toate chipurile pe nemţi. La Moscova se formase de .asemenea o „radă", care năzuia să distrugă Rusia Sovietică şi Ucraina Sovietică. În anul 1918, Bulharin îşi grupa comuniştilor de „stânga" condusă de el, împreună cu Troţdhi şi socia- liştili-cevoluţionari de stânga, organizară un complot împotriva guvernului sovietic. Buharin şi complicii lui conspiratori, doreau cu orice preţ să compromită tratatul delà Brest, să răstoarne guvernul sovietic, să-i aresteze şi să-i ¡omoare pe Lenin, Sialin şi pe Sverdlov şi să .formeze u'n nou guvern, din adepţii lui Bulharin şi ai lui Troţcihl şi din socialişti revoluţionari de stânga.

Sprijinindu-se pe Râdă, sperând că într'o lună va siârşi operaţiunile, comandamentul german trimise asupra Ucrainei o armată de trei sute de mii de oameni cu armament de prima calitate, La 18 Februarie 1918, nemţii începură ocuparea Ucrainei. O lună şi ceva mai târziu, pe frontul .apusean anglo-francez porni oifensiva generală germană.

Muncitorii şi ţăranii din Ucraina, (întreg poporul ucrainlan, ou ajutorul ifratèluii său mai mare — poporul rus — (răsturnară însă planul de invadare a Ucrainei şi prin aceasta sdruncinară toate urmările ofensivei nemţeşti pe frontul apusean ! De multe ori Răsăritul a salvat Apusul de invazie şi robie. Şi atunci, în anul 1918, Ucraina şi Rusia au salvat Franţa, Anglia şi America de laţul lui Hindenlburg, aşa cum mai 'târziu, după douăzeci şi trei de ani, în .anul 1941, ele aveau să le salveze de laţul lui Hitler!...

Războiul. Trenurile blindate ale duşmanului apăreau pe şinele căilor ferate ale Ucrainei. Şase sute 'de mii de cizme grele ale intervenţioniştilor tropăiau pe drumurile Ucrainei.

— Vine duşmanul ! Neamţul !...

— Vine nenorocirea !

Dar la răscruci se . opreau trăsUri. Moşierii îşi strângeau mâinile şi-şi mulţumeau unul altuia pentru ¡plăcerea de a fi petrecut împreună refugiul. Vizitiii întorceau caii şi fiecare trăsură intra pe moşia respectivă. .0 întâmpina câte un popă îmbrăcat în odăjdii. Sunau clopote. Îi ieşeau moşierului înainte ou pâine şi sare, cu ştergare înflorate. Moşierul era invitat îndată la baza germană de aprovizionare, să-i ajute pe nemţi a jefui ţara de ¡pâine, carne, piele şi grăsimi.

— Vine ¡moşierul ! — ¡gemea Ucraina.

— Vin nemţi il !

— Vin© pacostea !

Pe malul stâng aii Niprului lu'ase de curând fiinţă republica ţinuturilor Doneţ-Crivoi-Rdg, al cărei preşedinte de consiliu al comisarilor poporului ifu ales în persoana lui Artiom. Aceas'tă republică declarase război nemţilor. Voroşilov, comandantul detaşamentelor republicii ţinuturilor Doneţ şi Crivoi- Rog, adună'voluntari ide prin mine, împărţindu-i în companii şi ibatalioane. E'l nu le ascunse că neamţul este foarte puternic, că posedă avioane, maşinii blindate, artilerie cu tragere lungă, un comandament unic şi o coeziune închegată câştigată în decursul a patru ani de război. În afară de asta, trăia cu speranţa victoriei, după ce soldaţii duşmani, se vor fi săturat şi împlinit puterile în Ucraina. Dar e foarte puţin probabil c'o să reuşească! Într'o ţară revoluţionară nu poţi adună prea multe cereale cu baioneta. Din toată Ucraina se formară la repezeală armata întâia ucraineană, a doua şi a treia. Deocamdată, armatele nu aveau efective prea mari. Tustrele la un loc abia dacă numărau treizeci de mii de oameni, dar timpul avea să le mărească, să le întărească, să le înarmeze. Şi acelaşi timp cumplit avea să desarmeze armatele germane.

Şase sute de ostaşi ai primului detaşament socialist din Lugansc se îndreptau spre gară. Aci îi aşteptau două trenuri blindate, construite de muncitorii uzinei Hantmann. Începuse luna Martie. Zăpezile se topeau, pământul se desiglheţa. Aveau de învins drumurile'de câmp pe care urmau să mărşăluiască în întâmpinarea nemţilor, aveau de înfruntat vântul aspru. Ostaşii şedeau posomoriţi. Unii îşi strângeau centurile peste paltoanele şi hainele tiigiheli'te. Alţii îşi îmbrăţişau nevestele şi coţpilii.

Dealungul trenului blindat păşea Voroşilov.

— Totul e în regulă, putem pleca ! — spuse el, întinzând mâna. La revedere, Lavruşa. Trimite completări. ¡Nu uita — e război.

'Răzlboi... Cum să uiţi asta ? Parlhomenoo şedea la masă, la Statul Maljor, cu capul sprijinit în mână. Camerele erau pustii. După greul atâtor discuţii, capul îi mai vâjâia încăi, rar ochii îi picoteau de somn. Trecuse mult 'timp de când nu mai dormise ca lumea. Adeseori se mulţumea doar să aţipească, sprijinin- d'u-şi capul în palmă — învăluit de o
ceaţă liliachie
— şi apoi

■din mou la lucru. Câteodată adormea iîm trăsură, altădată mergând călare. îndeosebi după şedinţe, când nu mai rămânea nimeni în birou, îi venea greu să mu adoarmă. Iată, din nou î'l îmvălue ceaţa liliachie... Nemţii, îmbrăcaţi în gri, cotropind Ucraina... vasele japoneze lîndreptându-se spre Vladivostoc... cele engleze îndreptându-se spre Arh angli else şi Sevastopol...

— Tovarăşe comisar, dar noi ce facem ?

Parhomenco îşi trase în gralbă mâna, îşi lăsă .capul pe spate,, 6prijimndu-l de spătarul scaunului, şi privi spre uşă. În prag se aflau trei oaz-alci, preifăcându-se că n'au observat nimic, ca şi cum albia atunci ar ii picat.

— După înfrângerea lui Caledin, — voilbi Parhomenco, — sectorul Donului e ceva mai • liniştit. Dar se pare că generalul Crasnov e în tratative cu nemţii. Am pus mâna[1] pe o scrisoare de-a lui, adresată lui Wilhelm. Vrea să instaureze ,,statul independent al Donului", în oare să intre şi Taganrogul, Ţarl- ţânul şi Camâsinul. Scrie pe scurt şi despre legile pe care vrea să le impună. **AT** ti cam tot codul legislativ al imperiului rus. Anexă — o copie tradusă în germană. Dar la voi în eşalon cum mai merge?

Lamâcev îşi tăcu o ţigară din- punga de tutun de pe masă şi se îndreptă spre fereastră. Lnainte.de a începe o discuţie trebuia totdeauna să-şi ia avânt. Astfel că, aprinzându-şi chibritul, Lamâcev murmură :

— În calitatea mea de preşedinte al unui comitet de regi* ment, încă delà .Revoluţia din Octombrie, am dus pe Don regimentul 32 pentru a-l arunca în luptă contra 'burghezilor.

Parhomenco îl vedea pentru a treia oară, dar ştia că nu e bine să-l lîritrerupi. Omul ţipă, se enervează. Chiar şi aşa era roşu de încordare.

— Iar colonelul Semeonov, când ajung lângă Mlllerovo, îmi spune că trebue- s'o .iau nu spre Lugansc, ci spre Lihaia, ca să mă prezint guvernului republicii din regiunea Doneţ- Grivoi-Rog. Bine! Iau eu creionul şi Ifac o cruce pe ordinul lui, deoarece ştiam, că lângă Libaia ne aşteaptă ofiţerii lui Crasnov. După întrunire o luăm spre Lugansc ca să mergem în republica Doneţului[1]. Ofiţerii sunt cu noi. „De ce oare ? mă gândesc eu. Poate pentru agitaţie ?" Printre cazaci începe să circule svonul cum* că Lamâcev s'ar Ifi vândut[1] bogătaşilor şi se duce să-şi vadă fata. „Fată lui e la Lugansc". E drept, fata ¡mea e la Lugansc. Dar 'fata mea putea să vină şi în s'taniţă. Duceam eşalonul ca să-l pun la dispoziţia guvernului, iar nu •ca ,să-mi văd fata.

îşi aprinse din nou' o ţigară şi se aşeză pe 6caun picior peste picior. Acum puteai să-i pui întrebări — ghiaţa era ruptă.

— Ce-i ea?

— Cine, fiică-mea ? — întreba el nemulţumit. — A învăţat să iasă profesoară.

—r Liza Lamâceva ?

— Da, dânsa. Nu cumva a intrat în comitetul executiv ? — întrebă el cu o voită nepăsare, deşi i se citea în oohi că ar fi- foarte măgulit dacă Liza ar fi .aleasă în comitetul executiv.

Şi atunci Parhomenco înţelese multe din conduita lui La- mâcev, cu doza lui de aroganţă şi graba lui în mişcări, cu ele- ganţa-i atât de nelalocul ei. Era limpede că Lamâcev suferise de multe ori jigniri, iar acum, căpătând încredere în fericirea venită pentru el şi pentru alţii, îi tot era teamă ca nu cumva să fie din nou înşelat, să sufere alte jigniri. Lui Parhomenco îi părea rău că nu-l primise cu mai multă cinste pe Lamâcev şi nu-i acordase delà început destulă încredere.

Secretarul îl diemă pe Parhomenco vorbindu-i mai mult pe şoptite.

— Poftiţi lista, tovarăşe Parhomenco.

— Aş'tia sunt ¡burghezii fugiţi azi noapte.

’— Unde au fugit?

— La generalul Crasnav.

Cazacul se gândi puţin.

— Ce fel de oameni erau — curajoşi sau aşa?... — şi flutură degetele în .aer.

— **Laşi.**

— Asta se chiamă c’au fugit ca să se pună în siguranţă. — Îl privi pe cazacul cel tânăr de alături, pesemne furierul eşalonului. Acesta scoase un plic îngust din carâmbul cizmei şi-l înrnână lui Parbomenco. — Iar ăştia sunt ofiţerii burghezi care au fugit delà noi.

— Iaca, poftim, şi mai vreţi să vă.prezentaţi guvernului. Ce-o să le spuneţi, cândi vă vor întreba unde vă sunt ofiţerii ? Au fugit. Va trebui să mergeţi să-i căutaţi pe Don. I-aţi scăpa't.

— I-am scăipat, — îşi lăsă capul în jos cazacul. — Trebue să mergem pe Don.

— Neapărat, tovarăşe Lamâcev.

— Dac’aş avea tutun !

— Tutun ! Păcat că n’am la îndemână .raportul direcţiei de aprovizionare a regiunii Taurida. Scrie că toată producţia de tutun a fost iblocată. Tutunul se va elibera acelora care vor livra, populaţiei din Tauri,d.a manufactură şi încălţăminte. Ce poţi' să faci? Să dai pantalonii sau cizmele de pe tine? De unde să luăm manufactură? Poate că se găseşte la Moscova ? Tu ai trecut pe acolo, .prin Moscova...

Cazacul mişcă din ibuze şi-şi plecă din nou fruntea.

— Nici a zecea parte din cât te .trebue nu primesc cei din Moscova. Circulaţia trenurilor de persoane a fost oprită, pentru ca să poată rezolva măcar într'o măsură oarecare problema aprovizionării.

— Ce să mai vorbim, duşmanul înaintează. Mari suferinţe îndură poporul.

Cazacul oftă şi se ridică. Ceilalţi se sculară şi ei. Strân- gându-i mâna lui Parthomenoo îl invitară la întrunirea cazacilor şi a muncitorilor din Lugansc. La întrunire avea să vorbească şi Ivan Criiţclhi.

— Un orator ales', — adăugă cazacul cu un zâmibet larg pe faţă. "

Cazacul salută şi se răsuci cu eleganţă pe călcâie. În uşă stătea Liza. Cazacul, călcând cu sgomot, îşi schimbă greutatea corpului .de pe un picior pe álltul. Faţa-î deveni solemnă, dar şi îngrijorată. în acelaşi timp. ‚Se gândise atât de mult la aceasta întâlnire cu fata lui, atât de mult dorise să i se prezinte bine din toate punctele de vedere, atât de mult se temuse că ea nu-l va putea înţelege cu aidevăra't... Mâna stângă îi tremura, iar buze'e-i groase căpătaseră o culoare vineţie.

— Ai terminat cu 'învăţătura ? — o lîn'trebă el.

Liza se aruncă la pieptul lui şi izbucni în plâns. El îi des- mierdă umerii, omoplaţii ieşiţi' din cauza slăbiciunii, încreţin- du-şi faţa muiată în întregime de lacrimi. ^

— Fetiţa mea- draigă!... Inimioara mea!... Lumina ochilor mei!...

Tovarăşii lui Lamâcev ieşiră.

Par'homenco pipăi fereastra, gândind că în curând se va putea scoate un rând de gergevele. Ghitul crăpase şi era căzut pe jumătate, i.ar paharele pl.ine cu un lichid, aşezate'între rame, erau acoperite cu un strat de (praf albicios, semănând cu pânza de păianjen. ‚.Praful, ca duşmanul, se revarsă pes'te tot", îşi zise Parhomenco, gândindu-se totodată la Lamâoev şi fiica lui, care .discutau cu glasuri pline de fericire în colţul celălalt al camerei lungi, tapetată în gailben. Nu- semănau decât la ochi,., pe care amândoi îi aveau albaştri, mari şi - aşezaţi aproape de- rădăcina nasului. Liza era înaltă, osoasă şi plată, cu faţa palidă şi. slabă. Probabil din cauza foamei. Tatăl, mic şi îndesat,, rotofei şi fercheş. Tot părul .îi era numai cârlionţi mărunţi ca o blană -de miel.

Cu un an înainte, -Liza .Lamâceva îi surprinsese pe toţi membrii comisiei de arbitraj prin vorba sa răspicată, prin ura înverşunată contra patronului şi printr'o foarte mare influenţă: asupra muncitorilor. întrebată de Parhomenco, ea povestise- că e neam de cazac de pe cursul superior al Donului, că tatăl: ei Ifusese vânzător la moară şi că 'trebuise să-şi bage pielea'm saramură ca s'o poată trimite la învăţătură. Dar începu războiul. Tatăl plecă pe ifront, mama se îmbolnăvi, răcind în

timp ce lUcra la grădina de zarzavat, n'avea cine să plătească taxele de învăţământ şi- Liza fu nevoită să muncească la mine. Se pricepea oarecum la maşini-, aşa că fu repartizată la ascensor. -Dar, după evenimentele din Februarie, majoritatea minelor se- închiseră, rămânând să lucreze numai cele intra'te în exploatare. Minele aflate în faza de pregătire fură părăsite de patroni. Liza- lucra tocmai la o mină de pregătire. A trebuit să se mute la Lugansc. Aci Intră într'o .fabrică de cântare, Corson, ca electromecanic. Se înscrise în sindicatul metalUrgiştilor şi curând fu aleasă ca preşedinte. Patronul, sub pretextul că vremurile sunt grele, nu plătea salariul la timp. În urma propunerii făcute de- Liza, fabrica declară .grevă. Atât fabricantul cât şi delegatul muncitorilor se adresară comisiei de arbitraj. Revendicările muncitorilor ifură. satisfăcute. După acest eveniment, Parhomenco o mai' întâlnise pe Liza la consiliul sindicatelor, o auzise vorbind la mee'timguri şi în disputele ei cu menşevicii. De curând, împreună cu muncitorii delà uzinele Hartmann, ea organizase un spital pentru care ceruse delà comandament naţionalizarea casei, unidle înainte vreme 'fusese şcoala normală.

Curând după sosirea ei la comandament, veni în fugă directorul şcolii. Printre altele acesta spuse că -Lamâceva insistă- să se rechiziţioneze şcoala, fiindcă ar 'fi învăţat prost la şcoală şi acum voia să se răzbune. În odhii Lizei sclipiră lacrimi. Par- homenco îl privi aspru pe director şi zise: „Lasă gluma, ca- detule".

— Aduc răniţi din stepă, de peste Doneţ, — auzi Pariho- menco aproape de el vocea Lizei. — Cazacii iar au tra6... Oamenii meiigeau .după pâine... Mi se pare că erau din Moscova... Flămânzeau...

Lamâcev îşi desfăcu braţele a neputinţă.

— îmi vâlj'âe capul de gânduri, ca un stup care roeşfe!

— Câte mitraliere aveţi? — întrebă Panhamenco.

— Şase.

— Dar arme?

— Fiecare câte una. Ai să ne desarmezi ?

— >De ce întrebi ?

— De, dac'o da ordin guvernul, vom preda armele.

— Oare regimentul ,32 a fost trimis ta Luigansc, ca să fie des armat ?

— Ne-au trirmi6 pe Don.

— Duoeţi-vă acolo!

— Am înţeles, tovarăşe comisar. Iar cu tutunul, de, om răbda într'un ifel. Poate c'om ¡găsi acasă.

iLamâcev îşi puse ipe cap Chipiul larg şi-l trase uşor pe-o ureche.

— Ar fi bine ca fie-mea să se ducă la meeting, dar nu ştiu cum vorbeşte.

— Vorbeşte bine fie-ta.

— Care vasăzică, mă sifătueşti ? Ştii, asupra cazacilor are mai mult efect o voce cunoscută.

Ea începu 6ă râdă. Râsul îi era scurt, reţinut. Râdea, fiindcă nu putea cu niciun c!hip să-şi stăpânească bucuria. Dar pe dată se întoarse către Parlhomenco, pfângându-se că în afară de spital îi mai fuseseră date în igriijă cinci şcoli. Cum o să prididească ? Aici trebue să alergi pe la depozite câite trei zile în şir, ca să găseşti o sută de metri de faşă. Tatăl său o întrerupse. Îi va da el o mie de metri de faşă şi'alte medicamente. Din această discuţie reieşea clar că nici tatăl, nici fiica nu se gândeau ca Liza să părăsească acum Luigansoul. Pe de o parte lui Panhomenco îi părea rău de câte ori vreun muncitor cu experienţă trebuia să părăsească oraşul. Pe de altă parte, se bucura pentru oamenii care rămâneau în oraş, deoarece viaţa 6e putea desfăşura normal şi în vederea scopului urmării Luân- du-şi rămas bun, el spuse, lărigindu-şi mustăţile negre într'un zâmlbet:

— Iar în spre seară, le pomeneşti, Lamâcev, că găsim pe undeva şi nişte 'ţigări. Nit te pierde cu firea. Punct.

Albia ieşi cazacul cu ifiică-sa, că în urma lor năvăliră men~ şevicii. Un lungan tânăr şi deşirat, îmbrăcat cu un surtuc scurt cenuşiu, cerea 6ă i se dea ori bani, ori arme. 'Ce arme? 'Ce bani? Reieşea că e voriba de nişte colete trimise pe adresa comitetului menşevic şi în care, în loc de hârtie, aşa cum fusese cerut, se trimisese din Harcov puşti şi mitraliere.

— Cetăţeni, dacă nu aveţi o părere proastă despre Puterea. Sovietică, — zise Parhomenco, — de ce vreţi să vă jucaţi cu mitralierele? Iar dacă aveţi o părere proastă, atunci de ce naiba să vă dăm arme ?

— Prin urmare ni le luaţi cu japca?

— D'apoi cum ?

— Atunci plătiţi -ne contravaloarea!

— Aveţi facturi ?

— Avem. ,

— După câte ştiu eu', armele sunt proprietatea statului şi nimeni n'are voie sa facă negoţ cu ele. Dar dacă aveţi facturi, dacă le-aţi cumpărat, atunci trebue să-i căutăm pe cei care v'au înşelat. Ştiaţi , doar că nu e voie să faceţi negustorie cu bunul statului.

Menşevicii cerură convocarea sovietului. Sovietul deputaţilor se întruni în aceeaşi zi. Parhomenco făcu comunicarea cu privire la armele găsi'te. Se hotărî excluderea menşevicilor din soviet, trimiterea lor în

judecată şi expedierea lor la Harcov, Urmau să fie duşi acolo de Pabhomenco. La drept vorbind,, el era foarte mulţumit. Ţinea foarte mult să se ducă la Harcov. Fiind gata completările pentru detaşamentul Luganso, ar fi vrut să le facă rost de obuize. Fără îndoială că tehnicienii s'ar fi eschivat şi acum ar avea prilejul să le spună : „Aha, n'aveţi mitraliere şi obuze ? Curios ! Dar cum au putut să le capele menşevicii? Pentru Voroşilov n'aveţi, dar pentru menşevici aveţi ?" Ceea ce însă era mai important, ceea ce nici sieşi ou-şi mărturisea, dar sentiment pe care toţi cei din jurul său îl observaseră, era chinuitoarea nerăbdare de a ajunge mai repede pe front... să se ale alături de Voroşilov în linia. întâia....
"Să aibăîn ifaţă câmpul primăvăratec, jilav şi lucitor... să vadă şirurile cenuşii ale duşmanului şi să tresară la huietul tunurilor lui.

Nemlţii, laolaltă cu 'trădătorii naţionalişti ucr.ainieni — în- -semnând cu punctualitate pe hartă oraşele şi satele, soseau acolo exact la ora indicată. Ei nu observau nici leşurile, nici -satele arse, nici curţile pustiite. Ei îşi închipuiau, pesemne, că moşierul care îi strângea în braţe — era însăşi Ucraina. Ei îşi închipuiau, poate, că dangătul clopotelor care-i întâmpina, era însuşi cântecul Ucrainei. Ei îşi închipuiau, pasă-mi-te că târân- du-:şi armele şi baionetele însângerate dealungul acestor câmpii -întinse, cuceriseră Ucraina.

Ei îşi închipuiau, prob albii, că peste iDon şi iCaueaz se vor uni cu Turcia, statornicind astfel marele drum al imperiului .german.

Nu, nemţilor, alte gânduri vă vor aduce vânturile Ucrainei! Bogat în gropi _e pe-aici drumul, ¡bogat tîn Ibollboane râul, întu- -necate-s râpele aici, şi moartea îl pândeşte de pretutindeni pe duşman I

19

Soarele lumina ou putere, străpungând parcă pereţii case- '.lor cu suliţele lui. Uşile se trânteau cu sigombt; pe podele tremurau foi de hârtie. Nimeni şi nimic nu m,ai amintea de fiinţele -care trăiseră nu demult prin acele case rămase pustii. Trecând ¡pragul unei case, ţi se părea că şi odăile se 'bucură de apariţia -oricărui om cumpănit care poate da de rost întâmplărilor care .se petreceau. Paitrule treceau' în goană pe străzile oraşului — -şi oricui le-ai ifi adresat, ţi se răspundea cu aceleaşi vorbe: ,,Au plecat, tovarăşe! -Nemţii surit pe aproape!"

Prin gări zăboveau trenuri ticsite cu soldaţi, comandate de nenumăraţi şefi. Trenul pleca unde voia. 'Comandantul şedea, -se gândea cât se gândea, ţinea sifat şi deodată hotăra ca frontul -6ă se stabilească chiar acolo, în faţa' vagonului său. Fiecare -comandant avea

o hartă proprie a 'frontului, dar. se dovedea incapabil să înţeleagă că ifrontul seamănă cu un lanţ: dacă te vâri între verigile sale şi desfaci una din ele, se pierde orice rezis'tenţă a lanţului, devenind la ifel de sla'b ca şi un fir de

ață. Tot așa, în zona aceea, fiecare verigă, ruptă de cealaltă,, acționa, înainta sau se retrăgea când și cum îi părea comandantului mai potrivit.

Același lucru se petrecea în orașe. Evacuarea se făcea fără- plan, în grabă, în 6alturi. Căpitanul' care ar fi trebuit să părăsească cel de pe urmă corabia, fugise demult, iar evacuarea, era condusă de vreun elev marinar care nu fusese niciodată înv cala vaporului.

— Cine acoperă retragerea și evacuarea? — întrebă Parhomenco pe un astfel de tânăr.

— Detașamentul din Lugansc al lui Voroșilov, care se adape linia dinspre Vordjiba, — răspunse acesta.'

— Ei, și dacă eu surit spion trimis de nemți ? — întrebă- deodată Panhomenco.

Dar tânărul își clătina capul, cu isitețime copilărească, subliniind prin acest gest că pricepe el cine arată a spion neamț, și cine nu.

— Acum îmi dau 6eama cum. de au putut menșevicii să văv ia un tren îritreg cu muniții. Nu numai un tren, un oraș întreg: vi s'ar putea lua.

Și Parbomenco le ordonă menșevicilor pe care-i adusese- din Lugansc :

— Plecați.

— **încotro?**

— încotro vedeți cu ochii. Numai la Lugansc și pe front: să nu vă prind. Acolo plec eu și n'o să vă fie plăcut să mă'm tâlniți pentru a doua oară.

întâlni 'trenul blindat și detașamentul lui Voroșilov lângă; stația Duboviazca. Dealungul căii ferate, sprijiniți în bețe tăiate de curând, mergeau, cu ¡pas de drumeți, purtând în spinare saci cu provizii, soldații armatei vechi. Ei cereau cu voce obosită tutun și nu voiau să creadă nici ,în ruptul capului că trenul' blindat vrea să se îndrepte spre front: se rugau să-i ia, dacă' nu pe ei, măcar scrisori pentru cei de acasă. În mișcările lor se simțea o oboseală nimicitoare, într'atâit de egală cu somnul,., că-ți venea să căști uitându-te la figurile lor.

Parhomenco îi întrebă despre nemți.

— I-am văzut pe lângă mori și ne-am grăbit, — spuse cu- o voce răgușită un soldat legat cu un șal. — Vulturul de pe' trenul lor 'blindat se vede de departe. Da-'tu de unde ești ?

— Din Lugansc.

— De, s'ar zice că-ți aperi locul de 'baștină. Dar al nostru <e departe, în. Siberia... Până o s'ajungă dușmanul la noi, trei recolte o să culegem, Rămâneți cu bine, fraților!

Intâlnindu-l pe Parthomenco și strângându-i mâna cu putere,

Voroşilov îi mărturisi:

— Uite, aşa ne (luptăm. N'avem nici măcar un serviciu de informaţii. Aflam despre neamiţ de la refugiaţii şi soldaţii care se retrag. Nu există nicio legătută. Doar atunci când o ia la fugă vreo unitate, afli cine e pe lângă tine. Statul Major tre- bue să fie la Harcov, dacă nu mai departe...

— Nu-i la Harcov, — spuse Parfoomenco. — Harcovul e pustiu.

— Iar noi ce dispoziţii avem?

— Niciuna. Fă ce vrei. Am luat patru vagoane cu muniţii, >o locomotivă şi am pornit.

Voroşilov lovi cu pumnul în tun :

— Totuşi vom apăra Ucraina. Tu, Lâvruşa, ia comanda ¡infanteriei, iar eu rămân lângă tunuri.

— Am înţeles, tovarăşe comandant. Putem pleca?

— înainte !

Trenul porni.

În faţa lor se întindea o câmpie tristă, cafenie. Petele de ¡zăpadă care nu avuseseră încă timp să se topească şi care se acoperiseră de o ipojiglhiţă gălbuie, străluceau pe alocuri în văi. Soarele se ascunsese pe după norii uriaşi de primăvară. Pe •ogoarele nearate, siburdau gaiţe înspăimântate. La orizont se ridicau siluetele igrele ale morilor ; aripile lor semănau cu nişte •cârpe spânzurate în vânt. Mat aproape se vedea o haltă pustie, deasupra căreia tremura o dâră de fum.

Voroşilov trecu binoclul lui Parhomenco:

— Duşmanul!

În lentila .binoclului apăru ţeava verzuie a unui tun ce-şi înălţa încet gura spre linia de vedere a binoclului. Îţi venea greu să-ţi desprinzi ochii de la ţeava şi gura tunului, care la în- -ceput păru o semilună, dar apoi se desenă într'un cerc perfect.

— Au înnebunit de mândrie, vor să tragă la sigur.

— Ne dăscălesc, ne dăscălesc, — spuse cu mânie Voroşi- :lov, vârând binoclul în toc şi grăbindu-se spre tun. — Dă comanda, Lavruşa.

Ostaşii roşii, lovind din când în când o cizmă de alta ca să scuture pământul jilav ce se prinsese de tălpi, se îndreptară iute spre câmp. Faptul că ei îşi scuturau .pământul de pe picioare dovedea hotăilîre şi linişte, iar ¿Faptul că manevra fu executată câ't se poate de repede, dovedea .înainte de toate că rândurile lor, cu toate rezervele aduse, sunt foarte rare şi nu vor putea să reziste mult în .[aţa duşmanuluî.

Din spre trenul blindat se auziră trosniturile şi. scârţâitut care însoţesc totdeauna prima lovitură de itun, ca şi când acesta şi-ar căuta o poziţie mai comodă. Apoi, urmând una după alta,, la intervale egale şi potrivite, cu multă îndemânare, porniră împuşcăturile. Duşmanul de lângă haltă şovăi, se opri, privi nedumerit înapoi, spre mori unde-şi alfia, adăpostite rezervele şi de unde veneau lanţurile cenuşii aile trăgătorilor. Mari roto- goale de nori albi .de ifăină ieşeau din cuprinsul morilor, învă- luindu-le aripile.

— Poftim pâine ucraineană, burtă de burjui ! — exclamă un muncitor vârstnic, cu obrajii supţii, ce stătea lângă Parhô- menco.

De cureaua lui atârnau patru[1] genţi pline cu cartuşe, iar sânul îi era aidoma de umflat cu cartuşe de rezervă. II chema Soceta şi era de profesie turnător. Petrecuse întregul răizboi pe front, după care fusese demobilizat din cauza rănilor. Se- dovedise agitator înverşunat împotriva războiului, dar la chemarea Partidului îşi lăsase cei patru copii, mama şi soţia, plecând fără să şovăe’ cu Voroşiilov. Şi acum, văzându-l pe Parho-- menco, nuri întrebă de cei rămaşi acasă, ci se interesă dacă adusese destule muniţii.

— Făina noastră se spulberă ca un nor, — se amestecă un. altul, îmbrăcat în mantaua neagră a muncitorilor delà căile ferate şi cu căciulă miţoasă; părea a li muncitor din depou. '

— Asta nu prea seamănă cu mâncatul şarlotei ! — strigă cineva cu gla6 ascuţit.

Şi, deşi ifoarte puţini ştiau că şarlota este o prăjitură făcută din pesmeţi de pâine neagră :şi mène, toţi deopotrivă găsiră că expresia este foarte potrivită şi râseră. De fiecare dată când tunufile loveau în plin, făcând să se ridice nori de făină, cei din detaşament spuneau râzând :

— **IaT s’a dus şarlota !**

— Trage Voroşilov ! — spuse cu respect muncitorul în vârstă. Şi deodată, aipucându-l pe Parhomenco de umăr, îl iránti la pământ.

Nu se putu înţelege ce strigase iîn clipa aceea. Alături se auzi mai întâi un şuierat, un scârţâit, o pocnitură. Simţi un gol în stomac, în 'timp ce pe deasupra capului trecu ceva înnălbu- •şitor cu un sigomot asurzitor. Când Parbomenco reuşi să-şi frece ocihii plini de pământul jilav, muncitorul în vârstă stătea pe vine şi scuipa sânge, iar cel cu

mantaua neagră rămăsese întins, nemişcat, cu capul sfărâmat de schije.

— Şi duşmanul ştie să tragă, — spuse muncitorul în •vârstă.

Din spre vagoanele date laoparte, veneau în goană sanitarii cu tărgile. Parhomenco apucă arma. Muncitorul în vârstă îşi şterse cu mâneca Ibluzei gura roşie şi umedă, aruncă o privire cercetătoare spre odhii strălucitori şi plini de dorul luptei, ai lui Parhomenco, şi zise :

— Aşteaptă, nu da comanda. Lasă-i să se apropie mai mult, că nouă ne este greu să alergăm ; am dormit, prost, de altfel şi pământul e umed. Când s'or apropia mai mult, o să-i facem noi să caşte odhii.

îşi mută îngrijorat privirea spre trenul blindat al lui Voroşilov. La început, obuzele duşmane căzură lângă stâlpii de telegraf, fără să atingă ţinta. Apoi ele trecură pe deasupra. _Acum, însă, părea că duşmanii dilbuiseră locul unde se afla -trenul blindat şi se pregăteau să lovească în plin. Urmă o pauză scurtă, de parcă inamicul ar fi tras aer în piept şi şi-aY fi ;adunat puterile. 'Cei din trenul blindat simţiră aces't ilucru[1]; de-aceea răspunseră precipitat, lansând obuzele unul după altul, eu o precizie uimitoare. Lanţurile duşmane de trăgători se opri- **Tă,** morile ardeau ; ceva urlă şi şuieră în trenul blindat inamic; după toate aparenţele un vagon cu muniţii sărise în aer, iar o -clipă păru că însuşi trenul uriaş- fusese lovit. Dar atunci ceva trozni în apropierea trenului nostru ; un vârf ascuţit lovi chiar lângă linie, platformele fură ridicate în sus. şi o pată neagră, ■ca'-de cerneală, acoperi tunurile.

Parhomenco fu zăpăcit şi răscolit de durere şi groază. 0- 'buzul lovise tocmai platforma în care se afla Voroşilov.

Muncitorul în vârstă spuse:

— Dă-mi mie comanda, iar tu du-te dincolo. Băieţii se tem ca Voroşilov să nu fi fost omorît.

Parhomenco se repezi spre trenul blindat. înapoi nu se ui'ta. Dar simţea că detaşamentul dă înapoi, auzea cum muncitorul (îl ceartă pe cineva cu[1] iglas tare, ifără însă ca vorbele lui să poată ii desluşite.

Lângă terasament, Panhomenico alunecă şi căzu cu faţa îm pietriş. În aceeaşi clipă se cutremură pământul sulb el, şi ceva lunecos şi şuierător îl izbi în picior... Apoi se făcu linişte. Ea ■dură mult, cu toate că Parhomenco de albia avu timp să se sprijine în palmă...

O voce cunoscută, plină de durere, se auzi din spre tera- samerut:

— L-au omorît ? L-au omorât pe Lavruşa ?

Parhomenco sări în picioare.

■În pâlnia arsă şi cenuşie, făcută de explozia oibuzului, stătea Voroşilov. Faţa îi fusese bandaj,ată la repezeală, dar sângele continua să răzbată prin vată şi pansament. Dând din mâini, strigă fericit:

— Straşnică lecţie ne mai dau ! O fi frumoasă mutra mea. dar nici a ta iiu-i mai brează, Eavrulşa... Ia uită-te, să vezi ce ne-a ifăcut!

Arătă cu degetul înapoi. Vagonul cu muniţii sărise în aer şi se răstumase deacunmezişul liniei.

Voroşilov sări jos de pe terasament. Cu revolverul ridicat, porni peste câmpie, sărind uşor peste băltoace. Panhomenco şi toţi tunarii de pe trenul blindat, câţi mai rămăseseră în viaţă, goneau în urma lui. Detaşamentul, care începuse să dea înapoi de pe deal, se opri. Cei aflaţi mai aproape îl recunoscură pe Voroşilov. Baionetele se întoarseră în direcţia duşmanului. Limpede şi poruncitor se auizi dealungul liniei:

— La ataci... 'Pentru Ucraina!...

— Ura!... Ura,aa !... — izbucni în tot lanţul de trăgători şi atunci. Parboimenco înţelese că acesta era strigătul şi răspunsul pe care-l aşteptase şi pentru care venise aici.

Simţi cum i se întăresc palmele, câ't de strâns ţin arma, cât de repede şi precis se mişcă picioarele, cât de limpede şi precis văd odhii. Îi desluşea pe duşmanii gheboşaţi care se. apropiau în salturi ciudate, păTând astfel că Li se clatină capetele pe umeri. Panhomenco se simţea întins ca o coardă ; era conştient că acelaşi lucru îl 6imt toţi, întreg lanţul care strigă şi gândeşte asemenea lui, asemenea fiecăruia-în parte.

„Numai de nu v'aţi întoarce, s'ajungem la 'baionetă... şi-o- să v'arătăm noi!..."

„La arme! — era chemarea lansată pretutindeni, prin oraşele şi satele Ucrainei. La arme, muncitori revoluţionari, soldaţi şi ţărani! Bandele organizate ale nemţilor, care au drept scop jaltul, au năvălit asupra Ucrainei !".

Muncitorii şi ţăranii ucrainieni înţelegeau că singura atitudine faţă de aceşti tâlhari şi ootrqpi'tori nu poate ii 'decât distrugerea lor fără milă, nimicirea lor până la unul. Deja ţara începuse să se ocupe de treburile sale interne, cu refacerea economiei sale distrusă de tăzlboi ; dar iată-i pe cotropitorii nemţi, organizând din -foştii moşieri şi negustori ruşi şi ucrainieni, o mulţime de bande de diferite nuanţe politice'şi pornind să ocupe satele şi oraşele noastre. Demult nu se mai pomenise un jaf atâ't de neruşinat, în văzul lumii întregi.

— Ce fac nemţii ? Ce săvârşesc ei ? — întreba Parho- menco. — Ei ne varsă sângele de parc'ar ti alpă!

— E luptă, — răspundea Voroşilov — lupta -între , două lumi: lumea proletară şi lumea burgheză. Când burghezul vede că primejdia ameninţă însăşi baza existenţei lui, se leapădă dle- toate discuţiile despre dreptate, cultură şi libertate. El pronunţă aceste cuvinte numai cu scopul de a ţine poporul mai strâns în robie, de a-l înşela mai uşor, pentru a-l convinge că ză-ngănitul lanţurilor ^capitaliste, care-l leagă, răsună în numele unor sarcini superioare ale omenirii întregi! Nu-i

nimic. Curând muncitorii vor pricepe totul!...

20

Dis-de-dimineaţă, Strauib sosi la Conotop, la cartierul corpului 27 al armatei germane. Iarba fragedă şi frunzişul verde- închis străluceau de rouă căzută -peste noapte. Tremurând, sub răcoarea primăverii şi din pricina malariei de care abia se vindecase, Emst se plimbă îndelung, pe peronul ide lemn al gării, până se usca .rouă.

Dar la sta-tul major -al corpului de armată lucrul nu contenise toată noa-ptea, iar generalul de corp, cu care trebui-a să se întâlnească Emst, plecase la statul maijor al diviziei, într’un sat 'la vreo 15—20 kilometri .depărtare.

— Excelenţa sa.se duce în fiecare zi pe poziţie, — îi spuse aghiotantul, rumen la ifaţă, cu o bărbie lucioasă ca de email, vădit încântat de propria lui figură şi de voce, ambele părân- du-i foarte războinice. — Aifară de asta, domnule Straub, “trebuia să va prezentaţi acum trei zile.

— Am sulferit ide malarie.

— Generalul se găseşte acum pe poziţie, — repetă aghiotantul. — Dacă doriţi, vă dau un bilet de liberă trecere.

— Mulţumesc, am... — spuse Straub. Şi ieşi.

În piaţa mirosind a fân şi a noroi în care ţi se împotmolea piciorul, în faţa clădirii marelui stat major, se aflau câteva birje. Straub alese una cu doi caii, se urcă şi ceru să fie dus în satul unde se afla statul major al diviziei. Birjarul, scund, cu un nas lung şi galben, ca de raţă, cu sprâncene uriaşe, de- asemenea galbene, care-i tăiau ca un şanţ toa'tă suprafaţa ¡frunţii, încercă tăria biciului plesnind u[L]l şi se sui pe capră.

Trecură pe lângă prăvăliile închise, peste liniile de cale ferată, pe lângă o casă incendiată care, nu puteai ghici de ce, mirosea a fenol, şi ieşiră în câmp.

— Sunteţi funcţionar ? — întrebă vizitiul fără să se întoarcă.

Straulb, privindu-i spatele slab, acoperit de petece .decolorate, răspunse fără voie.

— Sunt funcţionar.

— Asta am văizu't şi eu[1], că sunteţi funcţionar. N’o să yă meargă bine acum. Se zice că nemţii vor pune şi funcţionari tot de-ai lor. Şi singuri sunteţi de vină!

Straub, în ciuda frisoanelor uşoare pe care le avea, în ciuda nemulţumirii pricinuite de absenţa generalului, se simţea măgulit că, datorită pronunţării sale impecabile, era luat drept rus. Amuzat de acest ifapt, întrebă :

— Şi cu ce suntem de vină ?

— Sunteţi vinovaţi. Pământul a ifost rusesc. Foarte bine. Acum voi, ucrainienii, spuneţi: „Daţi-ne nouă pământul ; noi ucrainienii ne vom guverna singuri”.'Bine. Luaţi-l. Noi suntem împotriva anexiunilor. Şi uite că l-aţi luat şi îndată l-aţi dat neamţului. Foarte mulţumesc, ne-aţi (făcut *o* bucurie... Ş.i toate astea pentrucă funcţionarii, fără să mai vorbim ide boieri, nu' plecau urechea să audă ce spune poporul.

— Vrei să spui că poporul simplu n’ar fi dat nemţilor pământul ?

— Dacă ai o bucată de lemn, fă-o măciucă. Dacă ai o armă veche, încarc’o măcar ou piroane. Dacă poţi să-i sugrumi, sugrumă-!. Dar se mai spune că pe poziţie sunt nişte aruncătoare de flăcări...

Birjarul strânse hăţurile şi-şi trecu picioarele de partea lui Straulb. Faţa îi ardea de mânie. Şapca groasă cu căptuşeală de vată din care ieşeau căiţi unsuroşi, era dată pe ceafă, descoperind, acolo unde se termina fruntea, o dungă roşie, înmădu- şită. Cele două dungi, cea galbenă, acoperind ochii în guşti, şi cea roşie, îi erau deosebit de neplăcute lui Emst. I 6e păreau neprietenoase şi câmpiile largii ou smocuri de verdeaţă şi drumul moale pe care itrăsurica înainta aproape fără sgomo't.

„Dacă mă duce la răsculaţi ?”. îi trecu deodată prin minte lui Emst. Şi cu toate că gândul acesta i se păru fără noimă, se cutremură ; vru să-şi scoată port-ţigaretul, dar îşi aminti că e de argin't. Rămase atunci cu mâinile gata să'n'haţe de gât, dacă ţăranul ,s’ar repezi cumva asupră-i.

— Aruncătoarele de foc, — continuă ţăranul cu voce răguşită, — ’aruncă focul iadului şi gaz aprins, aşa-i ? Eu cTed c’ar fi tare bine să le ungem burjuilor spatele şi să le dăm fot. Să fugă arzând ca un şomoiog de paie. Asta-i!...

Râse cu hohote, se întoarse, lovi caii mai întâi cu hăţurile, apoi cu[1] biciul. \

Emst. răspunse în doi peri :

— Dumneata ai o atitudine cam suspectă faţă de nemţi.

— Ha? — făcu vizitiul fără să înţeleagă. — Cum?

— Ziceam, gândeşti prost despre nemţi.

— Prost? De ce să gândesc bine despre ei? Bandiţii tot bandiţi rămân. Ia te uită! Ce te găsi ? !

Arătă cu mâna în lungul drumului. Şoseaua se încrucişa pe un drumeag de ţară. Trei soldaţi nemţi, molfăind din'tr’un coltuc de pâine, goneau o turmă mare de porci. Obrazul le strălucea de mulţumire. îşi agitau nuielele în vânt, împiedecând îndepărtarea porcilor de turmă, ca şi cum' asta ar fi hotăr.ît soarta războiului.

— Uite, o să-l ducă la gară, o să-i încarce şi o să-i trimită.

Aşa fac cu toate bunurile noastre. Dacă şi de tine au nevoit,, te încarcă la 'tren şi te du.c. Unde mai pui că trimit ipadhete şi târfelor lor de-acasă. Le-aş trimite şi eu un pachet. Ce fel ? Aş mura într'o ladă vreo zece capete de Ofiţeri şi. de burjui şi le-aş trimite comandanţilor Loi la Berlin : mâncaţi, scârnăviilor l'

Ernst clătină din cap, uimit de furia aceea nestăpânită. Dar ţăranul, cu nasul lui lung de raţă, mişcându-şi omoplaţii ascuţiţi şi bătând hăţurile, continuă :

— D'apăi, cum altfel? Uite, eu te duc cu doi cai. împreună cu trăsura preţuesc cincizeci de ruble. Iar banii pentru birja asta i-am strâns aproape zece ani. Şi Dumnezeu ştie dacă până diseară nu mi-or lua-o...

Apăru satul, iazul verzui cu s-clipiri de oţel, biserica albă în mijlocul unei grădini dese de culoare închisă. Abia auzit, răsunau clopotele. Ţăranul se descoperi şi se închină. Ernst scoase port-ţigaretul. Urcară dealul. La marginea sa'tului, spre stânga se vedeau morile, iar dincolo de ele, râpile negre, tivite cu o dungă albă. Ernst gândea că ar fi timpul să mănânce şi să bea ceva. Zâmbindu-şi sieşi, murmură:

— Pare să fie ora mesei.

II întirise vizitiului port-ţigaretul şi în acelaşi timp gândi: „N'ar fi trebuit s'o fac".

Într'adevăr, n'ar fi trebuit s'o facă. Vizitiul luă o ţigară de foi, suflă în ea, o mirosi şi zise:

— Asta-i 'tutun d.e-al nostru 1

— Nu, e olandez.

— Ei lasă, cunosc eu tutunul nostru.

Urmând povârnişul drumului, se apropie de clădirea lungă de cărămidă a şcolii, ce se afla pe malul iazului. Câţiva geamgii cu lăzile pline 'de geamuri albăstrui trebăluiau, mânuind chitul şi tăind sticla cu diamantul. Soldaţii întindeau fire telefonice. Automobilele bine Îngrijite stăteau în mijlocul poeniţei. Din magazie venea duduitul unui motor electric mobil. Până -şi iazul părea cura't. Vizitiul cercetă totul, nemulţumit, scuipă şi întrebă:

— Să aştept aici ?

— Aici.

Generalul de corp de armată, un can toarte inteligent şi clarvăzător după[1] părerea generală, stătea de vortbă cu ofiţerii în cancelaria învăţătorilor. Prin .uşile alibe şi subţiri, se auzea o voce pătrunzătoare, peste măsură de sacadată, iar în coridor mirosea a vblpsea. şi a cretă; podelele bine spălate şi frecate erau presărate cui mici crenguţe ide .pin care miroseau frumos. Ofiţerul aghiotant, un om în vârstă, cu bărbia dublă, îşi exprimă deplina mulţumire de a-l vedea pe 'respectabilul

domn Straub şi, cu pas măsurat, (depărtând mult picioarele groase, se duse să-'l anunţe generalului. Se întoarse repede. Generalul corpului de armată îl va primi pe Straub cel mult peste o jumătate de oră. Iar ipână una-alta. poate să ifuimeze. Nu doreşte o ţilgară ? A, ţigări olandeze? Olandezii sunt mari meşteri. Ofiţerul călătorise mult în 'tinereţe prin Olanda şi Danemarca, dar la! bătrâneţe ajunsese aici, lin pustiurile răsăritene. Cum a călătorit (domnul Straub ? Drumurile sunt' oribile pe aici. Noroc că a plouat puţin. Cum ? A avut un vizitiu suspect ?

Ofiţerul aghiotant ascultă povestea despre vizitiul furios. U,n olfiţer tânăr, cu mustăcioara neobişnuit de scurtă, care semăna cu două virgule, aduise un plic alfa astrul Aghiotantul îi spuse ceva la -ureche. Ofiţerul cel tânăr dădu din cap şi ieşi. Mângâindu-şi uşor mustaţa de culoare cafenie, ofiţerul aghiotant studie atent hârtia primită, apoi întrebă deodată :

— Ierta'ţi-mă, domnule Straub, mi se pare că veniţi de la Harcov.

— Nu, n'am putut ajunge la Harcov ; am ifost bolnav de malarie.

— Mă scuzaţi.

Ernst şedea pe un taburet, oare de asemenea mirosea puternic a vopsea, uitându-se concentrat în p'odea. Frisoanele încetaseră. Fără îndoială, trecuse de amiază. Îi era tare foame. Pe alături trecu un ofiţer austriac, clefăind ceva în gură. Privi cu ochii obosiţi la Ernst, la hainele lui civile evocându-şi probabil casa şi familia. Ernst (îşi aminti de Covno, de fiica comandantului şi de prima lui dragoste. I.şi aminti şi de călătoria lui la Covno, imediat după nimicirea fortăreţii care, datorită planurilor furate de el, fusese distrusă în trei zile. Casa comandantului arsese, grădina fusese călcată în picioare şi pârjolită. Nimeni din oraş nu-l 'putuse lămuri încotro plecase comandantul.

Singurul amănunt pe care-l aflase era oă Qvţev părăsise oraşul Covno cu puţin înainte ide declararea războiului, fără să se ştie însă cu ce adresă... „Dar spuneţi-mi măcar dacă Vera s'.a măritat !" insistase Ernst pe lânigă proprietăreasa hotelului, care-l cunoscuse pe comandant, deoarece cumipăra zarzavat din grădina fortăreţe!. „Nu iştiu", fusese răspunsul. Lui Ernst, însă, îi plăcea să creadă că poate „ea" nu s'a măritat, rămânând credincioasă amintirii lui.

— Poftiţi, — îl invită ofiţerul aghiotant.

Generalul corpului ide armată, un om. înalt şi vânjos, cu craniul rotund semănând cu o cupă, îşi lua micul dejun. În cancelaria Învăţătorilor nu mai era nimeni. O fereastră fusese deschisă pentru a se aerisi odaia. Scoţând o limbă lungă ca de vacă, .generalul mânca grăbit un pui fiert. Făcu .un gest cu cotul : ofiţerul aghiotant închise geamul şi ieşi. Generalul continua să tacă, fără. să-l invite pe Ernst să ia loc.

Slfârşi de mâncat puiul iş'i-şi şterse ,gufa cu un şervet lat, cusut pe mar-l gini cu motive ucrainiene. Cercetând gânditor desenele în negru şi .roşu de pe şervet, întrebă:

— Viii delà H-arcov, domnule Straub ?

— Nu-, excelenţă ! Am fost bolnav şi n'am putut ajunge acolo.

— Ce ai avut ?

— Malarie.

— Ai fost bolnav de malarie şi n'ai ajuns la Harcov?

— întocmai, excelenţă-

— Dar măsurile propuse de dumneata şi pe care comandamentul le-a sototit necesare?

— "Agenţii mei au trimis armament şi la Lugansc şi la...

— A trimite e una şi a-l folosi e alta. În ce fel au folosit agenţii duraitale armamentul german? Nu ştii? Eu ştiui: a nimerit în mâinile bolşevicilor.

Straub îşi pironi ochii asupra generalului.

— .Sunt desărcinat din funcţia pe care am avut-o, excelenţă ?

— -Nu. Dar lă Harcoiv o să plece alt reprezentant al nostru. — Generalul lUă un creion şi ^¡ştergând, din darea de seamă a lui Straub, rândurile -despre care vorbea, s-pu.se :

— Din referatul dumitale se vede -că ai cunoştinţă de obi- celudle ucralnlenilor şi ale ruşilor. Cunoşti locurile. Dar n'aî perspectivă. Nu cauţi cu destulă stăruinţă oameni pe care să ne sprijinim în colonizarea acestei ţări... măcar pentru moment. Ţara este bogată, şi, de sigur, mai pe urmă, o vor popula nemţii, idar deocamdată... treibue să al mai multă lărgime de acţiune, într'un cuvânt trebue să organizezi partidele progermane... tar dumneata spui în referat: la Putivl, trdizecl şi cinci de ostaşi roşii au luptat doar cu două tunuri împotriva a două regimente germane! Gher sonul s'a apărat câteva zile!... Ho, do! Un sirtigur cuvânt de-al meu, pentruoa într'o jumătate de oră tunurile mele să mături de pe suprafaţa ^pământului şi Ohersonul şi Putivl! Ce vrei 6ă spui ?

— Referatul meu subliniază, excelenţă, că pe măsură ce războiul devine mai serios, pe atât trebue să am mai mulţi subalterni şi prin urmare cu atât mal multe mijloace. Pu'tivl şi Gherson demonstrează *o oarecare* tărie de caracter a ruşilor şi a ucrainienilor,' iar de această tărie trebue să ţinem seama.

— Vorbeşte, domnule Straub. ‾

— Mă bucur că m'a scul ‾taţi excelenţă. Corn and amenltul superior apreciază extrem de mult cunoştinţele şi autoritatea dumneavoastră. Extrem de mult! Şi dacă'mi veţi acorda bunăvoinţa de a susţine propunerile mele, iatunci indiscutabil comandamentul superior va mări sumele alocate, va lărgi reţeaua agenţilor, şi, lucru principal, (îi

va arunca în mijlocul Partidului Comunist. Âm adus exemplul Putivlului şi Chersonului ca un semn al potenţialului uriaş al poporului şi e deajuns ca. Lenin...

Generalul trase mal aproape farfuria, privind posomorit peste oasele puiului. Această preocupare i se p.ăru lui Ernst de rău augur. Se întrerupse singur, pentruca să mai adauge doar atât:

— De altfel, toate acestea le-am scris în referatul meu.

— Da, am citit referatul dumltale. Afirmi că Roma, Grecia, chiar şi Napoleon au învins datorită unei vaste reţele de spioni şi dlverslonlştl; că 'Strategia războiului contemporan cere ea această reţea să fie întărită, transtormându-i, cum s'ar zţce, împletitura din fire de ată într'una de sârmă?

— Da.

Generalul puse cu sgomot farfuria pe masă şi spuse;

— Nu ţi 6e pare că micşorezi prin asta importanţa şi forţa armatei germane ?

Undeva, în dreapta, se auzi sgomotul unor explozii, apoi ceva greu căzând şi Tăibulfnind. Ernst se obişnuise să aprecieze -distanţele. Muşcându-şi uşor buza de sus, Ernst măsură în gând distanţa. D-a, cam la v;reo trei kilometri, nu mai mul't. Dacă e la dreapta, înseamnă... îşi aminti de pefisatjul văzul din vârful dealului. Iazul, biserica, răchitele, casele, păşunile; ogoarele, morile şi din nou o câmpie fără sfârşit, neagră. Prin urmare, ruşii lovesc morile. îşi aţinti privirea asupra generalului. Acesta părea că socoteşte deasemeni distanţa.

Prin faţa ferestrei trecură în goană câţiva călăreţi pe cai puternici. În depărtare, vuia un car blindat. Intră ofiţerul aghiotant şi aduse trei plicuri. Dar era limpede că profitase de aducerea plicurilor pentru a-l linişti pe general. Şi lui Ernst Si făcu plăcere să constate -acest lucru. Generalul deschise plicurile, le citi, rămase puţin pe gânduri, după care se apropie de fereastră. Prin geamurile noi şi limpezi, care nici nu tremurau în ecoul exploziilor, se vedea iazul, în ale cărui ape se oglindeau nori plutind jos şi răchite de culoare deschisă, cu ramuri eubţîri. Generalul îşi frecă uşor umărul drept, ca şi când l-ar fi durut. De partea cealaltă a iazului, mergeau ordonat, în linie, o mulţime de soldaţi, iar la intervale scurte se auzeau comenzi.

Generalul se întoarse la masă şi -îşi şterse din nou buzele cu şervetul. Ernst îşi simţi gura uscată. Generalul luă un plic, scoa'se din el o hârtie şi, privind pe deasupra el la Ernst, -s-puse:

— Omida se preface a fi frunză, ca să nu' fie înghiţită de păsări. Dar în faţa furtunii care rupe copacii şi smulge frunzele, de ce să punem

o mască liniştită? Iată de ce credem noi că dumneata, domnule Str-aub, desvolţi teoTii extremiste.

— Prin urmare comandamentul superior consideră...

— Comandamentul superior, domnule Straub, te consideră ca şi până acum, un om experimentat şi abil. El preţueşte cât -se poate de mult reţeaua făcută de dumneata în Ucraina şi tocmai de aceea consideră că prezenţa dumitale în regiunile Donului este necesară comandamentului. Donul este o punte intre- Germania şi Turcia..

— Trec şi eu pe această punte?

— Sper că va fi o punte spre gloria dumitale, — încheie amabil generalul. — iDar ţine minte, tre'bue să acţionezi mar larg, ¡mai largi

Când iErnst ieşi în cerdac, soarele abia trecuse de zenit.. Până'o seară era încă mult, diar pe oapra trăsurii cu care venise, în locul vizitiului cu nasul de raţă, şedea acum un soldat german.

21

Nemţii incendiau oraşele, le aruncau în aer, maltratau fără milă pe toţi acei care măcar cu o privire încercau să protesteze împotriva jafurilor şi siluirilor. Erau ajutaţi de gărzile albe, alcătuite din feciori- de burghezi şi de moşieri. Fugiseră la nemţi şi negustorul Cfeamulcov ou ţiul lui, fugise şi fiul moşierului llienco. De altfel, însuşi . proprietarul satului Macarov- lar îl slujea pe neamţ.

.. -Nemţii înaintau spre. Don.

— Aşa e războiul nostru civil-, — spunea Paflhomenco, privind casele incendiate şi minele inundate, pe lângă care se retrăgea Armata a ci-ncea Ucraineană,- slabă ca număr, dar cu moralul* ridicat. — Ei, fraţilor, dar ăsta nu-i simplu război civil, e război de clasă ! Asemenea război nu se poate isprăvi prin pace. Va 'trebui să-l ducem până la sfârşit, până-i vom nimici pe toţi bandiţii şi jefuitorii. Hotărîrea noastră o văd scrisă pe orice fabrică sau mină, în orice sat şi pe orice casă de unde plecăm: vom reveni...

Vom reveni!

Cu o furie nă-praznică, două mii de muncitori îi respingeau: necontenit pe cei treizeci şi cinci de mii de infanterişti, artile- rişti şi cavalerişti dulşmani. — care se târau înainte. Aceste două mii de muncitori, purtau numele de Armata a cihcea Ucrai- nlană şi erau comandaţi de Vortoşilov. Retrăgându-se spre Don- bass, acoperiţi de Tăni, extenuaţi de n-oipţi nedormite, arzând de ură faţă de duşman,, găseau totuşi forţele necesare pentru a însufleţi şi alte regimente, mai puţin dârze, ajutândude să se reorganizeze, sau alegând din mijlocul lor

pe ostaşii mai tari, pe care îi încadrau în unitatea lor.

D© amlbele părţi ai© drumului sipre Donbass se ridica praful stârnit de lungile convoaie de ţărani voluntari. Ziua — fumul, noaptea — văpăile, urmăreau necontenit convoaiele. Nenumăraţi tineri din aceste convoaie se .apropiau călare de trenul blindat — acest vas amiral al armatei — nu gândui-se a fi primiţi şi ei în *„şaloanele”* pentru „înarmarea şi apărarea Ucrainei”. ’Trebuiau primiţi şi dintre ei. Parihomenco se urca pe cal, mergea dealunigul convoaielor, întreba despre organizarea lor, dădea sfaturi, indica direcţia spre Millerovo, îi liniştea şi se întorcea la tren înconjurat de câţiva flăcăi del-a ţară care voiau cu orice preţ „să fie în a Cincea”.

„A Cincea” era bombardată- acum nu numai de: .unităţile inamice care o urmăreau, dar dinar de menşevici şi socialişti- •reivoluţionari, care încercau s’o ¡lovească din coastă.

Lângă oraşelul Lis-ioeansc se afla o fabrică de potasă, cu enorme rezervoare de gaz. Sfătuiţi de socialiştii-revoluţionari, muncitorii fabricii cer-ură comandamentului Armatei a cinceia să le dea artilerie de câmp şi arme, oa să se apere de duşmane! care se apropie. Din'însărcinarea statului- major, Parhomenco le ’ .dădu armele.

Atunci când detaşamentul Armatei a cincea trecu pe aproape de gară, se .auziră salve.' Nu bătea însă artileria' grea a duşmanului, ci artileria de câmp. Rudnev, şelful statului major, întrebă, nedumerit:

— De unde or fi luat nemţii artilerie de câmp ?

Voroşilov răspunse:

— O să ne ifie învăţătură de minte! Ăştia sunt socialiştii-revoluţionari, care trag asupra noastră cu propriile noastre obuze.

Trenul blindat care mengea în faţă ajunse în vârful dealului. De aici se vedea clar fabrica cenuşie şi rezervoarele. Sub razele soarelui, învelişurile lor păreau de bronz. Comandantul trenului blindat, un om lat în umeri şi sprinten, dădu comanda:

— Foc!

Voroşilov urmăTea tragerea cu binoclul. Când obuzele începură să cadă ,pe lângă rezervoare, Voroşilov dădu ordin, de încetarea focului.

— Dacă lovim în gaz, nu rămânem nici noi în viaţă: explozia ar arunca totul în aer. Bănuesc că vor pricepe la îel de bine ca şi noi —, şi ne vor trimite parlamentari.

Cam peste cincisiprezece minute, gâfâind, delegaţia socla- liştilor-revoluţionari apăru lângă trenul blindat. Paihomenco îi întâmpină încruntat. Ţinându-se cu o mână de uşa vagonului, Voroşilov se apleacă înainte, strigând:

— Ce faceţi, trădătorilor ? Trageţi în noi, iar pe nemţi aveţi de gând să-i primiţi cu pâine şi sare? Plecaţi de-aici, mişeilor! Nici nu vreau să vă aud. Tăceţi li

Parhomenco adăugă :

— Altceva nici nu le rămâne de făcut, decât să tacă 1 Le-am şi luat obuzele şi armamentul.

Acordând o mare importanţă operaţiei de lângă Lisiceansc, Straulb trimise ta fabrica de potasă pe cei mai încercaţi din agenţii săi. 'Mânuia cu prudenţă banii,, deşi comandamentul german superior îi lăsase mână li'beră în această privinţă. Economia, însă, ena legea de căpătâi a mundii lui. To'tuşi, agenţilor le promise recompense mari pentru distrugerea statului major al Armatei a cincea.

Ca şi când ar fi presimţit insuccesul acţiunii sale, Straub se grăbea el însuşi 6ipre Lisiceansc. Dar statul major general îl întârzia. Armata germană se apropia de ţinuturile bogate ale Donului. Se elaborau planuri pentru o mai strânsă colaborare cu cazacii. Strâmb, care cunoştea bine Doubassul 'şi Lu- gansc, era întrebat în legătură cu uzinele şi atitudinea muncitorilor. Ca totdeauna, Straub răsipundea amănunţit, informând cu date bogate şi precise. De aceea şi întârziase cu venirea în. Lisiceansc. Planul lui, atât de grijuliu chibzuit şi conceput, căzuse. De ce? Dintr’o prostie. Se speriaseră că vor sări în aer rezervoarele cu gaz, deşi nimeni nu ştia încă dacă sunt pline sau nu. Inginerul-şef plecase la Harcov, tehnicienii fugiseră şi nimeni nu putea' dia nicio lămurire. înfuriat şi alarmat, Straub luă cu sine trei dintre agenţii săi şi pomi spre trenul Armatei a cincea. Dacă nu reuşiseră cu bombardarea statului major al Armatei a cincea, atunci cel puţin să aif’.e câţi sunt. Kotărîse să li se prezinte drept „parlamentar”.

Ridicându-sc în picioare în trăsură, recunoscu de departe pe .parlamentarii* fabricii de potasă. Idioţii ! Privind, însă, mai atent grupul de oameni, îşi înfipse pumnul în umărul vizitiului. Caii se opriră.

— întoarce, — ordonă el. Nu mai avem ce face acolo.

Trăsura se întoarse.

Straub se lăsă pe pernă. I se strânse inima.

— Ce-i cu dumneata. Ernst ? — întrebă unul dintre agenţi, privind nedumerit faţa palidă a lui Straulb.

— N’avem noroc ! — răspunse rânjind Straub. — Ne-ani •depărtat la timp-

--- Dar cine e acolo ?

— Acolo... acolo, e un om... îl cunosc demult... de aproape zece ani..- cu toate că ne întâlnim foarte rar... Mă cunoaşte şi el la fel de bine...

Straub exagera' şi-şi dădea seama că exagerează. „Mă cunoaşte la fel de bine...“ Dar până şi lui, acestui spion încrezut şi destul-de

norocos, îi era ruşine faţă de sine însuşi. Desigur, în timpul războiului nu se poate să nu-ti fie frică măcar odată.-. Fiecare militar ştia acest lucru... Şi iată, avu şi el prilejul să se înfricoşeze. De ce ? Să-l fi înfricoşat oare atât de puternic amintirea anului 1905 şi a zilelor petrecute la Maoarov-Iar? Să-şi fi adus aminte de toate? Atunci, prin ce altceva să-şi explice spaima care-l sguduise la apariţia înaltei siluete a lui Parhomenco, în timp ce acesta discuta cu parlamentarii ? Doar apariţia lui Parhomenco nu fusese un lucru neaşteptat. Straub ştia că Parhomenco se află la statul major al Armatei a cincea. Şi totuşi nu putea uita senzaţia de frică de atunci, nu şi-o putea ierta-nici sie însuşi, nici celuia care i-o pricinuise. Nu, nu, ■nu putea fi uitată!

Şi Straub n'a uitat.

Armata a cincea se opri în gara Melovaia, ultima gară înainte de Lugansc. Două divizii duşmane se apropiau de oraş. Muncitorii îi finea pe loc, cucerindu-le prim contraatacuri bateriile,- mitralierele şi luând chiar prizonieri. În acest timp Lugan- sc-ul se evacua. Familiile plecară spre Millerovo, bunurile uzinei 1or fuseseră duse spre o ţintă mai îndepărtată.

Voroşilov se întoarse din linia întâia a ifrontu'ul, înir'o maşină, pentru a controla evacuarea. Clădirea comitetului executiv, pustie, cu rezonanţă puternică, îi aduse aminte de Har- ■cov. Şi totuşi Luganscul se evacua într'un mod mai organizat. Voroşilov- cercetă planul evacuării, care-i fu adus de Parhomenco.

— Trecerea spre Nord este -blocată, — spuse Parhomeneo. — La fiecare eşalon -aim pus ostaşi credincioşi care să zorească treaba ; altfel nici grosul armatei n'o să poată trece.

— Dacă nu vom putea străbate spre nord, coborîm spre Sud, spre Volga.

— Prin stepă ?

— Rrin stepă.

— Şi eşaloanele ?

— Eşaloanele vor veni cu noi.

Parhomeneo tăcu. Trase în gând o linie dreaptă delà Nord spre Sud, adică delà staţia Millerovo la staţia Lihaia. de unde începea drumul spre Volga, spre Ţariţân. El ştia că 'noepând chiar delà Millerovo, drumul prezenta greutăţi mari. Şi cum să înaintezi delà Lihaia încolo, când la fiece pas sunt sate căză- ceşti ? Parhomeneo avea o încredere nemărginită în dibăcia şi spiritul inventiv al lui Voroşilov, Preţuia atât de mult 'această minte clocotitoare şi inspirată, încât accepta neobişnuit de repede hotărîrile lui. Raportă :

— Le-am arătat ostaşilor că punctul de întâlnire va fi Rusia. Pentru familii şi comitetul executiv, am eliberat foi de drum până la

Samara.

— Uzina de muniţii să fie evacuată în întregime.

— Am înţeles, tovarăşe comandant de armată !

Parhomeneo se grăbi spre uzina de muniţii. Uzina îşi încetase lucrul. împreună cu paza, Parhomeneo străbătu secţiile pustii şi se îndreptă spre staţiunea electrică. Cu primul pas peste ■pragul uşii, izbucni într'o exclamaţie şi sibură spre fratele lui, Ivan, care îndeplineai funcţia de preşedinte al comisiei de evacuare. Era 'târziu noaptea. Ivan Critchi abia îşi condusese familia, după care expediase două eşaloane cu şcoli şi orfelinate. Se certase îndelung cu Liza Lamâceva, şefa eşalonului, care tot cerea alimente. Era obosit şi flămând, pentrucă toate proviziile proprii le dăduse familiei-. Se culcase apoi să tragă un pui de somn. Fratele lui fu nevoit să-l scuture sdravăn de umăr, până să-l trezească. Dar Iv-a-n nu recunoscu- în omul slab, cu dbraijii scdfâlciţi, şi cu ochii roşii şi strălucitori, pe fratele său Alexandru.

— Lasă-mă să dorm. Nu mai pot, — mormăi el.

Alexandru, însă, întrebă autoritar :

— De ee n'au fost scoase axele şi lagărele de la maşinile electrice ? Le vor putea folosi nemţii!

Aduse un căuş cu apă rece. Ivan gemu şi oftă, apoi bău .apa, se spălă şi porniră să-i scoale pe căruţaşi. Pe drum, Ivan întrebă: __

— Ai trecut pe a caisă ?

— Au plecat doar. Nu-mi plac locuinţele goale.

— Haritina Grigorievna m'a rugat să-ţi dau asta : poate-ţi va prinde bine pe drum. Şi Ivan îi întinse cartea prea bine cunoscută, citită şi răscitită : ..îngrijirea calului".

Alexandru o făcu sul şi o vârî în buzunar. Noaptea era întunecoasă. Căsuţele — tăcute. Căruţaşul căsca sâcâitor de tare., Alexandru întrebă:

— Copiii sunt sănătoşi ? Dar nevasta ?

— Is bine cu toţii. La Millerovo am să-i trec în vagonul meu închis, — e mai sigur.

— Ai dreptate. Nu cumva ştii dacă l-au luat cu ei pe Mamin Sibireac ?

— Se pare că l-au luat.

Lui Parhomenco îi plăceau cărţile lui Mamin-Sibireac; visa că odată şi odată va ajunge în munţii acoperiţi de păduri ai Uralului, ISi închipuia discuţiile cu căutătorii de aur, se vedea când în fundul minei, când urcând ca un câine alături şi cu cocoşul armei ridicat, pe povârnişurile acoperite de vegetaţia deasă şi verde. El însuşi legase „Operele complete" primite odată cu revista „Niva", făcând pentru ele o policioară gravată de lemn. Un singur lucru îl necăjea: Mamin-Sibireac

nu se pricepea la cai.

Părăsind Luganscul, eşaloanele Armatei a cincea se apro- piară de Millerovo. În ziua de 29 Aprilie, Millerovo fu bombardat de avioanele inamice. O parte din eşaloane, cu familiile şi avutul lor, reuşiră să se strecoare mai departe, dar inamicul se apropia din spre nord de staţia vecină, Certcovo. Muncitorii erau îngrijoraţi de soarta eşaloanelor şi a familiilor lor.

Duşmanii reuşiră1 sa .intercepteze calea ferată. Artileria grea şi o mulţime de unităţi inamice ocupară Certcovo.

Aflată în cumpănă grea, Armata a cincea1 se opri. Acum, încotro ? Toate drumurile erau ticsite de eşaloane; manevrarea lor părea aproape imposibilă. Haidamacii trimiteau provocatori băgând vrajbă, oa unităţile să se certe pentru locomotivele puse la punct şi pentru celălalt material rulant ; ostaşilor roşii li se spunea că lucrătorii delà căile ferate sunt plătiţi de nemţi. În unele locuri, mecanicii locomotivelor stinseră focul şi dispărură.

■ Comandantul Armatei a cineea hotărî să meargă spre Llihala şi după trecerea Donului să se îndrepte spre Ţaritân. În ultima clipă .se anunţă că'n spatele lor, cazacii aruncă podurile în aer. Atunci, descărcând toate alimentele — făină şi unt — ultimul eşalon al armatei fu încărcat cu tot ce era necesar : şine, traverse, piuliţe, unelte de săpat — pentru repararea podurilor şi a liniilor ferate. Croindu-şi drum anevoie printre linii, trenul blindat ieşi dintre eşaloanele de frunte care acum deveniseră codaşe, încadrându-se între eşaloanele codaşe, devenite acum de frunte. Trei mii de vagoane, se ciocneau în tampoane, pe alocuri alene, pe alocuri cu îndârjire. Peste o sută de locomotive începură să şuiere. Statul major, ostaşii roşii, muncitorii şi ţăranii, soţiile şi copiii, lor, maşiniştii' şi mecanicii, strungarii şi lăcătuşii, armamentul, muniţiile, hainele, hrana, mecanismele şi maşinile uzinelor,, banii şi aurul din bănci, medicamentele — toate acestea se mişcară încet spre Lihaia.

În compartimentul lui Parhomenoo intră Vasia Gaivoron.

— Am cules de peste tot informaţii precise, — raportă el. — S'a constatat în mod sigur că Ivan Critchi cu familia lui, precum şi familia dumitale, Alexandru Iacovlevici, au rămas tăiati de Millerovo. N'am putut afla dacă au reuşit să se strecoare spre Voronej sau dacă au căzut în mâna nemţilor.

— Pune punct, — strigă îndurerat Parhomenco.

22

înainte vreme, de la Ţariţân la Lihaia se aducea gaz şi ţiţei, iar la Ţaritân veneau cărbuni din bazinul Donatului deoarece între Lihaia şi Zamgalov se afla un şir întreg de mine de cărbuni. La douăzeci şi trei de kilometri depărtare de Li- fiaia, acolo unde râuleţul Belaia Calitva se varsă în Donet, — lângă satul căzăcesc Ust-Calitvenscaia, cel cu peşteri străvechi săpate în roci de gresie şi de cretă — se găseau minele societaţii metalurgice din Sudul Rusiei, mine din care Se scoteau înainte peste un milion de puduri de cărbuni.

Acum însă se îndrepta către Lihaia cu totul altfel de marfă : detaşament după detaşament, eşalon după eşalon, convoi după convoi. Şi mai veneau grele trenuri blindate, comandamente, cancelarii. La început sosi Armata a treia ucrainiană, care se retrăgea de la Zverevo. De abia fu încartiruită, că şi veni Ammata a cinoea ucrainiană. Toţi cereau apă, cărbuni, petrol şi mai cu seamă linii libere. Dar toate acestea de unde să le iei ? Patrulele de recunoaştere raportau că, lângă Calitva, cazacii aruncaseră în aer podul.

Printre eşaloane se răspândi svonul alarmant că drumul spre Ţariţân, ca şi cel spre Voronej, fusese tăiat.

Inamicul înainta, susţinut şi acoperit de numeroase avioane. Calculele lui se dovedeau a fl bune. Stepa era goală. Doar prin câte o vale dacă mai puteai zări câte un pom. O pasăre de oţel sboară deasupra ta, te ameninţă cu bombe. Unde să te ascunzi ? Dar dacă nimereşte în eşaloane ?.., Şi fiecare eşalon transportă obuze, cartuşe, iar în stepă coloana de oameni se vede hăt, de departe. Fără voie, inima ţi se strânge de frică...

În ziua de 4 Mai sosi de pe front Voroşilov. Ajuns în gară, declară că a venit după întăriri, deoarece inamicul aduce mereu forţe proaspete. De altfel asta se şi vedea. Avioanele duşmane sburau necontenit deasupra staţiei şi aruncau bombe. Probabil că inamicul mal avea şi alte intenţii. Armata a treia ucrainiană se desorganizase de tot. Mici detaşamente părăsiseră frontul din proprie iniţiativă. Cei rămaşi erau gata să lase frontul descoperit în orice moment. Duşmanul îţi putea cădea din spate dintr'o clipă într'alta şi în cazul acesta chiar ostaşii cei mai de nădejde, cum erau cei din Lugansc, ar ii pu'tut să şovăe. Puteai ghici aceste gânduri şi din faptul că atunci când Parho- menco exclamă : .,ce harababură!“ referindu-se la desordinea din gară, — Voroşilov îi răspunse printr'o glumă, nevoind să cerceteze mai adânc cauzele debandadei:

— Nu face nimic. Bolşevicii sunt în stare să 'nghită şi foc, nu numai harababură...

În biroul şefului de gară — un bărbat gras, -astmatic şi fricos — se adunaseră pentru consfătuire comandanţii politiei ai Armatelor a treia şi a cincea. Prezida tovarăşul Artiom, şeful guvernului republicii Doneţ-Crivoi-Rog. Voroşilov luă ouvân-i tul, analizând situaţia frontului şi măsurile luate pentru apă-' rarea gării Lihaia. De-afară se auziră strigăte, apoi bâzâitul unui avion. O bombă căzu pe aproape. Cineva gemu. Prin faţa ferestrei prăfuite, pe care se sbăteau trei muşte mari, trecură nişte brancardiere purtând un rănit. Voroşilov vorbea, uitân- du-se din când în când la reprezentantul Armatei a treia.

— Toate unităţile să coboare din trenuri. Trebue ca toţi să ia parte la luptă. Duşmanii nu vor trece de Lihaia, dacă noi le vom dovedi că pentru distrugerea noastră totală sunt necesare forţe mari. De altminteri se pare că şi-au dat seama de acest fapt, pentrucă şi-au adus aviaţia. Pe de altă parte, ne- având forţe prea numeroase, se grăbesc să ajute formarea bandelor generalului Crasnov care se găsesc înaintea noastră.

El aruncă din nou o privire asupra reprezentanţilor. Armatei a treia. Feţele acestora spuneau că pe Armata a treia nu se va putea conta, cum de altfel o şi dovediseră detaşamentele care au părăsit frontul din proprie iniţiativă. E de presupus că Voroşilov înţelese ce exprimau chipurile lor, deoarece continuă fără niciun fel de ocol:

— Eu propun ca retragerea să fie acoperită de Armata a cincea. Armata a treia să meargă înainte, pentru a bate bandele lui Crasnov, să cureţe drumul şi să repare imediat podul aruncat în aer. Drumurile şi podurile să fie păizite cu orice preţ!

Consfătuirea acceptă propunerea lui Voroşilov. Reprezentanţii Armatei a treia se îndreptară către unităţile lor. În grupul pentru repararea podului, fură aleşi şi cei din Lugansc. Paiihomenco trimise acolo pe Vasia Gaivoron. Acesta mergea suduind, neînţelegând importanţa reparării podului.

— Ţi -¡ai lualt oameni de nădejde, Lavruşa, — constată Voroşilov.

— Sunt oameni din armata ta de nădejde, — răspunse zâmbind Parhomenco.

În urma lor mergeau vreo trei sute de oameni obosiţi, adică tot ceea ce reuşiseră să adune de prin eşaloane. Repartizaţi în grupuri de câte cinci-zece inşi, ei fură trimişi la unităţi să-* îmbărbăteze pe ostaşi, spunându-le că eşaloanele vor pleca în ordine şi că trebue să mai ţină piept nemţilor încă vreo zece ore.

Era lîn ajunul Paştilor. Noaptea, întunecoasă. Pe cer se fugăreau norii. Voroşilov, Parhomenco şi câţiva comandanţi de detaşamente

stăteau pe o movilă. Jos în întuneric sclipea din când iîn când flacăra unui chibrit, luminând fugaT chipul neras al vreunui ostaş. Ţigara se aprindea în noapte şi capătul ei aprins se vedea trecând dieta om la ora. O voce ră'guişită, întreruptă de tuse, spunea trist:

— Azi e ajunul Paştilor, măi fraţilor.

— D'aia ne trimit nemţii ouă.

De parcă ar fi vrut să întărească aceste cuvinte, un obuz greu sbură prin întuneric şi explodă undeva în câmp, luminând pentfu o clipă cu o lumină albastră-roşietică.

Din întunerec se auzi în glas:

— Ne pregătesc Paştele.

— Din partea mea mi-e tot una, — spuse aceeaşi voce răguşită. — Paşte sau Crăciun, tot una e. Tare aş vrea, fraţilor, s'o mai văd pe Sofca... Tii!... Ce mai fată! trei ani m'a tot aşteptat...

Din cealaltă parte îi răspunse alt glas:

— Trei ani te-a aşteptat şi cinci copii ţi-a dat!

Râsetele izbucniră în cascade prin jurul movilei şi cu
ecouri, departe în stepă. Oamenii râdeau, dar nu atât de hazul glumeţului. Râdeau pentru a se simţi mai siguri, mai aproape unii de alţii. Şi lucrul .acesta fu de ajutor. Glasurile deveniră mai sgomotoase. Cineva luă un ceainic şi spuse că va face un ceai fierbinte cu apă din râul care mai purta încă urme de zăpadă. Cel răguşit, fără să se sinchisească de glumele celorlalţi, continua să povestească despre credinţa Sofcăi.

Din fund, un nou glas interveni:

— Ai îmbarcat-o, frate ?

— Păi sigur ! E în trenul al şaptelea, vaigonul doi.

— Aşa? Mâine mă duc la ea în control.

Alte gâlgâiri de râs şi alte glume.

În zorii zilei, canonada spori în intensitate. Inamicul adusese forţe şi baterii noi. Pe la opt dimineaţa, Voroşilov fu înştiinţat că la amândouă flancurile, detaşamente întregi îşi pă- răsese poziţiile. Aşa cum se bănuise, detaşamentele Armatei a treia plecară primele. Dela gară sosi călare Râbalco, flăcăul acela robust din Maearov-Iar. Calul era tot o spumă. Când se opri în fata lui Voroşilov, animalul lăsă capul în jos şi începu să tremure de parcă nu i-ar fi venit să creadă că fuga s'a !er-rninait. Râibaloo arăta pământiu la fată, ia,r oohii stăteau gata să-i iasă din orbite.

—[1] Tovarăşe comandant 1 — strigă el. — Tovarăşe comandant!

Ai noştri au năvălit cu totii la trenuri. O să fie răscoală, nu alta, tovarăşe comandant...

Voroşilov îşi întoarse calul sur, cu stea neagră în frunte, şi-şi roti ochii deasupra câmpului pe care explodau- obuzele nemţeşti.

— Ia comanda, Parhomenco 1 — ordonă el. — O să 'ncerc să-i opresc la Lihaia. Tu, acopere-ne retragerea.

Şi dădu pinteni calului.

— Cât să rezistăm, tovarăşe comandant? — strigă după el Parhomenco.

— Până la ultimul om I — răspunse Voroşilov. — Şi să aducă neapărat trenul blindat 1

— Am înţeles 1

Cu cât te apropiai mai mult de statie, cu atât drumul era mai aglomerat. Cavaleria galopa deadreptul peste câmp. Tunurile ba se înfundau în nisip, ba se împotmoleau la răscruci în noroi,. Atunci, tunarii tăiau şleaurile cailor şi încălecau, su- duind. Infanteriştii îi ameninţau din urmă şi-i înjurau cu răduf, numindu-i trădători şi ticăloşi, dar nimeni nu rămânea lângă tunuri. Ardea un stog de fân. Un şopron cu maşini agricole luă şi el foc. În statie se auziră împuşcături. Cineva strigă :

— Inamicul 1

Voroşilov îşi dădu seama că unităţile nu mai pot fi oprite. Se duse la şeful gării. Acesta, rotofei, fără haină, încălţat doar cu galoşii pe picioarele goale, îl recunoscu numai atunci când comandantul îl ameninţă cu împuşcarea. Cu ajutorul unui telegrafist şi ah unui ' nU[u],l de la ún depozit incendiat, începu să caute mecanici, *su* lib. ze liniile, să îmbarce ostaşii şi să ex

pedieze tienurile. Fugarii de pe front erau prinşi lângă gară şi grupaţi în detaşamente noi.

— Dar podul de lângă Calitva Albă e reparat?

— Reparat, reparat, — răspundeau precipitat comandanţii, — că n'om îmbarca degeaba oamenii în trenuri.

Se constată că multe vagoane trebuiau părăsite: unităţile Armatei a treia luaseră la plecare şi locomotive care nu le aparţineau, astfel că pentru operaţiunea aceea nu mai aveau cit ce să tragă vagoanele. Voroşilov ordonă ca vagoanele să fie împinse în direcţia din oare venea inamicul şi să li se dea foc. La mijloc fură aşezate vagoanele cu proiectile.

Pe. deasupra gării trecu o formaţie de avioane duşmane, aruncând bombe.

— S'ar putea ca Parhomenco să nu vină la timp cu trenul blindat şi tot nu putem lăsa deschis drumul inamicului. — spuse Voroşilov. — Dă foc I

Flăcările cu'prinseră vagoanele.

Eşaloanele porniră spre Don.

Din stepă nu mai veneau acum în staţie decât răniţi căz- ieţi. Forţele principale fură îmbarcate în pripă.

Pretutindeni, oamenii întrebau:

— Unde e Voroşilov?

— Vine şi el.

— Cu ce tren ?

Dar nimeni nu ştia în ce tren se urcase Voroşilov.

Deasupra staţiei Lihaia pluteau nori deşi de fum înnecă-- dos. Tunul bubuia fără întrerupere. Într'un târziu, îşi făcu apariţia, venind din spre podul reparat, şi trenul blindat al lui Parhomenco, care într'adevăr se retrăgea ultimul. La vreo circi kilometri se vedeau lanţurile de trăgători inamici şi ceva mai departe, se apropia greoi, parcă pipăind drumul cu prudenţă, trenul blindat inamic, de culoare verde-închis. Dincolo de gară, lângă macaz, o locomotivă răsturnată bara nemţilor calea. Alături de ea stăteau numeroase vagoane încălecate. Toate erau cuprinse de vâlvătăi. Ceva mai laoparte ardea un iren. Vagoanele din mijlocul lui, începură, deodată, să sară în aer.

Dându-şi seama că ai lui nu prea fuseseră siguri asupra sosirii la timp a trenului blindat, Parhomenco se simţi oarecum jignit. Ce-i drept, trenul era în cea mai mare parte dis-

trus. Nu mai avea intacte decât roţile, osiile, câteva mitraliere şi trei tunuri. Bateriile inamice trăgeau şi acum asupra lui. Totuşi, Parhomenco era mândru că reuşise să-l aducă până la Lihaia.

Un marinar tânăr se apropie de comandantul trenului blindat şi arătă cu mâna spre obstacolul pe care-l creau vagoanele cuprjnse de flăcări:

— Daţi ordin, tovarăşe comandant...

— Ce ordin să dau ?

— Să aruncăm vagoanele în aer şi să liberăm drumul spre inamic.

Parhomenco se miră puţin de siguranţa cu care vorbea tânărul marinar. Era limpede că'rc închipuirea ostaşului — vagoanele incendiate puteau fi aruncate în aer, fără ca drumul să fie avariat.

— Dă jos mitralierele şi scoate închizătoarele tunurilor ? — ordonă el.

• Soldaţii aşezară pe iarbă cinci mitraliere şi trei închizătoare de tun. Parhomenco scoase apoi şapca şi scrise pe cozorocul care îi servea drept carnet de însemnări: „Primit cinci mitraliere şi trei închizătoare", appi se acoperi şi-l întrebă pe marinar:

— Dar pe inamic îl vezi ?

— E cam la trei kilometri şi jumătate de noi, răspunse- tânărul marinar cu faţa rotundă, ferm convins că nu greşise.

— Dă-i drumul! Cu toată viteza asupra inamicului!

— Cu toată viteza asupra inamicului ! — repetă marinarul, urcându-so în tren.

— Ai grijă să sări la timp.

— Se 'nţelege. După cincizeci de metri, sar.

Şi trenul blindat porni cu toată viteza înapoi.

Când socoti că făcuse cincizeci de metri, marinarul sări jos, rostogolindu-se pe povârnişul terasamentului, fără să-şi piardă aerul demn şi şapca. Se ridică însă imediat în picioare, se scutură de ţărână şi alergă în goană după Parhomenco, târând totodată şi mitraliera care-i fusese lăsată în grijă.

Când Parhomenco ajunse la gară, trenurile trecuseră de macaz şi îtiaintau, împingându-se unul pe altul. În partea cealaltă a gării, dincolo de al doilea macaz, se auzi o bubuitură: trenul blindat al lui Parhomenco îl ciocnise pe cel inamic şi-l svârlise de pe linie.

Arătând spre ultimul eşalon, marinarul întrebă :

— li ajungem din urmă şi ne urcăm ? ,

— Voroşilov mi-a ordonat să le acopăr retragerea.

. Un rănit sosi la gară într'o şaretă. Avea capul înfăşurat cu un şal. iar picioarele lungi şi desculţe îi atârnau până a- proape de pământ. Altul rănit la mână ieşi din biroul şefului dé gară. Primul bâigui ceva şi-i arătă 6pre locul lilber de lângă el,

— Bandajează-l, — spuse Parhomenco către marinar, a- rătând spre rănitul înfăşurat în şal.

Marinarul scoase un pansament şi îl (bandajă repede. Ră. nitul propuse apoi ca mitralierele să fie aşezate în şaretă, alături.

— Pe Voroşilov nu l-ai văzut? — îl întrebă Parhomenco pe al doilfea rănit.

— Pe Voroşilov?... Voroşilov îmbarca trupele. Dar în timp ce îmbarca..Avea un c'al sur, nu'-i asa ?

— Da.

— I l-a suflat cineva. A plecat cu unul ca ăsta. — Şi arătă cu mâna spre mârţoaga delà şaretă. — Ne-a venit sfârşitul, (fraţiiliar... O să ne atace nemţii cu cavalerie, dacă trenul blindat nu poate răzbi.

— Ce tot yorbeşti de cavalerie? — râse marinarul cel tânăr. — Se vede cât de colo că eşti infanterist. Cavalerie noaptea ? Ia uită-te la soare !

Prin astă voia să spună că soarele e gata să dea în asfinţit. Între norii sfâşiaţi şi subţiri, soarele atârna'.roşu şi nemişcat deasupra câmpiei. Dar atât marinarul cât şi ostaşul pe care-l luase în zeflemea, privind soarele acela 6inis'tru, parcă din basme, se gândeau la cu totul altceva, decât la a- propierea amurgului.

întregul detaşament, — comandantul, cei cinci infanterişti şi doi răniţi. — erau frânţi de oboseală. Ei nu puteau şi nici nu trebuiau să se odihnească : erau cu adevărat convinşi că acopereau retragerea armatei.. Ţeava mitralierei din şaretă privea înapoi. Cu; ¡toate că şedeau (foarte incomod, izbiţi tot timpul de mitraliera care. vroia parcă să demonstreze că doar ea

singură e stăpână în cuprinsul acela strâmt, irăniţii n'ar fi acceptat pentru nimic în lume să se despartă de ea. Din când în când strigau câte un cuvânt ostaşilor adormiţi în drum de oboseală şi strigătul lor era atât de autoritar, încât ostaşii se ridicau numaidecât şi clătinându-se, se alăturau micului detaşament. Astfel efectivul se mări la aproape treizeci de oameni- Pe ambele părţi ale drumului zăceau cadavre de cai, cu picioarele şi capetele întinse, de parcă ar fi vrut să continue fuga nebună. Parhomenco le privea silindu-se să calce cu siguranţă. La fiecare pas i se părea că în faţa lui se cască o prăpastie adâncă şi neagră, din oare pricină nu-şi putea stăpâni tremurul picioarelor. Parhomenco se întreba :

„Cum se poate să-i fure calul comandantului de armată ? E în stare armata noastră de aşa ceva ?“. Privindu-şi oamenii din detaşament, îi admira pe rănіţii cu feţele învineţite. Deşi se' vedea cât de colo că suiferă îngrozitor, îşi suportau cu resemnare suferinţa. Din când în când îşi uşurau durerile prin câte o înjurătură. Ceea ce îl bucura însă peste măsură, era faptul că vrăjmaşul nu reuşise să captureze până atunci"; niciun prizonier. Cadavre or fi ele, dar niciodată inamicul nu va menţiona în comunicate că a luat atâţia sau atâţia prizonieri.

Simţind apropierea omului, un cal greu rănit gemu. Marinarul se abătu din drum şi-l împuşcă. Parhomenco se gândi r ..Voroşilov va voi să inspecteze frontul pentru a-i linişti pe tovarăşi. Dar poţi umbla atâta drum dacă n'ai cal bun ? Proastă treabă, proastă de tot...“

Parhomenco şi-l închipui pe Voroşilov agitându-şi cravaşa şi gonind călare pe o gloabă costelivă şi lăţoasă. Căluţul 6e încordează, grozav ar vrea să meargă în galop, dar nu . mai are putere decât să svârle din picioare...

Deodată Văzu în faţă, pe o colină cu iarbă uscată şi străvezie, rămasă de anul trecut, un ostaş călare pe calul sur al comandantului armatei. O parte a trupului îi era luminată de reflexe roşii, iar partea cealaltă — întunecată I Scara strălucea cu reflexe sângerii şi mal pronunţate. Parhomenco se cutremură de mânie şi strigă :

— Călăreţ, stai I

Călăreţul se opri.

Deşi Parhomenco nu le spuse oamenilor săi niciun cuvânt, aceştia luară armele în cumpănire şi dădură fuga spre calul sur.

— Cine eşti ? — se auzi glasul călăreţului. — Tu, La- vruşa ?

Parhomenco se întoarse brusc spre detaşamentul său.

— Unde-aţi plecat? — le strigă el. — Voi trebue să însoţiţi şareta. Nu vedeţi că-i comandantul armatei ?

Detaşamentul se opri bucuros. Oamenii începură să discute între ei. Vocile deveniseră mai vesele. Parhomenco ar ii dat orice, numai să se poată opri şi el locului, atât era de vlăguit. Datoria îl silea însă să se

ţină dârz, tare, să meargă fără şovăire drept înainte. Când ajunse pe creastă, când a- tinse cu mâna calul sur şi dădu cu ochii de cerul străveziu şi nemărginit pe care stelele prindeau a răsări una câte una, capul începu să-i vâjâe, genunchii i se tăiară. Voroşilov îşi oprise calul, dându-şi seama cât de istovit era prietenul său. Asta dură însă doar o singură clipă; calul porni iarăşi cu paşi mari şi înceţi.

— Ai văzut? — întrebă Voroşilov.

— Am văzut, — răspunse Parhomenco. — Cu şase ostaşi acopăr toată retragerea.

Buzele îi erau uscate. Cu neputinţă să mai continue. Intenţiona, să spună că şase .ostaşi îi erau deajuns pentru a-i ţine în loc pe nemţii zăpăciţi de neobişnuita rezistenţă ce li se opusese, dar în acelaş timp îşi dădea seama că Voroşilov dorea cu totul altceva. Pe Voroşilov îl durea părăsirea U- crainei, neputându-se mângâia numai cu gândul că Armata a cincea lupta bine. Parhomenco îl înţelese şi simţi el însuşi acelaşi lucru, când Voroşilov exclamă cu amărăciune:

— Ce ruşine 1

Da, era ruşinea retragerii, însă planul de rezistenţă se dovedise bine alcătuit. Se luaseră toată măsurile posibile şi inamicul fusese bătut în atâtea rânduri. Da, planul a fost bun, armata ia fost evacuată în întregime. Ruşine va fi numai dacă nu vor reuşi să reorganizeze; armata, numai dacă albii îi vor împiedica.

Pe cine avem în avangardă ? Unităţi din Armata a treia. Anarhişti. Isterici. Nu merge. Cine asigură retragerea ? Cine conduce convoaiele? Cine le apără? Cine reface podul peste Doneţ ? Ce a făcut acolo comandantul incapabil al Armatei a treia ?

Se întuneca. Pe cer apărură mii de stele.

Detaşamentul se adâncea în stepă. Comandantul armatei mergea în fruntea coloanei. Calul lui sur călca atât de sigur încât părea că auzindu-i doar tropotul, cei rămaşi în urmă .ieşeau din stepă şi de prin vâlcele. Miresme tainice şi îmbătătoare se iscau din adânc în întâmpinarea -detaşamentului.

O pasăre fluiera prin apropiere, obosită şi somnoroasă, când prelung, când întrerupt. Arareori răzbătea din stepă câte un val de aer cald, amintind de întinderile uscate care se pierdeau în zare.

Ostaşii cerceteau cu încordare această întunecime din ce în ce mai misterioasă şi mai îmbălsămată cu arome. Ce-i aştepta oare acolo? Cu cine mai aveau să dea piept? Cum *z*- rată Dormi acela? Unde vor răzbi? Spre viaţă ori spre moarte? Ce vor găsi dincolo de apele Donului ? Fericire sau suferinţă ?

PARTEA A DOUA

- 1

Deşi era primăvară,, Vântul s-uifla ca'n miez de vară, fierbinte şi uscat, de-ţi amorţea inima şi-ţi seca odhii. Oamenii lăsau privirile să lunece pe întinsul stepei — >o' zi, două, trei... o lună. Vântul sufla: mereu, legănând în bătaia sa iarba prăfuită ; părea că oricât s'ar strădui nu va. putea să mături praful de pe iarbă, să birue seceta şi să cuprindă întinderile nesfârşite !...

Eşaloanele se luptau cu greutăţile. Toţi muncitorii mineri şi metalurgişti ai Donbassului se puseseră în mişcare. Deşi se .glumea, se râdea şi chiar se cânta, iar maşinile de scris scoteau ziare de campanie, pentru toată lumea era limpede că aceste eşaloane nu semănau cu cele dinainte, puternice, rapide ; nici calea ferată nu mai era aceeaşi ; i s'ar fi cuvenit de altfel şi alt nume. Trenurile nu depăşeau nici cinci kilometri, pe zi, de parcă ar fi fost trase cu boi.' Pompele şi fântânile erau distruse. Apă nu se găsea. Ca să umple locomotivele cu apă, trebuia să se facă un lanţ de oameni, lung de câţiva kilometri,, care o aduceau drămuită, în căldări, ba adesea dhiar în gamelele cazone. Vagoanele nu se măi reparau. Când se defecta vrebnul, era răsturnat pe marginea terasamentului, iar inventarul său — mutat în alt vagon. Câteodată, de obidă şi de nă; duif, ■ minerii desdhideau focui asupra duşmanului, delà câte cinci-şase kilometri.

— iDe ce trageţi ? — întreba Parhomenco râzând.

:— Păi... duşmanul...

— Da' unde-l vedeţi voi ? Lăsaţi-l întâi 6ă, se apropie.

II lăsau să se apropie şi vedeau că e vorba de cazaci.

— Cu mâncarea cum staţi, tovarăşi ? — întreba Parhomenco apoi, ca să treacă la un subiect mai liniştit.

— Mâncarea ca mâncarea, dar cu încălţămintea o ducem prost...

— Ce să facem? Din păcate nu vă pot făgădui nimic. Cine vrea, poate să treacă la cavalerie. Cazacii îşi pierd şi pantalonii de pe ei, nu numai damele, când dau de cavaleria proletară I

După această glumă, care avu darul să mal descreţească frunţile, Parhomenco se îndreptă spre căruţe.

Aci situaţia se prezenta şi mal prost. Nimerind pe meleagurile căzăceşti, ţăranii slabeau din puteri. Ehei!... Când umbli pe pământul tău, printre oamenii tăi, e cu totul altceva. DaT aşa, fără sfârşit, zi de zi şi noapte de noapte, să auizi mereu că numai la graniţa chineză pu'tea-vei să te opreşti, atunci se schimbă lucrurile. Pe deasupra, îţi mal vin la ureche şi fel de fel de svonuri răspândite de conducătorii Armatei a treia — care se temeau nespus de mult de reorganizarea detaşamentelor lor — cum că oamenii lui Voroşilov au de gând să încarce tunurile din trenuri în căruţe, să ucidă pe toţi ţăranii care mit se vor învoi, şi apoi sa plece cu boii,, tăind stepa, spre Ţariţân. Printre căruţe hoinăreau derbedei înarmaţi, care noaptea jucau „copci", se îmbătau şi-i ameninţau pe ceilalţi cu cuţitele şi cu grenadele. Apăruseră şi boli. Deaceea, reprezentanţii ţăranilor îşi îndesau căciula pe ochi şi aduceau vorba că din partea lor ar fi mai bine să se întoarcă acasă, că şi boit tânjesc de dor.

Ca să le mai alunge gândurile negre, Parhomenco se interesă de comuniştii şi comsomoliştii pe care îi cunoştea.

— Au murit pentru Ucraina, — răspundeau oamenii întunecându-se la chip.

Când Parhomenco îi raportă lui Voroşilov despre ceea ce gândesc bătrânii, acesta zise:

— E cu desăvârşire cu neputinţă să le dăm drumul înapoi. Asta ar însemna să facem singuri agitaţie împotriva bolşevicilor. Nu le vom lua boii. Ba o să fie nevoie şă le mai dăm şi câte un cal, iar pe cal câte un instructor comunist. Ocupă-te tu de asta, Lavruşa, şi dă-mi raportul peste vreo săptămână.

În scurt timp, statul major al Armatei a cincea scoase o serie de instnictori comunişti. Convoaiele de căruţe împărţite în detaşamente îşi aleseră comandanţi, iar aceştia îşi împărţiră detaşamentele în companii şi plutoane. Astfel neliniştea se mai domoli, mai ales că li se dădură-şi arme.

Într'o .dimineaţă, cu un puternic sgomot de tampoane, eşaloanele se opriră. În faţa lor terasamentul era pustiu ; nici şine, nici traverse.

Prin pământul roşcat, încă jilav, roiau lungi viermi roşietici. Terasamentul golaş şi ruginiu se prelungea adânc în stepa acoperită cu floricele albastre.

Sosi Voroşilov.

■Cavaleriştii găsiră lângă pârâu, grămezi uriaşe de şine şi traverse arse. Din felul cum se prezentau distrugerile, era de închipuit că ticăloşii de cazaci înhămaseră o mulţime de cai şi de boi de o parte şi de alta a căii ferate, întocmai ca la sănii, şi mânaseră vitele până ce înfăptuiră prăpădul. Şinele se îndoi- seră, trosnind, iar traversele săriră din loc. Ce bucuroşi trebue să fi fost de isprava lor I

— Frumos inel, — spuse Parhomenco, arătând spre ghemul de şine. — Se vede că hatmanul Crasnov ţine cu orice preţ să ne logodească cu moartea.

— Şina o poţi îndoi, dar slpinarea bolşevicilor — nu ! — răspunse scurt Voroşilov.

Şi se uită în largul stepei. Nu depaTte de terasament creşteau tufişuri verzi de 'tăvălugă.

— Ţineţi minte ce vă spun, tovarăşi ; cazacii alibi se vor rostogoli de lângă Don odată cu tăvălugele astea, iar vântul *o* să-i poarte până dincolo de Don.

Se apropie edhipa de reparaţie. Şeful ei, un lăcătuş mustăcios, jucându-se cu o cheie suedeză, se uită cu atenţie la grămada de şine încovrigate.

— Ce zidi ? Le-ai putea îndrepta ? — întrebă Voroşilov.

— D'apoi cum ! -

— Ştii ce zic eu? Scoate şinele din spatele nostru, pentrucă acum nu mai avem nevoie de ele, iar până să ne întoarcem, o să' pună duşmanul altele noi.

— De aici încolo, nici n'o să mai aiibă timp să le scoată, — adăogă Parhomenco.

Ciocanele înoepură a izbi cu putere, lopeţile prlnseTă a luci' în soare. Voroşilov se îndreptă spre o încrucişare de lini: arse. Pe diurn întâlni un curier de la comandantul diviziei, organizată de Sceadenoo în satul căzăcese Morozovscaia situat înaintea lor.

Sub presiunea cazacilor alibi, divizia se retrăsese mai adânc în stepă.

Curierul acesta nu era altul decât Terenţl Lamăoev, comandantul regimentului 32. Nu se schimbase deloc. Era la fel de chipeş şi de elegant, ca şi în ziua când, ducându-şi regimentul spre Don, ¿se întâlnise cu' Paâhomenco la Lugansc.' Luându-l de o parte pe Parhomenco îl întrebă încet:

— Ia spune-mi, cazacule, cum e mai bine să-l iei pe Voroşilorv, mânios sau blând ?

— Mânios ? Numai dumnezeu ar putea să-i vorbească mânios, dar şi ăsta a fost desfiinţat.

— Oho! Că tare mândri mai sunteţi, — exclamă râzând Lamâcev. — Da' pe Liza mea de ce ai trimis-o în Rusia ?

— Parcă numai pe ea ? Şi familia mea am evacuat-o. Aşa a fost să fie... Viaţa, dragul meu, ,nu e totdeauna dulce ca o acadea...

Văzând că Parhomenco se întristează, Lamâcev îi strânse mâna şi spuse:

— Nu-i nimic. Sângele Lamâcevilor nu piere. O să-i aducă ea şi pe ai tăi. Dar ia spuine-mi, e adevărat că unii comandanţi sunt de părere c'ar fi mai bine să se înainteze spre Ţariţân în detaşamente separate întrucât, trenurile fiind mai greoaie, marşul laolaltă e prea anevoios ? Podul peste Doneţ l-au. reparat într'o săptămână, şi câte poduri mai sunt...

— Cam aşa ceva, dar vorbe de astea, le potolim noi la Morozovscaia, — răspunse sec Parhomenco, căruia nu-i plăceau eleganţa şi semeţia lui Lamâcev, calul său arătos şi escorta sa compusă din cincizeci de oameni.

Cazacul schiţă un zâmbet:

— Ei drăcie! Sigur că treibue să-i reorganizăm. Unii susţin că „noi cazacii, n'am îngădui trecerea[1] marelui fluviu, căzăceso, Donul". Iată, eu sunt cazac şi dau voie muncitorilor să-l treacă. Socialiştii-revoluţionari sunt acei care zăpăcesc toate minţile.

— Dar tu, la urma urmei, ce eşti ?

— Eu? Simpatizant.

— **Simpatizantul cui ?**

— Al lui Lenin.

Voroşilov citi scrisoarea lui Sceadenoo, stând rezemat de baraca haltei. Lamâcev, lăsându-şi soldaţii în câmp se îndreptă spre baracă, bădăbănlndu-şi mâinile. Pe drum, el îi povesti lui.
Parhomenco cum reuşise să treacă cu regimentul 32 În satul său natal 'Cernăşcovo, cum a găsit în locuil casei doar un mor- man de ruine incendiate, cum' între timp «în staniţa Nijnecirscaia 6e desfăşura alegerea hatmanului şi cum el, Lamâcev, surprinsese această alegere, organizase un meeting, arestase pe cei vinovaţi, chemase la arme pe cine 'treibuia şi se unise cu forţele luli Sceadenoo... În divizia acestuia existau numeroşi lucrători delà depouri, căci altfel răiziboi fără meşteri nu s'ar putea. Şi deodată adăugă pe un ton de lăudăroşenie:

— Se spune că Bmetian Puigacev ar fi originar din satul Potemchinscaia. Dar noi toţi credem că e din Cernăşcovul nostru !...

'La . auzul acestei afirmaţii, Voroşilov se întoarse brusc. Se aflau tocmai în faţa unor vagoane incendiate, care încurcau drumul în 'haltă.

Voroşilov reciti scrisoarea. Sceadenoo scria :

„Divizia noastră Donețco-Morozovscaia vine să se unească cu voi. În majoritate, oamenii sunt de prin alte- localități. Avem vreo 3000 de ostași curajoși și de nădejide, dar n'avern arme. Voi cum stați ?”

Voroșilov se uită îngândurat și iscoditor spre Lamâcev. Acesta își trecu mâna prin păr și mai scoase din buzunar o hârtie. Era cererea regimentului 32, adresată statului major al Armatei a ducea. Aveau nevoe de cincisprezece puduri de cule, de diferite mărimi 1

— Ce răzlboi mai poate fi și ăsta, fără cuie ? — spuse Lamâcev cu importanță. — Și cine a mai pomenit căruțe fără cuie ?

Prin ochii lui Voroșilov trecu' din nou o licărire șireată.

, — Se aude că ai avea multe care cu făină, — insinuă el.

— Da.... Și mă gândesc că aș putea schimlba câteva din ele pe cuie, — răspunse, Lamâcev cu prefăcuta modestie a țăranului întrebat despre averea lui.

— Vite ai în regiment ?

— Așa și așa, și mai bune și mai rele, — rătepunse Lamâcev aproape mormăind printre dinți. — N'avem nici noi cine știe ce, că doaT suntem proletari. Da' de ce mă'ntreibi ?

. — Păi, să vezi, la ce-ți trebue căruțe când poți încărca făina în' vagoane?

— În ale tale?

— De ce în ale mele? Vagoanele vor fi ale tale. — Și Voroșilov arătă cu mâna vagoanele arse. — Am de gând să propun statului major să-ți încredințeze conducerea arlergărzii. Cu alte cuvinte să ne acoperi retragerea. Dacă ești proletar, o să fii tu în stare să repari vagoanele.

Vădit măgulit, Lamâcev roși tare. Broboane mici de sudoare picurau pe sprânoenele-i stufoase și spălăcite. Ochii săi se uitau atotstăpânitori spre vagoanele înnegrite de funingine și fum. În gândul său, se și vedea vopslndu-le în albastru și scriind pe ele cu litere de o șchioapă : „Moarte dușmanilor poporului! Moarte generalilor și imperialismului !” Dar rosti cu glas potolit:

— Ariergarda e o chestiune de mare răspundere. Trebue să mă mai sfătuesc cu ai mei. În regimentul meu, comandantul este ales de oameni. ȘL apoi nu știu dacă Sceadenco îmi va da drumul.

Când Lamâcev, plin de trufie, plecă, Parhomenco îl întrebă pe Voroșilov:

— Ce nevoie ai de ăsta ?

— Da'ce? 3000 de vagoane din averea statului să se irosească așa, de pomană? — răspunse aprins celMalt. — Sau poate vrei să ne urcăm în căruțe?

Și continuă mai liniștit:

. — Ariergarda are nevoie de cavalerie. În regimentul lui Lamâcev sunt mai mulţi mundtoTl decât în oricare altul, şi aceştia nor să-l lase să se boierească. Şi la urma urmei, Sceadenco e bolşevic de-al nostru. îşi dă el seama pe cine trebue să aleagă.

— Numai să nu se sperie convoaiele, când or vedea că ariergarda e alcătuită numai din cazaci.

Voroşilov îl privi pieziş.

— Pare-mî-se că al vrea să rămâi tu în aTiergardă!...

Parhomenco râse.

— N'aş avea nimic împotrivă. De fapt sunt şi eu neam de cazac şi mă pricep la cai.

— încă nu e timpul. Deocamdată mai rămâi pe lângă mine.

— Păi, nieî ariergarda nu-i prea departe...

— Nu, vei ¿ta lângă mine. Am nevoie de tine, Lavrulşa, aici la cotul meu. În ceea oe-l priveşte pe căruţaşi, ei vor fi mulţumiţi cu Lamâcev. Băieţii care păzesc căruţele vor trece mai târziu la el. îşi vor da ei 6eama că în ariergardă sunt argaţi şi ţărani săraci. Ohiar şi cei puţini care or încerca 6ă dea înapoi, au să-şi aducă aminte de Lamâcev înainte de a fugi. El n'o să-i cruţe pe trădători. Te rog, Lavruşa, ajută-mă. Nu vei regreta.

Panhomenco îi zâmbi înduioşat şi sipuse :

— Socoteşte că sunt lângă tine cum e scoarţa pc copac. La ce bun să mă mai rogi? Ne-am înţeles !...

2

În ziua de 19 Mai, în comuna Morozovscaia aivu loc consfătuirea comandanţilor din Armatele a treia şi a cincea, în vederea unificării detaşamentelor. În ajun se trecuse în revistă divizia Doneţco-Morozovscaia de sub comanda lui Soeadenco, sosită în tabăra lor şi al cărei efectiv înnumăra aproape douăsprezece mii de oameni. În timjpul inspecţiei, comandanţii de- sorganizaţi al Armatei a treia primiră o lecţie pe deplin meritată : Vişnevsdhi, comandantul Armatei a treia, în vorbele de salut adresate diviziei Doneţco-Morozovscaia, se încurcă, începu să se bâlbâe şi părăsi tribuna fără să-şi sfârşească discursul. Fu petrecut de râsul general al ascultătorilor. În cursul nopţii el îşi înaintă demisia. În realitate însă, nici lecţia aceasta nu le-a prea folosit comandanţilor Armatei a treia. La consfătuirea din 19 Mai, sovietelle din armată propuseră opt candidaţi pentru postul de comandant al Armatei Unite, dintre care şapte comandanţi din Armata a treia.

— Nu se cade să-i ofensăm pe comandanţi, dar nu putem nici să alegem un comandant de armată nepotrivit, — spuse Sceadenoo,

privind lista candidaţilor. — Trebue să alegem comandant de armată pe acela care a întocmit şi a înfăptuit planul cel mal bun prin care am ajuns la iMorozovca, pe acela care ne va conduce la Ţariţân. Iată, aici pe listă figurează în primul rând numele lui Voroşilov. Tovarăşul Voroşilov a vorbit chiar acum, l-aţi auzit, l-aţi văzut, cu toate că unii dintre comandanţii de divizie se prefac că nu-l cunosc. Vreau: numai să confirm, în numele diviziei, că Voroşilov este uri vechi membru de Partid, cu un bogat trecut revoluţionar şi dacă el a elaborat planul şi ne-a adus aici, înseamnă că aşa l-au învăţat Partidul 'Bolşevic şi Lenin. Şi dacă el câteodată este prea aspru în vorbă, asta pentrucă Partidul însuşi vorbeşte aspru ori de câte[1] ori este nevoie, pentrucă înţelege particularităţile războiului.

Particularităţile războiului ! În tinrp ce se vo'tâ candidatura luii Voroşilov pentru postul, de comandant al Armatei Unite, pe peronul gării lucra comisia de evidenţă a eşaloanelor. Comisia se apropie de trenul blindat în care se găseau în păstrare aurul, salfeurile băncilor şi hârtiile de valoare. Marinarii din garida transportului, înţelegând că prin consfătuirea convocată de Voroşilov se va consolida adevărata disciplină revoluţionară, Ihotărîră să fugă, acum, cât mai era ţiimp, ducând bineînţeles şi valorile cu ei. întreaga comisie de evidenţă fu bătută şi arestată. Consfătuirea fu nevoită să întrerupă votarea şi să se ocu)pe cu desianmarea marinarilor. Această desartnare îi convinse până şi pe ultimii îndărătnici iubitorii de onoruri* asupra autorităţii lui Voroşilov, aşa că toţi cei prezenţi la consfătuire acceptară şi susţinură candidatura lui.

Astfel, ţinându-se seama de toate particularităţile războiului civil, la Morozovseaia începu reorganizarea armatei.

Par ticul arităţile războiului! Ce perspicacitate, ce inteligenţă, ce viziune trebue să ai ca să descoperi adevăratele cauze ale succesului şi ale insuccesului. De pildă : se formează un detaşament de mitralieri. S’ar părea că locul unui miner e tocmai aici, lângă această maşină iscusită. Dar tânărul şi bravul miner ţine morţiş să fie repartizat la cavalerie. De ce ? Pentru oare motiv? Până la urmă, minerul stânjenit mărturiseşte : ploile sunt dese, e noroi, pe când el e încălţat cu opincile lui de miner care se moaie în apă, iar «bielele îi ies din opincă şi-l împiedică la mers, — mai mare ruşinea pentru armată I Pe când la cavalerie are speranţa să facă rost de cizme.. Dela cavalerie — e drept — după aceea poate trece în detaşamentul de miiltraliori.

Dar nui-i deajuns să formezi un detaşament de mitralieri, să-l instrueşti; trebue să-l şi amplasezi cu îndemânare. Statul major al armatei, admirându-i iscusinţa, ascultă propunerea lu.i Voroşilov:

— În timpul războiului! pentru ţar, ostaşii erau transportaţi în vagoane de marifă[1], iar în vagoanele de clasă mergeau:.
sam comandanţii saiu spitalul. Acum, patruzeci de mitrallori să fie urcaţi în cele mai bune vagoane-clasă. Gaizacii, când ne vor ataca, văzând vagoanele de pasageri, se vor năpusti asupra lor, nu în lanţ de trăgători, cl cu grămada. Sarcina comandantului este să controleze în ce măsură a dobândit el autoritatea şi până la cât de mică distanţă vor permite ostaşii apropierea duşmanului 1

Celor mai experimentaţi mitralieri-, comandantul de armată le dădu cai, ca să meargă călare. El glumea, spunând că minerii au ajuns şi cavalerişti, păstrând în acelaşi 'timp şi mitralierele.

Echipa de mitralieri călări era condusă de olarul Egoruş- dhin, un fllăeău[1] înalt, foarte vioi, cu părul bălai. Mitraliera şi-o aşezase într'o trăsură şi-i tot suduia pe cei delà aprovizionarea armatei, ¡fiindcă unul dintre ei tăiase pielea de pe perne. „E o hală de vechituri serviciul ăsta de aprovizionare, adevărată harababură" — spunea el. Şl într'adevăr, îţi părea rău să priveşti la cei trei cai murgi, frumoşi, înhămaţi la o astfel de trălsură. Caii, de abia le pui hamurile că se şi încălzesc, iar când simt în spatele lor, dincolo de hulube, între roţi, huruitul acela tremurător, se încordează atât de sălbatic, că-ţi trelbue mâini de fier ca să-i poţi stăpâni.

Pe capră şedea uh pielar cu buzele groase, căruia întreaga armată îi zicea Osea. Acest Osea era cel mai tare în- lupta dreaptă. Pieptul lui avea o formă pătrată şi atât de bombat, că părea a începe deadreptul delà nas. Iar când inspira, apăi inspira dmtr'odată atât de mult aer cât să-i ajungă unui pluton întreg. Suindu-se pe capră, Osea spuise:

— Tare calld o să mai fie şi azil

Şi admirând spinările puternice ale cailor, adăugă :

— Porcul are douăzeci şi opt de măsele. Calul, numai douăzeci şi patru. Şi cu toate astea pe porc nu poţi călări...

Primele rezultate ale reorganizării le arătară mitralierii.

În ajunul plecării di:n iMorozovsoaia, Parhomenco veni să viziteze echipa de mitralieri călări. În curte, lângă nn şopron, la umbra înmiresmată, unde caii ronţăiau[1] ovăz şi vrăbiile se băteau gălăgioase, pentru grăunţele căzute, Parhomenco le explică pe scurt ostaşilor pentru ce venise pe lai ei.

Un detaşament de cavalerie, condus de Voloşin,. ocupase un bogat cătun eăzăcesc, tocmai în toiul unei nunţi, intraseră

în casă. Pe mesele întinse — bucate de tot felul. Băură, apoi se puseră pe jaf. Când să iasă din sat eu prada, se întâlniră cu comisarul poli bite, Maiiţohi, care trecea pe acolo. Acesta îi somă să se întoarcă în cătun şi şă ducă îndărăt lucrurile furate. Bandiţii l-au omorît. Acum au pus stăpânire pe că'tun şi şi-au făcut tranşee.

Ostaşii roşii stăteau dreipţi, privind 6ever înainte şi în acelaşi timp nerăbdători. Doar cu o lună în urmă, pe feţele lor ar fi putut apărea o umlbră de înţelegere: ce să-i faci, chipurile, au băut băieţii şi au luat-o razna. N'au rezistat peritrucă nu mai sunt obişnuiţi. Acum însă, cu ce mândrie; fiind încredinţat de tăria lor, putea să adauge Parlhomenco:

— Avem ordin să-i desanmăm pe bandiţi. Îi vom judeca şi pedepsi fără cruţare, pentruca toţi ceilalţi tâlhari, dacă mai există asemenea lepădături, să fugă din armată.

Căruţele fură- trase în faţa cerdacului. Caii, nervoşi, bă- teau cu copitele pământul uscat. Egoruşohin, voiibind în şoaptă, îi lămuri lui Parhomenco de ce oamenii sunt aşa de nerăbdători.

— E limpede că vor să execute ordinul. Afară de asta ei ar vrea să le mai dea peste nas mitralierilor din vagoanele de pasageri. Au cam început să facă pe grozavii, după cât se vede.

Şi într'adevăr, odată cu ei plecă din Morozovscaia şi trenul cu plutonull de mitraliori. La vreo 40 de kilometri de gară, mitralioril îi zăriră pe cazaci. Şi după cum prea bine se gândise Voroşllov, când dădură cu ochii de vagoanele cu coşuri, cazacii se năpustiră grămadă. Mitralierii erau conduşi de Rudnev, şeful statului major al armatei. Se auzeau chiar vocile ofiţerilor cazaci. Şepoile colorate se puteau desluşi destul de bine. Ascultând ropotul atacului, ostaşii se uitau la comandant, iar comandantul la ei. Trenul se opri. Locomotiva pufăia regulat. Era cald. Nu venea nioio adiere de vânt. Cazacii smulseră săbiile din teacă. Ofiţerii începură să ţipe de-ţi spărgeau urechile. Rudnev căuta cu atenţie în ochii soldaţilor ; părea să le spună: „Să mai aşteptăm. Nu-i încă momentul să tragem”. Oamenii aveau încredere în comandant şi, deşi mâinile ier frământau trăgaciul mitralierelor, feţele lor spuneau : „Bine... Dacă nu e încă momentul să tragem, mai aşteptăm”. I; mai despărţeau încă vreo 150 metri. Rudnev ordonă: „Foc!”
Patruzeci de mitraliere, din toată nerăbdarea stăpânită până atunci, începură să asvârle o ploaie de gloanţe.

Primul val de cazaci căzu secerat. Al doilea îi luă locul, călcându-i în picioare pe cei căluţi, pentru a. cădea la rându-i deasemeni secerat. Din toată grămada scăpară numai doi cazaci, dar scăpară nu de moarte, ci din norul de praf ridicat de cei căzuţi. Deabia se împrăştie norul de praf, că gloanţele bine ţintite ale unui mitralior le opri galopul pentru totdeauna.

Aşezându-şi arma alături, mitraliorul, un flăcău din Ria- zan, înalt

şi cu picioarele subţiri, fiu de cosaş, din aceia care veneau în fiecare vară să cosească luncile Donului, exclamă:

— Le-am **îndliis gura la toţi ca să** n'albă **cine spune** în ce **vagoane stau mitralioTii sovietici !**

■Seara, Rudinev îi arătă lui Voroşilov tunica colonelului de cazaci şi o sabie cu mâner încrustat cu diamante, pe care ostaşii i le dăruiseră.

— Dar tu cu ce te poţi lăuda? — se adresă Voroşilov către Parhomenco, care tocmai intra.

Fără a spune un cuvânt, acesta arătă cu degetul mare înapoi. Uşa se deschise. Mitraliorii călăreţi îl aduceau pe Voloşin şi pe bandiţii lui.

— *Mie soldaţii mi-au adus plocon pe anarhişti,* —. spuse el. — Asaltul cătunului a durat numai cinci minute. Propun să înceapă judecata. Delegaţii diviziilor sunt în sală. Aşteaptă.

După o oră, delegaţii diviziilor şi membrii tribunalului plecară fiecare la vagonul lui. Cadavrele bandiţilor executaţi se rostogoliră de pe terasament. A doua zi dimineaţa fură daţi lipsă vreo 150 de oameni. Cam tot atâţia fugiră şi din convoaie.

3

Lui Parhomenco îl plăcea să-l viziteze pe Lamânev şi să stea de vorbă cu el. La început se purta cu neîncredere faţă de Lamâcev. Cu toate că acesta-tăcea în ariergardă tot ceea ce ar fi făcut şi el, cu toate că Lamâcev îi cunoştea bine pe cazaci, avea iniţiativă şi nu era deloc fricos, totuşi, 1 se părea că acesta nu va izibuti s'o sedată atât de bine la capăt. Dar cu timpul simţământul acesta dispăru. Lamâcev, deşi avea alte procedee, se comporta de fapt întocmai ca şi Parhomenoo.

Erau două tipuri cu totul diferite unul de altul; Lamâcev albia dacă-i ajungea lut Parhomenoo până la umăr. Avea păru! des şi creţ, vorbea întretăiat şi nu prea pricepea glumele, cu toate că, din consideraţie pentru Parhomenoo, îşi dădea osteneala să râdă aproape la fiecare vorbă de duh a acestuia. Lamâcev aprecia maşinile, însă era de părere că pământul nu se ară bine decât cu boii, iar când, prietenul 6ău îi vorbea despre tractoare, el mişca doar din sprânceană, scoţând pe nas nişte sunete guturale. Faţă de proletariat nutrea o admiraţie plină de entuziasm, spunând că şi el e proletar. Cu toate acestea, el socotea că Revoluţia din Octombrie era exclusiv opera ţărănimii şi a căzăcimii.

— Da' de unde ? — striga Parhomenco, înflăcărându-se. — Am făcut-o cu toţii împreună.

— Împreună şi nu prea, — răspundea evaziv Lamâcev. — Doar Razin şi Pugaciov au fost înaintea proletariatului.

— Dar ce amestec are Razin aici? Suferinţele răziSoiului ne-au

unit.

— Uite ce amestec are Razin! Chiar de n'ar fi venit Revoluţia, cazacii şi ţărănimea ar fi pornit singuri Revoluţia, înaintea proletariatului.

— Revoluţia din Octombrie ? Eşti nebun!

— Iar proletarii ne-ar fi ajutat numai. Ar fi fost...

Parhomenco ■ scuipa şi sărea de pe scaun, însă până la urmă se aşeza iute la loc. Lamâcev îi aşternea o zegfhe, aşe- zându-i la căpătâi, drept pernă, un sac cu iarbă care răspândea un miros deosebit de plăcut şi suav. Apoi punea ceainicul la fiert şi discuţiile reîncepeau. Lamâcev vorbea ba despre situaţia frontului, ba se interesa de programul bolşevicilor, ba îi ocăra pe ofiţeri; şi toate acestea le exjprima cu multă îndemânare, deşi cu oarecare nesiguranţă. Iar dacă începea să se frământe, se frământa ca sloiurile de ghiaţă prinse într'o vâl- toare. Şi nu numai la vorbe era îndemânatic, ci şi la fapte.

Luând comanda ariergărzii, Lamâcev puse mâna pe o locomotivă şi cincizeci de vagoane defecte din gara Morozov- scaia. Aduse de undeva de la o fermă învecinată un mecanic bătrân, ieşit la pensie, is.pitindu-l cu câte o pereche de cizme noi-rlouţe pentru toţi ai familiei. În timpul perioadei ;de instrucţie, Lamâoev repară vagoanele, mai făcu rost în direcţia aprovizionărilor de 60 de mitraliere stricate, din care cu ajutorul lăcătuşilor săi, reuşi să scoată douăzeci bune de folosit. Puteai să-ţi' dai seama cam ce fel de mitraliere erau acestea, judecând după faptul că, din lipsa materialului de sudat, el unea piesele cui inele de fier. Apoi, mai găsind pe undeva două tunuri degradate, din care făcu unul, începu să viseze un tren blindat. Făcu pereţi dubli la vagoane, umplând spaţiul dintre pereţi cu nisip, şi instală mitraliere. Iritr'un vaigon aşeză tunul. Cei opt cai necesari pentru a trage tunul mergeau pe alături de vagon, căci eşaloanele nu depăşeau viteza de şase kilometri: pe oră. Când trebuia 6ă dea tunul jos, îl fâteea să lunece pe nişte traverse groase, înhăma caii şi-l transporta acolo unde era nevoie. Dacă, dimpotrivă, misiunea cerea ca să fie trimis tot trenul blindat, el desprindea vagonul cu mitraliere, iar mecanicul cărunt, cu pălărie de paie şi nişte cizme înalte ce-l apărau de noroi, îşi conducea la destinaţie locomotiva gâlfâi'toare.

Ostaşii dormeau pe saci de făină, iar în urma trenului veneau turmele de vite adunate de el, vreo 1500 de capete. Dacă 6e întâmpla să primească vreo cerere din partea serviciului aprovizionărilor, pentru livrări de vite, el o rupea şi striga :

— Ariergarda nu închide ochii nqpţi dea rândul'. Ea[1] treibue să 'fie hrănită mai bine. Nu dau nimic.

După ce distrugea prea multe cereri de acest soi, Panho- menco venea în persoană la ariergardă. Punea pe masă ordinul statului majoT adresat serviciului aprovizionărilor, prin care se dispunea eliberarea unui număr de cartuşe şi obuze pentru comandantul ¡brigăzii de artilerie, Lamâcev. Acesta privea cu neîncredere hârtia, apoi 6e muia şi întreba:

— Şi ce-mi ceri în schimb ?

Parhomenco înşira toate acele cereri pe care le rupsese Lamâcev. Comandantul brigăzii, netezindu-şi părul creţ, ordona aghiotantului:

— Să se elibereze.

Chiar a doua zi, el se prezenta, la serviciul aprovizionărilor cu ¡cererea de muniţii. Aici îl refuzau scurt. Atunci alerga la Parhomenco.

— Ce fel de delegat împuternicit al Armatei eşti tu? Parcă ai fi o Fetişcană : nimeni nu te ascuttă. Mai bine mă duc ta căruţe. Ce fel de ariergardă e aia fără abuze?

— Dă-l dracului de serviciu al aprovizionării, — răspundea calm Pailhomenco. — Fă-ţi singur rost de muniţii.-

— Ş,i chiar o să-mi fac.

— Delà cazaol ?

—• Delà cazaci ! Să nu crezi că am nevoie de serviciul vostru de aprovizionare! .

— Şi eu spun acelaşi lucru. Dă-mi cererea înapoi !

Lamâcev îl privea buimăcit şi-i înapoia cererea. Iar Parhomenco îi spunea :

— Să nu-ţi îndhiipui că te tra-g De sfoară. N'am obiceiul ăsta ! Dar tu, Lamâcev, habar n'ai câte forţe şi posibilităţi sunt în tine. Eu însă caut să ţi le scot la iveală. Dacă n'ai să poţi face rost delà cazaci, o să-ţi dau eu muniţii.

— Dacă ţi-am înapoiat adresa,. înseamnă că ştiu ce-i de făcut, — striga răspicat Lamăoev, roşu de mânie.

Apoi, înapoindu-se la ai săi, răspundea întrebărilor lor :

— Aceşti oameni ştiu cum să se facă ascultaţi ! Trebue să-i lovim pe albi, aşa cum i-am lovit şi atunci...

Prin acest *atunci* el înţelegea o luptă, înainte de care aproape întreg regimentul său se ascunsese într’o văioagă. Ordonase ca ariergarda să simuleze fuga. Cazacii albi. se luară după ariergardă. Lamâcev îi lăsă să treacă, apoi deschise focul asupra lor, cu cele douăzeci de mitraliere. Iri aceeaşi zi toţi oamenii ilui primiră cizme şi echipament căzăcesc, iar cartuşele erau aduse în tren cu sacii.

Ceea ce îi mai plăcea lui Parhomenco la Lamâcev era mândria cu care pomenea de fiica sa. Când vorlbea despre Liza, arătând cât de învăţată şi de curajoasă e ea, se umila în pene şi se uîta de sus la toată lumea. Era ferm convins că Liza nu poate pieri, că-l va regăsi neapărat

pe talcă-său.

— Aşa ne-a fost înţelegerea, — spunea el. — Şi apoi întreba : de ai tăi ce mai ştii ?

— Cred că sunt la Samara.

— Greşit crezi. Or eă vie şi ei.

— Or să vie, dacă nemţii n'au tăiat cumva drumul eşalonului.

— Or să se strecoare printre nemţi. Credinţa mea e că
Liza va veni odată cu ei. Pentru ea nu e mare greutate să-i aducă până aici.

Parhomenco era mulţumit. Totul mergea bine. Era înconjurat de oameni destoinici, poate cei mai destoinici din Ucraina. Singurul lucru oarei apăsa era gândul dureros la ai ■săi. Nul prea nădăjduia că ei ar fi putut scăpa de nemţi... De câte ori îl frământau astfel de gânduri, cared turburau mai ales' noaptea, inima-i înceta să mai bată, sărea ca ars, ieşea pe platforma vagonului, unde rămânea mult timp privind în largul câmpiei. Stepa se întindea tăcută, istovită. Din când în când, trecea câte o patrulă. În depărtări, înălţându-şi 1 undite tremurătoare, ardea un foc de ierlburi. Undeva necheza un cal. Văzduhul mirosea a umezeală. Parhomenco revenea în compartiment. Deasupra lui, pe patul de sus, domneau soldaţii, iar în faţă, şeful statului major. Parhomenco se culca, încerca să adoarmă, dar nu izibutea şi ieşea din nou pe platformă. Acolo, culcat cu capul pe benzile unei mitraliere, dormea un Flăcău voinic, cu părul bălai. Auzind paşi, acesta '.înălţă capul şi spuse:

— Până acum stăm bine, tovarăşe Parhomenco. De-am avea şi nişte tutun... — Şi acest ,,de-am avea” îl rostea cu atâta sete, de parcă îi clănţăneau dinţii ca'n friguri. Cele şaizeci de eşaloane dormeau adânc, încrezătoare atât în forţa ior, cât şi în 'sentinele. Şi era plăcut să simţi în jurul tău această ■siguranţă, această forţă de neclintit fără niciun fel de slăbiciuni. Erai îndemnat să răspunzi printr'o faptă măreaţă, a •cărei amintire să rămână nepieritoare.

Mijeau zorile. Ici, colo, se iveau pe cer dungi portocalii ; zările însă rămâneau învăluite într'o negură violetă. Parhomenco îşi simţea încinsă întreaga făptură, de parcă ar fi stat în bătaia unei raze de soare, care-l lumina întocmai ca pe un nor.

— Nu te mai frământa, nu mai face eforturi, Lavruşca, — îi spunea Voroşilov, cercetându-i faţa, când se adunau dimineaţa la ceai. — Şi o sabie se moaie, dacă o încingi prea tare.

— Dacă-i vorba de efort, — răspundea el, -- n'avea nici© teamă, lucrez doar atât cât ma simt în stare. Iar dacă obrajii îmi dogoresc, asta-i din cauza ţelului. Ţelul e fierbinte. Dogoarea[1] lui se simte până departe.

În apropierea teraisamentului căii ferate care ajungea până la Don în locul unde mai înainte era podul, se afla un gorgan[6]) străvechi, înalt. De pe acest gorgan, statul major cerceta podul aruncat în aer de cazacii albi. To't acolo, Par- hoimenco află că pe poziţii fusese văzută o fată, care spunea că este Liza, fiica lui Lamâcev. Lui Parhomenco îi svâcni inima de 'bucurie. Fixându-şi privirea pe podul distrus, se gândi : ,,yNu cumva i-a adus şi pe ai mei ?”

4

Se crăpa de ziuă. Prin stufăriş mai pluteau trâmbe de ceaţă. De pe culmea gorganului se distingeau! arcadele mijlocii ale podului, cufundate în apă. Deiasupra lor clocotea Donul. Din cele povestite, se ştia' pe poziţie că inginerul liniei considerase drept cea mai de seamă obligaţie a sa vopsirea podului. Şi podul a fost vopsit cu atâta grijă în cenuşiu, încât şi prin apă se vedeau reflexele întunecate argintii ale bolţii lui.

— Ce să (facem ? — zise Voroşilov. — Va trebui să-i batem încă odată pe cădeţi. Haideţi, tovarăşi, să întocmim un plan de apărare circulară a podului.

Printre cei din statul major era şi un cantonier. Avea faţa liniştită ou. o barbă roşie, crescută în dezordine, era desculţ şi numai în izmene. Acesta zise:

— Păi ce fel de pod e ăsta ? l-a rălmas doar numele. Podul e pod, atunci când este întreg.

— O să 'fie întreg, — hotărî Voroşilov. — Vom stăvili Donul şi vom pune şine de cale ferată.

— Donul ? — întrebă nepăsător cantonierul. — Să stăvileşti Donul ? — Păi nici nu-i dai de fund. E’n stare să te ia şi să te ducă până la Rostov.

— Dar atunci cutai au fost puşi prima dată pilonii ?

— I-au pus inginerii. Ei beau câcao din crătiţi de aramă şi aveau tot oe ie treibue, pe când voi ce aveţi — numai mitralierele.

Voroşilov se întoarse spre inginerul liniei. Acesta era blond, cu ochi mici, tulburi, ca nişte afine. Inginerul, împreună cu ceilalţi, raportase în scris că pentru „ridicarea terasamen- tului şi punerea şinelor cu scopul de a restabili circulaţia pes'te Don” e nevoie de o lună şi jumătate. Se vedea clar că el este de acord cu cele spuse de cantonier.

---

6 *Gorgan* — **rldicătură de pământ în formă de mdvUă, despre care se crede că ar fi un străvechi mormânt funerar. (N. trad.)**

Voroşilov, apăsând uşor pământul cu tocurile, ca şi cum' i-ar fi încercat soliditatea, întrebă :

— Ar ajunge gorganul ăsta pentru a stăvili Donul ?

Inginerul măsură din odhi pământiul, apoi apa :

— Cred că ajunge, tovarăşe comandant.

—. Vă ondon să mutaţi gorganul în Don.

— Am înţeles, tovarăşe comandant de armată.

— Astupaţi apa cu pietre şi pălmânt. Dacă prin împrejurimi se alflă case de piatră, dă'râmaţi-le în râu. Când suprafaţa va ieşi cu un metru şi jumătate deasupra apei, aşezaţi pe acest etaj bârne de lemn puise în cruce una peste alta.

— Daţi-mi voie să raportez : bârne de lemn...

— Bârne de lemn luate delà casele dărâmate, delà şure, magazii, — delà tot ce poate fi dărâmat. Pe aceste bârne vom trece garniturile.

— Am înţeles, 'tovarăşe comandant.

Voroşilov, trăgând în sus izmenele cantonierului, care ameninţa ' să cadă, îi spuse :

— O să te mai plimbăm, moşule I

■ Apoi, întoncându-se din nou epre inginer :

— Ce termen să fixăm ?

— Două... luni... o lună jum'ate... — spuse încurcat inginerul, gândindu-se că ar fl nevoie pentru treaba asta, chiar şi de trei luni. Pe de altă parte, însă, spera că voinţa îndârjită a acestor oameni neobişnuiţi va înfrânge greutăţile. Şi, gândindu-se, el adăugă : Da, în mai puţin de o lună şi jumătate e cu neputinţă. Avem unelte puţine, apa e repede...

— Dar dacă ne dăm toată osteneala ?

Inginerul dădu din umeri, de parc'ar fi vrut să spună : „Eu ştiu că ne vom da osteneală, însă natura e natură”. Voroşilov îl privi fără a spune cetva, ca şi cum i-ar fi reproşat: „O fi natura-natură, dar şi omul e om ; şi omul e o fiinţă atot* puternică”. Apoi rosti hotăflît :

— Sunt multe greutăţi, văd bine. Trebue să ne dăm •osteneala şi să construim podul în două săptămâni, cel mult trei. Entuziasmul bolşevicilor şi al minerilor din Doneţ poate învinge şi greutăţi mai mari. '

Şi plimlbându-şi privirile pe feţele tuturor, adăugă :

— Aşa dar, tovarăşi, începem aplicarea circulară şi construcţia podului.

5

Parhomenco galopa prin stepă, grăbind căruţele care i se părea că

merg cam în silă la[1] apărarea circulară a podului, dincolo de care se întindeau câmpiile. Le ţinea oamenilor cuvântări scurte, precizând că pentru succesul ,jpietrei de temelie" a Donului e nevoie de oameni, căruţe şi animale — toate forţele disponibile ale armatei. În cele din urmă ajunse la ultimul convoi.

În jurul unui foc înteţit se aflau câţiva flăcăi înarmaţi cu suliţe, printre care şi comisarul politic Vofcov. Era un .om bolnăvicios, palid şi în aparenţă nervos — dar care totuşi,- după spusele tuturor, se remarca printr'o rară stăpânire de sine. Sprijinit de un car, el răspundea fără grabă la întrebă-, rile ţăranilor. Când îl recunoscu pe Parhomenco, duse mâna. la cozoroc.

— Socotim, tovarăşe împuternicit, că mâine o să mai aducem- încă trei sute de -căruţe, — zise el cu o voce joasă, ieşită parcă din fundul pieptului.

Ceva mai departe de convoiul de căruţe, stătea trântit jos Terentie Lamâcev. Nu era singur.

— Vino încoace, Alexandru Iacovtevici, — îl chemă el f'luturându-şi cascheta. — Am întâlnit-o pe fiică-mea. Sărbătorim întâlnirea.

Parhomenco opri calul. De pe zeghea aşternută, se ridică, o fată slabă şi riolănoasă.

— -Pe ai mei nu i-aţi întâlnit? — i se adîesă el Lizei.

— Am trecut dinadins pTirr gară, Alexandru Iacovlevici. Am fost şi la Millerovo şi mai departe. Dar n'am auzit nimic despre ai' dumitale. Am auzit vorbindu-se că trenul s'ar fi strecurat printre nemţi în Rusia.

— N:u-ţi spuneam eu ! — exclamă Lamâcev. — Tocmai eL să nu se strecoare!

Parhomenco oftă şi coborî din şea.

— Povesteşte-mi, — stărui el, privlnd-o ipe Liza.-— Cum *o* duc oamenii pe acolo? Ce se mal aude?

— Am veinit după dumneata ca după ecou, — răsipunse fata cu un zâmbet sfios pe buZe. — Oamenii o duc rău de tot.

Se mai auzeau ¡plesnind 'bice, răsuna pe alocurea câte un „hăiscea", mai cădeau. încă la pământ juguri. Fumul verzui- cenuşiu, n©deosebit întru nimic de culoarea ierbii, căpătase miros. Carele se aşezaseră într'un cerc compact, sentinelele înarmate cu carabine se aşezaseră la pândă pe dealuri, iar în văgăună, pe lângă podeţul deabia construit, se strecura patrula convoiului de căruţe. Flăcăii, , cu Chipie soldăţeşti, cu piepturile bombate şi buzele strânse, ţineau cu îndemânare suliţele proptite în şold şi treceau în trap, mândri nevoie mare.

Parbomenoo stătea lângă un butuc înalt, ascultând cum prin iarba înaltă şi grasă din fundul văii, abia curgând, un pârâiaş se, strecura cu

susur înnecat.

— Aţi recunoscut diru'mul până la apă ? — întrebă Parhomenco pe flăcăul care conducea patrula; mândru de Chipiul său străpuns de gloanţe în mai multe locuri.

— D’apoi cum ! Ne-am descurcat noi, Alexandru Iaoo- vlevici.

— Dar culm văd eu, aţi schimbat taurii pe cai ?

. — ¡Ce să facem ? — răspunse flăcăul, desfăcând cu pieptul calului âlunişul care foşnea. — După cum avem nevoie şi noi, dar am raportat...

Vocile oamenilor şi tropăitul cailor se stinseră aproape îndată în aluniş. Dintre ierburi ieşi la pârâu Vasia Gaivoron, cu un ceainic în mână. Ţinându-şi „coltul” cu mâna stângă, el cufundă grijuliu ceainicul die tablă albă în apa cu luciu de tinichea. 11 auzi pe Lamâcev plescăind cu poftă din buze, în timp ce bea ceai. El îi spunea Lizei:

— Pe lângă bluză, şeful aprovizionării ne-a eliberat şi două litre de bomboane. Ia fetiţa, ia...

Cu un gest larg, aşa cum făcea deobicei totul, el îi întinse punga făcută din jurnal. Fata luă o bomboană şi o vârî cu grijă în , gură. Nu prea-i plăceau bomboanele, dar trebuia să se poarte drăguţ cu cei care o întâmpinaseră. Sugând bomboana, ea ghici tristeţea lui Parhomenco şi spuse cu voce tare :

— Eu cred că ai dumitale, Alexandru' Iacovlevici, s’au dus drept la Samara.

— Îţi mulţumesc, Liza, pentru vorba asta, — mormăi Parhomenco cu o voce surdă.

Şi se răsuci pe jumătate spre căruţe. Dintr’acolo, despicând pârtie prin florile vinete-liiliadhii de salvie şi stârnind puiul de păpădie, venea spre ei mai marele convoiului, un ţăran în vârstă, cu mustăţi ninse, uşor rumenite de reflexul bondurilor largi ale pălăriei sale de paie.

— Poftiţi în cerc, tovarăşe comandant! — îl îmbia acesta/ arătând spre căruţe. — Poftiţi în locul de cinste, să mai vorbim despre prdblema internaţională.

— N’am timp, tătucule, — refuză Parhomenco. — Mă dhiamă Donul. Ne-ain abătut pe-aici ca s’o întâmpinăm pe fata lui Lamâcev. La voi în eşalon se plâng oamenii ?

— Eb, nu chiar atât de amar, — răspunse într’o doară bătrânul.

— Dar nu cumva copiii sunt bolnavi de pântece? Nu cunwa muierile se plâng? Las’ că ştiu eu!, aţă nu-i, sarea n’ajungei, iar podul de pe Don e aruncat în aer... Aşa-i ?

— Toate-s adevărate. Muierile vorbesc... Pe câte unele le dor umerii, le-iau ros curelele desagilor...

— Ar fi bine să stai de vorbă cu ea, să vă mai sfătuiţi, — spuse

Parhomenco, arătând spre Liza.

înaltă şi slabă, cu odhi mari care, din caUza oboselii şi a nesomnului, semănau cu două bucăţi de chinoroz albastru uscat, Liza stătea lângă spătosul său tată. Alături, desculţi şf plini de praf, erau culcaţi, gata să adoarmă, cinci băieţaşi care părăsiseră trenul împreună cu ea. Erau copiii minerilor plecaţi cu coiloana lui Voroşilov. Feţele lor se vedeau brăzdate de încordare, de parc'ar fi stat pe marginea unei prăpăstii fără fund şi marginea[1] acelei prăpăstii s'ar fi clătinat sub picioarele lor. Primejdiile prin care trecuseră pe drum, frica, ameninţările, bătăile, şi lătratul câinilor de prin staniţe, aveau să-i urmărească multă vreme până şi'n vis.

Vasia Gaivoron aprinse foc într'o groapă şi atârnă ceainicul deasupra lui. Lângă podeţ caii îşi zornăiau alene lanţurile cu care erau priponiţi. Lăcustele săreau uneori drept între flăcări, .unde îşi găseau moartea într'o clipită. Vasia punea pe foc crengi uscate, privind-o cu insistenţă pe Liza. Sprâncenele i se mişcau pline de încordare, de parcă nu s'ar fi putut încă obişnui cu privirea cea nouă şi încondiată a ochilor. Din când în'când, câte unul din băieţaşi îşi ridica turburat capul şi o căuta din odhi pe Liza. Privirea fiecăruia semăna cu privirea lui Vasia.

„Bine, dar toţi sunt îndrăgostiţi de Liza", — constată Parhomenco, şi constatarea asta îi făcu plăcere.

Viaţa trece, şi trece iute! Cu vreo lună şi jumătate în urmă, când începuse retragerea şi mergeau prin valea cu cernoziom gras. a râului Calitva, acelaşi Vasia Gaivoron spusese văzând zăpăceala din spitalul de campanie: ,,Ehej, de ar fi aici Liza Laimîâceva... Ar fi arăt ait ea cum să meargă treburile strună !" La auzul acestei exclamaţi i, Parhomenco se gândise că Vasia regretă mai mult că părăsise Luganseul, decât alb sen ţa Lizei. Şi l-a întrerupt cu asprime, iar Vasia nu. mai adăugase nimic. Acum însă Parhomenco înţelegea că lui Vasia îi ifusese dor de dânsa, vrând s'o ştie alături — astfel că-i greu să se ştie a cărui chemare a fost mai. însetată : a tatălui sau a lui Vasia.

O lăcustă fu gata să sară în foc. Parhomenco o prinse din s'bor. De dimineaţă încă, Vasia ar fi spus că acolo unde sunt multe lăcuste, trebue să fie şi mulţi grauri roşii şi le-ar fi descoperit negreşit cuiburile. Dar acum se uita ia lăcusta din palma lui Parhomenco fără s'o vadă.

Liza povestea cu glas scăzut cum treceau ei prin staniţe, cum se ascundeau prin lozniţe, cum se prefăcea oarbă, iar copiii o duceau de mână. Odată plecaseră spre Haier şi aproape de Arjanovscaia i-au ajuns din unmă nişte trăsuri cu ofiţeri nemţi. Trăsurile s'au oprit lângă ei. „Hait ! se înfricoşase Liza. M'au recunoscut". Dar nemţii voiau numai să-i fotografieze pe cerşetori.

— Da, a fost greu, vrasăzică, — zise Lamâcev, şi pe faţa lui se citea bucuria.

Vasia îi turnă lui Parhomenco ceai dintr'o cană mare de tablă şi-i dădu o bomboană. Parhomenco luă ceaiul şi bomboana. Liza îşi plescăi buzele de plăcere, făcând ochii mici şi râzând. Ţinea pe genunchi bluza de stambă roz .primită în dar delà tatăl său şi pe care o mângâia din când în când. Se treziră şi băieţii:' Vasia- le turnă şi lor ceai. Nemaiputându-se abţine', începu să se laude că a doua zi aveau să aibă dropii la masă. Alioşa, un băieţandru de vreo şaisprezece ani, pistruiat şi cu umerii obrajilor ieşiţi, având şi un nume ciudat de familie, — Uvalca — spuse răutăcios că nu-i chiar atât de greu să împuşti o dropie. Dar ia să'ncence să împuşte o căprioară ! Se vedea că e gelos pe Vasia din pricina Lizei. Celălalt, însă, păru că nu observă nimic şi răspunse •.

— Dropia într'adevăr nu-i mare lucru s'o îimipuşti. Dar să. vedeţi ce o să fie mâine pe Don... Aţi fi trecut voi prin multe,, numai că prilej să rămâneţi cu gura căiscată n'aţi avut... mâine, însă, ehei!...

Parthomenco se sculă în picioare şi-şi întinse oasele. Soldatul de ajutor alergă să desleige caii. Bătând-o Uşurel pe fiică-sa pe spate, Lamâcev zise cu blândeţe:

— N'ai să ne poţi povesti toate, sufleţelule! Te-ai odihnit? Hai să mergem să privim Donul. Veneam încoace alun- gându-i .pe cazaci şi când ajungem, ce să vezi? — podul rupt în două.

Şi cu mâinile sale scurte şi puternice, el arătă cum era frânt în două podul de peste Den. Însă Liza nu înţelese spusele tatălui său. Grăbindu-se să termine povestirea, ea adăugă::

— ...Da. Şl s'a mai auzit că la Ţariţân a sosit comisarul poporului, Stalin.

Parhomenco întrebă iute şi atâ't de brusc, că fata tresări :

— Stalin ? Cine spune ? Unde ? În ce staniţă ?

— Am auzit vorbindu-se ieri la Ieruslanovscaia.

Parhomenco se apropie repede de dânsa.

— Cine vorbea ?

— Un cazac fugit din prizonierat sau poate că nişte ofiţeri, — răspunse fata ou sfială, dându-şi seama că'n graba, întâlnirii cu taică-său scăpase din vedere să comunic© evenimentul cel mai însemnat.

Paiihomenco îşi strânse mâinile.

— Eih ! Iată despre ce trebuia 6ă întreb. Iar 'tu-mi vorbeşti despre revoltele din Ucraina. Ştiu eu şi fără tine că sunt revolte. Un singur cazac vorbea despre Stalin ? Sau mai mulţi ?~

— Da, vorbeau câţiva...

— Câţiva oameni 6au câteva sate?

— Şi oameni şi sate!

— Şi în câte sate ai auzit vorbindu-se?

Liza surâse stânjenită, căutând sprijin spre tatăl său.

Lamâcev îşi încleştase fălcile. 11 jignea tenul aspru cu care i se adresa Parhomenco fetei obosite, dar în acelaşi timp d înţelegea ce forţă uriaşă pentru armată însemna prezenţa la Ţariţân a comisarului poporului, Stalin, prietenul şi discipolul lui Lenin.

Însă fata îşi reveni repede şi, ou ajutorul băieţilor, îşi reaminti precis, pe cine şi unde i-a auziit vorbind despre sosirea lui Stalin la Ţariţân. Parhomenco îşi sooa-se cascheta şi luă un creion. Vasia ţinea drept făclie o creangă aprinsă de stejar. Parhomenco îşi' însemnă 'tot ceea ce spusese fata, cu toate că şi fără asta ţinea minte fiecare cuvânt. Când tot cozorocul fu acoperit pe dos cu litere mici şi neciteţe, Parhomenco îşi puse cascheta pe cap şi strânse mâna Lizei.

Fata .îngăimă ceva cu o voce emoţionată. Parhomenco încerca să-şi înChipue cum umblase fata asta zile şi nopţi pe drumuri de stepă, cum se oprise pe la casele chiaburilor să ceară o bucată de pâine şi cum primise în loc refuzuri grosolane. Parhomenco îi cunoştea bine pe aceşti câini lacomi şi graşi care huzureau[1] în casele lor cu câte trei fereşti şi cer- dacuri vopsite în galben. Şi imediat îşi aminti cu plăcere de câte ori, în cursul acelei luni, aceşti' câini graşi şi lacomi mâncaseră bătaie.

Lângă una din căruţe, reflexele roşii ale tocului luminau o cămaşă albă din pânză de în şi o spinare slalbă şi încovoiată. O mână se mişcă, făcând semnul crucii. La ultimele cuvinte ale comisarului politic, se întoarse şi bătrânul cu barba sură care se închinase.

— Cel puţin să slujiţi o liturghie înainte de începere. Doar e lucru mare. Veţi pune stavilă Donului!...

Uitându-se chiorîş la cel ce se închina şi încordând frâul, ca să' meargă calul mai încet, Parhomenco zise:

— Popii spuneau (înainte că toţi oamenii sunt egali, chipurile, pentrucă voinţa domnului le-a dat aceiaşi suflet. Eu cred că până şi acest bătrân îşi dă seama acum că dumnezeu a lucrat murdar. Iar poporului nu-i place lucrul făcut fără socotinţă. Poporul va stăvili Donul şi va spune: „Pentru ce să mă las în voia domnului care a lucrat atât de piost? Că doar cu „egalitatea” lăsată de dumnezeu nu faci niclo treabă. Tot egalitatea noastră, a oamenilor, e cea bună. Mai bine mă las în voia mea omenească, nu-i aşa ?”

Lamâcev îl înţelese în felul său şi râse.

— Vino lai mine câ peţitor, Alexandru .Iacovlevici, voi avea încredere în orice mire trimis de tine !

El îşi apropie calul de al lui Parhomenco şi-i puse pe ge- nundhi palma sa lată, puternică şi caldă. Vreo două ore merseră astfel călăreţii, la pas, fără grabă, respirând cu nesaţ mireasma proaspătă a pelinului. Cerul se înălbăistri. La sud licări ceva, aidoma zorilor, poate reflexele focurilor de lângă pod. Din văi se auzeau din ce în ce mai des strigătele

sentinelelor. Se apropiau de Don.

— Eu o iau la stânga, — zise Lamâcev. — Aşa dar, Alexandru Iacovlevici, trimit cinci sute douăzeci de muncitori.

— Ai mai găsit douăzeci ?

— Mi-am făcut socoteala că ariergarda se poate lipsi de ei. — În întuneric se auzi plescăitul ibuizelor lui groase, ca şi cum număra ceva, a'poi adăugă': — Iar vitele, le dau pe toate. Trebue să le primească. Doar n'atti să i le d'au de zestre fetei. Eu am nevoie de pod şi nu de vite.

Tăcu[1] un timp, .apoi tot el spuse cu timiditate:

— Pe fiica mea unde ai ide gând s'o foloseşti ?

— La spitalul de campanie, — spuse Paiihomeneo.

— ¡Nu crezi c'ar fi mai bine s'o trimiţi să arunce împreună cu Ibăieţii 'bolovani în Don?

— Lângă patul 'bolnavilor va fi mai pricepută. A venit bucuroasă şi apoi e la fel de grijulie ca şi tine.

— Fără să fii grijuliu, nu poţi trăi, — oftă Lamâcev. — Rămâi cu[1] ibine.

Şi se îndepărtă. Dar deodată, oprindu-şi calul, îi strigă de departe :

— E aidevăra't că s'a făcut propunerea să căutăm un vad, să părăsim eşaloanele şi să ne continuăm marşul spre Ţari- ţân? La ce Ibun să aşteptăm; două luni până se construeşte podul?

— Asta nu se poate, — .spuse tăios Parihomenoo. — Podul îl vom construi !

— Şi eu cred oă-l vom construi, — îi răspunse Lamâcev pe acelaşi ton tăios. — Noroc, Alexandru Iacovlevici !

— Noroc, Terentie Savioi!

Porni în galop, dar iarăşi opri calul.

— Acum ¡trei zile am visat usturoi şi asta se zice că'nseam- nă singurătate. Ce zici de prevestirea asta ?

— Nu mai crede în vise, încrede-te în salbie ! — îi strigă Parhomenco.

— Şi asta-i adevărat! De gânduri îmi vâjâe capul ca un stup de albine.

6

Depăşind căratele încărcate cu buşteni şi cu scânduri bine geluite, care albia de curând slujiseră' ca pardoseală, cu cărămizi purtând încă unme de var şi cu ¡bolovani, — răspunzând mereu la plângerile oamenilor, ¡făgăduind să le trimită lopeţi, topoare şi ¡fierăstraie,

Parhomenco sosi la cortul comandantului armatei.

Cortul, înconjurat de. ciulini striviţi în picioare, se afla cam la o sută de metri de gorganul pe jumătate surpat şi de culoarea dqpului ar.s. Focuri multe luminau movila. Fulgera oţelul lopeţilor, pământul cădea în roabe, supraveghetorii înjurau...

Aripa din spre movilă a cortului era dată înlături. La intrare, chiar lângă ţăruş, un soldat dormea cu capul pe pământul gol şi cu gura larg deschisă. Vonoşilov şedea pe un sac cu pământ şi, făcând din când în când schime de nemulţumire, examina raportul privitor la lucrările executate în timlpul zilei. La picioarele lui se găsea un felinar aprins. Lângă felinar, scăî- pinându-şi arareori fruntea cu creionul, stătea pe jumătate culcat, Rudnev, şeful statului major. El pregătea planul atacului care urma să se dea a doua zi iîn direcţia staniţei Nijnecirscaia, împotriva poziţiilor principale stăpânite de unităţile cazacilor alibi.

Recunoscând paşii lui Parhomenco, Voroşilov întrebă fără să ridice capul:

— Câţi oameni au lucrat *azi* la pod, Lavruşca ?

— Nouă sute ¡douăzeci şi şase, — răspunse, Parhomenco.

— Dar ce ai, că vorbeşti de parcă ţi-au murit toate neamurile? — îşi înălţă el privirea către Parhomenco. — Ce te frământă ?

Deodată Voroşilov sări în picioare şi-l „apucă pe Parho- menoo ide mâini.

— Ce este ? Ce s'a întâmplat ?

— Am aufcit eă Stalin ar fi la Ţariţân, — rosti apăsat Parhomenco.

Liniştea care se lăsase 'brusc îl trezi pe Soldatul ¡delà intrare. Acesta ise sculă în capul oaselor, îşi -frecă odhii şi începu să bombăne, supărat, la cineva care se apropia, din întâmplare, de cortul, supraveghetorul ui.

— Eşti sigur?

— Au spus-o diverşi oameni, în patru staniţe. Voi controla.

Ruidnev scoase din buzunar o cutiuţă de tablă cu mahorcă, un igh-emotoc de hârtie de ziar şi se apucă grăbit să-şi răsucească o ţigară groasă. Soldatul îi apropie 'felinarul cu uşiţa deschisă, trăgând cu putere în piept, Ruidnev îşi aprinse ţigara. Faţa luminată de pâlpâirea gălbuie a flăcării exprima o atenţie încordată.

Voroşilov se aşeză pe sac. Punându-şi planul pe genunchi şi lovindù-l uşor cu degetele, îi spuse lui Parhomenco:

— ,În zori vom porni spre Nijnedrscaia. Trebue să le dăm cadeţilor o lecţie bună. S'or sătura ei să ne mai împiedice lucrul la construirea podului.

Lovind apoi cu mai multă putere hârtia, adăugă zâmbind:

— Aivem ce raporta tovarăşului Stalin-,

Apoi se lăsă uşor pe spate şi, privind în ochii lui Parhomenco, adăugă :

— -Aşa să-i şi raportezi : dimineaţa ne batem, iar seara astupări.Donul. Probabil că ne vom întâlni acolo.

— Am înţeles, tovarăşe comandant ! — răspunse Parhomenco. — Pot pleca?

— încotro? — întrebă Voroşilov râzând.

— Unde mi-aţi ordonat.

— Şl unidie ţl-ahi ordonat?

— La Ţariţân, la tovarăşul Stalin.

— Da' o să ajungi?

— De vreme ce aţi ordonat, voi ajunge!

— Or .să te prindă cadeţil ,şi-au să-ţi facă pielea curele.

— Dacă mor, să daţi de veste şi alor mei, la Samara, — vorbi Parhomenco liniştit. Curajul şi simplitatea sa uimiră

într'atât, chiar pe aceşti oameni (deprinşi cu fapte de o bărbăţie neobişnuită, încât în cort se aşternu[1] din nou tăcerea. Abia duipă cinci minute Rudnev murmura:

— Eşti un om admirabil, Lavruşa !

Parbomenco părăsi cel dintâi cortul. Cât timp stătuse în cort;, soldaţii săi de escortă adormiseră lângă cai. Nimeni din ariergardă nu venise şi totuşi întreaga tabără, cât era ea de mare, alflase că de cealaltă parte a Donului, dincolo de stepă, la Ţariiţân, se petrece un fapt hotărîtor care se va răsfrânge inevitabil asupra soartel fiecăruia dintre muncitorii ocupaţi cu zăgăzuirea (fluviului sau cu apărarea zăgazului. Numele lui Staiin îl rosteau puţini, de teamă să nu dea greş ; în scihimb vorbeau cu toţii de o nesfârşită dragoste despre Ţariţân şi despre puterea acestui oraş, de parcă ar fi aifLat-o abia acum.

Un bărbat scund vorbea lângă un foc de vreascuri, subli- niindu-şi spusele cu scârţâitul Iferăstrăului.

— Ţariţân, ehei! Ţariţân, mai fraţilor, ăia-i punct de tranzit!

— Aşa ! — zise plin de respect un om .cu trunchiul bronzat, care-şi lepădase cămaşa, uscându-şi-o lângă foc laolaltă cu celelalte rufe spălate. — Ştiu şi eu că-i punot de tranzit.

— Acolo, măi frate, vin toţi cărbunii din Donbass, vine şi pâine. Se aduc toate lemnele din miazănoapte. Iar în orăşelul Nobelevsc e atâta petrol, de poţi să înneci câmpia întreagă şi să-i arzi pe toţi cadeţli ca pe nişte ploşniţe.

— Să dea dumnezeu, — spuse oel în pielea goală, a cărui admiraţie pentru Ţariţân creştea pe măsuţă ce-i. scădea respectul pentru talentul de vorbitor al tovarăşului său. — Dar ia spune-mi, câţi muncitori sunt acolo?

— Cred c'or fi cincizeci de mii.

— Putere, nu glumă! Ce tot îmi dai zor cu petrolul? Ce dracu' să fac cu gazul, dacă n'aire cine să-mi fabrice lampa ?

În jurul afltui .foc şedeau sprijiniţi în lopeţi, ca şi cum n'ar fi fi vrut să le lase din mâini, nişte muncitori, ascultând atât de încordat pe un vorbitor, că nici nu observară apropierea lui Par* homenco. Vorbitorul, un tip gras şi păros, cu veston de,învăţător şi pantaloni de cavalerist, cuvânta cocoţat pe o roabă. O femeie cu bluză verde îi lumina capul cu flacăra unui felinar. Se vede că-l întrebau pe orator fapte din istoria Ţariţânului. Pare-se însă, că el era profesor de fizică. îşi muncea totuşi

creierii să-şi mai aducă aminte câte ceva despre trecutul oraşului.

— Pe locul unde se înalţă acum 'biserica Sfântul Ioan Botezătorul, — povestea el — exista odinioară palatul lui Batâi...

— Ia uite unde a ajuns, scârnăvia ! — exclamă cineva din gloată: ,

— În itimpul răscoalelor populare, tovarăşi, Stenca. Râzin a pus stăpânire pe Ţariţân. El a sdrobit trupele ţarului la şapte kilometri mai sus de oraş. În afară de asta, oraşul era vizitat adesea de'Petru cel Mare. Îi plăcea oraşul. Ca semn de bunăvoinţă îi dădu şapca şi baston.ul său. Iar întregul oraş îl oieri împărătesei. În alfară de aceasta, Ţariţânul a mai. fost asediat şi de Pugacev...

— Asta o ştim ! Mai departe !

— Iar în ceea ce priveşte monumentele vechi, nu găsim **a-** colo altceva decât şapca şi' bastonul lui Petru cel Mare... Şî iată, tovarăşi, trecând la clipa de faţă vă voi spune că trebue să ne batem cu străşnicie !...

— Aşa-i!...

— Hai, mai spune!...

În fierăria improvizată, un băieţaş slăbuţ trăgea de frânghia foalelor. Cărbunii se aprindeau şi se stingeau, ba luminând, ba lăsând în întuneric figura aspră a [fierarului, săpată parcă şi ea în metal: În opinci -şi ou pieptul acoperit doar de o cămaşă ruptă, jucându-se cu ciocanul, meşterul vorbea cu câţiva oameni până la care lumina jăratecului din vatră nu ajungea şi care îşi trădau prezenţa doar prin oftaturi.

— Am lucrat, [fraţilor, — spunea el, — şi la o uzină franceză de oţeQ, am descărcat şi petrol din şlepuri în cisterne, şi smoală am cărat, şi pepeni, şi grâu, şi peşte, dar aflaţi de la mine că nicăieri nu se aflâ oameni mai uniţi decât ăi din Ţgriţân.

— Ba cei din Lugansc sunt şi mai uniţi, — rosti un glas din întunerec.

— Nu vreau să jignesc Luganscul, dar la Ţariţân, dacă te-,ai îmbolnăvit, aleargă toţi să te ajute.

— Ai ifost şi 'tu bolnav ? — îl întrebă acelaşi glas pătimaş.

— S'a întâmplat... Odată mi-a prins mâna roata de la motorul de tăiat lemne...

— Şi pac, s’a rupt roata în două !

În întuneric se auziră hohote de râs. Băieţaşul încetă să mai mişte foalele. Flăcările luminară toată figura fierarului şi o pereche de cizme lungi şi roşii. Lumina căzu pe botul calului. 11 recunoscură pe Parhomenco. Vocea pătimaşă strigă :

— Tovarăşe împuternicit special, e adevărat că ta Ţariţân a venit comisarul poporului, tovarăşul Stalin ?

— N’avem încă informaţii precise, — răspunse Parho- menco.
— Şi când o să le avem?
— Cred că peste vreo cinci zile.
— Ehei, tovarăşe Parhomenco, dacă am avea tutun!...

7

Statul major plecă pe poziţii încă înainte de a se lumina de ziuă. O rouă deasă căzuse peste noapte şi focurile mari, pe jumătate stinse, fumegau. Oamenii dormeau unde şi cum nimeriseră '— în căruţe, lângă căruţe, sprijinindu-şi capul pe roabe, pe tărgi. De le-ai fi văzut chipurile, ai fi putut citi pe ele tot sentimentul de Ibucurie şi nădejde pe care nici somnul nu-l amorţise.

La vreo zece kilometri de tabără, statul major întrecu o coloană de trăsuri-amibulanţe. Parhomenoo se auzi strigat din prima trăsură. În acelaşi timp, Vasia Gaivoron îi şopti ceva ta ureche, cu glasul sugrumat. încă nelămurit, Parhomenco se opri în dreptul trăsurii. De sub coviltirul de pânză străluciră doi ochi albaştri, cunoscuţi. Razele soarelui se răsfrângeau în lumini trandafirii pe pânza coviltirului.

— Cum ai reuşit să te instalezi în trăsură ? — o întrebă Parhomenco pe Liza. — Probabil că n’ai dormit.

— Ba am şi dormit, — răspunse Liza drăgăstos, zâmbind cu toată faţa, lui Vasia Gaivoron. — Mergem chiar până la Nij- necirscaia ?

— Şi mai departe, — spuse Parhomenco glumind şi strunind hăţurile.

Calul o porni în trap întins. Statul major se pierdu din vedere.

Liza ştia prea bine că ofensiva se va îndrepta în direcţia Nijnecirscaia. Cele văzute şi auzite în staniţele căzăceşti o năpădiră cu p amintire atât de groaznică şi respingătoare, încât dori din toată inima nimicirea totală a vieţii ticăloase şi josnice de proprietate .particulară. Ardea de dorinţa să povestească cele văzute, dar i se părea tot timpul că nu găseşte cuvintele şi imaginile de care avea nevoie. I se părea ciudat că i s’a arătat curii trebue să înveţe oamenii, dar nimeni n'o llămurise cum să exprime 'faptul cel mai important, — înjosirea şi batjocura omului, suferinţa şi asuprirea lui.

Acum doi ani, Liza locuise câtva timp în staniţa Nijnecir- scaia. Grădinile şi viile bogate din partea locului erau străbătute de două râuleţe care se vărsau în Don. Acolo viaţa îşi urma cursul ei liniştit şi lânced. Vedea parcă cele trei biserici masive clădite dintr’un soi de cărămidă mare şi neobişnuit de tare; a- tunci când de pe grinzile de sus

s'a prăvălit odată o stivă de cărămizi, niciuna din ele nu s'a spart şi răsunau de parcă ar fi fost de metal. Băcăniile şi hambarele erau pline de grâu, de lână, iar berea de la fabrică era aşa de tare încât dintr'un singur pahar se îmbăta chiar şi un băutor !... Cazacii chiaburi din Nijnecirscaia îi dispreţuiau pe ceilalţi; prin staniţa lor umblau cu ochii larg deschişi, dar cum treceau de pragul staniţei începeau să le mijească ochii a dispreţ. Pe argaţi îi snopeau în bătăi, iar pe nevestele acestora le siluiau, lucru de care erau mândri.

Abia ajunseseră unităţile în câmpie, trecând printr'o râpă şi întorcând flancul drept spre râu'leţul şi mlaştina care se vedeau în depărtare, când din iarba înaltă de statura unui om apărură lanţurile de infanterişti cădeţi. -Chiar fără binoclu puteai număra şapte rânduri.

Medicul şef al spitalului de campanie — cu gura ca o pâlnie şi cu *pince-nez*-ul prins de vestă cu şnur negru — venit odată cu ambulanţele pe linia de foc a frontului, aruncă dealunguî câmpului o privire de cunoscător şi zise:

— Azi, mulţi din cazacii ăştia albi îşi vor încheia socotelile cu viaţa. Dumneata, Lamâceva, ar trebui să te deplasezi în spre râu. Acolo va fi desfăşurarea deplină a forţelor. Eşti în Partid ? — întrebă el brusc.

— Nu, — răspunse Liza intimidată.

— Trebue să intri în Partid. Atât dumneata cât şi tatăl du- ' mitale. Eroismul şi Partidul sunt left urna, — adăugă el tare. Şi

Liza simţi căd devine simpatic medicul cu[1] *pince-nez*-ul prins de vestă cu şnur negru, cu gură ca o pâlnie, încadrată de o barbă mereu neîngrijită, şi cu felul lui de a vorbi tare şi poruncitor.

• — Dau drumu' la trap ? — întrebă băiatul.

— Goneşte, — zise ea.

îŞi trăsurile, săltând peste muşuroaiele sobolilor, o luară deadreptul peste câmp. Una din trăsuri coti spre stânga şi urcă un dâmb. Vizitiul se ridică în picioare, dar în aceeaşi clipă căzu. Un glonte îi găurise craniul. Infirmierul îi pipăi'pulsuil şi nici n'apucă să zică „e mort”, când ell însuşi, alib ca varul, se rostogoli din ambulanţă, şi prăbuşindu-se pe iarbă, îngălmă :

— Îţi transmit' dispoziţia... bandajul...

Voia să spună, ca întotdeauna, că bandajele şi vata trebuesc economisite, dar nu reuşi să spună decât „bandajul“. Toţi se repeziră spre dânsul. El, însă, începu să înjure, arătând spre dreapta :

— O să mă bandajez singur! Mai bine uitaţi-vă într.'a- colo!

Totuşi, Liza reuşi să-i bandajeze umărul. Dar infirmierul arăta mereu spre dreapta. Pe drum, în spatele dâmbului, staţionau nişte căruţe. Cineva de acolo flutură o şapcă. Liza mâna ambulanţa în-direcţia aceea.

— Mergi spre flancul drept ? — o întrebă comandantul trenului de luptă, ars de soare, mişcând în căruţă ceva, cu piciorul. — N'ai nimic în ambulanţă ? Ia cartuşe. Noi mergem spre stânga, avem alt drum.

Şi, fără să mai aştepte răspunsul ei, începu să mute lăzile cu cartuşe. Îi svârli cu uşurinţă şi îndemânare uimitoare tocmai atâtea câte putea duce ambulanţa. Aruncând ultima ladă,, bătu din palme şi toată coloana cârmi la stânga.

Liza luă cu bucurie în primire cartuşele, dar i se părea că neglijează într'o oarecare măsură ceea ce denumea ea „colaborarea unităţilor". Mai avea impresia că ambulanţele nu merg destul de repede spre 'flancul drept şi îşi îndreptă atunci toată atenţia asupra vitezei ambulanţelor, fără să bage de seamă că şapte linii de ¡infanterişti cazaci se aprqpie de ea şi că spaţiul dintre dânsa şi infanterie era ibarat de o ploaie de gloanţe. Dincolo de maşină şi coline, aoblo unde'se revărsa râuleţul formând vaduri, liniile — după cum se transmisese — se ciocniseră piept în piept. Chiar aici lângă mlaştină se terminase probabil prima luptă, dar era greu[1] de stabilit dacă ai noştri îi bătuseră .pe cazaci sau dimpotrivă. La marginea câmpiei, lângă râu, stăteau soldaţii noştri, cât o companie la număr, în grupuri desordonate. Un soldat înalt, fără capelă şi centură, striga ceva gesticulând cu braţele.

La dreapta, mai în spre baltă, de pe colina acoperită cu

scaeti, Liza zări primul rănit. Fie că auzise huruitul ambulanţei, fie.că se simţea mai bine, el încercă să se ridice şi în aceeaşi clipă zări alt rănit care-şi bandaja singur capul însângerat. •Când acela lăsă în jos mâna stângă, pe umărul lui străluciră epoleţii ofiţereşti. În faţa acestui ofiţer se ţâră un al treilea rănit, un muncitor (îmbrăcat cu o vestă roşietică şi unsuroasă, cu şapca şi ghetele făcute praf. Gemea şi scuipa chiaguri mari de sânge, caire rămâneau agăţate pe iarbă. Deoarece terenul devenise bulgăros şi pe alocuri mlăştinos, Liza opri ambulanţele alergând înaintea tuturor şi agitând trusa de prim ajutor. Dar răniţii n'o vedeau. Ofiţerul se aplecă în stânga şi, înjurând, ridică revolverul. În clipa aceea, de lângă Liza răsună o detunătură, în acelaşi timp cu focul tras de ofiţer în muncitorul- cu vesta roşietică. Ofiţerul căzu. Il doborîse muncitorul rănit, care zăcea în apropierea Lizei. După împuşcătură, muncitorul se prăbuşi şi el. Puşca i 6e rostogoli pe piept. Oăscând larg gura neagră, arsă şi ştirbă, el întoarse spre Liza o faţă bătrânească, plină de sbârciturl. înţelegând că încordarea cu care •ochise îl costase viaţa, aproape ne mal văzând nimic, îşi adună ultimeie puteri, şi o întrebă dacă izbutise să scape viaţa tovarăşului său. Pe Liza o podidiră lacrimile şi nu răspunse.

— Dar pe cadet l-am omorît? — o întrebă muribundul.

— L-ai omorît, l-ai omorît ! — strigă Liza şi lacrimile îi - curgeau şiroaie.

Infirmierul, un siberian cărunt, între două vârste, şi peltic, îi zise bătând-o uşor pe umăr:

— În felul ăsta, fetiso, dacă om sta să bosim pe fiecare, n'o să putem aduna prea mulşi rănişi. Unde mergem acum : la dreapta ori înapoi?

— De ce să mergem înapoi ? — întrebă Liza mirată.

În loc de răspuns, infirmierul îi arătă balta verde ca sina- raigcîul. Ambulanţele care căutau întotdeauna umbra, se opriseră suib sălciile uşoare, aproape străvezii, iar cazacii ieşind din stufăriş, onbiţi de soarele care bătea din spre sălcii, nu observaseră ambulanţele camuflate. Ei mergeau încet, cu băgare de seamă, stropiţi în întregime de apa roşie-arămie a mlaştinii şi cu fire de rogoz atârnându-le de şepci.

Liza sări în ambulanţă. Vizitiul dădu bice cailor. Ambulanţa porni în goană către un grup de soldaţi care tot mai sporovăiau pe malul râului. Când ambulanţa se opri pe câmpul alb şi neted, lângă soldaţi, aceştia tresăriră şi-şi întoarseră capetele.

— Ce-i cu voi ? Fugiţi spre eşaloane ? — le strigă Liza plină de mânia pe care şi tatăl ei o resimţea faţă de cei laşi. — Vă duceţi să beţi ceai ? În eşaloane nu-i nimeni. Toată lumea e la luptă ! Înapoi!

— Mai ţine-ţi gura! — zise cu glas răguşit o namilă de soldat cu cicatrice pe frunte. — Ofiţerii i-au snopit pe comisari, n'avem cartuşe... Dă-te jos din ambulanţă să plec eu cu ea !...

— N'ai să pleci, câine! — răcni Liza tremurând toată şi bătând din picioare. — Ce ţipi aşa la mine ? N'ai cartuşe ? Poftim cartuşe! N'aveţi. comisari ? Sunt eu comisarul 1 Cazacii trec mlaştinile deacurmezişul, tâmpitule, idiotule 1

Şii cu aceeaşi uşurinţă cu care comandantul ars de soare îi aruncase în ambulanţă cutiile cu cartuşe, asvârli şi Liza lada drept la picioardle vlăjganului uluit de ocările ei.

Lada nouă de brad, cu însemnări de vopsea neagră, căzu bufnind pe nisipul alb. Această fadă aruncată de mâini fine şi fără putere, ca şi ocara aproape copilărească a fetei slăbuţe şi firave, cu ochi mari albaştri, te uimeau şi te înduioşau.

Uriaşul îşi înfipse mâinile lacome în cartuşe. Inlăturându-i mâinile, ceilalţi soldaţi se aruncară şi ei asupra lăzii. Liza spunea cfeva despre răniţii- rămaşi la cheremul cadeţilor; sanitarul siberian vorbea ceva despre mlaştină. Vizitiul îşi strunea cu greu caii, singurele fiinţe care îşi dădeau seama pe deplin cât de mare era căldura şj cât de greu le venea să respire.

— Duşmanul se apropie 1 — ţipă Liza. — Lai atac, tovarăşi ! înainte 1

Era cu neputinţă să nu ţipi. Liza n'ar fi putut să-şi manifeste altfel înflăcărarea. Soldaţii stăteau în front. Lăzile cu cartuşe ajunseseră pentru toţi.

Uriaşul, transformân-du-se în comandant, înţelese repede situaţia. Zâmbind uşor şi prietenos Lizei, el grăi cu vocea lui răguşită: .

— De ce dragă, să atacăm prin baltă ? O să-i întâmpinăm aici, astfel încât niciunul n'o să se mai întoarcă înapoi! Culcaţi, tovarăşi!

La comanda lui, toţi se trântiră la pământ, ascultători şi disciplinaţi. Liza se culcă şi ea. Ambulanţa fu ascunsă în nişte tufişuri. Pământul păru prielnic şi primitor. Liza se instală cu mare iscusinţă într'o cută a terenului, dar simţi că-i lipseşte ■ceva... Se pomeni cu acest „ceva” în mână: un soldat cu nasul ascuţit şi cu fata asudată îi întinse o armă. În fata ei, iarba era deasă, cu fire ascuţite, de parcă ar fi avut muchii. Pe a- locuri, pe deasupra ierbii nemişcate, treceab în sbor flutură cu aripi catifelate. Îţi venea să crezi că nici picior de cazac nu-i prin apropiere. Dar vlăjganul cu cicatricea pe frunte îşi cunoştea meseria. El începu să adulmece aerul, să asculte făcând palma pâlnie la ureche, apoi strânse brusc pumnul, îl ridică şi strigă ceva. Răsună o salvă. Nu departe, la vreo cincizeci de paşi, din iarba ascuţită ţâşni un cazac şi se prăbuşi, după el al doilea şi altul, şi altul... Atunci uriaşul

porni în fugă. Liza ■dădu să-l urmeze, dar el ţipă:

— încotro? Dumneata eşti pusă să strângi răniţii, soră!...

8

Ceea ce se petrecea în fata Lizei pe acest câmp de luptă, minuscul în fond, se repeta şi pe celelalte flancuri. Şapte lanţuri de cazaci alibi, bine hrăniţi, voinici şi pe deplin odihniţi, sdrobiseră. prima line a armatelor noastre istovite de nesomn şi de lupte neîntrerupte. Ostaşii se retrăseseră pe alocurea, lăsând răniţi între linii. Atunci, de după colinele îndepărtate, acolo unde stâlpii albăstrui de tellegraf semănau cu ramurile unor^ arbori fantastici, apăru cavaleria căzăcească. Ea înaintă la început în trap, lăsând în urmă un nor subţire şi trandafiriu de pTaf; apoi praful prinse a se ridica în valuri, semn că inamicul se apropia acum în galop, grăbindu-se să-i şarjeze şi să-i asurzească cu tropotele şi ţipetele lor. Dar tocmai acest fapt trezi în toţi soldaţii aceleaşi sentimente care se iscară în sufletul uriaşului şi al tovarăşilor lui, la intervenţia Lizei. Degeaba galopau cazacii cu atâta' siguranţă, privind cu ochi batjocoritori, după moda din Nijnecirscaia, bătându-şi dinainte joc de oamenii aceştia desculţi, istoviţi şi jerpeliţi.

În fruntea lor călărea un colonel într'un veston alb, spălat cu girijă, scos parcă atunci din cutie. Galopa ridicându-se în scări şi agitând sus, deasupra capului, sabia care răsfrângea o rază luminoasă şi strălucitoare: Calul lui mândru, întinzân- du-şi gâtul arcuit şi iluturându-şi coama în vânt, svârlea picioarele în tact, de parcă s'ar fi jucat.

Cavaleria noastră şi căruţele cu mitraliere se ţineau ascunse îndărătul unei movile. Creasta ei plată şi crenelată dădea putinţa ca inamicul să fie observat şi masca totodată forţele noastre.

— Haideţi, tovarăşi 1 — comandă Voroşilov. — Dar vă previn: căutaţi să urmăriţi înainte de toate precizia manevrei! înainte!

Movila era. foarte mare, aproape cea mai înaltă din toată câmpia. Când cavaleriştii şi căruţele cu mitraliere se năpustiră în jos, oamenii, oarecum emoţionaţi din cauza mişcării violente, se simţiră şi mai înflăcăraţi şi îşi dădură seama că avusese dreptate comandantul când le ceruse să urmărească precizia manevrei. Făcând un ocol corect şi brusc în plină goană, ostaşii se lipiră de mitraliere. Sudoarea le întuneca vederea şi, deşi căutau locurile cu iarba cea mai bogată — primăvara trecuse demult — şi de sub roţi se ridica un praf usturător — ostaşii îşi mânuiau piesele cu îndemânare: primele linii de cazaci căzură. Ceilalţi

se. 'ntoarseră brusc.

Cazacii fugeau. Ici-colea mai rămăseseră din rândurile lor desordonate doar câteva curburi primejdioase de foc. Mitraliorii se îndreptară spie aceste cuiburi, deşi câteodată nu le puteau descoperi. Cavaleria noastră depăşind mitralierele, porni în goană tot spre aceste cuiburi de unde putea porni oricând un nou atac. Colonelul cu vestonul alb, a cărui sabie răsfrângea ca şi înainte o puternică rază de lumină, le căuta şi el deasemeni; zărind un grup mai numeros, se îndreptă într'acolo.

— Asia-i pasăre rară! — strigă Voroşilov, arătându-l cu sabia. — Asta-i Scobelev cu lună în frunte şi cu stele după urechi!

Şi zicând astea pomi după el.

— N'ai să-l prinzi! Are un cal mai bun! — zise Parho- menco.

— E mai bun calul lui ca al meu ? Cine a spus asta ?

Galopa, înfierbântat de igoana calului, înfierbântat de soare,
de aşteptarea de după movilă şi mat ales de bucurie : mitralierele loviră inamicul în plin ; lovitura fu reuşită, abilă, iar duşmanului nu-i fură de niciun ajutor nici mitralierele, nici isteţii săi instructori.

— Climent, ţi-au întins o cursă ! — strigă din urmă Parhomenco. — Opreşte-te!

Lângă colonelul cu vestonul alb se adunaseră vreo zece ca- 'zaoi. Colonejul întoarse brusc calul.

— Ehei, nu rezişti la întrecere, — râse Voroşilov şi cu o mână sigură, ridică revolverul.

Colonelul în alb căzu. O sclipire de spaimă luci în ochii cazacilor care înconjuraseră pe colonel; ei se dădură jos de pe cai şi ridicară mâinile în semn că se predau Calul colonelului se opri deasemeni, privind pieziş la cadavrul alb al ofiţerului care zăcea ghemuit pe iarba verde.

Fericit, Voroşilov îşi întoarse capul spre Pairhomenco:

— Cine a spus că o să scape ? L-am pus cu botul pe labe ! Ş,i unde mai pui că se îmbrăcase în alb!

9

În această cavalcadă încordată şi sălbatică de. pe movilă, în această ciocnire, de setea căreia, încă de ieri, inimile băteau să spargă piepturile, era de mirare că nici ostaşii, nici comandanţii nu găseau în faptele lor nimic surprinzător, nimic nefiresc. Li se părea că se petrece ceva simplu, obişnuit şi neces.ar, aşa cum era simplă şi necesară mutarea uriaşului şi străvechiului gorgan în Don.

Ca şi pe şes, unde se ciocniseră cazacii albi cu soldaţii roşii, şi pe

malul Donului avusese loc o ciocnire între muncitori pe de o parte, şi apa iute, soarele şi pământul încăpăţânat pe de alta. Gorganului nu i se dădea pace nici atunci când răsărea soarele, nici când apunea. Demult dispăruse iarba de pe întinsul lui, vârîul nisipos fusese rupt şi aruncat în Don, împroş- când în urmă un miros de colb şi de pelin. Nisipul se termină deasemeni. După el veni rândul pietrişului ud şi lunecos, apoi urmară straturile argiloase şi compacte, de culoarea norilor tomnatici. Şi argila şi nisipul şi pietrişul erau aruncate în Don, fie de pe rămăşiţele podului distrus, fie de pe mal, fie din bărci, acolo unde dispăruseră arcadele podului, şi unde apa se învolbura acum în unde tulburi-gălbui, asemănătoare apelor primăverii. Cât de ciudat părea când priveai arcadele podului, pen- trucă aveai impresia că se prăbuşiseră chiar atunci, tulburând apele. --

Căruţele scârţâiau, tărgile cu care femeile cărau pământul se legănau, roabele săltau. Boii se opinteau cărând pietre. Caii aduceau garduri de nuiele de care se propteau bolovani pentru a stăvili pământul de pe lângă arcade. Se auzeau sudălmi. Oamenii cereau necontenit iopeţi.

Pe la amiază, cazacii începură să tragă cu artileria grea, de pe celălalt mal. Cei câţiva răniţi, care nu puteau ajuta cu nimic, precizau cu ce obuze trage duşmanul, luând astfel parte şi la muncă şi la luptă. Cei care lucrau lângă pod înţeleseră că Voroşilov, aflat departe de câmp, pornise ofensiva împotriva cazacilor albi şi că acest bombardament era menit să ajute pe cazaci, provocând panică, lângă pod. Dar . fie că artileriştii nu ştiau să ochiască, fie că-i împiedica cineva, obuzele nu-şi atingeau ţinta, căzând ori prea departe, ori prea aproape, aşa că până la urmă muncitorii nici nu le mai luau în seamă. Deodată apărură pe mal bucătarii, cu coşuri în mână. Ei arătau agitaţi spre râu, acolo unde cădeau obuzele :

— Tovarăşi! Nu vedeţi, tovarăşi ?

După exploziile obuzelor se ridicară la suprafaţa apei nişte somni uriaşi, de câte doi metri lungime. Pluteau pe spate, iar apa se prelingea pe burţile lor albe, de parcă ar fi purtat jiletci de atlas. Pluteau cu mustăţile lungi răsfirate.

— Tovarăşi, pierdem bunătate de ciorbă ! ■— ţipau bucătarii. — Daţi-ne o barcă.

De unde să se ia o barcă ? Când se duseră să se plângă şefului şantierului, acela le zise, tăios :

— Nu mai contribuiţi şi voi, tovarăşi, la panica pe care încearcă s'o provoace oadeţii. Nu ne încurcaţi în. muncă. Vede- ţi-vă de treabă !

Atunci bucătarii puseră şepcile pe; mal, luară frânghii şi se

aruncară în Don. Cu arcanele făcute din frânghii, ei reuşiră să prindă peştii şi să-i tragă la mal. Îi aşezară apoi pe bran- carde şi-i cărară la cazane. Pe înserat, când canonada încetă, Vasia Gaivoron veni călare la şantier. Simţind un miros neobişnuit, el răspunse la întrebările muncitorilor:

— Cadeţii s'au retras, totu-i în ordine. Da' ce miroase aici aşa tare a ciorbă de peşte?

— Am găsit peşti în gorgan, — îi răspunse fierarul **Tâzând** cu poftă.

ÎO

Pe când transportau peştele, deasupra şesului pe care în cursul dimineţii avusese loc lupta, prinseră a se roti vulturii. Sburau sus de tot, cam pe la înălţimea norilor rotunzi şi pufoşi, neîndrăznind încă să se lase mai jos. Unii dintre ostaşi dormeau, alţii adunau armele sau căutau cartuşe.

Cei din statul major tăcuseră baie în râu, în apropiere de postul de prim ajutor, rămas tot pe malul bălţii. Voroșilov îi vizită pe răniţi. întrucât cei mai mulţi dintr'înşii doreau să fie lăsaţi să-şi vindece rănile la unităţile din care făceau parte, el trebui să-i convingă să primească îngrijirile şi tratamentul în trenul-spital. Apariţia comandantului de armată'făcu pe un ostaş cu cicatrice pe frunte, acum grav rănit la picior, să se scoale într'o rână.

— Tovarăşe comandant de armată — zise el respirând anevoie — permiteţi-mi să vă dau eu raportul, căci toţi comandanţii noştri din compania a treia au căzut.

Pe faţă i se citea atâta nelinişte şi încordare, încât Voroșilov nu-'l putu refuza.

— Bine, — încuviinţă el. — Dar scurt, tovarăşe ! O să vorbeşti mai mult când te vei înzdrăveni.

— Compania a treia, a noastră — începu rănitul — o luase la fugă, tovarăşe comandant de armată, acum poate că n'or să recunoască,, dar eu nu pot... Ne retrăsesem prin bălţi şi voiam să trecem peste'râu... Dar iată că tovarăşa Liza a venit în fugă delà spital, de ne-a ruşinat şi ne-a întors înapoi...

— Și tu ce-ai făcut ?

— Am luat comanda şi i-am nimicit pe duşmani.

— Amândoi sunteţi eroi, — îi spuse Voroşilov strângân- du-i mâna. Ostaşul o căuta din ochi pe Liza de parcă s'ar fi grăbit să-i transmită strângerea de mână a comandantului. — Ești din Conotop ?

— Nu,, din Lugansc.

— Bine, dar de Unde eşti de fel ? — insistă Voroşilov, ştiind că mai toţi. aveau obiceiul să se laude că sunt din Lugansc.

— Din Moscova, delà uzinele ,,Goujon".

— Te numesc comandant de companie — spuse Voroşilov.

În acelaşi moment, comandantul diviziei veni şi-l anunţă că sosise b delegaţie cu steag alb, delà generalul Crasnov. Vo- roşilov se duse la râu, acolo unde lăsase, caii legaţi de sălcii, se spălă pe faţă, se pieptănă cu un pieptene mic, privind spre cer şi mângâindu-şi bărbia ; apoi îl întrebă pe Parhomenco:

— Spune-mi, te rog, oare de căldură îmi creşte barba? Doar azi dimineaţă m'am bărbierit, iar acum arăt ca un arici, nu alta !...

În timpul acesta, îşi făcură apariţia cinci ofiţeri cu brasarde albe de mătase la mâini şi trei soldaţi. Voroşilov stătea lângă un copac. În jur plutea o astfel de lumină, încât părea că se roteşte deasupra capului său un văl verde-strălucitor... sau poate că însuşi frunzişul emana lumină şi căldură. Ofiţerii se apropiau încet, cu paşi măsuraţi. Voroşilov rupse o frunză, o aşeză pe pumnul puţin întredeschis şi o lovi puternic cu palma. Frunza pocni cu un sunet uşor.

Ofiţerii erau parcă anume aleşi, unul mai chipeş decât altul. Deosebit de frumos era esaulul [7]). Talia lui era ca de viespe, umerii laţi, arcuiţi, aşa că atunci când îşi punea mâinile în şolduri — şi o făcea destul de des — mâinile lui semănau cu coardele unui arc întins. Ofiţerii îşi îmbrăcaseră cu îngrijire uniformele din stofă şi piele, cu o mulţime de curele şi de tinichele aşezate cu atâta dibăcie, că le scotea şi mai mult în evidenţă perfecţiunea corpului. Soldaţii arătau greoi ; aveau-feţele încinse şi asudate şi duhneau a votcă. Unul dintre soldaţi, într'o cămaşă lungă, lat în şolduri, aducea cu un triunghi: pe vârful de sus se vădea o astfel de pustietate, un gol atât de desăvârşit,- că-ţi venea greu să te uiţi în ochii lui împăienjeniţi.

Ofiţerul, a cărui parte superioară a corpului semăna cu o arbaletă, duse mâna la vizieră şi se prezentă răspicat:

— Esaulul Cerepov.

Se uită în jurul său. Se aştepta să vadă mulţiineai adunată, cu prilejul victoriei repurtate, un rneeting, ba chiar un chef. Când colo, nu vedea decât un stat major, oameni dc legătură, iar în apropierea cortului de prim ajutor râuşorul şi copacul, pe ale cărui crengi aluneca o păsărică albastră, ca pc o sanie.

— Ei, de ce aţi venit? — întrebă comandantul de armată, cu o voce plictisită, privindu-l pe ofiţer drept în faţă. Privirile acestea

---

7 *Esaul* **— grad ofiţeresc la cazaci, corespunzător gradului de căpitan. (N. trad.)**

spuneau limpede trimisului că lui Voroşilov îi este cunoscut tot ce va declara ofiţerul alb. Ba i se păru ofiţerului că cineva încearcă să frângă ceva din tăria cugetului său. Totuşi, îşi luă inima în dinţi şi zise cu glas moale :

— La ce bun să mai vărsăm sânge frăţesc, domnule comandant ? Ori poate nu ştiţi că nicăieri în Rusia nu există Putere Sovietică ?

— Dar astăzi cine v'a pus pe fugă ? Nu Puterea Sovietică ? — întrebă Voroşilov.

Ofiţerul îşi trecu mâna peste buze. Apoi continuă ceva mai aspru :

— Vă propunem să depuneţi armele.

— Şi mai ce ?

— Dacă le depuneţi în termen de două ore, vă garantăm viaţa.

— Şi altceva?

întrebările acestea puse cu un ton de plictiseală şi plin de dispreţ, îl enervau la culme pe esaulul Cerepov.

-— Altfel vă vom înneca pe toţi în Don !

— Altceva ?

— întrucât în Ucraina este guvern sovietic şi Chievul a fost luat de roşii, vă permitem să vă întoarceţi în Ucraina, dar fără arme.

Parhomenco se aplecă înainte, întrebând blând şi maliţios în acela'şi timp :

— Dar asta cum mâi vine, domnule căpitan ? Spuneai că nu există nicăieri Putere Sovietică, dar în Ucraina recunoşti că există ?

— Eu vorbeam despre Rusia, — răspunse esaulul.

—. Lasă-l să toată câmpii — spuse Voroşilov. — Să nu-l stânjenim. Mai ai ceva de spus?

— Asta-i tot, — răspunse grăbit esaulul, de parcă i s'ar fi luat o greutate de pe umeri.

Tăcere. Frunzele sălciilor abia se mişcau ; lumina soarelui, cernut prin frunziş, cădea pe sclipitoarele catarămi de argint ale domnului căpitan, col!orându-le uşor lîn verde. Netezindu'-şi cu o grijă deosebită părul pe frunte, Voroşilov întrebă iar:

— Discuţia merge cam greu, deşi dumneata, se vede, te-ai pregătit special pentru această convorbire.

Ofiţerul îi întinse ultimatumul semnat de Crasnov. Luân- du-şi o mină extrem, de severă, Voroşilov îl citi cu atenţie, pen-- tru ca la urmă să izbucnească în râs.

Esaulul spuse:

— Noi vorbim foarte sincer.

Dar oricât se străduia s'o spună simplu, în glasul său se simţea ura, mânia.

— În cazul acesta să vă scriu şi eu răspunsul, — zise Vo-

roşilov. «

Indoindu-şi braţele, Parhomenco îşi sprijini palmele în şolduri. Voroşilov îi puse pe braţe o planşetă şi scrise răspunsul cu un creion chimic, rostind în acelaşi timp cuvintele cu voce tare. Scria cu claritate şi (îndemânare, iar cuvintele lui plesneau puternic, ca nişte obuze.

— ..Armata Roşie, generale Crasnov, se luptă pentru Puterea Sovietelor, pentru puterea proletariatului şi forţa ei este de neînvins. Cei ce caută să distrugă cuceririle marelui Octombrie, vor fi înfieraţi şi nimiciţi fără cruţare. Suntem conduşi de puternicul Partid al Comuniştilor-bolşevici, în frunte cu tovarăşul Lenin, şi vom învinge. Pe tine te conduce moartea, şi ea îţi călăuzeşte paşii către mormânt. Căzăcimea săracă, acum încă înşelată de tine, trădătorule, va veni alături de noi, să-şi apere patria. Donul vai fi sovietic !“

Ofiţerii stăteau cu mâinile la vipuşcă. Speranţa de a-i atrage pe oamenii aceştia de partea lor li se părea acum o absurditate. Clipeau des din ochi, căsnindu-se să-şi întipărească pe faţă un aer cât mai indiferent, chiar batjocoritor. Dar cu cât se străduiau mai mult, cu atât chipurile lor deveneau ma.i întunecate, mai lipsite de expresie. Aproape de sfârşitul scrisorii, se auzi deodată glasul soldatului cu corpiîl triunghiular. Striga cât îl ţinea gura, forţându-se să-şi desfacă curelele de care-i atârna sabia.

— Aha ! Care vasăzică generalii vor să ne pună iar jugul pe gât ? Aşa-i, tovarăşe comandant ? Atunci de ce să mă mai duc înapoi ? Parcă aici n’o să pot trăi ?

Ochii lui (împăienjeniţi se luminară pe neaşteptate, deschi- zându-se larg către adevărurile din lumea înconjurătoare ; ba chiar şi mişcările lui deveniră mai îndemânatice. În pădurea seculară, în taigaua sălbatică şi de nepătruns, străluci deodată un filon de aur. Omul fu cuprins numaidecât de bucuria creaţiei, de bucuria libertăţii pe care o încercau toţi ostaşii. Aruncându-şi sabia la picioarele ofiţerului, el strigă:

— Eu rămân aici, domnule ofiţer, cu cazacii ăştia săraci ca să-i apăr ! Pe voi o să vă bată şi dumnezeu şi oamenii. Eu nu vreau să port asupră-mi blestemul poporului!

Ofiţerii luară tăcuţi hârtia din mâinile lui Voroşilov şi se îndreptară spre .cai. Trist era răspunsul pe care-l aveau de înmânat generalului Crasnov !

— Şi totuşi Parhomenco al nostru e mult mai frumos ! — exclamă Voroşilov, iiitându-se în urma lor.

Când **statul major se întoarse spre pod, văzu că gorganul cel maTe .se redusese aproape la jumătate.**

În tabără mirosea a peşte. Feţele strălucitoare de mulţumire ale

bucătarilor scânteiau delà o poştă.

În cort plutea deasemenea miros de peşte. În mijloc se instalase o masă de lemn, acoperită cu o faţă brodată cu frumoase motive ucrainiene ; comandantul o primise în dar delà ţăranii care lucrau la construcţia podului. Pe faţa de masă înflorată — o tavă lungă de culoarea argintului ; revoltaţi de faptul că bucătarii îl serveau pe comandant în străchini de pământ, fierarii se apucaseră şi lucraseră o tavă de tablă albă. Pe tavă se afla capul peştelui şi. bucăţi frumoase din mijloc, de parcă bucătarii înşişi se străduiseră să aleagă tot ce era mai bun.

Comandantul şi statul său major nu băgau de seamă pregătirile din cort. Privirile lor erau aţintite asupra gorganului de pe malul Donului. Apele, îmbinate la orizont cu cerul, erau parcă acoperite cu o dulce poleială argintie ; părea că noaptea vrea să îmbrace din nou în alb lumea întreagă. Mutându-ţi puţin ochii delà gorgan, vedeai podul drept în faţa ta. Dar aşa cum se zărea de lângă cort, era greu de ghicit surpătura, încât aveaU-impresia că podul e întreg ; o clipă puteai crede că locomotivele din faţa lui pufăe, gata să treacă peste el. Toţi se simţeau foarte bine.

Un bătrân cu mustăţile sure şi cu pălăria de paie pe cap — şeful convoiului care stătuse de vorbă cu Parhomenco lângă vale, când Lamâcev o întâlnise pe Liza — îşi dădu seama de sentimentele celor delà statul major şi-i şopti la ureche lui Parhomenco :

— Se poate una ca asta,- tovarăşe comandant ? Căruţele linele au cărat cel mai puţin din movilă. De ce ? Pentrucă serviciul aprovizionărilor nu mi-a dat puţină unsoare ca să le ung osiile. Dar să ştiţi că tot convoiul meu este cel mai revoluţionar din toate. Să mă ia dracu' dacă mint, tovarăşe comandant !

În aceeaşi noapte, în zori, însoţit doar de doi ostaşi, Parhomenioo .trecu Donul, ţi nandu-se încleştat de coama calului; se afundă în stepă, galopând pe un drum ocolit către Ţariţân!

11

Bogatul cazac Letcov, negustor de vite, în vârstă de vreo patruzeci de ani, sdravăn şi fioros, mare mâncău şi afemeiat, îşi ajunse din urmă turmele nu departe de Golubino,, lângă râul Caliba. Omul său de încredere,.Nichita Oreşchin, zis şi Hlebo- nea, care însoţea turmele, îi aduse la cunoştinţă că vitele o duc bine, că păstorii sunt grijulii şi iarba grasă. Letcov făcu încet ocoliil turmei, dându-se ici şi oolo jos din trăsură, pentru a îmboldi cu pumnul vreun bou mai răzleţit sau pentru a goni vreun berbec, a cărui fugă legănată îl făcea să râdă.

Letcov hotărî să ia masa cu păstorii. îşi apropie trăsura de focul în jurul căruia se strânseseră roată ciobanii. Delà malul drept al râului se întindea o pădure deasă, în apropierea căreia se odihneau turmele. Amurgul era cald şi natura toată parcă încremenise. Atâta tăcere domnea împrejur, încât un pai dacă ai fi rupt, erai convins că sgomotul se va auzi la un kilometru. Într'un târziu se ridică şi luna. Dar, văzând noianul de întuneric pe care-l avea de luminat, îşi jucă puţin razele în praful moale şi pufos, se sbengui pe spinările dulăilor mari şi flocoşi care rătăceau pe drum, şi apoi se ascunse într'un nor.

Simeon Duşevic, un cioban mai vârstnic cu faţa blajină, se apropie de stăpân, încercând să-l linguşească sau poate, ex- primându-şi gândurile adevărate :

— Ehei, doamne, înainte vreme troleele alergau pe drum una după alta. Treceau curierii cu ordine delà Petersburg şi, măre doamne, cum se mai aduna toată lumea din staniţe pe marginea drumului să privească cum era purtat -cuvântul ţarului ! Iar ei sburau, sburau delà împărat drept la regele talie- nilor. Şi acum, în loc de troici, vezi tunuri, şi iar tunuri...

Apoi, -socotiudu-şi povestirea terminată, Duşevic trecu la lucruri mai concrete şi întrebă :

— Grigori Petrovici, nemţii şi-or primi ei singuri vitele sau tocmit-au cumva mijlocitori pentru asta?

— Asta nu e treaba ta, — răspunse Letcov, culcându-se pe cojoc.

Duşevic suspină stingherit, mai ăsvârli câteva vreascuri fn foc şi continuă :

' — Fireşte, doamne, că nu e tireaba mea... Ehei, Grigori Pe- trovici, iată c'a sosit şi vremea cositului; ar trebui să dăm drumul la cosaşi sau, mai bine, la secerătoare. Dar acum, numai moartea coseşte.

— Nici asta nu e treaba ta, — spuse Letcov.

II scotea din sărite şi chipul blajin al ciobanului şi glasul său molcom şi faptul că ciobanul se uita cu prea multa atenţie şi insistenţă la lădiţa cu băuturi; vădit lucru, avea poftă să bea. Lui Letcov îi plăcea ca un chef să pornească pe neaşteptate.

— Fireşte, doamne, că nu e treaba mea, Grigori Petrovici. Treaba mea e să mân. oile... Mi s'a dat poruncă să de pasc, şi le pasc. Mi s'a spus : „Mână la neamţ, să le vindem", şi eu le mân într'acolo. — Zicând acestea, se aşeză jos lângă lădiţă şi desmierdând ou[1] mâna mânerul ei de alamă, adăugă: — Frumos lucrată şi scumpă. Mulţi bani a costat ?

Unul din păstori, frecându-şi cu palmele faţa somnoroasă şi supărată, se ridică şi se îndepărtă, ca şi cum ar fi simţit ceva neobişnuit, dar se întoarse repede.

— Ce-i acolo ? — întrebă Letcov.

— Mi s'a părut că aud tropăind. Dar câinii dorm, înseamnă că nu-i nimic. >

— Fiţi cu ochii'n patru, — spuse Letcov, aruncând o privire ameninţătoare. — Oamenii răi s'au înmulţit acum ca puii.

— Asta-i adevărat, — spuse Duşevic. — Se spune că în stepă stau vreo trei sute de eşaloane cu muncitori, care duc cu ei aur şi argint, şi care s'au înconjurat cu tunuri. Nici nu poţi trece, nici nu te poţi apropia de ei — adevăraţi Solovii-haiduci. Las' c'6 să-i prindă şi o să-i facă prizon ieri...

— O să-i spânzure încă înainte de a-i face prizonieri, — $puse Letcov.

—Asta chiar că ar fi bine, — răspunse Duşevic, — bucu- rându-se că'nsfârşit a fost şi stăpânul lui, măcar odată, de aceeaşi părere cu el. — Cel mai bine ar fi să-i pună la cosit, Grigori Petrovici. întâi să facă treabă şi apoi să-i omoare, iar avutul lor să-l împartă la oameni, făcând parte dreaptă, aşa cum cazacii împart Uralul, când trebue să pescuiască. Şi ciobanilor trebue să li se dea partea lor, Grigori Petrovici, căci ei le dau carne ostaşilor. Şi ciobanii trebue să trăiască fericiţi şi liberi.
Uite, eu, de pildă, n'am avut niciodată o viaţă fericită, n'am avut argaţi, n'am avut gospodărie,

— Păi, despre muncitorii aceia din stepă — spuse ciobanul cu faţa somnoroasă şi supărată, — se spune că i-au jefuit pe cei bogaţi, şi

tu vrei să fii un bogătaş. Cum vine asta ?

— Nu trebue să-i jefuiască pe bogaţi, — răspunse Duşevia pe un ton de morală, mângâindu-şi barba măreaţă. — E păcat !

— Nu numai păcat, dar şi primejdios... — glăsui Letcov, şi toţi avură impresia că-l aud scrâşnind din dinţi. — Am să-l spânzur!...

Toţi 'tăcură. Duşevic dădu din cap şi urmă:

— Nici somnul nu se mai lipeşte de mine, când mă gândesc că în stepă stau trei sute de eşaloane şi poate mă aşteaptă no rocul, pantaloni de atlas, cămăşi de mătase, ab, dumnezeule; Grigori Petrovici, se spune că muncitorii ceia duc cu ei fabric; întregi. Ce zici, să punem mâna pe o fabrică şi s'o aşezăm, ha să spunem, în staniţa noastră ?... ,

Ciobanul cu faţa somnoroasă rosti:

— Toate fabricile sunt vândute pe o sută de ani nemţilor

— Taci ! — se răsti Letcov. — Nu răspândi svonuri duşmănoase ! O să le spânzur 1

Se vedea că vorbele lipsite de rost ale lui Duşevic îl mâ niaseră. „Minte bătrânul, se gândi el, — dar şi minciuna ascunde câteodată o paTte de adevăr. N'ar fi oare cu putinţă de târ- guiţ o fabrică de la esauli ?“

Şi spuse cu glas tare:

— Fabrici poţi să clădeşti câte vrei, nimeni n'o să te stânjenească. UHe, să zicem că am o moară. Ce, asta nu e Fabrică ? Dacă mai ridic alături de ea un atelier pentru fabricarea sece- rătoarelor, iată că voi avea o uzină...

— Dar dacă n'o să ai nimic? — se. auzi din întuneric c voce străină de bas.

Letcov tresări ,şi se întoarse, iar ciobanii se ridicară în picioare. Apariţia acestui ofiţer înalt, cu căciulă din blană de inie); dată voiniceşte pe ceafă, cu decoraţii şi cu arme împodobite cu- pietre preţioase care licăreau slab, îi nelinişti şi îi sperie. II. neliniştea vocea lui plină de siguranţă şi îi speria faptul că niciun dulău nu lătrase la ivirea lui. Simion Duşevic se gând! cu bucurie: „Vârcolac!... Doamne, pesemne că n'are umbră, Să nu pierd prilejul şi să mă uit bine la el. O fi vreun aihan ghel“.

în întuneric, în spatele ofiţerului, stăteau doi cazaci, şi acela care era mai mic de statură ţinea de dârlogi un armăsar alb.

— D anini un ifoc, moşule, se trugă cel înalt şi Duşevic îi întinse repede un tăciune aprins.

Vlăjganul apropie jăratecul ide ludea şi întrebă:

— Ale cui sunt turmele ?

— Ale neguţătorului Letcov, — răspunse în grabă Duşevic.

Trase din lulea şi tutunul se aprinse. Omul înalt apropie pentru ultima oară jăratecul de lulea .şi apoi îl aruncă în foc.

— Ce ticălos mai e şi Letcov ăsta, — spuse el liniştit.

Letcov sări în sus, se bătu peste coapse şi exclamă indignat:

— Şi de ce ticălos, mă rog?

— Pentru că eşti aşteptat de o grămadă de timp, ticălo- sule ce eşti, — spuse şi mai liniştit cel înalt. — Au sosit negustori mari, veterinari, funcţionari însărcinaţi cu recepţiona- rea. Şi voi aveţi de primit obuze pentru vite. Ai înţeles acum de ce eşti ticălos ? Şi tu stai lângă foc şi dormi!

Letcov se culcă pe cojoc şi spuse posomorit:

— Dacă vreau — stau culcat, dacă nu vreau — nu stau.

— Stai tu acum culcat pe cojoc, dar mâine ai să atârni de un copac. Treaba ta s'alegi.

— încotro mergi ? — întrebă Letcov.

— Treceam şi eu pe-aici...

Duşevic nu se putu ţine şi întrebă :

— Dar câinii de ce n'au lătrat când ai venit, înălţimea ta ?

— Am crescut la un loc cu ţiganii, deaceea nu mă latră.

— Vasăzică eşti copil lepădat.

— Lepădat la închisoare; m'au băgat acolo să mă înveţe minte! — răspunse omul înalt, râzând tare.

Apoi, împroşcând un nor de fum chiar în ochii lui Duşevic, spuse:

— Şi mai vreţi să jefuiţi eşaloanele, să faceţi rost de fabrici jefuitei Nenorociţilor, cum vă închipuiţi că o să puteţi face una ca asta ? Fiţi mulţumiţi că puteţi să vă mai târîţi zilele! Negustori, misiţi de vite, ptiu !... •

Scuipă în foc. Ciobanii şi chiar Letcov se uitau la el cu ochii mari deschişi. Expresia fericită de pe feţele lor piorse demult. Focul ardea înnăbuşit şi, în lumina aceasta tulbure, omul străin părea şi mal înalt, şi mai înspăimântător, iar vocea sa părea că răsuna ca un clopot. Căciula, lăsată şi mai mult pe ceafă, descoperea capul său pleşuv, iar mustătile-i negre şi pleoştite adânceau şi mai mult strălucirea întunecată a ochilor săi. Dracu’ ştie ce fel de om mai e şi ăsta, şi la ce te poţi aştepta de la el....

— Da’ tu de unde eşti ? — îl întrebă Duşevic pe un ton vinovat. — De prin ce staniţă?

— Din Pugacevscaia, — îi răspunse posomorit omul înalt şi deodată îşi ridică cu furie vocea : — Letcov 1

Letcov sări ca ars.

— Ordonaţi — se trezi el spunând, fără să-şi recunoască vocea.

— Ce trebue să fac?

— întorci turmele spre răsărit. Lângă valea Pobelenaia întâlneşti un detaşament, întrebi de esaulul Lamâcev. Îi spui că te-a trimis colonelul Lavruşa. Acolo or să te-a!ştepte şi comisia de receptionare şi veterinarii, şi ti se va plăti cu aur curat. Ai grijă ca spre dimineaţă să fii acolo!

Omul înalt sări pe cal. După o clipă, calul porni în galop, însoţitorii. încălecând deasemeni caii şi pocnind din biciuşte, goniră în urma lui. Câinii, ca şi cum li s'ar fi dat voie, începură să latre, iar Duşevic mormăi:

— Din satul Pugacevscaia ? Păi, mi se pare că acum se numeşte Potemchinscaia... Ah, doamne!

În zorii zilei, un soldat îl trezi pe Lamâcev. Acesta, întin- zându-se.şi căscând, se ridică de pe manta şi ieşi, mergând încet pe colină. În fata lui se întindea un şes umed, albăstrui. Pe drum se odihnea o turmă, iar mai aproape, lângă o tufă sărăcăcioasă şi nemişca'tă, stătea un om. Omul acesta, negustorul Letcov, văzându-l pe Lamâcev, fugi repede spre el, strigându-i:

— Sunteţi domnul esaul, domnul Lamâcev?

— Din partea colonelului Lavruşa ? — întrebă râzând Lamâcev. — Ia uite ce fel de oameni sunt coloneii noştri! E a doua turmă pe care o primesc gratis noaptea asta. Dacă nu i-ar sta în cale Donul, ar aduce toate turmele în convoaie. Iar tu moşule, nu te speria : nu-Ji vom lua decât turma, iar pe tine te lăsăm să mergi la nemţi. Cine ştie, poate că-ti vor mai comanda să ne aduci... o turmă 1

12

Ernst Straub se găsea de mai mult de două luni la sediul guvernului cazac al „Marii Oştiri a Donului“. De fapt, nu se poate spune că se afla în mod permanent la sediul acestui guvern : emisarii mai mari în grad se sileau să-l trimită în misiuni cât mai primejdioase, ca şi cum s’ar fi temut că el le va surprinde intenţiile şi le va înţelege intrigile. Aşa. de pildă, fusese de două ori la Ţariţân şi, deşi Puterea Sovietică locală era pe vremea aceea foarte slabă şi inactivă, totuşi ea se purta cui agenţii prinşi îndeajuns de aspru, pentru ca Ernst Straub să înceteze de a mai exista. Ultima oară stătuse la Ţariţân zece zile.

La început, locuise la un pastor luteran, lângă biserică. Mai apoi, după ce venise la Ţariţân comisarul poporului Stalin şi începuseră arestările de speculanţi, sabotori şi complotişti, Straub se mută la „Hotelul Moscova“, care se afla lângă chei.

În viaţa lui, Straub văzuse multe hoteluri şi multe hanuri, dar o atmosferă atât de înnăbuşitoare şi atât de multe ploşniţe ca’n ultima reşedinţă', nu mai pomenise. Şi totuşi, era foarte confortabil acolo. Dela fereastra camerei lui, putea admira cheiul, şlepurile, cisternele goale. Pe şlepul „Maria 17“, se angajase la pompat apă unul dintre agenţii săi, acela care îi ajutase să treacă linia frontului. Şlepul era încărcat cu fier vechi şi stătea acolo de cine ştie când. Tot portul ştia că Ivan Sergheici, cel care pompa apa de pe „Maria 17“, era un adorator pasionat al preferansului şi că, de cum se însera, el se şi afla pe pase-relă să pună mâna pe vreunul din cunoscuţii care treceau pe lângă şlep. ca să facă o partidă.

De pe şlep se vedeau rezervoarele de petrol, cenuşii şi rotunde; spre ele ducea un pod 'de lemn, ce trecea pe deasupra cisternelor şi a clădirii gării, acoperită cu tablă ruginită, care ar fi trebuit demult schimbată. Se vedeau deasemenea clădirile mohorîte ale turnătoriei , de oţel şi chiar întregul oraş. Era plăcut să-ţi dai seama că ştii cum, de ce şi unde trăiesc atâţia oameni.

În cabina lui Ivan - Sergheici se adunaseră aproape toţi; aşteptau numai să vină „şeful“. Ivan Sergheici, un om cu buze subţiri, spuse, suflându-şi nasul lung şi roşu într’o batistă colorată :

— Cred că ar fi bine să coborîm în cală 1

Unul după altul intrară în cală. Pe fluviul, care strălucea atât de tare încât trebuia să-ţi pui mâna streaşină la ochi, se desfăşura flota de pe Volga. Marinari voinici, îmbrăcaţi în uniforme albastre, se strigau unul pe altul cu glasuri puternice.

În cală mirosea a nămol. Nu departe de scară erau nişte scânduri aşternute pe jos ; pe ele se aflau nişte scaune şi o masă acoperită cu muşama albastră, pe care jucau răsfrângerile razelor de soare. Lângă masă stătea un butoiaş cu ghiaţă murdară, gata-gata să se topească, de parcă ar fi aşteptat doar să fie văzută de oameni, ca după aceea să poată dispărea. În apa cu bucăţele mici de ghiaţă, se aflau nişte sticle cu apă minerală.

— Ce lux! — exclamă Ivan Sergheici, lovind cu mâna peste butoiaşi şi uitându-se la Ernst, — Asta~i ,în cinstea plecării dumitale.

Pe scară coborî un om scund, cu chipul obosit, îmbrăcat cu tunică militară. Deşi faţa îi era atât de suptă încât nu mai rămăsese din ea decât piele şi oase, deşi mersul şi vocea i se schimbaseră foarte mult, totuşi Ernst îl recunoscu de la .prima vedere. Era Ovţev, comandantul fortăreţei din Covno, tatăl Verei ; Ovţev însă nu-l recunoscu pe Ernst. Îi strânse mâna cu indiferenţă şi voi să se depărteze. Ernst, ca să-şi păstreze mintea clară şi să nu se gândească la lucruri importante odinioară, dar străine de preocupările lui actuale, întrebă :

— Nu mă recunoaşteţi, domnule general ?

— Mi se pare că din Siberia ne cunoaştem, nu ? — întrebă Ovţev, clipind din genele-i mărunte.

Ernst îşi dădu seama că Ovţev nu-şi bate joc de el. Ci, pur şi simplu văzuse atât de mulţi oameni, era atât de ostenit, îi era, atât de greu să-şi aducă aminte de ceva, încât pentru o clipă lui Ernst i se păru meschină iubirea, răscolită pe neaşteptate în sufletul său, pentru Vera. I se părură meschine toate gândurile despre ea, toate visurile şi nădejdea că poate nu se măritase încă. Ba bine că nu! Se măritase; ba chiar foarte strălucit ; făcuse copii şi grozav îi mai purta de grijă soţului ei gras, care suferea de astmă şi era tare invidios pe colegii lui mai norocoşi.

— Dar Vera NicOlaevna ?

— Şi Vera e aici, — răspunse Ovţev cu glasul obosit.

— Dar ginerelle dumneavoastră ?

— Despre ginerele meu am să-ţi vorbesc cu altă ocazie, — adăugă el, cu voce din ce în ce mai istovită. Şi" nu se putu abţine să nu repete vorba de duh de care părea că se mândreşte. — A schimbat oaia pe un taur.

Ginerele său se numea Bâcov [a]) şi servea la Marele Stat Maijor al armatei ruse. Ca şi socrul său, era de părere că guvernul sovietic este uit

fenomen trecător. Ovţev aparţinea direcţiei artileriei din comisariatul regiunii militare a Cauca- zului de Nord, care se retrăsese şi se instalase de curând la Ţariţân.

Ovţev scoase din buzunar foi de hârtie liniată, curată, şi le puse înaintea sa pe masă ; în timpul discuţiilor avea obiceiùt să deseneze miei pe hârtie.

Şedea fără vlagă, cu capul parcă golit, şi totuşi puţin iritat ; ţinea un creion între degetele-i scurte şi slabe.

— Deoarece — începu Straub fără niciun fel de introducere — după succesele antibolşevicilor, importanţa Ţariţânului creşte, devine tot mai acută şi necesitatea de a lupta împotriva bolşevicilor în interiorul oraşului. Acum îl voi ruga pe Nicolai Grigorievici să ne facă o dare de seamă asupra celor ce s'au realizat în cadrul regiunii militare a Caucazului de Nord.

Neluându-şi ochii de pe foile de hârtie albă din faţa sa, Ovţev începu cu glasul lui monoton şi obosit :

— Prin sosirea lui Stalin, situaţia s'a complicat. Dar nu este ceva ireparabil. El se bucură de foarte mare autoritate în Partid, şi acest lucru ar avea importanţă numai dacă organizaţiile de Partid din oraş ar dispune de oarecare forţe. Dar ştiţi, desigur, că Partidul nu numără în oraş decât vreo mie cinci sute de membri, dintre care, după cum se spune, foarte puţini sunt „tovarăşi verificaţi". Şi încă ceva. Stalin e un civil
. până'n măduva oaselor şi—ca orice civil caire nimereşte în armată — va începe cu o' mare operă de transformare.' În acest sens — şi el zâmbi, lovind cu degetul mijlociu în masă, ceea ce însemna pentru el semn de batjocură — în acest sens avem şi noi un proiect de reforme, trimis spre aprobare Marelui Stat Aîajor al armatei ruse. Am toate motivele să cred că proiectul nostru va fi aprobat. În esenţă, proiectul cuprinde următoarele: luăm ca bază efectivele unui corp de armată de puşcaşi siberleni şi alcătuim, pe baza acestor efective, divizii dé infanterie. A- [8] ceasta organizare va face ca armata noastră să fie masivă, puţin mobilă, şi astfel spatele frontului să fie mai larg, iar în spatele frontului să te poţi refugia ca în tufăriş.

— Ce se va obţine în felul ăsta, în mod concret? — se interesă Straub.

— Divizia va avea 60.000 de soldaţi şi 30.000 de cai, — răspunse Ovţev. nu fără mândrie.

— Care vasăzică creaţi o divizie defensivă?

— Da.

---

8 Joc de cuvinte : Ovţev vine delà *ovţa* **— oaie, iar Bâcov vine- delà bâc — 'taur. (N. trad.)**

— Excelent. Dar e prea puţin.
— Aşa ?
— Da. Se pare că Stalin va stărui să se construiască auloblindate şi mai ales trenuri blindate. Aţi uitat că Ţariţânul are o cale ferată circulară, pe care un tren blindat, rotindu-se, poate crea un cerc de oţel de nepătruns ?
El sublinie.dinadins cuvântul „oţel“ [1]), şi se uită stăruitor la Ovţev. Acesta clipea din ochi nepăsător, ciocănind cu degetul mijlociu în masă. Ceilalţi ascultau cu atenţie.
— În timp ce voi trageţi mereu nădejde că în armata duş[J'] mană se va produce o revoltă, ea se întăreşte pe zi ce trece...
— Cum aşa ? — întrebă Ovţev.
Fără a-i da atenţie, Straub îşi urmă firul gândurilor :
— Dar ştiu precis că Nosovici are relaţii cu Savincov, reprezentantul armatei de voluntari şi cu delegatul comandamentului francez, Lavemis. A căpătat şi a adus aici nişte bani, care i-au fost puşi la dispoziţie pentru complot. Inginerul expert Aiexeev, organizator de transporturi la petrolifere, a venit şi el cu bani,, tot în scopul de a ajutora complotul...
— Dar dumneata n'ai bani ? — îl întrerupse un ofiţer gras şi asudat, care şedea alături de Ivan Sergheici.
— ...Conspiratorii speră să fie sprijiniţi de unităţile din armata sârbă care se află în oraş...
— Stalin. a introdus sistemul cartelelor. Ştiaţi de acest lucru ? — interveni ofiţerul burtos şi asudat. — Oraşul trăieşte acum numai cu raţii. Iar oraşul e deprins să mănânce şi să bea atât cât îi pofteşte inima. Asta nu e oare un motiv de răscoală ? Oraşul arde de setea luptei !
Şi îşi şterse cu mâneca hainei gâtul ud de sudoare. [9]
De lângă el sări imediat alt ofiţer, unul uscat şi cu vocea mai sonoră:
— Da, oraşul vrea să lupte, oraşul e gata.
— E gata chiar acum ? — întrebă sec Straub.
— Aproape — răspunse cam încurcat ofiţerul.
Straub întrebă:
— Atunci de ce n'aţi provocat o răscoală, de ce nu l-aţi , arestat pe Stalin ?
Tăcere... Straub continuă:
— Dumneavoastră aveţi tendinţa să vă supraestimaţi puterile şi să lucraţi după directive proprii, pe când noi cerem să urmaţi

---

9 În limba rusă : „Stal”. Se referă la Stalin. (N. trad.)

instrucţiunile noastre. Iar instrucţiunile acestea sunt: în primul rând, să împiedicaţi prin orice mijloace constituirea unei armate capabile să lupte.

În timp ce vorbea, se uita la ofiţerul gras care începuse să pălească şi pe fruntea căruia se svântase sudoarea.

— Despre detaşamentele lui Voroşilov care încearcă în momentul de faţă să treacă Donul, ce părere aveţi ?

— O bandă de tâlhari.

— Bandă? Aflaţi de la mine că e o armată unitară şi oţe- lită, cu un nucleu foarte puternic format din muncitori. O asemenea armată, în mâini pricepute, poate deveni extrem de utilă. Este a nu ştiu câta oară când vă repet că posibilităţile şi puterile muncitorilor nu trebuesc subestimate. Din rândurile lor se pot ridica oameni puternici şi e important să-i nimicim chiar din clipa apariţiei lor. Iată de ce socotesc că armata lui Voroşilov nu trebue să ajungă la Ţariţân.

— O să ne vie în ajutor comandamentul frontului de Sud — fu de părere Ovţev. Nosovici, Snesarev...

— N'ajunge asta... Veţi face tot posibilul să strângeţi toate datele, pentru a-l informa pe Stalin în conformitate cu părerile acestui domn. — Şi Straub făcu un gest cu mâna în spre ofiţerul gras.

— Voi găsi posibilitatea să i-o raportez în persoană.

„Se pare că bătrânul nu-i prost", gândi el cu satisfacţie Straub.

Îi cercetă cu privirea pe cei care erau de faţă. Păreau impresionaţi de vocea aspră a emisarului. Locotenent-colonelul Zvenco, deasemeni activând în direcţia artileriei din comisariatul regiunii militare a Caucazului de Nord, ca şi Ovţev, îi întinse un bileţel. Îi cerea să dea amănunte despre armata lui Voroşilov.

Ernst spuse:

— Sunt rugat să vă mai povestesc câte ceva despre armata lui Voroşilov. E deajuns să vă spun atât, că-i bate mereu pe cazaci. Iată, am la mine memoriul alcătuit de noi. A fost tri- trimis la Chiev. Am o copie.

Ofiţerii se aplecară asupra foii înguste, acoperită cu litere de tipar. Ofiţerul cel gras se apucă să citească textul, întreru- pându-se puţin în locurile unde întâlnea numiri de obstacole naturale, de râuri, de orăşele. Ofiţerii îşi aduceau aminte de topografia locului.

Pe lângă mirosurile de nămol şi mucegai, mai răzbătea de undeva şi un miros de peşte stricat. Din când în când, mai pocnea câte un dop şi apa minerală curgea în cănile de tablă. Ghiaţa se topise demult, apa din butoiaş se încălzise de tot. dar cu toate acestea apa minerală era plăcută. Prin chepengul întredeschis pe care se topea smoala, soarele îşi revărsa razele cu dărnicie.

— Bine! — spuse grăsanul, terminând de citit memoriul.

Straub ridică întrebător sprâncenele-i negre:

— Aţi lucrat foarte bine! Şi cum aţi putut s'o tipăriţi în stepă ?

Zvenco sări deodată:

— Ar fi mai bine să-l ucidem pe Stalin, pur şi simplu.

Vârînd tiilbuşonul în dopul, unei sticle, Straulb replică :

— De ce ? Eu sunt- întru totul de acord cu domnul Ovţev, care afirmă că Stalin e un civil până'n măduva oaselor, un om care n'a fost niciodată la război, dar un om cu o uriaşă autoritate politică în Partid. Şi dacă vrem să creăm desordine şi haos, prin urmare panică şi derută, trebue să ştim că e util s'o creăm sprijinindu-ne pe o autoritate. Amintiţi-vă, domnilor, de Alexandru Macedón, de Napoleon, de Frederic cel Mare... — Smulse dopul şi răsturnă cu grabă sticla peste cană. — Ce respectăm la ei, ce a rămas din ei ? Numai amintirea unei extraordinare. abilităţi, cu alte cuvinte a unei extraordinare viclenii. Amintiţi-vă că ruşii ocupaseră chiar Berlinul în 1760, dar l-au părăsit, înşelaţi de abilitatea lui Frederic. Şi cât de plăcut e, domnilor, ca atunci când eşti învinuit de provocare, de desordine şi de sabotaj, să spui că ai Jăcut-o din ordinul lui Stalin, iar când, pe neaşteptate, procedezi bine, să spui că a ieşit aşa împotriva voinţei lui Stalin.

Emst goli cana şi, punând-o cu sgomot pe masă, adăugă :

— Inchipuiţi-vă că, bazându-se pe autoritatea sa, Stalin ar cere ajutorul lui Lenin. Imaginati-vă că Moscova n'ar trimite ajutoarele promise şi atunci Stalin ar încerca să mobilizeze forţele dinăuntru, iar în acest timp s'ar apropia armata lui Crasnov... — Straub se uită cu indulgenţă la ofiţerul cel gras. — Mobilizările dese din oraş sunt începutul revoltei de mâine. Atunci o veţi provoca, domnilor! Aţi priceput?.Iar asta înseamnă că trebue să organizăm acţiunea de sabotaj nu numai în interiorul Ţariţânului, dar şi din spre Consiliul Militar Suprem.

— Adică ? — întrebă Ovţev.

— Adică din spre Ţroţchi.

— -Asta-i bună! — exclamă Ovţev, desfăcând larg braţele.

Şi, apucând sticla care abia fusese desfundată, bău deadreptul din ea. Pe gât, pielea îi atârna toată numai creţuri, iar când înghiţea, mărul lui Adam îi tresărea încordat, ca şi cum s'ar fi temut să nu se rupă.

„Trebue s'o văd pe Vera chiar azi“, se gândi Emst.

Ţinând sticla deşartă pe genunchi, fără a băga de seamă că i se scurg din ea picături pe pantaloni, Ovţev spuse:

— Vedeţi dumneavoastră, bărbatul fiicei mele îucrează chiar în Statul Major al lui Troţchi... Dar nu. Bâcov e un om profund cinstit şi cumsecade, şi dacă are o orientare, se ţine de ea.

— Ce orientare?
— Spre cei din Antantă, — răspunse Ovţev, ridicând din umeri.
— Asta-i gugumănie! — exclamă cel gras.

13

Emst ieşi împreună cu Ovţev. Acesta ridică palma, încercând să-şi dea seama de dogoarea ce domnea afară, apoi scoase batista şi o prinse sub chipiu, ca să-şi ferească ceafa de soare. Generalul se oprea mereu la umbra caselor de piatră, să respire puţin aer răcoros, deoarece socotea că o casă de piatră dă umbră mai deasă decât una de lemn.

— Ginerele dumitale o iubeşte mult pe Vera Nîcolaevna ?

— Nebuneşte — răspunse Ovţev, răsuflând răguşit.

— Nu-ţi mai aduci aminte de mine, Nicolai Grigorievici ?

— Nu.

— Covno..; Cercul militar... Ofiţerul de cazaci din Siberia...

— Vase a ?... A, bucuros... Foarte frumos !... — strigă Ovţev. fără a manifesta nici cel mai mic entuziasm, şi Emst nu putu să priceapă de ce-i zice Vasca, întocmai ca unui pisoi siberian. Dar în clipa următoare ochii bătrânului se umeziră când exclamă : — Oh, ce pruni aveam! Ţi-.aduci aminte de prunii mei ? începeau de sub fereastră. Şi a trebuit să-i părăsesc, să mă transfer.

„Bleg ai fost, bleg ai rămas, îşi zise Ernst în gând. Nu-i pare rău de planurile furate, ci de pruni“.

— Atunci, hai la mine — propuse Ovţev.

— Cu plăcere — răspunse Emst.

— Doamne, câte s'au mai întâmplat! — Şi deodată, amintindu-şi, Ovţev îi dădu lui Emst un ghiont în şold, de parcă nu i-ar fi venit să creadă că acesta e în viaţă, şi se scuză : — Iartă-mă, te rog, dar s'a vorbit îşi scria îm;gazete că te-ai înne- cat î-n Neman. Când colo, văd că ai ieşit la suprafaţă tocmai pe Volga... — Şi râse foarte satisfăcut de gluma sa. — Şi zi aşa... când cazac, când emisar... „Când marinar, când tâmplar”... Şi ce mai pâine albă se mânca aici — oftă el. — Crede-mă, când o împungeai cu degetul, scotea un ţipăt ca o fată de cincisprezece ani, după care se strângea la loc. Dar din păcate, Stalin le-a oprit pe toate. A introdus pâinea neagră în tot oraşul. Până şi maţele ni s'au făcut negre de-atâta pâine cartelată. — Şi râse iar. — Cu toate astea, găsim de toate. Prin comandament. Să vezi, drăguţule, ce ciorbă ne va servi azi Verocica! — Şi lovindu-se cu degetul pe buze, întrebă: — Dar băutura o guşti ?

— Puţintel — răspunse Emst. — Şi vişinata o procuraţi tot prin comandament?

— Tot.

Intâmpinându-l pe Ernst, Vera scoase o uşoară exclamaţie,

aplecându-se puţin spre el, de parcă ar fi vrut să-l sărute.

II recunoscuse din prima clipă, cu toate că acum purta haine civile, era mai bronzat şi-şi schimbase pieptănătura. Dânsa se îngrăşase, mai ales în umeri, iar Ernst, privind-o, se gândi: „Ce bine e să adormi lângă un asemenea piept, după o masă copioasă“. Şi ea îi privea cu o deosebită admiraţie chipui fin, fără nicio cută, cu trăsăturile atât de armonioase. Tot astfel se uită şi curelarul la hăţurile şi hamurile unui cal, chiar dacă ele sunt făcute de altul: totul este bine ajustat, nicăieri nu trage, piele şi vopsea suficientă, fiindu-i indiferent încotro merge calul şi ce povară trage...

Căsuţa în cşre locuiau Ovţevii se ridica pe malul Ţariţei. Pe povârniş se întindea oliva dă demeri, iar chioşcul micuţ era năpădit de hamei. Dar şi merii şi hameiul şi chioşcul aveau o hifăţişare jalnică şi ponosită.

De îndată ce se întoarse acasă, Ovţev încetă să mai caşte şi deveni chiar bine dispus, de cum văzu pe masă castraveţii proaspeţi şi ciorba.

După masă, ca de altfel toţi generalii ruşi, el hotărî să iragă un pui de somn şi, aşternându-şi un covoraş în grădină, !a u'mibră, Oftă sgomotos, se 'tolăni pe el şi adormi numaidecât.

— Te-ai mirat că sunt în viaţă, mai ales aşa ? — întrebă Ernst, încetişor.

— Cum adică ? — întrebă ea cu voceâ-i joasă, privindu-l pieziş.

Cu simţul său de bărbat el înţelese că, dacă vrea să-i vor- oească despre cele esenţiale şi necesare, va trebui s’o facă numaidecât şi,. mai mult pentru sine, repetă:

— Aşa cum mă vezi.

— Cum adică ? — repetă şi ea, la rându-i, cu aceeaşi voce oasă.

El începu să povestească :

— Numele meu adevărat e Straub. Venisem la Covno cu o misiune specială. M’am îndrăgostit de dumneata, dar am fost nevoit să plec. Iată, însă. că m’am întors la dumneata. M'a chinuit, dragostea...

El îi apucă mâinile şi i le strânse cu tărie. Femeia îl^ pricea cu ochii larg deschişi. După toate aparenţele, ea rămăsese aceeaşi Vera, fierbinte şi hotărîtă, şi Ernst se simţi neliniştit, ii spunea cuvinte de dragoste pe care le credea el însuşi, dar în acelaşi timp se temea că, ducând-o la hotel, feimeia nu se v.a mai întoarce acasă. Pe când el avea nevoie şi de tatăl şi de bărbatul ei. De ei depindea tot viitorul său, cariera lui înaltă în pragul căreia, fără îndoială, se afla acum.

Sărutându-i amândouă mâinile, se trase puţin înapoi şi zise:

— Trebue să fugim neapărat în America ! În America de Sud! — adăugă el.

— De ce tocmai în America ? — întrebă încetişor Vera.

— Numai acolo e linişte şi pace. Numai acolo e iubire.

— Şi aici pofi avea linişte, dacă vrei — îi răspunse'ea.

— Linişte aici, Vera Nicolaevna ?...

Peste două ore, el ’traversa coridorul îngust, mirosind a acru, al hotelului „Moscova“, fericit şi mulţumit de discreţia şi de modul în care ghicise şi reuşise să îndrepte caracterul Verei. În întâmpinarea lui păşea un bărbat înalt, cu capul ras şi mustăţi negre. Foarte ferches, el purta o bluză verde şi pantaloni negri bufanţii. Ernet se dădu laoparte.

Bărbatul înalt se opri.

Se opri şi Emist.

— A, domnul student Straub ? — spuse omul înalt.

— Cu mine vorbeşti ? — întrebă Ernst, simţind deodată un fior rece dealungul şirii spinării. — Cu mine vorbeşti, ce- tăţene ?

— Da, cu dumneata.

— Dacă-i aşa, te înşeli. Eu nu sunt Straub, ci Svecichin Grigori Molselci Svecichin, din Slaveanoserbsc.

— Şi n’ai studiat la Berlin ?

— Pentru ce să studiez la Berlin, domnule dragă? Mi-â jung cele două clase făcute la Slaveanoserbsc.

— Şi nici la Macarov-Iar n’ai fost ?

— Unde vine asta ?

— Dar de ce ai pălit, dacă n’ai fost acolo ? — spuse Parhomenco.

— Poate vrei cumva să-ţî arăt actele?...

Ernst începu să se scotocească în buzunar. Parhomencc stătea în faţa lui, rezemându-se uşor cu mâna de perete, privind cum emisarul scotocindu-se prin buzunare, scotea nişte carnete uzate pe care i le arăta.

În carnete erau însemnate diferite dimensiuni şi cantităţi de cherestea. După cum se vedé, era specialist în cherestea, era vânzător. Mai arătă apoi nişte batiste mititele, pe care le ducea copiilor lîn dar, precum şi nişte scrisori către o bunică din Cer- niigoiv, pe care nu reuşise deloc să le expedieze, căci „lipsesc comunicaţiile“.

— Asta se chiamă că ai multe neamuri.

— Da, am[1] destule.

— Şi la Lugansc ai pe cineva ?

— La Lugansc am un văr.

— Cum îl chiamă ?

— Sâsoev.

— Ei bine — zise Parhomenco — scuză-mă. Punct.

Ernst s© întoarse şi plecă.

— Acum de ce te duci înapoi în cameră? — îl întrebă din nou Parhomenco. — Doar adineaori veneai de-acolo. Sau poate {i-e frică să nu intru eu la mata în cameră ?

Ernst dădu din mâini:

— Poftim, intraţi. N'am nimic de ascuns. Mă întorceam ca să mai iau nişte bani. Poate găsesc să mai cumpăr ceva pentru copii. Am trei...

— Adineaori spuneai că ai doi.

— Trei 1 Aţi înţeles greşit, cetăţene comisar.

— Trei bunicuţe, iar copii, numai doi — glumi Parhomenco, mergând în urma lui Straub. — Un văr la Lugansc, doi la Slaveanoeerbsc, iar nevasta ila Camâşin...

— Elxactj: la Camâşin—îlntălri; Strauib, opriuidu-sefri uşă. — Sunt căsătorit din 1913 cu fiica protoereului de acolo. Face nişte clătite, o minune... — închise ochii şi dădu capul ipe spate. — Şi dacă mai adaugi la clătite şi niţică votcă, eu socot că nu poate fi ceva mai bun în viaţă... — Apoi, co.borlînd deodată vocea, spuse: — Ce-ai zice să hem câte un păhărel, aşa, de cunoştinţă ?... Pentru ce să-ţi pierzi degeaba timpul cu mine ? Am căpătat nişte votcă de la băieţii noştri din pădure. Nu prea are ea cine ştie ce miros de soi, dar când o bei parcă-ţi merge la inimă. — Şi atinse uşurel cotul lui Parhomenco, adăugând: — Acolo o să-ţi povestesc şi despre rude...

— Acum n'am timp. — Parhomenco se uită îndărăt şi strigă : — Vasia 1

, Dintr'o cameră vecină apăru Vasia Gaivoron.

— Deocamdată du-l pe domnul acesta oacheş la miliţie...

La miliţie se dovedi — după cum întăriră şi martorii —
că în faţa autorităţilor se afla, într'adevăr, vânzătorul Grigori Moiseici S veci chin de la depozitul de cherestea numărul 8. Interogatoriul fu scurt şi superficial: prea se prindeau mulţi speculanţi.

Dela miliţie, Straub se duse direct la gară şi luă trenul care tocmai pleca spre Sarepta, iar a doua zi .omul său de pe

şlepul „Maria 17“, îi aduse Verei Nicolaevna un bilet, în care Straub îi anunţa plecarea sa.

— Cu undiţa nu faci mare lucru — spuse Parhomenco, aflând că G. M. Svecichin nu se mai întorsese la hotel. — Tre-)bue să pescuim cu plasa.

— îmi pare că se întinde şi plasa — spuse Vasia Gaivo- ron. — Văd că se întinde o plasă tare.

14

Intră Stalin. Pe platforma vagonului se înălţau teancuri de ziare, ¡împiedicând trecerea şi acoperind mesele. Sosiseră încă în cursul dimineţii, cu trenul de Moscova. Era interesant şi în acelaşi timp de neuitat să vezi feţele conducătorilor slăbiţi de foame şi de somn, şi echipele de muncitori îmbrăcaţi în haine prea largi, ale căror priviri aspre şi sfredelitoare trădau hotărîrea lor neclintită de a trimite la Moscova un tren oricât de lung, numai să fie încărcat cu grâu, cu grâu... Teancurile de ziare cădeau cu sgomot surd pe pământ, lângă vagoane. Între ele erau *Pravda, Izvestia, Derevenscaia bednota,* afişe, versuri şi chiar note — tot ceea ce putea transmite suflul şi forţa revoluţiei, încordarea ei, îndârjirea ei, tot ceea ce trăia şi clocotea în marele oraş.

Grijuliu, ferindu-se să nu atingă ziarele cu cizmele-i prăfuite, Stalin îşi făcu loc spre lavoar. Apa caldă, gălbuie, care curgea din robinet, abia reuşea să-l spele de toată funinginea adunată în fabrică, de petele de ţiţei şi de toată pulberea de cărbune. În uşă apăru faţa însoţitorului, care-i întinse de după ziare o bucăţică de săpun. Stalin ridică mirat sprâncenele asemănătoare unor aripi de pasăre în sbor, şi-şi trase după urechi şuviţele de păr negru.

— Avem un vizitator ciudat, — spuse însoţitorul: — Nu cere de mâncare, dar săpunul nu-î ajunge. Se spală şi iar se spală, de parcă nu s’ar mai fi scăldat de la naştere.

Clătinându-se uşor ca o corabie în plin mers, Stalin se şterse îndelung cu prosopul pe mâini şi pe faţa rasă şi slăbită.

— Citeşte? — întrebă el după aceea, arătând cu ochii spie Parhomenco.

— Asta ? Citeşte într’una de azi dimineaţă. I-am promis că-i dau săpun, dar tot nu l-am făcut să se scoale.

Parhomenco stăţea ou spatele spre Stalin. I se vedeau doar ceafa bronzată şi largă, gâtul puternic cu muşchii încordaţi, o parte a obrazului bine ras şi vârful mustăţii negre care aţin- . gea cămaşa de pânză. Alături, pe masă, se afla o bucată de/ pâine neagră, nişte sare pe un petec de hârtie şi câteva firi-(şoare de ceapă verde. Pe perete, în fata lui, atârna o hartă, înfricoşătoarea hartă din anul 1918 !

Din când în când, examinând cu atenţie telegramele scoase din buzunarele hainei, Stalin muta mai înapoi stegulefele de hârtie roşie, puţin decolorate de soare.

— Frontul nostru are acum peste şase mii de kilometri — zise el calm — ca şi cum ar fi vrut să verifice prin propria-i linişte de neclintit, tăria lui Parhomenco. — Mările ne-au fost luate. Apă sărată nu mai avem[1] aproape deloc. — Şi arătă cu mâna Petrogradul. — Aici ? nici aici nu mai avem apă sărată. Aici e blocadă.

Desenând traseul fronturilor, mâna capricioasă a istoriei schiţase pe hartă un profil femenin. Linia fetei era întoarsă spre Ucraina, iar părul în coc spre Siberia. Curba frunţii, imediat deasupra sprâncenelor, începea de la Petrograd. Profilul atingea graniţa stabilită de nemţi în Ucraina, iar bărbia se sprijinea pe Voronej. Dela Saratov la Astrahan se înălţa gâtul, iar Volga, trasată pe hartă ca o linie albastră, largă dădea impresia unei artere care hrănea gâtul cu sânge, putere şi viaţă. Ţaritânul se afla chiar lângă mărul lui Adam, aşa încât părea că o singură lovitură de cutit a cadetului i-ar putea fi fatală.

Ajungând cu mâna la Ţariţân, Stalin lăsă să-i cadă braţul dealungul corpului, apucă luleaua şi zise :

— E groaznic, nu ?

— Doar nu suntem copii — răspunse Parhomenco. — Ştim la ce am pornit. Şi la pescuit stai tot lângă bulboană.

Şedea pe un taburet, cu picioarele depărtate şi cu mâinile pe ziarele citite.

— Unde-ji sunt copiii ?

— I-am trimis la Samara.

— La Samara sunt cehoslovaci — spuse sever Stalin — pentruica Parhomenco să nu creadă că încearcă să-i ascundă ceva.

În general, obiceiul acesta al lui de a-ti asvârli adevărul în faţă te zăpăcea la 'nceput, dar reuşea apoi să-ji insufle curaj,

să te întărească. Omul acesta vedea totdeauna lumea chiar în- tr'un spic — aşa cum o văd mulţi .dintre oameni numai în întregul ei, în snopi. Nu numai că nu se temea de nimic, dar nu jăsa nici pe alţii să se lase în voia jocului zadarnic a'l imaginaţiei sau să se agaţe de speranţe de nerealizat; el ştia să găsească şi în imaginaţia şi în speranţa altora ceva mai real şi mai apropiat de viaţă : acel ceva din care se naşte curajul şi biruinţa. Era epoca de campanii, de luptă, de despărţiri care puteau dura vreme îndelungată, şi el însuşi era îmbrăcat întotdeauna de campanie : purta o haină scurtă, pantaloni largi şi cizme. Şi cum ţigările se pu'teau rupe în buzunar sau chiar pierde, nu fuma decât pipă. Aşa putea el să meargă, să doarmă, să vorbească, să urmărească luptele ori să apuce arma şi să se repeadă la atac, să sdrobească adversarul. L'a fel îşi duceau viaţa nenumăraţi muncitori, obişnuiţi cu munca grea şi istovitoare pentru o bucată de pâine, obişnuiţi cu adevărul aspru şi atrăgător al vieţii. Aşa înţelegea Parhomenco sobrietatea lui Stalin, şi gândul acesta îi era nespus de plăcut.

Stalin vorbea încet, fără grabă, ştiind că viaţa nu e lut, ci piatră, şi că în această viaţă există numeroase piedici în calea realizării gândurilor tale şi că fiecare acţiune trebde să fie îndelung chibzuită. Dimineaţa, îndată ce Parhomenco apăru înarmat cu un raport lung, el îi spuse:

— Stai jos, te rog şi citeşte. Am oprit pentru dumneata o felie de pâine, ceapă şi sare.

Şi-i întinse mâncarea.

După aceea el plecă la munca sa obişnuită.

Parcă îi spunea lui Parhomenco prin aceasta că trebue să ■înţeleagă lucrul cel mai principal, şi ca să-l înţelegi trebue să pătrunzi viaţă întregii lumi, a întregii noastre ţări, a ideilor dascălului nostru Lenin. În timp ce Parhomenco citea, Stalin venise de câteva ori în vagon. Îi întreba pe tovarăşi, discuta, îi convingea, reuşind totuşi să urmărească şi ceea ce citea Parhomenco. Din când în când, îi punea înainte ziare şi articole deosebit de importante. Totul fără grabă, simplu, exact şi îndemânatic. El şi vagonul acesta lung şj albastru, eu care sosise delà Moscova, păstrau simplitatea, îndrăzneala şi îndemânarea, care dominau întreaga' viaţă a oraşului.

Lângă uşa vagonului atârnau în cui mantăi soldăţeşti. Alături se afla o maşină de scris, şi pe toate mesele, — călimări do sticlă albastră cu gâtul întors ca o pâlnie, aşa fel făcute ca să nu se verse oricât le-ai fi răsturnat, tocuri de lemn şi o mulţime de broşuri şi reviste, al căror cuprins era asemănat cu, acţiunea proectilelor. Când un om părăsea vagoniul, i se dădea un teanc de broşuri. Pe toate vagoanele trenului se aflau lipitei placarde, afară de vagonul albastru, lângă care stătea în

permanentă un muncitor în veston militar şi cu arma în mână. Ajunşi în dreptul acestui vagon, oamenii căpătau acea expresie încordată a fetelor, ca în placarde, şi ieşeau cu chipuri a căror expresie n'ar putea fi redată de nicio placardă, ci numai de mâna unui mare artist.

Când soarele dădea în asfinţit, peste vagon cădea umbra antrepozitelor. ,În tot 'timpul zilei, antrepozitele rămâneau cu uşile larg deschise atât spre linie, cât şi spre şosea. Pe şosea, spre antrepozite, boii trăgeau furgoane, caii — căruţe şi veneau autocamioane scoţând mori de fum înnecăcios şi negru, încât caii şi boii scuturau mereu din cap, fornăind. Hamalii cărau în antrepozite grâu, peşte, bumbac, sare şi altele dar nu reuşeau să le umple fiindcă sacii şi baloturile erau imediat încărcate pe platforme şi în vagoane. Câteodată sentinelele, după ce-şi a- şezau armele în piramide, munceau laolaltă cu hamalii, iar uneori, pentru a grălbi eliberarea liniei, veneau şi alţi ostaşi şi funcţionari. Stalin se apropie atunci de fereastra vagonului şi ipe faţă i se citea dorinţa de a ridica el însuşi pe umăr unul din sacii acela grei şi plăcut mirositori, şi să-l ducă în vagonul de marfă încă răcoros, dar care odată cu sacii se umplea de lumină şi căldură. Necontenit apăreau oameni care cereau îndrumări, şi Stalin pleca de la fereastră, ducându-se spre ei.

Şi cu preţul câtor jertfe se umpleau antrepozitele! Odată cu articolele de gazete, Stalin i-a dat lui Parhomenco să citească şi rapoartele împuterniciţilor raionali. Într'un cătun, un comunist care strângea grâul fusese spânzurat de către chiaburi de aripile unei mori. În altă parte chiaburii îl băgaseră pe un muncitor cu capul îmtr'o grămadă de făină şi-l ţinuseră aşa până ce omul murise sufocat.

— Era un muncitor din Petersburg — spuse Stalin. — II chema Guşcin, avea familie, trei copii.

În răstimpuri, se auzea şuieratul locomotivei. Vagonul se umplea de aburi. Vagoanele acoperite şi neacoperite, de pe care se aşterneau deacurmezişul liniilor umbre de muncitori cu arme în mâini, erau trase lângă antrepozite. Recunoscând pe câte cineva, muncitorul de pază la vagonul albastru făcea semne cu şapca şi apoi îşi continua rondul. Sgomotul paşilor săi se îmbina . cu scârţâitu'l bucăţelelor strălucitoare de cărbune şi sgură, rostogolite de piciorul său. Tampoanele zăngăneau surd în aerul încins şi deodată, probabil mergând la masă, hamalii începură un cântec vesel.

— Cântă — zise Parhomenco, fără a-şi întrerupe cititul.

Ascultând cu vădită plăcere cântecul muncitorilor, Stalin îi răspunse:

— Acum mai mult sudue decât cântă, dar va veni şi timpul când vom spune : „acum mai mult cântă decât sudue".

Şi arătând cu creionul pe hartă, adăugă :

— Capitaliştii schiţează frontierele. Ei cred că urma creionului lor e veşnică şi nu se va şterge. Dar se va şterge 1

15

— Ai citit tot?'

— Tot, tovarăşe comisar al poporului.

— Pe asta ai citit-o cu atenţie ?

Şi-i arătă o scrisoare a lui Lenin, adresată muncitorimii din Petrograd, în care eră vorba despre foametea ce ameninţa oraşul. Degetul lui se opri pe o coloană îngustă de ziar.

— „Catastrofa e în! faţa noas'tră — citea el cu jumătate de gură, de parcă s'ar fi temut că Parhomenco nu va avea curajul s'o citească. — E aproape, aproape de tot. După acest Mai înfricoşător de greu, urmează Iunie şi mai greu, apoi Iulie şi August". Aşa scrie dascălul nostru, Lenin.

În urma acestor cuvinte, lui Parhomenco i se limpezi şi i se înfăţişă, cu o deosebită precizie, tot ce era important şi despre care vorbeau ziarele, comunicatele şi ordinele : hotărîrea Partidului ca absolut toţi comuniştii să fie instruiţi militărc-şte; hotărîrea ca burghezia delà ţară şi delà oraşe să fie imediat, desarmată, iar sărăcimea să primească arme; faptul că Moscova şi Petrogradul erau în stare de război ; că muncitorii de acolo primeau 25 de grame de pâine pe zi şi chiar acelea amestecate cu turte oleaginoase; faptul că trenurile erau ticsite cu speculanţi şi că duşmanii se strecurau în Armata Roşie; faptul că, la cererea Partidului de a se face o selecţie mai atentă a experţilor, Troţchi se prosterna la picioarele lor.

Stalin rupse o bucăţică de pâine, o aşeză pe ziar şi zise:

— Iată ce înseamnă 25 de grame. Şi încă pâinea de aici e fără turte... Dar asta ai citit-o?

Şi-i mai arătă un ziar care apărea în regiunea Volgăi. Într'un articol intitulat „Jos încălţămintea", cu subtitlul „Scrisoare deschisă către tineret", redacţia scrie:

„Unii susţin că dacă nu eşti obişnuit, e greu să umbli desculţ, mai cu seamă în oraş, pe pietre. E adevărat. Dacă ne gândim însă mai ibine, vedem că pentru a căpăta această deprindere de a umbla desculţ, nu este nevoie de prea multă vreme şi nu este nici greu. Doar două—trei zile. În cea de a patra sau a cincea, tu singur n'ai să mai vrei să porţi ghete".

— Dar asta ?

Alt ziar propunea ca „în vederea' unei mai bune aprovizionări cu opinci a Armatei Roşii, smeşterii-opimcari să fie scutiţi de mobilizare”.

— Am citit totul — răspunse Parhomenco.

— Voi da dispoziţii să ţi se dea câte. un număr suficient de exemplare din fiecare ziar, hotărî Stalin. Poţi să iei câte o sută ?

— Pot — răspunse Parhomenco.

— Şi ziarele de-aici, din Ţariţân ?

— Da.

Stalin îl privi ţintă şi-i arătă cu mâna spre inimă:

— Aici totul e’n regulă ?

Se aşezară călare pe scaun, faţă în faţă.

— O să ai curaj să distribui „Pravda” .printre soldaţii ucrainieni ? Nu uita că în timp ce ei nădăjduesc să capete cizme, ziarele le propun opinci.

— Noi tot desculţi mergem...

— Cei de la centru se interesează cu ce fel de ucrainieni aveţi deaface. La întâi Mai, bandele ucrainienie ale lui Petrenco au început să jefuiască băncile din Ţariţân.

Şi-i arătă o telegramă.

— Dela centru nl s’a ordonat să desarmăm toate detaşamentele venite din Ucraina. Spun că nu-s decât nişte „bande”...

— Dar cu ce drept poate Troţchi să dea asemenea ordine? — se înfurie Parhomenco, înroşindu-se şi lovind cu pumnul în masă. — Am trimis aici aproape tot guvernul nostru, al republicii Doneţ-Crivorojie. Acesta de ce tace?

— Tot ce-a putut înţelege, a spus.

Parhomenco sări în picioare.

— Aici e prea puţin loc pentru alergătură — fu de părere Stalin, fără grabă, aprinzându-şi luleaua şi admirând făţiş mişcările sprintene ale lui Parhomenco. — De ce te superi ?

Deşi era ispitit să răspundă : „Dar cum să nu mă supăr ?” — Parhomenco înţelese numaidecât că într’adevăr n’avea de ce să se supere. Dacă delà centru se ordonase ca armata ucrai- niană să nu fie lăsată să intre în Ţaritân, trebuia ca. înainte de călcarea acestui ordin, să cunoască bine motivele pentru care merită să fie călcat.

Cam ruşinat de izbucnirea lui, se aşeză din nou pe scaun şi zise încet :

— Dar îl avem pe Voroşilov, bolşevic vechi, muncitor din ţinutul Donetului...

Făcând un gest uşor cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să respingă încercarea lui Parhomenco de a se ascunde îndărătul autorităţii lui Voroşilov, Stalin spuse :

— Până una-alta, tovarăşe Parhomenco, ai fost trimis dumneata. Din asta se lîiniţelege că îţi cunoşti massele cu ca.re mergi, nu-i, aşa[1] ? Şi cunoscând poporul, afirmi că-i vei arăta toate aceste ziare. Cu alte cuvinte îi vei arăta întregul adevăr ?

— Îi voi arăta.

— Aşa dar ucrainienii au încredere în 'bolşevici ? Nu se vor speria de greutăţi, nu o vor lua la fugă ; nu se vor preda cazacilor albi ?

— Îi cunosc prea bine !

Stalin se lăsă puţin pe speteaza scaunului şi râse încetişor.

— Foarte bine. Tocmai e vorba să se convoace la Ţaritân o conferinţă a Partidului din întregul oraş. Cred că vom izbuti să introducem câţiva reprezentanţi ai armatei voastre, atât la conferinţă cât şi în comitetul orăşenesc de Partid'. În primul rând pe tovarăşul Voroşilov. Câţi 'membri de Partid aveţi ?

Parhomenco îi răspunse la întrebare.

Stalin rosti pe neaşteptate mai multe nume de muncitori din bazinul Doneţului, se interesă de ei, în ce funcţie de comandă ş,i unde anume au fost numiţi, aprobând cu satisfacţie când află că toti lucrează excelent şi luptă admirabil.

— Veniţi mai repede — spuse el. — Mi se pare că asta e şi dorinţa Ţantânului.

Parhomenco râse.

— Dar comandamentul regiunii militare a Caucazului de Nord protestează împotriva venirii noastre?...

— Îi vom închide gura regiunii m.ilitare a Caucazului de Nord cu ajutorul ifocului... — zâmbi Stallin, făcând un gest brusc cu palma de parcă ar fi tăiat comandamentul în două._

Se uită în ochii lui Parhomenco şi adăugă:

— Pleacă un tovarăş la Samara. Scrie o scrisoare către familia dumitale o să ne dăm noi osteneala să o primească.

16

Plin de pământ din cap până în picioare, ca şi cum s'ar fi produs o explozie alături de el, Voroşilov săltă casmaua lată şi strigă bucuros:

— S'a întors Lavruşa! A venit Lavruşa ! Noroc, Lavruşa!

înfipse apoi cazmaua în pământ. Şi îndată, miile de oameni care erau îngrămădiţi pe pod şi la capetele lui, care pân'atunci nu-l observaseră pe Parhomenco şi pe însoţitorii săi, începură să vorbească, să strige, întorcându-se cu fata spre el. Praful se risipea repede şi, tot mai multe chipuri emoţionate de oameni apăreau rând pe rând din dosul

perdelei de pulbere. Dând la o parte pe cei mai emoţionaţi, care-l priveau în ochi, Parhomenco se strecura prin mulţimea care răsufla greu.

— iLavru'şa, ia uită-te acolo, vezi insula'? — auzi el de departe vocea cunoscută şi. dragă, care vibra de bucurie.

— O văd, Climent, o văd ! — strigă el. — I-am spus şi lui Stalin : te pomeneşti că acolo a şi răsărit din Don o insulă.

— Vasăzică Stalin e la Ţaritân ? — strigă aceeaşi voce cunoscută şi scumpă, însufleţită şi bucuroasă mai presus de orice.

— E la Ţaritân! — răspunse Parhomenco.

Atunci Voroşilov, neputând altfel isăj dea frâu bucuriei şi admiraţiei ce-l cuprindeau năvalnic, înfipse cu furie casmaua în pământ şi aruncă în roabă un bulgăre de pământ atât de mare, încât roaba se cutremură din toate încheieturile. Acelaşi sentiment de ¡bucurie şi admiraţie puse stăpânire pe toţi oamenii care se aflau pe o mare întindere, lângă pod, pe pod şi în apă. Şi, asemenea lui Voroşilov, toţi îşi în- fipseră c asm alele în pământ, iar pământul începu să clocotească, răspândind mirosul reavăn, atât de cunoscut şi drag tuturor acelora care săpaseră mult'şi cu spor !

În zorii zilei căzuse prin partea locului o ploaie repede dar puternică. Iarba era acum parcă mai verde, mai fragedă. Pe mal mai stăruia încă o şuviţă suibţire de ceaţă, care se contopea cu apa.

În mijlocul Donului, acolo unde se prăbuşiseră pilonii podului, se ridicase o insulă. Era lungă şi solidă, de culoare bru- nă-măslinie. Apariţia ei recentă se putea deduce şi din băşi- cuţele de aer care încă mai stăruiau în jur şi din dâra galbenă a firicelelor de argilă duse de curent. Pe conul insulei se înjghebase o schelărie de un galben aprins. În jurul noii insule roiau numeroase bărci cu oameni care cărau într'una pământ şi lemne, întărind malurile.

Gorganul de lângă pod dispăruse. Urme numeroase de roţi dovedeau din plin că aici se lucrase mult şi cu nădejde. Arătând acele urme, Voroşiîov spuse :

— În locul movilei a rămas şleau, Lavruşa. Azi ne-a venit o delegaţie de pe poziţie. Zice: „Tovarăşi săpători, daţi zor c'altfel ne strânig cazacii”. I-am adus aici, şi ei m'au purtat pe braţe şi m'au aclamat. Erau să-mi rupă şira spinării.

Râse iar. Bucuria victoriei îl copleşea. Infigând adânc cas- maua în pământ şi aruncând ultimii bulgări, îndemna necontenit : , -

— Mai aruncaţi, tovarăşi, mai aruncaţi ! Citesc în ochii tăi, Lavruşa, că ţi-a mers bine. E bine acolo, nu-i aşa ?

— Foarte bine ! — aprobă Parhomenco, punând şi el mâna pe o casma.

Curentul puternic rupse o bucată de pământ din insulă. Ea se desprinse dîn mal, se clătină puţin, parcă dinadins, apoi se scufundă în valurile albastre ale fluviului. Smulgerea ei îndurera toate sufletele, de parcă s'ar îi rupt chiar din inimile lor.

— Tovarăşi, Parhomenco vine delà Ţariţân ! — strigă Voroşilov cu putere, ca să fie auzit deopotrivă de toţi. — Spune că totul e bine. Deaceea, se cuvine să lucrăm şi mai cu foc !

În Don; se) rostogoleau necontenit ipietriş şi pământ. Praful şi sgomotul se ridicau deasupra şantierului,' astfel că era greu de respirat. Lui Parhomenco îi şedea straşnic de bine cu mâna încleştată pe uriaşa casma, făcută în atelierele de campanie. Aruncând pământul, el simţea cum respinge văpaia de foc a aerului. Căldura, mirosul greu al cailor şi al boilor, pleoscăi- tul apei şi praful erau atât de grele şi apăsătoare, încât, cu timpul, învăluiră totul, totul.

Nu mai vedea nimic — nici pe Voroşilov, nici statul său maior, pe nimeni. Căruţele încărcate cu pământ mergeau di- buind. Doar în răstimpuri, din pâcla aceasta luminoasă se ridica câte o întrebare:

— Adică l-ai văzut pe Stalin ?

— iL-ami văzut chiar de mai multe ori, — strigă Parlho- menco.

— Ei, şi cum e ?

— Foarte biné!

— Nu[1] vă spuneam eu că dacă Stalin e acolo, totul merge bine ? — strigă Voroşilov cu vocea lui răsunătoare, şi pământul începu să sboare în apă cu atâta furie, încât până şi caii începură să se agite pe loc, speriaţi.

Apa fremăta într'una. Locomptivele şuierau făcând presiune şi pregătindu-se să treacă podul. Ciocanele îşi cântau mereu cântecul lor metalic, gata să fixeze ultimele încheieturi.

— Da' de tovarăşul Lenin ce se mai aude? E sănătos?

— Totul e'n ordine.

— Nu vă spuneam eu, dracilor, că totul e în ordine? — întări glasul lui Voroşilov.

Sgomoful creştea mereu, deşi s'ar fi părut că acest lucru n'ar mai fi cu putinţă.

Prin dreptul lor trecea pământul! Parhomenco nu-şi putea da seama dacă pe obraz îi curgeau lacrimi sau sudoare. Pământul trecea prin faţa lor nu numai în căruţe, ci şi în tărgi sanitare, în găleţi; îl cărau până şi femeile în şorţurile lor, şi copiii în poalele cămăşilor.

— Îi vezi cum cară? Când ne-om duce la Ţariţân, o- să trebuiască să le facem copiilor pantaloni noi din stambă roşie.

— 0 să le facem — răspunse Parhomenco.

Din când în când, câte ceva greu bufnea în apă, ca şi cum cineva

ar fi rostogolit prin apropiere nişte buşteni. Erau cadeţii care deslănţuiseră de la vreo 15 kilometri un tir die artilerie grea contra podului. Tragerea lor era. însă rară şi nesusţinută, deoarece, bazându-se pe succesele cazacilor albi, economiseau obuzele în vederea bătăliei pentru Ţariţân. Artileriştii căscau. Căldura, ora timpurie, mâncarea pe săturate, întinderea verde şi adormitoare a stepei, toate acestea nm-i predispuneau la veghe.

Spre amiază, când căldura ajunsese la culme şi treaba părea că nu mai poate spori, inginerii anunţară că insula e gata[1]. Movila de pământ se ridica din apă, aproape tot atât de masivă cum fusese în stepă. În vârful ei începuseră să se şi agite tâmplarii şi dulgherii. Ferăstraiele scrâşneau pe mal, tăind bârnele luate din casele dărâmate, smulgând din lemnul umed fibrele ce aduceau a căiţi. Oameni' goi, scăldaţi în sudoare, cu piepturile şi spinările leoarcă, lucrau ca albinele. Picioarele caprelor intraseră adânc în pământ. Topoarele izbeau cu furie, prinzând în scoabe de fier schelăria podului.

17

Voroşilov şi statul său major ascultau pe reprezentanţii guvernului republicii Docieţ-Crivorojie, care trecuseră linia frontului odată cu Parhomenco. Lângă reprezentanţi, se aflau pachete de ziare, asupra cărora ochii tuturor cătau cu lăcomie abia stăpânită. Tovarăşul Artiom desfăcu harta Rusiei. Cei 6.000 de kilometri ai frontului erau însemnaţi de o mână severă şi necruţătoare, printr'o linie groasă şi roşie. La vederea acestei hărţi îngrozitoare, comandanţii tresăriră brusc.

— Asta-i Rusia de acum — spuse cineva înnăbuşit.

— Asta e Rusia proletară repetă tuşind tovarăşul Artiom. Pe această Rusie ne cheamă tovarăşul Stalin s'o apărăm. Cine se teme, să nu ridice mâna.

O margine a cortului era dată laoparte. Din spre mal veneau căruţe încărcate cu casmale. Cirezi întregi de boi erau mânate spre fierăriile de campanie. Cu ochii luminaţi de un zâmbet, Voroşilov îi făcu semn lui Parhomenco să se uite în- tr'acolo. Dar cum acesta nu înţelegea, îi strecură un bileţel: „Sceadenco ne-a trimis 5.000 de căruţe. Ne-a ajutat. Drept recompensă, noi i-am dat boii lui Lamâcev. boii aceia trimişi de tine“. Parhomenco îşi închipuia mutrele negustorilor din clipa când aflaseră cine este Lamâcev. Surâse. Voroşilov dădu din cap, strângându-şi palmele: în gând strângea mâna lui Parhomenco, mulţumindu-i.

Pe la jumătatea raportului, îşi făcu apariţia, plin de praf,

Lamâcev. Deşi cortul era aglomeraţiei ţinea să ajungă cu orice preţ^în faţă. Ceilalţi protestară. Totuşi, izbuti să-şi iacă loc până aproape de Voroşilov, căruia îi şopti ceva la ureche. Când îşi scoase şapca, se văzu o deosebire izbitoare între frunte şi restul feţei parcă acoperită cu o mască cenuşie.

Raportorul ÎI privi nemulţumit.

— Nu-i nimic, continuă ! — spuse Voroşilov. — Lamâcev îmi raportează că în apropiere de Surovchino, un regiment întreg de cazaci albi a fost distrus, în timp ce încerca să străpungă frontul.

Conferinţa continuă. Seara, delegaţii secţiilor politice şi comandanţii care nu fuseseră de faţă să audă expunerea tovarăşului Artiom se adunară şi ei lângă cort. Voroşilov le comunică situaţia din Rusia. La sfârşit, luară cu băgare de seamă ziarele, ca şi cum ar fi fost de sticlă şi s'ar fi temut să nu le spargă, plecând cu foile gălbui spre front. Noaptea aveau să se ţină meetinguri.

Pe inserat, loviturile de topoare se auzeau şi mai puternice. Mai târziu, noaptea, ele semănau cu rafalele de mitralieră. Se lucra în semiîntuneric, la lumina felinarelor. Această lumină se reflecta palid în Don, reuşind să întreacă puţin chiar licărirea stelelor. Eşafodajul podului era aproape pus la punct, semănând cu nişte turnuri de cetate veche. În zorii zilei, lemnăria se sprijinea pe picioarele podului, iar alături de scheletul de fier cenuşiu se vedeau bârnele cioplite, în care luceau scoabele făcute în ajun.

În aceeaşi dimineaţă, întregul front luase cunoştinţă de situaţia din Rusia, spre care trebuia să înainteze. Toţi ostaşii aflaseră despre foamete, despre mulţimea nenumărată a duşmanilor şi despre imensitatea aproape de neînchipuit a frontului. Ca pentru a le pune la încercare bărbăţia, cazacii albi trecură chiar în zorii zilei la ofensivă. Mai devreme, trecură în sbor câteva avioane, aruncând manifeste prin care Cras- nov îi invita din nou să se predea. Ostaşii le întrebuinţau ca foiţă de ţigară. În loc de tutun, ei foloseau un amestec de frunze uscate de vişin şi balegă de cal. Asupra unui avion inamic lăsat să se apropie, se deschise un foc viu. Avionul se întoarse şi dispăru în timp ce de jos i se striga printre hohote de râs:

— Foiţe! Vrem foiţe!

Ca şi cum i-ar fi auzit, avionul mai aruncă vreo câteva teancuri de manifeste. Râsetele nu mai conteneau.

După ce avioanele se pierdură la orizont, apărură lanţurile de cazaci. Îi lăsară să se apropie cât mai mult şi se aruncară asupra lor.

Cazacii albi se retraseră în debandadă.

În urma lor, alte cascade de râs, alte strigăte, alte glume :

— Mă! Ai grijă să-ţi repari .fundul pantalonilor !... Vezi că ţi-ai

pierdut sabia !

— Unde fugi, găinarule ?

— .Noi suntem delà Lugansc, băieţi buni 1 Hai să facem cunoştinţă.

Pe pod, muncitorii începură să împingă o platformă blindată către porţiunile pe care se terminase montarea scândurilor şi a traverselor. Acestea erau legate de arcade, cu şine de cale ferată. Şl ce plăcut era[1] să stai pe linie şi să priveşti, în lumina strălucitoare a soarelui, şinele lungi şi’ drepte care“ treceau până pe celălalt mal al Donului.

Platforma înainta greu. Statul major mergea în urmă. A- lături de Voroşilov păşea un mecanic tânăr, cu ochi mici şi îndârjiţi şi cu dinţi lungi, El avea misiunea să conducă peste pod cea dintâi locomotivă. Cu toate că voia să pară liniştit, şi căuta să-i dovedească lui Voroşilov în toate chipurile că asta nu era cea mal grea încercare pe care o avusese de trecut, nu reuşea să-şi ascundă nervozitatea.

— Linia spre Mur,manşe a fost construită toată pe mlaştină. Acolo s’a scufundat odată în baltă un tren întreg, zău aşa ! Mecanicul abia a putut să se salveze înnot.

— Din baftă? — întrebăi zâmbind Parhomenco.

— ...Sau altădată, pe front. Liniile ferate apusene erau supraaglomerate. Şi mi-au poruncit : „Du, Serghei Maximovici, trenul ăista de o sută de[1] vagoane...”

Ieşiseră toţi să privească de pe mal. Toţi şedeau nemişcaţi şi respirau, greoi. Nici atunci canid lucrul fusese mai în toi nu gâfâiseră aşa. Platforma prinse a aluneca pe scânduri. Toată lumea oiftă ca un singur om. Lângă pod, căzu în valuri un proiectil inamic. Cadeţii începuseră iar să bombardeze. Însă nimeni nu dădu atenţie la trâmba uriaşă de apă, strălucind în 'toate culorile curcubeului, care se înălţa din fluviu sub presiunea exploziei. Toate privirile erau aţintite asupra platformei. Deodată se auziră nişte pârâituri, ca o rafală de mitralieră. Platforma, care începuse să se lase în jos, fu trasă repede înapoi.

— Valeu, măiculiţă, se duce în aipă !... — se auzi un gla6 ascuţit de femeie.

— Da’ taci, femeie, şi nu te mai boci ! — îi răspunse aspru o voce profundă de bas. — Ce te pricepi tu la tehnică ?

Linia fu demontată cu atâta iuţeală, de parcă nici n’ar fi fost prinsă în buloane. Apoi, totul fu aşezat din nou la loc.

— Dă-i drumul! — spuse meşterul, un dulgher cărunt din Voronej.

Platforma fu împinsă din nou pe scânduri. Dar nu făcu niciun metru şi schelăriile trosniră iarăşi. Platforma fu retrasă şi linia demontată din nou.

Soarele se ridică în suliţi. Cadeţii nu mai trăgeau. Schelăriile trosneau mereu sub greutatea platformei. Lumea tot mai stătea pe mal şi aştepta.

În cele din .urmă, nu se mai auziră trosnituri. Platforma putu să lunece în siguranţă pe scânduri şi să se îmbuce între arcadele podului. De bucurie, meşterul îşi răsuci mustaţa şi spuse:

— Acum, fraţilor, după atâta oboseală, ar fi bună o ţigară!

Parhomenco îi întinse punguliţa sa cu tutun. Bătrânul o duse la nas. În mirosul de frunze uscate de vişin, se simţea foarte vag şi cel de tutun veritabil. Era deajuns. îşi răsuci o ţigară cam de grosimea unui deget şi, începând să tragă cu nesaţ din ea,'căpătă o expresie aşa de fericită, că toţi cei din jurul'său se puseră pe râs. Râsul se transmise din om în om, cuprinzându-r şi pe cei aflaţi pe mal. Femela strigă iar :

— Văleu, mamă, a trecut! Ia uite că Donul s'a făcut verde de necaz!...

Râsul se deslănţui iarăşi din toate piepturile.

Râzând deasemeni, Voroşilov se Interesă de paznicul de la gheretă.

Bătrânul apăru din fund, ţinându-şi cu o mână izmenele.

' — Iată-mă-s, tovarăşe comandant. Ordonaţi!

— Ţi-arn promis c'o'să te plimb pe pod. Fii gata de plimbare! — Apoi se întoarse către mecanicul palid, cu dinţi lungi: — Gata ? Porneşte trenul blindat!

— îndată — răspunse acesta, luând-o la fugă spre trenul blindat. De emoţie îi tremurau genunchii. Cu toate că nimeni nu-l băga în seamă, avea impresia că toată lumea se uită la mersul lui ruşinos de şovăitor. Mecanicul se aplecă spre manete, dădu semnalul şi trenul blindat se puse greoi în mişcare. La vreo cincisprezece paşi de schelării, opri trenul, se dădu jos şi, cu mâinile la spate, făcu câţiva paşi pe pod. El se hotă- rîse să încerce singur rezistenţa construcţiei. Gestul lui nu miră pe nimeni. Se întoarse cu buzele strânse, palid şi decis. Pr.ivindu-l pe Voroşilov cu odhii săi negri şi înguşti, zise după aceea :

— Cred că sub greutatea trenului blindat lemnăria o să se lase de vreo cinci ori.

— El, drăcie! — făcu Voroşilov. Mai puţin nu se poate ?

— Chiar aşa! — strigă mecanicul. — Acum pornesc.

Mai dădu un semnal, îşi înldesă şapca pe frunte şr 6trigă fochistului:

— **Aburi 1**

Aburii ţâşniră furioşi spre şine, vrând parcă să le sperie.

Printre şuierăturile aburilor! şi puifăitul locomotivei, se auzea în

răstimpuri trosnetul scândurilor şi al traverselor.

Voroşilov ridică mâna şi, supunân'du-se aceistui semnal, trenul înaintă puţin, pentruca la alt gest al comandantului să se dea- imediat înapoi, ca un cal dus de căpăstru.

Lumea de pe mal se agita, în timp ce drapelele delegaţilor veniţi de pe front se agitau şi mai puternic.

La un moment dat, şinele se afundară parcă într'o groapă. Totuşi, spre marea mirare a tuturor, trenul reuşi să iasă. Dulgherul şeif se afla în culmea enervării.

— Tu, fiu[1] de câine — se răţoia el către mecanic. — Nu-ţi cunoşti greutatea trenului ? Unde te-ai băgat ?

— Unde a trebuit, acolo m'am băgat — replică; posomorit mecanicul. Mai pune scânduri.

— Pun eu, dar să ştii că ai să te înneci cu tren cu tot, asta-i!

— Aburi! — strigă mecanicul.

Vocea îi era aşa de încordată, de parcă ar fi avut şi el o presiune de cel puţin cincizeci de atmosfere.

— **Tuburi!...**

Se mai adăugară scânduri, se mai făcură patru încercări, dar de fiecare dată schelăria trosnea. La a cincea încercare, mecanicul conlduse trenul cu aceeaşi expresie de îndrăzneală, de teamă şi de ruşine, diar de astădată nu se mai auzi nicio trosnitură.

'Fără ca mecanicul să-l bage de seamă, Voroşilov sări sprinten pe locomotivă şi se opri alături de el.

— A trosnit doar-de ¡patru prl — spuse el.

— De patru[1] ori — zise mecanicul, parcă vorbind cu el însuşi.

— Adineaori ziceai c'o să trosnească de cinci ori...

Mecanicul îi aruncă, o privire plină de uimire. Când reuşise comandantul de airm'a'tă să se urce alături?... Voroşilov se simţi oarecum stingherit, pentrucă se 'urcase pe neaşteptate. Mecanicul i se adresă cu seriozitate:

— Şi dumneata poţi-greşi odată, Cli'ment Efremovici.

Trenul blindat trecu :pe picioarele pendulul, apoi pe scânduri, apoi din nou pe picioarele podului şi ieşi pe malul stâng al Donului, fluierând. De pe malul apus, mulţimea cânta şi flutura steguleţe. La întoarcere, trenul era plin de lume. În fruntea tuturor, cu faţa luminată de fericire, şedea pe locomotivă însuşi bătrânul paznic. Când trenul ajunse pe mal, în dreptul delegaţilor, bătrânul îi întinse mâna iul Voroşilov, care se pregătea să sară jos:

— Tovarăşe comandant, rpg să fiu primit în armata operativă. Niciodată până acum n'am crezut că pot exista oameni aşa de puternici.

Toată viaţa mea mi-am petrecut-o doar printre slugi...

Locomotivele 6e pregăteau de plecare. Pe mal începuseră să se construiască bacuri, pentrucă sub protecţia trenului blindat să se poată trece pe ele căruţele din convoaie. Nimeni din tabără nu îndhise odhii toată noaptea.

18

ln urma lor rămâneau gări, căsuţe cu câte trei ferestre, ■balconaşe ¡galbene. .Donul, cu valurile sale albastre, îi săruta şi-,i îmbrăţişa pentru ultima oară. Pen'tru ultima dată în aerul albăstrui-ce’nuşiu, se profilau malurile Donului şi se zărea, undeva, depar’te-departe, cum .se leagănă o barcă.

Pescar sau inamic în recunoaştere?

Stând la fereastra vagonului, Parbomenco se gândea cum trecuse ultima oară Donul, şi cât de neplăcut scârţâiau furcile bărcii, deşi erau înfăşurate în pâslă.

Vasia Gaivoron, vâslaşul de atunci, scoase acum capul pe fereastra vagonului' şi se uită înapoi... Malul, acoperit de o pâclă trandafirie, era învăluit de aburi. În barcă pătrundea apă. Pe scânduri erau ziarele ce le primise în vagonul lui Sta- lin. Tovarăşii, care traversaseră frontul împreună cu el, şedeau şi ei încordaţi, puţin aplecaţi înainte, cu armele pe genunchi. Din spre mal răsbăteau până la ei sgomote confuze, neînţelese. În depărtare se auzi tropot de cal în galop, apoi cineva strigă : „Osi-i-ip”. Ghemarea se întrerupse brusc şi dureros, de parcă cel ce strigase fusese ucis. Toţi îl priviră pe Gaivoron care vâslea.

— E o pasăre — spuse el încet, abia mişcând buzele. — La noi se numeşte celugă...

Deşi nu[1] dormise de două nopţi, Gaivoron avea o faţă uimitor de rotundă şi fericită, încât ai fi avut dorinţa să-l faci şi mai fericit.

Parlhomenco spuse:

— Ce-ai zice să 'te însor la Ţariţân, Vasia?

— Cum credeţi dumneavoastră, tovarăşe comandaft't — răspunse Vasia foarte serios, fiind sigur că şeful său ştie să facă toată lumea fericită. — Eu zic că nu e ştiinţă sau lucru pe care să nu-l cunoaşteţi.

— Poţi să cunoşti şi o claie întreagă de fân, dar dacă nu ştii ce-i paiul cel de trebuinţă, tot degeaba! — spuse îngândurat Parhomenco.

Lângă gara Calaci, dădură peste un „ponton” — un şlep lung cu o sală înzestrată cu un pian, cu vreo douăzeci de cabine şi cu o verandă de sticlă. Cazacii fugiţi murdăriseră şi spurcaseră totul prosteşte', fără nieiun rost, de parcă i-ar fi apucat de spaimă nevoile. Lângă ponton, se afla un remorcher scufundat, din care doar pupa se mai ridica deasupra apei. De pe ea, ca de pe o trambulină, săreau în apă copiii. Cămăşile lor decolorate şi peticite stăteau aruncate în desordine pe pupa vasului.

Strângând mâna reprezentantului comitetului executiv din Ţariţân — un bărbat înalt şi voinic, cu bluza lungă — Parhomenco întrebă:

— Câtă pânză roşie îmi poţi elibera ?

— Ce anume?! — întrelbă reprezentantul, neînţelegând bine.

— Pânză roşie. S'a ordonat să le facem copiilor ăstora pantalonaşi roşii, cu ocazia victoriei.

Şi, observând-o în apropiere pe Liza Lamâcev, se întoarse către ea :

— Ia pânza în primire, Liza, şi fă tot ce treibue. Astăzi o să vin la tine şi la tatăl tău pentru o Chestiune personală şi foarte importantă.

Liza se făicu roşie ca focul şi se uită în jur, căutânidu-l parcă pe Gaivoron. Dar acesta lipsea. Fusese trimis la Ţariţân ca să se îngrijească de încartiruirea comandamentului Armatei sosite din Ucraina.

19

În calitatea sa de ajutor al controlorului regiunii militare a Caucazului de Nord, Parfiamenco ieşi în întâmpinarea uneia din numeroasele comisii trimise de la centru, la Ţariţân. Trenul intrase în gară abia seara târziu. Luminile se stinseseră demult în oraş, aşa că trenul sosi pe un întuneric complet, cu vagoanele luminate numai de pâlpâirea săracă a unor felinare camuflate. Intimidaţi de întunericul şi de tăcerea din gară, pasagerii vorbeau în şoaptă şi căutau să calce fără sgomot. Toţi ştiau că de cum se lasă amurgul,. încep să dea raită deasupra oraşului avioanele germane, mitrallmd „cozile”. Deaceea 11 se părea tuturor că fălcuseră un act de eroism îndrăsnind să vină cu acest tren.

Cei şase oameni care alcătuiau comisia — toţi în vârstă, cu genţi mari şi voluminoase şi cu paltoanele pe umeri, obosiţi probaţii de căldură şi de frică — îl salutară în gralbă pe Par- homenco şi îl întrebară unde ar putea găsi ceva apă rece de băut. Parcă nici nu i-ar fi interesat altceva decât apa rece! Apoi se îndreptară spre căruţe, cu o grabă jignitoare.

Se simţea că noii veniţi făceau parte din forţa aceea plină de ură şi greu de demascat care, trăgând sforile pe undeva de la centru, se străduia prin toate mijloacele să ducă Ţăriţânul la pielre, iar pe apărătorii lui să-i facă săişl plece calpul sub apăsarea jugului ruşinii şi. al amarului. Această putere a răului trimisese de pildă, în ziua aceea după cum reieşea din scrisoarea de trăsură — un tren cu echipament şi medicamente; în realitate însă, încărcătura trenului era alcătuită nurniai din sdrenţe şi fier vechi.

Deşi îi clocotea tot sufletul de indignare, Parhomenco se căsnea să

fie o gazidă cât mai amabilă. El se întreţinea, pe cât putea mai prevenitor cu Bâcov, secretarul comisiei, pe care-l bănuia a fi cel mai important şi cel mai periculos membru al ei, om cu haine cenuşii şi cu faţa aidoma, cu bărbia lungă, cu buzele groase şi cu Obiceiul de a-şi înghiţi mereu saliva. Ţinuta cazonă trăda numaidecât în el pe ofiţerul superior de stat major, iar hainele civile trădau dorinţa de a-şi ascunde gradul. El fusese întâmpinat de soţia sa, Vera Ovţeva şi de socrul său, Ovţev, expertul militar pe care nu demult Parhomenco îl arestase împreună cu toată direcţia artileriei din regiunea militară a Caucazului de Nord, punându-l apoi în libertate în urma repetatelor insistenţe ale statului major troţdhlst.

Strângându-i ’ mâna cu prefăcută afabilitate, Ovţev îl întrebă blând :

— Grozav de cald, Alexandru Iacovlevici, nu ? Iar casa asta a statului major e aşa de sufocantă...

Era cu neputinţă să-iţi dai seama dacă se referă ia atmosfera înnăbuşitoare creată de venirea acestor comisii, sau vorbea aşa, din prostie. Totuşi, ca să pareze orice aluzie, Parhomenco mormăi scurt şi aspru:

— Nu-i nimic. O s’o mai răcorim noi.

— Desigur, desigur, o s’o răcoriţi — râse îp silă Ovţev, dar tonul său ca şi vocile şi mişcările celor veniţi cu el trădau conştiinţa superiorităţii Hor şi mândria acestei superiorităţi, un fel de strigăt lăuntric abia stăpânit: „Voi, mă proştilor? Voi vreţi să ne luaţi la sigur şi să ne descoaseţi ?”

Ghicind probabil gândurile lui Parhomenco şi vrând să **le** împrăştie, 'Bâcov îşi sărută grăbit soţia şi-i luă din braţe buchetul de flori pe care, după ce-l mirosi puţin, **i-l** înapoie, dând astfel a înţelege că scurta scenă familiară luase sfârşit şi că trebuia **să** treacă la lucruri mai **serioase.-**El îşi **şteTse’pre**ocupat ochelarii şi întrebă:

— Dumneata, tovarăşe Parhomenco, eşti ajutorul controlorului regiunii militare a, Caucazului de Nord ?

— Da, — răspunse acesta, răsucindu-l de uineri pe Vasia Gaivoron în .aşa fel lîncât felinarul să ilumineze trăsăturile lui Bâeov.

— Ce faci dumneata aici ? — întrelbă iarăşi Bâoov cu o voce întristată, înghiţindu-şi saliva. — O ejpidemie de arestări, nu altceva. Din cauză că unii experţi din regiunea militară a Caucazului de Nond se qpun la formarea diviziilor de manevră de câ'te trei sau patru mii de baionete — şi opoziţia lor dste în esenţă 'foarte justă — voi îi arestaţi. Prin aceasta, îndepărtaţi de noi cele mai capabile cercuri de intelectuali.

— Aceste cercuri ar dori ca diviziile noastre să aibă elfec- tlvele unui corp de anmată — explică Parthomenco posomorit, şi arătă spre Ovţev. Generalul ridică din sprâncene de parcă ar fi spus : „Eu ştiu că nu ăsta e faptul principal oare ne interesează. Mai bine ţi-ai da osteneala să glhiceşt'i acel su'biedt important pe care trelbue să-l discutăm”.

— Uite ce se petrece aici ! Uite... — încheie posomorit Bâoov, luându-şi nevasta de braţ.

— Nu facem decât să ne pregătim pentru lupta hotări- toare.

— Dar nu cu mijloacele astea. Moscova e îngrozită de cruzimile voastre.

— Dacă- e vonba de Moscova burgheză, face foarte bine că e îngrozită. Oraşul şi armata îşi dau seama de răspunderea pe care o au pentru soarta ţării ; orice lovitură dată Ţariţânu- lui este o lovitură dată socialismului. înainte vreme, căutau să ne sperie spunându-ne că muncitorimea de pe Volga nu este prea conştientă şi că e mai bine s’o lăsăm în pace, dacă nu vrem să’se răsvrătească. Le-am fixat raţia de 200 de grame de pâine şi nu-i nioio răscoală. Pe vremuri, mâncau pâine albă şi tot bombăneau. Alzi, muncitorii bătrâni delà uzina franceză au declarat grevă pe motiv că au fost întorşi de pe front şi reîncadraţi în ateliere, pentru a nu întrerupe producţia de armament şi muniţii.

— Ceea ce vorbeşti 'dumneata e bun pentru manifeste. Viaţa, însă, e cu totul altceva. Şi tocmai în viaţa de toate zilele greşiţi voi. Deaceea a fost îndepărtat expertul Snesarev, un element extrem' de inteligent şi de devotat. Covrov şi Ovţev au fost arestaţi pentru sabotaj... Comisariatul militar a fost «disolvat... Nu; vă daţi seama că prin asta se pregăteşte teren liber anarhiei?

— Anarhie? — repetă indignat Parhomenco. — O să vă arăt eu- acum unlde este anarhia!

Şi fără să mai stea mult pe gânduri, cuprins die o ură arzătoare, îl apucă pe Bâcov de mâna-i firavă şi-l trase după .sine în întuneric. Căruţaşii, probabil de frică, dădură bice cailor. Vera Nicolaevna abia avu timp să sară în'ultima căruţă. Ea îl imploră pe vizitiu să mâne mai repede ca să ajungă din urmă comisia. Se temea ca Parhomenco să nu-l împuşte pe Bâcov. Ovţev rămase singur lângă balega aburită ; ba îşi făcea cruce, ba râdea ironic. Se simţea foarte rău, căci în oraş era stare de asediu, iar permisul său de circulaţie rămăsese la Vera.

Gaivoron o rulpse şi el la fugă cu felinarul în mână. Prin întunericul nopţii nu se mai auzea acum decât tropăitul cailor.

Parhomenco îl ţâra după el pe Bâcov, grăbit şi fără să scoată o vorbă. Acesta albia reuşea să se ţină în urma lui. În -câteva rânduri se împiedică, piciorul i se afundă în ceva moale şi lunecos care mirosea a

păcură.

— Dă'mi drumul ! — spuse el. — Merg și singur.

Parhomenco se strecura printre vagoane cu o iuțeală și o -siguranță uimitoare, iar Bâcov îl urina resemnat. Ori' cunoștea .la perfecție drumul, ori vedea bine pe întuneric, că prea era sigur și îndemânatic în mișcări.

„Știu ei pe cine să numească controlor", îi trecu fără voie prin minte lui Bâcov.

Lumina felinarelor, reflectată de niște butoaie albe cu var, •se prelingea pe vagoanele roșcate însemnate cu cretă și pe figurile oamenilor din preajmă, care rătăceau în silă. îndată ce ajunseră, în .întâmpinarea lui Parhomenco veni în fugă o femeie tânără cu foile de expediție în mână. În odhii ei mari și .luminoși, albaștri în timpul zilei, străluceau acum' lacrimi.

—' Și astea-s la fel ! — suspină ea, aproape sugrumată de -necaz.

— Așa ? Sunt plumbuite vagoanele ?

— Plumbuite, tovarășe Parhomenco!

— Arătați-le secretarului comisiei. Comisia asta a fos't trimisă de Trotțdhi ! — exclamă el.

— Ce vrei să spui cu asta, tovarășe Parhomenco? — în- drebă grav, Bâcov.

Dar nu primi.niciun răspuns.

Trei felinare se ridicară să lumineze' plumbul de la uși. Parhomenco rupse sigiliile. Vagonul fu deschis. înăuntru mirosea a putred, a mucegai- Peste tot erau așezate baloturi lungi, învelite în rogojini mânjite cu chinoroz. Când însoțitorii dădură jols câteva din halotuiri, Parhomenco îi ispuse. Lizei să deschidă unul.

Liza îl deschise pe cel mai la îndemână, cu ajutorul unei perechi de foarfeci. Din balot ieșiră la iveală niște teancuri de hârtii, apoi o mulțime de căciuli rupte și lungi, împodobite cu_ vulturi de alamă. Liza ridică vreo câteva. Căciulile erau de pe timpul gărzii vechi, iar hârtiile pagini din... „Viețile sfinților"... tipărite la Poceaevscaia Lavria.

— Nemaipomenit! Ce nerușinare! — se indignă Bâoov, aruncând cât colo hârțoagele.

El era într'adevăr revoltat. Dar se revolta de teama de a. nu se aifla că și el luase parte la expedierea acestui tren. Cu vreo trei luni în urmă, la o petrecere organizată de foști ofițeri de gardă, cunoscuse , o persoană care-i trezise interesul. De aici începuse totul, iar acum venise la Țarițân în- misiune contrarevoluționară.

— În scrisoarea de trăsură ce scrie? — întrebă el.

— În ea se spune despre medicamente și echipament, — îi

explică femeia, întinzându-i ■ o foaie de hârtie.
" Deşi lui Bâjoov îi era frică de chipul aprins de mânie ai. acestei femei sincere şi hotărâte, nu se putu împiedica să gândească „Bună fată !"'Uitând .pentru o clipă spaima ce-l cuprinsese, se socoti neînlfricat. Scoase carnetul din buzunar şi însemnă ceva.

— O să raportez imediat la Marele Stat Major despre- această neruşinare. Şi o să mă îngrijesc 6ă nu se mai repete sabotaje de acest fel.

— Bine-ar fi!.— făcu neîncrezător Paiihamenco, sărind .pe calul adus de Gaivoron, răsărit de undeva din întuneric.

— Adică, ce trdbue să înţeleg eu din asta ? — se nedumeri Bâcov.

— O să vezi, — răspunse Parlhomenoo, arătând cu biciul în spre Liza Lamâceva. — Pe tatăl ei îl aşteptăm să sosească ou cazacii roşii. Fata o să-i spună lui taică-său, iar el o să le aducă la cunoştinţă cazacilor ce fel de doctorii şi edMpa- ment am ¡primit noi delà Marele Stat Major. „Uite, or să-şi spună cazacii, ce fel de ajutoare ne dă muncitorimea din Moscova".

Liza făcu un gest cu mâna.

— Oare cazacii noştri pot gândi aşa ceva, Alexandru» 1 aoovlevid ?

— Duşmanii îi silesc să cugete astfel — răspunse înciudat Parhomenco.

îşi scoase şa.pca din cap, se aplecă să se rezeme de oblâncul şeii şi se uită în jos la Liza. Faţa ei tot mai era udă de lacrimi. Lacrimile o podidiseră încă de dimineaţă, când deschisese ¡primul vagon. încărcătura părându-i suspect de uşoară, desfăcu primul balot pe care-l avusese .la îndemână. Constatând trădiarea, alergase într'inn suflet la ajutorul controlorului din regiunea militară a Caucazului de Nord, să-i raporteze.

Parhomenco întoarse brusc calul.

— Eu ce fac ? — se auzi din spate gura lui Bâoov.

— Să te ia dracul I N'ai decât să te apuci să controlezi toate baloturile.

Şi plecă' în galop prin oraşul tăcut şi cufundat în întuneric. Din loc în loc îi ieşea în cale câte o patrulă şi atunci trebuia să se oprească şi să dea parola. Alţii îl recunoşteau îndată şi-i raportau că delà marginea oraşului se auzea o canonadă îndepărtată. În piaţă, lângă catedrala în care se păstra bastonul lui Petru cel Mare, fu oprit de o patrulă pe jos, alcătuită din cinci oameni.

— N'ai un chibrit ca să aprindem o ţigară ? — întrebă

•comandantul ei.

Partiomenco îi dădu[1] să aprindă. La lumina chibritului văzu în dreapta soldatului, om bătrân ou păr cărunt, o femeie încotoşmănită într'un şal cât toate zilele, cu un ceaunaş şi o legăturică în mână.

— Ce? Ţl-al luat şi baba?

— Păi cum? A venit de ml-a adus mâncare şi acum nu mai vrea să plece. Zice că-i'e teamă să nu i se întâmple ceva, că a visat urât. Şl mai ştii, poate că are dreptate... Cu războiul ăsta, frontul este pretutindeni. Uite, mal adineaori, trecând pe lângă o casă, vedem foc în subsol. Erau nişte ofiţeri care dre-
geau o mitralieră. Am intrat înăuntru, şi ălui mai mare i-ant. tras una drept în moalele capului. ■

— Nu aşa. Pe ăştia nu trebue să-i împuşcaţi. Mai bined. prindeţi vii şi'i aduceţi la noi, să-i tragem de limbă şi să mai' aflăm câte ceva.

— Da' poţi să-i prinzi ? El era tânăr şi sdravăn, iar noii toti nişte babalâci.

— Bătrâni, da ! — oftă din întuneric un glas înnăbuşiL — Şi uite: am fos't anulaţi de Partid şi de sindicate că'n oraş. e gata să înceapă o răscoală pusă la cale de albi. Acum aşteptăm doar sirena.

— Delà ce fabrică sunteţi ?

— iPăi noi nu suntem delà nicio fabrică. Suntem dans construcţii. Egor Eliseici,. mai marele nostru, e dulgher. Eu, sunt zidar şi tencuitor. De cincizeci şi şapte de ani mă tot ţiu. de meseria asta.

— Dar câţi ani ai ?

— Păi să tot am v'o *şapţej' doi*...

„Ce ciudăţenie ! gândi Parhomenco. Moşneagul ăsta care- n'are nimic de aşteptat delà viitor, care ¡poate da ortul popii dintr'o clipă în alta, a pus mâna pe armă şi a plecat să lupte- în numele viitorului. Iar Bâoov,- ofiţer tânăr şi învăţat, fiu. de avocat bine cunoscut care scria în gazete, învăţând poporul, Bâcav- nu[10] şovăe măcar o secundă să dea ţara pe mâna; intervenţioniştilor,' în numele vechiului capitalism mârşav şi josnic... Foarte ciudat!"

De undeva de sus, probabil de pe vreun acoperiş, se auzi; deodată un glas subţire de copil :

— Bunicule, se aude ceva în biserică!...

— Şi nepoţii mei ne ajută şi stau la pândă — se lăudă, cu duioşie unchiaşul. — Nepoţii mei... Ia să mă duc eu să văd. ce e. Rămâi cu bine,

---

10 întreprindere pentru transportat cherestea. (N. trad.).

'tovarăşe comandant ! Dac'o da dumnezeu,, ne-om mai întâlni.

20

Parhomenco se întoarse cu o senzaţie plăcută şi înviorătoare în odaia lui de la statul major al regiunii militare.

„O să fie ceva minunat", gândi el, aşezân,du-se vesel la ■masă şi apucându-se de lucru.

Ferestrele odăii, lungi şi înalte, erau acqperite cu pături cazone, ca să nu se zărească de aifară lumina lămpii care ardea în odaie. Era zăpuşeală. Parlhomenco îşi turnă apă, bău trei pahare şi spuse oamenilor din escortă:

— Culcaţi-vă. Ne vom scula în zori. La ora opt trebue să fim la conferinţă.

În odaie erau trei paturi. Galvoron şi Uvalca se trântiră îmbrăcaţi pe paturi şi adormiră îndată.

Deasupra unui vraif de hârtii, era un ordin semnat de Stalin. Trebuia să se facă rost cu orice preţ, de încă douăzeci de autocamioane, care să transporte pe front echipament, .arme şi alimente.

Rarhoimenco începu să-şi răscolească memoria ca să-şi aducă aminte unde se mai puteau găsi autocamioane. Făcea - sforţări să nu-i scape nimic. închise ochii. Gâtul i se acoperi cu broboane de sudoare. Prin fatţa ochilor i se perindau maşini hodorogite, cu cauciucuri dilferi'te, lăsând în urma lor nori de fuM, negri şi rău mirositori. Cu cât maşina era mai hodorogită, cu atât era norul mai gros. Deoldată, îşi aduse aminte, de o magazie scundă, albastră, acoperită cu tablă, încuiată cu un lacăt mare. Când se duseră să inventarieze averea, nu se gşsise cheia de'la magazia aceea. Le-o făgăduiaeră pentru a doua zi... Din magazie se strecura afară un miros bine cunoscut de automobil.

— Uvalca !

Acesta se 'trezi îndată şi sări în picioare.

— Du-te numaidecât la depozitele ,,Gruzoles"-ului[J]). Acolo, în dreapta, lângă ghereta paznicului, ai să vezi o magazie albastră cu un lacăt mare. Sparge lacătul. Bănuesc că în magazie sunt maşini. Să le conflşti pentru „sustragere de bunuri ale poporului". Ia-ţi oameni f

Tipografia ziarului cerea hârtie de la regiunea militară a Cau,cazului de Nord.

— De unde hârtie? Unde s'o caute controlorul? Doar nu-i vorba de obuze! — le spusese Par'homenco tipograJfilor.

Dar, ci'tind rugămintea muncitorilor care semăna cu o [1]

chemare, trebui să admită că hârtia nu este mai puţin Importantă decât muniţia. Şi până la urmă, Parhomenco tot o găsi.

„...Ar trebui să se facă rost de cai voinici pentru unităţile care şe formează... D.ar de unde ? Lumea ţine la cai ca la viaţă, iar ovăzul şi fânul sunt aproape mai scumpe decât pâinea. Pe unde s'ar putea găsi cai ? Pe unde ? Pe unde ?" se frământa într'una Parhomenco.

Pătura cenuşie, mâncată de molii, prin găurile căTeia se vedeau stelele sclipind, atârna nemişcată. În balconul din dreptul uneia din ferestre ieşiră doi inşi: şeful secţiei de operaţiuni, Ciugunov, de fel din Lugansc, tânăr, frumos şi foarte bun cântăreţ şi nevastă-sa, venită în acelaşi tren cu comisia. Amândoi erau din cale afară .de fericiţi şi se sărutau.

„Foarte bine, lasă-i să se sărute, se gândi Parhomenco, dar unde să găseşti cai ?"

Puse laoparte'hârtia prin care se cereau cai, şi citi alta.

Secţiunea afacerilor civile se plângea că de la diferiţi oameni cu munci de răspundere, printre care şi membri ai comandamentului regiunii militare, vin multe cereri de aprobare pentru băuturi spirtoase. Cazacova, o fostă elevă a liceului din Ţariţân, şi prietena ei, Arcatova, fuseseră arestate pe când încercau să obţină câteva sticle de coniac pentru a cinsti comisia ce urma să vină.

...La spital se înregistraseră două cazuri de holeră,, la nişte oameni sosiţi de pe cursul inferior al Volgăi la statul major al regiunii militare a Caucazului de Nord...

...Directorul liceului eparhial de fete evacuat din Covno, având de gând să relîn-ceapă cursurile, cerea părerea regiunii militare despre domnul N. G. Ovţev, care îşi oferă serviciile în calitate de profesor de istorie...

— Ovţev, profesor de istorie? E în stare s'o facă şi pe asta ! — pufni în râs Paiihomenco.

Deodată, îşi aminti de o păşune uriaşă şi de nişte ciobani cu traiste în spinare. Era nu demult, lângă Volga. Ciobanii întrebau cum să iasă spre Ţariţân. Fuseseră concediaţi de nişte colonişti germani bogaţi, care voiau să-şi mute hergheliile de caii spre Don: se svonea că acolo se plăteşte cu aur greu.

Parhomenco se lumină. Ştia cum să răspundă ta cerere. Se vor găsi cai!

Ar fi bine să se dea foc la toate podurile plutitoare. Atunci coloniştii nu-şi vor mai muta hergheliile pe malul celălalt al Volgăi.' Dar nu vor trece oare înnot ?

„Las' să încerce!"

Şi Parhomenco citi cu plăcere o moţiune, pripăşită la el din

greşeală :

„Consiliul de delegaţi ai invalizilor din Ţariţân — reprezentanţi ad ţinuturilor Volga, Gama, Ural şi Siberia — fiind un exponent al voinţei celor năpăstuiţi şi schiloditi de guvernele lui Romanov şi Cherensohi şi de slugile lor, de capitalul lacom[1] şi plin de ură, declară că mai bine vor muri cu toţii decât să se vadă slugi şi complici ai burgheziei. De- aceea strigă duşmanilor puterii poporului : „Laoparte din drumul nostru, laoparte din drumul spre Volga !"

— Bine scrisă — rosti Parhomenco şi puse rezoluţia : „La ziar".

Către ziuă, neisprăvind tot vraful de hârtii, micşoră lumina lămpii şi se duse la fereastră să vadă dacă nu poate lucra la lumina zilei. Cum dădu pătura laoparte, îl izbi atât • de puternic în faţă aerul tare şi ameţitor al dimineţii, încât simţi că-l dor ochii. Zidul casei de peste drum, copacii, clanţele de aramă delà uşi, obloanele — totul era acoperit de o rouă rece şi scânteietoare. Parhomenco se întoarse la masă. Acum, lampa, luminând palid deveni de prisos. Parhomenco coborî fitilul, suflă ; apoi se lăsă pe scaun şi adormi cu mâinile pe hârtii.

În vis i se arăta când Donul cu vâltorile, cursul şi cotul lui, când! adresa pe care i se odihnea mâna şi în care i se anunţa că în clădirea liceului avusese loc adunarea conducătorilor cercului de elevi din clasa a patra, care hotărîseră răsturnarea Puterii Sovietice din Ţariţân. Şi tot în vis vedea curelele cu catarămi ale liceenilor şi şelpcile lor late cu insigne albe, ori vedea nişte ceasornicari şi giuvaergii, care voiau să lucreze în ateliere comuniste cu condiţia de a li se da neapărat o mitralieră şi cartuşe, pentrucă le e frică de tâlhari jefuitorul şi asasinul Paşca Bejeneţ evadase din arestul judecătorului de pace. II • văzu' apoi pe acest Paşca, pe care hamalii îl prinseseră în port, îl judecaseră pe loc şi-l condamnaseră la moarte prin înnec. Doi oameni inculţi şi inconştienţi îi şi legaseră o piatră de gât şi, dacă r.'ar fi fost de faţă doi comandanţi din Regiunea Militară, s'ar fi terminat cu Paşca...
o cămaşă verde.., nişte copii se jucau, luându-se la întrecere în fugă... tot în cămăşi verzi...

21

Oamenii de legătură, Vasia Gaivoron şi Alioşa Uvalca,. intrară în odaie. Alioşa, care-l văzuse pe Paflhomenco întâia, oară în ziua când Lamâcev îşi întâmjpinase fata la pârău, îl îndrăgise din prima clipă, şi nu s'a lăsat până când Parho- menco nu l-a luat la dânsul. Se ţinuse de el şi la urcarea în. vagon şi lângă cal, pretutindeni,' tot rugându-se:

,,Luaţi-mă cu dumneavoastră, Alexandru Iacovlevici, şi n'o să vă pară rău. Nu face nimic că n'am decât șaisprezece ani. Un om. poaite fi prost şi la şaizeci". Escorta lui care crescuse şi se ridica acum la vreo .douăzeci de oameni îl cam obosea pe Par- homenco. Nu se ştie de ce, se aprindeau toţi, unul mai repede decât altul, şi, dacă în stepă se putea răbda aşa ceva, în oraş făceau uneori atâta gălăgie, încât Parhomenco ieşea şi le striga din prag:

— Vă alung pe toţi! Vă pun să comandaţi frenuri regimentare !

— Dar nu facem decât să executăm ordinele dumneavoastră, Alexandru Iacovlevici — spunea Alioşa, scânteind din ochii lui tinereşti.

Acum din Tespect pentru el, nu i se mai spunea Uvalca.. II porecliseră Suvaldhi, după numele localităţii unde, în timpul războiului ¡imperialist, se dăduseră lupte înverşunate.

— Maşina, că e maşină, şi tot scârţâe, dar noi că suntem oameni ?! Gândiţi-vă şi dumneavoastră: le apărăm oraşul cu. atâta îndârjire şi ei nu vor să ne execute ordinele...

Alioşa, băiatul acesta pistruiat, cu umerii obrajilor ieşiţi în aifară, avea o vorbă atât de muşcătoare, încât toţi aceia care-l ascultau, spuneau : „Al dracului ai să mai fii tu la treizeci de ani". Până şi atunci când cânta la acordeon, părea că-i ia pe toţi peste picior, iar când dansa, îţi făcea impresia ca vrea să sfredelească pământul. În atmosfera de dragoste şi admiraţie pe care oamenii din escortă o nutreau Faţă de Parhomenco, Alioşa aducea o notă de bărbăţie nespus de proaspătă şi de înviorătoare. Pentru asta i se iertau multe şi chiar
Vasia Gaivoron, căruia nud plăcea dansul, îl poreiclise „cocoşul de pădure" ; în gura lui, comparaţia as'tai era -de cea mai mare lauldă.

Cu câteva zile în urmă, Vasia Gaivoron se însurase cu Liza Lamâceva. Deoarece în ziua nunţii fusese prea caid, serbarea avusese loc alfară, în curte. Mulţimea de curioşi se cocoţase pe uluci, nevenindu-i să creadă că soldaţii şi comandanţii roşii din formidabila armată a lui Voroşilov beau la nuntă ceai de morcovi în loc de Votcă.

.— Ia daţi-mi să gust din paharul ăla — spusese de pe gard un beţivan bătrân cu faţa vânătă. Când i se aduse un pahar de ceai, sorbi din el, apoi scuipă. — Ai dreptate, e ceai ! Nu, tu[1] să-mi dai din paharul celălalt. Când i se întinse şi paharul cerut, spuse: — Da' ce, nu sunteţi oameni? îmi închipui că nici niu sunteţi bolşevici. Eu aşa înţeleg: un bolşevic trebue să fie om die societate !

Lui Vasia Gaivoron i se păruse totdeauna că oamenii nu se prea grăbesc, că trăesc prea încet. Probabil' că dragostea lui pentru păsări se explica tocmai prin aceea că ele nu dormeau mai mult de trei ore pe

noapte şi restul timpului sibu- rau. îşi închipuia că oamenii uită multe şi deaceea căuta să le reamintească chiar ceea ce ei ţineau bine minte şi fără ajutorul lui. întrucât Liza îşi isprăvise treburile la spital şi se pregătea să plece pe front, la tatăl ei, Vasia fusese cuprins de tristeţe şi apropiindu-ise de ea, îi murmurase :

— Ai să mă uiţi, Liza. Nu nuntai eu, dar şi Alexandru Iacovlevici crede la fel.

Liza izbucnise în râs, rostind că’n cazul acesta trebue să se cunune. Şi se cununară la biserică. Cu! toată opunerea lui Parhomenco, Lamâcev rămase neclintit:

— Eu m’am cununat la biserică. Tu, Alexandru Iacovle- vici, deasemenea. De ce să nu se cunune şi Liza tot aşa ?

— Eu am lucrat la capitalişti şi tu deasemenea. înseamnă că ar trebui să lucrăm şi mai’ departe ? — îi răspunse Parhomenco. — Ehei, eşti. rămas în urmă.

— Chiar dacă am rămas în urmă în unele privinţe, dar ostaşii mă ascultă, — se răsti Lamâcev, proptindu-şi după obiceiul vechi mâinile în şolduri. — Lui Vasia am de gând să-i încredinţez comanda undi detaşament. Cum să-l tomande, dacă nu s’a cununat la biserică ?

Acum, atât Vasia Gaivoron cât şi Alioşa Uvalca se îna- -poiau de pe „'frontul lui Lamâoev" (fiecare detaşament nu-şi numea poziţia altfel decât „front“). Feţele lor erau încordate. Diibuiseră, se vede, că Voroşilov, care se găsea acum în partea de Sud a frontului, îl chemase pe Pailhomenco la el şi Vasia se temeia că acesta va uita să-i ia cu dânsul.

— Alexandru Iacovlevici, — zise Gaivoron, — âim venit să vă amintesc că şi noi avem trealbă în partea de Sud a, frontului...

— Fără tine se poate? — râse Parlhomenco. — Te-aş lua eu, dar uite de ce nu mă prea trage inima: acum, tu eşti om însurat. Mâine-poimâine, poţi să ai copii... Cum să te iau, ca să-ţi rişti viaţa pe front ?

— Până la nuntă aivea căpăţână de lut, — interveni Uvalca. micşorându-şi odhii, cu 'o • expresie veninoasă. — Duipă aceea a ar5 ţa A un m>nereu, aşa că acum e de tuci. Să tra'gi cu tunul în că'păţâna lui şi tot n’o spargi.

Vasia era însă prea fericit ca să se mai poată supăra. II privi pe Alioşa şi spuse:

— Tu ma,i bine ai tăcea, cocoşule! — Se întoarse apoi spre Parhomenco, grav, aşa cum îi stă bine unui om însurat: — Poporul culgetă încet, Alexandru Iacovlevici. Am Observat că, din tot poporul, clasa muncitoare cugetă cel mai repede.- Iată, am fost acum pe la unităţile noastre din Sud, am fost şi în Nord şi în centru. Să ştiţi că ăia din centru judecă mai bine. De ce? Pen'trucă acolo sunt unităţile lui Voroşilov, muncitorii. Donbassul. Toată viaţa au stat prin mine şi uzine, iar ochii le-au fost plini de funingine. Dar acum, văd mai bine ca orice cazac, când cadeţii se furişează la atac. De ce?

Alioşa Uvalca îl întrerupse:

— Asta, pentrucă vrei tu să fii mutat în detaşamentul lui Şevcopleasov. *

— Vreau, — spuse bărlbăteşte Vasia, pălind şi privin- du-l pe Parhomenco. — Mă iertaţi, Alexandru Iacovlevici, dar aş vrea să fiu mutat în unitatea lui Şevcopleasov.

— Şi de ce tocmai la el ?

— Pentrucă fac parte din clasa muncitoare, văd lucrurile mai bine şi am darul cuvântului.

— Te-aş trimite eu, dar vezi că n’o să te primească oamenii lui Şevcopleasov.

Oamenii aceştia ai lui Şevcopleasov deţineau un sector în Sud, iar dispozitivul general al unităţilor era următorul :

Dacă te aşezai cu spatele către Volga şi cu faţa spre stepă, aveai în

dreapta calea ferată care ducea spre miazănoapte, la, Moscova. În faţă era. Donul împreună cu linia ferată care-l traversează şi pe care trecuse „coloana lui Voroşilov”, iar în stânga, dealungul Volgăi, drumul spre Caucaz, spre Tiboreţcaia.

Centrul, adică drumul spre Don, era . apărat de unităţi din armata lui Voroşilov : divizia I-a Doneţ, divizia I-a comunistă şi altele. EJe constituiau cea mai mare torţă unită din toată apărarea Ţariţânului.

Nordul, adică drumul spre Moscova, era apărat de detaşamentele lui Mejevâh, Ghicvidze şi Mironov, însăşi denumirea unităţilor, „detaşamente”, denota un anumit grad de separatism ăl acestor forţe, anumite rămăşiţe ale mişcării de partizani, neştiinţa de a se organiza şi, deci, slăbiciune. împotriva detaşamentelor de la Nord, care luptau cu îndârjire, deşi aveau efective mici, înaintau forţele foarte bine înarmate ale’ generalului Fitzehelaurov.

Dealungul liniei ferate din Sud, între Ţariţân şi Tihoreţcaia, se aflau detaşamentele lui Cruglicov, Vasiliev şi aşa numitul „grup de Salsc al lui Şevcopleasov”. Grupul acesta era alcătuit din detaşamente venite din stepele Saîscului. Spre deosebire de „coloana lui Voroşilov”, al cărui nucleu principal era alcătuit din muncitori din bazinul Doneţului, detaşamentele de Salsc erau constituite mai ales din ţărani, cazaci şi ciobani calmuci, având un procent de muncitori cu totul neînsemnat. Detaşamentele acestea îi urau pe cădeţi şi se bateau cu îndârjire, dar, pe lângă ura lor, erau stăpâniţi de un sentiment de neîncredere şi de 'teamă ascunsă, care pune stăpânire pe ţăran d'e îndată ce se trezeşte pe meleaguri străine şi, îndeosebi în apropiere de uni oraş mare. Aceste detaşamente aduseseră cu ele peste treizeci de mii de familii. Pentru cele unsprezece trenuri pe care le aveau, unul singur — cel blindat — avea locomotivă. Celelalte garnituri n’aveau deloc, aşa că erau trase de cai şi de boi-. Printre aceste detaşamente, regimentul cel mai pătruns de spirit bolşevic era acela al lui Semion Budionnâi, ţăran care în Februarie 1918, cu un „detaşament” compus din trei oameni, cu câte patru cartuşe de om, cucerise satul căizăcesc Platovscaia, capturase delà albi două tunuri, patru sute de arme şi o sută cincizeci de cai. Lă începutul lui Iunie, ajunsese să aibă sub comandă, două mii de oameni complet înarmaţi şi echipaţi.

Asupra grupului de Salsc înainta-, din spre staţia Velicocneajescaia, colonelul Popav, — ,iar din spre Don veneau unităţile generalului Mamontov. Chiar la centru, între aceste trupe în înaintare, şi în spatele lor, rezista de treizeci şi cinci de zile, încercuit în satul Martânovca, detaşamentul lui Govalev, numărând trei mii de oameni.

Consiliul militar îl invitase de câteva ori pe Şevcoplea,sov să-i

elibereze pe cei din Martânovca şi să ajute detaşamentul lui Covalev. Şevoopleasov refuzase ’suib diferite pretexte să execute acest ordin. Până la urmă, consiliul militar se supărase şi trimisese acolo pe reprezentantul său, Voroşilov. Dându-şi seama de atitudinea oamenilor lui Şevcopleasov, încă pe când se afla în drum, Voroşilov chemase la el pe Parhomenco şi un mic detaşament de muncitori din rezervă.

Chiar în clipa când Voroşilov ajunse la comandamentul grupului de Salsc, un ajgent de legătură călare, trimis de cei din Martânovca, ,izbutise ,să se strecoare până acolo, coborînd din su’sul râului, prin stufăriş. El raportă despre situaţia din Martânovca.’Călăreţul mirosea a nămol, era pământiu la faţă şi răsulfla greu, ca şi cuim ar fi fost scuturat de friguri.

— Tovarăşi, pentru ce pedeapsa -asta ? — strigă el, lovin- du-se cu palmele peste faţă. — Tovarăşi, pentru ce pedeapsa asta?

— Ţăranii ce zic? — întrebă Voroşilov.

— iNe chinuim de treizeci şi cinci de zile. Tovarăşi, e o căldură de neîndurat. Vor să se predea. Focoase mai avem, dar nu[1] mai avem pulbere, asta e...

Comandanţii grupului stăteau în cerc, -căzăceşt'e, în jurul unui ¡foc mic, în care curierii aruncau mereu balegă spre a slăbi cât de puţin atacurile puzderiei de ţânţari. Dar fumul se ridica în coloană dreaptă, iar ţânţarii ţiui-au şi roiau. În spatele comandamentului se vedeau căruţe cu hulubele ridicate, dispuse tot în cerc. Din spre ele venea miros de unsoare şi de fân. În fân dormeau[1] membrii comandamentului. Dincolo de căruţe se vedea un lac sărat şi nişte pete de- sare cu reflexe

albăstrii. În jurul căruţelor se învârteau gruipuri de ostaşi cu Femei şi cojpii. Umblau în tăcere, căutând să afle şi ei câte ■ceva din cele discutate. Ca să-şi restabilească reputaţia, comandanţii vorbeau dinadins cu[1] glas tare. Şevcopleasov şedea ceva mai laoparte, întir'o căruţă, jucându-se cu sabia. Picioarele încălţate cu nişte cizme subţiri şi roşcate, cu pinteni lungi, îi atârnau din căruţă. Grupul de Salsc tocmai îi gonise pe cădeţi din staţia Culberle, iar Şevcopleasov, .probabil foarte mândru de această operaţie, ca să nu-şi piardă demnitatea dobândită, nici măcar nu se apăra de ţânţari.

Parbomenco ajunse trenul lui Voroşilov dincolo de staţia Cotelnicovo. Aduse ştirea că, în ajun, la 3 August, cazacii alibi bătuseră şi aproape puseseră pe fugă detaşamentele din sectorul nordic, comandate de Mironov şi Ghicvidze. Stalin sublinia necesitatea imperioasă a despresurării celor trei mii ■ de oameni din Martânovca şi-l ruga pe Voroşilov să dea dovadă de o deosebită stăruinţă în atingerea acestui scop. În viitor, se intenţiona ca aceşti trei mii de oameni din Martânovca să fie vărsaţi în grupul de Salsc cu scopul ca ei să acţioneze asupra grupului şi să schimbe starea de spirit care, pe vremea aceea, se numea delicat „localism".

Se vedea însă cât de colo că fârtaţii delà comanda grupului de Salsc ghiciseră planul consiliului militar sau că, mai curând, cu ajutorul „binevoitorilor”ori al spionilor din oraş, acest plan le fusese comunicat dinainte, prin teleigralf. În orice caz, în ciuda tuturor întrebărilor puse ostaşilor şi a tuturor glumelor cu comandanţii mai mici, Parhomenco nu putu alia de unde vin aceste informaţii şi svonuri, care căutau cu tot dinadinsul să despartă grupul ’de Salsc de forţele principale ale frontului.

După ce ascultă raportul trimisului din’ Martânovca, Voroşilov spuse :

— Trebue să ne ajutăm' tovarăşii !

Mângâindu-şi alene bărbia 'cu mânerul săbiei, Şevco- pleasov interveni :

— Pe cei din Martânovca ? Pierderi zadarnice. Planul acesta nu va aduce nicio schimbare de situaţie. Dacă e vorba să se lovească, apoi să se lovească în faţă, aşa cum am făcut noi astăzi. Ce ideie mai e şi asta : să ne adâncim în. stepă ! Mai daţid dracului p’ăia din Martânovca! Ce sunt ei ?

Un cazac cu[1] mustăţi sure, răscolind focul cu coada biciului, mormăi:

— Nişte bandiţi.

— .Noi? Noi bandiţi? — urlă călăreţul din. Martânovca revoltat şi deveni pământiu. — Comandantul de regiment TLmeov e- 'bandit? Comisarul militar Potin e bandit? Ostaşii sunt şi ei bandiţi ? Tovarăşi, vorbele astea sunt o jignire aidusă ostaşilor din grupul de Sal se şi asta nu poate fi trecut cu vederea!

Dumeneo, comandantul unuia din detaşamente, îl întrerupse :

— Ia mai lasă meetingul, treime să ascultăm- dispoziţiile comandamentului. E greu să înaintăm spre Martânovca.

— Refuzi ? — întrebă Parthomenco. — Ţi-e frică ?

— Mie? Mie, frică? Nu, nu mi-e frică, dar nu vreau să mă arunce Voroşilov acolo unde-i place lui. Azi mă aruncă- să-i scot din nevoie pe cei din Martânovca, iar mâine o să-mi spună: „Du-<te în Nord, la Mironov şi Ghicvildze”.

De data asta, fie din caulza înflăcărării discuţiei, fie din pricina minţii lui mănginte, Dumeneo se trădase. Era clar că atât el, cât şi Şevcopleasov şi Vasiliev ştiau că frontul de Nord slăbise şi nu vroiau să se dubă acolo să dea ajutor; şi aceasta nu[1] că le-ar fi fost frică pentru familiile lor, pe care ar fi putut să le trimită la Ţariţân, ci mai curând, pentrucă se temea că le-ar putea fi luată comanda, că ar putea apărea alţi şefi mai curajoşi, cu mai multă experienţă; şi primul dintre aceşti comandanţi, după părerea lor, era Voroşilov,

Căutând să acopere vorba imprudentă a lui Dumeneo, Şevcopleasov vorbi repedie:

— Tovarăşul Stalin socoteşte necesar să înaintăm, spre Tiboreţcaia, ca să ne unim cu fraţii noştri din Cuban şi de pe ţărmul Mării Negre. E păcat să pierdem avantagiile teritoriale pe care le are grupul de Salsc... acolo sunt lacuri, vâlcele... D’aia ne aflăm aici, în plină înaintare/'

— Dar în esenţă nu-l ascultaţi pe tovarăşul Stalin — spuse Voroşilov.

— Adică cum vine asta ?

— Foarte simplu. Dacă nu vreţi să acţionaţi conjugat, va trebui să ne luăm gândul de la înaintarea spre Tiihoreţcaia.

— :Ba noi nu dorini decât să colaborăm în acţiunile noastre.

— Atunci, treb'ue neapărat să-i scăpaţi pe cei din Mar- tânovca.

— Pierderi, zadarnice — repetă Şevcopleasov.

22

Dincolo de căruţe se auzea răsuflarea unei mulţimi numeroase. Faiptul că domnea o tăcere desăvârşită arăta că totuşi comandanţii sunt socotiţi atotştiutori şi cu ochi ageri. Şevcopleasov deschise cu sigomot 'tab adierea' şi i-o întinse lui Voroşilov. Acesta îşi plecă încruntat privirea. Şevcopleasov ciocăni surâzând tabacherea de garda săbiei. îşi răsuci o ţigară şi întinse mâna. Dumeneo îi puse în palmă un tăciune. Şevcopleasov îşi aprinse ţigara.

Voroşilov îmlbrăţişă cu privirea pe comandianţi, oprindu- şi-o asupra lui Budionnâi şi spuse:

— Atunci o să mă duc doar eu, ou băieţii mei, să le vin în ajutor celor din Martânovca. La revedere 1

Ridicându-se, Budionnâi grăi:

— Să presupunem că tovarăşul Voroşilov mă pofteşte şi pe mine. Regimentul meu o să meargă.

— N'o să meargă nici regimentul tău. Ce să mal vorbim de pomană ? — răspunse Şevcqpleasov, jucându-se cu sabia. — Odată ce toa'te hulubele sunt ridicate, înseamnă că nu va merge nimeni. Vă spun că duşmanul va ataca în partea noastră, în partea de Sud.

— Dar a şi atacat în Nord — izbucni, abia stăpânindu-se, Voroşilov.

— Ia te uită! Te pomeneşti că va fi cazul să fim ajutaţi noi şi nu Nordul..

Parhomenco întrebă :

— Mi se pare că tare ai vrea, Şevcopleasov, să-i părăseşti pe cei din Nord ?

Şevcopleasov se înroşi, îl trecură toa'te sudorile şi, lovind cu pumnii în căruţă, strigă :

— Dar cum? Tu cu Voroşilov vreţi să ne aveţi subalterni? Vreţi să puneţi mâna pe front? Na! — Şi îi arătă cotul.

iBudionnâi se înfurie, scuipă, sări brusc din cerc şi se îndreptă în fugă spre regimentul său, strigând :

— Drepiţi ! Alinierea ! Pregătiţi-vă s'o pornim în ajutorul oamenilor din Martânovca.

Regimentul lui Budionnâi şi vreo 150 de muncitori care veniseră în tren împreună cu Voroşilov, o luară la început dea- lungul râului, iar odată cu venirea întunericului, cotiră spre stepă pe lângă acele lăcuşoare sărate, pe jumătate secate de arşiţă, pe care Şevcopleasov le socotea un avantagiu teritorial faţă de regiunile din Ţariţân. Cerul era senin şi

fierbinte. Undeva departe se auzea tunând, dar ploaia nu căzu nici ziua, nici noaptea.

Budionnâi, Voroşilov şi Panhomenoo mergeau înaintea detaşamentului. Ceva mai departe, mertgea 'trimisul din Martânovca. Faţa îi strălucea şi era atât de fericit, încât până şi văgăunelor, râpelor şi gropilor printre care detaşamentul trebuia să se strecoare, le spunea alintându-le : gropiţe, găivă- naşe, allbioare.

— Crezi că delà defensivă vom trece la ofensivă ? — întrebă Voroşilov.

— Judecând după grupul din Salsc, nu se prea vede — spuse Budionnâi.¯ Şi din nou, ca atunci, lângă căruţă, scuipă sgomotois, repetând cu îndârjire cuvintele lui Şevoolpleasov, care i se păreau deosebit de stupide: Auzi la el : „avantagii teritoriale !“ — Dar lângă Ţariţân nu există nici înălţimi, nici ape, nici păduri. De unde ăi mai fi şi tu ? Din ce taiga vii, jugane ? Ptiu !

Voroşilov începu să râdă :

— Halal viaţă!: Abia dacă apuci să spui „bună ziua” şi gata „la revedere“. Lavruşca, tu controlezi producţia în uzina de armament? Cum staţi acolo cu tehnica?

— La uzina de armament ? — repetă Parhomenco întrebarea. şi, vorbind repede aşa cum Obişnuia, începu să povestească plin de entuziasm, **cùm** muncitorii repară trenurile blindate, cum într'o lună au reparat de mai mare dragul nouă trenuri blindate vechi şi cum construesc altele noi.

— Muniţii — întrerupse Voroşilov. — Avem nevoie de muniţii !

În revărsatul zorilor, lângă o râpă adâncă de un verde închis, zăriră focurile cazacilor alibi. Parhomenoo porni cu: escorta ca să înhaţe posturile de observaţie. După capturarea lor, se târliră cu toţii spre focuri şi, când ajunseră la mai puţin de o sută de paşi, deschiseră 'focul asupra lor. Lupta' fu scurtă. Oamenii din Martânovca fură despresuraţi şi îndreptaţi spre gara Cu/berle.

Voroşilov cu detaşamentul său’ de muncitori se înapoie la Ţariţân. Raportând Consiliului Militar despre situaţia din Sud,, el încheie eu hotărîre:

— Nu putem să atacăm cu grupul de Salsc. Aveam de gând să oprim[1] acolo numai trei din douăsprezece mii de ostaşi, iar restul de nouă mii să-i trimitem[1] spre Nord. Dar acum îmi dau seama că abia dacă vom reuşi să trimitem două mii.

— ,,Dacă strângi pumnul, loveşti mai tare! spuse Stalin. Propun Consiliului Militar să scurteze frontul, pentru a putea manevra mai bine

cu[1] forţele rămase.

23

Când Lamâcev deschise uşa şi bocănind cu cizmele şi cu sabia se opri în prag, prin crăpăturile obloanelor se prelinse lumina turbure a zorilor. Gâfâind oarecum nemulţumit, Lamâcev stătea cu pieptul bombat şi cu mâinile întinse, ţinând în ele un pepene verde, în dungi, ca un halat de Uzbechistan.

Din stradă răsbătea până aici un cântec: o, voce bărbătească, frumoasă şi plină, cân'ta o melodie de dor. Cântecul vorbea de lebede albe, de o ultimă strângere de mână şi de îndrăgostiţi decapitaţi, de o troică uşoară gonind nebuneşte. Şi cu cât îl ascultai'mat mult, cu atât înţelegeai mai bine că omul se simte stăpânit de nevoia de a-şi împărtăşi şi altora tristeţile sale.

Pe scaunul din faţa lui Paihomenco se aifla o mică oglin- jipară, o cană cu apă fierbinte şi o bucată de săpun, turtită ca o limbă, aspră şi neaigră. El îşi ascuţea briciul pe curea, fără a fi atent însă nici lai curea şi nici la brici. Noaptea trecută dormise puţin şi prost Iri gură simţea acum un miros neplăcut o cocleală, iar cântecul de afară îl irita ca o rană.

Dar cu cât se simţea mai rău, cu atât îşi dădea silinţa să ,pară mai vesel, mai bine dispus. De pildă, acum, mişcând mâna în tactul cântecului, el îi zâmlbi larg lui Lamâcev şi, fericit, îi şopti :

— Foarte bine că ai venit, Terentie Savici.

Păşind în vârful picioarelor, Lamâcev trecu lângă fotoliul delà fereastră. Era u.n fotoliu îngust şi lung, odinioară îmbrăcat cu pluş, dar din care la fiece clătinare se scurgea acum iarba de mare. Când Lamâcev se lăsă în el, iarba de mare se sburli, ridlcându-se în jurul lui întocmai ca un guler.

-r- Ai fost la cei din Salsc? — întreibă Lamâcev, strănutând.

— Am fost ieri — răspunse Paflhomenco în şoaptă.

În clipa aceea, cântăreţul atinse o notă deosebit de înaltă şi nostalgică. Panhqmenco ridică un deget în semn de atenţie. Lamâcev dădu din cap şi tăcu. Viersul cântăreţului vorbea acum de o seară cu lună plină. Parfhomenco îşi reaminti de seara din ajun, înnălbuşitoare, apăsătoare şi cu un cer pe care l-ai fi putut atinge cu mâna. Locomotiva, plină de petece şi de urme de gloanţe, despica zările pufăind în goană sipre Ţariţân. Mecanicului i se spusese că Parhomenco trebue să se prezinte la Stalin, la[1] ora 11 noaptea. Toţi cei de pe linie şi aflaseră că

Voroşilov reuşise să despresoare pe oamenii din Martânovca. Mecanicul îşi mărturisi şi el bucuria prin oâteva cuvinte :

— O să-i luăm cu noi pe cei din Martânovca ; şi o să-l lăsăm[1] pe Şevcopleateov să alerge în urma trenului.

Îngrijindu-se de soarta pasagerului său, el scruta clipă de. clipă lungul drumului, exclamând cu îngrijorare:

— Se vede ceva acolo... No fi oare duşmanul ?

Ajunseră la Ţariţân exact la ora 11 seara... Stalin nu era
însă la Consiliul Militar, plecase la Arsenal. Dar nici acolo mi l-a putut găsi. Se dusese pe la şantierul de fortificaţii sau, mai simplu, la tranşee.

Într'un 'târziu, veni un tovarăş delà Consiliul Militar, ca- re-i comunică lui Paibomenoo, de cum îl văzu, că experţii îndepărtaţi cu[1] două zile în urmă din comandamentul lichidat al regiunii Ca ucazului, de Nord doresc — cu o grabă suspectă: — să treacă în sectorul nordic al frontului delà Ţariţân.

După părerea Consiliului Militar, aceşti experţi n'aveau ce căuta nici la Ţariţân, nici în sectoarele de Nord. Iar pentru moment, neexistânid niciun motiv pentrui a-i da în judecată, Parhomenco era însărcinat să-i ducă în'tr'un loc sigur, la propria lui alegere.

Parhomenco se întoarse la Consiliul Militar, îi adună pe ex|perţi, le rosti o scurtă cuvântare desipre foloasele şederii lor în Niijni Novgorod, le semnă permise de trecere şi se duse singur să vadă -cum vor pleca pe remorcherul care ducea un şlep cu' cereale. Simţi o vie mulţumire, ascultând sirena vaporului...

„încă n'am scăpat deabinelea di; boală, dar mergem spre însănătoşire“, se gândea dânsul, ascultând strigătele diri ce în ce mai îndepărtate ale marinarului care sonda apa.

Lamâcev părea că se gândeşte la altceva. Cum şedea în dreptul oibloanelor, fâşii trandafirii de lumină, ca nişte acadele ieftine de bâlci, îl dungau uşor. La fiece mişcare, praful parfumat de stepă se. stârnea din 'hainele lui în pete tremurătoare ca ale pielei de leopard. Şi el asculta cântecul, cu oohii săi albaştri larg deschişi, semn că era foarte mişcat.

Cârtd cântăreţul făcu o pauză, Lamâlcev se întoarse cu faţa spre prietenul său. Parhomenco se simţea totdeauna stingherit când cineva îi vorbea despre chestiunile sale familiare. Se înroşea, privea într'o parte şi căuta să schimbe subiectul conversaţiei. Aşa şi acuttnl; luă cuţitul în mână şi se apucă să taie pepenele.

— Degeaba l-ai luat. Cu toate căldurile astea mari, tot nu i-a venit vremea să se coacă.

Într'adevăr, pepenele era crud. Totuşi, Parhomenco îşi tăie o felie

mare şi gustă din el. Lamâcev şedea cu piciorul pe un dosar, dosarul „Secretarului dispărut, Romaşcov”, şi ofta, mişcând piciorul în tact. Ceasul arăta ora şapte. Trăsăturile sale vădeau că discuţia despre treburile familiare era de neînlăturat. Atunci Parhomenco începu discuţia deadreptul delà concluzia la care ar fi ajuns Lamâcev :

— Cum luptă Gaivoron ?

— Ginere-meu?

— Da, ginerele.

— Are noroc de ostaşi buni, — spuse Lamâcev, zâmbind cu sgârcenie. — Ieri s’a strecurat prin râpi şi viroage până în mijlocul unei baterii inamice.

— Câte tunuri a lu'at ?

— Unul singur. Celălalt obuzier, apucaseră servanţii să-l strice.

Se sculă şi se duse la fereastră. Cu câteva zile mai înainte, când detaşamentul lui Lamâcev fusese mutat în aripa stângă şi mai aproape de Voliga, pe înălţimile delà Tunldutovo, lângă Bedhetovca, îl apucase ca din senin o nelinişte ciudată. Nici el nu ş'tia de ce. Fie că-l turbura vecinătatea ’detaşamentului lui Şevcopleiasov, fie că sectorul de apărat îi părea mai de răspundere, fie că se simţea obosit... Oricum ar fi fost, ceruse, prin intermediul lui Paflhomenco, proletarizarea unităţii sale, căreia îi trebuiau — după cum scrisese el — „muncitori pricepuţi şi demni de încrederea mea”. Secţia politică a unităţii îi fusese completată cu câţiva comunişti, iar Par'ho- menco îi trimise patru dintre oamenii săi, printre care şi Vasia Gaivoron. Lamâcev nu prea: se înţelegea 'totdeauna cu Vasia, nu pentrucă ar fi fost un element slab în luptă, ci pentruCă nu era suficient de respectuos cu dânsul, socrul său. Tocmai de asta intenţiona să se plângă acum Lamâcev. După capturarea-bateriei, între cei doi se iscase o ceartă serioasă. Ţari- ţânul trimitea prea puţine obuze de .artilerie în sectorul acela şi Lamâcev afirma că Viu i se trimit proiectile din lipsă de respect faţă de el. Gaivoron, dimpotrivă, susţinea că respectul n’are nimic deaface nici cu obuzele şi nici măcar cu bateria lui, fiind probabil mai necesare în altă parte. Lamâcev se înfuriase. El nu înţelegea cum ginerele său putea să admită că bateria putea fi vreodată despărţită de unitatea lui. Şi se înfurie cu atât mai tare, cu cât Liza era şi ea tot de partea lui Vasia.

Atunci Lamâcev împărtăşi în scris Consiliului Militar părerea ce şi-o formase limpede din prima,zi a sosirii pe înălţimile delà Tundutovo, şi care acum îi apărea şi mai limpede : anume că era mai bine ca infanteria să rămână la poalele înălţimilor Tundutovo, iar cavaleria, îmipreună cu bateria, să fie trimise sub comanda lui dealungul malului stâng al Donului, în spatele generalului Mamontov,

care ataca masiv cen-, trul armatelor sovietice. În felul acesta, lucrurile se aranjau bine, ginerele său nu s'ar fi simţi't câtuşi de puţin jilgnit de faptul că-l lăsa cu infanteria, în timp ce el — mergând înainte cu.
artileria — era natural să primească proiectile. Fie că mergea călare în câmp, fie că păşea prin cameră şau bea ceai la masă, el vedea întotdeauna în faţa sa primele rânduri ale scrisorii. „Mult stimate tovarăşe Stalin, în primul rând, socot că e de datoria mea să vă raportez că n'are niciun rost să mai stau lângă înălţimile Ţundutovo, când aş pu'tea înainta cu succes pe malul stâng al Donului...'[1]

Acum, stând lângă fereastră, Lamâcev îşi recitea în minte începutul scrisorii.

— Terentie Savici — întrebă Parhomenco — ai cumva treabă la Consiliul Militar?

— Cum să n'am ? — răspunse Lamâcev, savurându-şi în gând răspunsul şi uitându-se printre gene la Parhomenco.-

— Ai venit după obuze ?

Şi Lamâcev grăi cu cuvintele care îi stăteau de multă vreme pe buze :

— Ce Obuze? M'a chemat tovarăşul Stalin să stăm de vorbă despre propunerea mea.

24

Acelaşi tovarăş care în cursul nopţii îi transmisese LUI Parhomenco însărcinarea Consiliului Militar, cu privire la specialiştii militari de care nu mai era nevoie, îi comunică şi începutul scrisorii adresate de Stalin lui Lenin. În ea i se aducea lui Lenin la cunoştinţă că direcţia regiunii militare a Cau- cazului de Nord desorgânizase armata şi că noul Consiliu Militar trebuia 6ă înceapă totul delà capăt, să anuleze ordine absurde, să organizeze frontul şi să declanşeze o ofensivă delà centru spre gara Calaci. Ofensiva a început, presupu-nându'-se că flancul de Nord al frontului,, deşi nefolositor ofensivei, va reuşi să rămână neatins. Dar, după primul oontra- atac dat de cazaci, trupele din Nord se retrăseseră mult prea repede, iar unităţile izolate ale cazacilor încercaseră să străbată spre Volga, pentru a intercepta căile de legătură dintre Ţariţân şi centru, atât pe calea ferată cât şi pe Volga.

Din păcate, tovarăşul fu chemat şi trebui să plece, aşa că nu mai avu timp să povestească restul scrisorii şi planul operativ al Consiliului Militar. Mergând .pe stradă, Parhomenco încerca să (ghicească cam ce plan, din nenumăratele variante ale planului de distrugere, fusese

acceptat de Consiliul Militar. Lamâcev însă, cu fruntea sus, fără să privească în pământ, siigur că va călca unde treibue, păşea fără să se gândească ta plan. Erai convins că .se va adopta planul cel mai bun şi că, pentru îndeplinirea sarcinilor ce-i vor reveni, se simţea neapărată nevoie şi de obuze la bateria lui.

Pe strada principală trecea o coloană de căruţe, transportând obuze. Alte coloane — infanterişti, călăreţi, sanitari — venind din 'trei părţi, se amestecară printre căruţe, în graba lor de a ajunge pe (poziţie. Vălmăşagul de oameni fu învăluit în curând de un nor de praif gallben. Zăngăneau armele, se auzeau înjurături şi strigăte de îndemn la cai, undeva trosnea cine ştie ce. Arşiţa începuse să devină înnălbuşitoare ; peste . sgdmotul acesta infernal plutea un miros nesuferit de sudoare. Sudoarea oamenilor şi a animalelor, la fel de lihniţi de foame şi frânţi de oboseală. Lamâcev îl luă de braţ pe Parhomenco şi coborlîră amândoi de .pe trotuar. Dar era imposibil să traverseze strada acum. Din ceaţa de praif se desluşeau din când în când ostaşi înarmaţi până în dinţi, purtând atâtea cartuşe, de parcă s’ar tfi temut că nu vor mal căpăta altele pe poziţie. Lamâcev începu să râdă. Pe Parhomenco îl cam supără faptul că Lamâcev părea bucuros de învălmăşeala aceea, dar, gândindu-se mai bine, înţelese râsul ,lul Lamâcev : oamenii aceştia . curajoşi nu-şi ibăteau joc unul de altul, ci luau numai în batjocură foamea, căldura, suferinţele în care căutau să-i afunde cazacii albi, poate şi moartea !

— Plhii, grozav cal ai! — se auzi glasul unul infanterist.

Iar un altul îi luă vorba, din gură:

— Lin asemenea cal nu-şi poate duce stăpânul decât până la cimitir. Şl asta numai din recunoştinţă...

Cavaleriştii nu se lăsau nici ei mai prejos:

— Nu-i uşoară inlfanterla, fraţilor! V'aţi făcut opincile *ca* tai?

— Nu, că el folosesc vaxul la prăjitul gogoşilor.

— Gogoşi din rumeguş!... — strigă cineva, departe, în **faţă.**

Şl infanteriştii răspundeau râzând.:

— .Ei, parcă mai există undeva rumeguş... Cică l-au dat cavaleriştii cailor de mâncare...

.— Ba l-au mai şi amestecat eu nisip.

— Şi l-au presărat cu praif ide moarte.

— Ho-ho-ho!

Vântul începu să sufle mai tare, stârnind dealungul străzii valuri de ¡praf şi itmiprăştiinldu-l .pe deasupra caselor. Părea că vai desface ¡hamurile şi va despărţi osiile carelor care se prinseseră unele de altele.' Lângă un stâlp de afişaj, îngropat pe jumătate iîn nisip, câţiva soldaţi rezemaţi în armă ascultau pe un ostaş roşu, .cu[1] faţa slabă şi cu ¡buzele groase, care le Citea apelul Consiliului Militar şi care după -grai trebuia să fie din Viatea. Hârtia, de un galben închis, era acoperită cu un scris mărunt şi mirosea a gaz. Degetul ostaşului, urmărind rândurile pe afiş, aluneca atât de (încet .peste hârtie, încât amintea un" vapor ce trece peste un banc de nisip. Vântul răbufni şi mai violent, de .parcă ar fi vrut să mişte stâlpul din lot, dar nu reuşi decât să umfle apelul, iar hârtia prost lipită cedă, ridicându-şi un colţ în aer. Atunci, ostaşul care citea scoase o bucată de pâine cleioasă, mare şi groasă cât o palmă — toată raţia lui pe ziua aceea — şi, citind mereu, rupse o bucată de miez» lipind afişul la loc. Ascultându-l, soldaţii nici nu clipeau[1] din ochi. Erau atât de absorbiţi de cuvintele apelului, încât nici nu Observaseră mişcările celui ce citea.

— Oameni ca ăştia nu vor lăsa Ţariţânul din mâini, spus» Lamâoev. Şi, scoţându-şi chipiul şi netezi.ndu-şi părul, .plecă mai departe, urmărind cu privirea convoiul căruţelor în marş. şi care, din fiecare pietricică prinsă sub roţi, făceau tobă militară.

Era încă devreme; totuşi clădirea- Consiliului Militar părea în clocot. îşi dădură seama că 6e întâmplase un eveniment de mare importanţă.. Pe scară, cineva ¡povestea că tocmai atunci se Iscălise ondinui prin care Voroşilov fusese numit al treilea membru în Consiliul Militar în locul expertului Covaleoschi. Dela un alt tovarăş aflară că direcţia aprovizionării din regiunea militară a Caucazului dSe Nord a fost lichidată ; deaseme- nea că fuseseră desfiinţate toate organizaţiile de aprovizionare, urmând a ifi înlocuite cu o singură bază generală...

— Ar trebui să faci şi dumneata parte din această baza*

Alexandru Iaoavlevici — spuse un om care trecea pe lângă el.

— O să intri în intendenţă — zâmbi Lamâcev. — Că după câte mi-aduc aminte, prin 1905, nu acolo sperai să ajungi ?

— Unde am tras nădejde, acolo am ajuns — răspunse Parhomenoo, zâmbind deasemeni. — Dar tu ce visai în 1905 ?

— Visam să cânt la (biserică. îmi plăcea să cânt — râse

sgomotos Lamâcev.

Un gazetar, cu ochi şi sprâncene negre, cu cizme lungi, trecu pe lângă ei, informându-i:

— Ziarul „Izvestia regiunii militare a Caucazului de Nord” a fost desfiinţat. În locul lui va apare alt ziar, care să poată fi citit de toată lumea : „Ostaşul Revoluţiei”.

„Ostaşul 'Revoluţiei” ?! Aşa da, mai zic şi eu ostaş ! — exclamă Lamâcev cu un aer important şi, răsucindu-şi cu grijă mustaţa, intră în cabinetul lui Stalin.

— Nai dreptate! — auzi Parhomenco lângă el.

Parhomenco se întoarse. 'Gazetarul oprise un 'tovarăş grăbit, dhinuindu-se să-l convingă de ce fiecare cetăţean tretoue să scrie la ziar. Iar ca exemplu[1] lîl dădea pe Parhomenco, care, pretindea el, făgăduise că va colabora zilnic cu câte un articol.

Parhomenco dădu din mâini în semn de protest.

— Gum să scriu zilnic, când eu n’am timp nici măcar .să trimit o telegramă ?

Dar gazetarul continua să strige că printre tovarăşi se observă prea puţin respect faţă de slova tipărită. Dar se simţea că se agită numai aşa, ca să-şi arate marea bucurie ce-l stăpânea.

După un timp, Lamâcev ieşi din birou[1]. Roşu la faţă şi fericit, închise uşor uşa cabinetului, după care îl apucă pe Parho- menco de mână şi-l trase după el todmăi în fundul coridorului, unde se afla un rezervor cu apă fiartă.

— Mi-au luat! Mi-au luat totul, prietene! Mi-au luat toate tunurile, toţi servanţii.

îşi turnă apă lîntr’o cană, o bău şi adăugă :

— Treibue să-mi iau rămas bun de la bateria mea, Lavruşa dragă 1...

Parhomenco îl privea uluit. Ce forţă îl hotăiîse pe acest om să renunţe atât de repede şi cu atâta (bucurie încă la bateria lui iubită? Lamâcev continua să vorbească.

— l-am spus eu.: „Dacă ducem toate tunurile la Ţariţân, descoperim 'frontul”. Şi mi-a răspuns : „Lasă, tovarăşe Lamâ- cev, că i- .ai speriat destul până acum, ca să ia drept 'tunuri chiar nişte bârne”. Şi pentru curajul meu mi-a dăruit un ceas. Arătă un ceas mare, de argint, cu capace groase, stăruind să-l privească puţin, după care spuse: Am discutat trei ceasuri. „Planul dumitale, izice, de a-l lovi pe Mamontov din spate, îl socotesc bun. Numai că, deocamdată, trebue să rămâi pe loc”.

Şi Lamâcev adăugă :

— Aşa că voi ri'mâne pe loc. Caut să obţin ca unitatea mea să primească numele lui Lenin. Te rog prietene,'ai grijă să mă ajuţi în asta.

Şi deodată, Lamâiovv îl îmbrăţişa şi-l sărută pe Parho- menco.

— îmi pare rău că trebue să mă despart de tine, dar n'am ce face...

25

Privindu-l pe Parlhomenco drept în faţă, Stalin se gândi pesemne la Lamâcev şi la bateria acestuia şi în ochii lui sclipi aceeaşi înduioşare de care .fusese pătruns şi Parhpmenco. Cu toate acestea, ca şi cum. ar ifi vrut să lase a se înţelege că în clipa de faţă nu se putea conta prea mult pe incursiunea de cavalerie despre care vorbise Lamâcev, spuse :

— Ţariţân ui va trebui să ţină piept atacului frontal masiv. De aceea, tovarălşe Parhomenicp cred că .dumneata ar trebui să laşi toate treburile şi să te duci după obuze.

Văzând cât de liniştit vorbeşte Stalin, cum scoate 'tocul din călimară şi cum acoperă .călimara cu un plic, Panhomenco se gândi că ar 'fi vorba să meargă după obuze la armatele vecine. Cunoscând însă „localismul" lor, haosul ce domnea în ele şi o mulţime de alte condiţii, nu şovăi să spună:

— N'o să ne dea niciun obuz.

— De ce să nu ne dea ? Dacă n'or vrea, caută să le vorbeşti, să-l convingi... Dealtminteri ţi-am pregătit o scrisoare pentru un tovarăş.

Şi Stalin luă ,de pe masă scrisoarea, pregătită dinainte.

Paihomenco ifăicu un gest cu mâna. -

— N'o să ne dea nici cu scrisoare. Parcă ei înţeleg...

— Eu am toate motivele să cred că acest tovarăş — şi Stalin flutură uşor scrisoarea — acest tovarăş ne va înţelege şi ne va ajuta.

— Ne va da şi obuze?

— Cred că şi obuze.

Deoarece pe figura lui Parhomenco încă se mai vădeau urme de îndoială, Stalin îi făcu semn să ia loc pe scaun. Parhomenco se aşeză şi continuă:

— Ştiţi ce fel de vecini avem, tovarăşe Stalin... Au fost în stare să-i primească pe toţi specialiştii militari pe care noi i-aim dat afară. Treaba lor. Dar de ce'să aibă încredere în ei? Nu prea cred să fi ieşit vreodată din mediul acestor oameni vreun om inteligent.

— Şi mie mi se pare că nici Belinschi, nici Dobroliubov şi nici

'Cernâşevschi n'<au ieşit din mljilooul lor. — S'talin zâmbi uşor şi, ridicând sprâncenele, agită scrisoarea. — Du-te, tovarăşe Parhomenco. Te asigur că te vei înţelege cu acel tovarăş.

— Cine e?

— Lenln.

;Se făcu doodată linişte. Trecându-şi scrisoarea în mâna stângă, Stalin se sprijini cu dreapta de masă, uitâridu-se atent la faţa lui Parhomenco, puţin palidă şi emoţionată.

. — Şi eu trelbue să duc această scrisoare ?

— Da.

— La tovarăşul Lenln?

— Da.

Pailhomenco respiră adânc.

— Mi-e teamă că n'am să izbutesc.

— De ce ?

Şi Stalin îi citi scrisoarea. Erau doar patru fraze, care solicitau să se satisfacă cât mai ungent cererile de armament, muniţiuni şi echipament ale Ţariţânului, Pe urmă luă delegaţia lui Parhomenco şi-l întrebă :

— îmi îngădui să-ţi iscălesc delegaţia ?

— Dar scrisoarea e prea scurtă, tovarăşe Stalin !

— Ce n'o să fie clar, vei lămuri personal. Nu te duci numai ca să înmânezi scrisoarea, ci ca un om de nădejde care cunoaşte nevoile'frontului şi ştie să le expună. Noi nu te trimitem acolo să baţi cu pumnul în masă prin cancelarii ; pentru aceasta se pot găsi pumni mai grei ca ai dumitale. În delega,ţie scrie că eşti Obligat să cauţi şi să expediezl materiale militare pentru Consiliul Militar a.l regiunii militare a Caucazului de Nord ; să Obţii armament şi echipament. Mergi cu patruzeci de oameni. Îţi ajung?

— Mi-ajumg.

— Şi eu cred că-ţi vor ajunge. Aici, în delegaţia pe care ţi-o dăm, scrie: „Se delegă, pentru misiuni deosebit de importante". <E o simplă formalitate. Dumneata eşti demult delegat cu misiuni importante die către clasa muncitoare. Ţi-ajunge o zi ca să te pregăteşti ? ■

— Da.

— Te sfătuesc să-ţi alegi o echipă mai tare, oameni care să-ţi fie de folos la Moscova.

Într'adevăr era greu să se pregătească de drum întrio singură zi. Dar şi mai greu să-şi aleagă oamenii, deoarece toţi oei care puteau fi de

ifolos la ¡Moscova erau necesari şi la Ţari- ţân. La serviciul de aprovizionare se găseau puţini oameni şi aibia cu mare greutate putu să ia cinci furieri care călătoriseră mult pe calea ferată şi se puteau descurca. În afară de aceştia, îşi mai luă şi toţi oamenii săi din escortă. În toiul pregătirilor veni la el un om lat în spate şi cu mâna dreaptă bandajată. Era un muncitor de la o ifalbrică de armament. Arătându-şi mâna, el spuse:

— Vreau să merg şi eu la Moscova. Mă chiamă Petre Cesnocov. O mână mi-e lovită, de glonţ'; dar cealaltă e sdravănă.

Şi cutn stătea în spatele lui Parthomenco, îi trecu mâna stângă pe după mijloc şi-l ridică în sus. Panhomenco râse.

— Ce vrei să-ţl aduc din Moscova?

— Vreau să merg ,şi eu acolo.

— Pentru ce ?

— Am (hrănit destul păduchii stând prin tranşee; am ajuns an ghem> de lut. Când trăgeam foc după foc, desigur, nu mă gândeam la viaţă. Dar acum sufăr peste puterile mele că există un am, iLenin, şi eu nu l-am văzut. Dar de atâta vreme de când stau degeaba, rni'am tot gândit : „Ce ar fi să mă duc să-l văd ?”...

Parhomenco râse. Râse şi Cesnocov.

— Ce învălmăşeală e în caipul tău, Cesnocov.

— Al dreptate. Tocmai deaceea te rog. Dacă ar fi mai puţină învălmăşeală, aş sta liniştit locului, să mă însdrăve- nesc. (Ei, mă iei cu tine?

— iNu pot să te iau, ai să mă încurci.

— Aşi, n'am să te încurc...

Şi într'adevăr, Cesnocov nu l-a încurcat, ci dimpotrivă s'a dovedit un ajutor foarte preţios. Delà început, el dădu sfatul să fie luaţi cât mai mulţi din cei cu familie numeroasă: „Din acei pe a căror (faţă se vede .scris dorul”. După părerea lui Cesnocov, aceştia, tânjind după familie, vor aduce mai repede şi în mai mare siguranţă eşaloanele cu muniţii. Slfătui dease- menea să fie luaţi câţiva muncitori delà .căile ¡ferate şi el însuşi recomandă vreo trei oameni foarte serioşi şi buni specialişti. Când pregătirile ¡fură gata, Cesnocov îl luă deoparte pe Partiio- menco şi-i spuse :

— După câte am auzit, cadeţii transportă artilerie spre gara Log. Vor să ne taie drumul. Sfatul meu este să-i grăbim pe cei delà căile ferate, iar vagonul să-l căptuşim pe dinăuntru cu saci umpluţi cu bumbac. Bumbacul înghite bine gloanţele.

26

■Gara Log se găsea sub ifocul inamic. Când albii îşi dădură seama că se apropie un eşalon mai mare, focul se înteţi. Lângă gară luase foc o magazie în care se păstra desigur o substanţă gudronată, judecând după grosimea coloanei de 'fum ce se ridica deasupra magaziei.

Pe peron se auzeau strigătele celor de la căile ferate. Vagonul în care se alfla .Parhomenco se opri tocmai lângă clopotul gării. Parhomenco şedea în uşa vagonului. Un impiegat, care pesemne îl recunoscuse, se apropie.

— Mi se pare că pe mai desparte linia a fost aruncată în aer. Ordonaţi să dăm garnitura înapoi, tovarăşe Parhomenco?

— Nicidecum, — răspunse Parhomenco. Dă-i drumul

înainte. Aştept. — Scoase ceasul şi văzu că se oprise. — Mai aştept zece minute. Explozia care s'a auzit a fos't în spatele nostru.

Impiegatul se uită în odhii lui uscaţi şi severi, şi zise pe neaşteptate :

— Valoarea excepţiei nu se compensează prin calităţile sufleteşti ale individului, căci este condiţionată de introspecţie. — Apoi, foarte mulţumit de sine, se apropie de clopot şi 'trase de trei ori.

În drum spre staţia următoare văzură o patrulă călare a cazacilor albi. Patrula, socotind că cei din tren sunt refugiaţi din Ţariţân, se desfăşură. Stând culcat pe după sacii de bumbac, Parhomenco privea cu plăcere cum se apropiau călăreţii :

— Acuşi o să vă întristaţi !

Dar, delà primele împuşcături, călăreţii făcură calea întoarsă şi porniră spre gară. Mergeau[1] atât de liniştiţi ca şi când staţia ar fi 'fost cucerită. Când trenul ajunse în staţia următoare, comandantul gării, palid, cu părul vâlvoi, veni în fugă la vagon şi zise :

— Acolo e doar Vasili Vasilievici : un om minunat. Mergeam împreună la pescuit. Nu l'or ifi ucis cumva ? Ultimele lui cuvinte au fost : „Suntem atacaţi de cădeţi călări !” Nu l'or fi ucis cumva ? — Şi comandantul continua să-şi şteargă ochii cu şapca mototolită.

— Prin urmare, Ţariţânul a fost tăiat? — întrebă Parhomenco.

Comandantul gării nu voia în ruptul capului să înţeleagă că fusese tăiat drumul spre Ţariţân, el tot îndruga într'una despre un oarecare Vasili Vasilievici.

Parhomenco rămase mult timp şi după plecarea trenului, în uşa deschisă a vagonului, lângă sacul cenuşiu de bumbac. Prin faţa ochilor îi defilau ogoarele dealungul cărora în loc de grâne creşteau buruieni şi pelin., iar pe alocuri apăruse chiar negara. În apropierea unui sat mare, un cioban păştea cu grijă o cireadă compusă numai din cinci vaci slabe; arătau jalnic deşi era vară, de parcă nici vitele nu mai credeau că s'ar fi putut îngrăşa vreodată şi se pregăteau de moarte. Uneori, în faţa trenului ieşeau ţărani îmbrăcaţi în haine de culoare kaki. Ei aduceau, ca

17. —

să le schimbe pe sare, nişte turte negre cărora

le, spuneau lipii. Dar se vedea cât de colo că nu Ieşiseră pentru sdhlmb, ci pentrucă nu[1] le era gândul la muncă, aşteptau laolaltă să se petreacă schimbări mari. Gările mal mari erau năpădite de speculanţi, care dădeau să se urce în vagon. Atunci Ces- nocov, văzând că nu-i putea opri, oricât ar fi strigat la ei, îşi arunca pe umeri zeghea lui Parhomenco, lua arma în mână şi se plimba prin faiţa trenului.

Era greu să defineşti simţământul care-l stăpânea pe Parhomenco în zilele acelea ; era fără îndoială un simţământ pe care nu-l mai încercase niciodată. Nu-l înspăimântau bombardamentele care începeau de îndată ce trenul se oprea în vreo haltă. Il înspăimântau acele fâşii înguste de hârtie pe care le primea la staţiile-noduri de cale ¡ferată. înţelegea că oricât ar presa cei şaizeci de mii de cazaci albi cu tunurile şi mitralierele lor, că oricât şi-ar consolida ei ofensiva cu reţele de sârmă ghimpată şi adăposturi blindate, tot trebuiau până la urmă să dea înapoi. Deşi era convins de asta, se temea totuşi. Odată şe trezi în mijlocul nopţii şi-şi aminti că uitase să spună unde se aiflă plăcile de oţel necesare trenurilor blindate. O sudoare rece îi năpădi 'tot. corpul. Dar numaidecât îşi aduse aminte că majoritatea plăcilor fuseseră folosite. Desohlse apoi uşa şi rămase mult timp pe gânduri.

Ziua de 11 August era mohorîtă. Se apropia ploaia şi din spre răsărit sufla un vânt rece, pătrunzător, ca de toamnă. Se opriseră în'tr'o gară mare. Parhomenco ajunse la comandament, trecând printre speculanţi. Pe banda telegrafului se aflau frânturi .din ordinul Consiliului Militar, în care se spunea că teritoriul guberniei Ţariţân se aflâ sub ameninţarea directă a inamicului şi că a fost decretată o a doua mobilizare de încă cinci contingente... Aici comunicatul se întrerupea şi cineva telegrafie că în oraş se aude canonada, că armatele noastre cu aju'torul trenurilor blindate îi resping necontenit pe cadeţii care-şi împrospătează mereu unităţile cu iforţe de infanterie... Parhomenco nu reuşi să afle sfârşitul ordinului transmis de Consiliul Militar.

Când intră în vagon, Cesnocov, care îşi pansa mâna. II întrebă :

— Ce se aude la Ţariţân?

— încercuit — răspunse sec Parhomenco.

Strângând nodul cu ajutorul dinţilor, Gesnooov spuse:

— După cât ştiu, cercul n'are capăt.

Un telegrafist se apropie şi-i Inmână din fuga trenului o bandă. Un corespondent necunoscut 'transmitea undeva textul ediţiei speciale a ziarului „Ostaşul Revoluţiei”:

„Fii credincioşi ai Patriei socialiste, clopotul roşu de alarmă vă chiamă ! Toţi la arme 1 Capitalul jefuitor putrezeşte pe cadavrele muncitorilor pe care i-a ucis. Nu-l lăsaţi să sugrume mlădiţa lumii noi !

Ostaşi roşii ! Muncitori! Voi toţi cei săraci! Voi cei care aţi doborît puterea capitalului după patru ani de măcel mondial, nu[1] vă lăsaţi sugrumaţi de bandele lui Cras- nov!...”

Cu acestea se întrerupse textul ediţiei speciale. Parhomenco îl citi detaşamentului său. Cesnocov, care mesteca un pesmet spuse, privind spre câmpul negru pe care se lăsa înserarea :

— După părerea mea, e bine scris. Pe cât înţeleg eu, acum vor porni din oraş, împotriva cadeţilor, mari regimente de muncitori. Ar trebui să le ajutăm cu muniţii, Alexandru Iacovlevici.

•Muie pesmetul în apă şi, pe neaşteptate, ca întotdeauna, întrebă de un lucru care, la prima vedere, părea să nu aibă aproape nimic deaface cu discuţia, dar care de fapt era direct şi strâns legat de ea :

— Acum să-ml spui, Alexandru Iacovlevici, ce este pentru socialismul nostru un menşevic, sau un anarhist? Ce este el

— un prost, un coţcar sau poate altceva?

Parhomenco îşi aduse aminte că se continua de fapt discuţia pe care o avuseseră cu o seară înainte, discuţie , începută tot de la o întrebare a lui Cesnocov : de ce au plecat aşa de mulţi muncitori .din Donbass spre Ţariţân. împreună cu bolşevicii ? Şi tot aşa, ca şi cu o seară înainte, lui Parhomenco îi era cât se poate’de plăcut şi de uşor să răspundă la această întrebare.

Răspunse şi acum amănunţit, dând ca exemplu trădarea menşevicilor şi’ anarhiştilor la Donbass şi Lugansc, atât în 1905 cât şi în 1917. ’ _

— Aşa dar, ei gândesc că mai poate merge cu înşelătorii

— tălmăci în felul său Cesnocov, şi era clar că această interpretare era pe placul lui şi al întregului detaşament. — Să luăm de exemplu pe negustorii din sate. Printre ei se întâlnesc câteodată oameni cinstiţi, care spun că se mulţumesc cu un câştig mic şi că, de vreme ce 6unt cinstiţi, e mai bine să facă ei negoţ, decât alţii care nu sunt cinstiţi. Dar se vede că şi unii şi alţii sunt coţcari. Eu[1] cred, Alexandru Iaoovlevicl, că aproape’tot poporul nu mai vrea să rabde mişelia...

— Asta-i adevărat, nu mai vrem să răbdăm — răspunse cineva din fundul vagonului, foindu-se pe paie.

În ziua de 13 August 'trenul sosi la Moscova. Când Parho- inenoo ajunse la serviciul de aprovizionare al regiunii militare a Caucazului de Nord, în cele şase camere ce se aflau pe trei etaje cu scări tocite de fier, putu citi telegramele Consiliului Militar. Telegramele spuneau că la Ţariţân s’a declarat starea de asediu, că frontul se apropie de oraş, că armatele se retrag luptând şi că oraşul este direct ameninţat.

27

Lui Parhomenco nu-i ardea să viziteze capitala. El era absorbit în întregime de preocuparea de a obţine arme şi o- buze şi de a le expedia cât mai repede. Totuşi, dacă. ar fi fost întrebat ce-i place mai mult la Moscova, ar fi răspuns că oraşul îl uimeşte prin culoarea lui. În capitală predomina culoarea neagră, ca şi cum cineva, cu un plug gigantic, ar fi arat pământ nedestelenlt şi brazdele s'ar fi răsturnat peste străzi şi peste case. Tencuiala de la case căzuse, lăsând să se vadă cărămizile negre-sâttgerii. Tramvaiele — foarte rare — cu ferestrele sparte, lăsau deasemenea să se vadă fierăria neagră şi lemnăria mohorîtă. Toate magazinele erau ferecate şi poleiala de pe firmele negre, care se ştersese neobişnuit de repede, sublinia şi mai mult negrul general. Oamenii' erau îmbrăcaţi în kaki, dar într'un kaki deasemenea înnegrit; erau murdari şi nebăirbieriţi, mânjiţi parcă de funingine.

Când Parhomenco întrebă de încărcăturile care nu s'au primit şi de cele care n'au fost expediate, cei de la serviciul de aprovizionare îi răspunseră aproape într'un glas :

— Tot ce -am avut, am expediat! Iar mai mult nu se dă.

—De ce?

— Ni s'a spus că vl s'au acordat cantităţile de muniţie în conformitate cu norma.

— Care normă ?

— Norma frontului.

— Dar ce normă poate exista pentru un front care salvează ţara ?

Directorul serviciului, un om slăbănog cu un nas subţire, se uită cu teamă la oamenii din detaşamentul lui Parhomenco, care se aşezaseră direct pe podea. Directorului îi era frică de tifos. El ridică din umeri cu nemulţumire şi spuse :

— încearcă să-i convingi, tovarăşe Pairhomenoo.

— Dar dumneata n'ai putut şă-i convingi ?

— Eu am impresia că au totuşi dreptate. Nouă, celor delà •comandament, ni se întâmplă să privim lucrurile unilateral, din punctul de vedere al comandamentului nostru.

Parhomenco, care între timp răsfoia nişte hârtii ale serviciului, întrebă deodată cu mirare :

— Dar de ce aţi ordonat să se descarce vagoanele şi aţi renunţat la acest transport?

— Trenul acesta fusese încărcat pe jumătate. Calea ferată nu avea dreptul să-i dea drumul şi, oricum, ar fi figurat •degeaba în bilanţul nostru.

— Degeaba ? Dar de ce n'ai făcut tot posibilul ca să se încarce şi a doua jumătate a trenului ?

— Asta nu ar fi fost conform cu norma noastră.

— După cum văd, eşti un mare cunoscător al normei

Directorul spuse, nu fără mândrie :

— Desigur. Noi cei delà comandament privim uneori lucrurile unilateral...

— Ca' să nu mai fii unilateral, din această clipă nu mai faci parte din comandament. Eşti concediat.

— Pe mine m'a numit regiunea militară a Caucazului de Nord.

— Nu mai există. Uită-te la delegaţia mea şi du-te dracului cât mai repede !

După ce directorul plecă, Parhomenco spuse lui Maximov — un vechi muncitor la calea ferată pe care îl adusese în detaşamentul lui — să se apuce de treburile serviciului, iar el se duse la direcţia generală a aprovizionării, care se găsea pe atunci în bulevardul Sretenschl Nr. 6. Scrisoarea lui Stalin fusese predată, încă de dimineaţă la secretariatul lui Lenin, la Cremlin.

întreaga clădire a direcţiei generale era plină de oameni care înjurau, strigau, se înghesuiau, şi prin mulţimea cărora curierii îşi făceau drum cu greu, ţinând sus, deasupra capetelor,, foi de hârtie. Deasemenea era plină de lume şi camera omului care conducea aprovizionarea cu armament a regiunii militare a Caiicazului de Nord şi a întregului front meridional. Numai datorită staturii sale înalte, Parhomenco izbuti să vadă biroul galben de stejar şi sclipirea ochelarilor directorului. Rugând cu voce puternică să fie lăşat să treacă, Parhomenco nu apucă bine să termine fraza, că directorul sări de la locul lui şi se repezi ef însuşi să dea înlături lumea îngrămădită. Era Bâcov, cel care- fusese la Ţariţân cu comisiunea specială de la Moscova. Se părea că uitase toate jicnirile pe care i le adusese Parhomenco şi Strigă cu o înfăţişare foarte amabilă:

— Poftim, te rog! — şi 6e adresă celorlallţi: — astăzi na mai primesc pe nimeni. A venit un împuternicit special- de la tovarăşul Stalin. Vă rog să evacuaţi încăperea. Avem o consfătuire secretă I

Oamenii ieşiră. Bâcov pofti pe Parhomenco să se aşeze alături de el, îi puse mâinile pe genunchi şi, privindu-l în ochr. blând şi afectuos, îl întrebă :

— Cum aţi călătorit, tovarăşe împuternicit special ?

— De unde ştiţi că sunt împuternicit special?

— Dar telegraf de ce există,? De câte zile vă aşteptăm 1

îşi frecă ochelarii cu o bucăţică de piele de căprioară, luă

un dosar cenuşiu şi începu să răsfoiască hârtiile din el:

— M-da, vă rog să vedeţi ce am făcut şi ce mai avem de făcut. V'am trimis tot atâta armament cât am trimis pe frontul cehoslovac...

: - - Acesta nu e un raport general, ci arată numai că într'o anumită zi ni s'a trimis tot atâta armament cât s'a trimis pe frontul cehoslovac! Ca să puteţi face un raport frumos, ne puteţi trimite într'o zi tot atâta armament cât trimiteţi şi pe frontul cehoslovac, dar să vedem cât ne trimiteţi în fiecare zi. A- cesta-i raportul pe care vă rog să mi-l daţi !

— Raportul general e în curs de pregătire — spuse binevoitor, dar cu prefăcătorie Bâcov.

— Acest raport general să mi-l arătaţi.

— Vi-l vom arăta mâine.

— Dar de ce aţi fost de acord cu dobitocul acela, să se descarce jumătate din transportul destinat nouă, când ar fl trebuit să se încarce şi cealaltă jumătate?

— Normele...

— Dar normele acestea cine le-a stabilit ?

— Dacă nu mă credeţi, adresaţi-vă unei instanţe superioare — spuse Bâcov serios, cu demnitate, vârînidu-şi ochelarii în buzunarul de sus al tunicii.

Bâcov se schimbase mult în cursul ultimelor săptămâni. Ironia lu.i, de care, la începutul activităţii sale în Armata Roşie părea că îl sunt impregnaţi până şi ochelarii, se muiase acum considerabil. După desfăşurarea generală a evenimentelor, îşi dădea seama că se află în ajunul unei lupte îndelungate, periculoase şi grele cu noul regim. Demult hotărîse el să se războiască cu acest regim,„dar abia[1] acum 1 se părea că găsise cele mai nimerite metode de luptă. Când, cu două zile în. urmă, primise o telegramă de la Vera Nicolaevna prin care i se anunţă că Ovţev e din nou arestat, îşi dădu seamă, după textul depeşei, că de data aceasta generalul nu va mai putea scăpa. Şl atunci el răspunsese cuo telegramă din care Vera trdbula să înţeleagă că n'are nimic împotrivă dacă va trece liniafrontului ca să-l întâlnească pe Straub. Această hotărîre îi pricinuise o durere a- dâncă şi acum îşi asculta cu o bucurie deosebit de răutăcioasă vocea politicoasă şi reţinută, în timp ce răspundea lui Parho- menco.

„Aşa vă trebue. gândea el, pentru toate suferinţele mele“.

După ce ieşi de la direcţia aprovizionării, Parhomenco stătu mult timp în loc, privind bulevardul. Pe bulevard se jucau câţiva copii; înălţau un simeu. Ca deobioei, smeul se încurcase printre firele de telegraf, iar copiii, căţărându-se pe grilajul grădinii, îl trăgeau de coada lui de papură. Era! dureros şi ţi se umplea inima de amărăciune să-i

priveşti pe aceşti copii. Parhomenco îşi amintea de vocea, de amabilitatea dulceagă a omului cu ochelari şi-şi dădea seama că fiecare gest al acestui om e minciună şi că în acelaşi timp minciuna aceasta e aproape insesizabilă. Insesizabilă ! Şi fiecare literă a acestei lungi minciuni va costa poate viaţa unui copil vesel ca aceştia care înalţă acum un smeu.

Parhomenco dădu din cap şi se îndreptă spre instanţa superioară, pe care i-o recomandase Bâcov. Aci era mai multă linişte; pe coridor rămăseseră pe alocurea preşuri de culoare roşu-închis, iar portarul, ca îh vremurile de odinioară, cu o demnitate leneşă, îi luă şapca şi-l dădu un număr de alamă.

Aci fu primit şi mai politicos încă. Secretarul unui mare expert pentru operaţiile de pe frontul de Sud îl trimise la secretarul unui şi mai mare expert. În fata acestui mare expert, care şedea într'o cameră spaţioasă, cu- galerii şi cu două coloane,, atârna de la tavan până în podea, o uriaşă hartă a frontului de Sud. Lângă hartă, asemenea unor turele de crucişător, se înălţau scăricele de stejar.

Expertul, un om cu picioare scurte, îmbrăcat într'o tunică de un verde-închis, şedea pe un scaun de stejar. Pe Parhomen- co îl pofti să se aşeze într'un fotoliu moale de piele verde şîi spuse cu o voce foarte amabilă şi tărăgănată:

— M-da, mi s'a telefonat.

— Cine v'a telefonat ?

— Tovarăşul Bâcov. M'a rugat să vă dau tot concursul: posibil.

Parhomenco se uită în podea şi spuse supărat:

— Dar el singur nu-mi poate da acest concurs ?

— Are instrucţiuni severe.

— Ce fel de instrucţiuni severe?

— Să dea concurs.

— Cui?

— Frontului de la Ţaritân.

— În ce sens ?

— Pentru obţinerea victoriei.

— Asupra cui ?

— Asupra cazacilor albi..

— Şi a nemţilor ?

— Şi a nemţilor — confirmă afectuos marele expert.

Puse în fata lui Parhomenco câteva comunicate urgente ale Consiliului Mihtar, luă unul la întâmplare şi citi cu un ton semnificativ:

— „Lupta pentru Ţaritân e îndârjită, cu succese variabile. Acum se desfăşoară un atac din partea noastră...” Controla^,, vă rog, pe har'tă...

— Ce să controlez pe hartă I Toate astea le ştiu pe de rost. Controlaţi dumneavoastră de ce nu vor să ne dea muniţii şi în general de ce nu ni se furnizează deloc armament. Ştiţi că am fost nevoit să confise tot uleiul de ricin din farmacii, pentru avioane ?

Marele expert făcu un gest cu mâinile, ca şi cum ar fi vrut să arate că e păcat — mare păcat I — ca un om ca Parhomenco să se ocupe cu astfel de fleacuri cum e uleiul de ricin. El întrebă : _

— Dar avioane aveţi ?

— Ce avioane I Nişte cutii de chibrituri.

— Dar în caz de încercuire, Consiliul Militar şi conducerea vor putea să plece cu avionul? Aţi avut grijă de aceasta?

Parhomenco se uită la faţa lui ştearsă şi spuse tăios :

— Stalin nu are de gând să se retragă.

Marele expert dădu din cap, aprobând aceste cuvinte ener- ;glce, şi Parhomenco înţelese că în această instituţie nu va obţine nimic.

Totuşi, scrâşnind din dinţi, se duse delà acest mire expert la un alt expert şi mai mare. Delà acest expert şi mai mare nimeri la un altul, în cabinetul căruia se aflau nu patru coloane -ca la expertul precedent, ci opt. Şi pe toate aceste feţe se putea vedea un singur lucru : dorinţa de a-l vedea pe Parhomenco strigând, făcând scandal — pentrucâi apoi să poată face plângeri tmpotriva acestui partizan impulsiv şi care nu înţelegea nimic. Dar Parhomenco păşea tăcut, măsurat, şi repeta în sinea lui: „Degeaba aşteptaţi, n’am să urlu“.

Ieşi în vestibul şi izbi atât de puternic numărul de alamă de tejgheaua portarului, încât acesta veni spre el alergând, holbând ochii şi ţuguind buzele.

— Şapca — spuse răspicat Parhomenco.

Luând în mână şapca, îi văzu cozorocul curat şi nu se putu stăpâni. Puse şapca pe tejighea, scoase creionul şi era gata să scrie pe cozoroc acel cuvânt care îi stăruia în minte: „Trădători 1”

Dar când dădu să scrie, fapta i se păru copilăroasă şi naivă. Cu totul altfel trebue să procedeze, cu totul altfel.

Şi pomi spre Crem!în.

— Inscrie-mă pentru audienţă la tovarăşul Lenin — spuse el secretarului — Parhomenco.

Secretarul, un muncitor înalt şi uscăţiv, îmlbrăcat cu o cămaşă albastră şi cu o haină de postav negru, se uită pe listă: şi spuse:

— Ce să vă mal înscriu ? Aţi şi- fost trecut pe listă, tovarăşe Parhomenco.

— Cine m'a trecut?

— Eu.

— De ce?

— Pentrucă tovarăşul Lenln a întrebat de dumneavoastră. Să mergem.

PARTEA A TREIA

1

Câţiva oameni, agitaţi şi plini de vioiciune, se opriseră în uşa cabinetului, schimbând între ei păreri ipe care le credeau iără îndoială extrem de preţioase. Cine ştie, poate că'n timpul şedinţei nu le veniseră în minte. Dar acum, înainte de a pleca, nu se îndurau să nu şi le mărturisească.

Vladimir llici şedea cu mâinile la spa'te, sprljinindu-se de marginea mesei, ca' şi când ar fi vrut s'o împingă. Asculta un ziarist cărunt, cu faţa roşie, care-i povestea conţinutul unei cărţi antireligioase, concepută de el. Vladimir llici se apleca din când în când, accentuând cu mişcările corpului şi cu strălucirea ochilor săi dorinţa de a-l înţelege cât mai bine şi de a-l ajuta. Câteodată întindea repede mâna şi indica numele vreunei lucrări, de care ziaristul trebuia neapărat să ţină seama, această mişcare bruscă a mâinii prezentând parcă şi deschizând însăşi cartea despre care era vorba.

După ce ascultă două-trei fraze, Parhomenco simţi deodată că a intrat în'tr'o atmosferă nouă şi deosebit de interesantă pentru el, în atmosfera activizării vertiginoase a gândirii simple şi în acelaşi timp complexe. înţelese că acolo poate şi trebue să spună tot ce i s'a întâmplat mai important în ultimele ore, tot amarul ce i s'a strâns în inimă. Văzându-l, Lenln îl părăsi pe cel cu care vorbea, se apropie repede de Parhomenco şi-i strânse mâna :

— Ce bine că eşti aici. Minunaţi — Apoi se adresă unul bărbat cu umeri largi şi ochi bulbucaţi, care tocmai voia să plece: — Petru Anisimâci, câte perechi de ciorapi bărbăteşti

va scoate fabrica dumitale în cursul acestei luni ? Şi câte perechi de ciorapi lungi ?

Petru Anlsimâci se apropie gesticulând cu mâinile-i scurte şi căutând să demonstreze că'n cursul acelei luni îi era cu neputinţă să piină fabrica de tricotaje în ¡funcţiune. Lenin îl scrută cu severitate şi-l întrerupse brusc, milltăreş'te :

— Dacă ţi s'a dat ordin să pui fabrica în funcţiune, bine- voeşte şi execută ordinul. Şi în general, treibue să lucrezi mai bine, mai repede şi cu mai multă atenţie.

În cabinet coborî deodată tăcerea, iar cei care discutau îti= cadrul uşii plecară.

— Anlsimov, comisarul militar al Astrahanului, telegra- fiază că „la Ţariţân situaţia e disperată. Se pune problema evacuării...” — citi Lenin telegrama pe care o luase de pe masă şi privind cu ciudă spre uşă, de parcă i-ar fi citit nu lui Parhomenco, ci guralivului fabricant de tricotaje care părăsise cabinetul.

Apoi, încruntând fruntea şi scuturându-şi umerii, ca şi când l-ar ifi înlăturat în acest ohi|p pe textilist,' se uită cu atenţie la Parhomenco.

— Noi nu punem chestiunea în felul acesta — murmură- Parhomenco. — Ţariţânul nu va cădea.

— Cine „noi” ?

— Frontul delà Ţariţân, Vladimir Ilici.

— Atunci, uită-'te cât sunt de categorici cei delà Astrahan t Poate că dumneata nu ştii ceea ce ştiu ei despre voi? Hm, hm..

Lenin străbătu camera cu mâinile la spate. Prin fereastră se auzea mărşăluind o unitate, iar cineva dădea o comandă.. Apoi trecu în goană un automobil şi prin faţa geamului, fluturând mătăsos din aripi, sbură un cârd de porumbei. Lenin le urmări sborul cu privirea. În ciuda inscripţiei „fumatul oprit”, ¡în cameră se simţea un uşor miros de tutun. Pe călimara de lângă lampă:, Parhomenco observă un muc de ţigară fumegând. Probabil că vreunul din cei plecaţi aprinsese ţigara la uşă. — dar, văzând inscripţia, o lepădase aici. Parhomenco stinse mutul cu degetul. În aceeaşi clipă Lenin se întoarse :

— Aici, nu se fumează.

— Am vrut s'o sting — rosti Parhomenco.

Lenin Ifăcu un gest iute cu mâna şi adăugă glumind:

— Şi în general, nu eşti ascultător, Parhomenco. Te afli pentru prima oară la Moscova, nu-i aşa? Atunci de ce nu vii la mine? Crezi oare că singur vei putea ţine piept la toţi ticăloşii care au mai rămas încă în instituţiile noastre? — Zâmbi :

— E bine că un mare număr dini ei au 'fugit, c'altfel ar fi fost şi mai

greu.

— îmi dau seama de acest lucru, Vladimir IIici — spuse Parhomenço, zâmibind[1] la rândul său.

— În consecinţă, trebue să fii extrem de insistent. — Lenin îl măsură de sus până jos şi de jos până sus. Mulţumit probabil de impresia pe care ’i-o făcea Parlhomenco, continuă :

— E bine că te-au trimis pe dumneata. — Îi privi umerii largi şi adăugă: — Stai, te rog, jos. Poţi fuma 1

Cu o vie expresie de aşteptare, admiraţie şi 'bucurie în faţa acelei uriaşe şi clare încordări a gândirii, despre care avea să afle acum amănunte, Lenin îl întrebă cum este organizată apărarea Ţariţânulu şi dacă toate directivele lui Stalin sunt executate întocmai.

Când Parhomenco isprăvi de povestit, Lenin ridică repede mâinile de pe masă şi spuse:

— Aveţi toate premizele pentru victorie. Cu energia şi cu inteligenţa lui Stalin, nu veţi simţi lipsa forţelor. Dii punct de vedere tehnic, zidul de fortăreaţă alcătuit, din trenurile blindate vă permite să micşoraţi frontul, ceea ce înseamnă că n’aveţi decât de câştigat.

— Armamentul... — începu Parlhomenco.

— Armamentul se găseşte la Moscova şi v’aşteaptă.

— S’ar putea întâmpla să aştepte mult.

— Cu umeri ca ai dumitaie, şi să nu reuşeşti să scoţi armamentul ? !

Lenin râse, uitându-se din nou' la Panhomenco. Râdea deschis şi se vedea că râde de plăcerea că tocmai un asemenea muncitor perseverent şi dârz a fost trimis de Stalin la Moscova. Lumina asfinţitului pătrundea prin fereastra îngustă, presărându-i pulbere de aur pe oreştet. Ochii lui înveseliţi străluceau în această lumină ca şi când ar fi spus : „Asta-i minunat, nespus de minunat!”

— Veţi primi de urgenţă tot ce este necesar !

Ieşi repede pe uşă, chemă pe cineva de dincolo şi, întor- cându-se, repetă:

— Veţi primi totul de urgenţă, foarte urgent, cât se poate de urgent.

Intră secretarul. 'Lenin i se adresă cu aceeaşi voce severă, ostăşească, aşa cum ti vorbise şi tex'tilistulul :

— De câte ori o să-mi telefoneze tovarăşul Parhomenco, să-mi dai imediat legătura ! Ai vreo maşină liberă ?

— Nu, Vladimir Ilici.

— Atunci dă-i maşina mea. Iar dacă va trebui între timp să mă duc undeva, instituţia care o să aibă nevoie de mine să se îngrijească de

transport. — Se întoarse către Parhomenco. — În general, poţi cere cât mai mul'ţ, să nu-ţi fie milă de Moscova I Dacă ţi se va obiecta că eşti nepoliticos ori prea insistent, să-mi telefoneze mie. Am să dovedesc că acest lucru uu este adevărat. Acum' şezi şi mai povesteşte ceva. Ce mai face Stalin ? Aveţi destulă grijă de él?

Dintre atâţia delegaţi de pe front şi din spatele frontului, care .aduceau cu ei mirosul cald al hainelor ţărăneşti, al man- tăilor, al pădurii şi al pământului, dintre aceşti oameni înalţi şi puternici care în ciuda foametei şi a frigului, îşi păstraseră toată dârzenia ; dintre aceşti oameni care străbăteau ţara călcând atât de sigur ; dintre atâţia oameni frumoşi şi urâţi, îndrăs- neţi şi timizi, vorbăreţi, tăcuţi, sau copleşiţi de admiraţie, care veneau la Lenin — doar acest singur muncitor uscăţiv, cu bluza militară de culoare închisă, roasă la mâneci, acest om înalt, cu fruntea înălţată cu atâta cutezanţă, aducea cu sine ceva atât de fermecător şi de înviorător, ceva care atrăgea deîndată atenţia tuturor, îneâ't era cu neputinţă să nu stărui cu privirea asupra lui. Era ca mulţi alţii şi totuşi, cât de diferit de ei. Nu oboseai niciodată ascultându-l şi, oricât ar fi vorbit, îl ascultai cu plăcere.

Secretarul intră de câteva ori în cabinet. Punea hârtiile pe masă şi cu toate că nu se uita la cei ce vorbeau, trăda din toate mişcările lui o mustrare mută pentrucă Parhomenco întârzia mersul obişnuit al unui lucru bine organizat şi care s; desfăşura 'totdeauna cu o precizie de ceasornic. Dealtfel şi Parhomenco îşi dăduse demult seama că era timpul să plece. Dar nu găsea puterea necesară s'o facă. Lenin continua să-l întrebe despre frontul delà Ţariţân, despre felul cum se. lucrează în uzine, despre muncitorii de acolo. Pe unii dintre el îi cunoştea după nume, şi pe faţa lui se reflecta o mare mulţumire când
Parhomenco spunea că aceşti oameni trăesc, sunt sănătoşi, muncesc şi luptă cât se poate de bine.

În sfârşit, Parhomenco făcu un efort şi se ridică.

— Unde ai tras, Parhomenco?

— La „Metropol”, la nişte prieteni, Vladimir Ilici.

— Da' mâncare ai ? Nu-i stinghereşti cu mâncarea pe prietenii dumita'le ? Acum sunt lipsuri. Prietenii dumitale se vor sifii să spună, iar dumneata singur nu vet observa. Mie să-mi spui drept !

Atunci Parhomenco vorbi foarte repede, simţind că este imposibil să-l mai reţină pe Vladimir Ilici.

— Cu hrana e aşa, Vladimir Ilici. Venind încoace, am dat peste un tren cu marfă deraiat înaintea noastră. Cadeţii puseseră cartuşe de piroxilină. Am[1] tras în ei timp de şapte ceasuri, apărând deopotrivă şi trenul meu şi trenul de marfă. Aveam cu mine o unitate de patruzeci de

oameni şi delegaţia lui Stalin... Ne gândeam : „Degeaba, n'o să reuşiţi voi să puneţi mâna pe noi”. Se înţelege, era vorba de cădeţi...

— Şi i-aţi respins ?

— I-am respins, Vladimir Ilici. I-am respins şi ne-am înfuriat rău. Am mai trecut prin trei gări : iar luptă şi iar cădeţi. Ptiu ! Am tras nouă ore într'una... Delegaţia lui Stalin I I-am gonit ! Am mers mal departe. Gara Filonova : linia demontată pe o întindere de 5 kilometri. De data aceasta ne-am ieşit din sărite. Noi aveam delegaţie delà S'talin, iar ei se ţineau' de banditisme? Am trecut la ofensivă. I-am sdrobit! Am luat proviziile convoiului căzăcesc şi am pornit mai departe. Proviziile cazacilor ne-au ajuns până la Moscova. Or să ne-a- jungă şi pe timpul cât o să stăm aici. N'o să stingherim Moscova, luându-i mâncarea.

Lenin râse vesel :

— Bun convoi.

— Bogat, Vladimir Ilici.

- Lenin se depărtă repede de masă şi, vârîndu-şi degetele pe după marginile jiletcii, trecu prin faţa lui Parhomenco, admirând obrazul lui ars dè soare. Se opri lângă fereastră, strânse pumnii şi lovi aerul :

— Minunat se luptă pentru Ţariţân. Minunat ! Admirabil. — Făcu un gest larg cu mâinile. — Oamenii de pe Volga se luptă cum ştiu ei să lupte. Dumneata, tovarăşe Parhomenco, să-mi raportezi (în fiecare seară ce aţi făcut pentru Ţariţân.

În uşă, Paiihomenco îşi aminti de rugămintea lud Lamâcev şi se întoarse :

— Comandantul detaşamentului de cazaci, Lamâcev, un ostaş viteaz, vrea să dea detaşamentului său numele dumneavoastră. Şi m'a rugat să vă cer aprobarea.

— Dacă nu au altceva mai bun de făcut, nu mă împotrivesc — spuse Lenin râzând.

2

Mai întâi, Parlhomenco vru să se întoarcă la „Metropal”, dar se răsgândi. Folosind maşina lui Vladimir Plici, se hotărî să meargă la oamenii pe oare însuşi Lenin îi indicase.

Dar aceştia arătau cu 'totul altfel decât aceia cărora li se adresase mai înainte şi cu totul altul era felul în care el îli primeau. Îţi 'dădeai de îndată seama că frontul din Ţariţân le era drag şi c'aveau să facă tot ce le sta în putinţă pentru ajutorarea frontului. Mai căpătai deasemeni certitudinea că diferiţi pescuitori în apă 'tulbure ai organizaţiilor de

aprovizionare, „âfacerişti” de felul lui Bâcov, nu-şi vor mai face prea mult de cap. Chiar dacă hu fuseseră demascaţi, fără doar şi poate că aceasta nu va întârzia.

„Lenin zic şi eu că-i om! gândea Parhomenco. Om, nu glumă. Un cuvânt dâcă-ţi spune, şi parcă ai absolvit universitatea".

Maşina trecea prin Piaţa Teatrului. Parhomenco şedea pe pernele ei, nespus de fericit şi satisfăcut, înţelegând că toate greutăţile care încă în dimineaţa aceea i se păreau de netrecu't, erau acum pe jumătate înlăturate. Din când în când pipăia pe furiş perna de piele, întrebându-se dacă într’adevăr se află în maşina lui Lenin.

Prin piaţă trecea o mulţime grăbită, cu saci în spinare. Feţele lor erau neliniştite de parcă s’ar fi temut să nu scape trenul. Pe zidurile „Metropolului” se mai zăreau încă urme de gloanţe. Părea că o mare bătălie ar fl în curs şi că, în scurtul răstimp de linişte necesar artileriştilor să-şi încarce tunurile, lumea s’ar grăbi să treacă de cealaltă pante a pleţii.

În faţa hotelului, o femeie' din Lugansc, puţintică la trup, oacheşă şi cu sprâncene bogate,, veni lângă maşină şi-i strigă cu dojană în glas:

— Te plimbi cu automobilul, Alexandru Iacovlevicl, şi nevasta îţi moare de holera într'o baracă.

Panhomenco o privi atât de calm, încât femeia se sperie. Ştiind cât de mult îşi iubeşte nevasta şi copiii, cunoscându-i caracterul ferm şi credincios, ea gândea, privindu-l, că poate omul înnebunise ori că se înşelase, asemuindu-l cu altcineva. Liniştea şi calmul lui durară însă doar câteva secunde. Sărind jos din maşină, se aplecă spre femeie apucându-i atât de strâns umerii, încât femeia scânci de durere?

— Unde moare?

— Aici, într'o baracă.

— Urcă. Să mergem acolo. Haide, urcă mai repede !...

Şi-i deschise uşa. Femeia sui în maşină.

— E 'demult bolnavă ?. Şi capiii ?

Vorbea repede. Aşa vorbea şi odinioară acasă, dar faţa lui arăta acum tare îmbătrânită, astfel că femeia simţi pentru el o nestăvilită milă.

— Eu credeam că trebue să fie la Samara sau în Ucraina. Am trimis o scrisoare la Samara printr'un tovarăş, dar mi s'a răspuns că s'a înnecat pe drum. Cum de-au nimerit aici ?

— Cu un şlep de refugiaţi ucrainieni. Te-au căutat pe 'la toate instituţiile, Alexandru Iacovlevici.

Femeia îl lămuri că ea locueşte tot la „Metropol” şi că feciorii lui se află la dânsa. Pe vremea aceea automobilul' era o raritate, aşa că toţi copiii din hotel dădură buzna afară. Ieşiră în straidă şi copiii lui Panhomenco. Nerecunoscându-l însă, fugiră spre Maria Egorovna. La vederea lor, ochii i se umplură de lacrimi. Invinigându-şi tremurai din glas, Parhomenco îi întrebă :

— Umde-i mama, copii ?

Deabia atunci copiii îi recunoscură vocea şi se aruncară la pieptul lui. Îi îmbrăţişă şi îi sărută, apoi le arătă automobilul:

— Uitaţi-vă, copii, asta-i maşina lui Ilici.

În timbrul vocii şi în cuvintele lui se distingea un sentiment atât de măreţ şi solemn, încât copiii, privind maşina, care şi aşa li se părea

18.

minunată, văzură în ea ceva şi mai mi-

nunat, simţindu-se deopotrivă de tari şi de falnici ca şi tatăl lor. Pentruca mulţumirea lor să fie deplină, se urcară şi ei în maşină, luând loc alături de Maria Egorovna.

Panhomenco se sprijini apoi de maşină şi privi faţa umflată de foame şi pleoapele vinete ale femeii.

— M'ai mustrat că mă plimlb cu maşina, Maria Egorovna. Află că nu mă plimlb. Mi-a dat-o dhiar Vladimir Mici ca să pot rezolva mai repedte treburile pentru front.

Se urcă în maşină alături de şofer.

— Dă-i drumul, ocoleşte piaţa şi trage înapoi la hotel.

Ocoliră piaţa.

El spuse:

— Mii de oameni, milioane de oameni, toată ţara va pieri, Maria Egorovna, dacă nu găsim[1] muniţii pentru Ţariţân. Soţia mea, Haritina Grigorievna, face parte din clasa muncitoare. Ea înţelege nevoile Revoluţiei. O să mă ierte că nu' mă duc s'o văd chiar acum. Te rog pe dumneata, Maria Egorovna, du-te* la ea şi spune-i că sunt aici.

— Las' că mă duc eu —-interveni fiul cel mai mare, Vania.

— Du-te şi tu, dacă vrei. Dă-i o mână de ajutor tatălui tău—reluă înduioşat Parhomenco. — Dar te rog, Maria Egorovna, nu intra chiar dumneata în baracă. Trimite-i mei bine bileţelul prin portar. Holera asta, după câte ştiu, e destul de molipsitoare.

După ce scrise bileţelul pentru soţie şi-şi sărută copiii; se duse în bulevardul Sretensc. lntr'adevăr, calea era netezită. Bâcov, care aflase de sosirea lui după sgomotul maşinii, îl aştepta în ha;[1].!. În mână ţinea cererea de muniţii a lui Parhomenco, pe marginea de sus a căreia scrisese rezoluţia : „Să se elibereze imediat". Inapoinduri cererea, îl întrebă :

— Cum de te-au lăsat să ajungi la Lenin?

— Aşa cum n'or să te lase pe dumneata — răspunse Parhomenco.

3

S'traub plecase din staniţa Nijnecirscaia, îndreptându-se spre frontul de la Ţariţân. Trebuia să se abată pe la Bechetovca, unde urma să se întâlnească neapărat cu reprezentanţii fostu-
lui socialist revoluţionar de stânga Sulhaclev, care comanda în vremea aceea la Bechetovca un detaşament sovietic şi care se aifla de multă vreme în legătură cu Straub. În afară de asta, în împrejurimile Sareptei

sosiseră geambaşi cu herghelii de cai, pe care voiau[11] să le treacă peste linia .frontului, în Ucraina. Geambaşilor li se şi trimisese aurul, aşa că trebuiau ajutaj numai la trecerea liniei de front, ceea ce în fond se putea face cu des'tulă uşurinţă, deoarece aveau făgăduiala lui Suhaciev. Însă înainte de a ajunge la Bechetovca, Straub se opri în gara Calaci, unde trebuia să vină, încercând să treacă linia frontului, Vera Nicolaevna Bâcova.

Doi cai roibi, răsuf'.ând uşor cu toate că era arşiţă, trăgeau voiniceşte tarantasul). Prin 'faţa lui Straub se perindau privelişti cunoscute, care acum însă nu mai prezentau niciun .farmec pentru el: râpi, movile acoperite 'de pelin şi, din când în când, mori de vânt. Lângă o râpă, sub nişte tufişuri, văzu câţiva cazaci răniţi, aduşi din prima linie. În râpă rătăceau câţiva cai împiedicaţi. Sanitarii pregăteau mâncarea. Până departe se auzea glasul cuiva dintre ei, răstindu-se la un răni't.

— Aşteaptă! Ce te'nifiigi aşa la mâncare, că tot în cârjl ai să umbli.

Zărind trăsura, sanitarul salută cu mâna Ta cozoroc, mi- lltăreşte şi, susţinându-şi pantalonii cu mâna, ieşi în drum.

— Nu cumva aveţi nişte sare, excelenţa voastră ? — întrebă el. — Am rămas fără sărişoară, că slinoşii ăia din Salsc au pus laba pe saline, fir'ar afurisiţi ei să fie'.

Şi, satisfăcut de gluma sa, izbucni în râs. Straub n'avea sare, dar vizitiul ducea o viaţă aparte, extrem de complicată. El mergea nu atât pentru a-l transporta pe călător, cât pentru a face negustorie.

— Ai trecut-o prin linia frontului ? — întrebă Straub, ul- tându-se la sacul din ţol albastru, plin cu sare.

— Ba .deloc — răspunse dispreţuitor şi leneş vizitiul, dându-i sanitarului puţină sare. — Din rezerve vechi. Calului îi place sarea.

Şi discret, îi făcu sanitarului cu ochiul. Acesta privi cu severitate la Straub, la obrajii proaspeţi, raşi cu grijă, la părul negru pe care nici praful stepei nu reuşise să-l colbăiască şi, încetul cu încetuli, faţa sanitarului căpătă o expresie d,e ură, până atunci ascunsă. Această căutătură, şi în general tot ce se petrecea în jur, nu-i plăcură lui Strauib. Se afundă în pernă, înjurându-i pe amândoi în gânid şi poruncind să pornească mai repede.

Vizitiul dădu ibice cailor. Sanitarul salută milităreşte şi de undeva, de departe, se auzi glasul unui rănit:

— Aştia-s spioni. Is al dracului de afurisiţi acum...

Mirosea a pelin, miros usturător, enervant. Gândurile

---

11 *Tarantas* — trăsură de voiaj.

deasemeni erau usturătoare. Ce gândise el despre război şi despre imperialism, şi ce vede acum cu proprii săi ochi 1 ? Cât de importante i se păruseră toate astea odinioară şi ce neînsemnate apar totuşi astăzi ? 1 Unde sunt laptele eroice pe care le visa cu ani înainte ? Pentru ce se gândeşte el acum la Vera Nicolaevna, la. soldă, la speculanţi, iar gândul de a-şi sluji patria e tot atâ't de secundar ca şi căptuşeala hainei ?

Trăsura înainta legănându-se printre movilele uniforme şi monotone. Mirosul pelinului se înteţea. îşi aminti că, nu demult, la un cunoscut de-al lui aghiotant, gustase rachiu de pelin care i se păruse extraordinar de bun. Îi revenise pe buze tocmai gustul acelui rachiu. Iar undeva în spate, roţile făceau : „Pe-pe-Iin-lin”.

Scutură din cap. Vizitiul se întoarse şi zâmbi. I s’o fi părut că Stranb spusese ceva cu glas tare. Dar se încruntă şi rosti:

— Hai mână, mână mai repede!

înaintarea cazacilor ;în" spre Ţariţân se desfăşura foarte încet. După toate aparenţele, Generalul Crasnov ducea tratative cu francezii. Însuşi aghiotantul care-l tratase cu rachiu, un tânăr roşcovan cu o cărare groasă cât o sfoară, îl informase :

— Cică francezii ne-ar fi trimis trei sute de tancuri.

— Cu' trei sute de tancuri poţi trece prin toată Franţa — replicase Strâmb.

iNu-l contrazisese nimeni, dar toţi îi aruncaseră priviri pline de sarcasm. Probabil că situaţia pe frontul de Vest se modiifiease simţitor în favoarea Franţei. Cu toarte acestea, Straub nu-şi schimbase felul de a vorbi cu ofiţerii cazaci. Nu renunţase nici la ordinele date fără întrerupere, privind trimiterea vitelor în Ucraina, pentru care motiv deseori auzea în spatele său porecla : „Emisarul vitelor”, li făcea o deosebită plăcere să vină la gară pentru a urmări îmbarcarea vitelor în vagoane. Gările semănau cu nlişte staule, mirosind numai a fân şi a balegă, împânzite nutn-ai de mugete. însuşi Straub, prin intermediul tatălui său, se ocupa acum la Uman, cu negoţul, mai bine zis cu specula, transportând' sp,re Don zahăr, şocolată şi ciorapi de mătase... Boabele de cacao şi ciorapii de mătase îi fuseseră aduse laolaltă cu cărţile lui Cropotdhin, Redus şi Prud'homme. Într'o bună zi Straub se înfurie peste măsură când un neghiob delà comandamentul suprem îi trimisese împreună cu. lucrările anarhiştilor, douăzeci şi mai bine die volume, şi un atlas' în limba franceză din opera lui Redus : „Omul şi pământul”.

Totuşi situaţia din Ţariţân îl descuraja peste măsură. El îşi dădea seama că poporul îşi pierduse cu totul încrederea în socialiştii revoluţionari şi în menşevici. La Ţariţân, de piUdă, ei nu mai aveau nici o putere, aşa că era păcat să le mai expe- diezi bani, cu toate că pentru

un pumn de monezi de aur puteai căpăta un sac de cinci puduri de ruble, iar cu ele să cumperi vreo cinci sute die socialişti revoluţionari şi menşevici. Trebuia găsit un alt partid. Şi atunci Straub se gândise la anarhişti. Deoarece ţăranilor li se urîse cu războiul şi doreau o viaţă paşnică, era dëlasine înţeles că trebuia să se ivească o oarecare tendinţă de descompunere, în triburi şi clanuri aparte.

Fiecare sat ar fi acceptat cu' plăcere să aibă un ministru şi un preşedinte al său, şi să formeze o republică de sine stătătoare între hotarele sale. Iată din ce pricină Straub ceruse cărţile anarhiştilor şi, citindu-le, ajunse la concluzia că anarhia este o adevărată mamă a ordinei şi în special a ordinei germane.

4

Lângă gara Cataci, în imediata apropiere a Donului, inginerii lui Crasnov construiau suib supravegherea geniştilor tranşee cu! adăposturi şi creneluri camuflate. Tonurile cenuşii ale 'betonului reuşeau die minune să se piandă în culorile stepei.

Inginerul german, un tânăr cu faţa trandafirie, care roşea într'una şi avea mâini şi picioare lungi, fugea mereu înainte şi se uita la Straub cu' nişte ochi de parcă âce6ta ar fi fost cel puţin inspector. Tranşeele erau solilde şi totuşi vederea lor îl enerva pe Straub.

— Ce tot urlă ziarele că forţele căzăceşti sunt sub zidurile „Verdunului roşu" ? Păi dac'au ajuns pân'acolo, ce nevoie mai e de tranşeele astea de beton, la cincizeci de kilometri depărtare de zidurile oraşului ?

Inginerul ridică'tăcut din umeri. Strau'b îşi dădu seama că această întrebare o pusese de fapt fără vreun scop anumit, ci numai pentru a-şi potoli supărarea.

Apoi, când Straub fu în imediata apropiere a liniei de foc, văzu şi acolo tranşee adânci cu o reţea gigantică de sârmă ghimpată, de un albastru cenuşiu. Atunci înţelese starea de spirit a comandamentului de la Don. E drept că apărătorii Ţa- riţânului se aflau la strâmtoare, dar ei nu fugeau încă şi, în general, se vedea că va fi destul de greu să fie puşi pe fugă. Fapta fanatică a ostaşilor roşii, săvârşită chiar înainte de sosirea lui Straub în linia de foc, constituia cea mai elocventă dovadă. O pildă : Cazacii înconjuraseră un sat; muncitorii tocmai se îngrijeau de treieratul grâului ce urma să fie dus la Ţariţân. Oamenii se apăraseră până la ultimul cartuş, după care dăduseră foc tuturor clăilor cu grâne şi se aruncaseră în flăcări. Gând Straub se apropie de satul cu pricina, clăile tot mai ardeau. De jur împrejur rămăseseră doar mormane uriaşe de cenuşă. Aerul era încremenit şi fierbinte. Straub stătea 'tăcut, privind focul. însoţitorul său, ofiţerul cazac Cvas- niţchi, un om cu picioarele

strâmbe, cu faţa pistruiată şi cu pieptul plin de medalii, zise:

— Nişte fanatici, domnule emisar... Numai în timpul schismei, adică pe vremea patriarhului Nioon, se mai pomenea aşa ceva. În afară de asta, bolşevicii atribue Ţariţânului o importanţă extraordinară. L-au trimis acolo chiar pe Stalin..

— Dar dumneavoastră ce importanţă îi acordaţi ?

— .Noi, fără îndoială, vom face ca praful şi pulberea să se aleagă din toată importanţa lui — răspunse Cvasniţc'hi.

Untreaga zi următoare Straub nu făcu decât s'o aştepte pe Vera Nicolaevna. Se plimba alene pe uliţele satului. În faţă se aflau tranşee. Dintr'acolo trebuia să apară Vera. Satur era ocupat de o brigadă ofiţerească, ¡formată recent în Ucraina, cu un efectiv de aproape 2000 de oameni. Toţi purtau panglici albe la şepci şi pe braţ. Planul lor de operaţii prevedea atac imediat asupra căii ferate care înconjura Ţariţânul şi pe care circulau neîntrerupt trenurile blindate ale roşilor. În sprijinul brigăzii ofiţereşti veneau mereu trenuri) blindate din direcţia Donului.

Seara, Ovasniţc'hi veni la Straub. Un cazac ducea de căpăstru doi cai de schimb. Gvasniţchi îi spuse zâmbind lui Straub că agentul va trece prin alt loc, întrucât punctul Calacl era indicat numai ca să deruteze, lncălecară şi se plimbară mult timp pe câmp. La tot pasul întâlneau patrule ,şi. căruţe încărcate ou obuze şi răniţi. În sfârşit, la lumina slabă a lunii, distinseră un grup de călăreţi venind în spre ei. Unul dintre călăreţi fluiera prelung şi ascuţit.

Vera Nicolaevna' purta o uniformă de soră de caritate.

, La vederea lui Straub, ea scoase un ţipăt atât de puternic că păru deadreptul nefiresc. În urechi îi străluceau cercei. îşi lipi obrazul umed de faţa lui Straub.

— De ce plângi, draga mea ? Doar ne-am întâlnit.

— L-ah arestat pe tata — scânci ea. — Pe toţi i-au arestat!... A trebuit să urmez cursurile 'de soră de caritate, să intru în sindicat, şi abia atunci...

Dar plânsul o podidi şi glasul se frânse înnăbuşit.

Straub nu se putu abţine să nu zâmbească, dându-şi seama că ea socotea intrarea în sindicat ca o mare decădere. Dar îndată, amintindu-şi de agenţii lui .din Ţariţân, care fuseseră arestaţi, fu cuprins de ciudă.

— Nu-i nimic, vom' îndrepta noi lucrurile — spuse Straub, intenţionat tare.

În sinea lui îşi dădea seama însă că multe lucruri nu se mai pot îndrepta şi că tot sistemul lui complicat de legături şi Spionaj pe care şi-l tăcuse pentru Ţariţân fusese destrămat. Acum nu' mai avea altceva de făcut decât s'o ia de la capăt. Dar cum să înjghebezi din nou al'tă[1] reţea,

şi mai ales cum şă mai ajungi la Ţariţân? Şi deşi îşi repeta într'una că dragostea pentru Vera, nutrită zadarnic ani şi ani de zile, ar trebui în sfârşit să triumfe şi că e o prostie să fie înciudat tocmai acum, era totuşi înciudat şi nu se putu abţine de a întreba :

— Dar soţul tău, Vera ?

— Fostul meu soţ — răspunse ea accentuând pe cuvântul ,;fost" — fostul meu soţ e la Moscova. Zilele acestea urmează să treacă din nou' la statul major al lui Troţdhi. Ştii, a lucrat o,vreme la serviciul de aprovizionare..

— Ce-o să spună el canid va alfla că ai fugit la mine?

— La Ţariţân se ştie că am plecat să fac nişte plângeri la Moscova. M'am certat, am spus c'o să mă plâng acolo... Ah, dar e prea mult şi prea greu de povestit...

— Dar eu nu te-am întrebat decât ce gândeşte soţul tău despre faptul că ai venit la mine?

— E de acord. La urma urmelor, a trebuit să mă înţeleagă. Părerea lui e că numai Germania stă „drepţi" în faţa civilizaţiei — îl lămuri ea, râzând fără niciun motiv. — Uneori se exprimă atât de nostim.

— În afară de aceste expresii interesante, soţul tău este un mare patriot şi fanatic — spuse cu demnitate Straub, bucurându-se constatând că aceste laude o măguleau şi pe Vera.

Ea îi răspunse printr'o strângere de mână puternică. Din clipa aceea pieri din gândurile ei orice urmă de îndoială cu privire la firea lui Bâcov. Cu glas tărăgănat şi duios, ea şopti :

— Dar de iubit, numai pe tine te-am iubit, Emst...

5

O luară pe alt drum. După vreo cinci kilometri îl prinseră din urmă pe Gvasniţdii, care la sosirea Verei Nicolaevna o luase mai înainte în gatqp. Se lumina de ziuă. Cvasniţchi călărea acum un cal voinic şi frumos, cu capul lunguieţ. Venind lângă ei, îi invită în aceeaşi trăsură cu care călătorise şi Straub.

— Poftiţi aici !

Vera Nicolaevna se urcă şi, deoarece spre dimineaţă timpul se răcorise, se înfăşură strâns într'o pătură, adormind imediat. Trăsura porni. Cvasniţdhi călărea alături. Se părea că între timp dăduse pe gât câteva păhărele, pentrucă îi mergea gura într'una; striga mereu vizitiului :

— Ia-o drept Spre focuri !

— Ce fel de focuri ? — se interesă Straub."

— Păi a^ sosit banda.

— Ce bandă ?

— Aşa i se spune taberei. S'a vestit prin toate sta niţele- că, după luarea Ţariţânului, oraşul o să ifie idat pe mâna cuceritorilor timp de trei zile pentru a fi jefuit, căci aşa hotărăsc tradiţiile căzăceşti. Şi acum s'au adunat să se înţeleagă care dintre ei să jefuiască şi care să cumpere obiectele jefuite.

— Cum al spus ?

- ln general cre

— Huni!...

id că asta e o ¡barbarie. Dar fără îndoială că-i stimulează pe atacatori şi, în acelaşi timp, demonstrează ce aşteaptă cazacii de la asemenea ofensive.

— De, aşa am crezut şi noi. Va fi o ibeţie pe cinste.

Când ajunseră la tabără, soarele se ridicase pe cer. De jur împrejur se adunaseră sumedenie de trăsuri, asemănătoare celei a lui Straub; care lungi cu boi stăteau deasemenî pregătite... Şi caii şi boii mestecau fânul alene, pentrucă tabăra, neştiind când va cădea oraşul, nu-i lăsase să pască pe câmp. Comandanţii n'ar fi vrut să piardă nicio clipă. În fânul din căruţe se aflau lăzi goale, lungi şi spaţioase. Femeile cazace bogate, cu feţe la'te şi lucioase, stăteau pe. lăzi ; cazacii bătrâni, cărunţi, îmbrăcaţi ca de sărbătoare, se plimbau cu biciuştile în mână printre căruţe şi priveau în zare unde se vedea ridicându-se fumuili de la fabricile Ţariţânului.

Un cazac bondoc şi beat scutura mereu un tăciune aprins,, încercând zadarnic să-şi aprindă luleaua ; veni lângă trăsura lui Straub, care trecea încet dealungul taberei.

— Asta trebue să fie vreun *corispondent* — bolborosi el, fără a şti pentru ce-l botezase astfel. — Pe cinstea mea că o fi venit să vadă cum se ia o cetate !...

Făcu un gest urât cu tăciunele şi începu să ţopăie prin faţa cailor strigând:

— Doamne Isuse Hristoase, se adună guvernul de la Don !... Trebue să-i aducem plocon luarea Ismailului. Priveşte-! pe Suvorovi! Iiîih 1

Pe o căruţă mare scria : „Sergucev. Vânzări-cumpărări”. Era un negustor venit cu firmă cu 'tot, cine ştie de unde. Spânzurase firma de căruţă cu ajutorul unor legături de sfoară, iar el sta în fund cu picioarele încălţate în cizme de lac atârnate

peste o ladă. învelită cu tablă. Şl-şi căsca într'una ochii spre Ţariţân, aşteptând .glorie, bogăţie şi naiba mal ştie cel

Chiar dincolo de tabără se zărea brigada de ofiţeri, care venise din sat. îmbrăcaţi în uniforme de paradă, aşezaţi pe vine pentru a nu-şi muridări pantalonii cu pământ, el se bărbiereau câte doi-trel la o oglindă. Se auzeau glume; cineva zărind-o pe Vera, exclamă:

— Vin şi dame !

La brigadă se cânta o arie tânguitoare, de nedesluşit. Cântecul se întrerupea deseori şi lângă cei care cântau puteai să deosebeşti nişte obiecte rotunde şi pătrate, lucind de-ţi luau ochii. Luciul acestor obiecte precum şi duioşia cântecului îl predispuse. pe Straub la gânduri deosebit de eroice. Dar, pentrucă niclunul din aceste gânduri nu-i venise în minte, recită cui voce tare:

„Curând veni-va vremea când va dispare Troia
Şl n'om mai şti de Priam, nici de poporul său..."

— Scoate şapca — zise Vera trezindu-se din somn. — Uite prapuri.

Ajunseră la caleaşca arhiereului, în urma căreia se afla o icoană făcătoare de minuni împodobită cu panglici, purtată întrio literă.-În faţă ardeau sfeşnice cu lumânări. Bătrânul arhiereu, cu odăjdii lungi de stofă scumipă de culoare purpurie, stătea lângă caleaşca de vorbă cu un ofiţer lat în spate. Acesta era aghiotantul generalului Mamontov, sublocotenentul de cazaci Gdâş, şeful serviciului de contraspionaj. Gdâş îşi împreună mâinile, îşi aplecă respectuos faţa plină de coşuri pentru a căpăta binecuvântarea arhiereului şi ascultă cu atenţie vorbele **hil.**

— Stepan Enmolaici nu-i om de condus oşti, ci de stabprln «ârclumi — spunea arhiereul, mormăind supărat. — La beţie mergeţi voi, ori la ocuparea sfântului oraş Moscova ? Pentru fapte mari şi acte eroice, spiritul trebue pregătit prin cuvinte alese, iar nu cu[1] băutură, domnule Gdâş. Dumneata ai vrea să-i îmbeţl până şi pe călugări. Nu e bine deloc, domnule, chiar de- foc nu e bine...

Zărindu-l pe Straub, sublocotenentul agită mâinile împreunate şi spuse grăbit:

— Binecuvântează-mă, părinte, că vreau să mă duc la neamţul ăla să mă cert cu el!

Arhiereul îl binecuvântă şi, supărat, îi întoarse spatele.

De cum dădu cu ochii de Vera, Gdâş exclamă ceva nedesluşit, făcu un gest care exprima temere şi suferinţă. Apoi s© repezi la trăsură şi se rezemă de ea, fixând stăruitor femeia. Cunoscând obiceiurile lui Gdâş, vizitiul opri caii. Acum.se putea vedea 'bine că ofiţerul era 'beat mort. Lingându-şi buzele şi strâmlbându-se, fără a încerca să-şi ascundă poliţele, Gdâş spuse:

— Sfinţia sa doreşte să meargă cu prapuri în fruntea trupelor... Vreţi să vedeţi' ce va ieşi de aici ?

Şi deodată puse mâna pe genunchiul Verei :

— Ce-aţi vrea să v'aduc din oraş, domnişoară?

— E soţia mea — scrâşni tremurând Straub.

Dar Gdâş, fără să-şi ridice mâna şi fără să-şi schimbe măcar zâmbetul acela prostesc, repetă:

— Ce porunciţi, doamnă, să v'aduc din Ţariţân?

Oricât ar părea de surprinzător, Verei îi plăcu tonul acesta intenţionat servil. Numai Straub se simţi jignit peste măsură^ văzând că urmele oboselii îi dispăruseră de pe faţă şi că răspunde ridicând din umeri, cu un gest impertinent şi desgustător:

— Parfum. L-am uitat pe-al meu acasă, în noptieră...

— Daţi-mi adresa locuinţei dumneavoastră şi vă voi aduce la picioare întreg mobilierul cu pat du tot !

Straub dădu un ghiont vizitiului şi porunci furios f

— 'Mână !

6

Nu-i deajuns să ai aprobarea pentru muniţii şi echipament,, trebue să'le şi obţii. Parhomenco fu nevoit să se răstească la cei de la depozite, să le vâre în ochi aprobarea, să străpungă zidul indiferenţei, să ameninţe că va chema Cremlinul la teleton •şi să-i sperie arătându-le doar maşina lui Ilici. Îi venea greu să: discu'te cu administratorul depozitului. Mai degrabă, i-ar fi plăcut să stea de vorbă cu muncitorii, dar socotea nepotrivit să li se adreseze direct. Gând vreunul dintre însoţitorii săi îl sfătuia să facă scandal împotriva birocratismului, el răspundea:

— Trebue să le Impun eu singur disciplina care se cuvine.

În cele din urmă, Izbuti să formeze o garnitură, hotarînd paza din „ifamiliştii" care duceau mai mult dorul după casă. Când trenul plecă, rămase mult timip pe peron, fluturându-şi chipiul. Sivacev, care însoţea trenul, avea misiunea să facă transbordarea transportului pe şlepuri sau ipe vapor şi să-i ducă neîntârziat la Ţariţân. După felul cum lucrase la Moscova, Sivacev se arătase om priceput şi Parhomenoo era încredinţat că va duce încărcătura la destinaţie în cel mai scurt timp posibil.

Panhomenco dădu[1] drumul maşinii lui Ilici; pe când se uita după tramvaiul cu care se putea duce la barăcile holericilor, ca s'o vadă pe Haritina Grigorievna, se trezi cu şeful biroului. Ştergându-şi cu mâneca sudoarea de pe 'frunte şi de pe gât, acesta îi raportă :

— Iar refuză, Alexandru Iacovlevlci...

— ¡Ce refuză ?

— Cartuşierele... Nu vor să mai dea. Iar din numărul total de cămăşi au mai redus cinci sute de ¡bucăţi...

— Cinci sute de ¡bucăţi ?1

Fu nevoit să alerge ia atelierele de confecţii, apoi la responsabilul atelierelor, dar cămăşile şi fuseseră eliberate pentru ¡frontul cehoslovac... După ce izbutii înafânşit să obţină din nou cele cinci sute de cămăşi, trebui să fugă la uzină. Aşa trecură două nopţi fără să fi putut închide ochii; în cea de-a treia noapte apucă să aţipească vreo jumătate de oră într'o sală de aşteptare şi de albia într'a patra zi de dimineaţă izbuti să ajungă la barăcile holericilor.

Baraca holericilor se aitla la Ordânca. Era o clădire mare de cărămidă în formă de potcoavă. Aci, nu demult, fuseseră ţinuţi caii, căci întreaga curte aparţinuse unei societăţi de transporturi. Deasupra grajdurilor, în nişte cămăruţe joase, fără ¡ferestre, trăiau' înainte căruţaşii. Acum şi grajdurile şi camerele de locuit erau pline cu bolnavi.

Sentinela dormea lângă poartă, pe un butoi, ţinându-şi arma între picioare. Dormea atât de adânc, că l-ai ¡fi putut duce oriunde fără să simtă. În curte mirosea a balegă şi a fenol.

Doctorul, un om cu barba lungă şi cu Ifruntea 'bombată, dormea şi el cu capul pe un vraf de reţete. Ţinea; o mână întinsă pe u'n carnet îngust cu Index alfabetic pe margine. Panho- menoo înţelese eă trebue să fie repertoarul cu numele bolnavilor. Deoarece era .prea de dimineaţă, nu se îndură să-l trezească pe doctor din somn. Trase deci cu băgare de seamă repertoarul de sub mâna lui şi căută singur numele nevestei. Hari'tina Panhomenoo nu fiigura în tabel... Atunci se 'hotărî să-l scoale pe medic. II sgâlţâl multă vreme fără niciun rezultat. În cele din urmă, auzindu-l, apăru sanitarul.

— Nu-l trezi! Acum trei zile i-a muri't băiatul de holeră. De atunci s'a tot Chinuit făiră somn...

— În ce salon e Haritina Parhomenco?

— Nu Parhomenco, ci Pahomova! — replică sanitarul, privindu-l cu oohi obosiţi.

— Nu Pahomova, ci Parhomenco.

— Se poate. Cine mai stă s'o priceapă ?... Că doar au adus-o la noi în nesimţire. Vezi în salonul II. E scris numărul cu cretă pe uşă. — Oftă, îşi frecă necăjit capul şi scuipă. — Ce de bolnavi în fiecare zi I... Nu mai prididesc să moară. Multe am mal văzut în viaţa mea pe 'fronturi, dlar mai afurisit lucru ca holera asta, nici că există.

Salonul II era sus ; avea uşa căptuşită cu pâslă. Când Parhomenco o deschise, îl izbi un miros înţepător de iodo- iorm; într'un ungher se auziră gemete: cineva cerea apă. Parhomenco luă o cană cu apă din

căldarea de lângă uşă şi i-o duse la pat. O bătrână cu părul lung şi cărunt prinse cu mâini lacome cana, îşi deschise larg gura încinsă şi începu să înghită fără oprire.

Parhomenco îşi roti privirea asupra celor opt paturi, dar întunecimea odăii îl împiedica s'o recunoască pe Haritina Grl- gorievna.

— Haritina 1 — strigă el încetişor. Tina 1

Femeia din patul vecin cu al bătrânei înlătură ştergarul ud de pe frunte şi deschise ochii. Şi deodată, faţa-i slabă, atât de cunoscută şi de dragă lui Parhomenco, se lumină. El se aşeză ,pe marginea patului, ţinându-i mâinile într'ale lui şi des- mi erdându-le în şoaptă :

— Ţine-'te bine, Tina... După câte am aflat, o să-ţi dea drumul curând...

— Miroase a cai; altfel ¡nu mi-e rău — şopti ea abia inişeându-şi buzele, încât trebuia să-ţi pleci urechea ca s'o auzi. — Cum încep să aiurez, mi se pare că mă aflu sub copitele cailor căzăceşti... Ce fac copiii ?

— S'au plimbat cu maşina lui Ilici şi au fost tare încântaţi. Azi o să-i spăl; sunt murdari ca nişte ţigănuşi.

— îmi închipui — suspină ea adunându-şi cu efort mâinile peste plapomă. — Când mă simt ceva mai bine, mi-aduc mereu aminte de franzela albă cu Sare ne obişnuisem la Samara. Pâinea de-aici e neagră şi amară... Tu cum o mai duci ? Doar eşti deprins să mesteci repede mâncarea. Cum.faci acum?

— Mestec şi eu când am timp. Când nu, înghit ca lupul flămând. — Şi, ca să-i mai dea curaj, râse uşor.

Ea îi înţelese gândul şi se împotrivi: '

— Nu căuta să mă încurajezi, Saşa...

închise ochii.

— Îţi mulţumesc c'ai venit să mă vezi. După muniţii, da ? O să-l alungaţi pe vrăjmaş ?

— O să-l alungăm.

— Ai grijă de tine, Saşa. Dacă mor eu, copiii rămân în seama ta...

Atunci el scoase telegrama pe care abia o trimisese lui Stalin şi prin care raporta că, pe lângă cele douăzeci de milioane de cartuşe obţinute, mai căpătase alte zece milioane.

— Cred că azi-mâine o să mai fac rost de vreo douăzeci de milioane[1].

— Ce bine-ar ifi ca fiecare glonţ să-şi nimerească ţinta I — spuse ea, rostind cu greu cuvintele; se vedea că se strădue să ia parte la preocupările lui.

Îi venea greu să vorbească şi pe frunte îi apărură broboane de

sudoare. Totuşi repetă :

— Dacă fiecare glonţ şi-ar nimeri ţinta, ar fi deajuns şi o jumătate de milion. Să-i înveţi să tragă pe soldaţii tăi, să începi nişte lecţii de trageri...

— Tranşeele sunt cele mai bune lecţii.

— Ei, da...

Şi închise ochii.

Parhomeneo îi vârî sub pernă un pacheţel cu câteva bucăţele de zahăr lega'te într'o batistă, şi plecă.

Pe trepte, doctorul se spăla turnându-şi apă pe cap.

— De ce nu ţi-ai luat halat ? — îl întrebă el pe Paihomenco, a6vârllndu-şi spre spate .părul ud şi lucios. — Dar de altfel nici nu sunt 'halate. Eşti de ipe aici ?

— Nu, dini Ţarlţân:.

— Atunci de ¡dumneata nu se lipeşte nici ciuma, dară mite holera. Care e numele -bolnavei ?

— **'Parhomenco.**

— Bravo 1 A scăpat.

Şi amintindu-şi probabil de fiul său mort, plecă ochii, se întoarse, se apropie din nou de butoi şi-şi stropi părul cu apă.

Parhomenco îi strânse mâna şi schimbă vorba.

— .Dac’aş mal găsi vreo zece milioane de cartuşe...

— -Ce să găseşti ?

— Cartuşe.

— Îţi scriu imediat o reţetă.

— Dar dumneata eşti vesel — spuse Parhomenco, pri- vlndu-l cu respect şi zâmbind uşor ca să arate că preţueşte stăpânirea de sine a doctorului.

Acesta zâmbi şi mai 'glumi odată :

— Ştii doar că în barăcile ¡holerlcllor sunt trimişi ca doctori 'tot boieriei. Peste cinci zile să vii să-ţi iei nevasta. La revedere 1

În aceeaşi zi, Parhomenco trimise la Ţariţân un nou tren cu muniţii. Cu toate! că vagoanele nu erau complet încărcate, el se simţea nespus de mândru. 'De astădată le primise fără nido bătaie de cap, iar trenul considerat special plecase imediat.

Prin 'firul secret şi rezervat al Consiliului Militar se anunţa că la 18 August se descoperise la Ţarlţân un complot contrarevoluţionar şi că fron'tul, împărţit acum iîn trei sectoare, fusese stabilit pe traseul căli ferate de centură. În ziua de 19, comunicatul vesti că Bechetovca e atacată cu furie de duşman, că toată localitatea e în flăcări, dar că telegrafii ştii rămăseseră neclintiţi la posturile lor; deasemeni că la Astrahan se răsculaseră gardiştii albi în (frunte cu colonelul Macheev. Erau tocmai acele unităţi care urmau să fie deplasate pe frontul

Ţariţânului. Deşi capii răscoalei fuseseră împuşcaţi,, nu se ştia dacă unităţile lor mal puteau Ifl trimise şi dacă s'ar mai fi putut conta pe ajutorul lor. La 21 se anunţă descoperirea unui nou complot în Ţariţân. Răscoala fusese plănuită şi trebuia să izbucnească la orele 2 noaptea, în timp ce se schimbau gărzile. Şefii răscoalelor, care. întreţineau legături cu emisari străini fuseseră arestaţi. Deasemeni fură descoperiţi îngropaţi în pământ nişte saci conţinând suma de nouă milioane de rulble, Ibani puşi la dispoziţie de către nemţi. . La 22 August, se anunţă deaisemenea că a izbucnit o răscoală la Bechetovca. Răscoala era condusă de socialistul-revolluţionar Suhacev, un fost comandant de detaşament. Şi aceasta a fost înnăibuşi'tă, iar conducătorii executaiţi.

În aceeaşi zi veni o telegramă de la Sivacev. Toată Încărcătura fusese transportată pe un vapor. Telegrama se ^termina astfel : ..Motoarele sunt sub presiune. Pornim spre Ţa- riţân. Sivacev!”

7

La conferinţa care avu loc lîn ziua de 19 August la Ţari- ţân, conferinţă la care participară toţi reprezentanţii organizaţiilor raionale ale Partidului Comunist, reieşi foarte dar că la Beohetovca şi în împrejurimi e ceva care nu merge, dar ce anume nu se ş'tia încă. Era ceva ce părea oarecum ciudat : socialistul-revoluţionar Suhacev, comandantul detaşamentului, care nu nutrise niciodată prea mare simpatie faţă’ de comunism, hotăilîse din senin să adere la Partidul Bolşevic.

Peste puţin timp se anunţă că unităţile de cazaci albi presează spre Sud cu intenţia de a izola grupul „Salsc”, şi de a ajunge trecând prin Beohetovca, la SareDta. Bechetovca era apărată de înălţimile Tundutovo. La poalele înălţimilor se a'fla detaşamentul lui Terenti Lamâoev, care primi ordin delà comandantul diviziei să le cucerească.

•Ca şi majoritatea unităţilor aflate pe front, detaşamentul lui Lamâoev, încă din primele zile ale formării sale, nu mai ştia ce-i odihna. Nu mai departe decât cu două zile în urmă, dăduse o bătălie crâncenă contra batalioanelor de junkeri. Toate satele din regiunea stăpânită de detaşament gemeau de soldaţi răniţi. Până şi în pieţele satului erau instalate corturi sanitare. Supravegherea lor o avea Liza, iar atunci când i se spunea lui Lamâcev : „Ostaşii refuză să se evacueze în spatele frontului”, el era convins că asta se datoreşte numai faptului că îi îngrijeşte Liza. Lamâoev se silea chiar să ascundă

numărul răniţilor şi, deşi avea mare nevoie să-şi completeze rândurile, tăcea chitic.

Comandantul de divizie rămăsese uluit de rezerva cu care Lamâcev primise ordinul de atac, tocmai el pe care, până atunci, orice ordin de a intra în luptă îl umplea de 'bucurie. În afară de asta, comandantul diviziei mai era indispus şi de faptul că Lamâcev, deşi făgăduise să pună la dispoziţia apărării Ţari- ţânului toate tunurile sale, reţinuse totuşi două din ele. E adevărat că aceste tunuri se găseau într'o stare de plâns, însă comandantul diviziei socoti că treime să-i raporteze lui Voro- şilov despre purtarea şi rezerva lui Lamâcev.

Seara, în locuinţa preotului, cu perdele înflorate , şi cu muşcate în fereşti, unde Lamâcev locuia împreună cu fiica şi ginerele său Gaivoron, sună telefonul de campanie şi Lamâcev auzi vocea lui Voroşilov :

— E absolut necesar să luăm înălţimile Tundutovo, oricâte sforţări ar trebui .depuse. Vei porni cu unităţile de sub comanda dumitale! Ai înţeles ordinul meu, tovarăşe Lamâcev ?

— Am înţeles — răspunse în silă Lamâcev, cu o voce tărăgănată.

Deşi telefonul funcţiona destul .de prost ca să nu te mal gândeşti la nuanţările glasului, mulţumindu-te că măcar puteai înţelege cuvintele, — Voroşilov pricepu totuşi că Lamâcev e nemulţumit de ceva.

Şi Voroşilov repetă:

— Execuţi întocmai ordinul !

— Vom lua măsuri.

— Nu „vom lua măsuri”. Te întreb dacă până mâine vei Îndeplini ordinul meu.

— Până mâine? Asta înseamnă azi...

— Da, asta înseamnă azi.

— În momentul de faţă, în sector are loc un duel de artilerie. Dacă vă referiţi la cele două tunuri pe care le mai am, n’o să pot să vi le trimit astăzi, pentrucă...

— Răspunde-mi deschis, Lamâcev: vei executa ordinul meu sau nu ?

— II voi executa.

— Răspunzi cu capul de executarea lui ?

— Răspund.

— La revedere, Lamâcev.

Convalescenţii! se plimbau pe străzi. Cei greu răniţi gemeau prin case. Lamâcev ieşi ipe stradă, privi în lungul ei şi oftă. Apoi, scărmănându-şi părul creţ, se aşeză pe iarbă. Pe banca de lângă gard şedeau şi fumau comandanţii, prăfuiţi şi istoviţi. Lamâcev repetă ordinul lui Voroşilov şi se uită la comandanţii săi.

— N'o să rezistăm mai ales în flancul drept — spuse comandantul unui regiment, un om cu părul lung şi mustăţile scurte. — Flancul drept e format numai din infanterie.

— Şi ia stânga e la fel — întregi altul. Cu forţele pe care le svârle cadeţii în foc, nici dracul nu-i mai poate opri.

Gaivoron, comisarul sectorului, îi aruncă o privire pătrunzătoare ceîui de-at doilea, şi interveni :

— Iar mâine tovarăşul Stalin va trimite aici un delegat pentru .colectarea cerealelor. Centrele de colectare trebue să-i predea 15.000 de puduri.

— Ce cereale sunt aici ? — făcu încurcat unul clin comandanţi.

— Lasă, Petea. Ştii 'bine că depozitele de cereale se găsesc dincolo de înălţimile Tundutovo. Dealtminteri, tovarăşi, vă priveşte dacă vreţi să daţi grâul celor flămânzi din Ţariţân, ori să-l lăsaţi pe mâna cadeţilor... Numai că atunci nu trebue să vă numiţi bolşevici !

În timp ce primul comandant, cufundat în gânduri, îşi bătea picioarele pe pământul tare şi uscat, al doilea informă :

— Prizonierii declară că avem în faţa noastră unsprezece regimente, din care jumătate sunt constituite din oifiţeri.

— Inamicul — replică însă Gaiyoron — e ca pasărea : în captivitate cântă mai tare. Atunci să mi-l numeri !

Deodată comandantul cu părul lung se sculă în picioare şi zise hotărit :

— În ceea ce priveşte regimentul meu, îmi iau angajamentul că va da împuternicitului delà Ţariţân 6.000 de puduri de grâu.,

Lamâcev arătă cu mândrie spre cel cu părul lung :

— Iată ce dârz e. Pilda lui să fie urmată şi de celelalte detaşamente. Vasia, ehiamă-l pe secretar ca să întocmim ordinul.

Veni secretarul subţirel şi chel. El scrise ordinul lui La- mâcev, agitând repede peniţa şi înmuind-o egomotos în călimară. lin acest ordin se prevedea ca un regiment de cavalerie şi un batalion de infanterie, întărit cu o baterie, să pătrundă în spatele cadeţiior. La răsăritul soarelui, soldaţii care aveau să răzbată, urinau să deschidă ¡focul iîn salve.

Secretarul reciti ordinul. Lamâcev scoase ceasul, deschise capacul de argint masiv şi se uită la arătătoare. Apoi îl închise şi se adresă celorlalţi :

— Semnalul de atac va fi dat prin salve de foc. Află, Vasia, că e ultima dată când îmi mai comand bateria. După aceea o trimit la Ţariţân. Şi aşa, tovarăşi comandanţi şi comisari, când o s'auziţi salvele, înseamnă că ai noştri se află în spatele inamicului. Atunci treceţi şi voi la atac. încolo, o să vă văd şi eu cum porniţi ! Şi completă cu glas mai puternic: Ordinul să fie citit de îndată la toate unităţile... ca o salvă [1] ..

După plecarea subalternilor săi, cuprinse cu o mână talia lui Gaivoron :

— Hai :în casă, Vasia. Am nişte ceai capturat de la cădeţi. Golim un samovar şi-âpoi... la datorie!

Fiind singuri în cameră, Gaivoron îl întrebă :

— Crezi că vor reuşi ai noştri să ajungă în spatele cădeţi lor ?

— Ce să ajungă frăţioare !?... Cu ariergărzile pe care le au ăştia, ca forţe... exact ca pe frontul de Vest. Duşmanul e foarte puternic.

— Dar ordinul tău, Teren ti Savici...

— Ordinul l-am dat doar pentru a ridica moralul soldaţilor. Inain'te însă de a începe atacul, mai dau un ordin, prin care opresc marşul în spatele duşmanului. Or să tragă băieţii undeva câteva salve în aer şi apoi OT să ducă tunurile la Ţariţân. Dar de la ele mai aştep-, o ultimă plăcere.

— Ce plăcere ?

Lamâcev îşi turnă ceai în farfurioară, suflă în el cu voluptate şi răspunse cu un zâm'bet şiret:

— -Lavruşa i-a recomandat fetei mele un bărbat bun, liniştit, care nu bea... — Muşcă o bucăţică de zahăr şi o eupse cu plăcere. — Dar care are un singur defect: înţelege prea încet, de parc'ar trece o apă din sloi în sloi... O să-l pocnesc încă odată peste bot ,pe duşman : iată plăcerea pe care o aştept. Ce se tot bagă în socialismul meu?

Şi Lamâcev scoase din nou ceasul său mare de argint, î! deschise cu sgomot şi zise:

— E timpul să ne adunăm.

8

În 'Fiecare zi, de îndată ce contenea vuietul sirenei, toată populaţia oraşului pleca pe front. Se opreau fabricile, instituţiile, atelierele, magazinele, vapoarele, se goleau staţiile de cale ferată şi casele. În oraş rămâneau doar copiii şi bătrânii, dar şi aceştia aveau sarcina să-i supravegheze pe burghezii puşi să sape tranşee la periferii, precum şi pe complotiştii aflaţi în închisori.

Era o zi mohoilîtă. Nori grei împânziseră cerul. Când automobilul

lui Voroşilov se. apropie de colina de pe înălţimea căreia se putea vedea postul înaintat de observaţie, se des- lănţui deodată unvânt puternic şi stropi grei de ploaie în cepură să cadă. Tufişurile liliachii, în dosul cărora se afla postul de observaţie al comandamentului, se şterseră din vedere din pricina ploii, astfel că orizontul se apropie chiar de colină.

Prin ' sgomotul ploii se auziră glasuri şi ropot de copite pe pământul încă tare. Apărură cai, artilerişti cu capetele acoperite în glugi din pânză de cort şi, printre ei, ţeava unui tun de un verde închis. Când 'tunul sè opri, se auzi vocea artile- ristulu'i grăbit să-şi sfârşească povestirea :

— ...Şi atunci am luat două mături de nuiele şim'am dus la baie... Şi aveam o căciulă dinblană de oaie calmucă, roşie- tică, numai cârlionţi. Gazda mea fusese negustor mare, furnizor ori vreun bucătar de birt care se ţinea într'una de şotii...

— Sunt unii care ştiu să ia viaţa în glumă — grăi cu dispreţ alt artilerist înalt şi bărbos, care ascultase probabil de multe ori aceeaşi istorie.

Voroşilov se apropie de tun.

— A cui e bateria?

— A lui Lamâcev, tovarăşe comandant.

— Aiţi ocupat dealurile delà TundutOvo ?

— Nu ştiu nimic. Noi am ¡fost instalaţi ceva mai laoparte, .am tras, apoi ne-am îmbarcat în vagoane-platformă şi am pornit spre Ţariţân.

Voroşilov strânse din buze şi se urcă în maşină. Între timp, se apTopie comandantul artileriei, a cărei misiune era să intervină cu un baraj de foc ¡în clipa când albii aveau să declanşeze atacul principal şi hotăritor. Faţa sa 'largă şi blândă ■era emoţionată. Căutând să ridice capişonul mantăii, pentruca apa să nu-i atingă obrazul, i se adresă lui Voroşilov oarecum întrebând şi totuşi aFirmând :

— Nu mai sunt aceleaşi lanţuri de trăgători. Acestea sunt tari.

Voroşilov făcu semn din cap. Astfel comandantul pricepu că nu era cazul să bareze retragerea lanţurilor de trăgători care se apropiau, pentru a nu trăda poziţia şi numărul tunurilor, şi pentru a economisi muniţii.

— Dă-i drumul — spuse Voroşilov şoferului. — Spre Be- •chetovca.

Automobilul mergea dealungul căii ferate, pe un drum de care. Ploaia se mai potolise. Pe linia ferată trecu, cutremu- •rându-se, un tren blindat, care lucea peste tot din pricina ploii. Cu o zi înainte, la 21

August, se aflase că generalul Mamontov îndreptase spre Bechetovca patru regimente de călăraşi. Situaţia satului Bechetovca îl neliniştea pe Voroşilov. În schimb comandantul detaşamentului delà Bechetovca, Suha- -cev, se străduia să-i calmeze pe toţi cu o vorbărie cam •ciudată. La toate întrebările, răspundea : „Totul se va realiza în timpul cel mai scurt". Comisarul armatei, Sceadenco, se afla la Gromâslavca, unde rămăseseră şapte companii şi artileria. El formase un singur regiment cu misiunea de-a apăra calea ferată care. mergea spre Sud. Voroşilov hotărî să se ducă personal la Bechetovca, pentru a verifica situaţia şi a mai afla ce se întâmplă cu Lamâcev. îndeosebi despre el nu ştia nimic nici comandantul diviziei, nici al brigăzii, iar sta'tul său major răspundea : „Tovarăşul Lamâcev se află pe înălţimi, însă legătura cu [x]el este întreruptă".

— Ne întoarcem până diseară ? — îl întrebă Voroşilov pe şofer.

— Sper să ne ajungă benzina, Iar dacă nu ne-o ajunge,

mai turnăm ceva gaz. N'aveţi nicio grije, că la urma urmei punem şi cvas — răspunse şoferul râzând.

Ploaia stătuse. Crăpăturile care apăruseră pe pământ din» cauza arşiţei de vară păreau mai lugubre ca oricând. Norii alergau vertiginos, depărtându-se spre orizont. Din spre văi musteau atome puternice de pelin, iar pe deluşoare se legăna, năgara, inundată parcă de,o lumină argintie mată. Huruitul motorului acoperea ţârâitul greerilor şi stârnea graurii trandafirii şi .prepeliţele de pe marginea drumului. Şoferul, îmbrăcat în pantaloni largi roşii şi cu o cămaşă cenuşie descheiată, se întoarse spre Voroşilov arătând spre câmpie:

— Sunt dropii pe aici, Climent Bfremovici ! Cum e crapul peştele cel mai de preţ al râurilor, aşa e dropia pasărea cea- mai de preţ a stepei.

Când automobilul ajunse aproape de Bechetovca, din spre: moară le ieşiră înainte trei călăreţi cu banderole roşii pe braţ.

— Din ce unitate sunteţi ? — întrebă Voroşilov.

— Din unitatea lui Lamâcev — răspunse linul dintre ei...

— Şi pentru ce v'aţi pus banderole roşii ?

— Pentrueă pe aici rătăcesc mulţi rebeli cu banderole albe.

— Ce fel de rebeli ? Ia du-te şi-l dhiamă pe comandant..

Automobilul intră într'o piaţă. Dintr'o ulicioară, ieşi călare pe armăsarul său spumos, Terentie Lamâcev. Purta o cămaşă roşie, avea' chipiul găurit de gloanţe şi sabia scoasă.

— Da' tu de ce nu eşti pe înălţimile delà Tundutovo? — seră sti Voroşilov.

Lamâcev îl salută, băgă sabia ,în teacă şi spuse :

— Aş vrea să ştiu cum ai fi procedat dumneata, tovarăşe- Voroşilov, când în spate inamicul arde Bechetovca, provoacă rebeliuni, îi spânzură pe comisari şi incendiază cheiurile Vol- gei? Mă îndoesc că într'o astifel de situaţie, ai fi putut privii liniştit de pe înălţimile delà Tundutovo.

— Prin urmare ai ocupat înălţimile ?

— Le-am ocupat.

— Şi acum ?

— Le-am dat înapoi.

Voroşilov se ridică în picioare, ,în automobil. Pe platou; apăruse o unitate de infanterişti. Lamâcev nu se uită în spre. ei, semn că nu erau soldaţii lui.

— Dar ăştia ai cm sunt ?

— Ai lui Sceadenco. I-a adus din Gr oimâ slavca.

— Reiese că n'ai avut pentru ce să cobori de pe înălţimile delà Tuniduitovo. Ciine a sosit întâi la Bechetovca?

— Lor le-a venit mai uşor — răspunse cam încurcat La-■mâcev. — Spre Abganerovo au mers cu trenul, pe când noi am lua't-o pe jos prin stepă.

Scoase chipiul, îşi netezi părul şi rosti :

— Am auzit că şi la Nord s'au mai îndreptat lucrurile, ■tovarăşe comandant. Aud .că şi centrul se bate bine.

Voroşilov îl privi ţintă în ochi.

— Vei ocupa din nou înălţimile delà Tundutovo?

— Desigur, o să le ocup.

— 'Când ?

— Mâine pornim la atac.

— Nu mâine, ci chiar acum !

— Tovarăşe Voroşilov, toată dimineaţa am luptat ca să-l scoatem! pe duşman din .poziţie. Iar pân'aci am făcut peste -douăzeci de vers'te...

— Bine-aţi făcut că i-aţi snopit pe rebeli. Dar acum tre- bue să vă duceţi înapoi. Dacă şovăiţi, merg cu voi.

Lamâoev se ui'tă la el cu coada ochiului şi tăcu. Șoferul Interveni :

— Tovarăşe comandant, până la înălţimi ne mai ajunge benzina. Dar înapoi, în niciun caz.

— Cum s'ar zice, aveţi nevoie de un cal şi de escortă, tovarăşe comandant? ■— zise Lamâcev gânditor.

— Dacă nu sunt cai, pot să merg şi pe jos..

— li drept, căluţii noştri sunt cam slabi — grăi Lamâ- ■ccv, bătâiitlii-l .peste coamă pe superbul* său Bercut. —Nu ne-o luaţi în nume de rău. Po't să le comunic băieţilor de pe front treaba asta ?

— Comunică. Ciudat om mai eşti şi tu, Lamâcev — zâmbi Voroşilov. — De ce nu mi-ai dat o telegramă ?

— Astăzi şi telegraful minte — răspunse Lamâcev. — Dae'aţi şti ce s'a petrecut la Suhacev... Are un secretar fricos, nu vrea să moară, nu mai ştie cum să miorlăe, cere iertare ! Și uite, aşa se pregăteau ei să le facă haidamacilor de cădeţi ■câte un dar pentru ofensiva lor...

Arătă spre calul său bine hrănit, mătăsos şi voios, care iu adus lângă automobil.

— Din ăştia avem aici o herghelie întreagă.

— De unde au apărut?

— I-a trecut de dincolo de Volga un negustor burjui. — Şi apoi spuse grăbit, gândindu-se că poate flecăreşte prea: mult: — Pot să-i opresc pentru detaşamentul meu, tovarăşe" comandant? Doar o să dau

ochii în luptă cu generalul de cavalerie Mamontov.

— Câţi cai sunt ?

— N'am avu't încă timp să-i înnumărăm, — răspunse La- mâcev în silă şi, întorcându-se spre Gaivoron care tocmaf apăruse, ordonă: — Du-i pe puşcaşi înapoi. Spune-le oamenilor că le dau cai, aşa că nu rămâne decât să-şi procure şei... Şi fii, şi iu mai vesel, măi băiete!

Era cam supărat pe Gaivoron. Gaivoron fusese însărcinat personal să ducă bateria la staţia Voropanovo. El însă în- cărcase bateria pe o platformă şi se întorsese.

„Degeaba îl mai înveţi . şi pe ăsta, se gândea Lamâcev.. În loc să aibă grijă de tunuri, visează la glorie. E îngust la- minte, asta e”.

Soldaţii ştiau acum că Voroşilov- merge cu ei şi primii cinci kilometri îi străbătură cântând ; alţi cinci kilometri îi' făcură aducându-şi aminte întâmplări din luptă, cum îl alungaseră pe duşman de pe înălţimile Tundutovo şi cum îi sdro- biseră pe rebeli la Beohetovca. Dela o vreme, însă, zăpuşeala şi praful care la amiază se înteţiseră nespus de mult, şi târâitul neîntrerupt al greierilor, deveniră aproape insuportabile. Oamenii alergau în tăcere, căutând să învingă covârşitoarea moleşeaiă de somn. Bocancii grei păreau plini de plumb topit, ochii erau arşi de lacrimi, uscaţi şi obosiţi.

— E grozav de bine, măi flăcăule, că Voroşilov e cu noi — spuse încet Lamâcev, aplecându-se uşor spre Gaivoron. — Cu el băieţii vor ajunge mai repede pe înălţimi. Cum o să-l îndepărtez însă de acolo .— asta-i întrebarea 1

— Pentru ce?

— Dar dacă, ferească Dumnezeu, îl nimereşte vreun glonte? Ce ruşine va cădea pe brigada noastră, fără să mai spunem de toată armata! Te rog, Vasia, când o să pornim la atac, să-î înconjuri cu o escortă de soldaţi, iar tu încearcă să mergi alături de mine. Să fim ca un scut în faţa lui!

Apărură înălţimile de la Tundutovo golaşe pe alocuri, cu căciuli de tăvălugă de o cuibare ştearsă, pământie. Cadeţii se fortificaseră acolo cu mitraliere, iar unităţile lor de avangardă respinseseră trupele noastre de protecţie, până aproape de marginea satului, unde se aiflau statul major şi ambulanţa. Puşcaşii aşteptau în tăcere. Din rânduri se auzi o voce obosită.

— Ţinuturile acestea sunt sărace, în păduri. Iar locuitorii, săraci la. minte. Trebue să-i batem, până n'o mai rămâne nimic din ei.

Se însera. Ostaşii băură câte o cană cu apă...

— Nu te uita la ei că sunt aşa de prăfuiţi... — îl preveni Lamâcev pe Voroşilov. — Sufletele lor nu sunt îmbâcsite încă.

Şi strigă „ura“, ,cu o voce atât de proaspătă şi de veselă, încât şi răniţii reluară acel strigăt înălţător, minunat şi solemn.

— Cu un astfel de strigăt nu se poate să nu ocupi înălţimile! — se entuziasmă Voroşilov. Iar Lamâcev, dându-şi pe spate capul rotund, cu păr creţ şi cu ochi mari, albaştri, strigă ■din toată puterile:

— Tovarăşi înainte pentru Patria noastră Roşie! înainte pentru cauza lui Lenin!

— „Le-nin!“ răsună ecoul în stepă. Apoi acelaşi ecou se smulse din sat, îi alungă pe cazacii albi, se apropie de poalele înălţimilor şi se ridică spre cerul înalt, de un albastru adânc. Acelaşi ecou, revenind parcă de o sută de ori mai puternic, se ciocni de răpăitul sguduiitor al mitralierelor, de .gemetele răniţilor, de strigătele luptătorilor, de zăngănitul săbiilor şi de sgc- motuJ .pietrelor, acoperite cu sânge, răscolite de picioarele fugarilor învinşi şi rostogolite pe pante.

Cont nu and’ să strige „ura”, Lamâcev îl făcea mereu atent pe Ciaivoron asupra lui Voroşilov care întrecuse escorta şi o luase înainte.

Calul lui Voroşilov se poticni — probabil rănit. Comandantul sări repede pe alt cal, adus de un soldat din escortă. Atunci Gaivoron dădu bici calului său, pentru a i-o lua de rândul acesta înainte. Dar de unde! Voroşilov gonea din nou în faţa lui! Biciuindu-şi calul, Gaivoron aminti cuvintele preferate ale lui Parhomenco, comandantul şi prietenul, său, într’un strigăt clocotitor:

— înainte — şi punct!

— Şi punct! — repetă Voroşilov, ridicând sabia şi punând, „punct“ vieţii unui gardist alb. -

Custura arcuită şi lucitoare a lunii spintecă şi spulberă, ultimul nor. Cerul se limpezi. Călăreţii se uitară în jurul lor,, ca şi cum ar fi văzut pentru prima oară spaţiul cuprins de lumina lunii. Se strângeau armele capturate şi caii, se numărau, prizonierii. O voce plină, linguşitoare, repeta într’una: „Cetă- ţene comisar, notaţi că am studii superioare şi pot fi de folos. Republicii. Sovietice“.

— Parcă i-am curăţat cu greblele — rosti Voroşilov, respirând greu şi fericit. — Ei, Lamâcev, spuneai că n’o să ajungem» astăzi pe înălţimi. Cât despre mine, dragul meu, trebue să mă. duc înapoi. Ai ceva apă de băut?

— Am cvas în bidon... Credeam că va trebui să ne batem până la noapte, .că ni se va usca gâ'tlejul, şi... vru să mai adauge Lainâcev, dar un ultim glonte rătăcit-lovi pieptul calului său şi Bercut, ridicându-se de câteva ori în două picioare, se- prăbuşi apoi greu la pământ.

Lamâcev, cutremurat şi sughiţând, .pipăia pieptul nemişcat al lui Bercut pe care-l iubea nespus de mult.

Voroşilov se apropie în fugă de Lamâcev, tremurând şi’ strigând:

— De ce nu te păzeşti, Terentie? De ce nu te păzeşti? Ştii doar ce puţini comandanţi avem şi îngădui să se omoare calul' sub tine? 1 *

Oferindu-i bidonul şi ştergându-şi lacrimile, Lamâcev şopti::

— îmi permit să vă amintesc, tovarăşe comandant, că sub dumneavoastră au fost ucişi azi trei cai.

9

Proviziile aduse cu ei se isprăviră, repede. Fie că mân- caseră mult, fie că mai împărţiseră şi altora, dar în a şasea zi constatară că trebuiau să se îngrijească de alimente. Atunci» i se dădură lui Parhomenco bonuri de masă pentru cantina căminului delà „Me'tropol". Dar deşi nu prea dădea atenţie la ceea ce mânca, nu-i fu prea greu să observe că mânca foarte prost. Intra în cantină, preda cartela, mânca un fel de zeamă» groasă preparată în două feluri, dintre care unul se numea supă, ia>r celălalt ,,cotlet-pure", iscălea şi de fiecare dată nu uita să "spună zâmbind:

— Mai multă iscălitură decât mâncare.

Camera mare a căminului era rece, întunecoasă, neprimitoare. Paturile de fier erau atât de apropiate, încât numai mergând puteai trece printre ele, dar şi aşa pantalonii se frecau de fierul patului şi, cum fiecare din ei nu avea decât o pereche, ■această trecere printre paturi enerva. Ferestrele dădeau spre o terasă cu acoperiş de sticlă şi erau permanent deschise, nemişcate. Prin ele răbufneau mirosuri acre ca de mucegai, şi fiindcă acolo, sub acoperişul de sticlă, fusese cândva un.restaurant, se putea crede că burghezii o luaseră la fugă uitând să ia cu ei mâncarea care rămăsese şi se stricase, răspândind un miros urât.

De o parte a patului său avea vecin un om negricios cu -nişte mustăţi lungi aşa de răsucite, că-i ajungeau aproape până fa sprâncene, iar de partea cealaltă, un ţăran de lângă Uf a, veşnic neliniştit. Mustăciosul avea o privire teribil de batjocoritoare. Noaptea tuşea îndelung. Într'una' din nopţi când Parho- menco, luminându-şi calea cu bricheta, se apropie de patul său, mustăciosul se ridică într'un cot şi, căutând să-şi oprească tuşea, întrebă:

— Ei, cum ţi se pare, cetăţene din Ţariţân, e cam cald pe aici, nu ? — Şi, fără a aştepta răspunsul, continuă: — La Aşhabad e mult mai cald, acolo nici n'ai cum să te fereşti de .căldură.

La rândul său, Parhomenco se interesă:

— Eşti din Aşhabad?

• ■ Ce dracu' să caut acolo? Sufăr de plămâni. — Şi, apu- - .sâiidii-se de piept, îngăimă : — sunt din Arhanghelsc; acolo mai e emu

e cu căldura.

Curând se observă că el vorbeşte cu plăcere despre ţinuturi din ce în ce mai depărtate, dar calde, de parcă ar pluti spre tropice, pe un vapor nevăzut. Căldura şi înghesuiala Moscovei, învălmăşeala ei şi în genera! flăcările care cuprinseseră întreaga ţară — tuturor acestora omul le dădea amploare, lărgindu-le până la marginile întregului glob pământesc. În somn, i se părea că asemeni unui suflător în sticlă, suflă mereu într'un glob mare de flăcări. Deaceea, de cum se trezea — ştiind că plămânii nu-i mai ajung şi-i vine greu să respire — el vorbea despre căldură dar fără nici un fel de invidie, uitându-se dimpotrivă cu drag la pieptul lat al lui Parhomenco, la respira{ia-i liniştită şi puternică.

— Sufli ? — întreba el.

Parhomenco răspundea zâmbind:

— Suflu în trompeta Ierihonului. Pe ici, pe colo, am şi dărâmat câteva ziduri!

Vecinul se aşeză pe pat, scoase o pungă de piele şi-o întinse lui Parhomenco. În cameră, respiraţia celor ce dormeau era atât de regulată şi plină, încât se părea că undeva în apropiere se aflau puse în funcţiune nişte foaie mari şi puternice. Cu un astfel de somn, gândea mulţumit Parhomenco, nu dorm decât oamenii extrem de obosiţi, dar care şi-au găsit dreptatea !

— Desigur, e o porcărie să fumezi acolo unde dorm oameni ca aceştia — mormăi mustăciosul, ghicind gândurile lui Parhomenco — dar n'o să fumăm decât câte una.

— Cred că dacă-i vorba numai de câte o ţigară, n'or să se supere.

Focul ţigării licări mai tare şi vecinul exclamă cu plăcere:

— Ardei

— Chiar că arde! — repetă Parhomenco, înţelegând ceea, ce vrea să spună.

— Iti merg bine treburile ?

— Câte puţin...

— Trebue să-ti reuşească. Bate mai tare cu pumnul în. masă. Oricât ar vrea burghezii şi susţinătorii lor să ascundă însemnătatea Ţariţânului, totuşi, frăţioare, Revoluţia... — şi trase atât de 'tare fumul în ¡piept, încât i se lumină nu numai tata ci şi pieptul şi nasturii de sidef de la cămaşa albă. — Revoluţia Socialistă înaintează cu paşi mari, oricât ar încerca' ei să se împotrivească. Ai oriimit cele cerute în cererea cu numărul 724?

— Am primit — răspunse Parhomenco, zâmbind la gânduî că mustăciosul ti[nea] minte toate numerele cererilor sale.

Mustăciosul zâmibi deasemeni şi trase un ultim fum de ţigară. Apoi zise:

— îmi face plăcere să aflu că ai primit ce-aveai nevoie. Deşii, dacă ar fi să judecăm drept, ar trebui să scuip pe toate astea.

— Păi, de ce să scuipi ?

— Uite de ce : eu am izbutit să ajung azi la un cunoscător în ale bolii mele. Ei, îmi ciocăneşte el pieptul şi mă întreabă: „Unde ai luat boala ?“ „La Peciora“ răspund eu. „Cum asta?” „Uite-aşa, zic eu, ne-au înconjurat albii; pe mine, deoarece eram comisar, m'au înhăţat primul şi, ca să le fie pildă celorlalţi, m'au cufundat într'o copcă şi m'au asvârlit ca pe un peşte într'un morman de zăpadă. Noroc că nu m'au lovit prea tare în cap şi că vremea s'a încălzit repede, aşa că după o jumătate de zi' mi-am revenit“... Doctorul mă mai ciocăneşte, mă mai miroase şi zice apăsat: „Supraalimentatie, zonă temperată sau, cu alte cuvinte, caldă pe malul mării! Altfel, ţi-a sunat ceasul!“ iar eu îi răspund: ,.Şi zona caldă şi cea temperată s'au încuscrit cu albii, aşa că... o să-mi aştept ceasul“. El se- mulţumi să-şi mişte doar barba. Ce să mai spună?

Se lumina de ziuă. Silueta lui gârbovă se distingea limpede şi mâinile lui făceau o pată întunecată pe pernele albastre. Dădu din cap şi spuse cu voce răguşită:

— Culcă-te cetătene din Ţaritân. Mie îmi vine greu să stau culcat, mă înnăbuş. Vorba cântecului: „Fost-ai lele cât ai fost, dar acum eşti lucru prost...“ Dar despre ce vorbeam ? A! Gândindu-imă serios, ar tretbui să scuip pe toate treburile dumi- tale, însă uite că nu pot. Datoria-v datoriei Odată ce-ai pus piciorul pe-o scară, oricât de greu de urcat ar fi, trebue să urci !' Şi ţie o să-ţi vie greu, dar continuă-ţi drumul. Pe polei ar cădea şi un elefant, numai că elefantu-i elefant şi trăeşte vreo trei sute de ani, ba, la drept vorbind, şi mai mult.

începu să tuşească; tăcu câtva timp şi continuă:

— înţelegi probabil că aşa înalt cât eşti, dacă ţi-am lua statura drept unitate de măsură în proporţie de, să zicem, unul la un milion, chiar atunci, în comparaţie cu Lenin, nu vei ocupa din suprafaţă mai mult de un centimetru.

— Ba chiar şi mai puţin — murmură Parhomenco, gata să. adoarmă.

— Poate chiar şi mai puţin. Eu am învăţat singur să desenez. Am fost mecanic la o moară. Şi n'am ieşit nici desenator şi nici măcar nu m'am însurat. Războiul!... Dar, în sfârşit, trebue să observ că duşmanii se lăcomesc după cel mai mic petec de pământ pe care respirăm, ne mişcăm...

Şi- mult timp încă, Parhomenco auzea prin somn cum-mustăciosul continuă să vorbească. Îi se părea că omul acesta nu adoarme, nu pentrucă l-ar .împiedica boala, ci pen'trucă-i e urât să

doarmă şi pentrucă vrea să cuprindă cât mai multe cu privirea. Dimineaţa, când Parhomenco se trezi, mustăciosul nu mai era, plecase. Și Parhomenco se bucură că mustăciosul mai poate să privească această lume minunată pe care amândoi o înţelegeau atât de bine.

Și ziua arăta frumoasă! Cerul era limpede, luminos, lipsit de nori, ca un văl străveziu. În toate ziarele se anunţau mee- tingurile care urmau să ai'bă loc la 30 August. Deasemeni se a- nunţa că în ziua de 13, Vladimir Ilici va lua cuvântul la uzina Michel son. Citind acele rânduri, Parhomenco gândi că trebue să-şi aranjeze astfel treburile, încât să se afle negreşit Vineri la uzina Michelson.

Treburile începură să meargă mai bine. Reuşi chiar să expedieze un tren pe care crezuse că-l va expedia de abia la sfârşitul săptămânii. Oameni încercaţi însoţeau transportul, putân- -du-se astfel nădăjdui că Ţariţânul va primi muniţiile la timp.

Apoi Parhomenco plecă la Haritina Grigorievna. Până atunci nu o văzuse decât seara şi la lumina lămpii nu observase prea bine culoarea galbenă a obrazului ei, care acum ieşea mult în evidenţă. Cu o zi înainte primise solda. Femeia din Lugansc, la care copiii săi dormeau pe lăzi aduse din Ucraina şi instalate în coridor, cumpără cu toţi banii două sute de grame de bonboane şi două cămăşuţe roşcate şi scurte.

— Nu prea suntem bogaţi, şi totuşi o ducem bine — spuse Parhomenco împărţind bonboanele în două: o parte, mai mare, pentru copii, iar cealaltă, mai mică, pentru nevastă.

Se bărbieri, se spălă, luă copiii şi plecă.

Haritina Grigorievna era acum în stare să iasă până la poartă. O găsiră aci sprijinindu-se de portiţa şubredă. Copiii erau curaţi, frumos tunşi. Ea îi privi cu deamănuntul. Faptul că nasturii erau toţi la locul lor, iar copiii miroseau a săpun bun şi-i întindeau bonboane, o făcu să se înbujoreze atât de mult, încât lui Parhomenco i se păru că şi inima lui se acoperă cu purpură.

,,0 s'o scoatem la capăt“, îşi spuse el şi-i mângâia pe copii pe capetele tunse scurt.

— Ce-i cu Ţariţânul ? — întrebă Haritina Grigorievna.

— Ne ţinem bine — răspunse zâmbind Parhomenco. — Ei ne împung cu acul, iar noi pe ei cu proţapul ! Ei ne pun în tigaie, iar noi pe ei pe jăratec!

Când se întoarse la „Metropol“, i se înmână o telegramă. Telegrama era din Ţariţân.

„Moscova, Şefului Secţiei de Operaţii, pentru delegatul frontului delà Ţariţân, Parhomenco.

Situaţia pe front mai bună. Aduceţi imediat tot ce aţi obţinut. Stalin".

În drum spre birou, Parhomenco îşi duse copiii la femeia la care locuiau. Femeia îi spuse că fusese de trei ori chemat la. telefon de Cremlin. întrebă neliniştit :

— Cine a chemat ? Cremlinul e mare.

— N'a lăsat vorbă.

Intră comandantul hotelului :

— Telefon delà Cremlin. Pentru Parhomenco. E aşteptat.

Parhomenco alergă şi apucă receptorul.

— Cined acolo ? — strigă el răsuflând adânc.

— Lenin — se auzi o voce uşor schimbată din cauza distanţei. — Tovarăşe Parhomenco, nu mi-ai putea acorda acum cincisprezece minute şi să vii la Cremlin?. Poţi? Te rog, te aştept.

10

Lenin se afla singur în birou. La intrarea lui Parhomenco, răsfoia o carte groasă. închise repede cartea, ridică privirea şi întrebă, lovind uşor coperta cărţii cu palma:

— Iar ţi se fac greutăţi cu muniţiile?

■— Azi, Vladimir Ilici, am reuşit să trimitem chiar un plus de muniţii.

— Dar la Ţariţân cum merge ?

Parhomenco se pregătea tocmai să-i spună despre telegrama lui Stalin, dar Lenin îl întrerupse, părăsind masa :

— Uite ce-i: oamenilor noştri ie cam place, cum dau de greu, să încrucişeze braţele !

Lovi din nou cartea cu palma:

— Şi tocmai asta nu se poate cu niciun chip. C'or să se aleagă cu mâinile ferecate ! Prinse'n cătuşe ! — izbucni în râs. — Le telefonez azi : cum staţi cu expedierea muniţiilor ? Iar dânşii îmi citesc telegrama lui Stalin către Parhomenco, prin care se anunţa că situaţia s'a mai îmbunătăţit. Se vede treaba că vreun ajutor novice de-al dumitale le-o fi arătat telegrama pe când lipseai, iar ei au şi găsit pretextul să se bucure: la ce să-i mai aprovizionăm, dacă situaţia s'a îmbunătăţit? După mine, e tocmai dimpotrivă : duşmanul trebue nu numai respins, dar mai ales alungat cu totul de pe întinsul pământului nostru. Dumneata cum crezi ? Am hotărît să-fi cer sfatul.

Parhomenco şedea cu mâinile lipite de vipuşca pantalonilor, stacojiu de ruşine şi foarte nenorocit; fusese deajuns să lipsească 6

singură zi şi totul era pierdut, totul pornise'n jos, dearostogolul! Şi ce era mai important: Lenin făcea acum tocmai ceea ce trebuia .să facă el, Parhomenco.

— Nu e bine — murmură dânsul.

— Ce nu e bine?

— Nu e bine cum am procedat eu : am trimis trenul şi mi-am zis că totu-i în ordine şi gata.

Lenin râse.

— Ştii! totuşi... Puterea Sovietică există, nu-i aşa ? Şi dacă Puterea Sovietică va stărui cu tot dinadinsul să capeţi muniţiile, ai să pofi totuşi ajunge la un rezultat, nu?

Se aprinse becul roşu. Lenin ridică receptorul. Ascultă puţin, apoi răspunse :

— Perfect adevărat, tovarăşe : situaţia la Ţarifân s'a îmbunătăţit, dar vrăjmaşul trebue distrus. Aşa sunt legile istoriei! Insist să i se dea lui Parhomenco toate muniţiile pe care le cere. Absolut tot ce cere! Să-l vezi numai cum stă aici şi ţipă şi se 'nfurieL. — Lenin astupă pâlnia telefonului cu mâna şi spuse încet, zâmlbind : — Asta, ca să nu poată spun© ei că le vorbeşti prea domol.

Îi făcu un semn cu capul, apoi luă mâna de pe pâlnie şi continuă :

— Da, da, ascult argumentele dumitale. Cum? Se opune? Trimite-l la dracu' în cazul ăsta, dar s'o faci cuviincios !

închise telelfonul, îşi frecă mâinile şi începu să se plimbe prin oadie. Era pe drept cuvânt mulţumit de mersul lucrurilor. H privea din când în când pe Parhomenco, cu ochii săi luminoşi şi zâmbitori, şi se vedea bine că nu-i vine să se despartă de flăcăul ăsta simplu, muncitor, cu bluza lui roasă la mâneci şi tesută cu atâta dibăcie la cot. Amărăciunea lui Parhomenco era atât de simplă şi cu a'tât mai mult îi făcea plăcere! Ce sprinten şi îndemânatic trebue să fie omul ăsta în libertate, pe câmp sau în pădure! Probabil că-i place şi că se pricepe la pescuit şi la vâna't şi bineînţeles că păşeşte fără sgomot chiar prin vreascurile cele mai uscate. Ce plăcută era şi vorba lui repede.

care aducea atât de bine cu felul de a vonbi al ţăranilor sibe- rieni. Pe neaşteptate, Lenin îl întrebă:

— Te-ai bărbierit azi ?

— M’am bărbierit — răspunse mirat Parhomenco.

— Dar eu nu m’am bărbierit încă. Hai cu mine la frizerie, facem şi o plimbare cu această ocazie 1

Lenin ’mergea iute, salutând în dreapta şi ’n stânga şi schimbând o vorbă sau alta cu cei pe care-i întâlnea. Parhomenco se uita atent la fiece mişcare a lui Lenin şi fiecare din aces'te mişcări i se părea uluitoare şi totuşi foarte 6implă.

Lenin îl uimea pe Parhomenco prin aceea că, fiind un om simplu, care vorbea şi glumea cu el, care-şi anunţă tovarăşii întâlniţi că trebue să vină la şedinţă exact la şase şi jumătate, sau, întrebând pe cineva de sănătate, îi amintea că trebue să se caute neapărat — era în ace’jaşi timp conducătorul măreţ şi inspirat, al cărui chip-va ajunge până la urmaşii noştri cei mai îndepărtaţi şi pe care-I vor avea veşnic în faţă nepoţii şi strănepoţii noştri, precum, şi milioane şi miliarde de oameni. Dacă Parhomenco ar fi putut exprima toate acestea prin cuvinte, ar li spus,.desigur, despre senzaţia asta că e cea mai autentică şi mai nepieritoare senzaţie a nemuriri. Dar el nu căuta vorbe. Aristocraţii, negustorii şi simplii burghezi căutau — pentru, a defini însemnătatea lui Lenin — o mulţime de cuvinte care să redea puterea lui şi groaza pe care o inspira duşmanilor. Dar nimeni, afară de oamenii muncii, cu sufletele lor simple, n’a putut să vadă şi să simtă atât de adevărat ceea ce era în el, în acelaşi timp prezentul şi trecutul îndepărtat, care găsindu-şi sensul şi justificarea, desvăluiau viitorul.

Mergeau pe um drum înclinat, oprindu-se din când în când; Lenin privea partea oraşului de peste râul Moscova şi fumul uşor, trandafiriu acum în lumina apusului.

Printre case se întrezăreau ca nişte geamanduri cupolei# bisericilor.

— Mi se pare că mai jos de Ţariţân sunt lacuri. E adevărat ce am auzit, că straşnic se mai poate vâna pe acolo — întrebă Lenin.

Parhomenco nici nu înţelese prea bine la început despre ce fel de vânătoare e vorba şi răspunse alandala :

— Lacurile sunt sărate.

— Şi ce-i dacă-s sărate, nu găseşti vânat.lângă ele?

Parhomenco, care socotea că vânătoarea nu prea merită cine ştie ce bătaie de cap, răspunse dispreţuitor :

— Numai puştii se duc pe la lacuri.

Lenin se porni pe râs.

„Se vede c'o fi încercat şi el, dar nu i-a mers", gândi el despre Parhomenco.

Şi pentrucă vălul uşor de fum şi acoperişurile ce se desfăşurau în faţă, strălucind ca bronzul, îi evocau nelămurit o poezie pe care nu şi-o putea aminti deîndată, întrebă :

— Care-ţi place mai mult dintre scriitori ?

— Mamin Sibireac — zise Parhomenco.

Lenin îl mai cercetă odată atent şi zise:

— Bun scriitor. — Apoi privi din nou negura uşoară ce se aşternea 'dincolo de râul Moscova şi spuse rar : — Dar Tol- stoi e mai bun. Te sfătuesc să-l citeşti.

11

Ceasornicul adună, cu timpul, şi păstrează în el bătaia de clopot care marchează cutare sau cutare clipă din viaţa lumii..

La Ţariţân totul mergea după norma stabilită : companiile plecau spre front, trenurile regimentare şi de luptă duceau spre linia de foc hrana şi obuzele; în gara Voropanovo, asupra că- Teia inamicul bătea deosebit de insistent, se concentra artileria şi tot aici fu adusă o bună parte din muniţia pe care Parhomenco o trimisese cu Sivacev şi care ajunsese la Ţariţân pe apă, cu vaporul; şi totuşi, nu această muniţie constitui acea bătaie de ceasornic care marchează ritmul vremii, deoarece în definitiv primirea ei era cunoscută de puţini oameni. Acest rol reveni,, oricât de ciudat ar părea, cortegiului cu prapuri şi corului condus de dirijorul legat la falcă.

Era în revărsat de zori. Pământul încă nu părea pârjolit,, aşa cum arăta de obicei la amiază. În vârful dealurilor mai tresărea ceva nedesluşit, ca şi când s'ar fi depărtat vălurile nopţii.

Ostaşii nu 6e mai minunau, închipuindu-şi-i pe cazaci cum' îşi toarnă puţină apă din butoi ca să se spele pe faţă, cum îşf fac cruce întorşi cu faţa spre răsărit, cum îşi iau armele ca să pornească la atalc cât mal este încă răcoare. În zorii zilei, a tacurile erau totdeauna mai aprige. Îi aşteptau cu îndârjire, iar

în dimineaţa aceea cu mai multă furie parcă, pentrucă ştiau despre cazaci că au mâncat bine şi au putut să doarmă înainte de luptă. Pe câtă vreme ei, muncitorii aşezaţi în şiruri lungi în faţa lor, nu numai că nu mânca seră pe săturate, dar unii nu izbutiseră nici să doarmă. Mulţi dintre ei munceau toată noaptea, fie la uzină, fie » făcând de pază, în timp ce alţii erau chinuiţi de insomnie din pricina foamei şi a încordării nervoase.

Stalin, Voroşilov şi comandanţii care îi însoţeau se apro- piară de un bordei năruit, venind cu o maşină lungă, ce sălta ia fiecare pas. Tranşee adânci ocoleau bordeiul, deşirându-se apoi în .suişul dealului. Nu era destulă sârmă ghimpată şi de- •aceea ea. fusese întinsă numai în locurile care păruseră ostaşilor mai ameninţate. Sârma avea reflexe albăstrii, iar vârfurile alburii ale ghimpilor semănau cu rouă. În spatele bordeiului se aflau câţiva copaci. Grămezi de vreascuri abia camuflau un tun. Un artilerist cu buze groase şi ochi înguşti se apropie de maşină în fugă şi — cine ştiedin ce motiv, poate pen'tru a-şi arăta dibăcia şi faptul că îi era cunoscut ordinul — raportă, cu două degete la chipiu, că tunurile de pe poziţiile descoperite sunt gata să tragă în inamic.

Din bordei ieşi un ucrainian în vârstă, cu cizme largi şi ■cămaşa brodată. Ducea un vas smălţuit plin cu apă şi o căniţă ■deasemeni smălţuită. Se numea Polişciuc şi lucra la aprovizionarea frontului.

— Cu ce ocazie pe-aici, tovarăşe Polişciuc? — întrebă Stalin, ştergându-şi mustăţile, aruncând restul de apă şi trecând cana lui Voroşilov.

— Eu, tovarăşe comisar al poporului — răspunse Polişciuc, cu un pronunţat accent ucrainian — aştept pâinea ca s’o transport numaidecât.

Tăcu, înţelegând că mai mult nu mai are ce lămuri. Apa din vas se legăna uşor, oglindind copacii, lutul bordeiului şi pe observatorul telemetrist.

Stalin se uită la artilerist.

— Îi vom tăia oare inamicului retragerea? —■ Ce crezi?

— Mormânt — exclamă acesta cu vocea pe neaşteptate subţiată, nemulţumit că mai pot exista îndoieli în această privinţă. — Mormânt pentru inamic! Spatele frontului duşman pare, ce-i drept, bine întărit ; de fapt însă, la ei, totul e făcut de mântuială... vă asigur !

Zâmbind în treacăt la explicaţia emoţionată a artileristu- lui, Stalin continuă:

— Garantezi ?

— Vă jur, tovarăşe comisar al poporului! — Şi, tresărind din tot trupul, artiteristul se repezi spre tunuri, de parcă s’ar fi temut că ele ar

putea trage fără ordinul lui şi la timip nepotrivit.

Urcară dealul prin tranşeea care în această parte se adâncea. Parapetul tranşeii era clădit aproape în întregime din pie^ triş şi nisip. Lut se vedeaj,rar şi bucăţile uimeide mai păstrau încă semnele lopeţilor — urme aîe muncii de noapte.

Dealul nu ară'ta prea înalt, dar, datorită limpezimii aeru- rului, de pe înălţimea lui se vedea până departe. Judecând după configuraţia terenului, lupta se dădea pe fostele bostănării, dar nimeni nu ar fi putut să afirme asta cu precizie, atât de sfârtecată era câmpia. Tranşeele se îngustau astfel că, la trecerea comandanţilor, ostaşii se lipeau de perete. Unul spuse zâmbind:

— Ne-au săpat burjuii, lua-i-ar'dracu', şanţuri tocmai pe măsură, tovarăşe comisar al poporului 1

— Eşti din Siberia ? — întrebă Stalin zâmbind. — Cum ai ajuns aici ?

— Ca să fiu mai aproape de fericire! — răspunse vioi siberianul şi, luând poziţia de drepţi, strigă deodată : — Trăiască revoluţia mondială, ura!

Acest „ura" neaşteptat sbură prin stepă şi dădu viaţă lanţului lung de pământ răscolit, înviorând cu răsunetul lui mulţimea de oameni înarmaţi.

Un .cârd de raţe trecu în sbor pieziş, grăbite şi bătând sgo- nrotos din aripi.

— Nu s'au speriat de strigăt, ci fiindcă vin cadeţil, — spuse Voroşilov arătând raţele.

Şi într'adevăr, un agent de legătură se apropie în fugă, aducând vestea, că din primele linii se observă la cazacii albr pregătiri şi mişcare.

Departe, în ceaţa liliachie, flutura ceva nedesluşit. Voro- şilov coborî spre bordei şi se auzi cum spune cu insistenţă cuiva:

,— Ai dat ordin că azi îi lăsăm să se apropie la trei sute de paşi ?

— Paşi sau stânjeni, tovarăşe comandant de armată ?

— Paşi. Ţii minte ordinul ? Scite acolo: trei sute de paşL Cu nimic mai mult. Trei sute de stânjeni fac şase sute de paşi» La şase su-te de paşi deosebeşti doar caipul omului şi al calului, pe când la trei sute de paşi' îi vezi faţa şi îndoitura piciorului»

— Telemetrele au fost instalate, tovarăşe comandant de armată.

— Ce ispravă fac telemetrele tale ? Aici e nevoie de ochi şi de inimă.

— Aşa că, tovarăşe comandant de armată, — răspunse o voce groasă de bas care părea că rostogoleşte bârne şi nu vorbe, — îi vom

lăsa să se apropie la ’trei sute de paşi.

Fără a te întoarce spre ostaşi şi fără a-i privi., puteai ghici numai diupă respiraţia încordată şi emoţionată a celor ce se alflau în tranşee, ce liră grea şi nestăvilită le provoca ofensiva, cadeţilor. Ostaşii roşii îşi trecură armele în mâna stângă pentru a se putea convinge dacă au destule cartuşe în geantă.

Pe alocurj se puteau deoseibi capetele oamenilor din valul de asalt.

— Șapte sute, şapte sute — aprecie distanţa cu glas tare Voroşilov, ca şi când s’ar fi temut că artileriştii pot greşi numărătoarea.

Iar jos, lângă bordei, cineva repeta după el cu o voce groasă de bast

— Șapte sute, şapte sute... Nu vă grăbiţi, tovarăşi I

— Patru sute, patru sute, — spunea Voroşilov cu nerăbdare, lăsându-sc când pe un picior când pe altul’şi trecând cuiva binoclul.

Stalin îşi întoarse privirea către el. Voroşilov căuta prin tranşee o armă liberă cu care să poată sări primul afară. Pe faţa lui Stalin se vedea că ar fi vrut să-l oprească pe Voroşilov, dar pricepea în acelaşi timp că ’n aţari împrejurări e greu să te opreşti pe tine însuţi’ dară-mite pe altul! — Şi tăcu. Tranşeele tăceau deasemeni.

— Trei sute! — strigă Voroşilov şi, smulgând brusc arma din mâna ostaşului de alături, sări pe parapetul tranşeei şi cu o voce răsunătoare care acoperea cântecul popilor, strigă:

— Nu avem unde ne retrage! În spatele nostru e desonoa- rea şi Volga ! După mine, fii ai Revoluţiei !

12

ln timp ce artileria bara drumul de retragere al cadeţilor, iar muncitorii ou armele în cumpănire îi goneau pe cazacii albi delà Ţariţân spre acea perdea sdrenţuroasă de Foc, iar un' popă în odăjdii albastre de Paşte se tot învârtea pe câmp, neigăsin- du-şi locul şi până la urmă, pierzându-şi minţile, striga : „Mă ilepăd, mă lepăd !" — Ln timp ce muncitorii, cu figurile supte, rumenite de repeziciunea înaintării depăşeau poziţiile lor — în timpul acesta Terentie Lamâcev, îndeplinind ordinul de a rezista cu orice preţ, stătea pe dealurile delà Tundutovo sub focul mitralierelor şi al artileriei inamice.

Deoarece îşi tr'misese tunurile la Ţariţân, el răspundea ■doar cu focuri de armă, folosind mitralierele numai arareori. Alibii, însă, crezând că recurge la şiretlicuri, atacau cu multă prudenţă. După ce aşteptase până la amiază, Lamâcev porni pe jos dealungul frontului său. Tranşeele fuseseră săpate în grabă — dealtfel nici nu prea avusese Cine să le sape— aşa încât era nevoit să meargă îndoit de şale. Mergea şi se gândea că în curând va trebui să înceapă o'înverşunată Îuptă corp la corp. Iar gândul că în timpul acestei lupte el s'ar putea să nimerească în locul cel mai calm al frontului, iar nu în cel mai plin de răspundere îl neliniştea. Îi părea de asemenea rău că nu putuse să-şi ducă băieţii la atac, deoarece rândurile li se răriseră prea mult ; trei escadroane de cavalerie căzuseră aproape în întregime, iar Vasî.li Gaivoron, numit abia cu o zi înainte comandant al cavaleriei, fusese rănit în piept. Mai regreta şi caii liberi, aduşi de curând delà Bechetovca, dar care nu puteau fi folosiţi, deoarece nu fuselseră obişnuiţi la călărit. Pe de altă parte, înşişi trăgătorii rămaşi ar fi trebuit ei înşişi să înveţe .a-i călări şi îngriji. Caii se aflau în satul din spatele dealurilor •delà Tundutovo, la un loc cu ambulanţele şi statul său major.

Se uită la soare. Desigur, la ceasul acela, caii lui sunt a- -duşi la fântână şi îşi apleacă deasupra jghiaburilor lungi capetele lor mari şi inteligente... Bine ar fi să atace cadeţii cam peste vreo două ore. Până atunci caii vor fi duşi mai departe, aşa că dacă n'or avea ce-face, n'o să le pară chiar atât de rău -că trebue să părăsească dealurile delà Tundutovo. Scoase ceasul, se uită la el şi, închizând cu sgomot capacul, mormăi :

— Dacă mai ţinem aşa vreo două or.e, poate ne vine artileria în aijutor.

Şi el şi ostaşii ştiau că niciun ajutor nu va sosi. Mai ştiau că artileria lor este trimisă în sectorul vecin şi că, împreună cu alte o sută de tunuri, îl respinge pe inamic delà centura de cale[1] ferată a Ţariţânului. Dar nimeni nu mărturisea vecinului că. artileria nu va sosi. Nu se cădea să strici dispoziţia prietenului de alături.

Nu trecu nicio oră însă, şi .cadeţii porniră la atac. Lamâ- cev scuipă şi se sculă cât era de înalt. Soarele îi ardea capul şi umerii. Scoase chipiul şi, uitându-se spre rândurile ostaşilor săi, hotărî totuşi să dea comanda de contra-atac. Ghemă un comandant şi nu reuşi să-i spună nici două vonbe, când ceva arzător îi pârjoli umărul. Timp de o clipă, şi câmpia şi tranşeele şi călăreţii ce se apropiau, totul păru că se ridică în sus şi în; acelaşi timp se acoperă cu un fel de spuzeală vişinie, sctlfun-dârtdu-se apoi ca nişte peşti sub picioarele lui.

Se desmetici într.'o căruţă care semăna cu ceva foarte- înalt, mai înalt chiar decât orice casă. Mirosea a izmă. Jumătatea stângă a corpului ardea, iar cea dreaptă părea grea şi lipită din bucăţi. Deschizând ochii, zări faţa mult schimbată a Lizei. Atunci înţelese că e rănit, ba chiar grav rănit, — şi un gând bun puse stăpânire pe el : ,.Liza să nu mă vindece ? O să mă lipească ea aşa, ca totul să fie neted până la margini...“ Dar nu-şi putut sfârşi gândul pentru a se lămuri ce anume va fi neted până la margini. Şi totuşi era Foarte liniştit şi, dacă nu- şi-ar fi simţit gura încleiată, totul ar fi fost bine. încercă să se uite într'o parte, ca să priceapă de ce căruţa e atât de înaltă, dar se simţi străbătut de o durere crâncenă — şi atunci renunţă.

„Se pare că s'a sfârşit cu Lamâcev, — gândi el. —• Fără Lamâcev, diavolii vor da caii cadeţilor”.

Dar îi venea greu să-şi închipue măcar cum arată acer cai care-l preocupau — şi totuşi nu putea să înlăture acest gând. Faţa Lizei devenea tot mai trandafirie, aci apropiindu-se, aci depărtându-se, de parcă s'ar Fi clătinat mereu între căruţă şi acoperişul casei. Lamâcev mişcă sprâncenele. Liza ghici numaidecât ce-l munceşte şi spuse:

— Caii nu s'au prăpădit. Tocmai trecea pe lângă noi Sçea-denco şi el ne-a scos din încurcătură. Acum ai noştri le-au că- ••zut cadeţilor în spate. Au luat caii. Au pornit la contraatac pe >cai...

Sprâncenele lui rămaseră nemişcate. Părea că socoate tot ce este mai important — şi privirea lui căpătă o anume asprime •când se concentra asupra altui lucru mai de seamă. Liza se de- părtă. Atunci avu răgazul să vadă curtea şi o caleaşcă lungă, -cu corpul trăsurii de culoare galbenă, stropită de noroi, ce fusese pesemne luată delà albi. Caleaşca avea nişte roţi joase, caraghioase şi Lamâcev gândi: „Ce oameni

ciudaţii“ În călească se jucau nişte copii. Unul din ei, cu mânecile cămăşuţei pe jumătate rupte, plesnea dintr’un bici lung, făcut din sfoară. Probabil că era fiu de cioban. Lamâcev îşi întoarse ochii, căutând-o pe Liza. Voia să întrebe cât e ceasul. O zări privindu-l chinuită şi plângând, fără putinţa de a-l înţelege. Atunci strânse -cu greu sprâncenele şi şopti :

— Tot una, e timpul. Apoi coborî încet pleoapele.

Traversară câmpia. Sanitarii sfârşiseră de strâns răniţii şi adunau acum morţii. Maşina trecu pe lângă un diacon, un bărbat lat în umeri, care zăcea cu faţa în jos, cu capul pe îmbrăcămintea de staniol a icoanei, expunându-şi dosul gras acoperit în mătase cafenie.

— Nu face nici să scuipi pe un asemenea sihastru — vorbi în scârbă şoiferul.

Pe scara maşi'nii îşi făcu loc împuternicitul serviciului de aprovizionare, Polişciuc. Cu mâna streaşină la ochi, se apleca uneori să cerceteze câmpul. Atunci şoferul nemulţumit — pă- rându-l-se că din pricina lui Polişciuc maşina se tot înclină pe o parte — izbucni :

— Nu-mi lua lumina, tovarăşei

— Nu caut lumina, ci pâinea, — răspunse Polişciuc.

Voroşilov şedea cu mâinile strânse pe genunchi. Intorcân-du-şi spre Stalin faţa fericită, brăzdată cu riduri de om bun şi vesel, încă înfiorat de parcă tot mai auzea strigătele atacului, povestea unele scene diin 'toiul luptei.

Deşi cazacii albi se retrăgeau, tunurile lor mai trăgeau încă asupra câmpurilor de luptă. Din când în când, la marginea drumului cădea câte un obuz. O îovitură explodă lânigă un stâlp de telegraf, şi stâlpul, după ce săltă de trei ori în aer, se aşeză în cap, rămânând câteva secunde încremenit. Acest fapt îl

uimi grozav şi, pesemne, îl sperie pe şoier. Se aplecă pe spate- şi spuse:

— Uite, afurisitul! — Apoi întorcându-se spre cei ce şedeau în maşini, adăugă : — Mi-e că nu vor rezista cauciucurile pe un asemenea drum.

— Nicio grijă I Trage unul care ţine cu noi, — răspunse- glumind Stalin, ghicind gândul şoferului. — Are bătaia ori prea lungă, ori prea scurtă. Cum să nimerească în cauciucuri ? Dă-i drumul drept înainte.

Şoferul mări viteza. Maşina făcu un salt şi sbură.

Şoseaua mergea dealunguJ frontului, ieşind uneori din-- colo de prima linie, alteori adăpostindu-se pe după tranşeele- rămase acum goale. Peste tot, acelaşi lucru : cadavre, căruţe? părăsite, arme, brancardieri.

Intrară într'un sat. Chiar la intrare, lângă poarta celei de a treia case, zăriră cinci ofiţeri morţi, unul lângă altul. Mai departe, în mijlocul unei grădini mari, ardeau două case incendiate de focul artileriei. Dealungul uliţei, un transmisionist întindea fire telegrafice. Maşina se opri. II strigară pe ostaş care se apropie. Puse jos, lângă picioare, bobina de sârmă pe care o ţinea în mână şi luă poziţia reglementară.

— Când o să restabiliţi legătura cu Ţariţânul ?

Ostaşul se aplecă puţin înainte: nu auzise bine întrebarea..

. — De azi dimineaţă tot trag, — spuse el. — Satul l-am> ocupat acum două ceasuri.

— Am întrebat când veţi aveh legătura cu Ţariţân?

— Peste un ceas.

Recunoscându-l pe Stalin, se întoarse spre el şi repetă :

— Peste un ceas, tovarăşe comisar al poporului.

S'talin scria, ţinând carnetul pe marginea maşinii.

— Făgădueşti ! — întrebă el, rupând din ’ carnet foaia? scrisă.

— Dacă o -vorba să făgăduesc, atunci peste o jumătate de ceas, — spuse ferm transmisionistul.

— Transmite telegrama asta, — ordonă Stalin.

Dar de abia întinse mâna şi la vreo douăzeci de paşi un: obuz lovi poarta închisă. Poarta se clătină şi trosni. Aşchiile şi schijele sburară în aer. Maşina se sgudui.

După ce nisipul şi praful se aşezară, Stalin scutură pământul de pe foaia de hârtie şi o dădu ostaşului care stătea, «ca ai înainte, în poziţia de drepţi, părând *a* nu se fi clintit de fel pe timpul exploziei !

— Permiteţi-mi să raportez, — îndrăzni ostaşul. — Mai încolo zona. e bătută de artileria inamică. N’o să fie chip să treceţi cu maşina.

Stalin duse mâna la şapcă, răspunzând la salut:

— Aşa dar, peste o jumătate de ceas?
— Peste o jumătate de ceas.
— O să controlăm la întoarcere.

Apoi, adresându-se şoferului:

— Dă-i drumul drept înainte.

Telegrama, purtând data de 26 August, fusese tocmai a- ceea pe care Parhomenco o primise la hotel şi despre care îi vorbise Lenin :

„Moscova, Şefului Secţiei de Operaţii, pentru delegatul frontului delà Ţariţân, Parhomenco.
Situaţia pe front mai bună. Aduceţi imediat tot ce-aţi obţinut.
Stalin".

13

Straub încercase în repetate rânduri să ajungă la Sarepta, dar parcă de fiecare dată un vânt neprielnic îl arunca departe de locul sigur pe unde s'ar fi putut strecura. Agenţii serviciului de contraspionaj pretindeau că asta se datora concentrării de numeroase trupe bolşevice lângă Bechetovca. Straub nu prea credea în superioritatea numerică a trupelor sovietice. El nu primise nicio veste delà socialistul-revoluţionar Suihacev. 'Mai supărător însă era faptul că nu reuşea în niciun fel — nici pe drumuri ocolite, nici direct peste linia frontului — să aducă dincoace caii 'trimişi delà Sarepta. Straub avea încredere în negustorii cărora le înmânase o groază de bani şi dacă aceştia nu veniseră până atunci, însemna că se întâmplase ceva. Hotărî să se înapoieze la staţia Calaci, ca să se plângă reprezentanţilor comandamentului armatelor de pe Don.

Şi iată-l pe Straub din nou în trăsură. Acelaşi vizitiu, în aceeaşi cămaşă roşie vărgată, mâna caii.

Bine îmbrăcat, proaspăt ras, răspândind în juru-i un miros puternic de colonie bună şi ţinând între degete o ţigară de foi, Straub şedea în trăsură cu aceeaşi demnitate. Aşa era el. întotdeauna : ordonat şi punctual. Ţinea mult la această punctualitate care-i amintea planul de parvenire, conceput cu atâta, măestrie înainte de declararea războiului european. Nu-şi dădea însă deloc seama că planul său se fărâmiţa cu fiece zi.. Era convins că nereuşitele sale se datorau numai oamenilor netrebnici şi- incapabili cu care colabora. Deaceea, când Vera Ni- colaevna' îl întrebă : „Ce se mai aude cu America ?", Straub nu pricepu din prima clipă la ce se referă femeia.

— Da, cu America de Sud, — repetă ea, schiţând gestub despletirii unei cozi.

Straub tăcu. Trăsura mergea lin. Escorta, compusă din, trei cazaci mai în vârstă, călărea la doi paşi în urmă privind, cu atenţie încordată spre stânga, unde se vedea din nou râpa: cu sălcii pletoase. Soarele cădea la asfinţit şi, duipă felul cum; începuse să bată vântul, părea că timpul se va răcori. Straub- cerceta necontenit zarea, ca să descopere fumul ,,taberei", în. faţa sau în spatele căreia bănuia că se găseşte brigada de ofiţeri.

— E necesar să mai amânăm o vreme proiectul nostru cu America de Sud, — spuse el înghiţind în sec. Călătoreau demult timp şi i se făcuse foame. — Trebue să-mi fac datoria,. Vera.

— Şi în ce constă, mă rog, această datorie ? — întrebă: Vera Nicolaevna cu o uşoară ironie în glas, care nu-i scăpă, lui Straub.

Cazacii o apucară deodată spre râpă. Vocea Verei Nicolaevna deveni şi mai ironică :

— Cred că ţi-ai îndeplinit destul de bine datoria faţă dotară. Ai sacrificat patriei cei mai buni ani din viaţa ta. A- junge!

— De unde ştii tu că mi-am sacrificat anii cei mai buni ? — întrebă Straub, urmărind cu îngrijorare galopul cazacilor spre râpă.

II enerva faptul că vorbele Verei îi procurau totuşi o satisfacţie neobişnuită. Îi plăcea felul ei de a vorbi, obraznic şb sever totodată, atât de diferit de modul uşuratic cu care vorbise cu Gdâş în „tabără".

Cazacii se opriră La marginea râpei. În'torcându-se cu spa-

iele spre partea din care sufla vântul şi unde se afla tufişul» aprinseră câte o ţigară. Pesemne că nu era nimeni în râpă. Straub băgă de seamă că Vera Nicolaevna a rămas cu privirea aţintiiă asupra lui. I se păru că vede licărind în ochii ei o expresie nemaiîntâlnită până atunci, de asprime şi totodată plină de îngrijorare, de parcă s'ar fi temut că nu va mai putea suporta povara şi riscul pe care şi le luase asupră-şi.

— Hm! De unde ştiu că ţi - ai sacrificat anii cei mai buni? — întrebă ea.

Se juca cu capătul unei panglici albastre delà pălărie. Avea degetele subţiri şi fine, cu imici şi jucăuşe cute la încheieturi. Pe mâna stângă purta două inele, dintre care unul cu o piatră ■neagră în mijloc.

— Ori o ştii aşa, prin intuiţie ?

— Dacă vrei, numeşte-o şi intuiţie.

— Şi din cauza acestei intuiţii, mă rog, doreşti să plecăm în America de Sud ? — se înfurie deodată Straub.

—■ Da, chiar aşa, — răspunse Vera Nicolaevna pe un ton mai aspru, continuând să se joace cu capătul panglicii. — De altfel e numai o iluzie. Niciodată nu vom ajunge în Amerca de Sud.

— Şi asta o ştii tot prin intuiţie?

Vera Nicolaevna râse sgomo'tos.

— Nu, asta o ştiu precis. — Şi, scuturându-şi cu un gest părul, întrebă ca să schimbe subiectul discuţiei : — Ce cărţi ciudate mai ai ! De ce te-ai apucat de anarhism ?

Straub era bucuros de întorsătura pe care o luase discuţia, lămurind-o cu multă tragere de inimă. Ea îl asculta cu atenţie şi tăcută. Apoi, scoţând din poşetă un pumn de alune, din care începu să ronţăe cu dinţii ei mari şi deşi, trecu la altă preocupare :

— Tre'oue să ne mutăm numaidecât la Chiev. Am să şi scriu despre asta cunoscuţilor mei de acolo. Se învârtesc pe lângă hatman, îl cunosc şi pe Radzivil. Ce părere ai despre U- niunea polono-ucrainiană ?

— Dar cum rămâne cu tatăl tău?

— Cred că Bâcov îl va pune în libertate.

Punându-i mâna pe umăr şi plivind cu atenţie la vizitiu, Vera i se adresă într'o nemţească corectă :

— Ştii ceva ? Să nu ne mai facem iluzii deşarte ! Trebue să înţelegem că nici eu, nici tu, şi cred că nici Bâcov, nu-l putem saliva pe tata. Nu-i aici Toulonul nostru.

— Toulonul ? — întrebă Straub, uimit de faptul că Vera deslegase şi pătrunsese gândurile lui cele mai ascunse.

De altminteri, el însuşi era convins, deşi nu voia să şi-o

mărturisească, de zădărnicia speranţei îritr'un ajutor în interiorul Ţariţânului. Cu atât mai mult cu cât oamenii pe care îi împânzise cu atâta grijă în oraş erau de pe acum distruşi, de- sorganiztaţi, sdrdbiţi şi nimiciţi. De aceea, vocea aspră a Verei, aproape străină pentru el, îi pricinuia acum o plăcere deosebită.

— Da, Toulonul nostru e în altă parte. Iar nodul acestei frânghii nu-i făcut să-l deslegăm noi. Cred că nici n'ar fi trebuit să încercăm. Studiezi anarhismul. Foarte bine! — Vera svârli cojile de alune şi râse. — Dar deocamdată trebue să învăţăm cât rna repede să călărim.

— Prin urmare, insişti asupra plecării ?

— Da, în cazul că nu ţii ca plecarea să se transforme în fugă. Ai umblat vreodată hoinar prin pădure, Ernst? Dacă ai umiblat mult, cred că ai observat şi tu nişte buturugi, care par proaspăt retezate. Dar este deajuns să le izbeşti cu piciorul, ca să vezi că sunt de fapt putrede. Aşa e şi căzăcimea de pe Don. Un putregai!

— Mi se pare că totuşi ai dori, sau mai bine zis chiar speri, să pleci în America de Sud, — replică Straub din nou, nemulţumit pentrucă se simţea învins de logica autoritară şi puternică a Verei.

— Să nu mai vorbim de asta, — spuse cu asprime Vera Nicolaevna. — Tu nu faci decât să schimbi un sector al frontului cu altul, .fapt care, într'o măsură mal mare sau mai mică, îţi convine, pe când eu îl părăsesc pe tata, lăsându-l aici pradă morţii.

Incleştă fălcile, iar mâna care răsucea panglica tresări. Straub simţi că în viaţa lui pătrunsese ceva complex, ceva necunoscut până atunci — ceva de care se temea — ceva profund, atât de profund încât nu era în stare să priceapă şi căruia îi venea foarte greu să se supună.

14

Acest sentiment foarte neplăcut creştea-în el clipă de clipă; când întâlni pe drum trei oameni veseli şi plini de sine,, de la comisia de recepţie a cailor, veniţi să ia în primire caii pe care trebuia să-i predea Strauib, acest simţământ îi cuprinse întreaga făptură. Oamenii rămaseră surprinşi auzind că el se întorsese din Bechetovca fără cai dar, zărind-o pe tânăra şi frumoasa doamnă din trăsură, se abţinură să-şi arate mirarea şi ironia. Îi oferiră Verei biscuiţi şi lichioruri franţuzeşti, spu- nându-i cât de mult au costat. Unul din ei, un bărbat înalt, proaspăt ras şti cu sprâncenele cărunte, rostea cu mult respect de fiecare dată când ducea la buze păhărelul minuscul plin de lichid galben: „Beau aur topit în sănătatea dumitale, Vera Ni- colaevna". Nu se putea să nu fii de acord cu această comparaţie: fără îndoială că lichidul fusese procurat în schimbul greutăţii lui în -aur. Şi când prin apropiere răsunară ca din senin nişte împuşcături, galantul cu sprâncene cărunte apucă maţ întâi sticla bombată, o înfundă cu greu în buzunar şi numaî după aceea alergă să-şi ia arma.

Trăsura gonea pe marginea unui drum lat, plin de hârtoape. Pe acolo erau gropi mai puţine şi totuşi trăsura se sgu- duia necontenit. Ceva mai departe, mergea călare un grup de ofiţeri şi cazaci, care se duceau, după spusele băutorului cu sprâncenele cărunte, să se „convingă de retragere". În vale descoperiră tabăra. Dar cât de schimbată era ! Unde dispăruse ordinea ei negustorească de mai înainte — ca de iarmaroc — cu care se pregătise să intre în Ţariţân ? Prin praful care se ridica spre nori, abia o puteai distinge: se învârtea ca prinsă într'un vârtej de apă, negăsindu-şi drumul şi uemcrezându-se în ea. Undeva, în spre răsărit, se auzea bubuitul artileriei, iar dincolo de movile răsbeau până în vale strigăte depărtate şi nelămurite.

— Nu-mi vine să cred şi pace ! — spuse vizitiul, ridicân- du-se în picioare şi încordând hăţurile. Se întoarse către Vera Nicolaevna, ca şi'cum pe ea ar fi recunoscut-o drept şef şi nicidecum pe neamţul acela plictisitor. — Porunciţi să facem un ocol, Vera Nicolaevna ?

— Dar dacă vor da peste noi, Vasili ? Să nu ne strivească sub copitele cailor !

— Păi şi eu zic tot aşa, Vera Niicolaevna, c'o să ne strivească.

— Cine să ne strivească ? — întrebă Straub, neliniştit de vocile lor, ridicându-se deasemeni în picioare.

— Doar nu-i Duminica Floriilor, — murmură vizitiul aşezându-se şi proptindu-şi bine picioarele în stinghiile trăsurii : — Eu aş crede, Vera Nicolaevna, că n'ar îi rău să urmăm puhoiul, iarjnai târziu vom. vedea noi cum răzbim. Cu armele cum etăţi ?

—~'Şi eu cred că e mai bine aşa, — încuviinţă Vera, înţelegând că vizitiul va şti să se descurce mai bine în cele ce a- veau să urmeze.

Fără să-i arunce măcar o privire dui Straub, ea scoase ■arma de sub geamantan, îi controla închizătorul şi o încărcă.

Trăsura intră în tabără. Bubuitul tunurilor se auzea tot îndepărtat ; numai împuşcăturile şi, mai ales, strigătele se apropiau. În clipa în care trăsura îşi îăcu intrarea în tabără, se auzi un tropot, răsunară salve îndelungi de mitralieră şi pe dealurile care dominau câmpia apărură cazacii înarmaţi cu lănci. Atunci Vasili întoarse spre Vera Nicolaevna faţa-i turtită, pa¯lidă, încordată; îşi făcu semnul crucii şi răcni:

— Ţin'te bine, cucoană !

Prinşi în vârtejul de praf, miros de cai_şi păcură, iureş de urlete şi tropăituri, simţiră o încordare cumplită străpungân- du-le inima. Parcă nu galopau, ci goneau plutind într'un puhoi îngrozitor şi nelămurit. Dar cursul torentului îl simţeau doar vizitiul şi Vera Nicolaevna; ea stătea ţinându-se cu o mână de umărul lui Vasili, în timp ce pe cealaltă, încleştată pe armă, n agila iu aer. Pălăria îi sbură dusă de vânt. Numai panglica albastră, udă de sudoare, îi rămase agăţată de gât.

Vuietul din jurul lor le vâjâia în tâmple. Lui Straub i se păru că orizontul începe să se strângă deasupra, răsucindu-se- ca un sul de hârtie. În faţa acestui orizont' ce se apropia mereu, Straub se ghemui şi lunecă în fundul trăsurii. Simţi că gheata de piele cu nasturi cafenii a Verei îi atinge obrazul. Lui Straub nu-i era ruşine, cum nu se simţea ruşinat nici de mirosul înăbuşitor ce se desprindea din tot ce se frământa în jurul lor, nici de sentimentul ce-l stăpânea. Capul îi vâjâia, se simţea rău şi probabil pentru scurt timp îşi pierduse cunoştinţa. După puţin, când îşi veni în fire şi deschise ochii, simţi lângă o!bra-

zul lui poala unei rochii, de lână, udată de salivă şi mânjită cu rămăşiţele scârboase de mâncare. O mână fină i se rezema pe faţă, în timp ce cealaltă strângea cu putere puşca. Vera Nl- colaevna stătea pe vine: trăgaciul armei ţăcăni;' urmă o detunătură ; Strauib n'o auzi; simţi numai, drept în frunte plesnitura tubului gol, aruncat afară.

Trăsura o luă undeva, într'o parte.

Pe lângă ei goneau bărbaţi şi femei, călare şi în căruţe,, ţipând şi urlând cu glasuri din ce în ce mai lămurite. Cădea ceva cu sunete stridente. Orizontul se îngustase: era doar câ't o cămăruţă. Părea că nici un car n'ar încăpea în cuprinsul el, zărea ba o hulubă, ba o roată, ba coama unui cal, ba şoldul unei muieri îmbrăcată într'o fustă albastră, ba o ladă care se răsturna din căruţă... Din când în când se auzea câte un trosnet. Se rupeau, pesemne, osiile la vreo căruţă... Cineva se prăbuşea la pământ; se auzeau ţipete desnădăjduite. Simţeai că trebue să fugi, departe, chiar în aceeaşi clipă, căci altfel nii vei mai putea fugi niciodată I

Pe deasupra capului lui Straub, şuiera din când în când biciul lung şi gros : omul îşi lovea caii. Uneori, atunci când biciul se învârtea cu mare repeziciune, Vera ducea arma la umăr şi trăgea. Şi trăsura era asvârlită într'o par'te, cât p'acl să se răstoarne, când ocoleau pe cineva.

— Doamne, doamne! — repeta Straub în neştire. — Ce mai e şi asta ? Unde fug toti ?

îşi dădea seama că e tabăra căzăcească de la Ţariţân, pusă pe goană, că sunt cazacii care fug, că s'a întâmplat un lucru îngrozitor, ireparabil, că e cuprins de o spaimă aşa cum nu mai încercase niciodată până atunci şi că de groază se agăţa de rochia Verei şi-i venea să verse. Şi totuşi, prefăcându-se că nu îşi dă seama de ce se petrece, strigă:

— Ce-i asta? Ce-i asta ? Cine-s ăştia ?

Vera îi desmierdă capul şi-i murmură ca unui copil:

— Stai liniştit, prostutule !

Dar el repeta într'una aceleaşi cuvinte. Atunci ea se întoarse şi, apropiindu-şi buzele de fata lui, îi spuse cu asprime:

— Toulonul!... Toulonul tău goneşte după noi...

15

Un ziua de 30 August, la ora când începea serviciul, Parhomenco intra. în clădirea mare şi cenuşie a direcţiei centrale de aprovizionare din bulevardul Sretenschi. Dorea să termine cât mai repede cu treburile, pentru a se duce la meetingul de la uzina fraţilor Michelson, unde urma să ia cuvântul Lenin. Mai ales că nu izbutise să-l audă la 23 August, când vorbise la cartierele Gorodscoi şi Presnenschi.

În locul lui Bâcov găsi de as'tădată alt şef. Acesta era un om ciolănos şi atât de păros, încât aveai impresia că în loc de ochi are două smocuri de păr negru, întins şi lucios. Barba îi era sură şi ondulată. Cu toată căldura, purta o căciulă de miel, iar zeghea îmblănită, aruncată pe scaun, atârna ca un covor sub picioare.

— Bună ziua, tovarăşe Parhomenco, —' îl întâmpină el, respirând cu greutate, de parcă şi ’n gâtlej ar fi avut păr. — Mi s’a telefonat despre dumneavoastră de la Cremlin.

Se lăsă apoi pe spate şi, înfigându-şi vârful bărbii în hârtia pe care i-o dăduse Parhomenco, începu să citească cu vădită plăcere, tare şi răspicat:

... După dispoziţiile personale ale tovarăşului Lenin, preşedintele Consiliului Comisarilor Poporului...“ Dădu din cap aprobând parcă începutul impunător al documentului şi continuă să citească pe un ton din ce în ce mai ridicat: — ..biroul aprovizionării din regiunea militară a Caucazului de nord vă roagă să livraţi Consiliului Mili'tar al acestei regiuni militare, punându-le la dispoziţia tovarăşului Stalin din oraşul Ţari- ţân...“ — Vocea lui devenea tot mai sonoră şi părea că tavanul se cutremură în timp ce el citea, legănându-se şi gesticulând : — «...O baterie de munte...» patru tunuri... şase mii de şraipnele... trei mii de grenade... zece mii de arme ruseşti... o sută de mitraliere ,,Maxim” cu o mie de benzi».

Aruncă hârtia pe masă, o acoperi cu mâna şi spuse ferm : Voi livra !

Apoi privindu-şi mâna păroasă, rînăllibită de încordare, a- dăugă cu glasul mai potolit:

. — Dar cu toate că aşa sună dispoziţiile personale ale tovarăşului Lenin, aici mai este adăugat ceva foarte semnificativ în ceea ce ne priveşte pe noi, şi anume pentru cazul că [12]

am încerca să reducem ceva — ridicând mâna de pe hârtie, el ci'ti ultimele cuvinte ale cererii — „în niciun caz prezenta cerere nu poate fi redusă..."

— Şi,cu toate .astea ? — întrebă Parhomenco.

— Şi cu toate astea — răspunse părosul — nu uita că mai avem multe de făcut şi multe greutăţi de învins; dumneata, tovarăşe Parhomenco, să fii alături de mine.

— Şi adică de ce n'aş fi ? — se miră Parhomenco.

Atunci Raspisnoi-Prosvetov se ridică, îşi puse zeghea pe braţ şi începu să se plimbe cu paşi mari, ridicând mereu braţul cu zeghea sau lăsându-l în jos. înainte de răziboi fusese actor şi juca roluri de părinte nobil; odată cu izbucnirea războiului, ajunse plutonier, fiind repartizat la serviciul aprovizionării. Era o fire cinstită, însă cam îngust la minte; chiar dacă se întâmpla vredoâtă^să dorească realizarea vreunui lucru folositor, reuşea numai arareori tocmai din cauza îngustimii minţii sale. Acum dorea cu toată sinceritatea să ajute Ţariţânul, mai cu seamă că în turneele sale făcute pe Volga îndrăgise oraşele de pe malurile ei, iar la Ţariţân repurtase un mare succes interpretând ^olul bătrânului JVUiller, din piesa „Intrigă şi a- mor" *).

În timp ce vizitau depozitele, Parhomenco se convinse că fostul actor e într'adevăr însufleţit de dorinţa sinceră de a-i ajuta. După vizitarea a două depozite, îşi dădu însă seama că Raspisnoi-Prosvetov nu prea se pricepe şi, mai ales, că e grozav de încrezător. Toţi administratorii depozitelor — şi la uzine şi la arsenal — le declaraseră ba că muniţiile sunt duse în altă parte, ba că se terminaseră cu desăvârşire, iar părosul întreba cu lacrimi în ochi:

— Cum să nu fie ? Păi atunci înseamnă că nu puteţi executa ordinele personale ale tovarăşului Lenin ?

Toţi administratorii, dar mai ales un bătrânel cărunt cu un neg mare. pe vârlful nasului său turtit ca un plisc de raţă, se indignau auzind despre cererea unei baterii de munte.

— De unde baterie de munte? Păi dac'am fi avut baterii de munte n'am fi cedat Caucazul... O sută de mitraliere? ! Păi cu o sută de mitraliere poţi trăi atât de bine încât... — şi el dădea [13] din mâini ca şi cum' nu ar fi găsit cuvinte pentru a exprima cât de bine poţi trăi când ai o sută de mitraliere.

---

13 De ScMler i(N. itrad.)

Atunci Panhomenco intra sigur prin magazii şi. depozite... Lângă fiecare magazie 'şi aproape lângă fiecare ladă se aflau sentinele. Cei mai mulţi făceau parte din Garda Roşie; de îndată ce se apropia iParhomenco, ei scoteau[1] din buzunarele scurtelor actele cele mai convingătoare.

Parhomenoo citea, actul, se uita cu compătimire la faţa muncitorului şi spunea :

— Cu toate astea, dragul meu, trebue să-ţi iau materialele ! -■

Părosul se apropia atât de agitat, încât până şi fundul căciulii de miel i se umezea de năduşeală, iar din barbă se prelingeau iute, una după alta, broboane de sudoare. El îl lua pe Parhomenco de braţ şi-l trăgea deoparte :

— Vrei cu adevărat să le iei materialele? Dar uitäi-te mai bine la aceste feţe. Priveşte ce patimă exprimă!

— Dumneata te supui ori nu te supui ordinelor Preşedintelui Comisarilor Poporului ? ^

— Mă supun.

— Şi poţi să dai aici dispoziţii ?

— Pot.

— Atunci porunceşte-le să se dea înlături de lângă aceste lăi/,1 şi să-mi predea, benzile de mitralieră şi tot ce am. nevoie. Ordonă-le foarte scurt, dar energic, ca să-i' frigă la inimă, iar dumineata retraige-te spre ieşire. Eu rămân să încarc şi să ie scot până la poartă.

Rasplsnoi-Prosvetov îngăimă câteva cuvinte şi o luă grăbit spre poartă. Acolo îşi aşternu zeghea şi se aşeză pe ea, prin- zându-şi capul ciufulit în mâini. Soarele îi încălzea ceafa, iar el se gândea, ce bine era înainte, când se ducea pe Volga la Ţariţân, să⁻l joace pe Schiller şi când nici nu se punea problema că Ţariţânul are nevoie de obuze. Ce neprielnic era acum, când nu se mai putea duce la Ţariţân, nici cu Schiller, nici cu obuze. Şi de fapt, cât de mult i-ar fi plăcut să se ducă şi cu una şi cu alta.

Când, după vreun sfert de ceas, ridică privirea — constată cu nespusă mirare că muniţiile erau încărcate în căruţe tocmai de acei muncitori care se împotriviseră să dea benzile de mitralieră, în timp ce Pairhomenco supraveghea încărcarea.

— Ar trebui să ni ajutorul meu, — spuse Raspisnoi-Pros- vetov când 'se apropie Parhomenco, — că noi, doi am reuşi să-I montăm şi pe Schiller şi nici de obuize n'am" duce lipsă.

— d să le facem noi cândva pe toate, — răspunse Parhomenco.

— Vezi-însă că bateriile de munte n’o să le putem aşeza pe platformă !

— Poate că totuşi o să le urcăm !

Până ia sfârşitul zilei, părosul ajunse să înţeleagă şi el ritmul marşului cadenţat în care mergeau. Acum vorbea repede şi tare, ba până şi în gesturi căuta să-l imite pe Parhomenco, aşa că, administratorii depozitelor aveau la un moment dat impresia că merg doi Parhomenco: unul mai în vârstă cu mustăţi rase, altul mai tânăr, cu mustăţile negre. Spre seară, făcură rost şi de o baterie de munte, pe care d găsiră ascunsă, nu se ştie de ce, în beciurile mânăs'tirii Sf. Anidronic, într'un morman de bănci şcolare şi table de clasă. Părosul intrase de astădată singur în subsol şi arunca de acolo băncile cu o putere atât de uriaşă încât acestea se prefăceau numaidecât în ţăndări. Iar când era scos câte un tun, se uita pe listă scărpi- nându-se după ceafă şi întinzându-şi picioarele.

— Ei, ce-ţi mai trebue ? — întrebă el. —.. Ce urmează ? încărcătură pentru tunuri ? 14.000 de încărcături ? Las'că le găsim noi! Haidem !

Dar se înnoptase, şi în afară de asta caii şi oamenii erau peste putere de istoviţi.

— Pe mâine! — spuse părosul, -strângând cu căldură mâinile lui Parhomenco.

În jurul acestuia plutea mirosul sănătos de sudoare al o- mului ce muncise din greu, şi-ţi era mai mare dragul să-l priveşti.

Suind scările largi ale hotelului şi uitându-se la mâinile sale pătate de vopsea, smoală şi rugină, Parhomenco se gândi cu plăcere că acum se va spăla până La brâu, va mânca vreo câţiva cartofi cu ceapă şi va încerca 6ă pătrundă în fabrica Michelson. De n'ar fi fost aşa de murdar, ar fi pornit într'acolo chiar delà mănăstirea Sf. Andronic. Dar nu putea, mai cu seamă la Moscova, să apară între oameni cu asemenea înfăţişare.

Lângă ascensor îl opri un cunoscut din comitetul de Partid al Moscovei. Era un om în vârstă, cu nasul coroiat şi cu trei dinţi lipsă în faţă. Îi spuse lui Parhomenco încet şi alarmat :

— Chiar mai adineauri s'a primit la comitetul din Moscova un comunicat din Petrograd : Uriţchi a fost omorît.

— Dar Lenin ? Doar el trebue să vorbească astăzi.

— Nu-l mai puteam preveni. E prea târziu. Se zice că a plecat demult delà Cnemlîn.

— Cum prea târziu ? Ce-i aia târziu ?

Dar cunoscutul, atras de valul neliniştii şi al alarmei care plutea în toată casa. dispăru.

Se auzi sgomot de uşi trântite şi una după alta în faţa peronului începură să se oprească maşinile. Un comandant trecu în fugă, dând din

umeri ca şi cum l-air fi scuturat frigurile. La „Metropol“ locuiau pe atunci mulţi membri ai guvernului. Ca să afle amănunte şi să ştie ce măsuri fuseseră luate pentru a-l păzi pe Lenin, Parhomenco alergă prin apartamente. Dar niciun memibru al guvernului nu era acasă. Atunci telefonă la Comisia Extraordinară. Luându-l drept comandant al hotelului, secretarul lui Dzerjinechi îi răspunse :

— Organizaţi paza casei. În oraş va fi imediat proclamată starea de asediu ! Ilici a fost rănit la. ieşirea din uzină.

Plecând delà telefon, Parhomenco întâlni un grup de oa- IIUMU care coborau în goană scările; aveau nişte chipuri de parcă şi ei ar fi fost răniţi. De aflat, nu se putea alfla însă nimic precis. Cineva povestea că, în timp ce Vladimir Ilici se a- propia de porţile uzinei, un marinar se împiedicase şi căzuse, oprind astfel în loc pe muncitorii care mergeau în urma lui Ilici. Aşa că Lenin intră în curtea, uzinei aproape singur. Aici se des- că'rcaseră asupra lui mai multe gloanţe. Iar un alt tovarăş povestea mai departe că sosind la Cremlin, Lenin nu le îngăduise muncitorilor să-l ducă în braţe, pentrucă se temea să n'o sperie pe Nadejda Constantinovna şi Maria Ilinicina ; se urcase singur până la etajul al treilea...

— S'ar putea să aibă o hemoragie! — strigă Parhomenco.
— Ce mai aşteptaţi ? '

Prin uşa turnantă de sticlă nesinchisindu-se de mâna rănită, intră Cesnocov, muncitorul acela care venise la Moscova, numai pentru a-l vedea pe Lenin; palid şi întunecat la faţă, tara după el o mitralieră! Parhomenco mobiliza pe loc pe toţi comuniştii din cămin, organiză patrule, el însuşi postându-se lângă mitraliera delà intrare.

Când Parhomenco izbuti cu greutate să ajungă la Cremlin, ta secretariatul lui Lenin, spre a se interesa de sănătatea lui Ilici, secretarul cu faţa rotundă, întinzându-i o foaie de hârtie, spuse cu un zâmbet plăcut, prietenos, după care puteai să bă- nueşti că situaţia merge spre îmbunătăţire:

— Vă înmânez deocamdată această telegramă,

— Vladimir Ilici e mai bine?

— Azi noapte i-a fost rău. Acum se simte însă mai bine.

În cameră se aşternu o linişte adâncă, de parcă toţi din odaie ar fi vrut să audă şi ei ce fel de 'telegramă primise acest tovarăş. Scrisul telegrafistului era citeţ şi apăsat, cuvintele — puţine. Dar din cauză că mâinile îi tremurau şi în ochi îi jucau fire de nisip, Parhomenco albia izbuti să descifreze telegrama lui Stalin către Lenin, pe care popoarele ţării noastre o vor săpa în litere nepieritoare, atât pe monumente, cât şi în gândurile lor.

„Inamicul e complet sdrobit şi alungat dincolo de Don... Situaţia la

Ţariţân e consolidată. Ofensiva continuă”.

16

După străpungerea blocadei din August, cunoscută în istorie sub denumirea de „Prima iîncercuire”, Stalin veni la Moscova. Aici, însă, rămase puţin timp şi la 18 Septembrie se îna- poie ta Ţariţân. Venirea lui Stalin îi fu ide mare folos lui Parhomenco, care reuşi mai uşor să capete muniţiile şi echipamentul necesar. Iar în ziua când Stalin se afla pe punctul de a se’ntoarce, obţinu promisiunea conducătorilor de la departamentul armatei de a intensifica ritmul livrărilor de armament. Dar de îndată ce .Stalin. părăsi Moscova, Troţchi anulă imediat, ca un trădător toate cererile deja aprobate. Orice livrare de armament şi mudiţii fu oprită aproape în întregime. Direcţia centrală a aprovizionării şi a echipamentului şi toate direcţiile de artilerie, administraţie, geniu şi transmisiuni, împreună cu Marele Stat Major al întregii Rusii, nu făceau acum altceva decât să bârfească şi să pongrească activitatea Consiliului 'Militar. din Ţariţân. Nicli Parhomenco nu fu scutit de calomnii. Degeaba tót arăta el telegramele l,ui Voroşilov, comandantul Armatei a zecea, prin care se cerea categoric să se expedieze urgent arme.

Dar refuzul acesta nu însemna/ aproape nimic faţă de batjocura mult mai odioasă pe care Ţariţânul era nevoit s’o suporte: chiar în toiul celei de a dioua ofensive deslănţuite de cazacii albi împotriva Ţariţânului, Troţchi ceru mutarea Consiliului Revoluţionar al frontului de Sud la Cozlov, adică într’un punct situat la 550 kilometri depărtare de Ţariţân 1

În Noemibrie, când St alin sosi din nou la Moscova, Parho- menco se putu întoarce la Ţariţân. Bl ajunse acolo împreună cu copiii şi. soţia sa, demult restabilită: după boală.

Hatmanul Crasnov îndreptase asupra Ţariţânului cele mai bune unităţi ale sale. Valuri de cazaci şi puhoaie de infanterişti atacau neîncetat:,* sub protecţia artileriei. Dar ou cât presiunea creştea, cu atât se mărea şi însufleţirea apărării, iar aceas'tă însufleţire, după cum spune poporul, face ca totul să ia avânt. Panhomenco — a cărui calitate Oficială era acum aceea de ataşat pe lângă comandantul Armatei a zecea, iar neoficial, de simiplu om care nu doarme niciodată şi e gata să alerge oriunde e nevoie şi să facă tot ce trebue — vedea cum însufleţirea cu-' prindea tot ce era viaţă omenească în onaş, tot ceea ce era învăluit de luminile oraşului. C,u cât mai aprig bateau tunurile albilor, cu atât mai viu se aprindea focul în suflete. Aşa cum[1] se naşte

scânteia din forţa cu care oţelul se izbeşte de cremene. Şl cei din „grupul Saisc" se schimbaseră, lepădând nespus de mult din ceea ce locuitorii din Ţariţân denumeau mai înainte suflet slinos. Pe mulţi dintre ei îi atrăgea- acum' oraşul unde începeau să se simtă ca la ei acasă. „Nu prea suntem să-tui, dar ne simţim bine aici", spuneau ei. Şi câtă căldură în vorbe, şi ce repeziciune şi siguranţă în mişcări!

Terentie Savlci Lamâcev se făcuse bine. încă din vară îl transportaseră la Ţariţân cu numeroase răni şi cu braţul stân-g lipsă. Zăcuse fără cunoştinţă aproape o lună întreagă, neavâmd decât scurte momente de luciditate în timpul zilei. La sfârşitul lui Noembrie putu să se ridice, iar atunci când Parhomenco veni la el să-i povestească amănunţit luptele victorioase şi să-i comunice primirea telegramei pe care Stalin o adresase apărătorilor Ţariţânului : *„...Spuneţi-te că Rusia Sovietică nu va uita niciodată eroicele lor fapte de arme şi că-i va răsplăti aşa cum merită...",* Lamâcev scoase anevoie de sub pernă, -cu singura sa mână sănătoasă, ceasul de angint, deschise capacul şi spuse;

— E ora trei.

— Dar ce, aştepţi pe cineva ? — întrebă Panhomenco, neînţelegându-i gestul.

Lamâcev închise capacul ceasului pe care i-l dăruise Sta- lin şi, pu.nândlu-l la loc suib pernă, răspunse:

— Şi tunurile mele au fos't acolo.

Albia atunci înţelese Parhomenoo ce voise Lamâcev să spună. Lacrimi de duioşie şi de bucurie stăteau gata să-l podidească, dar se stăpâni, deoarece ştia că acest fel de a-şi manifesta emoţia l-ar fi supărat pe Lamâcev. Nu-i plăcea să „vadă bărbaţi .plângând. Parhomenoo îi oferi darul său : un pachet de tutun (învelit în hârtie galbenă.

— Fumează. E din Moscova. L-a trimis Lenin pentru ostaşi.

— Nu minţi cumva? — întrebă Lamâcev, răsucindu-şi o ţigară din câteva fire. Trase un fum[1] şi, strângând ochii, spuse:

— El, cu tutunul ăsta nu-i de iglumtt.' — Apoi adăugă oftând :

— Ce timpuri ¡grele! Altădată nici nu .ne-am fi uitat la un tutun ca ăsta. L-am. fi pus (în sticlă, ca pe ceva far. Şi acum!...

Şuierând, dădu drumul unui rotogol de fum, pe care-l privi visător. îşi amintea probabil primăvara cu ceţurile ei bogate, cu revărsările ei întinse spre toate zările.

— Aş vrea să.mai văd Donul... — şopti el. — Uite ce haină mi-au dat. — Şi-şi pipăi haina nouă de piele, adăugând cu voce stinsă : — Mă ’trage mereu într’acolo. Câte primăveri am pierdut, măi băieţi!... Şi ogorul s’a dus... Am schimbat plugul cu arma...

Pare-se că pentru'- prima dată Lamâcev vorbe-a cu atâta dor de pământul său. Parhomenoo îl ascultă în tăcere. II înţelegea pe Lamâcev. În nemăsurata-i trufie, lui Lamâcev îi venea greu să creadă lîn victorie, acum când el nu lua parte la lupte. Dar văzând trofeele Armatei Roşii, şi retragerea cade- ţilor, trebuia; să creadă că totuşi victorie va fi. Şi acest desa- cord iîn gândirea lui[1] îl mişca şi-l înciuda, dând,u-i totodată ghes spre casă, spre ogor. Dar mai era ceva, de oare se jena să aducă vorba-: Liza rămăsese însărcinată şi Lamâcev nu se temea numai de faptul că ea: va naşte în oraş, dar că în genere nu se va mai întoarce pe Don. Ori, Terentie Savici dorea cu patimă, şi mai ales acum dlupă ce se vindecase, ca nepotul său să crească pe pământul, pe ogorul pe care el, Terentie Lamâcev, îl cucerise. Inohipuindu-şi-l pe nepoţel alergând în urma plugului mânai de taică-său, Vasile Gaivoron, închipuindu-şi gaiţele croncănind şi siburând din calea copilaşului vioi, simţea: în gură un gust sărat.

Lamâcev umbla prin cameră fumând şi netezindu-şi părul cârlionţat şi încărunţit la tâmple. Vorbea despre nemţi — acum sleiţi ca

forţă armată — şi despre- cazacii albi care deasemeni nu mai puteau rezista mult timp.

— Curând te vei putea întoarce şi 'tu acasă, Alexandru lacovlevici.

— Va trébui, — spuse Parhomenoo.

— Toţi ne vom întoarce, — adăugă Laimâoev râzând. — Pe tine nu te chiamă pământul ?

— Pe mine m'a atra6 cândva uzina şi l-am rămas credincios.

Lamâcev se aşeză pe pat, picior peste picior, rezemându-şi capul creţ de perete.

— Uzina înlănţue pe- om aşa cum prăjinile ţin fânul în claie. Dar iată', i-arm urmărit pe oamenii de aici, din Ţariţân, şi pe ucrainienii noştri, şi trebue să spun. : o să aveţi, mult de furcă, tare mult, cu ţăranul din Ucraina.

Pe Parhomenco îl cam nemulţumi această comparaţie.

— Nu te încrunta, Alexandru lacovlevici. Adevărul'nu stă ascuns în mătase, ci sade în pânză groasă. Este adevărat că hatmanul l-a împins pe ţăran în spre noi, l-a jeluit de pâine, nu l-a lăsat să-şi ia pământul delà moşier. Iar dacă însămânţa careva pământul cu delà sine putere, îi spunea : „dă-i jumătate moşierului, şi la anul să faci bine să însămânţezi numai pământul tău sau pe cel arendat !" D'aia s'au şi mâniat ţăranii.

— Uneori te poţi înţelege mai lesne cu omul mânios.

— E adevărat că îl poţi înţelege mai lesne. Ţăranul e supărat, hatmanul l-a mâniat şi, lată, eu unul nu ştiu până unde vor merge unii dintre ţărani. Văd că pe-aici i-au mai deschis capul ţăranului rus şi i-au arătat la comitetele sărăcimii că, dacă e foamete, se cade ca tot poporul s'o suporte deopotrivă. Nu, ţăranul ucrainian n'a ajuns (încă să înţeleagă totul. După părerea mea, el se găseşte acum[1] abia pe la jumătatea alfabetului.

PanhomencO îl privi cu atenţie.

— Terentie Savici, ar trebui să stai de vorbă cu Stalin.

■— Am stat de vorbă cu el de trei ori.

— Şi?

— Mare om ! Ne înţelege. În timp ce tu faci un pas, el tace zece, şi totuşi sufletul lui e totdeauna lângă tine. Aş garanta pentru el în tot ceea ce face.

Se uitară unul în ochii celuilalt şi, dându-şi seama că le venise acelaşi gând bun, zâmlbiră la fel de mulţumiţi. Lamâcev îşi răsuci o nouă ţi'gară şi, gândtadu-se probabil la cazaci, spuse:

— Ceea ce-mi mai place la Stalin, e că se pricepe la cai.

— Cum, aşa?

— Iacă aşa; nu l-am văzut niciodată călare, dar dacă mi-ai cere să-ţi împărtăşesc ceea ce gândesc despre Stalin, aş" începe astfel : „Mi-aiduc' aminte culm se apropia de mine călare pe un cal frumos ca de aur. Şi calul aces'ta şi-l crescuse singur...” Ţii, minte oum[1] am pus la cale incursiunea în spatele lui Mamontov? Am aflat mai târziu că el se gândise la asta încă înaintea mea, dar pe atunci lipsea cavaleria. Acuta îmi spui că Divizia de Oţel şi grupul din Salsc i-au atacat din spate pe oamenii hatmanului. Planul ăsta e al lui ?

— Tot al lui.

— Şi grupul din Gromâslov care a pornit pe caii mei, tot după planurile lui a pornit. El înţelege că pe cazac nu-l poţi ajunge în stepă cu măiculiţa-inifanteria. Şi de unde a răsărit divizia a patra de cavalerie a lui Budionnâi ? Ţine minte ce spun eu : Stalin o să-şi ajungă ţelurile ou cavaleria.

Bătând tactul cu' degetele pe perete şi privind în tavan, reluă :

— Şi giner-miu Vasia, al naibii, s'a dus tot la Budionnâi. U încânta gândul să comande un escadron.

— Viteaz ibălat!

— O să-l ducă prea departe vântul ăsta turbat. Şi pe deasupra e şi, gelos, uif!... Şi impulsiv... Nevastă-sa e însărcinată şi el îi cere mereu să meargă la spitalul ambulant. Eu îi zic : „Măi caraghiosule-! Cine mută din loc un măr înmugurit?” Dar e! îmi spune: „Lasă, taică, oricum copilul nostru va fi un cazac edravăn şi viteaz...” Şi râde. Uite în ce borş m'am băgat.

Oftă.

— Şi iacă, atunci a,m găsit caii ăia nemţeşti la Beohetovca şi mi-am luat o belea, pe oap...

Se uită la, Parhomenco şi faţa i se lumină deodată.

— Caii ăia graşi cară tunurile. Ordin ca inamicul să lie lăsat să înainteze până intră în bătaia mitralierelor. Iar toate mitralierele stau aşezate .pe cărucioare trase dle caii mei, Taca- taca, taca-taca... Şi atunci dă năvală şi cavaleria lui B.uidlonnâi. Asta este atât de înfocat, încât până şi mitraliorii şi tunarii îşi părăsesc bateriile şi, cu săhiile în mânia, se aruncă în atacul decisiv.

Şi,* clătinând din' cap, continuă :

— Ehei, mare şi frumos lucru şi calul! Când călăreşti pe un cal bun, simţi că-ţi ibat două inimi în piept.

În timpul Iernii, Parhomenco şi ceilalţi ucfaini'eni se întoarseră acasă.

Lamâoev refuzase să plece în, Ucraina. El se mulţumi să ia adresa

lui Parhomenco, făgădulndu-i că o să-i scrie regulat. Şi într'adevăr, îi scria destul de des. Toate scrisorile lui începeau, după obiceiul ţărănesc, cu complimente la adresa prietenului său. Despre dânsul scria foarte pe scurt: „...Şi[1] mă iscălesc biné şi sănătos, comandant decorat .Terentie Lamâcev”. Printre rânduri se întrevedea însă că e ceva care îl nemulţumeşte. Lucra acum la serviciul de aprovizionare al diviziei lui BudiOnnâl, serviciu care pare-se că-i plăcea : de exemplu, el înştiinţa plin de entuziasm că până şi convoaiele, acest flagel al armatei, reuşise să le pună în funcţie, folosindu-le nu numai la alprovlzioare, dar şi ca infirmerii ambulante şi ca bază pentru transportul rezervelor de oameni.

La Harcov, Parhomenco avea mai multe funcţiuni deodată. Şi nu că le-ar fi căutat el, dar pentrucă era o mare lipsă de oameni. îndeplinea în acelaşi timp misiunea[1] de comisar militar al guberniei Harcov, de delegat extraordinar pentru aprovizionarea Armatei Roşii a districtului' militar Harcov şi de ajutor de comisar militar regional. De aceea, îi venea foarte greu să găsească timpul necesar pentru a-i răspunde lui Lamâcev, aşa încât nu-l putu scrie decât o singură dată. Gândindu-se că Lamâcev trebue să ţină la cai cu aceeaşi pasiune de mai înainte, el îi povesti cum trebuise odată să apere hipodromul .din Har- coiv. În hipodromul acesta se adăposteau 250 cai de rasă. Auzind de el,-banditii lui Malino, aflaţi prin sate, năvăliseră la Harcov în straie ţărăneşti. Ei trăseseră la nişte cUnosevţi care locuiau Sin vecinătatea hipodromului, ca şi cum ar fi venit să petreacă. Garda hipodromului, nişte soldaţi din cavaleria roşie, ţinuse o adunare secretă şi hotărî se să fugă, cu caii. Ziceau ei că banda lui Mahno oricum îi, va fura, şi, decât să încapă pe mâini străine, mai bine să rămână la ai lor... Unul din ostaşii roşii, care îl ştia din Lugansc pe Panhomenco şi mai ţinea minte şi întâmplarea cu trenul blindat al anarhiştilor, dădu fuga la’ dânsul şi-i raportă: „Tovarăşe Parhomenoo, mai ju- c aţi-le anarhiştilor o festă !” Şi-i povesti despre şedinţa, secretă a gărzii. Parhom'enco alergă la-hipodrom; îşi aruncă zeghea pe masa din colţul roşu şi se adresă gărzii.:

— Sunt a'tât de aglomerat, că lucrez deodată în patru birouri. Şi totuşi, până voi, scăpa caii de banditii lui Mahno o să lucrez şi într’al cincilea birou, aici, la colţul vostru roşu. Sunt comunişti printre voi ?

Comunişti nu erau. Dar spre dimineaţă, după ce toate casele din preajmă fură curăţate de bandiţii lui Mahno, se primiră în Partid cincisprezece înscrieri, iar la amiază garda gonea din oraş pe cei din Urmă oameni din banlda lui Mahno.

La scrisoarea lui Parhomenco, Lamâcev răspunse printr'o telegramă neaşteptată: „Sosesc. Rog să fiu numit comandant al

hipodromului. ’Comandant decorat, Lamâcev”.

17

Datorită demersurilor Verei Nicolaevna şi relaţiilor pe care le avea, Straub reuşi să se multe la Chiev. La început lucrul acesta îl bucură, dar curând văzu că de chestiunea cu care se ocupau înainte atât de sârguitor, se ocupă acum[1] alţii, care după părerea lui sunt mult mai puţin experţi în materie. Iar pasiunea lui pen'tru anarhism era luată în derâdere. Şi situaţia aceasta nu mai putea fi îmbunătăţită, oricâte legături ar fi avut printre oamenii hatmanului şi oricâte stăruinţe ar fi depus Vera Nicolaevna. De trăit, trăiau pe picior mare: cu cât îi mergea mai, rău cu[1] spionajul, cu atât mai' mult îi reuşeau afacerile de speculă. Aşa, amintindu'-şi uneori de visurile din tinereţe, ar fi dorit mai degrabă să nu-i izbutească, pentru a se ocupa mai cu succes de alte treburi. închiriaseră o.locuinţă nu prea mare, dar splendid mobilată şi confortabilă, la etajul al doilea, pe strada care coboară de la catedrala Sf. Sofia spre Creşciatic.

îndată după fuga hatmanului Scoropadschi, afacerile de speculă începură să dea îndărăt, dar cele de spionaj luară ia- răşi avânt. În faiţa acestei realităţi, Strau'b se convinse că o perseverenţă dublă e de preferat uneia simple. Ca şi înainte, Strauib studia, practic şi teoretic, literatura anarhistă. Pentru teorie răsfoia cărţi, iar pentru practică se ducea să discute cu Mahno, cu Grigorieiv şi cu alţi’ şefi anarhişti. Scrise chiar şi o broşură în care-şi expuse ideile cu privire la foloasele anarhismului’ pe care o tipări într’un sat înzestrat cu o 'tipografie anarhistă. Apoi, cu un chida't sentiment de bucurie răutăcioasă şi de triumf, o expedie şefilor săi din străinătate. Nu primi, însă niciun răspuns.

Sub guvernul lui Petliura, Strauib luase cuvântul la întruniri, vorbind în calitate de „anarhist care împărtăşeşte programul lui Mahno”. Tovarăşii săi din mişcarea anarhistă îi aprobau opiniile. Însă cu cât izbutea mai bine, ohilar şi fără s.prijin din afară, să acţioneze cum voia el, trimiţând în străinătate rapoarte amănunţite şi foarte folositoare despre ceea ce se întâmplă la Chiev şi în Rusia Sovietică, şi chiar să recruteze noi agenţi, — cu atât îi mergeau mai prost afacerile personale. Vera Nicolaevna îşi schimbase categoric atitudinea faţă de el. Uneori i se părea chiar straniu că femeia nu-l părăsea. Atât de indiferentă şi tăioasă îi devenise privirea, atât de împietrită — faţaţ şţ. atât de rare, în viaţa lor comună, atenţiile ei faţă de dânsul, atenţii care altădată îi păreau atât de obişnuite.

Straub era deprins cu preciziunea. Ajunsese la convingerea că profesiunea de spion nu-i mai place. Socotea că e mult mai bine să procedeze aşa cum au procedat nenumăraţi, generali ruşi, pe care-i cunoştea. Aşa cdm se mută o batistă din- tr'un buzunar în altul, — se mutaseră şi ei din buzunarul Germaniei în cel al Franţei. Dar, din cauza înclinării spre preci- ziune şi a fermităţii caracterului său, el nu[1] şe putea opri pentru mult timp la astfel de gânduri. Deocamdată, alesese o ţară şi numai ei alvea să-i slujească. Şi de vreme ce Vera Nicolaevna îl alesese pe el, deasemeni doar pe el trebuia să-l servească. Atunci ce înseamnă această privire enigmatică, sfredelitoare, cu care ea îl scotoceşte până în adânc, chiar şi când îi mângâie părul negru, destul de rărit pe creştetul capului ?

La 4 Februarie 1919, se întoarcea delà o întrunire secretă a biroului anarhist din Ohiev. Traversă piaţa pe lângă monu- meniul lui Hmelniţchi. Dimineaţa fusese desgheţ, dar seara suiflase un vânt rece; monumentul, ca şi copacii, se acoperise cu o perdea de brumă uşoară ca de muselină. Când Strâmb păşea peste rigole, la marginile lor se desprindeau, din pricina mişcării aerului, ţurţuri sulbţiri care cădeau plescăind în apă; apa îi prindea şi îi purta, încet, mai departe.

De o bucată de vreme îl durea tot mai des capulí şi-i oboseau repede picioarele. În ziua aceea se simţea deosebit de prost. Indispoziţia lui devenise şi mai puternică. Armiata Roşie era pe punctul de a intra în Ghiev, iar lângă Da miţa, puşcaşii din Seci al lui Petliura, haidamacii şi cazacii din Zaporoţjie suferiseră o înfrângere totală. Faptul că> trupele aliaţilor debarcaseră pe malul Mării Negrei, ocupând Ghersonu! şi Nicolaevul, sau că în ziua precedentă trupele anglo-japoneze ocupaseră Vladivostocul, nu-l consolă în niciun fel. Cine ştie când avea să poată stabili legătura cu) el! În schimb, în oraş se spunea că Grigoriev, anarhist şi hatman-seif al regiunii Zaporojie, lucru confirmat şi de Petliura, a trecut de par'tea Sovietelor. Ce-i de făcut acum ?

Pe terasă, lângă uşă, stătea Vera Nicolaevna. Purta o şu'bă albastră cu guler de blană de vulpe şi o pălărie sinilie. Faţa îi era însufleţită şi atât de enervant de vioaie, încât lui Straub i se” făcu deodată tare frig şi-şi ridică .gulerul din blană de miel al paltonului. De pe acoperiş, zăpada devenită cenuşie cădea în picături mari şi, rare, enervându-l şi mai mult.

— Petliura a fugit la Vinniţa ! — îl anunţă Vera Nicolaevna.

— Ce motiv de bucurie vezi în asta? — întrebă St'raub.

— Dar noi vom putea să ne alăturăm[1] Armatei Roşii ucrainiene!

— Care noi ?

— Hatmanul regiunilor Zaparojie şi Alexandria!

Ea începu să râdă, faţa îi deveni cu totul trandafirie şi lui S'traub i se strânse inima. întrebă, privind picăturile care cădeau :

— Grigoriev ?

... — Da. El spune, şi eu suint de aceeaşi părere, că noi ca "şi Armata Roşie urîm 'pe aventurierul Petliura şi suntem de acord să luptăm împotriva intervenţioniştilor, dacă Sovietele vor lăsa intacte organizaţia noastră, armamentul şi echipamentul, funicţiile pe care le deţinem... .

Strâmb Oftă şi trelcu[1] pe terasă. Zâmbind veselă, Vera Nicolaevna se dădu laoparte, făcâmdu-i loc. Apoi schiţă gestul de a coborî scara terasei:

— Pleci, Vera ?

— Da, trebue să fac provizii de dulciuri. Mă tem că mâine nu se vor mai găsi de loc în tot oraşul.

— Cu alte cuvinte, rămânem ?

— Am motive să cred că propunerea lui Grigorieiv va fi primită.. Presupun... De altfel, dacă nu'-ţi convine, poţi pleca. Eu rămân.

îşi ridică puţin fusta, şi aşa destul de scurtă, sărind de pe a doua treaptă. Ca de obicei, purta ghete înalte de antilopă, încheiate în nenumăraţi nasturi. Până la al treilea nasture de jos, ghetele erau afundate în zăpadă. Cu un sentiment de adâncă duşmănie, Straub gândi că nici el n'a.re poftă să plece[1] şi mai ales singur.

— Am uitat să-ţi spun... — rosti ea întorcâmdu-se, — avem musafiri!

— Pe cine ?

— Pe tatăl tău. De ce a venit din Germania ?.

— Are afacerii pe-aicl.

Se văzuse cu tatăll său de câteva ori în ultima vreme şi deşi întâlnirile lor fuseseră totdeauna reci, îi era totuşi plăcut să dea ochii cu el. Tatăl nu avea cunoştinţă de ocupaţiile fiului, dar bani îi cerea de fiecare dată. Bineînţeles că nu avea neapărată nevoie de bani. Socotea, însă, că un fiu trebue să-şi ajute tatăl. Ultima oară, ca să pună capăt oricărei discuţii cu privire la bani şi pentruca tatăl să-l considere un om nedemn de ceva mai deosebit, Straub îi oferise broşura ini despre anarhism. Iată de oe era foarte curios să afle cauza sosirii bătrânului.

„Probabil după târguieli, se gândea el alene, scoţându-şi galoşii şi netezindu-şi haina cu mişcări, încete. O fi presupunând că su'nt samsar şi vrea să cumpere mai ieftin prin mijlocirea mea".

Bătrânul stropea cu un pahar florile de pe fereastră. Vă- zându-şi fiul, puse repede paharul pe masă, îşi şterse mâinile cu un prosop şi se îndreptă repede şi cu paşi mărunţi în întâmpinarea lui. Cihipul îi era nespus de radios, cum încă niciodată nu' i-l mai văzuse Emst. îmbătrânise mult,, dar în cliipa aceea alfişa' un aer eivildent de prospeţime. Obrajii de curând bărbieriţi' păstrau o plăcută lucire argintie. Mirosea a colonie.

— Ai o nevastă foarte frumoasă, — aprecie el scuturându-i mâinile şi uitându-se la gura lui deparcă i-arfi examinat dinţii... — Foarte frumoasă! Felicitările mele!

— Nu suhteim căsătoriţi, — replică Straulb, neînţelegând de ce se bucură atât.

— Nu-i nilmic! Anarhia e mama ordinii, — rosti el deodată cu o seriozitate neaşteptată. — Nu sunteţi căsătoriţi acum, dar mai târziu o .să vă căsătoriţi şi'atunci legătura va deveni şi mai trainică.

II trase pe Emst la fereastră şi, apropiindu-şi faţa de a lui, întrebă:

!

— Vasăzică, eşti anarhist ?

— Anarhist, — răspunse posomorit Strauh.

Bătrânul îi scutură braţul.

— Minunat!

— Ce-i minunat?

— Minunat cuvânt. E limpede pentru oricine că de un moşier n’are nimeni nevoie.

înflăcărarea tatălui său începu să-l intereseze pe Straub.

— Dar de cine e nevoie?

Bătrânul se lovi cu pumnul în piept şi Faţa i se împurpuxă atât de tare, încât mustăţile-l şi sprâncenele cărunte se distingeau deosebit de viu.

— De cine e nevoile ? De proprietari e nevoie. Iar proprietarilor le trebue pământ.

— Şi moşierul e proprietar.

— Din moşieri nu poţi să alcătueşti o armată. Şi toţi înţeleg că numai o armată e în stare să’apere proprietatea! Nimeni nu mai vrea să fie moşier!... Vreau[1] să spun că *acum* nu mai vrea nimeni, — se corectă eil. — Dar fiecare vrea să aibă un ogor al său! Al său! Pentru totdeauna. Proprietatea lui în vecii vecilor!

Cuvântul „proprietatea” îl pronunţa ţuguind buzele şi dând parcă drumul din gură unei bile aurii şi sonore. Părea că bila se rostogoleşte în continuare, fără oprire, cu un sunet atât de

atrăgător şi plăcut, că lui Ernst îi lăsă gura apă. Se duse până la uşa sufrageriei şi strigă spre celălalt capăt al coridorului :

— Ce avem azi la masă?

Bătrânul, însă, izbuteni.:

— Lasă masa! Aicum trebue să lămurim chestiunea cea mai importantă.

— Care anume ?

— Chestiunea cea mai importantă e anarhismul. Sovietele doar n'au să-mi dea pământ[1], ca proprietate!

— Cre'd că n'or să-ţi dea nici ca proprietate şi nici măcar cu drept de folosinţă.

— Dar după război aş vrea să mă odihnesc.

— Că mult ai mai luptat... — îl ironiză Stranb zâmbind. — Am face mai bine să stăm la-masă, tăticule. Şura, pune masa.

Servitoarea, o femeie grasă, cu pieptul proeminent, cu ochii negri, veseli, punea farfuriile şi aşeza fără sgomot cuţitele, uitând,u-se din când în când la stăpânul ei, pare-se deosebit de afectuos. Straulb îl asculta pe bătrân, privind în acelaşi .timp umerii uriaşi ai servitoarei. Era convins că du'pă război şi ea avea de gând să se odihnească, să nască şi să alăpteze cel puţin cinci copii deodată. Femeia asculta cu atenţie discuţiile despre pământ. Straub îşi amintea cum într'o noapte, când Vera Nicolaevna se afla la o prietenă, el se întorsese singur acasă. Şura îi deschisese uşa. El încercase-să se apropie de dânsa, dar servitoarea îl refuzase : ,,Du-te, că e târziu. Acuşica are să-ţi vie nevasta". Dar ciudat, fapta aceasta nu avusese nicio însemnătate pentru el. Nu schimbase nimic din relaţiile sale cu Vera.

Şe întoarse către bătrân şi-l întrebă :

. — Şi celor săraci le trebue pământ ?

— Desigur.

— Cu drept de proprietate?

— Ar fi preferabil. -

— Dar dacă bolşevicii le fălgălduesc pământ, nu cu drept de proprietate, ci cu drept de folosinţă, şi le făgăduesc chiar mult pământ, la c'are or sămai adauge apoi pământul confiscat şi delà moşieri, nu crezi oare că e foarte puţin probabil că ţăranii vor 'mai lupta alături de anarhişti pentru un drept de proprietate destul de îndoielnic?

— Nu vor lupta.

— Şi atunci ?

Tatăl spuse răspicat:

— De aceea treibue creată în minţile oamenilor o confuzie înlre Puterea Sovietică şi anarhism 1 Aşa ca nici dracul să n'o mai descurce. Şi la urtma urmei, anarhia e mama ordinii, şi basta ; fiecare să-şi aiibă ¡bucăţica: lui!

Bătrânul arătă spre servitoare: -

— Şi as'ta-i frumoasă ! În general, tot traiul ţi l-ai aranjat frumos.

— Nu pot să mă laud cu tot traiul.

— De ce?

Ernst preferă să tacă. Dealbia du'pă o clipă vorbi revenind la aceeaşi problemă.

— Aşa dar, tu însuţi ai devenit anarhist ?

— Exact ! — exclamă bătrânul eu[1] toată gura, lăsând să se vadă pe alocuri rădăcini de dinţi înegriţi.

— Mă mir.

— De ce te miri? îmi trebue pământ, şi pământ ¡pentru totdeauna, cu drept de proprietate. De aceea pe mine nu mă miră deloc faptul că în primăvara anului trecut Mahno avea douăzeci de oameni, în Septembrie patru- sute, iar acum, mi se pare, vreo patruzeci de mii!

— Ei .şi ?

— Ei şi 1 Dar tu nu te gândeşti că până'n şase luni o să aibă o jumătate de milion?

— N'are să strângă o jumătate de milion.

— Dacă i-o dospi cu aluat sovietic, o s'ajunigă şi la un milion, pe cuvântul meu... — declară bătrânul. — Puterea sovietică e drojdie" bună, dospeşte de minune... — şi izbucni pe neaşteptate într'un râs neliniştit.

18

Uşa delà intrare se deschise cu agomot. În coridor se auziră voci: una aprinsă şi totodată alarmată, a Verei, şi alta tot aprinsă, diar sigură, a unui bărbat. ¡Deşi al doilea glas îi era cunoscut, Straub nu-şi putu. aiminti din ¡primul moment al cui putea.ifi. Se rildică delà masă.

.Dar nici n'apucă ibi,ne să ocolească masa, că Vera şi apăru în pervazul uşii, mişcând ciucurii draperiilor. Ini mână ţinea un tort mare aşezat într'o cutie verde. Tortul reprezenta ceva nedefinit, primăvăratic, [împodobit deasupra cu un .trandafir de zahăr, mare şi roşu.

— Superîb ! — exclamă bătrânul, bătând din palme.

În general, în gesturile tatălui se simţeai o nelinişte şi o foarte mare agitaţie, ca şi cum ar fi mizat pe o sumă mare, fără a fi prea sigur că va putea să câştige.

Straub zâmbi ironic şi-l întrebă:

— Duimneata joci cărţi, tată?

— Niciodată !

— O, eu ador cărţile, — se auzi o voce sigură din spatele Verei, voce pe care de astă dată Straub o recunoscu.. — Ehei, când! joci cărţi în clipele de aşteptare, dacă mai tragi şi câte un păhăruţ pe gât, nu[1] ştiu, zău, dacă poa'te exista ceva mai divin.

Vera Nicolaevna aşeză tortul pe bufet. În uşă stătea Bâcov. Purta o tunică cenuşie şi lungă ce-i ajungea aproape până la genunchi, strânsă pe mijloc cu un .cordon, subţire. Pe nas, în locul *pince-nez*-ului obişnuit, avea o pereche de ochelari de aur. Faţa lui era rumenă : mai ales nările şi şi urechile ,îi erau roşii, ¡încât Straub se gândi: „Iar trCbue să fie ger afară”. Apoi i se ifăcu tare silă să privească capul rotund al lui Bâcov. Îi strânse mâna cu un gest moale şi zise:

— Ia loc.

Bâcov se aşeză pe scaun, examinând încăperea aşa cum o făcea .deobicei: gospodăreşte, cu interes, de parcă s’ar fi întrebat unde va sta la masă şi unde va dormi. Găsindu-şi loc .pe divan, se duse într’acolo şi tot atât ide atent îl exatnină pe Straub-tatăl!, după care îşi trecu privirile asupra fiului şi întrebă :

— Ţi-e tată ? — Apoi ridică un deget şi zise cu glas aspru : — Duînnea'ta, taică., n’ai vrea să te duci’ după. nişte covrigi ?

Bătrânul Straub se făcu vânăt de indignare. Bâcov, arătând .cu capul spre bătrân, se adresă lui Straub-lfiul:

— Ai luat un părinte foarte sever. Cred că te bătea .grozav cânid erai mic. Şi, cu un aer l,a ifel de nepăsător, dar aspru, rosti: — Zău, du-te. E şi în interesul matale. Se prea poate ca mâine să fiui numit comandant al oraşului şi atunci cum ai ■să capeţi permis de liberă 'trecere?...

La aceste cuvinte Straub-tatăl se răsuci pe călcâie, se îmbrăcă repede şi, silindu-se să nu trântească uşa, ieşi.

Bâcov lîşi’ morfoli puţin buzele şi-şi şterse ochelarii. După ce şi-i aşeză pe nas, se adresă Verei Nioolaevna :

’ — Iar tu, Verocioa, spune-i servitoarei să plece pe undeva. Schopenhauer spune că femeia cu pieptul mare are şi limba lungă.

iCând se auzi lîmdhizându-se uşa de la bucătărie-, Bâcov se întoarse batjocoritor către Straub, şi, cu buzele uşor strâmbate, ros'ti:

— Nu te supăra pe mine, domnule Straub. Relaţiile noastre sunt, culm se spune în scrisori, pur oficiale. Dacă se'ntâmplă să-mi iau câteodată. rolul de îndrumător faţă ide dumneata, te rog s.ă mă crezi c'o ifac numai şi numai în interes de serviciu.

Apoi, bătându-şi călcâiele unul de altul şi uitându-se în pământ, dar în acelaşi timp trăgând cu urechea spre bucătărie, unde Vera muta nişte farfurii dintr'un loc într'.aliM, continuă :

— Rusia Sovietică n'are cărbuni acum decât .în regiunea din jurul Moscovei, şi nici acolo nu are mai mult de vreo zece milioane de puduri. Ei scriu că anul trecut au scos douăzeci de milioane. Să nu-i crezi. Sunt pur şi simplu minciuni. Petrolul lipseşte cui desăvârşire, aşa că nu[1] oiai e nevoie să strice •cerneală pe minciuni în privinţa asta. N'au scos în Decembrie decât şase lia sută din metalul'care trebuia scos, şi asta cum? Adunând toate resturile de prin depozite...

— Ştiu toate astea, — îl întrerupse Straub. — Nu-i nevoie să le mal repeţi. Sp.une-mi mal bine culm d'e-ai nimerit aici? Şi pentru ce?

Vera intră şi se opri în prag. Chipul el exprima o uşoară vinovăţie. După agitaţia de mai înainte care se potolise, numai ochii îi jucau în cap la fel de vioi. Un ¡fior îi scutură umerii. De aceea îşi aruncă pe umeri un şal moale şi rămase aşa, înfăşurată în şal şi sprijinindu-şi mâna de tapetul albastru, al peretelui, ca şi cum mâna îi ardea. Bâcov îi aruncă în treacăt o privire, dădu din cap şi continuă :

— Cum de-am nimerit aici, mă întrebi? Nu face să ţi oo- vestesc astfel de fleacuri. Dar cauza sosirii mele aici — da, asta e deacum ceva (foarte serios. Am venit aici pentru... — şi oprindu-şi privirea asupra Verei începu să numere pe degete; diegetele-i erau scurte şi 'groase şi Straub se surprinse ruşinat gândindu-se că poate Vera ie-a sărutat cândva... — În primul rând am venit pemtrucă doream să te ajut pe dumneata... Şi într'o măsură oarecare, pe Verocica... Nu te supăra că o nu- ' mese după vechiul obicei...

— Nu mă supăr, de unde ai mai scos-o şi pe asta? — răspunse eu grosolănie Strauib. — Da,r dumneata ai făgăduit că vom sta jie vorbă în mod oficial. Afară de asta, scuză-mă, dar eu nu mai cred demult în bunele sentimente de familie ale ofiţerimii ruse.-

Straub îşi dădea seama că discuţia lua o întorsătură aproape isterică. Părea că devenise chiar penibilă şi brutală. Dar nu se putu stăpâni şi strigă cu o voce stridentă, falsă':

— Nu cred nici în sentimentele dumitale patriotice. Şi'n general nu am niclo încredere în dumneata !

Fără să-şi ridice ochii, Bâcov îşi scoase din nou ochelarii şi îi şterse:

— Da, cred eă am terminat cu psihologia şi am 'trecut la psihoterapie. Aşa dar dumneata ştii ce se petrece iîn Rusia Sovietică ?

— Ştiu foarte bine.

— Chiar ifoarte bine? Ştii prin urmare... că la cei de al şaselea congres .al Sovietelor s'a hotărît să se renunţe la comitetele de ţărani săraci, ceea ce înseamnă că bolşevicii înclină să cadă la învoială cu ţăranul mijlocaş sau, mai bine zis, că- ţăranul mijlocaş a găsit că e mai ¡folositor pentru el să susţină Puterea Sovietică ?

— Da.

— Minunat! — Bâcov se întoarse către Vera Nicolaevna. — Verocica nu ne poţi iface un ceai în timp ce noi o să desbaten câteva probleme teoretice ?

Vera Nicolaevna dădu să iasă, dar Straub o opri.

— Ceaiul îl serveşte servitoarea. Vera Nicolaevna e soţia mea şi nu ohelneriţă într'un birt.

Bâcov îl privi drept în ochi cu o privire care nu spunea nimic bun. Privirea aceasta îl şi întărâta pe Straub, dar în acelaşi timp îl şi bucura. El îşi dădea seama că Bâcov are nevoie de e! şi de aceea va suporta orice.

— Ciudaţi mai surit şi spionii din ziua de azi! — rosti tărăgănat Bâcov.

— Da, acum spionajul capătă în mod vizibil iforme noi... — răspunse Straub cu un ton tot atâ't de provocător.

— Ce iei de forme noi ?

— Spionajul din trecut se ocupa cu furtul de informaţii militare. Acum el se ocupă. în acelaşi timp şi cu organizarea die comploturi, în sensul cel mai larg al cuvântului.

— Fii mai lămurit.

— Organizarea comploturilor înseamnă organizarea şi sprijinirea unor anumite partide politice care ne convin.

— Inclusiv anarhiştii ?

— Inclusiv.

Bâcov scoase fără grabă din buzunar o sticluţă minusculă de carton ipresat şi o deschise încet. înăuntru avea nişte tablete. Straub se întoarse cu spatele.

— Scuză-mă, — zise Bâcov râzând uşor,— nu e cocaină. Pur şi simplu îmi place uneori să sug bomboane de mentă.

El puse pe vârful limbii lui late o bomboană, părând că se lasă pradă acestei plăceri.

— 'Mi se pare că ajută şi contra răguşelii, — continuă Bâcov. — Doar am trecut peste iNipru. Umezeală, copci şi, peste toate altele,

vântul biciuia de-ţi sgâlţâia tot trupul... Brrr 1 Ce .porcărie!..'. Una din nenorocirile revoluţiei e că la fiecare pas te pune Ifaţă'n ifaţă cu vitregia naturii, cu primitivitatea, cu foamea, cu frigul, cu vântul...

Vera se apropie de masă. Luă o tabletă şi o puse în gUră.

— Adevărat, mentă ! — exclamă ea făcând ochii mari. — Mare minune!

Terminând să sugă (bomboana, Bâcov îşi şterse buzele cu batistă.

— Dar unde ne-am oprit oare, drăguţule? Aha, la anarhism. În treacăt fie zis, ştii cum semnează Grigoriev ? „Comandantul brigăzii I-a din divizia sovietică de dincolo de Nipru, hatmanul partizanilor din regiunea Chersonului şi a Tauridei” — şi râse, priivindu-l ţintă pe Straub.

— Cred că n'ai venit aici numai ca să faci aluzii.

— O, de sigur că nu. Am venit aici îritr'o chestiune pentru care nici riar fi trebuit să mă deplasez.

— Şi anume?

— Am venit.să-ţi propun să intri în legătură cu anarhiştii. În primul rând cu Grigoriev şi apoi cu Mahno. Dar .după câte am dedus din spusele Verocicăi, se pare că ai, primit instrucţiuni înaintea mea.

— Într'adevăr, le-am primit cu mult înainte, — preciză Straub şi adăugă, m'ai mult pentru Vera Nicolaevna, — cu mult înainte le-am primit, dar n'am vrut să le dau în vileaig faţă de Vera Nicolaevna. Care sunt .deci propunerile dumitale?

Bâcov stătu un moment pentru a-şi orândui în gând ideile, apoi începu să vorbească repede ca să arate că şi el ştie multe.

— Aproximativ peste o lună se va deschide primul congres al Internaţionalei Comuniste. Nu 'trebue să-ţi explic că Internaţionala Comunistă e statul major al revoluţiei mondiale, vântul care trebue să unească toate forţele răzleţe într'un singur mare incendiu. „Şi spre nenorocirea întregii ¡burghezii, vom aţâţa incendiul mondial", spun ei. Şi-l vor aţâţa, fii sigur. Lenin ăsta să ştii că are plămânii destul de puternici. Şi iarăşi cred că nu e nevoie să-ţi explic de ce misiunea noastră e, ca să zic aşa, să devenim bacilii care provoacă pneumonia, în aşa fel[1] ca plămânii să-şi .piardă tăria. Asta, în primul rând. În al doilea rând, 'trebue să-ţi spun că deşi fiecare lucrează pentru patria lui, totuşi interesele ţărilor noastre sunt deopotrivă aceleaşi.

— Nu întotdeauna.

— Foarte adesea. .Dumneata, de exemplu, nu eşti rus ?

— Sigur că nu.

— Eu sunt. Dar cu toate că sunt rus, lucrez pentru străinătate. De ce ?

— Plătesc bine.

— Da' sfârşeşte odată cu glumele dumitale. Ei, hai să zicem că plătesc bine. DâT dumneata cu ce eşti plătit în vremurile astea de inflaţie? ,

— Un spion bun e plătit întotdeauna cu aur.

— Crezi? — întrebă Bâcov, [făcând odhii mici.

Straub îi descoperi invidia din priviri şi asta îl bucură.

— N'ar ,fi mai nimeri't să trecem de la noţiuni convenţionale la subiectul nostru ? ’

— Păi doar la subiect te chem şi eu. Şi aşa, cum spuneam, eu sunt rus, dar lucrez pentru străini...

— Mai bine ai vorbi de problemele care ne interesează mai de aproape. Se organizează Internaţionala a III-a. S’a format şi statul major. Crezi cumva că încep vreo ofensivă?

— Ofensiva a şi (început: soviete în Germania, greve... Numai că ¡forţele în ofensivă sunt deseori lipsite de arme, iar alteori nu au destui comandanţi. Comandanţii pot fi instruiţi, arme se pot procura. Asta, bineînţeles, dacă mişcarea evoluează în mod normal. Ei, dar dacă noi socotim de cuviinţă să privim într’altfel această mişcare ? Atunci e mai convenabil să trimitem trupe în ajutorul! Apusului. Sau, în orice caz, să convingem Apusul că (împotriva lui pornesc trupe.

— Trupe? — întrebă Straub nedumerit.

— Şi de ce nu ? Eu nu mă mai îndoesc că la voi revoluţia va începe să se prefacă pe alocuri în relvoluţie sovietică...

Se ridică de pe divan şi, vădit emoţionat el însuşi, făcu câţiva paşi prin cameră. Straub îi observa mişcările. Ceea ce-i spusese Bâcov, nu-i trecuse niciodată prin minte şi din această cauză simţi respect pentru Bâcov şi chiar ceva ¡foarte apropiat cu simpatia. Ascultă cu plăcere vocea lui Bâcov.

— Spre Apus ! ¡Chiar dacă Apusul va ataca Ucraina, tot trebue să ţipăm că noi, Rusia Sovietică, pornim contra Apusului. Acum înţelegi limpede planul nostru?

— Cu alte cuvinte .din nou neacceptarea Brestului, dar în alte împrejurări.

— Fad aluzie la Troţchi ?

— Dă.

— Dar nici eu nu pretind că e ideia mea.

— Cu alte cuvinte? — întrebă Straub înăibuşindu-se. Dacă Lenin nu ne va împiedeca, noi... — Şi deodată exclamă : — De ce nu-l înlăturaţi pe Lenin ?

— încearcă de-l înlătură dumneata, — replică veninos Bâcov.

— .Dumneata crez; că dacă există gloanţe, atunci neapărat trebue să-l nimerească pe Lenin? Asta nu-i clhiar aşa de uşor...

— Şi dacă nu reuşeşte chestia asta... cu Apusul ?

—• De ce?

— Din aceeaşi cauză care a făcut să eşueze şi Brestui.

Bâcov îişi aţinti din nou privirile asupra lui Siraufo :

— Asta depinde de dumneata.

— De mine?

— Da. Vrei- să-ţi indic Toulonul dumitale? — zâmbi el stăpânit. — Verocica mi-a povestit că-l cauţi. Ei bine, Tou- lonul ăsta poartă un nume antic: Alexandria, şi este capitala hatmanului, Grigoriev.

— Cu alte cuvinte, ce am eu de făcut?

— Mahno şi Grigoriev recunosc acum Sovietele. Bun !... Li se trimit şi comisari. Nici asta nu-i rău. Dar în ziua în care trupele sovietice se vor .apropia de Apus, este nevoie pentru a le da lovitura de graţie, pentru a-i sfărâma din punct de vedere moral — căci fiziceşte, stimate domn, e azi o absurditate să mai credem că i-am putea sfărâma — zic, e nevoie ca ţăranul, adică ţăranul ucrainian să le vâre cuţitul în spa'te. Iată de ce, domnule Straub, îţi încredinţăm dumitale sarcina de a le pune în mână acest cuţit. În alfară de asta,'la centru[1] îţi garantăm noi pentru igreve. În special la Petrograd, această misiun^.şi-o asumă socialiştii revoluţionari de stânga. " " '

Se sculă, se întinse şi adăugă, căscând:

— E timpul să ne culcăm. Cum stăm cu masa, Verocica? Şi totuşi, Verocica, trelbue să te felicit. Ia te uită ce bărbaţi ai agăţat. Amândoi vor ajunge generali. La bătrâneţe vei avea destule amintiri de povestit.

S'traub îl apucă de mână :

— Un moment. Aş mai avea o întrebare... — şi tăcu numaidecât în chip semnificativ.

Bâcov îişi sulbţie buzele, îşi scarpină vârful nasului şi spuse:

— Adică întrebi dacă „el” este agent?... Nu-ţi pot spune nimic precis. Dar nu va trece mult timp şi te vei convinge singur.

Bătrânul se întoarse din oraş. Băură ceai. Apoi Bâcov se culcă pe divan, iar bătrânul îşi aşternu jos, pe podea. Straub rămase multă vreme la masă. Lucru ciudat, dar simţind acum respect şi chiar un ifel de recunoştinţă faţa de agerimea lui Bâcov, se simţea oarecum stânjenit să se ducă în dormitor. Şi rămase aşa, îndreptând din când în când fitilul

lămpii, ascultând respiraţia celor adormiţi, până ce se auzi glasul Verei Nicolaevna.

— Ce mai stai acolo? N'ai de gând să vii să te culci?

19

Anul 1919, plin de avânt şi inspiraţie creatoare, parcă ascultând cântarea melodioasă a viitorului, are o înfăţişare atât de luminoasă, încât lasă în urmă mulţi ani şi multe alte veacuri.

Balanţa istoriei se clătină necontenit, ameninţător. Pe talerde ei se asvârlă greutăţi uriaşe care, iba înalţă sgomotos unul din talere, ba îl coboară din nou. Iată, s'a aruncat încă o greutate pe taler : în ziua de 21 Martie se proclamă Republica Sovietică Ungară I Peste cinci zile, în Odesa ocupată de aliaţi se produce o răscoală muncitorească iar aliaţii, presimţind pericolul, începură evacuarea oraşului. În acelaşi timp, se declară o grevă generală în Ruhr, prin care se revendica socializarea industriei carbonifere. Peste şase zile Odesa este ocupată de Armatele Sovietice. O altă greutate fu aruncată pe balanţa istoriei : se răscoală şi muncitorii din München, iar în Bavaria se înălţă drapelul sovietelor 1

Amiralul Colceac conduce cu îndârjire ofensiva pe tot ifron- tul de răsărit, presând cu mai multă putere spre nord, ca 6ă facă joncţiunea cu iforţele engleze care intenţionează să creeze acolo un imperiu britanic de nord. În Sud, România se transformă într'un peron de gară, unde trag toate trenurile cu armată şi muniţii destinate invadării Rusiei Sovietice. Dar în aparenţă, totul pare că se petrece invers, căci toţi ziariştii repetă sus şi tare cele 14 puncte ale păcii viitoare expuse de către preşedintele Wilson în memoriul adresat Congresului Statelor Unite, la 8 Ianuarie 1918. Punctul şase din program prevede „evacuarea trupelor germane de pe întreg teritoriul rusesc, Rusia având libertatea deplină în conducerea politicii externe şi interne, acţionând în toate, aşa cum va crede de cuviinţă”. Dar la întâi Mai, sub presiunea uneltirilor imperialiste, Republica Sovietică Bavareză e lichidată. Tot la întâi Mai, în oraşele mari industriale ale Franţei se produce o grevă generală. La Paris este declarată starea de asediu.

În curând vor începe tratativele de pace la Versailles. Învingătorii sunt da'tori a dovedi că, odată cu pacea de pe câmpurile de luptă, se restabileşte şi pacea socială dinăuntrul statelor lor. Dar pentru aceasta ar ifi fost necesar ca lumina puternică a Sovietelor să ifie micşorată. Ziariştii tuturor gazetelor

burgheze urlă că Rusia Sovietică vrea să smulgă cu baioneta vălul die pe revoluţia mondială. Spionii şi provocatorii, în frunte cu Troţchi, susţin cu neruşinare aceste svonuri. La 2 Mai armata ¡finlandeză de voluntari alibi calcă pământul Rusiei Sovietice. Din spre Sud, e ajutată de români. Deniohin intră în acţiune. Şi, mai mult decât atât, în spatele frontului 6ovietic, se uneltesc răscoale şi 'trădări.

La 7 Mai 1919, adică în aceeaşi zi .când delegaţia germană ia loc la Versailles, la aceeaşi masă cu Clemenceau, pentru a asculta condiţiunile de pace, hatmanul Grigoriev porneşte răscoala contra Puterii Sovietice.

Cu vreo lună şi jumătate înainte de această răscoală, Straub se afla la Odesa. Aci, înainte de evacuarea oraşului, el avusese prilejul să stea de vorbă eu reputatul reprezentant al comandamentului francez şi, oricât se străduise ei să nu uite că vorbeşte cu inamicul, se simţise totuşi măgulit în amorul său propriu, pentru această întrevedere. Reprezentantul francez, un ibăribat în vârstă, cu pungi cenuşii în jurul ochilor, îi spusese:

— Chiar dacă la Versailles unii diplomaţi refuză să stea de vorbă între ei, şi nici nu se, salută, aici, dimpotrivă, noi tre- bue neapărat să discutăm ! Sunteţi dispus să vă deranjaţi pentru mine?

— Demult ,doresc acest lucru, excelenţă!...

Straub se întorsese la s'tatul major al lui Grigoriev, unde se dovedi a ifi foarte util presei anarhiste. Articolele lui erau socotite elocvente şi pline de forţă convingătoarei Şi, pe drept cuvânt, trebue spus că acest anarhism ohiaburo-poliţienesc, semănând grozav cu o răzbunare sângeroasă, îi plăcea în mod deosebit. El înţelegea aerul mulţumit al Verei Nicolaevma, care, înfăşurată într'un şal şi încălţată cu cizme mari, păşea prin satul ucrainian, alungând cu biciul câinii care o lătrau. Nu-i plăcea însă figura lungă şi fără expresie a hatmanului Grigoriev, care pe vremuri fusese funcţionar aocizar. Nu-i plăcea pentrucă, după părerea lui Straub, hatmanul Grigoriev era incapabil s'ajungă prea departe, iar Straub se plictisise să-şi tot schimbe stăpânul.

În special, îi era nesuferit „tătucul” Maxiuta, ţăran voinic, cu plete lungi şi soioase, cu un mic cercel în ureche, fost'hoţ de cai şi tâlhar. În sohimlb lui ¡Maxiutai ba îi fugeau ochii după
Vera Nicolaevna, ba îl pasionau articolele lui Straulb. Şi dintr'o pricină sau alta, el veni să-l întâmpine pe Straub chiar la gară, când acesta se întoarse delà Odesa. Ars de soare şi cu faţa brăzdată de sgârieturi, cu ochii ca două picături de smoală, biciuindu-l pe Straulb cu privirea, îl întrebă de îndată :

— Ei, cum ai izbuti să-ţi încânţi oamenii ?

Mirosul scurtei lui din blană de oaie, pe care o purta aruncată pe umeri, îl făcea pe Straub să strâmbe din nas.

Vera Nicolaevna, .într'o bluză albă şi fustă neaigră de catifea, îşi, ca de obicei, în cizme stătea puţin mai departe de Maxiuta. Ochii ei îşi pierduseră strălucirea sănătoasă şi oarecum aţâţătoare de odinioară, iar faţa ei arăta acum ca o stofă bună, , dar uzată de. prea mult purtat.

Când aflară că s'a ho'tărît ca răscoala să izbucnească în ziua următoare, Maxiuta o invită pe Vera Nicolaevna la statul său major. îşi avea sediul pe malul apei într'o casă care aparţinuse pe vremuri unui moşier, dar care acum era pe jumătate arsă,

A'propiindu-se de statul major, zăriră pe malul abrupt cinci oameni legaţi, cu uniformele sfâşiate.

— Ca să facem puţin exerciţiu, o să înnecăm nişte evrei,. — glăsui Maxiuta. Privea pe furiş la faţa Verei Nicolaevna, fie din dorinţa de a-şi arăta autoritatea fie, poate, pentru a-i pune nervii la încercare. — Ţi-e teamă domniţă ?

Vera Nicolaevna ridică din umeri.

Cei cinci erau oameni tineri, istoviţi de foame şi de bătăi şi, pe cât se părea, dându-şi prea puţin seama de tot ce se întâmplă cu ei. Străduindu-se să nu cadă .în noroi, întrucât malul era angilos şi plouase în zorii zilei, ei coborau încet spre apă, urmând îndeaproape escorta pe podeţele de lemn în jurul cărora se bălăceau câteva răţu'şte.

Trei copii, păzitori pesemne ai raţelor, priveau cu groază la această procesiune sinistră, la . acei oameni lîn sdrenţe, dar mai ales la acest fioros bandit Maxiuta, care se apropia înconjurat de nişte muieri şi cu escorta înarmată până în dinţi. Copiii se ascunseseră mai adânc în tulfuşuri, crengile proaspete şi umede foşneau, grăbite parcă şi ele de zorul copiilor.

Verei Nicolaevna îi era scârbă să privească trupurile învineţite ale arestaţilor, ochii lor stinşi şi pierduţi în fundul capului. În acelaşi timp simţea o durere surdă în inimă. Şi lotuşi în era parcă plăcut să vadă atâta autoritate. îşi dădu. seama că Maxiuta îi surprinsese gândurile. Mulţumit de sine,, acesta îşi mângâie bărbia proaspăt rasă şi spuse ajutorului :

— Atârnă-le cărămizi.

'Celor cinci arestaţi iii se prinseră de gnumaji cărămizi legate între ele cu sfoară : trei pe piept şi cinci pe spinare.

Simţind atingerea rece a cărămizilor, arestaţii înţeleseră, ce li se pregăteşte şi începură să se sibată şi să ţipe. Tare ar fi vrut Vera Nicol'aevna să închidă ochii, dar se reţinu şi ţipă :

— Aţi nenorocit .Rusia, aţi flămânzit-o. Acum duceţi-vă la

pescuit!

— Bravo, domniţă ! — exclamă Maxiuta şi ordonă soldaţilor săi : — iDaţi-le brânci!

Unul dlin cei cinci, mai .puternic decât ceilalţi, se smulse pentru o clipă din mâinile sentinelelor, îşi eliberă trupul, şi privindu-l în ochi pe Maxiuta şi pe însoţitorii lui, le strigă răspicat:

— Blestemată fie seminţia voastră I

Acest blestem străvechi, caracterul său neobişnuit, precum: şi calmul cu care fusese rostit, îl turburară pe'Maxiuta. El rânji şi răcni încăodată:

— Daţi-le brânci!

Toţi cinci se prăbuşiră de pe pod.

Răţuştele, bătând apa cu aripile, dădură să sfooare pe deasupra lăstărişului albastru, iar copiii, ţipând îngroziţi, fugiră spre sat.

Intorcându-se cu Vera Nicolaevna acasă şi ascultând întâmplarea despre' cei cinci înnecaţi, deşi' admira isprăvile lui Maxiuta, Straub simţi totuşi o uşoară invidie. Nu putea găsi cuvinte care să definească raporturile lui cu iMaxiuta. Con- temp!ând-o pe Vera Nicolaevna, i se păru că în cele trei săptămâni cât lipsise, se îngraş a se simţitor, iar vocea i se făcuse parcă mai piţigăiată şi mai obraznică ; dar ceea ce era mai important, şi aproape se temea să recunoască, era faptul că începea să-i fie ¡frică de dânsa. El ştia că Vera nu-i va pricinui nidun rău dacă ar părăsi-o şi chiar dacă ar pleca din lagărul lui Grigoriev.

■Dar tot aşa de bine ştia că nu putea nici să plece, nici s'o părăsească, şi din această pricină Vera îi părea atât de impunătoare.

— Tu ai 'fost numit la Maxiuta, — spuse deodată Vera Nicolaevna.

— Unde?

— Ca redactor al ziarului, — completă Vera Nieolaevna ceea ce avusese în gând. — Du-te la Grigoriev.

(Strâmb îl găsi pe hatman lângă biserică.

Grigoriev era încălţat cu cizme de lac şi purta o cămaşă lungă de mătase galbenă şi lucioasă, iîn care se reflecta albul zidurilor de curând văruite. Domnea atâta strălucire în jurul hatmanului! Era cocoţat pe un butoi şi, pe cât se părea, abia îşi sfârşise discursul adresat mulţimii adunate în piaţă. Le arunca ţăranilor mărfuri furate. În spatele lui se aflia un butoi uriaş ce-i ajungea hatmanului ipână la umeri.

Din acest butoi, ajutorul său, fost sergent fin garda fiscală, îi întindea necontenit pânzeturi, ciorapi .şi pachete de săpun, oare sburau cel mai departe. Mulţimea se învârtea pe loc, se frământa, striga ridicând nori de praf. Şi cu cât hatmanul arunca mai din ¡belşug

mărfurile furate, cu atât mai îmbâcsită devenea atmosfera din pricina prafului. El nu avea o voce puternică şi din această cauză nu se putea înţelege tot ce striga. La picioarele Verei Nieolaevna căzu o pereche de 'bocanci. Din mulţime se repezi o femeie, înhăţă cu degete lacome şnurul ce ţinea bocancii legaţi unul de altul, şi, legănându-i triumfătoare în faţa ochilor Verei Nieolaevna, trase o înjurătură.

Ea ri'o auzi, căci îl privea cu entuziasm pe Maxiuta, care se urcase alături de hatmanul Grigoriev şi striga cu vocea lui răguşită:

— Vă făgăduim un belşug şi mai mare! .Strângeţi oamenii, devastaţi oraşele şi goniţi-i pe cei ce sunt la .putere. O să pornim acum spre Qherson, Odesa şi Ecaterinoslav!...

Straub şi Vera Nieolaevna îşi făcură cu greu loc prin mulţime, ajungându-l pe hatman tocmai în apropiere de casa popii, unde-şi avea locuinţa. El mergea şchiopătând puţin, căci se încălţase cu nişte cizme cam mici, care îl strângeau şi, ştergân- du-şi sudoarea de pe gâtul şi barba puţin încărunţită, vorbea cuiva, pesemne despre importanţa accizului, simţindu-se fără îndoială mândru pentru trecutul lui de om învăţat.

— Prin aociz se înţelege astăzi impozitul, indirect pus pe toate produsele industriale autohtone, lucrate de persoane particulare. Acest impozit îl suportă consumatorii. Cuvântul este do origină latină : „accedere” înseamnă a impune, • a fixa un suprapreţ.

— Din nou varsă Grişca! — strigă cineva din curte.

Grişca era un câine setter, căruia hatmanul nu se jenase, din dragoste ¡prea mare, să-i dea numele respectabilei sale familii. Acest setter se distingea prin marea sa lăcomie. Din această pricină Grigoriev nu permitea nimănui să-i dea die mâncare, ca nu cumva să-i încarce stomacul cu hrană nefolositoare.

La auzul acestei veşti, Grigoriev curmă convorbirea. Tre- cându-şi pe 'braţul stâng, întocmai ca un chelner, ştergarul cu care se ştersese de sudoare, alergă spre căţel cu acele gesturi caracteristice chelnerilor, când se feresc să nu spargă vasele.

Straub îl ajunse din urmă.

— îmi daţi voie, domnule hatman, să raportez, — începu el.

— Mai târziu, mai târziu, — strigă Grigoriev cu vocea lui subţire, fluturând;'ştergarul. — P re găteşte-te! Ai fost numit la Ecaterinoslav!

Mai târziu, în apropiere de Ecaterinoslav, Straub află că Sovietele descoperiseră complotul organizat de baronul Bohm cu ajutorul său. Regimentul care arestase pe comunişti şi pornise să la legătura cu regimentul lui Grigoriev fusese’ ajuns din urmă şi oprit pe loc de către

comisarul Sceadenco.

După discursul rostit de Sceadenco, regimentul își recunoscuse vina și se înapoiase la Odesa pentru a se prezenta în Inia judecății.

l.a 12 Mai, detașamentele lui Grigoriev intrară cu forța În l'lciilcrlnoslav și răsturnară Puterea Sovietică. Maxiuta jefui loalc depozitele, locuințele și magazinele, cară mărfurile în .piață și le împărți la întâmplare garnizoanei aflate în oraș, pentru a o atrage de partea lui. Straub tipări între timp două numere ale ziarului „Anarhistul”, care conținea pe prima pagină lozinca oamenilor lui Grigoriev, scrisă cu litere enorme : „liate-i pe jidani și jdfuește-i pe burghezi!”

— Dar ce face Mahno ? Ce are el de gând ? — întrebă Strau'b neliniștit.

— Ne vom descurca și fără Mahno, — spuse Maxiuta și adăugă râzând: — Puterea, ca și muierea, nu trebue s’o îm

părţi cu nimeni. La ce-ţi trebue Maihno? Vezi-ţi de 'treabă ! Vrei să-ţi tipăreşti operele, tipăreşte-ţi-le 1 Eu nu fac economie de ¡hârtie.

20

Lamâcev se plictisi repede să tot facă pe comandantul hipodromului.

— Armăsarul îmi place când e în stepă, — ¡îi mărturisi el lui Parhomenoo. — îmi place să-l văd ,-în, herghelie, dar aici e altceva : îţi iroseşti forţele scriind bonuri. Ducă-se la dracu'n praznic I .De altfel mi-am -şi găsit un înlocuitor- printre soldaţii de gardă. E unul oare moare de dorinţa de a' scrie el bonurile astea ; se vede că nu-l mai bagă muierile „în seamă !

— Şi acum unde să te dau ?

— Unde vrei ! Eu credeam- că la hipodrom o să se mai în-ne cale ceva. Dar mie meseriaşii ş tâmţ"

— Degeaba ai plecat de pe Don?

— Cum degeaba ? Eu cred că şi în Ucraina pot fi de mare folos. Toată .gloria mi-am câştigat-o ¡pe Don. Am adus eu de la Moscova steagul de onoare al Comitetului Executiv Central al întregii Rusii? L-am adus. Într'ale cui mâini s'a predat? lntr'ale mele. Şl ceasul 1a- fel. — Scoase ceasul, îi ciocăni capacul şi-l puse apoi din nou în buzunar. — Acum ard de nerăbdare să văd cum se face semănatul în Sud. •

— Nu vrei să semeni şi tu?

— Deocamdată nu-mi- dă inima ghes.

Se apropie şi mai mult de Panhomenco, vorbindu-i repede, de parcă orice ezitare l-ar fi făcut să se ruşineze şi să se întrerupă :

— Până şi mâna mea tăiată, deşi s'a dus demult, 'tot mai plânge după pământ. Familia mă stimează. Nepotului i-au dat în cinstea mea numele de Terentie. Şi totuşi mi se pare, Alexandru lacovlevici, că nu sunt diecât un invalid. La oe-aş mâi putea fi bun acum? Ce meşteşugar mai sunt şi eu?

— Dar ce crezi tu că-i un meşteşugar ?

— Meşteşugar ? E acela care bate pe la ferestrele oamenilor, căutând de lucru.

— Ori vrei să iii la aprovizionare ? — îl întrebă Parho- menco, înţelegându-i dorul.

Lamâcev răspunse cu rezervă, dar după tonul răspunsului se simţea că Parhomenco îi ghicise dorinţa:

— Aprovizionarea ? Ştiu eu, e greu. Pe ţăran nu-l pTea trageinima la muncă. E speriat şi crede că noi, ca şi oamenii lui Mahno, nu-l vom plăti decât cu. bice peste gură.

— Du-'te atunci şi fă rost de igrâne.

Parhomenco îi fixă dinadins lui Lamâcev regiunea cea mal îndepărtată şi mai grea, locuită aproape toată de ţărani bogaţi. Lamâcev luă o locomotivă şi un vagon clasă — nu se putea abţine să nu se fudulească — şi se duse într'un sat mare, Be'restca. După ce răscumpără cu bani şi cu mărfuri păcatele şi greşelile aceluia care-l precedase, Lamâcev dădu în apropierea morii peste un beci betonat — mai mult o groapă — cu uşă groasă de stejar şi cu un sigiliu mare reprezentând un trident.

— Cine a pus sigiliul ? — se Interesă el la Sovietul sătesc. j'
^

— Mahno.

— Câte cereale sunt sigilate acolo?

— Cam vreo patruzeci de vagoane.

— Bine. — Şi rupse sigiliul.

înainte de venirea lui în sat, nu era nici urmă de căruţă şi-ţi părea o imposibilitate să le găseşti. Dar îndată ce rupse sigiliul, parcă s'ar fi rupt şi sigiliul de pe vehicule. începură să apară căruţe trase de cai. Atunci Lamâcev „mişcă elevatorul", adică puse în mişcare curelele de transmisiune. Aşeză sub uluc o albie uriaşă făcută din scânduri şi în ea începură sa se scurgă grânele. Cu un simţământ cald şi plăcut, Lamâcev privea acest puhoi de aur, cum de multă vreme nu mai văzuse curgând sub ochii lui. Privea soarele scăldând torentul de boabe trimiţându-şi prin frunzişul plopilor razele de un galben deschis, ca pe' nişte curele de piele netăbăcită. Ţăranii aşteptau posomoriţi, cu' căciulile subsuoară. Deşi nu-i adresau nicio vorbă, el înţelese din privirile lor că-l compătimeau, căci chiaburii alergaseră îndată să-l anunţe pe Mahno.

Trenul pregătit fu tras la rampă, şi cerealele fură încărcate în vagoane. Lamâcev se sui într'un vagon ca să vadă dacă a mai rămas ceva loc liber, şi dacă se încarcă aşa cum trebue.

Când se dădu însă jo6, i se păru că hamalii arătau mai puţini la număr decât înainte ; şi ceva mai important, preşedintele şi secretarul sovietului Sătesc se făcuseră nevăzuţi.

„Mi se pare că n'o să apuc să expediez vagoanele", gândi

ILamâcev.

În timpul acesta îşi făcură apariţia ,în gară câţiva călăreţi.

Unul dintre ei, un flăcău fălcos şi cu obrajii atât de roşii încât nu-l puteai privi fără să te apuce râsul, îndreptă din şea arma spre Lamâcev şi fără a descăleca îl întrebă :

— De unde eşti?

— Din Harcov, — răspunse râzând Lamâcev.

— Şi ce eşti în Harcov ?

— Delegat' pentru aprovizionarea regiunii.

— Numele ?

— Lamâcev.

— Aha I

— Ce „aha”?

— Urmează-ne la statul major al lui Seleznev.

După cum aflase Lamâcev, acest Seleznev era şeful de stat major al lui Mahno.

„Poate c'o să-l văd şi pe Mahno” cugetă el mulţumit, simţind că i se risipeşte tristeţea şi, la urma urmei, părându-i-se că-i chiar plăcut să umbli între oameni călări. Trecând prin dreptul poştei, el se adresă pe neaşteptate celor din escortă:

— Ar trebui să iau nişte telegrame de la poştă. Nu de alta, dar o să mă interogaţi şi trebue să vă dovedesc că sunt comisar.

— Du-te, — aprobă fălcosul.

Aşa cum bine gândise Lamâcev, flăcăul nu descălecă nici de data asta. Se mulţumi doar să ordone unui soldat sări aştepte în curte, pentruca arestatul să nu fugă pe din dos.

Lamâcev intră înăuntru şi telegrafie lui Parhomenco la Harcov : „Dacă dispar, căutaţi-mă la Mahno”. Apoi se întoarse şi-i arătă fălcosului chitanţa de expediere a telegramei. Acesta dădu mulţumit din cap.

În arestul comandamentului — un hambar lung şi umed mirosind a porci — găsi numeroşi ţărani care zăceau, bătuţi măr, pe un pat de scânduri. Se aşeză şi el pe marginea patului. O voce din întuneric rupse tăcerea :

— Ce zi avem azi, moşule?

— Vineri, — răspunse el. — Da' de ce mă'ntrejbl ?

— Au spus că ne spânzură miercuri şi pân'atiinci ne tot but. Of 1 Şl mă dor picioarele!... Umedă mai e primăvara asta !...

Era cam către sfârşitul lui Aprilie — timpul ceL mai bun ' " '
ca sa vorbeşti de semănatu
minţe, pe când oamenii lui Mahno aveau din belşug, dar, ca:
' ri. Ţăranii se
plângeau că n'au se-

nişte smintiţi, le schimbau numai pe spirt.

Lamâcev nu şezu prea mult timp în arestul comandamen* tutui. Pe seară iîl luară şi-l aruncară într'un vagon. Şi aici se aflau paturi, însă cu simpla deosebire că pe ele stăteau oamenii lui Mahno. Lângă soba de fier se găsea un butoi, pe el altul mai mic, iar de jur împrejur căni de taiblă. Intră un om de al lui Mahno, îmbrăcat într'o 'haină ucrainiană, cu două pistoale la brâu şi cu o sabie câ't toate zilele de lungă. Acesta răsuci robinetul butoiaşului. În vagon se răspândi imediat mirosul tare die votcă.

— Lamâcev?

— Ghiar el.

— Am auzit de tine.

— De unde?

— Păi eu sunt Seleznev. Ştiu totul despre fiecare: cine este şi ce face.

Puse piciorul pe laviţă,, trase carâmbul în sus şi scuipă.

— Cine ţi-a dat voie să iei. grâu? Ştii cine-i stăpân aici?

— Tocmai d'aia luăm şi noi, pentrucă ştim cine-i stăpânul.

— Şi cine-i stăpânul ?

— Puterea Sovietică.

Seleznev râse, mai trase o duşcă şi mirosi o coajă de pâine. Apoi, simţind probabil un val de căldură .plăcută năvălindu-i dinăuntru, spuse binevoitor:

— Prost mai eşti! O să te înjunghiem.

— Da' nici tu n'ai să scapi de moarte. La' urma urmei mie prea puţin îmi pasă de viaţă, dracu' s'o ia; dar vagoanele mele trebue să plece neapărat spre Harcov. Altfel se opresc fabricile.

— Las'să se oprească 1

Seleznev turnă puţin **rachiu, de abia acoperind fundul cănii** şi **l-o** întinse lui **Lamâcev:**

Bea.

— Comisarii nu beau.

— Ei, lasă, suntem, toţi dlntr'un sat, — mormăi el şi se întinse pe laviţă.

„Nu cutnva mă vor omorî în timpul somnului ?” gândi Larnâcev, căutând în acelaşi timp să-şi închipue cum va face Parhomenco să scoată vagoanele cu grâu. Ca de obicei, era şi acum culcat pe spate. Tot ca de obicei, îndată ce se culcă, urnă¯rul din care i se tăiase braţul începu să-l doară. II durea şi creştetul capului.

Nu se 'trezi decât în aerul cenuşiu al dimineţii. Trenul stătea pe loc. La uşa vagonului, sentinelele, rebegite de frig, jucau pe loc să se încălzească. Când Lamâcev săltă capul, sentinelele (îşi încetară jocul.

— Unde am ajuns ?

— N'avem voie să-ţi spunem, — răspunse unul dintre ei.

Uşile vagonului scârţâiră pe diferite tonuri. Seleznev apăru în haina lui de culoare închisă. Probabil că .dormise rău, căci acum se tot întindea, căsca şi scuipa. Ordonă unui soldat să-t aducă apă cât mai rece. Vâitînd nişte acte în servietă, zise :

— Suntem la Culeai-Pole.

— Mergem la Mahno? — întrebă Lamâcev.

— Mergem, dacă ţii aşa de mult.

Delà gară şi până la Mahno era nu mal puţin de cinci kilometri, dar to't drumul îl făcură pe jos. În fruntea coloanei mergea Seleznev,. ţinând servieta strânsă suib braţ. După el mergea Lamâcev, iar în urma lor, escorta. Seleznev tăcea, scuipa din când în când, oprindu-se să şteargă politicos scuipatul cu talpa cizmei.

Intrară într'o curte mare, boierească. Lamâcev zări nişte grajduri mari, văruite, iar în mijlocul curţii un conac cu trei caturi, vopsit în culori vii, care semăna cu o catarama uriaşă. În faţa lui era un chioşc năpădit de vlăstari uscaţi de viţă de vie. Soldaţii îl conduseră pe Lamâcev în chioşc, în timp ce Seleznev intră în casă.

La grajd se deschise o uşă. Se auziră nechezând cai. Apoi scoaseră afară un armăsar siir, cu piele lucioasă. Lamâcev îl privi îndelung şi-şi spuse : „Caii delà hipodromul nostru sunt mai puţin hrăniţi, dar mai buni”.

În dosul grajdului se găsea probabil fierăria, deoarece din direcţia aceea răsunau lovituri neregulate pe nicovală.

,,E băut afurisitul, gândi Lamâeev, dă cu ciocanul ca la i>eţie 1 Mai bine s'ar duce'n peţit şi s'ar lăsa de nicovală''.

Cineva scoase afară o căruţă, o propti într'o prăjină, îl ■demontă o roată şi porni s'o ungă. Intinzând unsoarea, îşi înălţă capul şi strigă :

— Simeon ! Vino de-ţi unge cizmele. Aon o păcură ca apa de

subţire: intră în piele cât ai clipi din ochi.

Se vede că Simeon era chiar fierarul, fiindcă loviturile de ciocan conteniră când el întrebă :

— Ai tutun ?

— N'am.

— Atunci nu-mi ung nici cizmele, — răspunse Simeon care după cât se vedea, avea un spirit practic, voind să îmbine două mirosuri plăcute deodată : mirosul de păcură cu cel de ■tutun.

Din casă ieşi un om mic de statură şi cu capul mare, îmbrăcat cu nişte pantaloni de călărie deslegaţi jos, din care pricină ba-i intrau şireturile în galoşi, ba călca pe ele. Lipăind cu galoşii, el. trecu pe lângă chioşc şi o luă spre stânga, probabil spre bucătărie, pentrucă imediat ce intră pe uşa cea mare, dinăuntru ieşi în fugă o bătrână cu şorţ pestriţ, care se porni rsă strige:

— Hai la crăipelniţă !

Mirosul îmbietor de ciorbă cu carne şi de pâine caldă, care •răbufni pe uşa bucătăriei, îl secă pe Lamâeev la lingurlcă.. Se întoarse cu spatele către bucătărie şi continuă să se uite la tânărul care ungea osia căruţei. Însă tânărul, lingându-se pe buze, arunca şi el priviri lacome spre bucătărie ; nu mai rămânea nicio îndoială că şi el murea de foame. Lamâeev îşi îndreptă ochii spre sentinele. Privirea lor era deasemenea aţintită spre uşa deschisă a bucătăriei.

„Ce mai oameni !” gândi Lamâeev.

Bătrâna cu şorţul pestriţ îşi făcu din nou apariţia, strigând de astădată sentinelelor şi arătând spre Lamâeev :

— Să vină şi el la masă ! Voi duceţi-vă la cazarmă !

În mijlocul bucătăriei se afla o masă lucrată grosolan, cu scaune la fel de grosolan lucrate de jur împrejur. Pe jos era pământ, însă curat. Lângă vatră şedeau aşezate ca nişte lumânări, reflectând razele vioaie ale soarelui, câteva puşti şi două mitraliere. Pe masă, nişte străchini cu cionbă şi bucăţi mari de pâine; bătrâna şedea cu mâinile încrucişate peste şorţ, aşteptând alte ordine.

Lamâcev luă loc printre cei din jurul mesei.

De partea cealaltă, la capăt, şedea un om lăţos, cu pantaloni de cavalerist şi cu ochelari,’iar alături de el, un bărbat burtos şi cu nişte mustăţi atât de lungi, încâ't atingeau masa. În stânga cavaleristului, trona pe un scaun înalt tătucul Pravda. Lamâcev, îl recunoscu numaidecât din câte auzise despre el : tătucul Pravda avea picioarele tăiate de la genunchi; avea părul, cărunt, era roşu la faţă şi înjura de stingea. De cum intră Lamâcev, Pravda îl luă în primire cu atâtea înjurături, şuierate repede şi tăios, încât Lamâcev gândi cu un fel de

admiraţie:

„În' privinţa înjurăturilor, pe ăsta nu-l întrece nimeni”.

Lăţosul puse coatele pe masă şi, proptindu-şi bărbia în podul palmei, întrebă :

— Carevasăzică tu eşti comisarul extraordinar ?

— Tocmai-extraordinar n'oi fi eu, dar comisar sunt, — răspunse Lamâcev.

— Cum nu eş'ti extraordinar ? Ai venit doar cu trenul tău t

Lamâcev nu mai zise nimic.

„Hai să .fiu şi extraordinar ! gândi el. Altul cine ştie, poate că nici n'ar şti să moară. Şi n'ar face decât să păteze numele de bolşevic”.

—' Ia spune-mi, la ce-ai venit?

— Dar tu cine eşti, ca să-ţi spun ?

— Eu sun't tătucul Mahno, — îl lămuri lăţosul.

De fapt, Lamâcev bănuise mai demult, încă de pe când se afla în chioşc, că pe lângă el trecuse Mahno, însă căuta să câştige cât mai mult timp pentru ca să se dumirească şi să se obişnuiască întrucâtva cu atmosifera locului. Acum, prefă- cându-se foarte mirat, i se adresă :

— Ei bine, dacă eşti Mahno, ,dă-mi ceva să mănânc I

Mahno făcu un semn bătrânei şi aceasta împinse o strachină către Lamâcev.

— La ce-ai venit aici, extraordinarule ?

— Pentru grâu. Le trebue muncitorilor.

— Dar n'ai ş'tiut cine-i stăpân aici ?

— Unde ? — ifăcu Lamâcev, prefăcându-se că nu înţelege.. — Unde? Parcă dumneata eşti stăpân pe un singur judeţ? Pe la noi se vonbeşte că în curând ai să fii avansat comandant de

brigadă, sau într'un grad şi mai înalt. Atunci ce să mai porţi de grijă unui singur judeţ?

Linguşirea aceasta prostească îi plăcu totuşi lui Mahno. Cu -el se întâmpla ceea ce se întâmplă îndeobşte cu orice beţiv: la început e turtă din'tr'un singur pahar; mai târziu însă, cu cât •capătă mai sdravăn darul 'beţiei, cu atât îi trebue băutură mai multă şi mai tare ca să se îmibete. Lamâcev picase la el în "timpul când era nevoie de băutură mai tare ca să-l ameţeşti. Şi dându-şi seama cât de îndemânatic fusese şi desfătându-se la gândul acesta, Lamâcev continuă:

— Noi cazacii, gândim astfel: trebue să vedem, cum vine asta?.Tătuc, tătuc, dar numai peste un judeţ? Asta ar însemna că în celelalte părţi copiii săi să moară de foame ?

Mahno dădu din cap, parcă lepădându-se de această laudă neaşteptată şi ameţitoare. Iată, însă, că tătucul Pravda se porni ■să strige de pe scaunul său înalt.:

— Da'de ce al rupt peceţile noastre, ex'traordinarule ?

— Avutul nu-l păzesc peceţile, ci stăpânii. Ce fel de stăpâni sunteţi voi, dacă v'am luat grâul de sub nas ? Unde sunteţi ? Să vă caute omul pe front ? Peceţile nu se fac din ceară, ci din fier.

— Adică din ce ¡fel de fier ?

— De armă,.— grăi Lamâcev.

Se dădură la masă jumări cu cârnaţi.

Pravda se pomi iar să mârâe. Mahno îl ascultă câtva "timp, apoi dădu farfuria laoparte şi strigă lui Lamâcev:

— Atâta ştiţi şi voi: grâu şi iar grâu. Mie îmi trebuesc cartuşe, obuze, bluze kaki. Voi v'aţi îmbrăcat toţi cu bluze.

Lamâcev ridică din umeri.

— Păi, dacă nu-mi spui de ce ai nevoie!... Ce atâta vor bărie pentru nişte ¡fleacuri de cârpe ? Bluze. Dacă vreţi, v'aduc eu câte 500 de' bluze pe zi. Şi gloanţe vă dau, dacă vreţi, şi cartuşe... '

Dar vorbind aşa, Lamâcev nu-şi putea stăpâni un vag sentiment de ruşine. El voia numai să intre în vorbă cu oamenii lui Mahno, în scopul de a trece mal repede la cea de a doua parte a planului său, adică de a începe să desluşească printr'o discuţie politică, în ce ape se scaldă Mahno şi oamenii lui.

„Le promiţi câte şi mal câte, şi până la urmă ce faci dacă nu te mai omoară? Nici discuţie politică n'o să iasă, ci o simplfe harababură".

Însă chiar Mahno aduse discuţia pe 'tărâm politic.

— Stai puţin, — iăcu **el.** — Ai spus că eşti cazac?

— Da, cazac de pe Don.

— Ei bine. Nouă nu ne plac comisarii, — izbucni Mahna- cu asprime.

— Eu sunt şi comisar, cu toate că sunt cazac, — se răsti. Lamâcev la el cu aceeaşi asprime. — Dar de ce ţipi aşa la mine? Ce, crezi că mă sperii ? Chiar dacă mor eu, satul nostru.- o să trăiască tot după felul meu. Crezi că eu nu înţeleg politica, poporului ?

— Îi ifi înţelegând tu politica...

— Uite, delà gară şi până aici am venit pe jos'. Ar trebuii să tragi calea ferată până aici. Ei, dar cu politica pe care o duci., tu, de unde să iei şine ? De unde, ia spune-mi ?

— În schimbul'grâului.

— Dar petrol? Dar chibrituri? Dar mătase? Copiii tre- bue să'nveţe la şcoală? De unde hârtie? De unde creioane?

Tă'tucul Pravda se apucă să strige, lovindu-şi de taburet cioturile picioarelor şi agitând lingura :

— Cé tot minte ăsta cu dictatura lui? Ia nu mai s'taţi de vorbă cu el 1

Lamâcev îl aruncă o privire şi observă :

— Tu, tătucule, n'ai picioare, iar mie mi s'a tăiat o mână.. Suntem la iei. N'are rost să sbierăm unul la altul. Mâi bine- caută să mă convingi cu binişorul... Poate că rămân aici la voi şi nu mă mai întorc la Harcov.

Sună telefonul. Aghiotantul, îmbrăca't cu o manta ofiţerească .fără epoleţi şi descusută de i se vedea căptuşeala, îi: întinse lui Mahno receptorul. După ce ascultă câteva clipe pe cel care vorbea la capătul celălalt al firului, Mahno se pomi: să strige:

— Ce fel de oameni ai lui Mahno sunteţi voi ? Căraţi-vă- spre stânga, papugiilor, c'altfel vă împuşc!

— Or fi dictând comisarii, — râse Lamâcev, — dar şi tă- tucul Mahno îşi beşteleşte pe cinste copiii. Şi sigur că şi ei îşL varsă sângele. Comisarii noştri chiar dacă se răstesc ' uneori,.
dar în schimb merg la luptă în fruntea lor. Iar tătucul vostru stă la bucătărie.

— Ce scai, — spuse Malhno, scuturându-şi capul şi reluân- du-şi locul la masă. — Ce dai pentru cele douăzeci de' vagoane de grâu, extraordinarule ?

— O să-ţi dea un glonte în inimă, — interveni tătucul Pravda, însoţindu-şi vorbele cu un potop de înjurături.

„Hm **!...** Pe Maihno îl mai poţi duce cu vorba, îşi zise **La-** niâcev, — dar tătucul Pravda e tare deştept”.

Şi adăugă apoi pe un ton serios :

— Prea mult n'o şă-ţi putem da. Mi se pare că grâul a şi început să încolţească. Mi-e frică să n'aibă cumva şi viermi....

Lamâcev le făgădui că le va aduce muniţii şi obuze. După masă, iMa:hno îi dădu un bileţel către cei din Berestca, să i se elibereze douăzeci de vagoane cu grâu.

Cât ţinu drumul spre Harcov, Lamâcev tot dădea din cap şi, deşi era mulţumit că e teafăr şi nevătămat şi că duce şi douăzeci de vagoane cu grâu, îşi dădea seama că n'a făcut o treabă prea 'bună în regiunea aceea ; încerca să scape de gândurile îndoielnice, dar ele nu-'l părăseau. Se apropie de fereastra, Malurile râului, acoperite cu stuf din anul trecut, prin care mijea iarba de un verde«crud, fugeau în urma trenului; uneori se zărea câte o barcă veche, trasă la mal, sau vreo curte plină cu ochiuri de apă, în care înnotau gâşte vesele şi se oglindeau .rufele întinse la uscat pe frânghie.

Lamâcev fredona :

Pe malul apei mândra coase
Nâframă'n 'fir de borangic.

Ar da zor mâinile-i frumoase,
Dar nu mai are fir nici pic.
Spre ea o pânză lin pluteşte,
Pe mal se urcă un voinic.

„Drag marinar — ea îi şopteşte —
N'ai pentru mine borangic?"

21

— ...Trebue să recunoaştem că mijloacele tehnice ale hatmanului răscula't, nu-s de neglijat. El are peste cincizeci de tunuri, şapte sute dle mitraliere, treizeci mii de puşti, trei trenuri blindate şi pe deasupra mal are şi tancuri cu instructori din străinătate. Când românului îi merge rău, francezul devine anarhist, nu-i aşa ? — zise Voroşilov, făcând aluzie la înfrângerea pe care românii o suferiseră din partea forţelor sovietice.

Prin geamurile închise ale vagonului, se auzea răpăiala ploii care inunda gara din Harcov. Ori de câte ori se deschidea uşa, în vagonul comandantului răbufnea un miros de apă, de pământ jilav şi de vânt primăvăratic. Ceva mai încolo, pe peronul luminat de o palidă lumină de culoarea fisticului, forfotea o lume imensă, cărând saci, boccele şi lăzi. Lângă un butoi în care apa curgea cu un sgomot asemănător unui pocnet de palme, stătea Lamâcev. II durea capul şi ieşise să la aer. Deşi faţa lui exprima ca de obicei încredere în sine, iîn colţul buzelor şi în ochi i se ghicea totuşi o şovăială. Parhomenco deschise geamul şi-i făcu semn cu mâna. Lamâcev se repezi spre vagon.

— Acum toţi îşi dau seama, — îşi încheie Voroşilov dis cursul, — că nu mal e nevoie de acorduri şi tratative, ci de acţiuni hotărîte conduse de o voinţă neclintită şi de o mână fermă. . .

— Lamâcev e aici ? — întrebă şeful statului major.

În clipa aceea Lamâcev deschise uşa în tot largul ei sf intră.

— Raportează, tovarăşe Lamâcev, — i se adresă Voroşilov.

Călcând cu paşi mari, Lamâcev se apropie agitat de masă. Arătând pe hartă drumul făcut, le comunică peripeţiile din timpul călătoriei la Mah.no. În vagon, unii râideau, dar majoritatea aşteptau urmarea, nepricepând rostul povestirii acestor peripeţii.

— Mahno vrea să ne prindă'n cursă ca pe nişte proşti, — rosti Voroşilov. — Asta-i, el are nevoie de bluze. Dar se arată mul't mai dibaci decât a fost Grlgoriev. Anarhiştii din Harcov şi chiar cei din Ivanovo-Voznesensc s'au aliat cu el, are birouri politice anarhiste şi scoate trei ziare. încă din Aprilie, la al şaptelea congres raional al bandei lui Mahno, s'a adoptat, după propunerea lui, această rezoluţie: „înlocuirea politicii de apro-

vizionare existente cu sistemul mult mai just al schimbului de mărfuri”. Cu alte cuvinte, înseamnă că din nou culacul voia să facă comerţ- I-ai promis ceva ?

Stânjenit, Lamâceiv îşi mişcă buzele fără să poată rosti un cuvânt. Îi venea greu să creadă că nu el îl îmbrobodise pe Ma'hno, oi Mahno voise să-l tragă pe s'foară şi poate că-l şi înşelase.

— Cam aşa... dar trebuia să fac rost de grâu... de-aia i-am promis muniţii şi ceva îmbrăcăminte.

— Va trebui să ne ţinem de promisiune, — hotărîî Voro- şilov, după o clipă de gândire. — N’are decâ't să creadă că suntem proşti. Poate că vom mâi amâna cu vreo zi-două ofensiva contra’lui, iar între timp o să-l venim de hac lui Grigo- riev. Pesemne că Mahno vrea să vadă dacă succesele noastre repurtate pe frontul român şi în Galiţia sunt de durată. Fiindcă altfel, imediat ce-şi va da seama că suntem slabi, va năyăli asupra noastră.

Apoi, întorcându-se spre Parhomenco:

— îDă-i nişte cartuşe. de calibru mare, că 'tot nu-s potrivite pentru armele lui Mahno. Mai dă-i şi nişte vechituri. Iar dumneata, tovarăşe Lamâcev, îi vei duce toate acestea şi vel căuta să-l mai încânţi cu vorba. Dacă stăm şi privim lucrurile aşa cum sunt, e foarte probabil că Mahno aşteaptă instrucţiuni de la francezi.

După ce Lamâcev ieşi, începu discuţia cu privire la forţele de care dispunea comandamentul militar din Harcov şi pe care le-ar fi putut trimite contra bandei lui Grigoriev. Din discuţie reieşea că trupele nu sunt numeroase, pentrucă tot timpul se •cerea completarea frontului român şi galiţian.

Afară de asta éle trebuiau să mai asigure şi paza oraşului. Pentru acest motiv se hotărî să procedeze la o mobilizare’ provizorie a comuniştilor şi muncitorilor. Deoarece feţele activiştilor din Harcov se încruntară — temându-se că Voroşilov va lua cu el mulţi oameni şi mai ales că-i va ţine mult timp, silind astfel întreprinderile să-şi închidă porţile — Voroşilov le promise că nu va lua dintru ¡început decât elevi de artilerie şi infanterie, pe care îi va uni într’un singur batalion, la care se vor mai adăuga şase sute de muncitori şi vreo 400 de comunişti.

Vagonul se goli. Fiecare din cei prezenţi primiră însărcinări mari şi -amănunţite: unii să aducă şi să îmbarce unităţile, alţii să controleze automobilele blindate, alţii trenurile blindate. În special era nevoie să se repare şi, să se aprovizioneze vestitul tren blindat „tColea Rudniov”. Vonbind despre- trenul blindat, Voroşilov adăugă:

— Trebuie să acţionăm ca şi la Ţariţân !

Parhomenco nu primise nicio însărcinare. El socoti că,

Voroşilov intenţiona să-l ia cu dânsul sau să-l lase aici să păzească oraşul. De aceea, când toţi părăsiră vagonul, el zise

— După câte văd, va trebui să rămân aici să păzesc- Harcovul.

— Dacă îţi vom porunci, nu'-ţi va rămâne decât să-l păzeşti, — răspunse râzând Voroşilov.

— Dacă porunciţi, n'am să discut ordinul.

Cercetând din când în când ¡harta de pe masă, Voroşilov se plimbă încoace şi încolo ¡prin vagon, ¡frecându-şi şalele- amorţite.

— Tu, Lavruşca, treibue să acţionezi mai hotănît decât ceilalţi. Avem de gând să te-trimitem la Eca'terinoslav. În oraş- beţia, orgiile şi desordinea se ţin lanţ. Şi afară de asta, acolo- se mai află destui oameni de-ai lui Mahno. Anul trecut, în Decembrie, încă pe timpul lui Pefliura, Mahno a luptat acolo- laolaltă cu muncitorii şi a căpătat o putere atât de mare, încât comitetul revoluţionar din Ecaterinoslav nu s'a putut înţelege- •cu dânsul şi răscoala a eşuat. Te sfătuesc deci să te strecori: într'un fel oarecare în oraş. Mai întâi vezi, află, descoperă, vreun loc mai slab — şi numai după aceea să loveşti.

— Să trimit pe cineva în recunoaştere?

— N'ar fi rău.

— O să mă duc eu singur. Ai noştri nu se pricep s'o facă-

Voroşilov împături harta şi zâmbi, gândindu-se la lucrul- pe care voia să-l spună şi pe care i-l mai spusese de atâtea, ori fără niciun rezultat :

— Eşti prea iute din fire. În recunoaştere trebue prudenţă.,

— Adevărat. E timpul să mă mai potolesc şi eu, — aprobă Parhomenco, puţin supărat, — nu mai sunt aşa de tânăr.

După ce Voroşilov strânse harta, Parhomenco zări pe masă o carte cu coperta de un albastru cenuşiu[1']. Dintr'un pătrat mic îl privea silueta unui bătrân cu barba mare. Parhomenco întoarse coperta şi citi în gând : „Război şi pace".

— Ehei, — oftă el. — Boierii ăştia o duceau nuai bine ca: ¡noi. Pe timpul lor mai era şi pace. Acum e numai şi numai război... Ar fi bine s'o citesc şi eu.

— N'ai citit-o ?

— Ba da, dar e mult de atunci. Pe vremea aceea înţelegeam altfel lucrurile.

Răsfoi cartea şi, bucurându-se de pe acum de viitoarea, întâlnire cu oamenii şi ideile frumoase din paginile ei, continuă :

— Mă mir de oamenii ăştia, Climent. Ce-i Griigoriev? O etichetă de monopol şi atât. Dar există alţi oameni mai deştepţi, . mai ageri ca el. De ce sunt 'trădători ? Doar noi suntem ca betonul. Cu cât

trece -timpul, ciu atât devenim mai tari.

— De aceea şi trădează, ipentrucă ne întărim.

— Odinioară, parcă n'aveam de loc pornirea asta faţă de oameni.

— Ba ai avut-o.

— Ori poate s'p fi mări't acum, Climent, din cauza nervozităţii... — Voroşilov râse cu poiftă. — Că, pe cuvânt de onoare, am fost şi la doctor.

— Şi ce ţi-a spus doctorul?

— Mi-a recomandat să iau brom, dar mi-a spus-o într'un chip destul de original: „Vrei să-l iei, bine ! Nu vrei, tot bine este ! N'am prea avut deafaoe cu o constituţie ca a dumitale".

— Nici el, dar nici alţii.

Parhomenco, cu cartea deschisă în mână, petrecându-şi palma pe deasupra filelor ca şi cum ar Fi desmierda't capul ruivn, rosti:

Deştept om a fost Lev Tolstoi, dar pe ţăran tot nu l-a înţeles până la capăt..

— Cmn aşa ?

.... Pesemne că el voia să-i câştige pe ţărani de partea lui. Era om mândru şi se credea asemenea lui Hristos, sau cel puţin Mahomed. Dar cu ce-l poţi câştiga pe ţăran ? Numai înţelegându-i gândurile şi dorinţele. Or, Lev Tolstoi şi-a spus : „Lucrul cel mai de căpetenie pentru ţăran e religia. Îi voi da **O** religie pe care s'o pricepă şi el mă va urma". Şi i-a dat-o.

— Şi ce a făcut ţăranul?

; — Ţăranul a zis : „E cam puţin". S'a dovedit că de fapt, nenorocirea cea mai mare a ţăranului e foamea şi lipsa de pământ. Altcineva 'l-a înţeles pe ţăran.

— Cine-i acela ?

Panhomenco închise cartea şi zise zâmbind:

— Dar. Vladimir Ilici nu-i mândru. Am văzut cu ochii mei ce respect i-a arătat contelui Lev Tolstoi. Cică dacă scrii bine, ai dreptul să te ţii mare. Ţăranul însă va merge cu noi. De aceea noi, ca să nu mai vorbim de Grigoriev, îl vom mătura pe.Mahno şi pe toţi „artiştii" de teaipa lui şi nici măcar nu-i vom acoperi cu frunze. Îi vom lăsa ipe câmp, pradă corbilor.

22

Lamâcev intenţiona să ia cu dânsul pe prietenul său Ilia Ivanovici Tabal, şeful bazelor de aprovizionare de pe undeva din apropierea

Harcovului. Lui Ilia Ivanovici nimeni nu-i cunoştea adevăratul nume de familie. Toţi îl numeau „cumătrul", deoarece, când da bună ziua cuiva sau îşi lua rămas bun/le spunea 'tuturor „cumetre".

Cumătrul acesta era mic de statură, păros şi ciupit de vărsat, iar la mers şi la chip semăna cu Mahno. Lui Lamâcev îi veni în gând că, dacă l-ar lua cu sine şi l-ar îmbrăca în pantaloni de cavalerist şi pe deasupra l-ar mai numi şi secretar, ar ieşi o ifarsă usturătoare şi plină de dispreţ la'adresa lui Mahno.

încercă deci să-l convingă :

— Cumetre, e bine să cunoşti şi localităţile mai îndepărtate, căci prea trăim noi singuratici, ca barza, în acelaşi loc.

— Adică de ce n'aş face o plimbare? Trebue doar să-mi cunosc temeinic meseria'.

• — Atunci plecăm împreună.

— Plecăm.

— Mergem întâi la Mahno.

De spaimă şi de uimire, cumătrul se răsuci pe călcâie, rămânând cu vârfurile îndreptate în afară. Flanela lungă i se ridică deasupra pântecului şi Lamâcev râse în sinea lui : „Umflat mai e, frate!" şi, fără a-i da răgaz să-şi vină în fire, îi spuse aspru :

— Dacă ţi s'a spus să mergi, trebue să mergi. Vom duce nişte muniţie.

— Cui ?

— Lui Ma'hno. •

Cumătrul oftă :

— Bine, merg.

Luară aceeaşi locomotivă, căreia însă de astădâtă ti ataşară două vagoane de persoane. Într'un vagon încărcară muniţiile, iar în celălalt se suiră ei amândoi şi cincisprezece soldaţi. Ziua era caldă, numai din când în când ploaia măruntă învăluia vagonul şi atunci acesta arăta ca o insulă. De amibeie părţi ale drujnului se arcuia curcubeul. Făgaşurile drumului vicinal sclipeau orbitor, iar pe deasupra crângurilor pluteau, ridicându-se în văzduh, trâmbe de ceaţă, parcă nemulţumite- că nu le-a fost dat să se transforme în nori şi să se joace cu - nişte picături atât de frumoase şi de limpezi.

Cumătrul se aşezase pe platforma vagonului, cu picioa- • rele pe scară, străin de to't ceea ce se petrecea în jurul lui şi fuma, fredonând cântecul „Nevastă de marinar", pe care-l cântase cu câteva clipe înainte Lamâcev. Se întrerupse pentru o clipă, fără niciun motiv, şi întrebă :

— Măi Terentie Savici, ai avut vreodată prilejul să auzi clopoţeii din Valdai ?

— **Nu.**

--- Nici eu. Dar spune-mi, te rog, de ce la toate bazele de aprovizionare se cântă „Şi clopoţelul, darul Valdaiuilui...”

Lângă Fedorovca îşi dădură seama că oamenii lui Mahno • ştiau do călătoria comisarului. Chiar înainte de a ajunge în-< gării, comisarii văzură un cordon de soldaţi şi un steguleţ roşu pc Hule. I.oeomo’ilva îşi încetini mersul şi se opri taman Iu dreptul slegiilcţnliil.

I'ii vdilal deal lui Mal mo, cu o banderolă neagră !a Clipelii, ;;e apropie de tren.

Daţi vă Jos, comisarilor!

Lamâcev aşeză, soldaţii înarmaţi lângă fereastră şi coborî.

-- Ce.-i asta? se adresă cil omului cu banderolă neagră. — 11 ii cordon întreg de soldaţi pentru mine singuri

— Vino ’ncoace! — îl întrerupse celălalt.

— Şi de ce, mă rog? Eu sunt mai mare în grad. Dacă a) ceva de spus, vino tu la mine.

Omul cu (banderola neagră se întoarse către ai săi şi comandă :

— 'Asupra ferestrelor, mitraliera în bătaie 1

Atunci Lamâcev se întoarse către vagon, avertizându-şi soldaţii: .

— Tovarăşi, nu trageţi cu mitralierele decât la comanda mea.

Astfel se scurse o jumătate de oră. Cei doi, unul cu banderolă roşie la casdhetă, altul cu una neagră la capelă, stăteau faţă în faţă, tăcuţi ca doi cocoşi umflaţi în pene.

În sfârşit, omul cu banderola neagră spuse:

— Lasă revolverul jos!

— Ar fi fost vărsare de sânge zadarnică, — făcu Lamâcev, dând!u-se doi paşi înapoi şi punând mâna pe tocul revolverului.

— Şi acum unde pleci ?

— O iau spre Guleai-Pole.

— Uite ce-i: am ordin să te desarmez...

— Dar cu ce vrei să mă desarmezi ? Mitraliere n’ai. Soldaţii tăi numai cu lopeţlle se laudă.

— Atunci, ihaidem până'n statie.

— Hai.

Şi întorcându-se în spre vagoane, Lamâcev ordonă :

— iMă duc în staţie. Dacă vedeţi că întârzii, deschideţi focul...

În gară, omul cu 'banderola neagră mormăi comandantului ceva nedesluşit, iar acesta aduse două păhărele cu rachiu.

Băură. Lamâcev mâncă un castravete, apoi zise şi mai grav:

— Ehei, băiete! Aş fi putut să iau cu mine trei însoţitori, însă nu-

mi permite gradul. Și așa escorta e micşorată la maximum.

Păşind pe teritoriul lui Ma'hno, Lamâcev îşi aminti de discuţiile din vagonul comandantului; se gândi că oamenii lui Mahno vroiau într'adevăr să-l înşele pe el, Terentie Savici Lamâcev! Venindu-i în minte acest gând, simţi pentru ei un dispreţ nemărginit. „Parcă ăştia-s cazaci? îşi zise în sinea sa. Ăştia doar se joacă de-a cazacii. Lepădături. Cu ei pot vorbi cum îmi convine. Poate doar tă'tucul Pravda mai merită să fie

luat În seamă. Doar despre el mai poţi spune că este un om cu scaun la cap”. , '

Dispreţul acesta nemărginit şi mândria cu care se purta l.amâcev avură efect. Omul cu banderolă neagră i se adresă respectuos. Respectul se vădi şi în faptul că la gara Guleai- l'ole, li se puseră la dispoziţie trei trăsuri.

, Intrând în bucătărie, văzu aceeaşi vatră, aceeaşi masă cioplită, cu acelaşi fel de mâncare pe ea, numai 'numărul „tătu- ciîor” sporise şi feţele lor erau mai moihoriîte, iar tătucul Pravda arăta peste măsură de furios. Văzându-l pe Lamâcev, prinse a înjura eu atâta năduf, încât Lamâcev îşi pipăi falca de jos şi •spuse :

— De atâta sforţare o să-ţi cadă nădragii. Ai milă de tine, tătocule Pravda.

îşi scoase cascheta şi o trânti cu agomot pe masă, după care li se adresă celor de faţă cât putu mai răspicat şi mal semeţ.

— Uitaţi-vă bine... am spus că n’o să vă înşel, şi nu v'am înşelat. Ţi-am adus muniţii, Mahno. Să vedem acum ce fel ■de sentimente ai tu pentru popor.

Imbrăca't cu o cămaşă albă, lucioasă de parcă ar fi fost confecţionată din caolin, Mahno şedea sub un uriaş drapel negru, pe care sta scrisă o lozincă atât de caraghioasă încât, la citirea ei, Lamâcev zâmbi pe sub mustaţă.

iFaţa lui Mahno nu mai era aceeaşi; devenise neliniştită şi părea mai puţin lată ca înainte, de-ai fi gândit că n’ai s'o acoperi nici cu un suman întreg. Tăcea, aruncând priviri agere, spre „cumătru”, dându-şi seama probabil de batjocura ticluită împotriva lui. De data aceasta Lamâcev nu mai. fu de părere că singurul deştept dintre ei era doar tătucul Pravda. Luă atunci hotărîrea să-i trimeată cât mal neîntârziat lui Parhomenoo acea telegramă scrisă în limbajul lor convenţional, despre care se înţeleseseră.

Stătură la masă. Lamâcev ceru apoi hârtie de scris, ca să arate că ideia cu telegrama îi venise pe neaşteptate. El îi scrise lui Parhomenco că a predat armamentul şi că aşteaptă instrucţiuni noi, dar asta însemna că nu prea avea speranţe în reuşita tratativelor.

Marusia Nichîforova citea telegrama peste umărul lui. *м.* —

Lamâcev; acesta o iscăli şi întinzând-o Marusiei, tot peste umăr, cu un gest neglijent, îi spuse:

— Dă ordin s'o trimită la poştă. — Apoi se adtesă lut Mahno: — Dar de ce nu-i laşi pe comunişti să vină la tlne, dacă tu ai recunoscut Puterea Sovietică şi ai schimbat chiar numele detaşamentelor în armată ?

— Din partea mea eu îi las, numai că ei nu vor să vină t — răspunse zâmbind Mahno. — Iată, tu eşti primul care ai venit. Om vedea noi ce-o mal ieşi şi din asta.

Aghiotantul îmbrălcat cu o hluză de culoare verde-deschis şi împodobită cu fireturi purpurii, intră cu paşi mari, întln- zându-i lui Mahno o telegramă. Acesta o citi, după care i-o aruncă lui Lamâcev. În telegramă scria: „Tătucule Mahno, ce mai aştepţi ? De ce nu-i baţi pe bolşevici ? De ce nu le declari război ? Grigoriev".

— Asta cine mai e? — întrebă calm Lamâcev, de parcă n'ar fi ştiut nimic de rebeliunea lui Grigoriev.

— Hatmanul Grigoriev. S'a răsculat contra voastră.

— Asta ¡înseamnă că a înnebunit. De fapt era şi ¡înainte alb şi fără minte. Ne-a înşelat. Lamâcev se ridică, părând că se află în culmea enervării. — Atunci, de ce ţi-am mai adus muniţii ? Păi şi tu ai să ne tragi pe sfoară. Sau poate- că aştepţi de undeva instrucţiuni ?

Dându-i să înţeleagă că nu aşteaptă niclun fel de instrucţiuni, că nU aşteaptă nici arme, nici tunuri franţuzeşti, că nu se teme de pătrunderea comuniştilor în detaşamentele sale şi că nu are nimic comun cu Grigoriev, Mahno' apucă telegrama, hatmanului, o rupse şi, înjurând ca un puşcăriaş, cum era îa modă printre anarhişti, strigă:

— O să mă trădeze şi pe mine! Nici nu vreau să stau de vorbă cu el ! — Apoi i se adresă lui Lamâcev : — Du-tc de te odihneşte, iar diseară începem tratativele.

Lamâcev plecă să se odihnească în camera care-l fusese pusă la dispoziţie. Mâncase bine — tîn ultima vreme avea o poftă nebună de mâncare — de aceea adormi numaidecât. Când se trezi şi se apropie de uşă, vrând să se ducă să se spele, văzu o sentinelă aşezată pe un scăunel în dreptul uşii sale.

„Nu, nu am ce spune de Mahno, se gândi Lamâcev. După cât se pare şi el face parte dintre oamenii cu scaun la. cap".

23

Parhomenco îşi strânse în faţa trenului său 'blindat detaşamentul compus din şase sute de baionete. Oamenii fuseseră adunaţi cu mare greu'tate şi cei mai mulţi proveneau din trupele de escortă, deoarece grosul forţelor anmate ale Haroo- vului-erau angajate în luptă contra armatei lui Denichin, lângă Lugansc. Suindu-se pe seară vagonului, le vorbi astfel :

. — La dispoziţia noastră, tovarăşi, nu mai avem alte forţe sau alte mijloace. — Izbi cu pumnul în blindajul vagonului, apoi arătă s,pre oameni. — Nădejdea-i la noi ! De vom şti să fim tari, vom scăpa. Dacă nu, mai bine să ne luăm de pe acum rămas bun delà viaţă şi delà Patrie. Să nu uităm că inamicul e de cincizeci şi poate chiar de o su'tă de ori mai numeros decât noi. Despre moralul nostru nu mai este cazul să vă vorbesc eu. O ştiţi şi voi tot aşa de bine ca şi mine. Cât despre duşman, o să’vă spun un singur lucru: nu există armată mai focoasă ca aceea care cunoaşte doar jaful şi omorul. O astfel de armată nu-şi face siguranţa în timipul marşului, nu face nici servici de garnizoană. Cât priveşte serviciul ei de informaţii, e de o mie de ori mai slab decât al nostru. Eu so- cotesc că asemenea proşti au nevoie de o lecţie. Prin urmare, tovarăşi „învăţători”, îircaţi-vă în vagoane! Şi să izbiţi în ei, ca la Ţariţân!

Pe drum, nu departe de Ecaterinoslav, trenul blindat se încrucişa cu vagoanele lui Scacico, comandantul Armatei a doua. Comandantul armatei era nu numai buimac, ci pur şi simiplu uluit. El examina, fără să înţeleagă, mandatul prin care Parhomenco era împuternicit, dacă va socoti necesar, să ia sub comanda sa toate trupele existente pe front.

— Unde-i frontul? — se interesă Parhomenco.

— Configuraţia lui precisă nu se cunoaşte, — raportă Scacico.

— Dar unităţile unde sunt?

— Au luat-o la fugă.

— Atunci te-aş ruga şi pe dumneata, Scacico, să le urmezi pilda şi s’o ştergi în stepă. Liberaţi vagoanele ; avem nevoie de ele pentru ceea ce vom lua delà Grigoriev.

Mai târziu, în puterea nopţii, trenul se opri înaintea podului de peste Nipru. Parhomenco desarmă garda pusă de

Grigoriev şi trimise fin recunoaştere în oraş, într'o căruţă cvs un butoi gol de gaz, 'trei ostaşi travestiţi în ţărani. În toate curţile delà marginea oraşului se vedeau lemne aruncate; locuitorii devastaseră probabil depozitele. Buturugi, buşteni, grinzi, scânduri, toate zăceau aruncate deavalma.

Din tren .fu debarcată bateria de artilerie, precum şi două automobile blindate. Se lumina de ziuă. Prin negura albastră,, care încă mai înveşmânta oraşul, licăreau luminiţe : femeile aprindeau focul. După ce alese o poziţie pentru bateria de artilerie, Parhomenco începu să se plimbe emoţionat prin faţa. podului. Aştepta ostaşii trimişi în recunoaştere. Aceştia se înapoiară repede.

— Noaptea e greu de găsit comandamentul, tovarăşe comandant.

— Trebuia să vă luaţi după locurile unde sunt aşezate sentinelele.

— Păi, sentinelele sunt postate aproape la fiecare casă,, tovarăşe comandant.

— Bateriile lor unde se află ?

— Pe deal, lângă închisoare. Acolo se găseşte, pesemne,, şi tătucul Maxiuta. Uite, scrie aici ceva.

Şi unul din ostaşi scoase din buzunar un ziar anarhist găsit de el.

Parhomenco dădu ordin coloanei să treacă podul. Din spre răsărit îşi croia drum printre nori o limbă roşie, de foc. Era soarele care sta să răsară. Râul, de un violet aproape negru, curgea liniştit jos, sub pod. Parhomenco trecu cu un automobil, blindat printre rândurile de soldaţi, ţinând fiecărei companii. câte o scurtă cuvântare, de vreo două minute.

Oamenii lui Grigoriev, care făceau paza în gara Bagauzov,. fură înconjuraţi şi desarmaţi. Lucrurile se petrecură astfel, încât oraşul nu află nimic despre cele întâmplate. Luând cu sine cinci ostaşi, Parhomenco lăsă automobilul blindat lângă pod şi o apucă pe bulevardul care se desfăşura dealungul NipruluL În depărtare se înălţa clădirea masivă a castelului Potemchin.. Din spre grădina publică, situată în partea ce cobora în pantă delà castel, adiau miresme de flori. Bulevardul era pustiu, uşile caselor încuiate şi perdelele trase.

De undeva, dintr'o străduţă laterală, se auzi motorul unei maşini. Pe bulevard, cam la vreo trei sute de paşi în faţa lur
Parhomenco, apăru o motocicletă. Parhomenco îşi ridică binoclul. Motocicleta se opri la Intrarea principală a unei case- Dinăuntru ieşi un om cu o servietă mare în mână şi încăleca, în spatele motociclistului. Ceva mai târziu apăru un automobil.. Motocicleta se îndreptă spre automobil, făcu un viraj şi îşi continuă drumul alături. În maşină se atlau şase oameni înarmaţi, iar lângă şofer era instalată o puşcă

mitralieră.

— Cum arată Maxiuta ? — îi întrebă Parhomenco pe ostaşii care îl întovărăşeau.

— Umlblă totdeauna cu maşina şi cu o puşcă mitralieră.

Parhomenco râse scurt : era un indiciu sigur. _

Şi, împingându-i pe oamenii din escortă spre cea mai apropiată casă, le spuse :

— Ascundeţi-vă în umbra porţii, măi băieţi, şi fiţi atenţi la mine. Când o să strig, ardeţi-i la cap. Numai să ş'tiţi să-Î deosebiţi pe al meu. Punct !

Maxiuta eliberase cu o zi înainte din închisoare nişte deţinuţi şi le dis-tribuise multe mărfuri. Printre aceştia se aflau cunoscuţi de ai săi. Foştii deţinuţi organizaseră un chef şi-î declarară că înţeleg să fie trataţi delà egal la -egal : de vreme ce le dăduse drumul din puşcărie, trebuia să chefuiască cu; dânşii. Petrecuseră pe cinste. Şi atunci când i se adusese 1» cunoştinţă lui Maxiuta împuşcăturile auzite din spre pod, se sculase ameţit şi cu o sâcâitoare durere de cap.

„Rachiul pe care l-am băut a fost nedi6tilat, cu toate că hatmanul a slujit cândva la monopol”, se gândi el cu necaz.

Apoi, nemulţumit, se îndreptă spre maşină, încredinţat că se-răsculaseră muncitorii din fabricile delà periferie. Maxiuta şedea în maşină cu revolverul pe genunchi şi se uita posomorit la spatele lat al şoferului. Maşina fu ajunsă din urmă de o- motocicletă. Maxiuta zări capul negru al redactorului Straub, auzindu-i deasemeni şi glasul încrezut. Telegramele primite chiar atunci delà Grigoriev cereau acţiuni cât mai rapide. În aifară de asta, Grigoriev îl chema pe Straub la dânsul, probabil cu intenţia de a-l trimite la Mahno. Maxiuta se uita la chipul neamţului, scotocind în mintea lui un pretext oarecare sub care ar putea-o reţine pe soţia acestuia la Ecaterinoslav. Şi pentrucă nu fu în stare să descopere niciunul, se răsti :

— Urmează-mă !

Şi, către şofer :

— Mai repede !

În acest timp, fluierând şi ţinând cu mâinile revolverul la -spate, Panhomenco ieşi în- mijlocul bulevardului. Duduind, maşina se apropia cu cea mai mare viteză. Capota, de un galben deschis, părea portocalie sub soarele care se ridica. Motocicleta rămăsese ceva mai în urmă. „Minunat, îşi zise Parhomenco. După ce terminăm cu maşina, ne răfuim noi şi cu motocicleta”.

Inchipuindu-şi cum trebue să arate Maxiuta, îşi aminti -deodată că acesta fusese pe vremuri -hoţ de cai. La gândul acesta, i se prafilă în

memorie închisoarea de odinioară: un ţigan chior care făcea focul în sobele deţinuţilor politici şi care le -vorbea despre hoţii de cai şi despre jargonul lor. Ţiganului îi -plăcea să şe plângă că rămăsese singur pe lume, după ce-i muriseră toţi ai săi. Şi în. -timp ce se jeluia, îşi tot ridica degetul gros, sbârcit şi cu unghia roasă. Spunea că de câte ori îl bateau, obişnuia să-şi muşte degetul. Şi înghiţise multe bătăi! De atunci îl rămăsese întipărit lui Parhomenco în minte gestul acela al mâinii ridicate, cu arătătorul îndreptat lin sus, care vrea să însemne: „Sunt singur”. Şi Parhomenco ridică mâna, cu degetul arătător întins. Bărbatul care şedea în faţă îl înghionti pe şofer cu mânerul revolverului. „E Maxiuta”, gândi Parhomenco. Maşina se opri, iar cei dinăuntru îndreptară pistoalele spre el. Âplecându-se uşor înainte, înaintând cu paşi -mici şi cu genunchii îndoiţi, Parhomenco se apropie de maşină şi spuse râzând:

— Ei, asta-i acum!... Un singur om şi vreţi să-l distrugeţi cu bombe, pistoale şi mitraliere?

Ajungând în dreptul maşinii, scuipă. Apoi pe neaşteptate făcu un pas înapoi încordându-se şi, brusc, sări pe scara maşinii. II apucă pe Maxiuta aşa de strâns de mâna în care ţinea revolverul, încât arma îi căzu pe scara maşinii, la picioare. Lipi ţeava pistolului său de tâmpla lui Maxiuta şi încet, fără nicio grabă, întrebă :

— Tu dintr’ai cui eşti ? Eşti din popime, că prea ai păr mult ?

Maxiuta credea ca şi ceilalţi din maşină că la mijloc e vreo neînţelegere sau că are deaface cu vreun evadat de la balamuc. Deaceea îi vorbi cât mal limpede cu putinţă :

— Eu sunt tătucul Maxiuta, comandantul armatelor anarhiste. Dar tu cine eşti ?

Şl, privind alarmat în ochii străinului care s'trăluceau de o veselie ciudată, ameninţându-l_cu revolverul, Maxiuta îl făcu-, semn şoferului cu piciorul. Şoferul dădu să întoarcă mitraliera, spre Parhomenco. Acesta spuse atunci:

— Şi eu sunt comandant. Dar eu comand trupe sovietice.

Şi în aceeaşi clipă apăsă pe trăgaci.

Trupul lui Maxiuta alunecă repede, ca pe scripete, în fundul maşinii. La sgomotul detunăturii şi la vederea sângelui: care ţâşni, ceilalţi pa'tru din maşină încremeniră. îşi feriră capetele, silindu-se a şi le trage cât mai adânc cu putinţă între- umeri ; ochii lor holbaţi şi injectaţi nu ifăceau decât să urmărească ţeava lungă a revolverului, al cărui contur apărea limpede în cenuşiul dimineţii. Singur trăgătorul delà puşca mitralieră, un băiat ciupit de vărsat şi cu părul roşu, încercă să îndrepte arma către Parhomenco ; dar o lovitură năprasnică în frunte îl

făcu să cadă din maşină. Totuşi nu se linişti şi strigând că va muri cu mâna pe mitralieră, el se târî spre maşină şter- gându-şi cu mâneca sângele de pe frunte.

Ostaşii lui Parhomenco veneau . deacurmezişul şoselei cu- puştile îndreptate înainte.

împingând cu piciorul laoparte pe puşcaşul-mitralior şi mişcându-şi revolverul sub nasul celor patru, Parhomenco strigă către ostaşii care veneau în fugă:

— Mă descurc şi singur. Mai bine vedeţi de motocicletă ; să n’o scăpaţi, diavolilor 1 Trageţi în cauciucuri ! Prindeţi pe- cineva de viu ! Iu'te I

Motocicleta făcuse un viraj brusc şi acum se îndepărtă. Omul din spatele motociclistului se întorcea mereu, fără să bage de Seamă că din geantă îi curgeau hârtii. Când începură să răsune împuşcăturile, motocicleta se opri o clipă şi motocl- clistul vru să ridice mâinile, însă cel din spate îl ameninţă cu revolverul, astfel că motocicleta coti pe o stradă laterală.

Cinci ore mai târziu întreg Ecaterinoslavul putea fi socotit, curăţat de bandele lui Grigoriev. Aceasta se petrecu în ziua de- 13 Mai 1919. În aceeaşi zi, armatele sovietice rupeau frontuf românesc şi, după o zi, în partea opusă a frontului, cuceriră- Luganscul.’din mâinile generalului Denichin care înaintase.

La 15 Mai, ziarul „Communar” din Harcov publică convorbirea 'telefonică cu A. Parhomenco, împuternicit special pentru apărare şi comandant al frontului delà Ecaterinoslav. Coman-

sdantul dădea amănunte despre ocuparea oraşului Ecaterinoslav, -despre luptele de stradă, despre nimicirea cuiburilor de foc, despre prizonierii luaţi, despre trofeele cucerite — tunuri, mitraliere, puşti — şi termina scurt interview-ul său cu următoarele cuvinte:

„Numărul bandiţilor ucişi es'te enorm. Printre ei se află şi -cel care se intitula comandantul armatei, Maxiuta.”.

Ziarul nu publica însă şi cuvintele pline de modestie pe -care le rostise Parhomenco după cucerirea oraşului:

— Asta nu-i nimic. Cel mai serios .front e dincolo de oraş.

Şi, luând cu sine două tunuri, cincizeci de elevi din cei •care urmau cursurile de pregătire a cadrelor de comandă ale Armatei Roşii şi patruzeci de săbii, ifăcu în aceeaşi noapte o incursiune adâncă în spatele poziţiilor lui Grigoriev. Alergară toată noap'tea în căruţe uşoare pe drumurile vicinale, ajutând pe alocuri artileriştilor să scoată din nisip tunurile împotmolite. tj>i în zorii zilei desluşiră, în faţa lor, pe un deal — într’o pădurice scăldată în culoarea violetă a dimineţii — petele albe ale unor colibe. Aici se afla grosul forţelor lui Grigoriev. După ce trase câteva salve cu cele două tunuri ale sale, Parhomenco atacă în fruntea a nouăzeci de ostaşi.

La marginea satului, chiar lângă şcoală, văzu o baterie de artilerie compusă din patru tunuri gata de marş. Cu sabia -scoasă din teacă şi cu căciula dată pe ceafă, Parhomenco se repezi la tunari şi, fără a le da vreo explicaţie, le porunci:

— Puneţi tunurile în bătaie şi trageţi în lungul străzi!! Repede! — Apoi ordonă unuia dintre ei care i se păru mai desgheţat: — Tu' iei comanda 1

Artileriştii se supuseră. Desmierdând coama înspumată a calului, aplecat înainte, cu sabia lăsată în jos şi cu ochii pe jumătate închişi, Parhomenco urmărea acum tirul celor şase tunuri ale sale. Fostul puşcaş-mitralior al lui Maxiuta, tânărul acela roşcovan care răspundea la numele de Senca Macagon şi care îşi apărase cu desnădejde puşca mitralieră, nu numai că fusese graţiat, dar — .datorită curajului său — fusese chiar admis în rândul ostaşilor care nimiceau pe bandiţi. Acest Senca Macagon alergă la Parhomenco şi-i aduse la cunoştinţă că numărul prizonierilor capturaţi se ridică la vreo două companii şi că oamenii lui Grigoriev, desculţi şi numai în Izmene, aruncă armele şi fug din sa't. :

Când se întoarse la trenul său blindat, Parhomenco primii prin telegraf vestea că Voroşilov ocupase Cremenciugul şi că„ lângă Coristovca, trenul blindat „Colea Rudniov" goneşte în spre Alexandria, capitala bandelor lui Grigoriev, distrugând în drum trenurile blindate

inamice. Din cauza îndârjirii cu care se luptau şi a tăriei focului deslănţuit, din urechile tunarilor începu să se prelingă sângele.

La 23 Mai, Voroşilov îl izgoni pe hatmanul Grigoriev din regiunea căii fera'te, împingându-l spre drumul vicinal, şi ocupă. Alexandria.

Treceau trăsuri pline cu steaguri înfăşurate: erau steagurile negre şi albastre-alb-roşii ale oamenilor lui Grigoriev.. Hatmanul căuta să scape, însoţi't doar de un mic detaşament,, retrăgându-se în graibă spre „republicile lui Mahno". Într'una. din trăsuri se afla şi Straub, rănit. Avea o rană la şold, dar mai mult îl durea capul. Pentru a doua oară, Vera Nicolaevna îr ţinea capul în poală. Goneau în tăcere. Vera Nicolaevna şedea: cu buzele strânse şi se igândea cu ură la ceea ce avea să-i spună; Ernst, când îşi va veni .în fire. Ştia ce-i va spune şi era plictisită. Fără să-şi dea seama care e cauza — moartea lui Ma- xiuta ori singurătatea ei — porunci căruţaşului s'o ia la dreap'ta,. spre redacţia ziarului *Nabat*[14]) unde aveau cunoscuţi.

Grigoriev intră în curtea lui Mahno.

Mahno îl întâmpină în cerdac. Stătea cu burta scoasă-, înainte şi cu spatele îndoit, aplecându-şi capul într'o parte; avea părul lung, ochii mici şi dinţi mărunţi. Grigoriev coborî din trăsură, se scutură de praf şi, iferindu-se să-l privească pe- Mahno în ochi, se apropie de cerdac.

— Cu cine v'aţi bătut ? — îl întrebă Mahno.

— Cu Voroşilov.

Răsucindu-şi'părul pe deget, Mahno întrebă iar:

— La Ecaterinoslav cine a atacat?

— iParhomenco, — răspunse Grigoriev.

— Mare a mai crescut lupul, — spuse Mahno şi, dându-se-laoparte, adăugă: — Dar poftim înăuntru, hatmane, să maî stăm de. vorbă.

..Discuţia între cei doi prieteni fu scurtă. Pentru' noi ar fî greu s'o reconstituim. Mahno soco'tea dăunător să dea cuiva;
socoteală d© faptele sale. Abia atunci când, la sgomotul detunăturii năvăli în cameră adjutantul, spuse arătând spre cadavrul lui Grigoriev:

— Ne-am certat.

Şi se' duse la Lamâcev.

Lamâcev nu-l mai văzuse din ziua în care sosise pentru a -doua oară la Guleai-Pole, când prânzise împreună cu el. Te- rentie Savici

14 *Nabat* **— „Clopotul de alarmă". (N. trad.)**

fusese mutat într'un fel de cămară, care era de fapt o magazie de harnaşamerite. Patul său se afla chiar dedesubtul unor drugi de fier de care atârnau 'hamuri. Ferestre nu se aiflaii ; însă, oum uşa era mai toată ziua deschisă şi dădea tocmai în curte, Lamâcev putea vedea multe. Astfel văzuse şi trăsura colbuită din care coborîse Grigoriev şi putuse auzi •crâmpeie din povestirile oamenilor acestuia, privitoare la retragerea lor.

,,Pare-mi-se că voi scăpa teafăr, îşi zise el; motanul ăsta ■o să înceapă, mai mult ca sigur, să se linguşească-pe lângă miné”.

Şi deşi dispreţul său pentru oamenii lui Mahno nu se micşorase, totuşi acum găsea interesant să stea de vorbă cu căpetenia lor.

Lamâcev şedea în prag şi fuma, privind cum prin ceaţa uşoară a serii se joacă ultimele raze roşietice ale soarelui. Verdele grădinii avea reflexe mate, iar pe cer pluteau nori cenuşii cu marginile de un roşu aprins. Şi Lamâcev se gândea că morii aceştia veniseră poate tocmai din spre Marea Neagră.

Mahno se apropie. Răsucindu-şi părul cu degetele, el spuse:

— Pe hatmanul Grigoriev, rebelul, l-am executat chiar eu. .Aceasta este o dovadă de supunere faţă de Puterea Sovietică. Transmite-mi în ce condiţii voi căpăta arme.

Şi plecă. După plecarea lui, adjutantul îi înmână lui Lamâcev o listă de tot armamentul de care avea nevoie Mahno.

În aceeaşi zi Lamâcev plecă, împreună cu „cumătrul” Ilia Îvanovici şi cu oamenii săi, înapoi la Harcov,

. — Ia-o cu tine, când te vei duce la closet, — zise Voro- •şilov, înapoindu-i lui Lamâcev cererea lui Mahno. — Şl acuma vrea să ne tragă pe sfoară. Se vede treaba că n'a căpătat arme de la Antantă. Ehei! De-aş putea să trimit numai o brigadă bună împotriva lui, ce-aş mai smulge eu penele acestui corb negru I...

24

Luna Mai şi îndeosebi Iunie au abundat în trădări. Ca să nu mai vorbim de politica perfidă şi trădătoare dusă de Troţchi, sau de acele trădări de care nu s'a aflat decât peste vreo douăzeci de ani, şi fără să mai amintim de trădarea hatmanului Grigoriev, defa care nici nu te puteai aştepta la altceva, — fapt este că în diferite unităţi militare se produseră revolte făţişe. Brigada a opta, aflată în rezervă, se răzvrăti. Prima brigadă din Armata a cincea ucrainiană trecu de partea duşmanului. Comandantul Armatei a noua făcu la fel. În sfârşit, în. luna Iunie, şi Mahno îşi îndreptă bandele împotriva armatelor sovietice.

Intrarea lui Mahno în acţiune fu precedată de evenimente extrem de interesante. Restabilit, dar şchiopătând, şi sâcâit de tot felul de eczeme care-i dădeau mâncărimi, Straub fu chemat în ziua de 2 Iunie la Mahno. În presa anarhistă se ducea *o* în'tensă campanie în legătură cu apropiatul congres al ţăranilor şi al „tuturor celor interesaţi” din cele patru judeţe stăpânite de Mahno. Se propuneau două lozinci principale, dintre care una era cunoscută : înlocuirea politicii existente de aprovizionare cu sistemul mult mai just al schimbului în mărfuri; şi *a,* doua: garantarea libertăţii absolute şi a inviolabilităţii tuturor curentelor de stânga. În aceeaşi zi Straub — care acum era: redactorul ziarului „Drumul spre libertate” — publică un articol de fond prin care cerea răsturnarea „puterii comisarilor şi a unilateralelor soviete bolşevice”. Articolul era agresiv şi cuprindea îndemnul la acte huliganice împotriva evreilor. Straub se cam temea ca Mahno să nu se supere cumva că el chiamă la: răscoală înainte de vreme. În ultimul timp, mai. ales după uciderea lui Grigoriev, Mahno îi inspira lui Straub un sentiment, din cele mai neplăcute şi mai apăsătoare.

Mahno şedea cu coatele pe masă şi cu capul în mâini, astfel că părul lui lung şi unsuros îi cădea pe faţa de masă albă.. El întrebă fără să salute :

— II cunoşti pe Bâcov ?

— II cunosc, — răspunse Straub, mirat la culme de aceas'tă. întrebare.

— Trimite-i o telegramă şi adu-i la cunoştinţă că pe ziua de 6 Iunie oonvocăm cel de al patrulea congres al nostru.

Mahno apucă un smoc de păr şi-l frecă' în palmă. În toată ■odaia se auzi un foşnet de parcă firele de păr ar fi fost groase -ca sârma.

— Asta-i tot. Te poţi duce.

După această discuţie, Strauib înţelese că a fost aruncat -undeva la marginea unui câmp de unde îi venea greu să mai urmărească jocul desfăşurat acolo. Nd se simţea câtuşi de puţin vinovat ; în realitate, statul care dispunea de soarta lui ■slăbise pur şi simplu. Dacă acest lucru nu s'ar fi întâmplat, el tot ar mai fi putut lua parte la încăierarea ce se desfăşura în mijlocul câmpului. Totuşi faptul că era aruncat laoparte nu-i micşora interesul pentru jocul început, ci dimpotrivă i-l sporea până la un sentiment de curiozitate extrem de chinuitor. Str'aub •expedie lui Bâcov telegrama. Timp de două zile nu veni niciun răspuns. Probabil că jucătorii se consultau, în toate părţile sburau mesagii cifrate, galopau curierii, capitalelor li se cereau informaţii şi, cu cât se prelungea aşteptarea, cu atât Straub simţea crescând în el o scârbă adâncă faţă de cocioaba aceasta în câre-şi ducea traiul, faţă de mucurile astea de lumânare la lumina cărora era nevoit să-şi scrie articolele despre minunile anarhiei, scârbă faţă de armatele acestea de ploşniţe şi de gândaci, şi chiar faţă de Vera Nicolaevna care în ultima vreme adoptase faţă* de el un ton extrem de dispreţuitor.

În noaptea de 4 Iunie veni răspunsul. Bâcov telegrafie scurt : „Ordinul a fost dat”.

„Dar ce fel de ordin şi cui a fost da’t ?” se .gândea Straub.

Curând însă află totul’. Veni la el un colaborator al ziarului şi-i spuse foarte turburat :

— Un ordin primit delà Troţchi interzice categoric cel de al patrulea congres. Cum să interpretăm asta ?

— Probabil că Mahno elaborează .acum directivele, — îi răspunse Straub, continuând să-şi scrie articolul.

Însă în sinea sa îşi spunea că totul era limpede. Iată răspunsul, acel răspuns la care făcuse aluzie Bâcov la Chiev în ajunul ocupării oraşului de către bolşevici, cum că Troţchi este deasemeni agent ! Prin acest ordin el dădea oamenilor lui Mahno semnalul de atac, lăsând să pe înţeleagă că desagregarea săvârşită în sânul armatei sovietice de către oamenii lui Troţchi pe frontul românesc şi galiţian reuşise — iar dacă armatele sovietice vor fi lovite acum din spate, cu atât mai repede vor fi date peste cap.

Totul se întâmplă întocmai. La 6 Iunie, Mahno se aruncă în luptă şi aproape simultan generalul Scuro atacă Odesa şi Ecaterinoslav. Coloniştii nemţi din preajma Qdesei se răs- ■cui ară.

A doua zi după ce se primi comunicatul despre răscoala coloniştilor nemţi, Mahno îi trimise Verei Nicolaevna un tort, iar Straub primi în dar o valiză galbenă de piele în care se aflau două cupoane de postav fin kaki, câteva cupoane de mătase şi un pistol „Colt" cu cartuşe. Frecându-şi mâinile, Straub se plimba de colo până colo prin cameră privind tortul cu surâsul pe buze. Era un tort obişnuit, cu cremă albă şi roz, moale, având forma pătrată. Mâinile şi buzele Verei Nicolaevna deveniseră lipicioase. Aşa cum stătea, plescăind din buze de plăcere şi privind galeş, mişcările şi privirile ei dulci nu mai păreau atât de dispreţuitoare.

— Totuşi e ciudat să primeşti în dar un tort delà anarhişti, — zise Straub surâzând. — Nu eşti de aceeaşi părere, Vera ?

— Şi anarhiştii sunt oameni, — răspunse Vera Nioola- evna, pe un ton pedant.

25

Armatele lui Denichin se apropiau de Harcov. Se comunicase că unităţi din gărzile albe încercaseră să ajungă prin şoseaua Belgorodului în strada Sumscaia.

Parhomenco, comandantul extraordinar şi şeful garnizoanei Harcov, forma şi trimitea pe front batalioane unul după altul. Când află că albii caută să pătrundă în oraş, alcătui un batalion special, numai din muncitori dârji şi încercaţi de prin părţile Doneţului. E de ajuns să spunem că doisprezece preşedinţi de comitete executive făceau parte din acest batalion. întărind batalionul cu două maşini blindate şi trăgând el însuşi cu mitraliera aşezată într'un' mic automobil deschis, porni cu ostaşii dealungul şoselei Belgorod, gonindu-i pe albi. Numai întunericul îl împiedică să continue ofensiva, iar recunoaşterea fu stânjenită de faptul că Parhomenco dispunea de cavalerie puţină.

— Ceea ce mal ales ne face zile amare este cavaleria lor, — mărturisea Parhomenco pe când se înapoia cu batalionul în oraş. — Aţi băgat de seamă în ultimul timp că toate spărturile pe care le-au putut face în rândurile noastre, le-au făcut cu ajutorul cavaleriei?

În ziua următoare, Parhomenco ifu numit comandant al tuturor forţelor armate din Harcov. Ca şef al statului său major fu trimis un militar de carieră, fostul general Cerneacov. Când Parhomenco văzu mersul leneş al acestui om care nu se grăbea deloc şi care se respecta .grozav pe sine însuşi, grăi ca pentru sine:

— Am nevoie de cal, iar nu de şef de stat majori

Spre seară, şeful statului major trecu la albi.

Aceasta se petrecu în ziua de 24 Iunie, iar în dimineaţa următoare, ocolind flancurile celor care opuneau rezistenţă, două divizii ale lui Denichin reuşiră să răzbată până la Harcov, Parhomenco scoase batalionul său şi pe elevii şcolii de subofiţeri roşii, câţi mai rămăseseră, adresându-li-se:

—. Pretutindeni numai trădări, tovarăişi. E cineva care ne loveşte drept în inimă. Un regiment făcea paza în oraş, iar astă'noapte a declarat că nu numai că nu voieşte să se'ducă pe front, dar că nici pază nu vrea să mai facă. Buzele mele, tovarăşi, nu reuşesc să pronunţe numele acestui regiment...

Tăcu, mototo'lindu-şi şapca în mâini. Nu se mal bărbierise de multă vreme, îi crescuse barbă, iar ochii i se afundaseră în orbite. Batalionul şi elevii tăceau. Toţi ştiau că Parhomenco se dusese dimineaţă la regimentul cu pricină, însoţit de fiul său Vanea, că aşezase regimentul în linie în faţa cazărmilor, ieşise în faţa lui împreună cu fiul său şi le declarase: „Nu mi-e frică de voi, laşilor. Şi nici pentru fiul meu nu mi-a fost frică să-l aduc cu mine. Sunt singur şi totuşi vă dau ordin 6ă depuneţi armele". Regimentul rămăsese uluit. Parhomenco porunci să se strângă armele, le încărcase în căruţe şi adăogase plecând : „De astăzi regimentul e desfiinţat, iar voi o să crăpaţi, trădătorilor".

Parhomenco continua să vorbească :

— Albii sunt aproape în curtea vecină, tovarăşi. Cine vrea să mă urmeze într'un marş lung prin spatele frontului, rog să ridice mâna. — Numără mâinile şi adăugă cu satisfacţie: —
Propunerea tovarăşului Parihomenco a fost primită în unanimitate.

În momentul când Parhomenco trebuia să iasă din Harcov, în jurul lui se strânseseră : un detaşament format din activiştii (de Partid şi sindicali înarmaţi, regimentul întâi Melitopol, un detaşament de marinari, un detaşament format din batalionul de geniu din Harcov, iar din elevii ce urmau cursurile de pregătire a cadrelor de comandanţi de artilerie ai Armatei Roşii au fost alcătuite două baterii uşoare şi una de obuziere, — în total aproape două mii de oameni.

Unităţile înaintau pe drumuri vicinale, dealungul ogoarelor eu grâne catifelate şi aurii. Recolta nu era culeasă. Spicele foşneau triste şi părea că se aude cum se scutură boabele. După a doua etapă patrulele comunicară că, perpendicular pe direcţia de marş a batalionului în care se afla Parhomenco, se apropie un mare detaşament de cazaci albi,, aproape un regiment.

— Ttebue să-i întâmpinăm organizat, — hotărî Parhomenco.

Şi arătă lanul de grâu.

— Intraţi aţei, tovarăşi.

Se culcă în trio margine a drumului, cu trei mitraliere în bătaie, iar

de partea cealaltă — Lamâcev, cu tot atâtea mitraliere şi cu restul batalionului.

Cazacii albi înaintau cu băgare de seamă, „ridlcându-se a- desea în scări şi privind în jur. În faţa lor se întindea un lan liniştit, albia legănat de vânt. Umbre înguste de nori treceau peste lan şi lunecau pe deasupra detaşamentului. Plutea un miros puternic de iarbă coaptă.

Când, după aprecierea lui Parhomenco, jumătate din detaşamentul inamic trecuse, adică atunci când văizu statul major al acestuia, ridică şapca în sus.

La început pârâl o mitralieră, apoi porniră şi celelalte. Călăreţii se zăpăciră, caii se ridicară ¡în două picioare şi se repeziră $n lan. Dând de oameni străini răsărind din grâu, caii se speriară şi mai mult. Călăreţii cădeau fără să încerce măcar să fugă. Detaşamentul fu distrus în întregime. Parhomenco captură căruţele, obuzele, mitralierele şi — lucru principal — caii.

— Acum trebue să avem grijă de caii ăştia ca de ochii din cap, — ordonă el.

Gloria e ca un drapel. Când unităţile vecine, care de asemenea înaintau prin spatele frontului, aflară de sdrobirea oamenilor lui Drozdov, se îndreptară imediat spre Parhomenco. El ti reorganiză în două 'brigăzi, un regiment special de infanterie şi o brigadă de cavalerie, a cărei comandă i-o dădu lui Lamâcev.’

— Dar eu sunt bolnav, — spuse Lamâcev foarte mulţumit de această numire. — Am dûreri groaznice de cap.

— Ai să-i duci până la Bogoduhov.

— Până la Bogoduhov, desigur am să-i duc. Doar că ar trebui numiţi comisari politici, căci tehnica ostaşului de azi e învechită.

Bogoduhov fu luat după o luptă scurtă, dar chiar în timpul luptei se află că spre el se îndreaptă cele mai bune regimente ale lui Cornilov şi ale lui Drozdov. După luptă, când regimentele lui Drozdov formate din ofiţeri de infanterie fură respinse, Parhomenco îşi adună comandanţii.

În casă era cald, sburau roiuri de muşte. Parhomenco se uită la intervalul dintre ferestre unde atârna’o oglindă sgâriată, a cărei margine era argintată cu hârtiuţe de bomboane. Această oglindă reflecta, probabil cu[1] toată conştiinciozitatea, o barbă cafenie şi ochi umflaţi de nesomn. Parhomenco rosti :

— Ce-i de făout, tovarăşi? Să deschidem un front? Nu avem dispoziţii din partea comandantului de grup. După cum am aflat deunăzi, şeful statului său major şi comandantul divizionului său de artilerie au fugit. Nu prea ne putem lăuda nici noi, că şi delà noi au fugit câţiva „experţi”.

— Vor divulga aşezarea noastră, — spuse Lamâcev. — E clar de ce fug. Trebue să-i lovim pe albi în creştet.

— Sunt de aceeaşi părere : trebue să-i lovim. Să-i lovim sdravăn şi la urmă să plecăm din Bogoduhov. Albii vor căpăta respect faţă de noi, iar noi între timp ne vom regrupa forţele. Semnez ordinul pentru ofensivă pe deplina mea răspundere.

Lupta fu îndârjită. Când trupele lui Denichin aduseră rezerve proaspete şi le aruncară în luptă sprijinindu-le cu avioane şi cu trei trenuri blindate, Parhomenco începu să dea înapoi. Se retrăgea încet, luptând dârz şi observând cu satisfacţie că toate drumurile sunt acoperite cu cadavrele gardiştilor albi. 'În raportul către comandantul grupului, sublinie: „Am întâlnit

mulţi ofiţeri morţi şi chiar eu am aruncat în şanţ doi colonei care au crăpat”.

Se retrăgea organizat; acolo unde se simţea nevoia, unităţile opreau ciu ¡îndemânare inamicul atât tiimp cât trebuia. Aşa ajunseră la staţia Chirioovea unde îndreptară linia frontului. Aid au rezistat mai mult de o lună şi s’au retras numai în ziua în care albii aduseră forţe covârşitoare şi multe trenuri blindate.

Nu departe de Sumî se a'flă gara B.asiî. Unităţile se retraseră părăsind şi această staţie de cale ferată. Parhomenco, care acoperea retagerea dintr'un automobil dotat cu o mitralieră, ajunse în dreptul micii clădiri a gării. Era îmbrăcat cu o manta din pânză de cort, plin de praf din cap până’n picioare, de nu ţi-ai mai fi putut da seama, cine e. Şeful gării se repezi afară, luă poziţia de drepţi şi începu raportul:

— înălţimea voastră! Soldaţii roşii de albia au trecut, aici au rămas...

Parhomenco îl lovi uşor cu latul săbiei peste cap, mormă-
ind:

— Ulf, prostule! Nici de bucurat n’ai ştiut să te bucuri la timp.

Ajuns la Sumiî, şeful gării îi raportă că se apropie de gară trenul lui Troţchi. ,

— Ei, ăsta-i mai şmecher, — murmură posomorit Parhomenco, — ăs'ta raportează într’alt chip...

Nu se duse în întâmpinarea trenului. Deabia la o oră după sosirea vagoanelor-salon, în care mişunau aghiotanţi ghiftuiţi, apăru şi Parhomenco.

26

O laşitate neruşinată, însoţită de autoadoraţia desgustâ- toare care te face să crezi că omenirea întreagă nu-i decât o oglindă pe care o poţi sparge dacă îţi reflectă strâmb mutra ; îndemânarea de a luneca uşor pe suprafaţa cunoştinţelor de parcă ai patina ; pasiunea a'tât de neînfrânată de a’ poza, cart te sileşte să iei până şi în somn atitudini de statuie; o minciună
sclivisită şi o lăudăroşenie
plină de viclenie, după care

toatfe faptele[r]5oarrreniJor decurg din cde xe **311** prezis tir salt dm cele ce al făcut. — iată înfăţişarea sumara a. ¿.celui-dup care fluseseiîatat^derineticulos'idkhlsik'Şi:: grtmati.;dş'!ca'tr-fc'polltjije:lumli întregi* încât abip detemul xe a urmat şi şuvoaiele de sânge rfâfsaite de acfcst ticălos au putut desvălui în laţ ai 'popoarelor adevaratau esenţă rapace a celui mâi Cumplit dintre trădători ■«*[Xrokhli [/] i / J ^ ^ ^
1 (?*f t iu^

. În acele vremuri despre care povestim, această esenţă sa prcsvocafconilui şi trădătorului Troţctu era abieb pîesirotită; şi în orice cai eba înţeleasa'numai de foarte puţini- Qmtre cei care Q preş Im ţea u Unii diiax se, şfiau 'Săi dea riuiinelecel ¡adevărat mărglryndu se &a afiime, căi af îl i vorba rtumai ide yo „antipatie personalaf'i nE>upa apărarea Ţariţăptllui şi după călaţona; im la- /Moscova, Parhortieoco tuci nuo-nm XăUta să şi ascundă ura faţă de Troţchi Când se pomenea ide "aniipatîe,, un prezenţa luk ej' se înroşea 'de jUiânteişi replică, 1 , Fiţijtotuşaisigun -ca aici nu e lucru curat ': asa încât cunoscuţii săi se străduiaui-âă nu vorbească în faţa, lţu,despre, Tnpţdil i A f vr ^ A r

Apropiindu-se agale de tren. Parhomenco îsi evocă . ' tot ceea ce se petrecuse pe fronturi în ultimele două luni, işi aduse aminte de tot ce putuse observa personal. şi nu găsea nicio justificare trădărilor şi uşurinţei criminalei.Se -uita-cu ură la va- goanele-Safon.[1] curăţate şi lustruite, de culoâre (alba^tră-idesxllls. la,(experţu militari., pe se învârteau de oolo-cplo.TJa-bucătarul care îşi ¡scosese pe îereaStră .capul în ţlcMe apă. Şi ţipa la comandantul gării; [11] ,
'H^^^Pedtru oya^tfei -ţPa[1] fost^comandait' peit^le[1]!- ....- **" .
• '1.[uf]-'<3^.arfdatrttilî-mn*olii-.'vâritnt;[j] abia-ieşit diit spital şi-itujnit numai cu câteva zile înainte, stătea în faţă gdafnuiuf în poziţie de drepţi, şi. neavand putere să strige mai tare decât bucătarul, abia mişca buzele. Parhomenco îi atinse umărul şi-i şopti:

— Du-te la comandament^-Cu ăsta am să stau eu de vorbă. — Şi, apropiindu-şi pumnul de faţa bucătarului, scrâşmi: — Poftim nis^truf
*- <- - (_
■v ti iMn ivagon deşi Troţchi însoţit de aghiotanţi JFundcă ,era cald/ pe sein în unim suiteiv îşi legăna şoldurile un ponţoplat care ducea o tavă cu pahare ,şi câteva sticle de apă minerală. Pe platformă apăru pentru, o clipă- figura I**141** Bâcev* dar dis. păru de îndată ofe-l văzrti pe, Parhomenco **1** , J
om**3**.,)^^aj**5**îcibjmaivi**3**Hpsea gândi'JPafphomătiaă/ib «•

Acum ça şi în tot luttpUl din urniă»spe Parhomen<^Uîţ preocupa problema cailor. Ar fi vrut să,,,înceapăidişnuţiârerSpUT nand ¿a armata înaintează ţinându-se de liniile ferate ca orbul de gard. Armata are nevoie dé cai! Iar Vagând sticla cu apă minerală şi băşicile ce se ridicau din ea Vazandi pe tunarul şi rumenul conţopist care Întindea slugarnic sticla şi paharul Parhomenoo gândi că este inutil să vorbească despre can-Vorbi întâi déspre trădătorii care dau mereu informaţii inamicului referitor la poziţia armatelor noastre...

Troţchi îl întrerupse şi îl certa pentru neregulile <te pe front insistând mai ales asupra rolului camisanlidr comutaştl care Chipurile iar fi fost vinovaţi de acele -nereguli mâi mult ca oricine

Asemenea comi-sa-n trebuesc împuşcaţi pevktoi am ism [1]
Padhotaetico - *[1;]«te ' uii&^posomorît--drept *m* v ochi -sL -facan d parca alUrne la explicaţia depărtată dar presimţită a retragem rusindâse a armatei îi răspunse răspicat : -Gfe "ordltre-poate •frdacă;
Sfchlnx[i]i[aţr coiftaiid-aţrţri în fle
care Cfipâr laf xa şdîl' de Stat maţor trimiteţi numai t-rădătofi ?

În ochii 'ui Parhomenco se citea nu numai sfjdare şi di® preţ dar îndeosebi oeya care suna astfel Oricât tdai préface, oricât ai ţipa cu vocea ta metalica, oficât ar caut a Sa arăţică eşti de partea poporului, eu tot vad acel lucru de care te temi mal mult". Şl cu[1] cât Troţchi se uita mai atent în ochii lui, cu atât. devenea mai neliniştit. Iifttêrupandu**-1** sub un pretext oarecare, Troţchi urcă în'vagon.'Omul înalt, cu mantaua din foaiă de cort p}lnă .,de praf sr eu ochii sfredelitori şi ironici rămase; ¡pe ;,perou;-:Uti aghioţant ieşi ta cele din-,-urmă-.şi ceru ,ca noii soSiţf nl fie duşi în sectorul delà Ahtârpa.-. , -,

— Locul e periculos;"dniumuL nisîpOs/»— îl preveni.Parhomenco cu o nuanţă-abia.percept-iihilă'de batjocură.-

Aghiotantul repetă cererea. .ei'Mr:':;:

Pathomened' lé' prisé *W* dispoziţiei două;'automobile;?-dând ordin[5] éÿ maSifiifé-^Si-şi ' nmplè Dar,. pe când maşinile se apropiau de'Ahtâfca |T7abTă uVèau;tpaimânirî pe povârnişul repede, la o cotitură mai 'grea; acoîo?ûnrdé stratul die lut tare'se continua -cu-cel de nisiip afânat, .Parhomenoo le s-puse liniştit:
- ' - -r[1] ^

V'âmq-spus doar "dinainte xă'locul e .periculos. Uite şi

m

călăreţi albi, — adăugă el, văzând în aceeaşi clipă o pal rulă formată din cavaleriştii i-ui.

De spaimă, şoferului începură să-i trelmure mâinile, iar maşina devie puţin d>e pe drumul bătut, lunecând spre nisip, şi, după cum se şi aşteptase Parhomenco, se împotmoli adânc. Pasagerii săriră afară ş.i, cu o energie rar întâlnită, căutară să-l ajute pe .şofer.

Parhomenco se urcă în vârful movilei. Patrula se depărta. Privi în jos, acolo unde Troţdhi ajuta sânguincios suitei sale să scoată maşina din nisip şi gândi: „Dracu' să înţeleagă care dintre voi n'ar avea nimic împotrivă să-i aştepte aici pe albi şi care din voi ar socoti că încă nu-i timpul potrivit ?!" Coborî, puse umărul şi împinse maşina cu atâta furie, încât ea ieşi imediat din nisip.

întorşi în vagonuî-salon, cei sosiţi dădură imediat ordin : „Trenul să plece înapoi".. Iar despre Parhomenco se spuse:

— E bolnav. Păcat să se prăpădească o asemenea, forţă.

Şi atâta le-a şi trebuit.. Cineva a scris, altcineva a raportat mai departe, afirmaţia fu trecută în procesul-veribal, cineva găsi boala, şi deoarece n'au stat mult «pe gânduri la fixarea ei, au ordonat: „Din motive de malarie şi surmenaj, va fi trimis spre vindecare în spatele depărtat al frontului".

27

Postul de comandă al lui Parhomenco se afla în satul Tro- steaneţ, mai aproape die Ahtârca decât de Sumlî. Parhomenco plecă din Sumlî noaptea târziu, prost dispus şi supărat. El, care nu se plângea niciodată, îi spuse totuşi lui Lamâcev:

— Pare-se .că am luptat destul, Terentile Savici. Să predăm armele.

La lumina farurilor se desluşi un grup de oameni înarmaţi, care se grăbiră să părăsească drumul. Parhomenco opri maşina în dreptul lor şi-i întrebă.:

— Unde vă' duceţi ?

Ostaşii tăceau[1]. Parhomenco îi recunoscu şi, strlgându-i pe fiecare pe nume, îi întrebă batjocoritor :

— Ce-i cu voi ? Aţi plecat la vânătoare de iepuri ? Sau aţi luat armele ca să vă faceţi undiţe? Sau poate credeţi că oamenii lui Denichin s'au strecurat în spatele vostru şi voi, care n'aţi găsit destule ocazii die vitejie ipe front, veniţi să nie săriţi în aj Uitor ?

— Iese prost treaba asta, — îngăimă cu greutate unul dintre ei.

— De ce să iasă prost ? Băgaţi de seamă că eu nu v'am dat dezertori. Ia daţi armele încoace. — Aşeză armele lângă maşină, le .scoase închizătoarele şi adăugă: — Peste două ore să vă prezentaţi ia mine, la Trostearleţ. Cartuşele şi armele să vi le căraţi singuri, că nu sunt iprost eu să vi le duc cu maşina.

Maşina miai făcu vreo cinci sute de metri şi se opri: plesnise uin cauciuc. Şoferul îi puse un petec şi începu să pompeze. Dezertorii ajunseră maşina din urmă, Acela care declarase că „iese treaba prost" îşi exprimă dorinţa să umfle el cauciucul şi lucră cu râvnă. Parhomenco scoase un închizător şi i-l întinse.

Uite, vă dau un închizător pentru toţi. La revedere, băieţi.

Peste vreo alte trei sute de metri maşina avu altă pană. Dezertorii veniră la traip şi câţiva dintre ei pompară cu schimbul. Parhomenco le mai dădu două închizătoare şi râse cu hohote:

— Dacă mai ţine aşa» până la Trosteaneţ îmi luaţi nu numai toatle (închizătoarele, dar şi restul armelor.

A doua zi de dimineaţă i se raportă că toţi dezertorii se prezentaseră la regiment. Parhomenco spuse:

'—De fapt băieţii sunt buni şi! vor să lupte, dar la ce foloseşte curajul lor dacă tot comandamentul e un adevărat vagon- salon ? Fără să vrei o iei din loc. E zăpăceală şi înghesuială, păcatele mele!

Peste toate altele, îi mai pricinui şi Lamâcev uh necaz. În gări şi prin sate izbucnise o epidemie' de febră 'tifoidă. Larnâ- cev se duse ca de dbicei spre prima putină ca să bea apă, dar o Clipă după aceea îl privi neliniştit pe Parhomenco:

— Alexandru IacovleVicl, nu ştiu de ce, dar apa îmi face greaţă.

'Către amiază, pe cânid intrau în Sumí, un ostaş bolnav de febră tifoidă, în delir, se repezi sub roţile locomotivei cu braţele întinse. Fu sifârtecat. Peste vreo două ore, Lamâcev fu do-

bont şi ol do furiş, bojr Par nu se culcă îrrtr urnii din Yagera nete trenului în cam se îmbarcau tunurile ş1 comandamentul cl intrun lan de grâu aproape do teraşajnetvt Parhomenco abia îl gasl.

Ai fierbinţeala?

— Alexandru Iacovlevicî. nu pot vorbi, simt frig'inealîi. Nu -mpl framantaralviatul.-iAiiexandtu. iacovlevicî.-ca dbt mai sa faci colac diti nune - ^

Parhomenco SI lua jn ca rea şi 1 urca În vagonul său Acolo un agent de legătură îi **1** umană o te'egrama Tfoţdhi ordona ca din motive de sau a late Parhomenco sa predea altuia comanda şi sa plece *m* concediu departe în spatio frontului

Lui Terentie îl vine mai uşor sa gândi Parhomenco ujr tandu se la LamşceV Ar putea lua asta drept o aiureala dar eu sunt sănătos-

Lntrunut dlPi vagoane printre familiile evacuaţilor din Harcov se aflau copui şi Harltma Grigonevna. Parhomencp se .duse- la ei

— De albia aţi venit, şi uite că va trebui sa plecaţi.

— Da am venit Am crezut ca neom odihni la tine — răspunse Hailtimţ Grigonevua;-:—.J>ar. vad .-ca-.ţe soresc,de co;o până colo

— Nu-i nimic... O sa vie vremea când o sa zorim şi noi pe- alţii

Zâmbi. ’< î. -

■; • iDeocamdâtă, ■ţineţi-yă, bine.;iMăi:Tetrag, şi.eu-cu. voi. b să mergem repede. • -

Se auzi semnalul al doilea. Parhomeirco,: cane-l '.prevenise pe mecanic ca trenul cu.famll.1.li':să meargă.mormlaI,îşe duseiSă

lo^onMflâaâr'j«c: gsît ac

însaicărmecainîcvthKS

per

rlat de exploziile de abuz care se auzeau tot mai âpraape^uit&se să alimenteze maşina cui iapă;:'Parhomenco; manevr ă:,repdde o rhaşiriă.[1] de'iOz^vâ,! orfaUsăosnţgu®, ;o: alimentă;! ¡cu apă, % ws# pe mecanic“'şi^se"pregătisăr;dea -S€mrialidoal.,:,treilea,:jteân.d der odată se" auzWexplozie: puternică ŞT^pre!ungă:;r.mni -pod de ¡dm coace ide"Sumiîi-fuseseilaruheatiiîn.aer^ca^isă-irtntârizîO pe albi. înainte, asemenea distrugeri erau aduse la cunoştinţă din .timp, dar.de; dataiaeeaşta.uu-iuşeserăiînştiinţatem^ nici măcar comandantul. În gară se produse panică. Mulţimea fugea ;de,ootorcolo, 4emându-se-6ă.ia.lpc în^vag-panei Parhomenco *m*

sc' Urcă •pe? 8€ara»omif--vagai»^' acoperind-ţipctdeJÎnttHimiî ;ou glasul său puternic, strigă:

— Tovarăşi, uitaţi-vă bine: albii bat lîf«întâmplare.- Sunt mal fcăpăçlţi de^ât-noL 3 a: ascultaţi ^oe-cântăr-copili în vagoane.

Intr''adevăr, proiectilele cădeau "când" în stânga, când în (treapta găriif.'Tn'pauzele dintrfe exploziile lor, din-vagoane se auzea cum-cântau oopiiî: 1 « " " ' 1

.Asia n'a ajuns!
Asta a trecui! r - —
- *Asfâ n'a ajuns!*
' s ■:» ■ ' *• Asta a trecui!'"* *' 1

Cu mafev gîeutâte se putu- da -drumulTa-Trenuri, în ordine. Ultimul urma să plece acela în care se afla familia: lui Parho- rnenco. înainte de plecarea' trenului, Paiîhomenoo<vataşă up vagon" 1 â"c o" locomotlvă răma să făr garnitură- şi-i.- dădu- diumul spre inamic.[1] Locomotiva asta, ca şi cea de la Lihaiarcu un an şi mai Pine în urmă, se lovi de"»fărâmăturile unui canton distrus de explozie şi căzii deacurmezişul, btocafhd toată linia.

JParhomento predă- comanda în staţia Corojiba............ « ■

Se. întoarse apoi supărat în vagon.

■— Nu cumva eştj bolnav cu adevărat ? — îl întâmpină îngrijorată Haritltia Grigorievna. — Uite cât eşti" de; slab şi de negru, la JLaţă ! Ori teodor cumva rinichii ? ' 1 "_ „

— Bolnav, eu ? — se întărâtă şi mai mult Parhomenco. O să le arăt eu:k>r ce-teil. de^bolnav sunt. ■

În gara Corenevo, a doua sau a treia staţie după-Vorojba;; se opriră vca să[1] ia foaia' de drum. Staţia şi chiar piaţa din, faţa ei erau ticsite cu ostaşi roşii.

-*'-P-rea **multă**--armată ! aieit observă Pathomencb. îşi scoase scurta de piele,imibrăcând.în schimb mantaua de ploaie şi şapca şi se duse să eontrolezeţ:;,stareade-«5pli'it-a poporului".

' Se întoarse-tepede^ ,

— Dezertori. Cel puţin o mie, şi toţi cu dntie.

După un timp spuse unuia din escortă: - '

— Ştii ceVa, Luchian ?"AtT fugit 'din ^spre> Sumî, Trebue să-l dezarmăm până la unu.1.- - - - _ , • '

— Gtiim e'O >facem ?- ^ se nedumeri->acesta.«N'am mal rămas decât trei oameni • din escortă, Lamâcev care e bolnav, tu, soţia ta şi copiii.

Mî

— Pairhoimenco se sculă :

— Mă duc să cercetez ce fel de Ceea e aicii şi ce fe! de putere locală. Poate o să-l, conving să ne v.ină în ajutor.

Într'adevăr, i'zlbuti să-i înduplece. În jurul staţiei fură pos- ta'te din loc în loc sentinele. Par'homenco se înapoie la vagon şi spuse către agenţii săi, de legătură şoferi :

— Va trebui să luptaţi.

— Lu|ptăm, — răspunseră aceştia.

— Daţi-vă jos. Eu îmi pun scurta, îmi prind revolverul şi vin pe peron. Iar voi, cum mă vedeţi, mă salutaţi şil luaţi o poziţie de dîrepţl cât mai respectuoasă.

Şoferii coborîră şi începură să se plimbe pe peron.

Parhomenco porni spre ei.

Şoferii lipiră călcâiele şi-l salutară.

Dezertorii, lungiţi dealungul peronului cu ca,petele pe man- tăi, iar m,antăiile pe puşti, văzură surprinşi că salută unul şi încă unul. Careva delà Ceea trecu repede, dea semeni salutând. Veni şil seiful gării, care înţepeni în poziţia de drepţi.

„Ei drăda dracului, se gândiră dezertorii, ăsta trebue să fie un şef mare”.

Iar şeful înailt şi slab, cu sprâncenele decolorate de soare şi cu faţă bronzată,,’smeadă, se apropie d)e ei şi îl întrebă :

— Ce-i cu voi ?

Din respect, dezertorii se sculară în capul oaselor, dar tăcură.

— Din ce armată faceţi parte? —' rosti şeful pe un ton mai aispru.

De data aceasta .dezertorii se ridicară în picioare, dar tot fără cuvânt.

Parhomenco îi strigă pe şoiferi — agenţi de legătură:

— Aţi controlat actele celor care sunt ,în staţie?

— Nu, — răspunse tare unul dintre ei.

— Cum? Trec unităţi cu acte necontrolate? Să le controlaţi numaidecât !

— Am înţeles.

Mulţimea de dezertori se scurgea încet din staţie spre piaţă. Ulicioarele din preajma pieţei erau blocate de o echipă de pază delà Ceea, deşi această echipă nu avea decât cind în'şi. Dezer- lorii se neliniştiră : pază, Saluturi... înseamnă că e un şef mare.

Parhomenco se duse în piaţă şii se urcă pe prima piatră ce-i ieşi în caile.

— Deschid meetingul, — spuse el. — Vă. rog să veniţi mai

aproape. Să lămurim situaţia. Iar cu aceia care nu vor să limpezească situaţi», voi proceda aşa cuim se procedează cu contrarevoluţionarii.

Şi începu să vorbească, 'înv.inu:indiu-i că ei distrug fără rost viitorul lor şi al poporului, părăsind frontul. într’un moment atât de primejdios. Dacă ei împroaşcă cu noroi, apoi în primul rând pe ei înşişi se împroaşcă. Să te împroştl cu noroi în vremuri aşa de eroice şi de glorioase ? Oare nu vor să mai fie socotiţi’de către nimeni şi niciodată luptători adevăraţi pentru popor ? Oare nu vor să se înapoieze acasă cu cugetul curat, ca patria să ifie mândră de ei ? N’ai să mai poţi, cu-niciiun preţ, să te desvinovăţeşti în viitor; trebue să te desvinovăţeşti numai în prezent şi în acest scop trebue să ispăşeşti imediat această Ifaiptă prost'eâscă!

— Aceia care sunt în stare de ticăloşii, să depună armele. Armele să fie depuse în[1] stânga, iar oamenii! să treacă în dreapta. O să ştiu eu' să dau armele la ostaşii care le merită. — După aceea strigă : — Armele (în stânga i Oamenii în dreapta !

Dezertorii se priveau între ei, frăimântându-se şi şovăind.

Atunci şofeîili şi încă trei oameni din vagonul de Harcov, care se amestecaseră în mulţimea de dezertori, aşa cum 6e înţe- leseseră cu Parhomenco, se apropiară de el şi depuseră armele. Parihomenco aruncă mulţimii o privire ş'i mai aspră.

— Mai repede! Trebue să întocmim' inventarul.

iDezertorii începură să predea armele şi să treacă la dreapta.
Unul dintre ei, însă, exclamă :

— Alexandru Iacovlevici, eu te cunosc.

— Mă cunoşti ? Atunci de ce ai plecat de pe front ?

— Ne-alm pierdut de unitate.

Dezertorului acesta i se mai alăturară câţiva oameni care-l cunoşteau pe Parhomenco. Acesta îi însărcina să păzească armele împreună cu agenţili. Continuând meetingul, el spuse că dezertorii, prin predarea lor, recunosc ca fiind a lor Puterea Sovietică. Dar dacă o socotesc a lor, atunci trelbue s'o şi apere, pentru ca să păşească în viitor ou cinste şi cu inima împăcată. După el, mai luară cuvântul cei câţiva dezertori care-l recunos-

cuseră, cerând soldaţilor să se întoarcă pe front,,-La sfârşitul .meet-ingul'ul, Parhomenco ,se adresă-,'dezertorului.' carecel 'dintâi predase armele după şoferi: <" ;>-'[1] ?....

—^Eşti un om ,de_iniţiativă şi ţiii cu poporul, fa comanda, îmbarcă-oamenii-şi du-i pe front. Şă spui şefiilor că l-aţi văzut pe Parhomenco şi -că duceţi «rezerva aceasta din ordinul lui._ Staţia dteveni pustie. Trenul cu ostaşii roşii;--gata-de,,luptă, plecă în direcţia Surplî. - « -

„Hotărlît, se gândi Parhomenco, <u astfel (je oameni se mai poate- lupta nmhă _vrerrje-î -
-;. - Ar fi- vrmt 'Să triimitP nourlu,i .CGunandant p.telejgramâ.-usturăr toare,--diar> renunţă. Întocmi-, telegram a>num ai i.eu,,. următorul *i* cm- prins; , ; , , .

„'Primiţi rezervele. Comunicaţi rezultatele. *Parhomenco"*. Pentru apărarea eroică .a 'Harcovului, Comitatul Executiv Central din întreaga Rusie îl decoră pe Parhomenco,-cu ordinul „Steagul Roşu". ,

,

, 28 " . \

.......Dm spre Sud* armatele lui Denichin .mărşăluiau spre oraşele frî|»uroase ale Nordului. „* - . .. ,7

Fanfarele., generalului iMamoniov- cântattv«pe>..«tPăzUe .ota-şului-JamWv. La ,2ţ. Septembrie,. cl.Qpotele.-.din Curse, oare,.mai rămăseseră intacte, începură să sune pentru întâmpinarea- epoleţilor lui Denichin. De două săptămâni, ofiţerii,-cu mâinile în şolduri, priveau «de. pe oaL-căsuţell.e,e/np^e.,.alerVor.pnej.ulHi. Detaşamentele înaintate ale lui Denichin ridicau spânzurători în gubernia Tuia. -

> - - _ _

În; oraşele mohonîte; şi- ploioase:«din[1] -'nord^ecopiii,-;temelie şi bătrânii mureau de foame. Toţiahătlbaţii erau-,plecaţi-.«pe-front, I ndus tr-la- aproa pe» că--se oprise,,. Mormane.de. zăp adă- acopere a u maşini,■,€caTiplieatep'rCBiiatele'a-s©be...-_;(ie fie'Er,dădeau tot atâta.-,c.ăl- dură cât poate da "locui! de arma o impresie despie armonia .sunetelor-.- «Nimeni mu, cumpăra ..maşini de, cusut., « Aţa rse «întrebuinţa« .numai la cârpit, ştofa numai la petecit, _

Iar în Sud păreau că huzuresc oraşe fastuoase, multicolore, sub unr soare« puternic,, dătător-de. căldură şindd .SperşîîţăivNe- gustortl -.cântau;? tiăsârile ¡alergau,¿¡¡restaurantele ¡¡¿Bau;: :veşnie ticsite şi clienţii lor îi priveau cu groază pie acria care se dovedeau capabili să

simpatizeze Nordul, ;a cărui răsuflare li se părea mal înspăimânăftdaie decât .ciuma.: Şi pentru a sublinia acest'fastal Sudului ¡^¡aşa^Umiăivoi să ¡colorezi şi mai.: ihiilt în alibastr.il cerul ¡care oricum ei albastru — ibungihezia,şi ■capitaliştii :■ ApusMuip:oibişnuiţi. i'â-'şi rinvestivcapitâlul:! înîntreprinderile ruseşti?: descărcau;ila^ Rostov <şi da':rNovorossij.sc,i :rnătăsuri,> par^ fumuri, şocolată,: lenjerie: d© nuanţe. :di,feii±e?¿catilfea^. galoane străluci toare, ştofe: de minun a te: culori,' 'f ard uri:.. şi desigur : că nu ca balast,se. â fiaupe: .fun dull: calelor i; tiin uri ;■ enorme,- -obuze unse strălucitori şi tancuri uriaşevopsite proaspăt ' în ¡culorile tomnatice ale Nordului. De âltfei, ¡învestirea:, banilor în: între^ prmdefi.'bune-cere:totdeauna::un astfel de...: echilibru hri'.t Şi i deşi trupele:lui :DeniGhln:.se a)propiau' de:Tulay deşi foametea, frigul şi epidemiile’ chiriuiău, Nordul, deşi negustorii din Rost<w strânseseră:,de..pe^acum^un'.milioiî de ruble pentru avi oferi’¡regimentului: care -va. pătrunde; primul în:¡Moscova .¡.Roşie, — Inima şi sufletul ţării, — totuşi ţinuturile de la Moscovă, lă MareatNeagră continuau ¡să-lie¡stăpânite' de: ¡Partidul: Gomiinist, de ¡geniul ilul ¡¡Lenlni şi :Stalin, care simţeau şi:înţelegeau ca tii- mdrtţ âlţii;mevoile ţl^ri^i/.l'ş!4;-coiiaduceaii¡ţ lft. aşa fel,: încât să-i poată satisiface cât mai deplin şi mal repede aceste nevoi, dorinţe şi’ visuri? Nevoile ăc^teai ftu ¡erâu: 'altde:::deCât : :.Viaţă fărăike^eriAş^'<ia^ta^tişsiM>i:^v«B<Întfe:r6aq-'fes&şi’: poporul să conducă, prin aleşii săi, treburile pământului şi gospodăriei

■ < Iir :zadan-tr.hriftea,¡iscusitul trădător .TîoŞchi.riristrucţiunî pe front oa armata lui Denichin să fie atacată prin stepele Donului Directiva părea atrăgătoare. Generalul Deni.c'hiin înaintase în-tr’adevăr mult şi dacă ar fi fost lovit pe la spate, ocupându-se în acelaşi timp Novorossiiseul?Catunci generalul s’ar fi găsit închis într’un cerc mortal! Afara de asta, directiva lui Troţolii părea măgulitoare ::şi pentrpt^părătbrii-vie'roici *şi* Ţariţâuyilui; era .pJ'ăcut.ca •a^st.ijojaş-’şăsdtofâtes ¡catlbâ^ă jdecatac rpentru înv frângerea lui, Denichin, ’’

Dar hu calea cea rit aii scurtă e •tet<leâîOriât^a--flftii:c^igtlră şi mal uşoară.îJ Stepele :Donulul nttdăveău Căi -'de-Comunicaţie: Linillăf ferate principale erau fiediotati dlstrds^^ftoiiificapâfeileTle a -funcţlChâ^diW toâuz'i lipsei de corhlbustiblll şi de^rSbhâk-Gă;

zăcimea allbă încă nu fusese complet nimicită şi era de aşteptat să reziste cu îndârjire.

Atunci Stalin trasă pe hartă o altă linie. Această linie mergea dealungul căiii ferate spre Donbass, inima Sudului. Aici erau şi drumuri şi muncitori şi ţărani care iubeau Armata Roşie şi care aveau s'o aijute. În al doilea rând, prin această lovitură armata lui Deniohin urma să 'fie despicată în două, aşa cum se despică un lemn gros şi noduros ca să ardă mai repede. O jumătate de armată se va retralge spre Nipru pentru a fi lăsată pe seama lui Mahno, iar cealaltă.Jumătate — cazacii- — va fi ameninţată să fie încercuită pe la spate de unităţile roşii.- Ţara va căpăta, cărbune, pentru a pune în mişcare uzinele imobilizate de gerul iernii.

Dar pentru' aceasta se cereau următoarele condiţiuni : Troţchi să nu se amestece în treburile frontului de Sud !

De pe frontul ,de Sud să fie rechemaiţi' o serie de conducători care nu erau în stare să restabilească situaţia trupelor.

Să. se trimită pe frontul de Sud comandanţi noi, aleşi de Stalin.

Dacă aprolfun-dai aceste trei condiţii, puteai prea bine înţelege că Stalin a văzu'tdimpede : care sunt forţele duşmane şi unde sunt ele dispuse, cine le-a dispus astfel şi în ce fel -pot fi făcute acum inofensive.

Comitetul Central al Partidului adoptă planull lui Stalin. Troţchi fu îndepărtat delà conducerea operaţiilor Armatei Roşii în Sud.,

Lenin dădu ordin scris către comandamentul frontului, să revoce directivele acum depăşite de a a'taca Novorossi-iscul prin stepele Donului.

20

În ziua de 11 Noembrie 1919, pe drumul cenuşiu, tăiat pârtie prin nămeţi, îşi făcu intrarea în satul Bolşaia Mihailo- vca un grup numeros de călăreţi-, însoţiţi de câteva sănii cu câte doi cai. Abia cu vreo patru ore în urmă, satul fusese curăţat de bandele lui, Denichin. Ici-colo se vedeau sănii stricate, lepădate în zăpadă, iar un mortier scurt şi gros, care răstumase gardul 'bisericii, se apleca trist peste mormântul protoereului.

' Stalm, care purta pe cap o căciulă cu clape, ale cărei margini se acoperiseră cu chiciură, scuturând zăpaida de pe cizmele de pâslă, urcă treptelle pridvorului unei case. II urinau Voroşi- lov, Budionnâi, Sceadenco. După ce intrară în casă, sosi în faţa pridvorului şi Parhomenoo, care fusese chemat de către Stalin din Samara, unde

tratândiu-se de malarie şi surmenaj, mobilizase o a doua brigadă turohestană. Intrând în casă, el se aşeză pe o bancă lângă prâg, aproape de lavoar şi desprinzân- du-şi chiciura de pe mustăţi, asculta cu atenţie cele ce se spuneau la consfătuire.

Stalin, bazându-se peînvăţămintele luptelor recente—sdro- birea corpului de armată al lui Scuro de către ostaşii lui Bu- dliorinâi, victoria delà Castornaia — precum şi pe pilda Ţari- ţânului, spunea că în războiul civil e indiscutabil necesitatea unor masse mari de cavalerie pentru executarea unei manevre sdrobitoare. Experienţa dovedise această teză. Acum, câmpia Rusiei: s'a şi transformat pentru albi într'un povârniş. Acest povârniş trebue făcut şi mai abrupt, pentruca atunci când albii vor cădea în mare, să cadă cât mai de sus. În consecinţă, Stalin propuse crearea unei armate de cavalerie.

— Va fi prima încercare de a se uni divizii de cavalerie într'o unitate atât de mare cum e o armată, — spuse el fără grabă, simplu, liniştit, atingând masa cu vârful degetelor. — În trecut, o unitate de cavalerie cât o arimâtă n'a existat nicăieri. Dar în operele savante ale domnilor militari, nu se prea vonbeste nici de posibilitatea existenţei unei Republici Sovietice.

Şi el cercetă încet cu privirea pe cei de faţă, citind parcă în gând experienţa vieţii lor, acea carte a istoriei pe care ei înşişi o creează.

— Istoria e desvoltare, — spuse el, — şi acum desvoltarea societăţii şi a ştiinţei a trecut în mâinile clasei muncitoare. Clasei muncitoare îi e sortit să scrie cărţile ştiinţifice. Noi am dovedit aceasta şi cu cât va trete timpul, cu atât o vom dovedi mai. puternic.

Consiliul revoluţionar militar al frontului meridional adoptă propunerea lui Stalin. Şi fu ales consiliul revoluţionar militar al Armatei întâia de cavalerie : Budionnâi, Voroşilov, Sceadenco.

ParhomencQ era extrem de mulţumit. De curând încă, la
Sattlara când vorbea de relut important al cahilur 1 se obiec ta- de uflde sa se ia atâţia cai îrv central ţara, şjocare ar ti rostui unei astfel de acţiuni când acoo mp oamenii nnu ce manca ? Amintindu sl de aceia care îi ridicau această obiecţie Parhotrienco Se gândea Ce-o sa seomai bucure Lamacev 1 Şedinţa continuă Se discuta cum sa se organizeze cat mai bine armata cum sa se înlăture lipsurile şi care sunt cei mai butii comandânţi -şi ostasl de care se va sJmţj xievbie

La plecare Stalin se opri langa Parhopiefico şi atlngan du-l uşor pe piept. 11 spuse cu blândeţe :
,- j; %■ reamintesc.; tovarăşe: R%rhoimeţicO:K&a .nu da] îndărăt din faţa njciunui ici dc greutăţi când va ii vorba 6a ¡aprovizip nezi Armpta dc cavdţenc -S o iaci nţal ppjbeţmksa şi mai repş- tedta Dwnitale 11

am încredinţat o munca de fparte mare ras pundere desv la prima vedere pare tje muca importanţa i. Fata lui Parhomenco se colora în roşu de navala bpçuriel Statea drepţi -eu ochitrlarg: deschişi. :Voiaî-sa;>şpţunaîfoarte multe, dar ca totdeauna cuvintele açestea multe îl veniră în- jplnte abia p^ste vreo trei zde în clipa aceea nu fu în stare decât sa bolborosească repede cum vorbea de obicei

— Ţinând seanja de experienţa Ţanţanului cred ca duşmanii or za urle de (Jprere

^min, zamjlpl , *j*

-,-r ..iSe,-.inţc\eg€,dcla „sine. că ...au. .sa ...urte.,..!pénti|uca,î}. vom bate.,pap1-trebue:;sa-L sdm.sa urlc..'Ş}..pentruca„ yem ,transporta mulţi, cărbuni la ***Moscova.***

Astfel. Parhoimenoo fu numit împuternicit" special pelanga çorhandèhtiM Amiâtei tntâlâ dc cavlalene

■ Gările dîri'" Doribass erau pline de* trenuri .capturate.. pompele fuseseră aruncate în aer. personalul tehnic fugi¿e cu afbil. Uu sfe ^ăBeau nicl'. allméntev-îiiei cărbuni-, 'PaThtynerico“ tria trenările. 'prdcura -^Fâner expédia -cărbuni m 'Centrul -ţătlf;: T'rebue $■£ âtrtuîfîm că^a ; doua-zi după crearea-Armatei întâia de eava^ leite: "apăru o 'dhoutara' -a. G-.'Cv- a!l P:C.Ţb)-ca!tre'organizaţiile de P.arttd. cu privire la lupta împotriva lipsei de^éombüstibîl'. A procura jcarhuni cira însă toarte greunMuîţivmuhcifom se în nlaBtra; unoAcnnta Roşie; fctnutţi'.imU'tiscr ă fidirv <p ri din aiepidertnei doafltos-imantemaiii^^ îşt de bandeldiduiiBeoi-chin, iar mulţi alţii, din pricina foametei, se retraseseră l&ţmă. ni ,ăi*t iernile d?

ţevo, :Parhomenooc organiza brigăzi de- muncitori; redesehidea depourile şi ajuta brigăzilor sa repare? va goanelersrdobomotii: vele-avăiiiâte,fi;pdntEiiiC»Qsa ise ¡pOater iransţ^ta armament- şi hranăopenfrarArmataidmaia de eavalerre^Şticât derigr-feu iputea să înfăptuiască aceasta, se poate vedea. :de pilda. dm ,'faptul că învgjM'âdp^b.alţeKp ş? atlau o şută- douăzeci de locomotive iar dintre ele îngheţaseră optezeci. şi Parhomenco însuşi^fu^nevoit s ă supj a^hezie , tot-. timpuţ, repararea; Jor, ^ntre, ,ţimp.:(comuni- cându4\se -.ştupfk ca ,în... gările, învecinate„aparusera.!: bande., de ktl,' Parhomenco m6blJliza.;muncitonk.şi pleca-. sa4^.alunge:..-r|

Armata de cavalerie .se. apropia*.de.Rostov. *.„*»....... ..... p

ţâugă.¡VTaganrog., -m..gara- J^.atv.eev,„,Qurgain..,fund> limpede că Rostoviii va cadea defa o zl la alta. Parhomencodut rppflit comandant al garnizoanei Rostov.

Natileevan fu cucerit în ziua de Crăciun. Oca Gorodovicov, comandantul divlz-iel a patra, colinda oraşul pustiu, căutând o casă în care să poată dormi. t|'$g dintre case îi păru după înfăţişare destul de călduroasă. Gorodovioov bătu la usă.

Anciri e-msa' întreba e}[r] petlaoheull fcaterjifdeSohise Uşa ^*T¹

^f) -r T;jt

" — A Vui MirOsnldenco proprietar de herghelii de[1] Cai (' ,lâ stal ^andi Gorodovicov — ml se pate» că e un **vechi** cunOsciit-at^meUi *Am lucrat cândlva la el îi păzeam hergheliile de cai sl termele de Oi prin stepa Sall>scUliif[M] [1] ; i

ÎMtffe[1] -Lătripr Jelectrice luminaţi o sufragerie mare[T] cu un bufet tUtfa^idmh.:mrahen-l^î o rmasă «0lra-peiiGârbt!sOMp'eiii>^.ase de cristal şi Sttratuee^ttandstarkf^rcevitpatnenU^^ şuncile difi mijlocul-mesei (radiaiuUFasfrângeH'j purpmtf-;'1:a!r farfuriile? de argint Se scăldau în tufttină 'peşti mari o r i t

— .Dir Stăpâmil CihdetîP

—[1]A fUglt i o I ir

— AÎt fi pacât"âra[c]ae ţnardă-mancarea^aslia.-—'spiise'GdrO-' dovrcov şi ordona sa fie chemaţi musafiri. [1]

Pe la oMounu] nOapfea vdnfra musafirii Voroşl'ov, 'Budi onnai* Seeadencoj Parhomenco Râzând cit hohote ~rtidă afinii citiraccarţilecdetivizită puse dea curmezişul cupelor dfe Cristal pe care eren scrise numele invitaţilor ce multe nume cundSCUte'[1] Unde sa fieqtoţi acergenerall negustori speculanţi ăi egiscopP Unde vor Ji i seabânM iCuăriunttl ^ i 'Î

Vocoşitoac- riiergba 1n junilrmeşeî şr Sădeai}o§ Cu' degetul

m

de pe ouipe, cartonaşele albe. După ce ocoli* masa, se aşeză pe scaunul gazdei şi spuse :

— Deşi în programul nostru nu e prevăzut să serbăm Crăciunul, totuşi ar fi nepoliticos să refuzăm pe gazda noastră. Vă rog luaţi loc, 'tovarăşi.

Musafirii se aşezară şi Voroşilov, turnându-şi în palhar vin roşu, spuse:

— Propun şi celorlalţi să mă urmeze culm au făcut şi până acum. — Ridică paharul şi ură: — Beau în cinstea Armatei Roşii! Beau (în cinstea! iRostdvului roşu !

Şi umlplânid din nou paharul, adăugă :

— Şi acum să bem. ,în cinstea comandantului roşu al oraşului Rostov!

30

Comandamentul se aifla instalat într'o casă goală, devastată, în care nu mai erau nici mese, nici scaune. În oraş telefonul nu mai funcţiona, toţi slujbaşii fugiseră. întrucât, în primele zile singura autoritate .din oraş era comandamentul, populaţia venea- acolo cu toate necazurile ei. Acolo venea lumea să-şi caute lucrurile pierdute sau să ceară moaşe, veneau popii să renunţe la preoţie, veneau să se judece cetăţenii certaţi între ei. Acolo se întreba ce s'ar putea vinde şi umde anume, unde s'ar putea găsi alimente, acolo se aduceau cărţi şi tablouri din casele boiereşti părăsite şi tot acolo, în curte, stăteau maşini blindate şi călăreţi, care de zece ori pe zi se duceau să potolească turburările şi să curme devastările, pentrucă, la plecare, albii eliberaseră din închisoare pe toţi criminalii şi delicvenţii de drept comun. De altfel, în oraş mai rămăseseră şi destui ofiţeri alibi.

Parhomenco întocmi un tabel din foştii soldaţi alibi. Pe unii din ei îi trimise la vetrele lor, iar pe' alţii îi repar,tiză pe la unităţi. În acelaşi timp organiză şi puse la dispoziţia comandamentului Armatei întâia de cavalerie primul regiment revoluţionar din Rostov, compus din 2500 oameni. După aceea, începu să-i adune pe criminalii şi delicvenţii de drept comun care se împrăştia seră prin oraş, precum şi pe ofiţerii care se ascun

deau. Şi fiindcă închisoarea era dărâmată şi arsă, o reclădi eu ajutorul celor pe care izbutise să-i adune.

De cum intra în clădirea comandamentului, era chemat la birou. Trebuia \să scrie, să scrie mereu! Trebuia să înregistreze pe foştii ofiţeri, şi funcţionari care făcuseră serviciul la poliţie şi la „straja statului” a lui DeniChin ; trebuia să elibereze autorizaţii de liberă trelcere, lucru greu de făcut, pentrucă burghezia voia să se împrăştie prin republică; trebuia să elibereze dovezi persoanelor care avuseseră de,suferit prigoana albilor; 'trebuia să elibereze ordonanţe, m'andate, certificate de protecţie, iar când venea ora de culcare, abia atunci vedea că trelbue să controleze felul cum sunt păzite depozitele de cărbuni din oraş, cine socoteşte şi ia în. primire cărbunii, cum se repară conductele de apă şi cum sunt încălzite spitalele. În zori, trebuia să guste neapărat pâinea pe care o scoteau brutăriile, să vadă dacă-i bine ooalptă şi, cu acelaşi prilej, să controleze cum e distribuită la prăvălii, şi la unităţile militare.

În fundul stepelor bântuite de vânturi, unde frigul te încolţeşte mereu, gonindu-te spre moarte, unde, dacă nu eşti sprinten, îţi scrânteşti nu numai picioarele dar şi sufletul, acolo în stepele nemărginite, albii se retrăgeau, păr’ăsindu-şi proviziile, caii înbăm'aţi şi înşeuaţi, echipamentul englez nou-nouţ şi tunurile franceze abia primite. În stepă e învălmăşeală şi frig! Căruţele se răsturnau singure, se afundau în zăpadă, iar picioarele te duceau spre clăile de paie aprinse, ca să uiţi măcar o clipă gerul de neîndurat. Grenadierii, şi cazacii, cuîrasierii şi infanteriştii se încălzeau în jurul focurilor’. În depărtare, peste strălucirea zăpezilor cu sclipiri de oglinzi care adiună în mănunchi toate razele de lumină, se puteau desluşi din nou săbiile ridicate. Se apropia Animata întâia de cavalerie!

Toate nădejdiile albilor se adunau în raniţa primăverii ce se apropia. Dar raniţa aceea se dovedi a fi traistă de cerşe'tor. Ploile de Martie, căruţele şi caii în retragere prefăcură drumurile din Gulban într’o pastă oleioa'să. Innecându-se în aceste puhoaie de noroi, strigându-se a jale unii pe alţii, ca nişte ciori, şi apărându-se lamentabil, albii evacură, rând pe rând, Ecaţe- rinodarul, Maicopul, Novorossiiscul. Resturile lor ajunseră, până în Crimeia unde, curând după aceea, fu dat să izbucnească, prin mijlocirea lui Vranghel, ultimul foc al intervenţiei străine!

rin sfârşit Armata de cavalerie **putu** să mar răsufle Can tona la Măicop. De aCOJO.Parhomeneo prrmt -ordinul -de-num 1 re ca • împutemleit ^-extraonditiarat frontului udifl Q&ueaz. -'pentru procurarea şi aprovizionarea eu cărbuni a centrului şi m spe cial a Moscovei Trebuia sa expedteze numaidecât dm Aiexan drovse-Gruseviscaia cel puţin nouăzeci de vagoane pe zi can titaţl aproape cu neputinţă de realizat îrt vremea aceea I

— Sâ produci m Dotiibass Un -gram Care sa ajungă la -Roi- tov un kilogram enidamta râzând Parhomenco După soslreia acestui ordin ti preda comandamentului din Roistov şi toate lucrările lui **v**

'Oricine af vrea -Să primească a sa "kilogram — spuse Lamacev făcând aluzjo la rasplata de curând primită de Par hohiehco un cea® de aur pentru iuptefe recente şi ordinul Steagul Roşu pentru npparareâ Harcovuim “ Lamâcev ura la el 1H vizită inupfeuna oU ginerele sau Va sm Gaivoron şi Cu ^Liaa.-caresosiseră idda* Maflcop-abia-în ajun. De altfel. J-nsusi Lamacev- venise. de .curând ..MV Rostov. Şşmara 'îl retinlise:.mult Şoaila fui fusese .destul. de seripasa. Parţa niicij, acum nu-r-venea. sa creada.,xf .e ..pe. .deplin însănătoşit

Îi asculta distrat pe Parhomenco Acesta îi povestea ca» în ziua ftpeean forniase un tren pentru nişte muncitori care. după o întrerupere îndelungata hotanseră pa coboare din nou în mirţe Peste doua ore trebuiau sa plece spre Alexandrovsc-i Gejgrpu-.je fsa-dncarclicateva, vagoape-cUi-alimen-te: ¡intendenţii îşi.dau-seama cu armatai are nevoie de hrana, dar; s)au de$ va ţ u t cu desăvârşire sa-priceapă ca şi muncitorii trebue sa manancel Când Pariiomenoo tăcu Lamacev începu sa vorbească dm nou despre boala lui recentă (despre felul cum s a trezit pe Urt cuptor cu picioarele atamand m jos şi cum) pentru pruna oara după un timp îndelungat a putut pnvi conştient Si jur A va zut latiga cuptor un. frardau: cu apa în care prosopul din cui se oglindea utât de ftulnos şi Veseţ, meat s a Simţit bine de ot şi a spus Ce pofte as avea sa tnanade o gama Ca tuturor bolnavilor de tifos îi era foame meretf şi t place a sa vorbească despre mâncare Acum mtandU se la fata lui cate se plimba prin camera leganandu»şi copilul povestea ştmlfe-pe care i le adusese ginerele sau m legătură, cu alimentele qaptura e lela aiw.

©'ofl9ino/5'i&*î —
.d£

Gopiilwl sooase; de sub pa tur® mana durdulie/sKjOiiapuea ¡pe mama-sa de nas. Parhomenco veni. spre . el şi-i. sufla în cfaţa. Copilul - strănută.- 'Mama se;-nelinişti.: .iar iLamâeewr.zaâiaibi:

■— -Atexaridruj 4aoovlevicu ;se- spune ¿ca j-fiecarei ¡delegaţii de .muncitori care a venafc de la centru;-: 1 asRosiov.; na® facuii.rost de cate doua vagoane de cerea e

— Ce sa le mai fac eu-rost. când trebuia :sa"j:;ţm; de maim sa de picioare ca[1] sa nu ia flecare ¡câte zece" vagoane.'

— Las ca stiUeuce părere' buna au/.rmincitorn; despre tine.: îmi -incblpui ca-o sa ¡te susţină rşic în: mlna.ulnuceeace ma priveşte pe mine te cinstesc şi eu cu ce pot

LamaCev scoase din buzunar o sticla cu rachiu pe care o adusese din regiunea Volgái. Sticla aceea avea o poveste/lunga şi:Lamâoeivi era ¡foarte; mândru de ea;. Inca-de la evacuarea Lu- gansculm cu mult în urma fiecare cetăţean pnmise de la de poziţele de băuturi ca doctorie pentru drum cate doua sticle de-rachiu;.,O -batramca. respectabila.- pastna cu. sfinţenie una din /eţe$_M$ca'6a. tie-. .pentru orice eventualitate., ,Pe vremea, aceea. La- macev avea doua căciuli urna dbjşnuita de fiecare zi şi alia de sarbatoare Şi dăduse batranei căciula de fiecare zi un schimbul sticei De când am scaipat de moarte ca prin minune pentru mxie orice zi este sarbatoare spusese el

— Pun pe masa tot ce-am —» adauga lovind ¿fundul sticlei de igenundhi ca sa **1** îasa dopul — Noi clasa muncitoare tre- bue să beim pentru terminarea războiului şi pentru refacerea minelor.

Mai veniră şi idoi şoferi curieri asa ca băură sticla vn cinci. După aceea, cantara şi ancercara sa mai înveţe un cântec nou. pe care-l - adusese Gaivoron. dar mm izbutiră : Parhomencó se grabea spre tren. iar Lamacev. după ce bauşe, .se sbuciumâ'pen- tru însărcinarea pe care l-**O** va da Parhomenco st-data va mai putea îl de ifoloâ după boaia lin La plecare Parhomenco **11** spuse

— Ma întorc peste vreo patru zile şi-o*sa vorbim/i ¡Pan-a- tunci Terentie Savici mai petreci eu ai casei

Parhomenco hotacî ca înainte de a şr lua hagajele să se duca. la gaTa sa vada daca a fast îmbarcat autontob Int care **1** trebu î a pentru ;ib una* funcpen are a /-mi nelofi.Dar. ¡nit. gas î. maşina aia 5n gara mei jn tren Tremll era Jorntat şi -¡locomotiva se alimenta cu apa «• Putea ^sa plece sfenvnieíE pattuzeeiiddí ¡minute.

Parhomenco se interesă ide maşină,, dar nimeni nu ştia nimic. Până' la urmă, un 'binevoitor delà telegraf îi spuse :

— Maşina era în -faţa 'gării, .dar a fost idusă la altcineva.

— 'Gumi la altcineva ? — întrebă mirat Parhomenco. — O maşină verde cu clanţe dle aramă la uşi ?

— Exact ! O cunosc eu. Au luat-o.

— Şi unde au dus-o? La cine?

— La cineva delà comitetul revoluţionar,. — spuse binevoitorul. — Probabil ca să plimbe nişte fete.

Parhomenco se supără şi, urcându-se în căruţă, o pomi sipre 'Consiliul militar revoluţionar. Raportă acolo că o maşină necesară pentru aprovizionarea Moscovei cu cărbuni a fost dată altcuiva.

— Astăzi o neruşinare ! — i se spuse la Comitetul militar revoluţionar. — Să fie găsită maşina ! Vinovaţii să ¡fie arestaţi !

Parhomenco se îndreptă spre comitetul revoluţionar. În faţa clădirii cafenii, cu vopseaua scorojită, ¡găsi maşina verde. Stătea chiar la intrarea principală. Era păzită de o sentinelă îmbrăcată în salopetă'. Parhomenco se gândi că trebue să fie un şofer delà garajul comitetului revoluţionar. Sări. grăbit din căruţă şi [fugi spre sentinelă atât de repede, încât aceasta îşi mută instinctiv toată greutatea trupului pe un picior şi îl îndoi caraghioşi pe celălalt ca să se apere parcă:

— Undie-i şelful garajului? — întrebă Parhomenco.

— Nu ştiu.

— Delà ce unitate eşti ?

Glasul tare, mişcările repezite, dar mai ales spainja prin care ¡trecuse şi de care acum îi era ruşine., siliră sentinela să strige:

— Ia mai du-te dracului !

Această .grosolănie neaşteptată îl buimăci pe Parhomenco. încă mai credea că omul păzeşte maşina ca să n'o ia altcineva. Parhomenco îi spuse :

— Maşina mi-e destinată mie. Am s'o păzesc eu, iar ţie îţi ordon să-mi laşi arma şi să chemi imediat pe şeful garajului.

.Sentinela se supuse. Parhomenco aştepta să vină şeful garajului. În ¡locul acestuia însă, în uşa pe care dispăruse sentinela ieşi un grup de oameni în salopete, cu armele în ournpă- nire. Tot crezând că sentinela nu-l înţelesese şi că neştiind cine era, chemase ¡din prostie nişte şoferi ea să apere maşina, Par- homenoo strigă, scoţând salbia :

— .Staţi pe loc! Vă idau în judecată! Sunt Parhomenco.

Lovi ulşor, cu latul săbiei, pe unul din .şoferi, iar altuia îi tăie cojocul. Atunci grupul se linişti, duse armele la[1] picior şi Parhomenco (începu să explice cele întâmplate. Dar nu izbuti să aifle

din al cui ordin .fusese luată maşina. În toiul explicaţiilor lui, un civil .furios, cu capul descoperit, cu nişte cizme lungi până mai sus de genunchi, băgate în galoşi, ieşi iuga pe uşă. Sări din spate la Parhomenco şi-l apucă de u'meri, strigând :

— Sunt preşedintele comitetului revoluţionar din Rostov t Cum îndrăzneşti 6ă-mii desanmezi oamenii ?

Parhomenco scutură din umeri şi, deşi smucitura era lină şi domoală, totuşi, preşedintele comitetului revoluţionar căzu. Parhomenco se întoarse cu ifaţa spre el şi-l întrebă:

— Ce'nseamnă asta ? De ce pui mâna pe maşina mea şi pe umerii mei ?

— Dai buzna la intrarea comitetului revoluţionar, faci scandal, desârmezi oamenii şi mai întrebi ce este? În numele comitetului revoluţionar, ipredă armele!

'Nedumerit, Parhomenco dădu armele. Fu condus la comandament, iar de acolo, spre marea lui uimire, la închisoare.

Parhomenco nu ştia şi nici n'avea de unde să ştie că maşina verde (fusese cedată lui Bâcov, care tocmai, sosise de la Moscova cu o însărcinare îspecială privitoare la; „împărţirea sferei de influenţă" între Armata a opta şi Armata ide cavalerie. Cum însă Voroşilov, Budionnâi işi Ordjonichidze' plecaseră la Moscova, la prima sesiune a celei de a şaptea convocări a Comitetului Executiv Central din întreaga' Rusie, trebuia să se profite .de lipsa lor şi .să se grăbească această „îm'părţire a sferelor" în aşa .fel, ca să fie cât mai avantajoasă pentru troţchişti. Preşedintele comitetului revoluţionar fusese numit de troţchişti şi, de aceea, cunoscându-l bine pe Bâcov, se purta faţă de el cu toată slugărnicia.

Bâcov vodbea cu preşedintele comitetului revoluţionar, în timp ce văzuse căruţă oprind sub ferestre, pe Parhomenco sărind spre sentinelă, şi auzise strigăte. Dar cum n'avea niciun motiv să se necăjească din cauza acelui scandal, spuse vesel şi în acelaşi timp semnificativ, ca să generalizeze şi să ridice astfel cearta la gradul unei crime: -

- •> .'-[c]t — • Vai/'cé - moravuri aveţi 1 ~ [1] . " *

— Banditismul e molipsitor?^ afcfiflbă; ¡c^Elns'-nat«'-pf^eíÖnt«eí cóMtétéíüii tfevoluţidnar- şi Wă^âtfd 'mai ales expresia dispreţuitoare de pe faţa lut Bâcov! [1]

: , Gând: preşedinţie- Teiveni ' fn 'biroul său, gâfâind, ştergân-du-şi sudoarea şi târeind picioarele din cauza oboselii şi a turbură,ril,- Bâcov se ridică uşor[1] ide, pe scaun şi întrebă' caliri, punând mâinile pe masă;; ca şi cuim ar fl redactat un raport asupra Celor întâmplate:

Care sunt concluziile? 1

Preşedintele se- uită la ochelarii lui cocoţaţi pe vârful nasului şi ¡la buza,de: sus uşor, ridicată, apoi. îşi aruncă privirea spre- vprful .ghetei jitii-., Bâcoy, care.se agita nervos, şi hotărî;

— II dau în judecată. . . . . «

s s ţ f ţ c ş p j i ş z i l e . Î Inţreiguîr.Conşijiu militar revoluţionar ai ¡frontului de Sud se afla la ¡Moscova;. Jpeaeeea, r- .aporfcid-aşupr-a-vlnel^ ;gărl-cerce- **ţezeti:iar.¡¡ţa ¡Mpşpov# nu';şe** în-, **:&©■ repu** nea că, fiind ¡beat, Parhonjencp **făcuşi** şeandalvşj.lînceriCasojBă-şj t0şuşţaşe|r&ţmaşină*-.? p-K^etetea.- -. -comitetului ¡ revoluţionar. Instrucţia;s<erfă€U-;-rep«de,,-:intrAo singură zi. ■ ; -v : : r-r ;. ■

La ¡judecată; .ca ;şi la,interogatoriul :deia cabinetul.:de ln- strucţieţi-martoribdădeau depoziţii.¡încurcate. ¡ Gând ¡Se;-încercă o- confruntare iîntre dbiimartbrbdin grupUîdeoameni îmbrăcaţi îft- .salopete;-; uriuLrsţmse: despre:, celălalt:- că: rnlnte.; Publicul nu fusese admis 'în,:sâlarde: ¡şedinţei *&n* tribunalului ¡revoitiţipnar. La-; mâcev isee-strmirăjţnăuntrii- cti;mare:greutate; ¡¡¡dar; iu;,evacuat chiar: în primă:zi, pentrucă, după cum j. se păruse,:ootppleţul ui de4udecată| ¡făcuse âalştrjHDiifeEiwât0rJoaţtdîpUţiîţ^Qj^^5PWie. *nü* ■■'-í;Pártíofhferiéö' pbvestV'-am'äirunţit '¡felul se desfăşurase fiftTi^paţt séindkl^l i :şţ^9oo^l!- fţp«nctru

daré-aVé# névöíe de -iha^hă^InoheinduişiSdeiidaraţia^irepetâ că maşina era necesară ¡minerilor, iar nu lui ^pehtrugUz: personal. 'Ih ceea-de ,priveşté'a'cteíe-samdvölh-icé;el ríü- rnUtîlâSe pe-nimeni. t)e înjurat, á tnjurat, dar poate ca ar fî trebuit să înjure' şi

' 1 f T c á t é *őr* 1 atu* -Sérts: ¡ev'-cctmţtekluîai^dliiţibiiar că în ^rSJuiídi? se^adună^fot ¡felul de'Cliciri0f-iţfereştf 'î ^;;exclantă él.

— Ce fel ¡de clici? — ííitrébá¡'eam-'îns'gîumâ'ipreşedîwtele

tribunalului revoluţionar, pe tonul cu care bbiŞnuia sa vor beasca Babov t h
■ Sala;'jde,vşedraţe.;injicaoşi:;îiTtutieoatayiera;uiiieda ŞI frrgu- toasa Preşedintele tribunalulurr clatma mereu din cap st ÎSI mtmdea>ma- mile. rdesiacanduisllarig'coatele

— Nur nevoie sa adâncim prea(tnult acest subiect — 6puseoParhomenco. ir* &a prinem: purictisUn lucru asrvrea.să vă fac sa înţelegeţi treime sa-dam caribuni treibue sa **1** -trimitem la -Moscova. «rt apntejul s sCsiunu Comitetului nExecutliv Central din .întreaga Rusie*.: sri.;sa: .ar.ăta.m ?i§dnl . .'cuim înţelege-' s a -muncească proletariatul din Rostov 1

tr- De iaipt dumneata ai st aratat — ¿lumr preşedintele desfacandu ¡Şt dig nou coatele t-— Mar ai de pus vreo între bare ? i

— Nu mal am

De adaiigât ceva ' De tăcut vreo observaţie'

— Nu

Spre-Sfârşitul cefei d6 a treia ai preşedintele crtl sentinţa desfădându-şr coatele ca de-'oblcel f

-Tribunalul revoluţionar al ¡frontului de SUd-Est. ţinând seama de toate-âcţiiiriile samavolnice şi-cntfrnnafe ale :toni A. 1. Par homerice a hotarlt să î la toate recompensele, ordinul „Steagul Roşu şi 1 condamnă la moarte r r

¡Preşedintele puse hartia pe masa şi-l privi pe tfertoomenco înr.faţă. .¡Piigurd lmnRanhdmenoonerd calmai ca^jsiEUtautt^-Ochii lui uitări şi (lnripeiri -străluceau pe sub pleoapele puţin <am urp flate pe sub sprâncenele inguste lungi sr -negre [

Mi se pare ca o sa ne cam ardem noi cu BaCov asta eu geta preşedintele şi luând din nou foaia de hattfe Sjtoheie sentintao;r,>..ndapfemid consideraţie meritele lui A*;I. .Rarho- menco faţa ¡ de, Revoluţi § şi ţaţă de Puterea Şovietica oondam narea la moarte \ se comuta înij un an de închisoare

3t ^

ParbomenoQ se aii a sliig<m'tobcduiK>'Statea>-i<»'<dbiiştel«.:p!e genunchi. şi se uita la ■paidoseala nouai apusaiideLeUTanliji.piUiets.e scaidim ordinul lminpejvremearoaud^usesei;e©masndan!tr.ab'Rosto- **-ysmii? 'tLi-cninuiiagcuit sfcnjim<ma!aipasaJ8ftM€&m$ş»în€îme*$ir?>iJe**

m

scârbă. 'Gândinldu-.se la trecutul apropiat, se străduia să înţeleagă cele petrecute. Dar oricât de încet şhar fi depănat gândurile, mai rămâneau multe lucruri pe care nu le putea pricepe. Recunoştea întreaga însemnătate şi necesitate a dreptăţii revoluţionare, dreptate pe care o aplicase neclintit şi neobosit toată viaţa. Dar' proiectând lumina acestei (dreptăţi asupra lui însuşi, analiizându-şi.'fapta şi atribuind-o în acelaşi timp altui tovarăş, să zicem unui oarecare Matveev sau unui Petrov, nu găsea în această faptă nimic de natură a motiva împuşcarea lui Matveev sau a lui Petrov, căci, pentru' el, un an de închisoare nu era cu nimic mai bun decă't împuşcarea ; ¡ba poate chiar mai rău.

„Am procedat just, .gândea Parhomenco. Execut un ordin : iau o maşină pei care alţii şi-au înisuşit-o ilegal. Mă drăouiesc, se reped asupra mea cu armele... Păi dacă-i aşa, nu trebue să mă apăr şi eu, cetăţeni ijudecători? S'ar putea'să mă fi atacat nişte ¡bandiţi. Spuneţi-mi, vă rog, de ce nu sunt acuzaţi de violarea legalităţii revoluţionare aceia care au ordonat rechiziţionarea maşinii ? De ce n'au apărut în proces ? De ce nu sunt acuzaţi aceia care vor ca Moscova să stea fără combustibil şi fără cărbuni?”

Tânărul comandant al închisorii, care-l cunoştea bine pe Parhomenco, venea deseori 1a. el în celulă. II spunea noutăţile politice şi-i aducea căirţi. Nu credea în vina lui Parhomenco şi zicea râzând :

— Las'că te scoate Eamâcev din belea. Nici nu se mai mişcă de lângă telegraf. Ar trebui să fie avocat, nu intendent.

Într'o zi Parhomenco îl rugă să-i aducă „Război şi Pace”. Peste trei zile, când comandantul intră din nou în celula deţinutului, Parhomenco stătea pe scaun, citea cartea şi râdea:

— Stau şi mă gândesc : ce curioase vremuri erau, — începu el, întorcându-se însufleţit cu faţa spre comandant. — Acest conte Bezuihov e de faţă la desfăşurarea bătăliei de la Borodino. 'E îmbrăcat civil şi poartă o pălărie albă. Nu ştie să se ¡ţină pe cal, mi-e şi scârbă să citesc. Colindă tot frontul şi nimănui nu-i vine în gând că poate fi spion. Vede tot şi ştie tot. Ge vremuri ! Nouă ne vine mult mai greu să-l descoperim. Nu mai apare pe ifront îmbrăcat civil. Vine cu vagonul-salon, cu aghiotanţi şi mai vrea să te comande.

Se duse la fereastră'. Era desgheţ. O mică unitate militară mergea în marş pe lângă închisoare, prin zăpada umedă şi vâscoasă. După sgomotul paşilor se putea deduce că făcea instrucţie cel mult o companie. Glasul tânăr şi voios al comandantului ordona răspicat şi cu plăcere:

— Un, doi ! Un, doi!

Supunându-se acestei comenzi, picioarele tinere păşeau cadenţat şi, se vede, tot cu plăcere.

Parbomienco îşi aminti de prima ilui intrare în Rostov. Venea cu o căruţă din spre Don. Se însera. În amurgul dens, puţin neguros, de un violet străveziu, pe malul înalt al Donului, 6e vedeau nenumărate case de piatră. Mai aproape, lin reflexele portocalii ale apusului, se întindea un pod 'feeric. Lângă el, sloiurile îmbrăţişau nişte şlepuri şi se călţărau pe ele. .Şi parcă ■toate acestea — şlepurile, podul, casele — îl îndemnau : „Par- homenco, va trebui să lucreizi, n'ai ce să-i faci". Şi Parhomenco le răspundea în sinea lui: ,,Am să lucrez". Şi într'adevăr, avusese foarte mult de lucru ! ¡Peştele, pielea, fabricile de tutun, şantierele navale, fabricile de macaroane, de topit slănină, de lumânări de ceară, tipografiile, Iluminatul cu gaz, tramvaiele — ce bogăţie! Cu timpul, această bqgăţie începu să crească, să se ridice. Afară de asta, mai erau cinci mii de elevi şi chiar şcoli ide muzică ! Într'o zi Parhomenco se dusese să viziteze una din aceste şcoli cum nu mai văzuse încă până atunci. Umbla prin sălile de clasă reci, vedea o mulţime de piane, de .viori şi, în ciudia frigului auzea cântând voci minunate. „Vom cânta nişte cântece, să-l înmoaie şi pe Scaraoţchi", îi declarase directorului după ce vizitase şcoala. Porunci apoi ca imediat să se livreze şcolii şase căruţe de cărbuni. „Să se încălzească copiii : cu cât le va fi mai cald, cu atât le va veni mai uşor să cânte", spuse el.

Dar ce să mai zici de strada Bolşaia Sadovaia ? Magazine, cluburi, instituţii de credit, bibliotecă, şcoli, teatru ! Minunat oraş, Ros'tovul! Admirabil, splendid oraş !

Într'un târziu, Parhomenco se întoarse către tânărul comandant al închisorii, care stătea tăcut lângă uşă şi aştepta respectuos să i se adreseze cuvântul.

— Ce om intefliigent a 'fost Lev Tolstoi. Păcat numai că mi se prea pricepea la trădători.

Un doi! **Un** doi 1 se auzea de afalră Deodată tropăitul cadenţat *se potoli

Parhomenoo zâmlbi. ív.' ^-

— Li sa ifacut .pofta de fumat, feum -băieţi! -

■•' dirtr-adeVatvost-asir sesopnebr^ea Sa- -mai^asuBe.'-sa • aprindă cate o ţigara şi sa se uite lâ-zapada Umedă!- st ^sclipitoare, în care picioarele lăsau urme mari şi albastre apoi la burlanele ude al cafor lucid parcă sublinia conturul pnmavăratic al ca sel Oare m totul maf pastfa asprimea iernii Campania co* menta tocmal cazul lui -Parihoíti éneo şi Sentmfa. ^Cunoşteau cu toţir adevărul.; erau nedumeriţi-' înţelegeau ca -estc oeva »necurat la mijloc Iar -seiitldta li se patea absurda ăi áspra 1

— A jtrésit omul s[9]a înfierbântat — rbsti un ostas roşeo van -şi asudat, al treilea din dreaptă. în fanduî întâi. Trase cb sete din ţigara şi daidu drumul la o dâră subţire de fum albastru şi înnevăcios — În mica noastră gospodărie déla tara şi tot te trec sudorile mai ales lâ cules sau la semanat toatnna sau primatvara Dip semn te apucŞ necazul şi ţi loveşti femeia tam- nesam Dar aici e vorba de stat!

Şi da ce sa dai în'biata 'femeie ? —* 6e auzkglasul tenorului cornpanler un ostaş spătos şi cu ochii mari Prim avara Tiu trebue sa ba-fo (femeia. primăvara trebue s^o desmierzi.

Compania râse Acelaşi ostaş roşcovan şi lucios dfe sudoare Spdse

1 — Cu toate astea e păcat de Parhomenco Negustorii dm pi^ţa au seprnit ca el a furat vreo trei zeci şi cinci de kilograme de aur şi că d afa I ar fi ibalgat la puşcărie

Pacat;de.-Parhpmenco — hotărî întreaga companie — e?a un -comandant care ştia ^um SÍTI dea. pe duşman peste cap.

Trecuseră .douaizeei şiţLou a de zi;e. del a condamnare, când taji aruk leomaodanW-aL ■. îţţdhişoril ,,f nav-aâi- gafaipd ¿ ín.., celui a lui P^dbpmcin<w..fsRl'dieaö;d sprâncenele şi- deschizând larg. d^ bucurie, gura cu 'buze umede. ÎŞi flutura şapca un >;5-i;;AlfiicamMiţ lăcosâevlocii Vactoriev■ Alexandru > lacovlevicl!

Ce victorie? - > - * < - ,

Însă comandantul, cu ochii 6ăi strălucitori şi umeziVieÎHV- tlrţua Ş,ă ţri^înşâfi^;^nalţ-scjipl1 §&cuf ||p.u$i?ţi stufoase, neputândi lega

nici un cuvânt ca lumea. - ,

— Oi (f-i eu înfierbântat, — spuse Parhomenco zâmbind, — dar dumneata, cetăţene comandant, eşti şi mai înfierbântat decât mine. încearcă să-ţi pui şapca, poate că te mai răcoreşti.

Comandantul îşi netezi părul, îşi puse şapca şi porni să vorbească :

— Chiar adineaori un cunoscut al meu, secretar la comitetul revoluţionar, m’a înştiinţat în secret, prin telefon că ţi-a venit graţierea de la Comitetul Executiv 'Central din întreaga Rusie.

— Din ce cauză?

— Cică a intervenit Consiliul militar revoluţionar al Armatei întâia de cavalerie.

— Mal sunt şi alte cauze?

— Comisarul poporului Stal io a trimis o telegramă la Comitetul Executiv Central în care vorbeşte în termeni elogioşi despre dumneavoastră şi despre toată viaţa dumneavoastră.

iPanhomenco îşi puse mâinile grele pe umerii comandantului. Acesta se lăsă pe pat. Deasupra lui se înălţa o figură ho- tărîtă care exprima o deosebită gravitate. încet, încet, aceas'tă expresie de gravitate a ochilor lui arzători se transmise comandantului, care tresări.

— Nici nu se putea întâmpla altfel, — se auzi răspicat glasul ca de aramă al iul Parhomenco. — Cum s'ar fi putu't să fie altfel? Cu cât luptăm mai mult, cu atât mai mult teren câştigă dreptatea. Şi cu cât terenul e mai mare, cu atât oamenii pot să se înţeleagă mai uşor între ei. Am crezut totdeauna că nici nu se poate altfel.

La 18 Aprilie 1920, Consiliul militar revoluţionar al Armatei de »cavalerie — Voroşilov, Budionnâi şi Sceadeneo — decise să-l numească pe A. I. Parhomenco în postul de coman-

darit al diviziei a paisprezecea de cavalerie din Armata de ca valerie.

Trei zile mai târziu, un ordin de zi pe Armata die cava lerie anunţă că Parhomenco şi-a luat postul în primire.

P A R T E A A P A T R A

1

După ce străbătu tot satul, Parhomenco se opri pe malul eleşteului. Zidurile de piatră ale morii, înnegrite de vreme, erau despicate (în două. Lângă macaraua cu care se ridica stăvilarul, zări trei-fete jucându-se cu o Ibucată de lanţ. Un pom înalt şi scorlburos îşi resfira crengile cu .fruzuliţe subţiri, primăvărâ- tice. La vederea militarului care se ¡îndrepta spre ele, fetele se opriră din joacă, privlndu-se speriate şi fugind din calea lui.

Parhomenco pipăi scripetele cu mâna, se uită la iazul secat în a cărui albie creştea, mijind din nămol, o vegetaţie ciudată, roşietică, apoi se întoarse cu faţa spre sat. Ge triste păreau acum grădinile pline cu vişini, gardurile, plopii, şi fântânile cu cumpenele lor lungi aidoma unor berze într'un picior 1

„Biată ţară amărîtă şi dhinuită ! o căină în sinea sa Parhomenco. Sărmane fete sperioase, pentru care primăvara nu e mai veselă decât iarna !...”

■Satul era întins şi mare; toată divizia ar fi putut fi încartiruită acolo. Dar unităţile da cavalerie fură nevoite să se o- prească în plin câmp, la intrarea în sat. Aproape în fiecare casă zăcea câte un 'bolnav de tifos. Şi iată cum., plimbându-se prin sat, Parhomenco se surprindea cercetând adesea iscoditor peste garduri, pentru a vedea dacă nu cumva vreun soldat sau gradat a intrat pe 'furiş prin case ca să doarmă lai căldură. Şi ostaşii se supărau, mormăiau şi furia lor era de înţeles — dar... ce să-i fad.

Parhomenco dădu[1] ocol unei băltoace mari. De cealaltă parte scârţâi o portiţă. Din curte ieşi un ucrainian şchiop şi

Trîafî9&î'ffST'Pinta"ir ¡manta "descheiată ,~i ar-peşte-cămaşa-de- sar» ttătoaţi i *W* legăna,Qlegată dp gât, o^crwâfiliţărDuqgşa în?,mân-ă ceva (învelit îniir'un prosop. Pe urmeleHuhvenea: o femeiecu un copil lîn braţe, a cărui feţişoară fusese acoperită cu o batistă. Din câte se -putea (înţelege, era o naşă.

— La Ibotez ? — întrebă Parhomenco salutând.

Ţăranii tresăriră şi-l priviră în tăcere.

Cât de abătuţi şi speriaţi arătau ! Ce-o mai fi şi asta ? S'or fi temând cumva că acest comunist va tăbărî cu biciul asupra lor, numai din pricină că se duceau la biserică ?

— Botezaţi-l în linişte, că nu vă răstoarnă nimeni cristelniţa, ui linişti Parhomenco.

— -Despre voi lumea vorbeşte ifel de fel, — începu naşa, dar tăcu numaidecât, sub privi'rea încruntată a bărbatului.

. (. i ,' ¡Scen a j -j ş^^aşta,.. .îi. -şiţrinti cl u t, PaphQnieiţco, ¡d e,. o. -al t ă, ţn t âm - plare pefrecuţă în: aceeaşi zi. .Tocmai, intrase' în -.sat: un-escâdrqn. de cavaleriei Sătenii,duceau, .spre,,cimitir., trei -cosciuge *aşezate pe nasălii..vCumi: dădură cu oohii>de drapelul roşu- aL .regimentului,: ţăranii tăsară 'deodată .sicriil^: jos. şi scoţând .şepcile începură, să striige.,ceva...de:.neînţeles, pe.,un ton _de vădită bucurie pentru sosirea lor. După cum s'a aflat.mai târziu, cei trei morţi pe care-i-duceau în cosciuge ifuseseră, măcelăriţi, cu două zile

în. urmă . de. către oamenii lui: ¡Maihno. ....;

- rÎncepu? să *-Se* întunece- când .Parhomenco,- Ieşi ' din l.rţpu.j/* câmpiriiîndEeptându-se spre rloeul de-bivuac-al .diviziei.- ŞeSul era luminat doar de ■■'■pâlpâirile.-runor.; focurUrăzIeţeî; ,se., auzea zăngănit de: gamele,era ora¡mesei.' Prin - văzduh, nu adia nici pic de vânt şi ifumul din sat se ridica în sus ca .la paradă, lăisându-şi vârful pe o parte, întocmai ca.o.-căciulă;, caucaziană,.

iîa:?i«argiine3'-&atH|:U}'¡^tog4i-poţ'ei0vă^e,-

..:!eât^a,;6pyaţbrbşii îşi ţineau caii de frâu, uitându-.se cu jind. la focurile .care ardeau.

L -Se vedea interiorul afumat, al; fierăriei,;-p^-rşl cărui, fond-întunecos: ¡se: prolfila,- ; scoţândoparcă scântei,:-calul mare. .şi-ce-nuşiu al lui Gaivoron, Animalul-era ,cu capul. întors• spre potcovar; Ţinândlud i.piciorul po^-gera-undii,. acesta-rti răzuia - copita cu; ihârş.câlturi-.scuriteţ ;.Qohiigşăi dblân^j. ¡şi inteligenţi. .demonştra.u pentru o® îl iubea atâtide/muit-Gajypron. Un dulănisiab, se-uiţa când la animal, când la stăpân, când la strujiţuriie ;ceV..săreau înlături, După priyirile-i, .hămesite de .foame nşi .şpumefegeare i: se. scurgeau din gură — se putea vedea;cât, e de flămând.

4,14

., Auzind paşii lui, EarhoijTienco.v:potcovarul,, isi . iinal^ ,pentru o clipa oohn Cu o fericire accentuata în glas îl întâmpina cu vorbele pe care avea probabil obiceiul sa le spună tuturor tre caturilor

— **toata ziua potcovesc şi tot nu mă satur Mi s a făcut dor** de **cai** O fi el **ipare satpl nostru dar nu ştiu daca mai punt în** el zece **căi**

— Au murit >

— Destui a ui ŞI murit dar pe miulti i a luat duşmanul Nici n ai sa ma crezi. om(bum;când -ţi-oi:spune că, îptr-Oizi am luat ciubotele nevesti-rţu. şi de urat le-ăm potcovit. , ..

Recunoscând glasul lui Parhomenco. r-iGaivoron ies} din launtru},-.întunecos al- flerairieL şi r-se-adresa faurarplutirăzând :

— Mai bine ţi ai potcovi privighetoarea nene [

Fierărut 'zâfmihr şi Găivdron continua

— Ge ml place mae ila ţarann aştia e ca Iubesc cântecul st> păsările i

— Chel 1 — rosti visător potcovarul Ge glas are privi ghetoareaj mat ca mcL ou ţi vine sa **1** dai drumul

Pai nu 1 da drumul *

— Nu se poate Eu am obiceiul sa ţ*n privighetoarea doi ani: :să mi cânte. Apoi. când vine Sf. Gheonghe. adlea la; 23 April e — n explica el lui Parhomenco — **1**} d$u drumul y Hai du-t?r! ' ii ZTC... Dn tare greu tarvine să slobod-privighetoarea asta — Laşa un picior aljcalulut şi 1 apuca pe celalalt — De aceea tot a mai ţin — adauga el Altfel tare mi ar parca rau ide ea..-. Mie rai-au dăt drumul din cătănie zicând ca nu văd bine. Aşa am plecat de la divizie. La noi. la artilerie, se cer **ochi** ageri pe cambeumu vedeam nici la cirvcl paşi !Ma cam atinsese neamţul cu igazele Am venit acaea pe front am stat mult. vreo patru ani... Baiatul meu alnmare avea şaisprezece ani şi dadea de acum cu ciocanul Da da |Şîîata ca ma iad© mana şi cU tot respectul ma duce în caşa Pe danga iereastra patru colivii, toate cu privighetori 1 „Eu le-am- prins.--, zice, „Da... ti le dăruiesc ’. Ehei! Bun baiat era ! i

— **Şi acunDOdnide î ’ — întrebă Parhomenco**

— Mi l-au omorît duşmanii. —rostiv fierarUil icu glasul mnăbuşit ide manie — cic ar fi răspuns obraznic

-r Care duşmani ? >

•*7 **Pai oamenii lui Mahnp „ i** (

Potcovarul se apropie de vatră. Cărbunii sfârâiră încet, iar ţoalele scoaseră im oftat surd. La lumina slabă a jăratecului se văzu apropiindu-se Făptura lui Rulbinstein. Avea un trup scund, dar umerii uimitori de laţi ; picioare scurte[1], faţa măslinie şi sprâncenele stulfoase, fruntea teşită şi .îndărătnică, o voce scârţâitoare. Era mânios împotriva obiceiului de a-i arăta potcovarului caii, de vreme ce la divizie exista medic veterinar. Ar merge, dacă i-ar aduce numai pentru potcovit.

— 'Numai că noi discutăm despre privighetori, .şi nu despre potcovari, — îl lămuri Gaivoron.

— În 'timpuri le. de faţă, privighetoarea e la fel de vătămătoare ca şi»felcerul...

— Nu, Ruibin, — îi replică şi Parhomenco, — nu vom înceta să ascultăm cântecul privighetorilor.

Deşi împlinise douăzeci şi cinci de ani, Rubinstein arăta mult mai bătrân din pricina tenului său măsliniu, a bărbii negre şi a sbârciturilor, .îndeosebi à celor de pe frunte. În copilărie lucrase la un brutar. 'Colindase mult prin lume, ajunsese într'o vreme chiar şi (în America de Sud, iar în ultimul timip muncise într'un laborator de explozibile din Taganrog de unde fusese triimis la 'Moscova să urmeze şcoala de instructori politici. Parhomenco îl văzuse pentru prima dată la Taganrog, unde ieşise să întâmpine trei divizii de cavalerie, sosite delà Maicop. Budlionnâi şi Voroşilov primiseră defilarea. Comandanţii se întorceau delà paradă discutând despre Cehov, care se născuse lîn oraşul acela şi al cărui bunic 'fusese iobag. Lângă biserica grecească din .piaţa Ierusalimului se apropiase de ei un tânăr cu o faţă măslinie atât de încruntată, încât ai fi crezut că nu e în stare să zâmbească pentru nimic în lume. I-a întins lui Voroşilov o hârtie scrisă mărunt, cerându-i răspunsul cu o voce strident de ascuţită.

— Ştiai, tovarăşe — i së adresase Voroşilov după lectura hârtiei, — că lîn divizia a paisprezecea sunt şi numeroşi foşti cazaci albi ?

— Desigur.

— ...Şi că, fără îndoială, pe frontul polonez agitaţiile antisemite vor lua ¡proporţii ?

— Eu socot, — răspunse Rubinstein- cu o voce şi mai scârţâitoare, — că datoria mea este să lămuresc muncitorilor sensul uriaş al revoluţiei sociale. Şicum, fiecare om cu nivel po-
litic trebue să-şi încea,pă munca de lămurire cu oamenii cei mai neridicaţi politiceşte, cred că prezenţa mea în mijlocul foştilor cazaci albi delà Don este absolut necesară. În mine arde focul mistuitor al urii

! Şi, acest foc trebue folosit. Vă rog din suflet, tovarăşe Voroşilov, să mă puneţi la orice muncă, fie ea cât de neînsemnată.

— Mâine vei avea răspunsul, — îi spusese Voroşilov, cercetându-l pe Rubinstein cu atenţie şi oarecum mirat.

Infr'aidevăr Rubinstein. uimea, nu a'tât prin năzuinţele sale — acestea nu constituia o raritate — cât prin felul său afectat de a se exprima.

După câteva zile avea să fie trimis la brigada, a treia. A- ceastă brigadă fusese formată din divizia cazacilor de pe Don, imediat după înfrângerea lor. În epoca aceea, o parte dintre cazacii de pe Don şi din Cuban îşi exprimaseră dorinţa de a sluji voluntar'în Armata de cavalerie, pentruca, după război „arăturile să se facă mai uşor”. Dar n'au fost aleşi dintre ei decât vreo trei-patru mii. Din lipsă de comandanţi, s'a simţit nevoia folosirii chiar a câtorva ofiţeri din. fosta armată, ţaristă. Aceştia trecuseră mai întâi prin faţa unei comisii, iar numele le fuseseră publicate în ziare, pentru *ai* se preîntâmpina orice fel de greşeală la numirea lor.

Unul din regimentele brigăzii a treia se afla sub comanda lui Vasili Gaivoron. Izbutea să atragă în unitatea sa pe toţi voluntarii — mineri şi ţărani — care se prezentau la divizie în grupuri de câte patru-cincl, îmbrăcaţi în haine de acasă, călărind caii lor proprii, cumpăraţi pe ultimii lor bani şi având perne în loc de şei. În scurtă vreme, Gaivoron şi Rubinstein se împrieteniseră la toartă. Prietenia lor îi cam dădea de gândit comandantului brigăzii a 'treia, bătrânul cazac Grebenşcicov, care venise în repetate rânduri la Parhomenco să. se plângă împotriva lui Rubinstein. Când Parhomenco îi aduse la cunoştinţă lui Rubinstein aceste nemulţumiri, primi un astfel de răspuns :

— Mâine vor intra. în brigadă muncitorii delà uzina metalurgică din Taganrog şi atunci, pe onoarea mea, Grebenşcicov îşi va schimba dispoziţia. Iar când va afla că pe coasta Mării Negre s'au predat 60.000 de oameni — resturi din armata lui Denichin şi a radei din Cuban — se va linişti pe deplin.

În ziua de 7 Mai, pailid la faţă, frecându-şi nervos fruntea

teşită, el veni la Parhomenco. Se aiflase vestea ocupării Ghievulul de către polonezii, albi. Rubinstein era 'de părere că situaţia grea şi îficordaiă impunea să se sfredelească neîncetat, ca pe o piatră, starea de spirit înapoiată a oamenilor. Deaoeea se rugă 6ă fie numit comisar al regimentului comandat de Ne- crasov. Regimentul acesta era recunoscut ca cel mai îndrăsneţ, iar despre comandantul său, Necrasov, circulau fel de fel de svonuri: ba că ar fi căzut la învoială cu „instructorii”, cum erau numiţi ofiţerii voluntari, ba că acolo comuniştii sunt puţini la număr şi că, de frica lui Necrasov, i s’au supus..,

Rubinstein îşi începu activitatea de comisar politic în felul următor: într’o noapte, galdpă până departe şi se pitulă într’un tulfiş dlin marginea drumului pe care urma să treacă regimentul lui Necrasov. Diş-ide-diminieaţă, văzu. un soldat care călărea înaintea regimentului, fixând din loc în loc nişte prăjini. în pământ şi cu câte o sticlă goală pe vânf. După câtva timp îşi făcu apariţia, şi Necrasov. Venea călare, îmbrăcat în pantalonii săi roşii făcuţi dintr’o perdea pluşată şi cu căciula răsfrântă pe o ureche. În mână ţinea un borcan mare cu dulceaţă. Oprindu-se lîn faţa fiecărei prăjini, la o oarecare distanţă, îşi descărca revolverul îh sticlă. Dacă nimerea, mânca o lingură cu dulceaţă. Dacă nu nimerea, aştepta să reuşească lovitura unmătoare. Ruibins'teiri se aşeză lângă una din aceste prăjini. Nepăsător şi fără a-l învrednici măcar cu o privire, Necrasov trase.

— Am nimerit ? — îl întrebă pe 6oldait.

— Nu!

— Individul ăla mă încurcă la ochit. Să plece!

— Trage sănătos, dacă vrei să-l întreci pe Wilhelm Tell, — spuse Rubinstein liniştit. Cuvintele acestea i se părură lui Necrasov cât se poate de jignitoare.

Scrâşni din dinţi şi trase din nou. Nu nimeri nici de data asta, dar’ luă totuşi o lingură cu dulceaţă şi o duse la. gură. În acelaşi timp, Rubinstein se apropie de el şi-i aşeză pe coama calului ordinul de numire. Necrasov îl citi şi, de indignare, aruncă borcanul la pământ.

— Acestui Parhomenco nu l-a mai rămas din socialism- altceva decât numele. '"Ui taţi-vă pe cine mi-l trimite pe capi Ultaţi-vă pe cine! — Şi adăugă mânios : — Să i se dea comisarului ăsta un cal şi o 6abie.

Îi aduseră un cal. Calul era nestrunit şi rău. Rubinstein, care învăţase arta călăritului În pampas, sări în şea fără a atinge măcar scările şi prinse a face cu el astfel de’sărituri şi învârtitură, încât chiar Necrasov, văzând toate acestea, exclamă :

— Minunat birou poate să organizeze individul ăsta!

Peste şase zile Rubinstein îl demască pe Necrasov şi pe

ofiţerii săi, îndepărtându-i din regiment. Fu numit un comandant nou dintre muncitorii Taganrogului, ¡.ar despre Rubinstein începu să se vorbească cu bunăvoinţă. Când se primiră de la centru lucrurile colectate în „Săptămâna ajutorării frontului”, distribuirea lor îi fu încredinţată lui Rubin, cum i se spunea acum. După zece zile fu numit comisar al brigăzii a treia, iar peste o lună — comisar de divizie. Ajunsese cunoscut pe toată întinderea de o sută de kilometri a frontului Armatei de cavalerie.

Acum erau lăudate nu numai discursurile lui Rubinstein, dar chiar şi voqea lui scârţâitoare. În timpul cuvântării reuşea cu dibăcie să-şi lămurească oamenii despre toate realităţile înconjurătoare. Le Vorbea despre Donbassul care se afla situat în dreapta armatei, despre dorinţa lui nestrămutată de a scoate cărbuni, de a aprinde ifurnalele din nou, de a pomi iarăşi strungurile, despre datoria fiecăruia de a-şi desăvârşi calitatea de lupiător pentru gloria statului iubit. Le vorbea apoi despre sălbaticul Guleai-Pole al trădătorilor, care se găsea în stânga armatei... despre oamenii lui Mahno şi-ai lui Petliura, despre polonezi, despre incendiile şi pogromurile cauzate de ei, despre faptul că Antanta trimite necontenit în Polonia arme şi muniţii, câte zece trenuri pe zi pline cu mitraliere, tunuri şi puşti. Le mai spunea Rubinstein soldaţilor săi despre faptul că Pilsud- schi visează nu numai să restaureze Polonia în graniţele de la 1772 cu ajutorul acestor trenuri ci, împreună cu lordul Curzcn care le pusese la dispoziţie flota engleză, vrea. să dea Poloniei graniţele noi ale anului 1920, întinse până aproape de Curse. Totuşi, spunea. Rubinstein, nici Curzon, nici Vranghel, nici Mahno, nici Petliura, nici toţi ceilalţi trădători numeroşi nu-j vor folosi lui Pilsudsohi, pentrucă Patria Socialismului este de neînvins.

— Ce să vă mai spun despre comisarul meu? — se bucura Parhomenoo, netezindu-şi mustăţile şi zâmbind mulţumit.

— Am să vă spun doar că el reuşeşte să arate soldaţilor mai bine decât oricare altul marea noastră superioritate faţă de boieri. Noi: vrem pace. Noi nu atacăm, ne apărăm. Am mal întâlnit un asemenea individ, într’una din cărţile lui Lev Tolstoi.

2

Armata de cavalerie se îndrepta spre frontul polonez.

Adeseori se întâmpla, călăreţii să 'taie în marşul lor, valea înverzită a vreunui râu. Îi întâmpina drept în faţă malul drept, înalt şi abrupt — care ascundea uişi[1] larg desohise spre o lume necunoscută, imensă şi străbătută’ de nenumărate ape. Zidul acestui mal galben şi

lucios era despicat de râpe adânci, pe fundul cărora pâraiele străluceau ca nişte fire de argint.

Iar malul opus de pe care deabia coborâseră, cu panta liii lină şi albia simţită, se pierdea înapoi în'tr'o depărtare atât de nesfârşită, încât, încumetându-te s'o priveşti, te prindea ameţeala. Ce imensitate fără marginii şi ce lunci fără număr ! Apa scăzuse binişor, reuşind să mai acopere cu mlaştini mătăsoase doar locurile mai joase, în jurul cărora se îngrămădeau arinii. Pe malurile nisipoase, se legănau plopii şi sălciile înlănţuite drăgăstos în adierea uşoară a vântului primăvăratic.

Dimineţile pluteau pe văluri de ceaţă, care se unduiau deasupra vârfurilor de copaci. Ceaţa uşoară aluneca pe crengi ca un şirag de chihlimbar — iar când pornea vântul să adie, parcă jucându-şe, sclipea în mii de culori. Apoi vântul se năpustea asupra norilor de pe cer, fugărindu-l, sfâşiindu-l, măcinându-i şi prefăcându-i în sdremţe. În aceiaşi timp soarele se străduia să străbată prin pâcla ploii. Într'adevăr răzbea — şi deodată deasupra pământului se arcuia curcubeul, într'o săgetare de lumini încremenite.

Alteori călăreţii întâlneau în calea lor râuleţe aproape secate şi mici lacuri răsleţe. Malurile acestora erau năpădite de o iarbă atât de deasă şi cu miros usturător, încât ochii oamenilor lăcrămau dealbinelea.

Din loc în loc, pe la cotituri, apărea pe neaşteptate de dincolo de lunci malul celălat, pe întinsul căruia se zăreau dune- le-i nisipoase colorate în galben-portocaliu. Vântul legăna pe .-deasu-pra lor o pulbere, fină ca un văl de muselină. Pe alocuri, printre dune, se iveau tufişurile de salcie roşcată, semn că trăesc oameni pe acolo sau'că servesc dreipt refugiu cine ştie -cărei bande de tâlhari, Când! pe ostaşi îi prindea înserarea prin dreptul unor asemenea locuri, şi istoviţi de marş nu mai continuau urmărirea banditilor — se puneau pe cântat. Era de-aju'ns ecoul cântărilor lor, pentruca tâlharii să fugă şi să se rascundă departe în adiâncul dunelor.

Altă dată călăreţii treceau prin păduri cu frunze căzătoare — aşternute covor nu numai dealunigul malurilor, dar uneori chiar până în firul apei. Şi părea atât de ciudat să vezi frunzele tinere d© stejar, semănând a urme proaspete de fiară, mereu duse de vânt şi scăldate îni apa râului. Lânigă drum, în- foindu-şi piepturile, se înălţau carpenii şi frasinii. Era atât de deasă şi întunecată umbra lor verde lîncă't ostaşii, nemaiîntâl- •nind păduri de când tot umblau prin stepă, îşi scoteau şepcile şi se simţeau parcă cufundaţi În apă. înseşi chipurile lor căpătau culoarea frunzarelor, dunigându-se de umbre, când[1] întunecoase, când luminoase — iar ochii le ardeau[1] de o strălucire nouă. Şi totuşi, din pricinii greu de deslegat, oftau laolaltă. Dincolo de umbra carpenilor şi

a frasinilor, se înălţa altă treaptă de verdeaţă — de parcă natura ar fi vrut să se răsfeţe faţă de ■oameni, desvălutndu-le întreaga ei rodnicie. Picioarele cailor călcau pes'te crengi de aluniş, de sa'ibă mbale şi de măcieş. Şl tot aşa, ceiva mal[1] departe, se odihneau florile încremenite în parfumul lor gingaş şi ciripitul păsărilor părea să răsară dintre flori. Călăreţii înaintau tăcuţi, ascultând copleşiţi de uimire, ■vastul cântec al pădurii. Pe la ceasul amurgului,'când trilurile privighetorii se împleteau cu ciripitul) celorlalte păsărele, se Isca în sufletul fiecăruia atâta mirare că tot corpul părea: pătruns de fiori, însuşi comandantul armatei, un bărbat mustăcios şi cu obrazul ars de soare, îşi sprijinea faţa în palmă şi dădea drum liber glasullui... Cântai cântece vechi despre iubire şi despre ogoare... De cele mai multe ori, însă, cânta despre un cazac de ispraivă care-şi lăsase căsuţa, îşi luase rămas bun de la ai lui şi pornise să-i alunge de lângă zidurile marelui oraş Chiev pe lacomii Ieşi...

Adesea şi îndeosebi pe lânigă podurile incendiate ori aruncate în aer, se întâlneau cu mari convoaie de căruţe ţărăneşti. Erau fie bejenari, care se întorceau acasă, fie meşteşugari care veneau din nord unde-şi sohim'baseTă oalele de pământ pe sare... Se refugiau plăşi întregi, câteodată judeţe întregi. Priveau cu& ochi holbaţi la nesfârşitul puhoi de călărime, la armele, mitralierele şi .căruţele lor. Dacă huruitul trecerii înceta pentru o* clipă, călăreţii oprindu-se pentru scurt popas, bejenarii întrebau :

— De unde atâta armată?

— E armata lui Budionnâi. Vine, din Caucaz ca să-i alunge- pe „panii" polonezi.

— Dar parcă se svonea că s'a terminat cu războaiele?

— Ehei, moşule ! Războaiele deabia au început... — da răspunse ostaşul 'roşu, încântat de propriile sale cunoştinţe.

— Abia au început, zici? Da' nu cumiva o să ne ocolească: judeţul ? Că doar noi ne'ntoarcem. acasă, în plasa noastră. Am. vândut tot ce-am avuit şi ne-aim ales cui ce vezi.: câte o gloabă şi-o căruţă...

Mulţi din convoaiele de refugiaţi cereau să fie primiţi voluntari. Erau[1] primiţi cu îndoială, dupălmultă chibzuinţă. Oricând te-ai fi putut aştepta să fie spioni de-ai lui Mahno şi chiar de-ai polonezilor albi. Chiar după verificare, se vedea că nu-a cai deajuns. Atunci îi repartizau pe la vreo unitate de infanterie, căutând a-i convinge că la cavalerie e mai greu : nu-ţl: îngrijeşti doar arma şi pe tine însuţi, dar mai trebue să porţi: şi calului de grijă.

Oamenii îşi mărturiseau deschis gândurile:

— Am auzit că e la voi în armată unul VOroşilov, om tare drept. Când te ceartă — apăi te ceartă vârtos. Dar şi când îţf dă să faci o

treabă, ţi-o dă după puteri. Cum să mergem la; această unitate ?

Într'o bună zl, călăreţii coborîră de pe deal spre o baltă» cu[1] apă stătută. Se vedea iezătura cu stăvilare grele pe lanţuri. Drumul — numai făgaşuri de roţi — era brăzdat deacurmezi- şul de umbre şi lumini. Din spre baltă, urca o turmă de oi. Câinele se opri locului şi căută îndelung la mulţimea călăreţilor ce se apropiau'. Din pricina tropotului mărunt al turmei, ciobanul nu-i auzi pe călăreţi. Se lipi cu burta de pământ şi bău apă; din baltă. Apoi, oftând, se sculă şi porni pe urmele turmei. Deabia. atunci îi zări pe soldaţi. îşi scoase căciula, se interesă- cine sunt şi de unde vin, după car.e începu să se tâniguiască

— Au fost „pani" pe aici. Pe trei dintr'ai noştri i-au îm~ puşcat, iar la alţi şapte le-au pus laţul de gât. Nailba ştie pentru ce. Sarea lipseşte. Încălţămintea, ta fel. — Şl el îşi arătă opincile împletite din sfoară. — Se ©pune că voi luptaţi împotriva „panilor", pentrucă nu ne lasă să muncim, nu ne dau încălţări şi nici pâine. Să binecuvin'teze dumnezeu lupta voastră dreaptă I

Armata de cavalerie se apropia de frontul polonez.

3

După toate semnele, polonezii albi erau informaţi despre apropierea Armatei de cavalerie. Se simţea că-şi dau seama în ce măsură Armata de cavalerie le poate primejdui planul ofensivei din Sud, aşa numita „operaţie delà Ohiev". Potrivit .-acestui plan, Pilsudsohi avea de gând să. Izbească în Volânla cu atâta putere, încât să păstreze pe veci importanta linie ferată nodală Corosten-Jitomir-Cazatin, de unde se deschidea drumul spre Chiev, Cernigov, Gomei ; iar, prin Belaia Ţercov, -spre Ecaterinoslav. Dacă puneai stăpânire pe acest nod, atunci calea ferată Proscurov — Odesa şi întreaga linie fluvială a Nistrului puteau funcţiona fără nicio grijă în spatele frontului. Cucerind Chievul, polonezii alibi nădăjduiau să distrugă toate 'iorţele sovietice din Ucraina, să treacă în Belorusia şi. să s'fâr- ^şească victorioşi războiul la Curse, în „'frontierele anului 1920".

lată motivul pentru care Pilsudschi luase personal comanda armatei a treia polonă, pe care o dispusese în apropiere de .Jitomir. Era ajutat de comandanţi de oaste polonezi cu experienţă. Acolo se afla generalul Rydiz-Smigly în fruntea a două divizii de infanterie şi a unei brigăzi de cavalerie. Acolo erau (cantonate două dintre cele mai bune divizii poloneze de infanterie, a treisprezecea şi a optsprezecea, alcătuite în Franţa de generalul Haller, instruite după regulamentul francez; cu ar- -mament şi instructori francezi. Acolo-erau

cincisprezece mii de -chiaburi ucrainieni sub comanda hatmanului Curovschi. Acolo •era generalul Cornițchi, care comandase cavaleria în. armata țaristă. În anul 1917, în cadrul rebeliunii țaristului Cornllov, generalul acesta intenționa să-și îndrepte divizia spre Petrograd. Dar mișcarea lui fusese zădărnicită de către țăranul Simeon Budionnâl dintr’un regiment de cavalerie. Budionnâi fă- cuse agitație și desarmase întreaga divizie, fapt pentru care generalul Comițchi ordonase să fie trimis (în judecata curții? marțiale.

Alături, lângă Caizatin, gata să sară în ajutorul armatei a treia, era dispusă armata a doua polonă de sub comanda generalului Listovschi. Mai jos, spre Nistru, se afla armata a șasea polonă. Toate aceste armate numărau peste cincizeci de mii de; infanteriști și șasesprezece mii de cavaleriști^ care ocupau poziții pe o adâncime de opt kilometri, cu trei rânduri de tranșee- apărate de „centre die rezistență”, adică de forturi cu tunuri și mitraliere în stare să deschidă un foc încrucișat atât asupra, celor care s’ar fi apropiat de 'tranșee, cât și asupra celor care ar fi pătruns în tranșee.

După anumite- date s’ar fi putut crede că punctul de joncțiune al armatelor a doua și a șasea polone e satul Samgoro- doc. Acest sat se afla situat pe șosea, iar prin apropiere curgea râul Berezanca. Linia ferată, ramura spre Uman, trecea la vreo», treizeci de kilometri de Samgorodoc. Caizatin era așeza't la încrucișarea liniilor ferate, ca un șurub care prinde la un loc mai multe șipci. Acolo se întretăia linia care mergea de la Chiev spre Nistru cu aceea care venea de la Uman spre Berdicev și: Jitomir. Dacă scoteai acest șurub, toate șipcile se desfăceau.

La 24 Mal, comandamentul frontului sovietic de Sud-Vest îi dădu Armatei de cavalerie un ordin, semnat de S'talin. Im acest-ordin se spunea: lipsa de sudură — cauzată de teren — ce există între armatele a doua și, a șasea polone să fie transformată într’o Străpungere.

Armata de cavalerie se îndreaptă spre Cazatin.

Câteva" zileînaintede primirea ordinului, divizia- a patrusprezecea cantonase în apropiere d'e oraș, iar parte chiar în orașul Uman. Și, cu toate că starea de spirit a diviziei era încordată,, pe^trucă nimeni nu știa bine cum se 'comportă polonezii în luptă, cu toate că nimeni nu știa încă dacă vor trebui să meargă spre Chiev sau spre Jitomir, totuși Parhomenco găsi timp să. admire vechiul oraș Uman.’ În primul rând era de mirare faptut că timp de peste o sută de ani tot orașul aparținuse conților Potoțchi; proprietarii ridicaseră în piața principală a-orașului trei palate, ca și cum unul singur ar h fost neconvingător și'- nu le-ar fi întărit îndeajuns drepturile. Un parc atât de strălucitor ca „Soifiica” nu

găseai nici la Moscova; în parc se aflau frumoase stânci de granit, două lacuri, cu insule,, căderi de apă artificiale, fântâni arteziene şi statui de marmoră. Când te înapoi ai de la comandament era plăcut să asculţi tropotul copitelor pe granitul cu care fuseseră pavate străzile.

Privind acest granit şi amlntindu-şi probabil de Petrograd, unde luase parte la asaltul Palatului' de Iarnă, Rubinstein spuse:

— Cu[1] toate că în armata noastră sunit numai o sută cincizeci de celule comuniste şi la şaisprezece mii de ostaşi avem deabia trei mii cinci sute de membri de Partid, noi trebue să ne întărim capacitatea de luptă. Politiceşte ne cunoaştem' drumul, dar niu-l cunoaştem în luptă, din puncit de vedere tehnic.

— Duşmanul e serios, o să avem de furcă cu; el, — întări Parhomenco.

4

La 25 Mal, a doua zi după ce Armata de cavalerie primi ordinul de străpungere a frontului, sosi la unitate preşedintele Comitetului executiv unional, Mihai Ivanovici Calinin, pentru a înmâna drapelele unităţilor combatante. Era însoţit de Budi- onnâi şi de Voroşilov.

Inspecţia albia se terminase. Ea avusese loc în marea piaţă din spatele fabricii de zahăr, acolo unde altădată se depozita ■sfecla. Dincolo de parc se vedeau o casă gospodărească, de culoare trandafirie cu coloane sulbţiri şi, alături de ea, o clădire lungă, văruită, acoperită cu olane. În iaz se oglindeau clădirea fabricii, turnul înalt al rezervorului de apă, cuptorul înalt pentru var, cu ferestrele prăfuite ale sălii de maşini, prin care părea că soarele nu poate pătrunde. Câteva perechi de boi, aplecând gâturile sub jug. şi hollbându-şi oohiii mari şi blânzi, aduceau pe poarta fabricii furajele strânse, de Lalmâcev cine ştie de pe unde. Lângă poartă era un şanţ adânc. Boul din dreapta fiecărui car, se uita pieziş în marginea abruptă a şanţului, fixându-şi: cu greu copita despicată pe pământul lunecos.

Se vedea pe chipurile soldaţilor că sunt mulţumiţi: defilaseră minunat prin faţa unuia din conducătorii întregii Rusii. Privind la aceste feţe tinere care radiau fericire şi; la comandanţii voioşi şi arşi de .soare, Mihail Ivanovici rosti din înălţimea căruţei de mitralieră :

— Nu vreau să vă ascund, tovarăşi, că lupta va fi grea. S'ar putea să trăim, clipe mai grele decât în lupta cu armatele- lui Denichin. Puterea Sovietică nu ascunde faţă de imunci'torf şi de ţărani această primejdie. Dimpotrivă, ea spune cu tărie : numai o mare putere de rezistenţă...

Deodată, deasupra câmpului încins şi prăfuit ce mirosea a. iarbă putredă, se auzi bâzâiiul unui avion polonez. După o» julmătate de minut, se auziră împuşcături din avion : ţăcănea mitraliera. Caii se speriară, dar călăreţii strânseră hăţurile şi animalele, încordându-şi muşchii, se opriră. Câţiva ostaşi săriră pe căruţele cu mitraliere şi întâmpinară avionul cu salve de foc trase asupra; lui. Parhomenco sări şi el pe căruţa care «stătea, alături de aceea a lui Mihail Ivanovici şi se lipi de mitralieră. Auzi cum cineva îi strigă lui Calinin :

— Apjeacă-te, Mihail Ivanovici, stai jos!

Auzi şi răspunsul lui Calinin.

Privindu-şi liniştit căruţa, Mi'hail Ivanovici spunea :

— Ce-or să se mai laude ! Păcat că de pe căruţa mea s*'m* 6cos mitraliera.

Când avionul polonez se depărtă, Calinin îşi continuă cuvântarea:.

— ...Puterea Sovietică ne învaţă că numai o uriaşă putere de rezistenţă., o mare disciplină şi abnegaţia totală a muncitorilor şi ţăranilor ne pot salva şi pot aduce victoria în aceste clipe grele. Dacă, în primele momente, sarcina noastră a fost să luptăm izolat, oa eroi individuali, şi cu detaşamente micf de partizani, — în prezent, când sutele de mii de ostaşi ai Rusiei muncitorilor şi ţăranilor se ciocnesc cu uriaşele armate ale Poloniei burgheze, nu ne mai ajunge, tovarăşi, această vitejie fără preget, acest eroism de partizan; acum ni se cere să mergem într’o coloană armonioasă, unită, să film disciplinaţi,, să nu ieşim nieiun pas înaintea acestui rând şi, tot astfel, să nu dăm un singur pas înapoi în clipele grele...

5

În dimineaţa zilei de 31 Mai, Parhomenco, mânjit cu moloz şi plin de praf şi fire de păianjen, stătea lângă castelul de .apă. Ghiar atunci scosese la lumină dlntr’un colt al pivniţei un butoi al cărui conţinut semăna cu un fel de unsoare de care aveau mare nevoie. Lânigă butoiul găsit stătea ruşinat Lamâcev, care susţinuse cu o jumătate de oră mai înainte că nicăieri nu se găseşte unsoare: nu numai la acea gară de cale ferată, dar nici pe şase sute de kilometri jur împrejur.

Rezemat de butoi şi răsucindunşl o ţigară, Parhomenco se uita la Lamâcev cu ochii micşoraţi din pricina luminii strălucitoare de afară care contrasta izbitor cu întunericul pivniţei. Muşcându-şi mustaţa căzăcească, vorbi însă despre altceva :

— Nu-l destul să aduni un milion de oameni într'un **singuT** ■loc, trebue să-i şi organizezi, să-i cartirueşti. De când tot ţip ca ostaşul

să înveţe să dea hrană calului chiar în apropierea Inamicului. Şl ce măsuri s'au luat?

— Eu le dau ovăz, — mormăi Lamâcev.

— E bine că le dai, mulţumesc! Dar să-i facem odată să le intre în calp şi celorlalţi că trebue să-şi hrănească regulat -caii. Altfel cum îi vom goni pe boieri?

Toată noaptea plouase. Aerul era umed şi moale, iar morile de vânt de lângă gară pluteau parcă în oeaţă. Apăru Rubinstein călcând prin băltoace cu picioarele lui scurte. În urma lui venea Gaivoron, svelt şi tare slăbit. Când acesta se apropie de castelul de apă, Parhomenco îşi desprinse de pe şold sabia turcească, arcuită ca o seceră, şi i-o arătă lui Gaivoron.

— E sabia care pătrunde cel mai b'ine, Vasia! Îţi recomand •să-i ceri lui Lamâcev una la fel. Se pare că el are vreo cinci bucăţi. Am învăţat să tai cu ea nu numai nuiele, dar 6ă-l pălesc şi pe 'boier. Trebue să loveşti în aşa 'fel încât să ţii salbig deacurmezişul omului şi s'o tragi puţin spre tine. Ultă-te ci mâner, îţi intră în mână, nu alta I

Se aplecară să cerceteze mânerul negru' cu patru muchii, -ce se subţia puţin în spre capăt.

— Ia te uită! Instrumentul diferă, dar lovitura e aceeaşi. 'Când lucram pe vremuri cu ciocanul mare, am observat că loveşti mai bine dacă mânerul e crestat. Dealtfel, sabia asta cam seamănă cu un ciocan ; şi ea are metalul îngroşat spre capătul lamei.

Deodată îl întrebă pe Rubinstein :

— Veni amin Abramovlci, de ce nu zâmbeşti niciodată?

Rubinstein răspunse cu vocea lui scârţâitoare care sunat plăcui numai în faţa mulţimii:

— Sunt încă prea tânăr ca să zâmbesc. — Apoi adăugă, reţinut: — Şi, în general, eu. sunt un urbanist. *

— Cujm vine asta ? — îl întrebă Parhomenco, tot pe ure ton rezervat, nev rând să arate că nu prea înţelesese ce-a vrut să sipună celălalt prin cuvântul urbanist.

— Sunt omul periferiilor orăşeneşti.

— Toţi suntem oameni delà periferiile orăşeneşti, dar de- râs râdem pentru oraşul întreg.

Butoiul fu urcat în căruţa care porni apoi. p*& drum, împroşcând noroi pe sulb şinele late ale roţilor. Lamâcev plecă şi el cu căruţa. Aşteptând să se depărteze atât cât să nu-i maf poată fi auzit glasul, Rubinstein spuse în! şoaptă :

— Mi se pare că în brigada a treiia va izbucni o rebeliune..

— De ce? — întrebă uimit Parbomenco.

— Sunt toate semnele.

— Ce fel de semne ?

— Polonezii albi, simţind că nu există nicio posibilitate de a respinge ofensiva noastră, caută să ne sape groapa, semănând putreziciunea. în rândurile noastre.

Şi Rubinstein, perorând îndelung şi cu expresii complicate, începu să-şi desvolte gândul albia ’exprimat. Parhomenco- îl lăsă să vorbească. Du·pă ce Rubinstein isprăvi şi făcu un gest lin cu mână ca şi cum ar fi pus o parafă, Parhomenco ros'tl -

— În teorie, cele spuise de dumneata sunt juste.

— Şi au fost conlfirlmate în practică.

— Unde?.

— În fostul regiment al lui Necrasov. — Şi, ca. de obicei,. Rubinstein nu uită să amintească de faptul că ei îl demasc ase pe Necrasov. N’o făcea din lăudăroşenie, ci pentrucă socotea acest lucru necesar pentru creşterea autorităţii sale.

— Dar aici ce confirmare ’ găseşti ?

— A fost arestat un ostaş. La drept vorbind, cauza arestării e prostească. Ostaşul a râs şi s’a observat că are în gură -o .plombă .de aur. Ostaşul e voluntar, dintre argaţi. De unde să aibă el o plombă de aur ?

— Concluzia e justă, — spuse Parhomenco luând din mâna lui Gaivoron sabia şi prinzând-o la loc. — A fost interogat?

— Da. Şi cei care l-au interogat s’au străduit să afle cu doe seamănă. Au fost aduşi câţiva băieţi din alt regiment să dea lămuriri... şi iată că băieţii şi-au aidus aminte că pe vremuri munciseră la gospodăria acelui’moşier...

— A cărui moşier?

— Moşierul... Cel care a fost arestat. Interogatoriul a stabilit că nu este chiar moşierul Ţvetaev, ci fecioru-său, căpitan de rezervă. Tatăl lui susţine ideia necesităţii creării unei federaţii polono-ucrairtiene, care să servească drept tampon între Rusia, Sovietică şi Polonia, precum, şi...

— Dă ordin ca arestatul să fie adus numaidecât. Iar tu, Gaivoron, sboară la regimentul tău şi ţine-i pe toţi pregătiţi,, aşa încât la primul semnal să fiţi gata de drum. Iair’nol, Veniamin Albramovici, e 'timpul să mergem la statul major.

— Arestatul se află acolo, — continuă Rubinstein. — Este interogat de tribunalul revoluţionar. Ţvetaev tace. Dar întrucât ştim că principala sarcină strategică este de a lua înapoi' Ghievul, pentru a zădărnici cu desăvârşire în felul acesta planul polonezilor albi de a

despărţi Ucraina, şi totodată de a atrage o parte din forţele lor de pe frontul de apus, pentru a pregăti condiţiile favorabile ofensivei generale...

Parhomenco mergea grăbit spre statul major. Rubinstein ştia că de îndată ce primise numirea de comandant, Parhomenco începuse să dea dispoziţiuni ca şi când o viaţă întreagă' ar fi fost conducător dej*>şti. Avea o autoritatemiraculoasă asupra tuturor: izbutea să-i subordoneze, să obţină ascultarea şi respectul lor. Acea autoritate care se numeşte talent de comandant, fără să se ştie de unde se naşte şi cine îî cul'tivă. Parhomenco îşi crease faima de comandant sever deşi în realitate' era un om foarte bun. Dar până şi bunătatea lui părea tuturor severă, ca şi privirea, ca şi graiul, ca îşi şapca lui dată pe ceafă. Fiecare pas al său trăda o forţă sigură şi ameninţătoare. Și totuși, lui Rubinstein îi era mereu teamă ca; nu cumva Parhomenco să-şi irosească această forţă, făcând-o să-şi piandă din valoare; el se 'temea ca nu cumva, comandantul să uite ceva important. Deaceea, adesea, după un marş lung, rămânea să citească toată noaptea vreun tratat militar sau o carte politică, pentruca, dimineaţa, în timpul marş\ilui, căutând un prilej oarecare, să-i povestească despre cele citite. Când Rubinstein începea să vorlb&ască, Parhomenco asculta privind drept înainte, cu mâna ridicată în aşa fel încât mâneca vestonului se lăsa

în jos desgolinduri mâna până aproape de[1] cot. Această mişcare însemna, pentru cei care îl cunoşteau, că e cuprins de admiraţie în faţa inteligenţei comisarului şi că e mulţumit de faptul că toţi îl înţeleg atât de bine pe Rubinstein. Odată însă el îşi trăsese mâneca în jos şi spusese: „Asta o ştiu ! A fos't tipărită...” Şi numise cartea pe care avusese prilejul s’o citească şi el. Dealtfel Rubinstein nu se încurca. El întrelbă : „Dar de înţeles, înţelegi bine 'acest lucru?” Şi continua cu expunerea cărţii sau[1] ai articolului. Parhomendo atunci căsca şi spunea ducându-şii mâna la gură: „Mă ierţi, Veniamin Abramoviei”. „După teoria contemporană, acest lucru se numeşte reflex de apărare”, răspundea Rubinstein.

Şi acum, trăgându-şi mâneca în joă, Parhomenco replică:

— Acest lucru e scris în ordin. A fost explicat pe larg de către VoroşilosŢ. Este bine cunoscut faptul că Armata de cavalerie nu reprezintă azi numai principalul factor al frontului, dar că ea tinde să 'ajungă un factor strategic general. Ţinând seama de acest lucru, trebue să avem mereu grijă — iar acum mai mult ca întotdeauna — de onoarea diviziei.

Parhomenco puse mâna pe umărul lui Rubinstein, şi, păşind repede, continuă :

— Mă ierţi, Veniamin Abramoviei, uneori vorbesc cam aspru.

— Dumitale ţi se iartă impulsivitatea şi irascibiliiatea. Acest lucru denotă gradul înalt de conştiinţă al-ostaşului.

Parhomenco roşi, dar tăcu. Rubinstein mergea în urma lui, cu mâinile la spate şi aplecându-şi mult corpul înainte, gân- dindu-se cu plăcere că Parhomenco e bun, dar că bunătatea lui se contopeşte cu fermitatea şi cu simţul dreptăţii, că bunătatea fără fermitate poate aduce pe un conducător în situaţii de a se lăsa stăpânit de cei ce-l înconjoară. Dar despre sine, Ru blnsteîn gândea că posedă tocmai o asemenea bunătate, adică o bunătate lipsită de fermitate.

6

Acuzatul făgăduia totul. Tăgăduia şi originea sa şi motivul pentru'care se strecurase în brigada a treia ca şi legăturile cu vreunul din comandanţii unităţii. Şedea greoi pe o piatră
Ide moară* cu mâinile mari, crăpate şi murdare, sprijinite pe genunchi, ’roată atitudinea lui era aceea a unui ţăran obosit, Răspundea în liimiba ucrainiană şi avea în vocabular atâ'tea cuvinte locale, încât până şi Parhomenco dealbia, izibutea să-l în*' ţeleagă, deşi cunoştea la’perfecţie graiul ţărănesc din Ucraina.

Pe cârid ancheta era în toi, intră ColOcolov, şeful de stat major. Era un bărbat înalt şi burtos, cu buzele cărnoase şi tare roşii, căruia — din seminarul pe care-l urmase cândva — îi mâi rămăsese acum doar dragostea pentru cântecele bisericeşti.. Se înrolase în Arm'a'ta Roşie cu gradul de locotenent-colon el, jlnduind mai mult după leafă, din pricina sărăciei, şi justill- cându-şi intenţia pe motive de „conchistador". Curând îi dispăru „conchistadorismul", ajungând să-şi îndrăgească sincer munca şi divizia şi să aprecieze toate meritele actuale şi viitoare ale socialismului. Până atunci însă nu recunoscuse niciodată făţiş această dragoste, iar în momentele oportune mărturisea: „M'am angajat şi lucrez cinstit pentru stăpânul meu, întocmai ca un cavaler convins", deşi rostea aceste cuvinte cu un tremur pe buze, temându-se poate să nu fie destituit din pricina lor. Ceea ce-l mai reţinea să-şi mărturisească dragostea faţă de tot ce se afla în jurul său erau atât vanitatea proprie, câ't şi teama de a nu fi considerat linguşitor.

Cercetările se făceau chiar la sediul comandamentului, în- tr'o moară de vânt. Colocolov se opri în penumbra uşii, spri- jlnlndu-şi piciorul de un cufăr spart şi cu lacătul rupt.'PrintrV ferestruică (întredeschisă, aflată în spatele celui interogat, se furişa o dâră de lumină. Raza cădea pe un colţ plin de praf şi de fire de păianjen, luminând o parte din scară.

Când îa o întrebare, acuzatul răspunse:

— iDacă ai o fată acasă face să-i plăteşti cuiva numai să scapi de belea... — Colocolov întrebă deodată în limba franceză :

— *Et voire petite mignonne, Clara, comment se porte-t- elle?*[1]*)*. Atunci omul avu o mişcare perceptibilă a degetelor. De pe tâmple îi alunecară spre bărbie două broboane mari de sudoare.

— Acum> sper că vei mărturisi, — i se adresă Socolov,, preşedintele tribunalului revoluţionar.

Inculpatul tăcea.

1) Şi micuţa dumltale Clara ce mal face ?

— Luaţi-l de aici! — ordonă Parhomenco. *f*

După ce-I scoaseră afară, Parhomeri'co întrebă:

— Ei, şi acum?

— Acum trebue să-l împiuşcăm, — îl lămuri Rubinstein.

Lamâcev intră şi luă loc în tăcere alături de Colocolov. În ultimele patruzeci şi cinci de zile Lamâcev se îndreptase, se rotunjise şi devenise vesel. Veselia dăduse peste el încă de la Taganrog, unde o scrisoare de la Don îl înştiinţase că ţăranii din satul său îl aleseseră deputat în sovietul regional. El răspunsese consătenilor săi că n'are nfonic împotriva faptului de a candida 1a, soviet şi nici nu s'ar supăra dacă şcolii din sat 1 s'ar da numele său, deşi scrisoarea nu pomenise nlciun cuvânt despie şcoală... N'a mai pomenit după aceea, de satul său, socotind probabil că-şi făcuse datoria faţă de nevoile lui. O mare mulţumire sufletească îi mal producea şi fle-sa. Liza terminase cursurile de medici din Curse şi acum conducea un spital militaT afectat diviziei. Despre ginerele său vorbea foarte rar, şi atund ironic. „Lui ginere-meu, spunea el, îi plac mai mult păsările decât copiii. După răz'bol afe să se facă muzicant". În drum spre frontul poloneiz, Lamâcev organizase o cooperativă meşteşugărească pentru reparatul încălţămintei Totdeauna el mergea înainte, ca un ofiţer cu cartiruirea. Iar în urma lui locuitorii făceau foc la băi, femeile spălau şi coseau efectele soldaţilor sau veneau în rândurile lor să-i cinstească cu covrigi.

Acum," cufundat ca de obicei ,în preocupările sale, nu-l învrednicise nici măcar cu o privire. Se gândea: „Să-i spun lui Parhomenco sau nu ? E neplăcut. Tot mai bine e să-l pun în faţa faptului împlinit..." Era vorba de.nişte clătite şi ceva sticle de bere, cu care oamenii din sat ţineau să-i ospăteze pe comandanţi. El aştepta cu-nerăbdare ca Parhomenco să i se adreseze şi să-l întrebe pentru ce a venit. Parhomenco se aşeză pe piatra de moară. Apoi se sculă, se retrase într'un colţ şi, când reveni. în lumina razei de soare care pătrundea prin geam, î se vedeau pe umăr urme de făină amestecate cu praf. „Pros't a scos făina chiaburul, se gândi Lamâcev. A mai rămas prin colţuri".

— Au lucrat mult băieţii la moşia aceea ? — întrebă el. — îşi mai aduc aminte de el ? Le-a. făcut vreun rău boierul ? Poate că e într'adevăr un simplu argat. Poate că s'au înşelat băieţii...

— l-am Interogat şi pe el, — răspunse Socolov. — Spun că Ţvetaev n,u locuia eu taică-său, dar că-l vizita din când în canid.

Ciocănind repede cu' degetele, Rubinstein Tosti răspicat:

— Situaţia e limpede. Şi e limpede pentrucă băieţii ştiu ce-i aşteaptă şi pe ei şi pe fiul moşierului, dacă mint. E necesar să-l executăm, pentrucă moartea lui va arăta conspiratorilor, dacă mal există din ăştia în brigada a treia, că noi vedem multe şi că suntem, vigilenţi.

— Ar fi bine să fie chemat şi Grebenşcicov, comandantul brigăzii, — fu de părere Lamâcev.

— Grebenşcicov va ¡fi aici peste două ore. Cât despre escadronul din care făcea parte Ţvetaev, s'a şi pronunţat.

Parhomenco, supărat, îl întrebă pe Colocolov.

— Cine le-a dat ordin să se adune? .Ce le-a venit să ţipe?

— Totul s'a petrecut 6pontan.

— Să-l aşteptăm-pe Grebenşcicov, — răspunse Lamâcev. — Deocamdată să mergem la masă.

Cu caipul sprijinit în mâini, Parhomenco privea la duşumeaua prin ale cărei crăipă'turi venea un miros de umezeală şi mucegai. Rubinstein îi şopti ceva cu glas scăzut lui Colocolov. Parhomenco înălţă capul, oftă şi zise:

— Ţvetaev va trebui să moară !

Socolov se ridică în picioare şi citi sentinţa.

Iscăliră toţi, după care Socolov plecă.

Plecă apoi şi .Colocolov, iar în urma lui şi Lamâcev care se strecură în vârful picioarelor, uitând cu desăvârşire de clătite.

Parhomenco tot miai şedea pe piatra de moară, cu capul în mâini, cugetând cu încordare: „Poate că are dreptate, poate că nu... Dacă. vor ucide un nevinovat? Hm'!... Ar mai fi timp să se caseze sentinţa.. Nu-i deloc exclus ca, din nervozitate, ştiind că s'a dispus atacul şi străpungerea frontului, oamenii să se fi înşelat. N'ar fi mai bine să-l trimită înapoia frontului ? Dar dacă el abia aşteaptă una ca asta?... De ce i-au tremurat mâinile când Colocolov a pus întrebarea ? Ce rost avea sudoarea .aia pe frunte, aşa, din senin? S'a greşit sau nu?"

— Aţi procedat just, — se auzi deodată vocea lui Rubinstein, scârţâitoare ca tabla ruginită în bătaia vântului. — Polonezii alibi au o atitudine specială faţă de divizia a paisprezecea.

Parhomenco îşi fixă privirea grea asupra lui Rubinstein.

„Tot mai eşti aici ? grăiau ochii lui'. Îţi mulţumesc, prietene!...”

— De ce atâta simpatie? Să ne punem în situaţia polonezilor. Ce reprezintă a paisprezecea pentru ei? O divizie proaspătă încă tieveriificată în luptele cu albii, formată pe jumătate- din ifoştii cazaci albi şi comandată de un muncitor,, un vechi revoluţionar, bun prieten cu Voroşilov. Distrugând această divizie, polonezii speră să-ii atragă de partea lor pe cazacii albi şi să compromită pe Vortoşilov, 'ba şi toată conducerea proletariatului...

— El, las-o, Veniamin Abramovici! De unde şi până unde să ştie ei că eu comand divizia?

— Doar şi noi ştim cine coimandă cutare şi cutare divizie a lor.

Parhomenco se aplecă spre Rubinstein şi-l întrebă cu toată delicateţea de care era capabil, ca să nu-l supere:

— Veniamin Abramov iei, vasăzică de aceea ai venit la divizia a paisprezecea?

Faţa măslinie a lui Rubinstein 6e acoperi toată de pete- trandafirii.

— Vrei să spui că mă supraestimez ? Te măgulesc, da ?' Te preamăresc şi te linguşesc, asta vrei să spui ? Nu sunt nlcf beat, nici ipocrit. Spurt' totul cu toată sinceritatea.

— Dar ce ? Eu parcă nu sunt sincer ? — zise Parhomenco-roşind şi agitân'du-se.

În timpul discuţiei lor, dădu buzna în cameră un marinar blond şi tânăr, aproape copil, îmbrăcat într’o scurtă marinărească şi încălţat cu nişte citeme uriaşe. Căsnindu-se să vorbească tare, el raportă:’

— După executare, exaiminându-se gaura făcută în şapcă comandantului, s’a găsit o hârtie perforată de gloanţe. — **Şt** le întinse un ghemotoc de hârtie scrisă mărunt.

— E cifrată, — mormăi Rubinstein, aruncând o privire- asupra ei.

Colocolov îşi făcu apariţia. Parhomenco, înclngându-şf cureaua, îi strigă din pragul uşii pe adjutanţi. Peste zece minute toată divizia se alfla în faţa morii, iar după alte cinci minute sosi un automobil blindat. Punând hârtia pe ladă, Rubinstein copie pe curat conţinutul ei, pentru a avea o copie în: •cazul când s’ar ipiende pe drum originalul, trimis la comandament, căci comandantul diviziei n’avea niciun specialist **în** cifru.

Pe canid coborau îm valea din marginea satului, văzură ieşindu-le în întâmpinare un grup de călăreţi.

După felul în care unul din el se aplecă spre dreapta, făcând semne repezi cu o singură mână, Panhomefico îl recunoscu pe

Lamâcev. Acesta gonea calul şi striga :

— Vin cu doi oameni din staniţa mea 1 I-am întâlnit aici I Sunt ostaşi din armata veche I Vrem să-ţi spunem un secret I

— Mal încet! — Şi Pairhomenco schiţă un gest aspru, de mânie. Dar era cu neputinţă să-l opreşti pe Lamâcev. Dându-şi pespate capul creţ şi cu ochii injectaţi, 6trigă iar:

— Revoltă! Brigada a treia se pregăteşte să treacă la polonezi. Şeful statului major al brigăzii a fost omorît!

— Qmoflît?

— Foştii ofiţeri urmăresc distrugerea comandamentului diviziei şi trecerea la...

— înainte| — ¡porunci Parhomenco, împingându-l pe Lamâcev cu pieptul calului său.

Pe la şase seara, Parhomenco ajunse cu tot divizionul în sectorul brigăzii a treia. Desarmând sentinelele, se apropie de statul major al brigăzii, care se afla instalat pe un deal, pe malul[1] unui firicel de apă, într'o casă pe jumătate dărâmată. La sosirea lui Parhomenco se constată că albii, şi trecuseră pe acolo. Comandanţii însă reuşiseră să fugă la regimentul lui Gaivoron. Soldaţii alibi! nu găsiseră decât un secretar care copia o hârtie. II omorlîseră şi, coborând de pe deal[1] în tufăriş, se Îndreptaseră în direcţia opusa, spre polonezi. Nu apucaseră să -treacă decât trei eecadroane, toate din regimentul douăzeci ş[6]. :unu, adică vreo patru sute de oameni. Aceste trei escadroane erau constituite mai ales din rezervele de cazaci de la Don, abis sosiţi, care serviseră mai înainte în armata lui Denichin.

După ce-şi petrecu toată noaptea cercetând sectorul brigăzii a treia, în zorii zilei Parhomenco numi un comandant nou, pe Moiseev, fost miner din bazinul Doneţu'.ui. Mai numi şi alţi comisari, alt şef de stat major, precum şi zece comandanţi de subunităţi. După două zile, Consiliul Militar Revoluţionar al Armatei de cavalerie, format din Voroşilov şi Budionnâi, veni la divizie. Atunci brigada a treia fu adunată pe câmp şi încadrată de mitraliere aşezate pe căruiţe. De- pe câmip se vedea pârâul pe care-l trecuseră trădătorii, iar printre copaci se zăreau morile de vânt aparţinând satului în care aceştia locuiau acum printre polonezi.

Brigada era aşezată cu faţa spre pârâu şi spre mori. Toţi priveau în pământ cu ochi vinovaţi, ca să nu mai vadă morile- Părea că aripile lor mari şi grele le sfredelesc inima.

Voroşilov şi Budionnâi trecură cu maşina dealungul frontului brigăzii. Fără să salute sau măcar să arunce o privire spre brigadă, Voroşilov l se adresă lui Parhomenco:

— Dă-le ordin să predea armele.

• Îndată ce maşina plecă, Parhomenco simţi cum mâinile sale fierbinţi tresar pe pielea umedă a scurtei. Palid, comandă predarea armelor, strigând cât putea de tare. Scările şeilor zăngăniră, călăreţii descălecară şi, făcând trei paşi înainte, puseră în tăcere armele la pământ. Comanda „Incăle-caţi!" nu urmă,, şi călăreţii stăteau gârboviţi şi striviţi parcă suib povara crescândă a ruşinii.

Parhomenco se uită la grămada de săbii, arme şi revolvere,, amin'tindu-şii cu câtă greutate reuşise să le procure şi cu câtă străşnicie le păzise. Iar acum ?

— Sunt gata căruţele pentru arme ? — întrebă ei pe Moi- seev, noul comandant al brigăzii.

— Gata! — răspunse Moiseev cu buzele tremurătoare şi cu o mişcare nervoasă a capului.

Parhomenco făcu aceeaşi mişcare cu capul, aruncă o privire aspră lui Moiseev şi, călcând! apăsat, de parcă şi-ar fi lăsat la fiece pas toată greutatea corpuiui pe picioare, merse spre ca'sa în care se întrunise Consiliul Militar Revoluţionar.

Secretarul, un tânăr cu figura prelungă, cu buza de sus groasă şi cu ochii de culoarea cerului senin, citi ordinul de desfiinţare a brigăzii a treia. Terminând de citit, l-î întinse luf Voroşilov. Acesta luă ordinul, îl mai citi odată cu atenţie, muie peniţa în călimară, o apropie de hârtie şi rămase cufundat în gânduri. Una" după alta, două picături de cerneală violetă căzură din peniţă pe foaia de hârtie. Voroşilov şedea în aceeaşi poziţie, ţinând capiul puţin aplecat înainte, cu ochii pe jumătate închişi şi se gândea. În sfârşit luă din nou condeiul, îl muie,, îi duse spre ordin şi, opriindu-se iarăşi, îl întrebă pe Parhomenco, privindu-l insistent în ochi :

— Tovarăşe Parhomenco, ca revoluţionar şi comandant proletar cu experienţă, spune-ml dacă-li mai poţi folosi pe oamenii aceştia în luptă?

Parhomenco tăcu o clipă, de parcă ar fi urmărit în gând mişcările oamenilor din brigada a treia angajată în luptă. În cele din urmă răspunse:

— O să-i folosim.

— Dar dumneata, tovarăşe Moiseev, ce părere ai ? — întrebă Voroşilov pe noul comandant al brigăzii a treia, un om înal't, uscăţiv şi cărunt. II vei putea folosi ?

— Da.

Atunci Voroşilov bătu cu pumnul în masa, iar tocul, bu- curându-se parcă asemenea lui, sări în sus şi se rostogoli pe duşumea.

— Care e părerea dumi'tale, tovarăşe Budionnâi?

— Să mai facem o ultimă încercare şi să nu-i des armăm, — spuse Budionnâi.

— Nu-i vom des arma 1 Să mergem! .

Ieşiră. Ostaşii roşii ai brigăzii, încovoiaţi de remuşcări şi respirând[1] din greu, se'uitau[1] cu ochii uscaţi în partea cealaltă a pârâului, spre mori. Voroşilov se urcă pe maşină şi rosti:

— Ce-i obiceiul ăsta la voi ? Aţi şi uitat că v'am mai iertat: odată pe ţărimul Mării Negre pentru trădare de patrie? Şi acum când ne găsim la graniţa Poloniei, aţi încercat din nou să trădaţi Puterea Sovietică. Dar oricum veţi fi şi orice aţi face,. Puterea Sovietică nu poate fi învinsă. Puterea Sovietică vă mai iartă odată, nădăjduind că, totuşi, vă veţi îndrepta. Doar voi sunteţi fraţi cu oamenii muncii şi prin sânge şi prin sudoarea frunţii.

Din rânduri ieşi un cazac cu pieptul bombat şi mustaţă cenuşie."Făcu o plecăciune adâncă, apoi îşi aplecă puţin corpul pe spate şi, privind spre soare, spuse:

— .Jurăm, tovarăşe Voroşilov, pe ce avem mai sfânt şi pe familiile noastre, juram că n'am ştiut nimic despre trădare.. Ofiţerii ne-au minţit că regimentul lui Gaivoron ar fi trădat şi că, vezi doamne, ar fi trebuit să trecem de partea cealaltă a pârâului ca să ne batem cu trădătorii. Dar noi am făgăduit că vom mânui cinstit sabia şi aşa vom face cât vom mal fi în putere!

Un alt cazac mal tânăr grăi cam acelaşi lucru, numai că termină cu alte cuvinte :

— Jurăm să mergem înainte, pentruca să-i nimicim nu numai pe duşmani, dar şi pe acel patru sute de nemernici care -au pătat steagul nostru.

7

Biletul cifrat care fusese găsit la căpitanul Dmltrl Antonov ici Ţvetaev era adresat lui Bâoov şi-i fusese trimis în următoarele împrejurări: Straub continua să scrie regulat arti-. cole pentru ziarul anarhist ; articolele îi erau publicate cu plăcere ca şi până acum, dar, tot ca şi până acum, nu era admis pe lângă Mahno la. nicio altă- muncă mai importantă. Incdt-încet, prinse a-l frământa gândul că cineva, poate delà serviciul de .spionaj francez, voia să exploateze în limita posibilităţilor toate legăturile lui, să scape apoi de el şi la nevoie chiar să-l omoare.

I se părea că ajunsese în sfârşit la porţile gloriei, dar că dincolo de ele cineva se ţinea încleştat de clanţă, nelăsându-l să le deschidă. Faptul că el continua să fie gazetar, că era un fel de Ideolog cum nu dorise niciodată să fie, că lumea voia să-l tragă pe sfoară, — toate acestea îl supărau peste măsură. .11 enerva 'mai ales faptul că chelise mult din pricina necazurilor şi nenorocirilor, încât, dimineaţa, când se scula şi se ducea la lighian ca să se spele, îi era frică să-şi atingă părul. Când şi-l atingea, smocuri întregi îi rămâneau între degete. Afară de asta, ba ici, ba colo, în diferite părţi ale corpului, izbucneau abcese sângerii ; îi revenise râia. Toate laolaltă. Trebuia să •scape odată şi cât mai repede, de toate astea : şi de murdării vieţii şi de murdăria sufletească a Verei Niteolaevna, care ţi primea în fiecare dimineaţă cu aceea exclamaţie nervoasă ce i s'o fi părând probabil de bucurie: „Trăiască veselia! Când pisica nu-i acasă, joacă şoarecii pe masă !”

Acum-, 'toate discuţiile Verei Nicolaevna se reduceau la ciorapi, jartiere, *peignoir-e.* şi la cremă de migdale. Se tot speria în vis că praful de dinţi se alterase, iar peria de unghii se pierduse. Când se trezea noaptea, aprindea repede lumânarea şi se uita în oglinda care stătea pe o măsuţă, lângă pat.

— Ernst, vezi cum îmi lucesc ochii în.oglindă?

Altădată își admira poalele fustei de mătase, afirmând că aspectul corpului poate să câștige mult chiar și delà cea mai simplă toaletă, mai ales dacă scoate în evidență talia. Vai, dacă ar putea să-și pună voalul!

Strauib stătea culcat pe spate ceasuri întregi, uitându-'se la tavanul spoit, pe care capul Verei Nicoiaevna arunca o umbră ciudată, ca un plic mototolit. Gândea că totuși, nu demult, putuse vorbi ou ea cum se vorbește cu un om în toată firea. Dar acum? Era desgustat și plictisit. Vera Nicoiaevna credea, probabil, că el nu[1] mal e în stare să întreprindă nimic, că n'o mai poate ajuta. Ori, dimpotrivă, tocmai ea era aceea' care nu făcea nimic, cochetând doar cu cine se nimerea.

O singură bucurie avusese de curând : primise în același timp delà două servicii de spionaj leafa pe câteva luni, în dolari noi de hârtie. În perioada aceea de Inflaţie și' de dezastru general, Strauib considera acest lucru ca o manifestare de eroism nu numai dini partea serviciilor de spionaj, dar și din. partea ofițerului care-i adüsese această simbrie. Straub strângea pachetul cu bani în mână și mâna îi tremura nu.numai din recunoștință pentru oamenii care-l plăteau cu atâta dărnicie, ci și din admirație pentru el însuși. Trimisul nu-l mai întrebase pe Straub despre anarhism ; probabil că; după ce Armata de- cavalerie îl bătuse pe Mabno !a Pavlograd, ofițerul nu atribuia mare importanță acestei mișcări. Stăruise însă asupra unei plecări imediate la Jitomir.

Straub îi dădu Verei Nicoiaevna toți banii ; nu fiindcă și-ar fi închipuit că ea îi va păstra mai bine, ci fiindcă voia s'o convingă de însemnătatea planului misterios și ispititor conceput de el, sau mai bine zis de cei care-l plătiseră. Mai târziu, cam peste o oră, Vera Nicoiaevna veni în camera lui, îl îmlbrățișă și-l sărută ou patimă, așa cum nu-l mai sărutase demult.

— Asta-i pentru mine, pentru suferințele mele! Iar asta-i pentru patrie, — murmură ea, sărutându-l din nou cu ăcee3ș£ însuflețire, l-ai făcut o mare bucurie bietei tale păsărici ciufulite.

Adăugă apoi îndată, dar pe un ton cu totul diferit :

•— Preoteasa are de vânzare rufărie de batist... Dar cine s'o spele aici? !

Gândul la întâlnirile pe care o să le aibă la Jitomir îl preocupa într'atât pe Straub, încât nu se putea gândi prea mult

'la Vera Nicolaevna. Părăsi ou mu,l"tă plăkrere orăşelul Guleal- 'Pole, privind amuzat la grădinile de vişini, la casele şi morile de vânt învăluite în umezeala primăverii, prin dreptul cărora "trecea brişcă. La amiază, când soarele încălzea mai tare, îşi ţinea faţa în bătaia razelor lui' şi se uita nedumerit la obloanele caselor închise imn cauza căldurii şi la praful pe care brişcă îl stârnea pe uliţa largă.

„Ca mâine vi!ne şi vara", se gândea el.

Jitomirul — înlconjurat de râpe lutoase şi pietroase, cu nişte fabrici parcă de buzunar care totuşi izbuteau să producă tutun, săpun şi cărămidă — îl bucură. După ce trecu prin faţa 1 arm aci ei ş,i a şcolii, brişcă se opri lângă biroul diligenţelor -care acum' nu mai avea curse pentru Ghiev şi Berdicev, de- -oarece se spunea' că drumul ar ii ifost tăiat de oamenii lui Budionnâi. Straub ifu primit de un olfiţer polonez înalt, cu mustăţi blonde şi pufoase. Acesta întinse mâna cât putu mal sus — mai târziu Straub înţelese că în Ifelul acesta obişnuia să-şi manifeste bucuria — şi se prezentă :

— ¡Căpitan ' de cavalerie Barnacki, sociolog şi cercetător de mistere. Iubesc cu patimă muzica. Dumneavoastră cântaţi ?

■— Cânt puţin, — minţi Straub ifără 6ă ştie de ce. Venit delà drum, îi era ¡foame şi somn, dar trebuia să întreţină o discuţie protocolară. — E frumos oraşul, domnule căpitan ?

— Din toate punctele de vedere, — răspunse zâmbind căpitanul. — Într’o vale există stânca lui Ceaţc'hl, cu peşteri în ■care, după toate probabilităţile, a locuit omul preistoric.’ Poftiţi în casă. întinse din nou ¡mâna cât putu mai sus deasupra capului.

Straub trecu printr’o sală lungă, destul de împuţită şi întunecoasă, şi se apropie ¡de o uşă scundă ¡care răspândea un miros înnecăcios de vopsea. Din dosul uşii veneau glasuri vesele, dar în clipa când se auzi zăngănitul pintenilor căpitanului, vocile amuţiră şi cineva închise repede sertarul mesei. Câţiva civili stăteau în odaie în jurul unui bij-ou de mahon, de bună seamă ajuns acolo printr’o întâmplare. Pe mai mulţi dintre ei Straub îi cunoştea. îndeosebi îi atrase atenţia vestitul spion Valerio Farmiano, un bărbat gras şi frumos, cu mustăţi negre tăiate scurt şi cu nişte ochi neliniştiţi şi impertinenţi ca de armăsar de montă. Era’de fel italian, dar nu se ştie de ce trecea drept neamţ get-beget ; e adevărat că lucra la serviciul

H^rmati de spionaj aproape din clipa cândi ieşise dim scutece.. Alături de el stătea un bărbat mic cu[1] un cap nespus de mare,, colţuros şi galben, purtând 'haine albastru-î.nchis, bine călcate. Era colonelul Ganilovicz, fost spion austro-ungar de prima categorie care, după cum

se spunea, ar fi trecut acum în serviciul’Poloniei. În faţa lui sta un bărbat în vârstă, slab, mic de_ stat, cu faţa întunecată, aproape cărămizie şi cu părul des,' vopsit. Se uita sfios la ifrumosul germano-italian. Era IHa Pivco, care lucrase la Chiev încă sub Scoropadschi şi care, din- prostia lui, făcuse să se prăbuşească mai multe întreprinderi nespus de avantajoase.

Astfel, Straub vedea înaintea sa aproape pe toţi conducătorii mai de* şi.amă ai agenturii germane şi austriaco din Ucraina. Se mai aflau în odaie însă şi câteva figuri necunoscute. Printre ele, gândea Straub, trebue să fie şi acela care-l îndepărtase delà locul principal şi de onoare pentru , a cărui: cucerire eheltuise atâ'ta energie şi talent. Pe acest duşman necunoscut trebuia să-l afle numaidecât, pentruca la rândul său* la fel să-l îndepărteze.

Căpitanul Barnacki se aşeză la masă, îl Invită pe Straub alături de el şi votbi, ccborîndu-şi glasul de bariton :

— Domnilor, de fapt sunt novice în treburi de acest sol- Sunt soldat de front, numit provizoriu pentru tratative şi pentru aducerea Ja îndeplinire a unor acţiuni. Primesc toate împuternicirile delà...

— Delà...? — întrebă zâmbind bărbatul cel frumos, cm sprâncene negre.

— Delà comandamentul armatei a treia.

— Şi personal delà domnul Pilsudscbi ?

— Şi personal delà mult" stimatul pan Pilsudschi, — confirmă Barnacki înclinând capul care începuse să-i chelească... — Iată miezul chestiunii...

îşi drese glasul. Nu-i făcea prea multă plăcere să stea de vorbă’cu nemţii. Ei ştiau doar că luptase împotriva lor pe frontul de Vest şi, după cum ,i se părea, prea priveau cu insistenţă:' medalia iluli franţuzească; pe de altă parte voia să execute cât mai bine ordinul lui Pilsudisehi. De aceea, îi era greu să găsească un ton potrivit pentru a se întreţine cu astfel de oameni.

— Iată miezul chestiunii. Voi fi sincer. Bolşevicii nu mar sunt aceiaşi luptători de odinioară împotriva lui Denichin...

După cum ştiţi, bolşevicii au ipus. mâna'pe centre de cereale şi de combustibil. Alfară de aceasta, şi-au redus cele şase fronturi la două. Acum, ei ar putea să-şi concentreze trupele în apus.

Într'adevăr, căpitanul Bamackl nu ştia să vorbească. îşi întindea şi îşi răsucea vârfurile mustăţilor, ca şi cum ar fi nădăjduit cu ajutorul lor să găsească vorbele cele mal alese. În lup'tă dusese puternic şi rezistent, dar aici se pierdea, şi din această cauză începu să se enerveze. Vrând să salveze situaţia, Straub interveni:

— În numele civilizaţiei, e necesar să li se opună rezistenţă.

— Tocmai I În numele civilizaţiei ! — exclamă Bamackl, sărind deodată în sus şi lîntimzând lui Straub mâna lui mare. — Tocmai în numele civilizaţiei e necesar să unim' nu numai forţele .federaţiei poîono-ucrainiene, ci şi acelea ale tuturor ţărilor civilizate.

— Chiar şi ale Germaniei ? întrebă bărbatul cu capul mare şi cu faţa galbenă şi osoasă.

Căpitanul Barnâcki -ridică mâna deasupra capului.

— Toa'te forţele. Toate. Mai ales în chestiunea pe care am fos't însărcinat s'o discut cu dumneavoastră. În privinţa asta, poloneizii .sunt naivi, pe când germanii care lucrează de atâta vreme printre ruşi...

— îmi daţi voie să pun o întrebare? — se auzi deodată un glas din colţul unde se aflau icoanele.

Toţi se uitară într'acolo. Acela care pusese întrebarea era un bătrân slab, albit de ani, cu barba lunigă- şi rară, faţa negricioasă, iar ochii mici şi întunecaţi. Purta haine ţărăneşti de pânză şi cizme scurte, unse. Se uita la faţa lui Barnacki cu mâna dusă streaşină la ochi, într'un gest slab şi bătrânesc. Se obişnuise, probabil, să facă pe omul slab şi vrednic de milă. Ridicându-se în picioare, făptura se arăta sgribulită, iar ochii aveau o expresie josnică, desnădăjduită şi totodată înfricoşată şi respingătoare. Straub se gândi nuimaldiecât: „El este. Acela care m'a doborît pe mine şi pe care acum trebue să-l dobor eu". Şi Straub aşteptă lacom întrebarea.

— întreabă, te rog, — Ifu de acord Barnacki.

— Direcţia principală a contraaoţiunilor va merge pe linia anarhismului sau a comunismului? — întrebă bătrânul.

Barnacki făcu o sforţare şi răspunse:

— Pe amândouă liniile. În general, vom arunca în aer diferite obiective I

— Prin urmare, consideraţi deopotrivă de primejdioase amândouă liniile, atât a anarhismului cât şi a comunismului ? — întrebă bătrânul zâmbind sarcastic.

— Pentru civilizaţie, da 1 — rosti Barnacki, de da'ta aceasta fără efor-turi deosebite.

— Şi pentru federaţia polono-uorainiană, căreia suntem chemaţi să-i dăm ajutor?

Barnacki clipi din oahi şi se aşeză. Se sprijini de masă cu cotul mâinii drepte, (îşi propti bărbia în palmă, apoi o retrase şi se sprijini iîn mâna stângă. Până la urmă, 6puse cu tărie în glas :

— Direcţia principală a contraacţiunllor va fi împotriva comuniştilor.

— Prin urmare, forţele principale ale agenturii vor fi îndreptate acolo?

— Am să vă spun la timp unde vor fi îndreptate, — conchise Barnacki supărat şi frecându-se la ochi ou atâta putere, de parcă ar fi vrut să împrăştie o ceaţă.

Lui Barnacki multe lucruri îi erau nelămurite, dar Straub înţelese că bătrânul cu părul alb îl biruise din nou. Tocmai de •aceea nu se mai aşezase, rămânând în picioare şi provocându1 parcă pe Straub la luptă. Straub tăcea. Consfătuirea i se părea acum din cale-aifară de stupidă. De ce-i adunaseră pe 'toţi ? În cazuri de felul acesta, cel mai bun lucru e să stea de vorbă între patru ochi. Ce-i ou discuţia asta despre anarhism şi comunism ? Dispreţuia anarhismul, dar ca om cinstit (nu se îndoise niciodată de acest lucru) era de părere că nu este raţional să oscilezi dintr’o parte într’alta. Acum, cu toate că în sinea lui dădea dreptate bătrânului, nu putea să treacă de partea acestuia. Iată de ce rosti cu un zâmbet viclean şi semnificativ :

— Deşi anarhismul şi comunismul sunt două sisteme opuse, serviciul de spionaj e unul singur.

— întocmai, întocmai! — exclamă Barnacki, fără să fi înţeles însă nimic din cuvintele lui Straub. — Domnilor, apelăm la ajutorul dumneavoastră. Eu personal, deşi am luptat împotriva dumneavoastră, sun't de părere că mai avem de trăit alături vreme îndelungată, milenii. Adică mă gândesc la Germania şi Polonia. Prin urmare, trebue să menţinem prietenia. Se poate ca, ¡în lupta 'împotriva unul duşman comun, să nu găsim o limbă comună ? Oferiţi-ne limba comună, oferiţi-ne ■experienţa dumneavoastră. Vă rog, domnilor, daţi-ne dovezi de prietenie. Am 6ă vă expun acum în ce constă programul nostru şi cum ar putea fi aplicată experienţa .dumneavoastră în cadrul acestui program.

8

Barnacki se arătă însă mal perspicace decât crezuse la început Straub. De ifaţă cu toată lumea se mărgini la asigurări generale de prietenie şi făcu chiar o aluzie, arătând că în chestiunea asta aliaţii

Francezi n'ar putea de loc sau, mai curând, ar ¡putea prea puţin să le ifie de ¡folos polonezilor.

Când rămaseră ¡însă între patru ocihi, trecu la acţiuni mai precise, propunându-i lui Straub să organizeze la Jltomir o şcoală specială de diversionişti însărcinaţi cu acte de sabotaj.

— În condiţiile actuale şi date fiind dificultăţile de aprovizionare, — spune el, — trebue negreşit să provocăm la ruşi defectări de maşini şi conducte, incendieri de uzine şi depozite, aruncări în aer şi deteriorări de gări şi locomotive. În cazul că s'ar apropia Armata de cavalerie, deosebit de Important este să răspândim[1] epizootii.

— Avem destule obiective pentru acţiuni de diversiune, — replică Straub — dar cine le va înfăptui oare ?

— Oamenii dumitale.

¡Nevrând să recunoască faptul că cei mai mulţi dintre a- genţii săi ¡fuseseră prinşi şi executaţi, Straub răspunse evaziv :

— Am pierdut mulţi oameni datorită înfrângerilor suferite.

— O să-i înlocuim.

— Cu cine?

Barnacki se bătu peste buzunar. II luă pe Straub de braţ şi urmă, plimbându-se cu el prin odaie:

— Trebue să-i recrutăm. Am primit ¡însărcinarea de a recruta oameni cu ajutorul dumitale. Să recrutăm oameni noi şi să-i trimitem în spatele frontului inamic. Şi să trimitem cât de mulţi; cu miile...

— Cu miile!

— Da, cu miile ! — exclamă Barnacki, numărând aceste închipuite mii de oameni cu mişcări mărunte ale mâinii. Părea să spună În acelaşi timp că altminteri, el* nu şi-ar fi părăsit locul de pe front. — S'ar putea să trimitem zeci de mii de oameni în locurile cele mai ferite. Îi vom transforma în experţi militari, tehnicieni >şi aşa mai departe. Unii din ei vor deveni comunişti... — se corectă singur din politeţe faţă de interlocutorul său... — sau anarhişti. Văzând şi făcând. Pe scurt, în bârăcilé delà Jitomir se află cinci mii de prizonieri. Afară de asta, (în închisoarea delà Jitomir mai sunt închişi două mii de comandanţi şi activişti politici. Te rog să te gândeşti şi, dumneata în ce fel ai .putea să iprocedezi la recrutare. Părerea mea este că am .putea să luăm de acolo mulţi oameni pentru şcoala aceea specială de elemente diversioniste, .pentru a cărei conducere .forurile competente delà Berlin te recomandă tocmai pe dumneata. Cam ce crezi despre asta ?

11 privi drept în ochi. Strâulb era Obosit din cauza drumului ; se simţea însă şi mal Obosi't în urma şedinţei cu spionii. Ca să scape cât mai repede şi să poată uita vocea pătrunzătoare a lui Barnacki, aprobă cele spuse de el şi se retrase îndată în odaia ce-i fusese rezervată, bău un

pahar de apă cu zahăr şi se trânti în pat. Peste o jumătate de oră se sculă, mai bău'" apa şi se culcă dlin nou. În faţa ochilor săi apărea mereu figura bătrânului cărunt, cu ochii uscaţi şi neliniştiţi, cu pleoapele congestionate, şi de cum zărea în închipuire faţa asta, de îndată se isimlţea cuprins de senzaţia că cineva l-ar fi jefuit de tot avutul. Da, de fapt chiar aşa şi era I Fusese jefuit ! îşi aduse aminte că undeva pe lângă Harcov, cu doi ani în urmă îi înmânase comandantului de corp de armată un raport în care sublinia necesitatea de a se trimite un mare număr de spioni, cu, miile, în inima Partidului 'Comunist. Să se deschidă „rezervorul ou bacili”, scrisese el în rapoT't. Dar, crezând în atotputernicia tunului german, generalul îl luase în râs, fără să-şi fi dat măcar seama sau, în orice caz, dându-şi seama prea puţin despre marile foloase pe care le-ar fi adus’ acestui tun tocmai el care .descoperea obiectivele asupra cărora urma să-şi deschidă tirul. Doar bătrânelul acela prostuţ, însă viclean ca un animal care n’are nevoie de nimic — nici de dragoste, nid de glorie, nici de bani, nici de Toulon — bătrânelul care va muri peste un an sau .doi a elaborat totul şi i-a convins pe toţi, îrc timp ce Straub a stat la Mahno, aşteptând ca francezii să vină să-l îmbrăţişeze... Ptiu, ce scârbă !’Şt tocmai acestui bătrân i-a fost pesemne încredinţată misiunea de a afla când şi unde va începe o_ nouă mare ofensivă a Armatei de cavalerie care se apropia. Tocmai el va para loviturile ruşilor... Doamne, ce absurditate ! Şi cine mai e şi bătrânul ăsta ? De unde o fi ieşit ? De ce tocmai el trebue să anunţe ofensiva ruşilor ?

Straub nu dormi 'toată noaptea. Ba se gândea la Vera Nicolaevna — care-i ceruse să-i aducă o umbreluţă trandafirie, mănuşi asortate la culoare, săpun cu miros de mosc, parfum „Puer’lein” şi un borcănel de cremă roz — ba se certa cu bătrânelul care-l străfulgera cu ochişorii săi congestionaţi şi ţipa. cu glas piţigăiat ceva despre socialism şi mijloacele de luptă împotriva lui. Uneori 1 se Ivea deodată în .faţă Pilsudschi, aşa cum îl văzuse odată, demult la Przemepsl, împreună cu doctorul Iodco. După câte îşi aducea aminte, Pilsudschi îl tratase cu benedictină şi, pare-se făcuse glume proaste. Şi faptul că Pilsudschi, care fusese spion ca şi Strauib, ajunsese acum la putere >şi comanda chiar o armata, ar fi trebuit după părerea lui să convingă lumea de geniala capacitate de prevedere a luî Straub.

Se scula, sorbea din apa eu zahăr şi se culca din nou.

Dimineaţa veni Bamacki. Era bărbierit proaspăt şi ţinea În mână un coşuleţ nou-nouţ, plin şi acoperit cu mare grijă cu un strat gros de muşchi proaspăt, de un verde deschis. Imi'tând glasul piţigăit de babă, începu să cânte: .Alerge fata la ciuperci”, apoi îl luă pe Straub cu 6ine.

Îi arătă întâi şi'ntâi pe Nina Zavedova, povestindu-i pe drum drama el.

— În retragere, bolşevicii i-au împuşcat logodnicul, un ofiţer. Fie vorba între noi, — adăugă Barna'cki, — logodnicul ăsta a fost un mare nemernic. I-a făgăduit fetei că n'o să se atingă de ea, dar s'a a'tins atât de bine că şi acum fata are nevoie de tratament. — Barnacki izbucni în Tâs. — Şi totuşi, fata e plină de venin împotriva roşilor. Pe scurt, e de aoord. Ai o elevă,, şi încă tare drăguţă.

Într'adevăr, fata era foarte drăguţă şi veselă ; avea ochi luminoşi. îşi trecea mereu limba peste buze şi nu te puteai dumiri dacă era sau nu capabilă de răzbunare. Mai curând se putea presupune că în fundul sufletului ei clocoteşte o dragoste de aventură gratuită. Straub se uită la ¡buzele ei subţiri şi o întrebă :

— Vrei să-^i serveşti patria?

— Cum de nu ! — răspunse ea, ¡încreţindu-şi faţa fină şi rumenă, căreia căuta să-i dea o expresie hotărîtă. Este doar atât de interesant 1

— A-ţi servi ¡patria este un lucru serios şi plin de primejdii, replică S'traub, salutând cu mâna la cozorocul şepcii. Eu îţi strâng mâna în numele patriei.

Şi deşi nu se putea înţelege care era patria lui, s'au înduioşat totuşi nu numai ei amândoi dar şi Barnacki, care zornăi din pinteni işi-i întinse fetei coşuleţul plin cu mere sub stratul de muşchi verde. Fata scoase un ţipăt uşor de bucurie. Barnacki *o* apucă de mâini, i le strânse într'ale lui, le duse cu o mişcare plină de avânt la buze .şi le sărută de câteva ori. Faţa fetei se schimbă deodată. Încruntă din sprâncene, îl privi pe Barnacki cu o expresie oarecum dureroasă şi rugătoare, apoi\ ■îşi liberă mâna şi se îndepărtă.

„Pare să fie o femeiuşcă plină de caracter", gândi Straub, privind-o cu plăcere. începuse să simtă un interes viu pentru rolul lui de director.

După Nina Zavedova, vizitară pe doi 'tineri ofiţeri albi ; aceştia locuiau într'un subsol şi lucrau ca fochişti la uzina 'Danişevschi, prelucrătoare a minereului de fier delà Jitomir. De fapt, ofiţerii fuseseră demiflt recrutaţi şi aşteptau doar .să primească o însărcinare, aşa încât convorbirea cu ei îi păru lui Straub lipsită de interes. Altfel, tinerii se arătară a fi vioi şi isteţi.

Inspectară apoi focalul şcolii, care era situată în mijlocul ■unui maidan năpădit de buruieni. Instructorul — inginer specializat pentru aruncările în aer — le arătă multe lucruri extrem de interesante, printre care tuburi explosive făcute în formă de pâinişoare şi mine mici-.montate în roţi de căruţă sau samovare. Toate aceste maşini explozive imitau obiecte de uz casnic din casele ţărăneşti sau de prin târguri şi

păreau extrem de simple şi de modeste! Să luăm, de pildă, un ¡burlan de samovar : cotul acesta de tinichea, lumg cel mult de o jumătate de metru, era în stare de multă stricăciune! Inginerul se lăuda, în special, cu samovarul lui ,pe care puteai chiar să-l aprinzi.
să-l laşi să fiarbă o vreme (în clocot şi care. totuşi nu sărea în aer. La urmă le-a arătat sticluţele cu bacterii aduse din Germania.

— Sunt cavalerist, — mărturisi Barnacki — dar nu mă pot abţine să spun că mi-e scârbă să mă uit la asemenea porcărie-

— E greu să-ţi păstrezi manierele elegante şi la război, îi replică Straub.

Îi însoţea ifostul dfiţer rus Ţve'taev, îmbrăcat acum în haine ţărăneşti şi cu căciulă ; îşi lăsase barbă; ipărea prost şi tăcut din fire. Mâinile lui mari’ erau crăpate, mirosind a pământ şi bălegar. încercă să-l[1] convingă pe Barnacki că diversioniştii trebuesc instruiţi unul câte unul, nu laolaltă. Dar lui Barnacki nu-i ardea de discuţii. În cele din urmă îşi aminti:

— Suntem aşteptaţi.

La închisoare se văzu că problema recrutării oamenilor nu era chiar a'tât de uşoară şi de simplă cum crezuse Barnacki. închisoarea era a'tât’ de ticsită., încât nu găseai nicio celulă în care să poţi sta de vorbă cu deţinuţii. De aceea hotărîră să viziteze mai întâi închisoarea şi să aleagă .deţinuţii cu care urmau să stea de vorbă.

În condiţii normale, închisoarea era calculată pentru trei- patru sute de oameni; după cele mai modeste calcule se aflau închişi, însă, cel puţin două mii cinci sute de oameni. Deţinuţii mai primejdloşi erau închişi în celule. S'tăteau culcaţi, strânşi unul lângă altul, câte doi şi trei într’un pat, ocupând şi tot spaţiul de pe jos. Ostaşii roşii şi ţăşmii, legaţi cu funii sau ferecaţi în lanţuri, zăceau pe paie sub cerul liber, umplând toate curtea închisorii. Mirosea a trupuri omeneşti nespălate. În aer stăpânea o duhoare pătrunzătoare şi desgus'tătoare, care-ţi dădea ameţeli.

— E cam .greu să te mişti pe-aicl, — se adresă Straub directorului închisorii, care-l însoţea.

— Da’ce au nevoie să se plimbe? S’au plimbat el destul. Acum mai au un ultim drum de făcut... Dar nu-s ei prea grăbiţi să-l facă.

9

Prin închisoare se svonlse că a venit în inspecţie o comisie Importantă. Din cauza hainelor sale pe jumătate civile, Straub

fusese luat drept şelful acestei comisii. „.iMinunat”, se gândi el. Făcându-şi cu greu loc dealungul coridorului pilin de bolnavi care gemeau întinşi pe podele, el 6e oprea în pragul uşilor, examinând încăperile întunecoase şi urât mirositoare. Fiindu-i teamă să nu sé contamineze de tifos, Straulb se grăbea şi aceasta făcea să jpară mai verosimilă întrebarea lui pripită ;

— Aveţi ceva de reclamat?

Pe cei care vorbeau cu îndrăzneală sau se plângeau, îi asculta în silă, repetându-le formula stabilită dinainte cu directorul închisorii : „¿Daiţi o declaraţie scrisă”. Însă celor care se ploconeau sau în ochii cărora observa o cât de mică licărire de teamă, le cerea să-şi spună numele.' În felul acesta alese miulţi, cam vreo sută de oameni. Până luaTă dejunul în locuinţa directorului închisorii, oamenii înscrişi pe listă fură duşi în oraş sub diferite motive. Îi duceau în grupuri mici, câte cinci- şapte oameni, aşa! că delà ferestrele, locuinţei directorului. 6e vedea cum’ trec mereu. . , .

„Care va ifi mai potrivit ? Care va fi mai curajos ?” se Întreba Straub, privind acele siluete încovoiate care călcau timid, bolnăvicios, desobişnuite parcă să mai umble.

Directorul închisorii,’ un polonez veşnic agitat care strănuta mereu, în timp ce-i trata pe oaspeţi cu cafea, se’ntoarse către Barnaoki:

— Aşa nu se poa'te, pane Barnaoki ! Dumneata însuşi faci parte din ’„Şleahta morţii” şi ştii că războiul cere sacrificii. Ăştia însă pot contamina de tifos toată armata poloneză. Oare asta aşteaptă delà noi Polonia?

Pe când se înapoia la cancelaria căpitanului, ajunseră din urmă un grup de deţinuţi. Auzind huruitul trăsurii, deţinuţii tresăriră, fără. să-şi clintească însă capetele din pământ. Numai când soldaţii începură să-i îmbrâncească în coaste cu paturile armelor, se dădură la o parte (împletieindu-se.

Primul cu care vorbi fu un flăcău mărunt, cu ochii cenuşii duşi în fundul capului, cu gură mare şi îngustă şi bolnav probabil de oftică. Fusese furier la comisariatul militar din Jitomir.

— Membru de Partid ? — îl întrebă Straub. .

— Membru de Partid — confirmă- el cu voce subţire şi slabă, vădit intimidat şi tremurând probabil de teama să nu se intimideze şi mai tare.

— Vrei sărţi răscumperi vina?. **m**

— Dar n'am nici'o vină... — şi dădu din umeri nedumerit. Cămaşa îi era ruptă la subţioară, iar prin despicătură se vedea trupul jegos, ciupit de insecte.

Barnacki îi explică flăcăului, pe scurt şi cât putu mai lămurit, ge voiau ei de la .dânsul. În primul rând să înveţe să urrible cu explozibilele, după care va fi trecut peste linia frontului unde va fi din nou membru de Partid. Când va primi ordin, la momentul staibilit, va trebui să arunce ,în aer obiectivul fixat. Numai atât! Flăcăul îl lăsă pe Barnacki să sfârşească. Apoi, oftând şi d'ând din mâini a neputinţă, murmură :

— Asta nu se poate, oetăţene!

— De ce ?

— Nu-mi stă în caracter.

— 0 să-ţi mai întărim[1] noi caracterul.

Flăcăul lişi iframântă fruntea, căutând parcă în gând o ieşire dar, ne|găs:nd-o, tăcu. Straulb se uita la bărbia lui osoasă, ascuţită şi ieşită în afară, convins că flăcăul ar deveni un diversionist destul de bun, dacă ar fi instruit cum trebue. Flăcăul scuipă, şterse cu piciorul desculţ saliva în care se vedeau clar firişoare de sânge şi repetă cu sfială:

' — Asta nu se poate.

— Ai familie ?

— Am pe mama şi două surori. Nu sunt însurat — adăugă el. — Fetele nu prea îmi dau ghes, iar pe mine nu mă lasă răsuflarea să alerg după ele.

— Dacă refuzi, nu numai că vei fi executat, dar şi familia ta va fi în primejdie, — îl ameninţă Barnacki.

Pe obrajii flăcăului se iviră .două pete roşii. Ele creşteau trep'tat, urcând spre umerii obrajilor. Scuipă din nou şi zise :

— iNu pot, în ruptul capului. .Doar am jurat. — Şi întin- zând o mână palidă, numai pielea pe oase, adăugă.: — Nu vă omorîţi cu firea, cetăţene, şi n.u căutaţi să mă convingeţi. Ce să faci dacă nu se poate?

(Barnacki bătu cu creionul în masă. Dând cu grijă laoparie draperia verde cu ciucuri, apăru din camera alăturată un jandarm voinic. 'Clipea mereu din ocihi şi-şi ţuguia buzele. Barnacki îi dădu ordin să-l scoată afară pe deţinut şi să aducă altul.

Următorul, un ţăran îmbrăcat în'tr'o.haină boţită, din postav de casă, intră păşind[1] rar şi privind cu neîncredere în jur. Fusese preşedinte al comitetului executiv sătesc într'o comună din apropierea Jitomirului şi în t albe lele serviciului de contraspionaj era trecut comunist, cu toate că el nega asta. În clipa aceea îl frământa probabil gândul dacă va ifi înţeles de cei ce-l interogau, deoarece la ultimul

interogatoriu nu fusese înţeles. II mai îngrijora şi faptul că nu avea cu ce sărşi pieptene părul, socotind că în faţa autorităţilor e musai să se prezinte mai îngrijit. Era un om gospodar şi acceptase postul de preşedinte numai în speranţa că va căpăta o bucată de pământ mai bună şi va putea ara pământul cu o maşină dintr'acelea pe care le văzuse în Germania, unde fusese prizonier şi de unde fugise de dorul familiei şi al pământului. În închisoare aflase că polonezii le restitue moşierilor pământul şi că în acest scop lucrează nişte comisii. Iar acum, gândimdu-se la interogatoriul care-l aştepta, spera să afle ceva despre activitatea acestor comisii. Ar fi vrut să aifle în special ce parte de recoltă i se cuvine de pe ogorul pe care-l arase.

El ascultă cu atenţie întrebarea lui Barnacki, dar nepri- cepând nimic îşi întoarse faţa către Strauib. Capul osos acoperit cu păr rar al lui Straub îi inspira. încredere şi el cugetă ; ,,Trebue să fie avocat şi încă unul deştept; uite ce drept se ţine şi cu câtă atenţie .ascultă". În cele din urmă, spuse:

— iN'arn pus pe nimeni să-mi muncească ogorul cu. sila. M'am purtat cu dreptate. N'am arat decât cu familia mea. Pământul ne este frământat cu sudoare şi din munca noastră nu vrem să dăm' nimic moşierului. — Apoi truifaş şi, agresiv, privi în jur, aşteptând parcă să vină cineva[1] ca să înceapă tocmeala.

— E vorba tot de pământ, însă cu totul în ait chip ! — i se adresă Straub. — Ştii carte?

— iDacă-i nevoie şi iscălesc! — rosti ţăranul.

Dar dându-şi seama că nici de astădată ,nu este înţeles,- îi repetă lui Straub că-şi semănase ogorul cu ,grâu cumpărat de el. îşi vânduse şi ultimele sdrenţe din casă, îşi[1] lăsase, nevasta într'o singură fustă. Până şi salteaua şi încă două perne moştenite de la bunici le[1] jertfise ca să capete grâu.

' — Mi-a rămas casa goală, jar acum! moşierul vrea să-ml ia pământul...

Şi strângând pumnul, adăugă politicos pentru a nu-i supăra pe boieri : .. -O

— Odată pământul luat, nu se poate da înapoi.

Atunci, încercând să se apropie de gândurile ţăranului, Straub lîi zise :

— Pământul acesta o să-l poţi păstra pentru totdeauna.

— Cum asta? — întrebă ţăranul, privinidu-l bănuitor pe Strauib.

— Poţi să-l câştigi.

— Eh !... De când mă ştiu pe lume tot muncesc, dar praful şi pulberea s'a ales din munca noastră 1... — se strâmbă ţăranul în'tr'un

fel de zâmbet.

— Ai ifost la pionieri ?

— Pe frontul nemţesc ? Am fost. Am şi crucea „St. Gheorghe”, iar pentru fuga din lagăr am mai căpătat o medalie, — zise el umlflându-se în pene.

— Uite, ■şi acum ai să te apuci de aceeaşi treabă, numai că te .vom instrui puţin. — Şi Straub îi explică ţăranului cât timp va trebui să înveţe, ce leafă va primi şi ce i se va cere în schimb.

Mutându-şi greutatea corpului de pe un picior pe altul, ţăranul privi draperia care se legăna uşor din pricina mişcărilor corpului său.

— Care vasăzică peste opt luni, o să-mi pot răscumpăra pământul ?

— Şi mai curând, dacă te evidenţieri.

— Cum să mă evidenţiez ?

— Dacă de pildă ai să arunci în aer vreo fabrică sau vreun pod. Pentru asta ai să primeşti un premiu special.

— Straşnic, — exclamă ţăranul, lovlndiu-se cu palmele peste şolduri. — Straşnic câştig, n’am ce zice. Păi, chiar dacă rri’ar face primar, şi tot n’aş câştiga atâta.

— Nici vorbă! — interveni Bamacki, bucurându-se de însufleţirea ţăranului.

— Straşnic, zău aşa. — Ţăranul se gândi o clipă, apoi adăugă : — Şi muierii o să-i pară bine. Am intrat în închisoare ţăran şi ies boier. Ei, halal de-aşa viaţă!.

Dar deodată faţa i se împietri. Aruncă o privire bănuitoare celor delà masă şi, luând poziţia de drepţi, spuse scurt, ifiili- tăreşte :

— Halal viaţă !

— Prin urmare te învoieşti ? — întrebă Straub.

Ţăranul îşi miji ochii, apoi rânji şi întrebă : :■ ! *i*

— Ce să mă’nvoiesc?

— Şă’nveţi.

— Să’nvăţ cum să-mi vând ţara leşilor? — Şi îşi clătină capul în semn de refuz. — Cu asta nu mă învoiesc.

— Dar până mai adineaori te-ai bucurat, prostule ! — îi strigă Straulb.

— Am luat-o drept glumă. De-aia suntem noi ţărani, adică proşti. Până vezi despre oe e vorba, până înţelegi... Da’, ca să spun drept, să ne vindem patria, asta nu putem s’o facem.

— Dar să muriţi, asta o puteţi face ? — întrebă Barnacki bufnind de enervare.

— Există pentru toţi un dumnezeu, măria voastră. Daco fi să

murim, murim ; dar nici pământul nostru , şi nici patria, slavă ţie, doamne — şi ţăranul îşi ¡făcu semnul crucii — nu ie mai dăm pe mâinile boierilor. — Doar armele-s în mâinile noastre.

— Unde sunt armele? Ia arată-le.

Ţăranul făcu ochii mici şi ¡grăi :

— La ce să ţi le mai arăt, la. ce să mai mă laud ? Doar vezi şi dumneata!

Barnacki bătu cu creionul iîn masă. Ţăranul fu scos afară. Probabil jenat, Barnacki mâzgălea cu creionul nişte desene pe hârtie. ¡Celui de al treilea deţinut, un om în vârstă, muncitor delà cariera[1] de piatră, caTe cioplea acolo lespezi pentru scări, nu-i mai puse întrebări, lăsând interogatoriul în 6eamia lui Straub. Interogatoriul muncitorului dură foarte puţin. Când Straub îi povesti ca şi celorlalţi despre ce este vorba şi-i explică ce i se cere, muncitorul îngălbeni şi, şchiopătând (în timpul arestării îşi scrântise piciorul), se apropie de Straub:

— Ticăloşi ce sunteţi ! Câinilor I — adăugă el cu vocea tare, nerăbdător, parcă i-ar fi fost teamă că nu va fi înţeles.

Ferestrele cancelariei dădeau spre curte. Câteva tufe de iasomie de lângă gard miroseau aşa de puternic încât, străbătând /curtea, parfumul lor inunda camera. Straub se sculă şi închise fereastra. Când se înapoie delà fereastră, fu introdus al patrulea deţinut.

Până la căderea nopţii, din o sută. de interogaţi n'au putut înscrie la şcoală decât trei oameni ; dar şi aceştia (după cum gândea Straub) prelfăcându-se că primesc, speriaţi fiind de înjurăturile lui Barnacki ; de fapt, însă, erau ¡hotărîţi ca la prî- ma ocazie să fugă din şcoală. Straiub se simţea obosit, istovit, îşi amintea cu enervare de vizita făcută la închisoare, iar gândul, care-l preocupase în timpul vizitei, că aceste şapte mii de oameni slăbiţi şi chinuiţi vor trece repede de partea lui şi o să-i fie ifoarte devotaţi, îl atribuia, acum lui Barnaoki. Gesturile largi ale lui Barnacki şi mirosul acru ce-i ieşea din gură îl în- furiau deasemenea.

Când fu scos afară şi ultimul deţinut, Barnacki îl privi tăcut pe Straiub, ridicând din sprâncene în semn de mirare. Straub mormăi supărat:

— .Desigur. 'Nu se mai pot întoarce printre ceilalţi. Le-ar. spune...

Barnacki scuipă lîn batistă, cu o deosebită voluptate, 6 flegmă greţoasă şi vâscoasă...

— Fără îndoială că le vor spune.

Chemă jandarmul şi începu să-i dea explicaţii amănunţite de felul cum va trebui să-i omoare pe deţinuţi. Vorbea mâzgălind hârtia cu

creionul. Iar jandarmul, un subofiţer din acelaşi regiment cu Barnacki, regimentul „Şleahta morţii", îl asculta atent, ou trupul uşor înclinat înainte. Barnacki îl povăţui să închidă poarta şi sa instaleze o patrulă pe stradă., care să răspândească mulţimea în caz că s'ar aduna. Ar fi mai bine însă, pentru a nu alarma mulţimea, ca deţinuţii să fie străpunşi cu baionetele. În acest fel împuşcăturile n'ar nelinişti populaţia şi îi demonstră cum trebue să înfigă baioneta. Faţa îi strălucea, iar ochii căpătară lumini violente. Barnacki mângâia umărul subofiţerului ; se vedea căi îi face o plăcere sălbatică faptul ca are puterea să omoare atâţia oameni. Îi dădu. să înţeleagă că e destul să vrea el, oa întreaga închisoare să fie trecută prin foc şi sahie.

Subofiţerul ascultă ordinul în tăcere, îşi şterse gura cu podul palmei şi ieşi. Peste un sifert.de oră, 'toţi deţinuţii, cu căluşuri în gură şi ochii acoperiţi, cu mâinile strâns legate la spate, fură înşiraţi pe două rânduri diealungul curţii : un capăt al rândului ajungea până la tufa de iasomie înflorită, iar celălalt se termina lângă peronul cancelariei, alături de un strat de pământ negru din care răsăreau lalele târzii, de toamnă.

Subofiţerul dădu 6 comandă scurtă în limba polonă şi o sută de soldaţi voinici cu fireturi galbene pe piept, ridicară armele în tăcere. Deoarece n'aveau cum să-şi ia vânt, făcură o săritură pe loc şi iînfipseră ibaionetele ohiar înitre omoplaţi-, unde din cauza mâinilor strâns legate la spate se forma o cută de cămaşă. Deţinuţii se prăbuşiră. Feţele soldaţilor erau roşii, pline de sudoare. Unora din deţinuiţi le căzuseră legăturile de pe odhi, altora căluşurile din gură. Sbătându-se ca nişte peşti şi gemând, se târau spre poartă, de parcă şi-ar 'fi piitu't afla acolo salvarea. Pe cei ieşiţi din rând, subofiţerul îi lovea în cap cu patul[1] armei.

Straub stătu la 'fereastră până la sosirea căruţelor. Aceiaşi' soldaţi oare îi înijunghiaseră pe deţinuţi, (începură să încarce cadavrele, unul dulpă altul. Boii stăteau nemişcaţi, doar jugurile scârţâiau din când în când. Se umplură astfel cinci căruţe mari. Două din ele se întoarseră repede — ceea ce însemna că groapa era pe undeva pe aproape, pe vreun maidan de lângă cancelarie.

Căruţele aduseră nisip pe care soldaţii începură să-l presare prin curte, servindu-se de nişte lopeţi înguste, de fier. Atunci Straub mormăi:

— Cred că următorii vor ti mai înţelegători.

Se servi masa. Stând pe jumătate culcat şi lăsându-şi capul pe perna trandafirie a divanului, căpitanul îi povesti lui Straub o anecdotă despre cântăreţele venite la Chiev după cucerirea[1] oraşului. Îi mai

povesti respectos, cu un zâmbet *zbs*a ghicit în colţul ochilor, câteva anecdote despre Pilsudschi. La urmă întrebă

— N'ar ifi mai bine dacă am completa şcoala cu ofiţeri ?

Straub se plimba agitat prin casă. Auzind întrebarea lui Barnacki, se opri un moment, se încruntă ca sub Izbucnirea unei dureri ascunse, apoi îşi continuă plimbarea. Se convinse că ar fi timpul să-i trimită lui Bâcov un mesaj cilfrat, pentru a-l pregăti de sosirea diversioniştilor, dar mai ales pen'tru a-i comunica planul de atac al cavaleriei. Strau'b spera să-l doboare până la urmă pe acel bătrânel plictisitor. Mângâindu-şi bărbia, îşi muncea creierii cu înverşunare: „Pe cine să trimit la' Bâoov?"

— 'Ge-ar fi oare să-l trimit pe "JVetaev ? — întrebă el.

— Care Ţvetaev ?

— Cel care mergea cu felinarul în urma noastră. Crezi că putem avea încredere în el şi să-î dăm o însărcinare?

—. A moi fost trimis adeseori. E omul nostru... — recunoscu Barnacki, turnându-şi un păihăruţ de? rachiu. — Desigur că da... A mai făicut treaba asta de multe ori...

În campanii, el nu obişnuia să 'bea niciodată, afară de păhăruţul de rachiu dinainte de masă şi deaoeea îl bea întotdeauna cu o satisfacţie copilărească.

A doua zi, în închisoarea din Jitomir se răspândi ştirea despre crimele săvârşite de serviciul de contraspionaj şi de căpitanul Barnaaki. Peste o zi evadară câţiva deţinuţi, iar în ziua următoare, cu prilejul unui transport, evadară din tren peste alţi cincizeci de oameni.

Straub se temea că atât evadarea cât şi crima vor fi folosite de duşmanii lui, fnai ales de bătrânelul' cărunt. Deaceea. se folosi de căpitanul Dmitrie Ţvetaev pe care-l trimise la Bâcov cu un mesaj cifrat, rugându-l pe acesta din urmă să-i ajute. După toate probabilităţile, Bâcov trebuia să fie pe undeva lângă Chiev. În ce va consta ajutorul, Ţvetaev urma să-i comunice personal. Dar, după cum am văzut, Ţvetaev n'a reuşit să transmită nici mesajul cifrat, nici rugămintea lui Sjtr.aub.

10

— Nouă ne trebuesc comandanţi buni >în armată. Ostaşii noştri sunt isteţi. Dar dacă văd că au un comandant slab, încep să gândească altfel de cum gândeşte comandantul şi atunci vor să treacă la partizani. Ceea ce s'a şi întâmplat! — spuse- Parhomenco, ieşind în poiana ■

acoperită de umbrele lungi şi parcă ceruite ale stejarilor.

Rubinstein mergea călare alături de el, ascultându-l cu atenţie.

— Nici nu-i de mirare, — vorbi comisarul. — Cine se duce la război ca să moară ?

— Întocmai. Asta ë limpede. Orice soldat vrea victorie şi glorie. După cum. e şi mai limpede că soldatul nostru doreşte această victorie de o sută de ori mai fierbinte. Socotesc că o armată, chiar de ar fi cea mai puternică din lume, dacă nu crede în victorie, începe să se păzească şi să ocolească primejdiile. Şi atunci s'a sfârşit cu[1] ea.

Se apropie un curier călare. întinse un ordin delà Consiliul Militar revoluţionar al Armatei -de cavalerie. „La 1 Iunie, suna categoric ordinul, Armata de cavalerie trefbue să cucerească de la polonezii alibi regiunea dintre gara Cazatln şi **BeT-** dicev. Armata lui Pilsudschi care se găseşte la Chiev trebue nu numai izolată de spatele frontului şi de aprovizionare, dar şi nimicită. -Spărtura va fi făcută de divizia a paisprezecea, de sub comanda lui A. Parhomenco, şi de a pa'tra, de sub comanda lui O. Gorodovicov".

— Ai fost vreodată la Berdicev, Veniamin Abramovici ? — întrebă Parhomenco, obişnuit- să se adreseze lui Ruibinstein pentru toate informaţiile.

Descăleeară cu toţii ca să-şi aiprindă câte o ţigară. Vântul mişca încet ramurile din vârful copacilor care scuturau pe iarba bogată şi pe resturile unui fdc de tabără picături mari din ploaia căzută de cu noapte. Ramurile de jos mai. sclipeau încă de umezeală. Caii scuturau din cap, făcând[1] frânele să zornăie abia auzit.

— Berdicev e „uni oraş boieresc”, — începu Rubinsteîn fără să se grăbească. — Aparţine câtorva magnaţi care dau pământul în arendă; ei fixează preţurile, ei dau afară pe chiriaşi şi când poftesc chiar pe proprietari, ei pun biruri ipe toate mărfurile şi produsele: şi pentru - tăierea vitelor şi pentru un pud de var şi pentru[1];nunţi şi pentru pantofi rupţi ce se vând în piaţă şi pentru 'turtă dulce. Nu mă îndoesc că unii din aceşti magnaţi s'au întors împreună cu' polonezii şi îşi strâng acum „cenzul”. -Poate că în clipa asta se plimbă în -piaţa din faţa soborului, ori prin faţa foişorului de ifoc, a bisericii catolice şi a celor câteva clădiri de piatră vopsite în roşu[1], verde şi albastru.

Comandanţii tăceau. îşi închipuiau centrul oraşului, cocoţat pe o înălţime şi strălucind în culori variate. De acolo, infecţiile şi duhoarea se scurg jos, în mahalaua cu străzi de doi metri lăţime, inundată de mirosurile putrede r-[r]e râului Gni- lopea-d, plină cu bordee iîn care n'ai să afli dect.î o masă, o bancă şi ceva sdrenţe prin colţuri. Oraş murdar, îngust şi urât; ar trebui reconstruit în întregime: oamenii ar trăi mai

curat, mai vesel şi mai uşor fără adunătura aceea de magnaţi.

Parhoimenoo se apropie de cal.

— V'aţi odihnit ? Haidem. Să terminăm inspecţia şi măcar în noaptea asta să dormim vreo două ore. S'ar putea ca până mâine dimineaţă să nu mai plouă. Pentru atac ploaia nu e bună, dar nici avioanelor poloneze nu le-o fi mai la îndemână ; altfel, demult ar fi descoperit aviatorii până unde ne-am strecurat.

— Ostaşii au şi primit muniţia, — raportă Lamâcev mulţumit de sine, dându-şi capul creţ pe spate. Grija lui era să nu aibă nimeni prilej'să-l critice, necritîcându-i-se astfel nici serviciul de aprovizionare.

Dar comandanţii n'apucară bine să încalece, şi din pădure se iviră deodată câţiva fugari, veniţi de dincolo, delà polonezii alibi.

— Ţărani sau prizonieri de răziboi ? — întreibă Parbomenco apropiiindu-se de ei.

— Am fugit din închisoarea delà Jitomir, tovarăşe comandant.

Comandanţii, comisarii, curierii şi soldaţii ascultau încrâncenaţi povestirile fulgarilor. Multe sdrenfe şi mult armar vor mai fi cunoscut ei în viaţă. — dar mai multe decât acele sdremţe vărgate de doc, stropite cu sângele celor ucişi, purtând urmele murdare a'.e cizmelor boiereşti mai mult decât acei .ochi stinşi, ca de alamă, pierduţi în fundhl capului — miciunele nu mărturiseau atâtea chinuri care se cereau numaidecât răzbunate.

Unul slab, înalt şi blond strigă deodată:

— Au" vrut să ne trimită în spatele frontului. Ne-au încărcat în vagoane de vite şi ne-au biciuit oa pe-o turmă care nu înţelege unde e uşa. Apoi au pus lacăte. Ei, şi atunci ne-'ajn sfătuit între noi... '

întinse o mână bandajată stângaci într'o cârpă murdară, desvăluinid parcă toate nenorocirea despre care se vorbiseră atunci. Vecinul lui, un spătos cu faţa brăzdată de cute adânci de suferinţă, continuă :

— Am hotărît că e timpul ca prizonierii să fugă ! — şi omul oftă trăgând în nările lărgite mirosul câmpurilor dragi şi al armatei de prinprejur.

— Am botărlît să fugim, — confirmă blondul, ridicând mâna .din nou. — Am rupt scândurile din podeaua vagonului, tovarăşi, şi în timpul mersului ne-am dat drumul printre roţi. Să scăpăm pentru totdeauna de închisoare şi să ducem războiul înainte. '

Mullţi se loviseră grav în timpul evadării. De pildă, blon- dul îşi fracturase degetele delà o mână. Atunci prietenul său, acela'cu nările largi, i le-a retezat cu o frântură de coasă.

Terminând să povestească desipre fuga lor, cel cu părul blond declară în numele tuturor că vor să intre voluntari în Armata de cavalerie.

t

— iN'avem cai deaiuns, (băieţi ! — le spuse Parhomenco mişcat. — Va treibui să aşteptaţi până vom lua cai .delà polonezi. Dar tu, bandialjatule, cum te-o fi chemând, ar cam trebui să te duci la spital.

Blondul nu vroia să creadă că nu se găseşte o şea pentru el, pentru năzuinţele lui :

— ¡Dar stânga mi-e întreagă, tovarăşe comandant. O să spintec la „pani" şi cu stânga. Pe mine mă chiamă Sneighirev. Şi vă pot arăta dintr'ai dumneavoastră mulţi comunişti care mă cunosc şi garantează pentru mine.

■Un sanitar se apropie de Sneghirev, care se aşeză pe pământul umed şi moale. În timp ce sanitarul îi iban'daja mâna, fără să ia în seamă durerea, el încercă să-l convingă pe Par- homenco să-i dea un cal. Rubinstein întrebă care dintre cei fugiţi ar putea vorba la nn meeting.

— Tovarăşii care ştiu să vorbească vor fi trimişi chiar astăzi la unităţi, pentru a povesti ce se petrece fa polonezii albi în spatele frontului, şi pentru ce este necesar ca aceştia să fie sdrolhiţi cât mai repede. Iar acei care nu pot vorbi în faţa mulţimii să se ducă la .redacţia ziarului „Cavaleristul roşu" şi să povestească acolo ce au văzut, ce au suferit şi cum în curtea închisorii din Jitomir prizonierii înfometaţi mănâncă iarbă.

10 .

Pentru a executa ordinul Consiliului Militar Revoluţionar al Armatei de cavalerie, Parhomenco începu pregătirile de străpungere. Dar ploile torenţiale desfundaseră neînchipuit de mult drumurile. Cinci paşi dac'aveai de făcut, alunecai şi te împleticeai, gata să cazi cu nasul în nămol. Ori te afundai atât de mult fără să-ţi mai poţi Scoate picioarele — încât dracu' ştia cum să mai mergi. Pământul părea uns cu ulei.

Câţiva os'tâşi traversau piaţa în pas .de paradă. îmbrăcămintea lor, dealtifel (îngrijită, purta uTmele sărăciei, proprie acelor vremuri. Văzându-l pe comandantul diviziei stând lângă tunuri, ei îşi bombară piepturile, şi aşa destul de bombate, îşi încruntară sprâncenele brune-decolora te, şi aşa destul de încruntate, şi ridicare ochii, gata parcă să-l ţintească pe inamic drep't îh faţă.

— Tare ¡mândru popor 1 — exclamă Par Home nco, privin- du-i. — E timpul să ordon .încălecarea". Mi se pare că Goro- dovicov are nevoie de noi.

Negura deasă, violetă, a zorilor mai învăluia crângurile şi câmpiile, când infanteria poloneză porni târîiş în întâmpinarea diviziei lui Oca Gorodovicov. În acelaşi timp, cavaleriştii generalului Kornicki străbăteau pădurile, ca să iasă înaintea ace- leeaşi divizii.

'Soarele apăru aidoma unui felinar cu geamurile îngheţate. La lumina lui palidă, se putea distinge infanteria numeroasă a polonezilor care înainta pe marginea câmpiei. Câmpul desfăşurat în ifaţa lui Gorodovicov, comandantul diviziei a patra, era lung, mlăştinos şi plin de bulgări. Pentru a opri înaintarea infanteriei poloneze, comandantul diviziei trimise împotriva ei două din brigăzile sale, păstrânduşi-o pe cea de-a treia ca rezervă.

Îndată ce brigăzile trimise înaintea infanteriei poloneze se pierdură în depărtare, sosi la Gorodovicov un călăreţ rănit. El raportă că generalul Kornicki măturase din cale patrulele noastre de recunoaştere şi gonea acum în spre noi în fruntea cavaleriei sale. Şi'ntr'adevăr, din postul său de observaţie, comandantul diviziei a patra putu să distingă prin binoclu nişte călăreţi care se apropiau.

Brigada întâia răimlasă în rezervă luă poziţie pentru a întâmpina atacul lui Kornicki. Gorodovicov îi scrise în grabă lui Parhomenco. „Situaţia mea e gravă. Vino cu divizia în sectorul meu. O să-i batem împreună".

Curierul goni spre Parhamenco şi nici nu dispăru deabi- nelea în zare, când comandantul diviziei a patra văizu cu uimire că divizia generalului Kornicki îşi schimbă direcţia, îndreptân- du-se cu tot efectivul spre apus, adică dincolo de păduricea unde galopau cele două brigăzi ale sale, cărora li se ordonase să înfrunte infanteria. Inima comandantului încetă să mai bată.
îşi întoarse privirea îndărăt. Drumul se întindea pustiiu. Doar secara înaltă se oglindea în băltoacele de noroi. Iar Parho- menco nu venea.

„Generalul Kornlcki se va acoperi acum de glorie, gândea Gorodovicov cuprins de un tremur nervos, pe când eu mă voi faice de râs, deoarece KomiCki va lovi acum în spatele celor două brigăzi ale mele. Ce i-o îi aipucat ? Doar n'or 'fi noi, născuţi, de nu se îngrijesc de viaţă ?"...

Mai privi^ odată înapoi. De astădată văzu un cal mare şi negru galopând în direcţia lui, străbătând băltoacele şi culcând secara la pământ. Călăreţul uriaş, cu umerii largi şi încins în curele galbene, de care atârna o sabie lată cu garnitura de argint, îi strigă:

— iCe necazuri ai p'aici, Oca ?

— Polonezii, Pathomenoo! — şi Gorodovicov arătă cu binoclul drept înainte.

— Taie-le drumul şi sufletele, — zise Parhomenco. — Eu am să mărşăluesc spre dreapta, iar. tu ia-o la stânga. Poate că în felul ăsta vom începe străpungerea. La revedere! Ne mai întâlnim noi! Şi polonezilor le doresc să se mai întâlnească, dar în ceruri.

Parhomenco porni la trap spre apus, în fruntea diviziei a patrusprezecea.

Dincolo de pădurice se auzeau împuşcături rare.

Ploaia începuse din nou.

Pe imensa, câmpie acoperită cu bulgări, nouă regimente ale diviziei poloneze se desfăşurau după toate regulile formaţiei strânse. Dincolo de polonezi, la vreo trei kilometri depărtare, se puteau distinge alţi călăreţi : erau brigăzile a douia şi a treia din divizia lui Gorodovicov.

Comandantul brigăzii a treia, minerul Moiseev, un bărbat cu mustăţi albe şi ochi mari, căprui, sclipind auriu, se apropie în goană de Parhomenco.

— Ordonaţi atacul ?!

— iNu te grăbi, — spuse Parhomenco.

— Daţi-mi voie să vă raportez, — continuă Moiseev pe care îl chinuia setea de luptă. — Daţi-mi voie să vă raportez că brigăzile diviziei a patra or să ne-o ia înainte şi-i vor lovi pe polonezi de flanc.

— Las'să ne-o ia înainte, — grăi Parhomenco. — Dar până ce maşinile mele blindate nu vor traversa crângul şi nu se vor înfige în coasta polonezilor, noi nu pornim. Dealtfel, tovarăşe Moiseev, la 'atac n'ai. 6ă mergi dumneata, ci o să meargă brigada a doua. Pe dumneata te rog să treci la locul ordonat.

Brigada a doua se afla în caipul diviziei. Polonezii năvăleau chiar în direcţia ei.

— A douia se ţine dreaptă ca o mireasă la nuntă, — glumi Parhomenco. — Ia să vedem cum îi primeşte ipe polonez?

Polonezii atacară brigada ou înverşunare, susţinut şi cu mare forţă. Brigada a doua se zăpăci, lăsă să!biide în jos şi fu gata să iacă stânga'mpreljur.

— Moiseev ! A' treia la atac! — strigă Parhomenco şi, scoţând sabia, porni galopând în sectorul acestuia.

Brigada a treia se avântă din loc.

— iDar dumneata de ce treci înaintea comandantului brigăzii ?

— ţipă Moiseev, mânios şi roşu la (faţă, către Parhomenco. — Adineaori nici nu voiai să mă trimiţi pe mine!

— Ai să trăncăneşti la urmă, — îi răspunse Parhomenco râzând cât .îl ţinea gura. — Să .'te lauzi după luptă, 'Moiseev, dar nici atunci prea mult. Fiecare avem câte ceva de învăţat!

Când 'brigada a treia străbătu aproape jumătate din întinsul câmpiei, şi când se iputeau deosebi caschetele langi ale călăreţilor polonezi şi uniformele elegante ale Ofiţerilor, numai atunci întreaga brigadă <a treia îşi dădu seama că brigada' a doua nu este alături de ea.

— La retragere n'o întrece nimeni pe a doua, — hohoti Parhomenco şi mai tare. — Las'că vom sta noi de vonbă după luptă I

Şi ridicând 6abla, strigă cu glasul său puternic care acoperea tropotul a şaisprezece regimente şi strigătele de „vivat" şi „ura" ale miilor de gâtlejuri:

— Tovarăşi, măcelăriţi-i pe albii polonezi I

IEI simţi că pe câmpul de luptă se produce o schimbare. Se uită îndărăt. Brigada a doua care o rupsese de fugă, se oprise în. loc. Comandanţii înjurau furioşi şi brigada îşi întorcea încet caii.

— Nu, băieţii noştri nu ştiu ce-i aia o retragere! — mormăi Parhomenco şi lovi cu sabia din plin galop, drept în mijlocul caschetei, pe un Ofiţer polonez împopoţonat, care tocmai urla ceva în- gura mare. — Prost sejnai retrag ai noştri- — exclamă el tăind oblic un alt dfiţer care tocmai îşi îndreptase asupra lui salbi-a lungă şi subţire. — Şi încotro să se retragă.? — striigă din nouţ străpungând ¡pieptul unui al treilea polonez şi stri-vindu-l sub copitele calului. De data asta era- un om cărunt, mai vârstnic şi, pe cât părea, foarte oţelit în luptă, deoarece când îşi dădiu sufletul nu se schimbă deloc la -faţă. — Şi unde să ne retragem, tovarăşi ? Inalpoi la autorităţile burgheze ?

Din înălţimea calului şi a staturii sale uriaşe, el cercetă câmipul de bătaie.

Flancurile .polonezilor erau hăcuite de automobilele blindate. Din sipa-te îi fugăreau brigada a doua din ditvizia a patra, iar de la. răsărit se năpustea asupra lor Gorodovioov. . Polonezii se desfăceau încetul cu încetul de grosul forţelor lor, căutând să se strecoare spre nord în .pâlcuri de câte cinci-zece oameni. Unii aruncau armele, alţii ridicau mâinile şi se predau.

Către seară, toată valea râului Berezeanca era curăţată de polonezii albi..

Atunci Parhomenco înşiră brigada a doua pe câmpie. Ostaşii stăteau printre bulgări. Iarba înaltă de haltă le ajungea până aproape de umeri ; lui Parhomenco, însă, îi ajungea abir până la scara şeii. Avea

şapca dată pe cealfă, lăsând să i se descopere fruntea largă şi asudată. El se adresă soldaţilor cu glasul său grav şi 'fără urmă de oboseală:

— Ce-i asta, tovarăşi ? Oare purtaţi pantaloni aşa de frumoşi încât aţi vrut să vi-i vadă polonezii şi din spate? Ori poate vă grăbeaţi spre casă? Veţi fi socotit că acasă vă aşteaptă sărutări ? S'o credeţi voi ! Nici măcar câinele din curte nu v'a-r fi pupat, dară mite copiii voştri!

Se uită l-a soldatul .cel mai apropiat. Era un flăcău tânăr de tot oare, în ciuida oboselii şi stouciumului îndurat, nu-şi pierduse nici frăgezimea feţei, nîci bujorii din obraji. Sprâncenele îi stăteau (înălţate, iar din ochii larg deschişi îi curgeau lacrimi. Şiruri-şiruri îi lunecau pe obraji, nimerind în gura pe- care acest flăcău de la ţară, simplu şi neprefăcut, n'o putea închide de ruşine şi de necaz. Parhomenco îşi plimbă ochii peste rânduri. întâlni şi alte chipuri, la Tel de chinuite şi de amărîte ca şi ale flăcăului.

Parhomenco continuă, de astădată pe un ton mai potolit şi nu atât de ameninţător :

— Şi ifaiptul că unora dintre voi v'au dat lacrimile, îmi place. Laşitatea e ruşinoasă. Să nu ne treacă prin minte că această sarcină a Revoluţiei, pe care noi trebue s'o duicem împreună la Ibun sfârşit, o va înfăptui altcineva în locul nostru. Din moment ce Partidul şi guvernul sovietic ne-au trimis pe noi ca să salvăm Patria, cù atât mai mult ar trelbui să ne crape obrazul de ruşine pentru laşitate. Toate vor fi uitate: foamea, frigul, nevoia,' suferinţele. Dar poporul nu va uita niciodată laşitatea, pentrucă numai diln pricina ei pot pune burghezii stăpânire pe noi. Fericirea şi izbânda, 'tovarăşi, sunt de partea aceluia care se poartă curajos pe cal şi cu arme.

Şi arătând spre tânărul ostaş care plângea, adăugă :

— Fericirea va fi totuşi cu tine 1

În timp ce mergeau spre locul unde trebuiau să înnopteze şi amintindu-şi de evenimentul zilei trecute, Parhomenco. îi spunea lui Ruibinstein :

— Ce este frica ? Iată ! Să ne închipuim, Veniamini Abramovici, că vread să 'te salvez delà moarte, să te scot de sub focul inamicului, în timp ce văd şi ştiu că la zece paşi de mine, acolo, în jurul tău, plouă cu gloanţe. Şi totuşi eu te scot. De ce ? Pentrucă socot că şi tu, în' locul meu, m'ai salva pe mine. Şi socoteala aceasta ţi-o faci nd numai din simţământul de clasă, ceea ce e delà sine înţeles, ci şi din obişnuinţă şi disciplină. Crezi oare că aceşti băieţi dintr'a doua n'au avut acel simţământ de clasă ? L-au avut ! Dar n'au ş'tlut să-şi învingă sentimentul de frică ; pentru a vedea pericolul real şi a nu te teme de el, e nevoie de disciplină. Le trebuia un exemplu. Chiar şi omul cel mai

curajos îşi poate pierde capul, când nu are experienţă şi se aflǎ într'un loc necunoscut. În asemenea cazuri, contează foarte mult figura".

— Ce „figură" ?

— Lasă c'am să te lămuresc eu într'o zi, când vom avea timp liber. Acum mă gândesc la altceva. Merg şi vorbesc cu tine, dar eul mă gândesc la cu totul altceva.

— La ce?

— E drept că am sdrobi't divizia' generalului Komicki, însă ordinul Consiliului Militar Revoluţionar nu l-am executat. N'am făcut nicio străpungere.

12

Noaptea târziu, aproape spre ziuă, Voroşilov îşi Budionnâi convocară în grabă ia o consfătuire pe comandanţii de divizie, pe comisari, pe şeifii ,de stat maijor şi pe activiştii politici.

Obosiţi, veneau încet, călare, spre clădirea albă împrejmuită cu o grădină. Parhomenco discuta cu nişte curieri .care, mai mult a joacă decât de fri|g, aprinseseră un focşor în mijlocul curţii.

— ...Ei, aşa s'a întâmplat şi pe la noi, iîn satul Vesenni, pe râul Manâci, — povestea cu glas tare cuTierul Podgovo- îov. — Divizia a şasea îi fugărea pe albi, dar noi stăm şi ne gândeam: „Spre noi înaintează bandele lui Denichin". Şi am luat-o la ¡fugă-

— Voi ? — râse unul dintre curieri, lungit pe manta cu faţa în sus.

— Noi! Şi cum ziceam, am rupt-o la fugă. Vreo zece verste am ₜtot fugit, iar seara ne-a adunat Budionnâi şi ne-a luat la rost: „Nemernicilor 1 Dacă nu vreţi să apăraţi Puterea Sovietică şi dictatura[1] proletară, cel puţin apăr a ţi-vă pielea. Dacă ne lăsăm bătuţi şi nud distrugem aici pe Denichin, atunci ne dă el dealberbeleac'ul până la Moscova, de-o să ne rupem spinarea de pietre".

— Ei, şi voi ce i-aţi zis ? — întrebă acelaşi curier, continuând să râdă.

— Nouă ne crăpa obrazul de ruşine. Atunci am făgăduit că în viitor vom nimici pe duşman. Şi uite că acum' merge.

Deşi păreau cu totul străine de chestiunile ce aveau să fie desbătute la consfătuire, convorbirile acestea erau totuşi în strânsă legătură cu de. Pe când intra în casă, Parhomenco simţea cum creşte în d neliniştea. În încăperea largă şi luminoasă era linişte. Comandanţii se grupară lângă soba' albă deosebit de lucitoare. Timoşenco- desena ceva pe ea, vrând prdbabil să arate cum[1] înainta divizia lui. Voroşilov şedea la fereastră. Faţa lui exprima neastâmpăr şi supărare. Budionnâi deschise fereastra, se sprijini cu coatele pe pervaz, se uită să vadă dacă nu cumva rămăsese cifleva în curte, şi-şi întoarse către secretar faţa ostenită şi nemulţumită.

— iS'au adunat toţi. Să începem?

— începem, — spuse Voroşilov şi se ridică.

■Gândul chinuitor de oare erau stăpâniţi toţi cei prezenţi se adăuga la neliniştea care, şi aşa, îl apăsa pe Piarhomenco.

Comandanţii se' fereaul de privirile lui Budionnâi şi de aceea se în[1],grămădeau lângă soibă, cât mai departe de masa acoperită cu faţă albă, brodată pe margini cu roşu. O lampă pusă pe o oală de pământ lumina miasa şi harta'care atârna cu un capăt până la podea. Voroşilov se apropie de masă şi atinse harta cu mâna. Budionnâi luă loc pe un taburet, legă- nându-şi încet saibia pe genunchi. În spatele lui se vedea faţa lui Gorodovicov, cu ochii înigusţi de calmuc şi cu mustăţile, negre ca pana corbului.

— Comandanţii de-divizie şi comisarii militari să-şi dea rapoartele, — spuse Voroşilov, anunţând ordinea de zi.

Grăbindlu-se, comandanţii comunicară cilfra pierderilor suferite de diviziile lor, vorbiră despre dârzenia infanteriei poloneze care lupta destuii de Ibine chiar în luptele corp la corp, despre faptul că infanteria poloneză întrebuinţează, multe grenade de mână, dispune de automobile iblindate mari şi puternice şi are tranşee bine întărite.

Voroşilov asculta liniştit, atingând din când în când harta cu degetele. Privirea sa continua, să 'fie nemulţumită şi rece. Parhomenco ştia de ce sunt nemulţumiţi şi Voroşilov şi comandantul armatei. Ştia, că şi de el va fi nemulţumit Consiliul Militar Revoluţionar, deşi acţionase în ziua aceea mai bine decât ceilalţi. Şi deşi cunoştea motivele acestei nemulţumiri şi îşi dădea seama că ele sunt justificate, totuşi, undeva în suflet, în pofida neliniiştei, simţea o adâncă bucurie care creştea mereu, pe măsură ce-i privea stăruitor pe ceilalţi.

'De aceea, Parhomenco aştepta cu nerăbdare ca Voroşilov să-i dea cuvântul şi această aşteptare îi deveni plăcută, Timo- şenoo spunea că ,,tactica luptei cu inamicul trebue radical schimbată", delà războiul de stepă trebue să se treacă la un război în care să se ţină cont de puterea artileriei poloneze, în care infanteria nu' se teme de cavalerie, şi în care inamicul se teme de infanterie..Budionnâi îi aruncă o privire furioasă care vroia să spună: „Te cam grăbeşti să faci divizia să des- calece

Parhomenco asculta şi privea, în timp ce mintea sa era frământată necontenit de o singură frază : „Şi cum o să mai învingem !" Aoeas'tă frază nu-l împiedica deloc să asculte şi să cugete la cele auizite, ci mai curând ti amintea de o melodie uitată, poate de cântecul acela pe care-l auzise cu Lamăcev la Ţarilţân. Fraza aceasta îi umplea inima de bucurie şi de sentimente năvalnice. îşi spunea sieşi: „Ce minunat este că aici, în această casă ucrainiană, în jurul hărţii viitoarei noastre victorii, stau la sfat camandanţii unicei' arma'te de cavalerie din lume: lăcătuşul Voroşilov, ţăranul fost subofiţer Bu- dionnâi, ciobanul calmuc

Gorodovicov, minerul cazac Scea- denco... Dacă vreo ghicitoare i-ar fi prezis vreunuia din ei, cu trei ani în urmă, că va conduce o armată de oavalerie împotriva unor armate instruite şi echipate de francezi, şi nu numai că o vă conduce,- dar că va presa asupra duşmanului şi va efectua neapărat o străpungere în rândurile lui, — cum a poruncit tovarăşul S!talin, alungându-i pe polonezii alibi din Ucraina, — oricare dintre ei ar fi zâmbit neîncrezător la. auzul unei astfel de profeţii şi ar fi început să râdă.: „Ei, băbuţe, dar bine mai ştii să le ticlueşti!”

— Comândaritul diviziei a patrusprezecea, tovarăşul Parhomenco, are cuvântul, — se auzi glasul lui Voroşilov.

— Divizia noastră, tovarăşi, a intrat azi .pentru prima oara în luptă, — iîşi începu Parhomenco raportul. — Pentru prima oară unităţile diviziei a patrusprezecea de cavalerie au luptat cu cavaleria poloneză şi constat cu satisfacţie că am izbutit să provocăm. învălmăşeală în rândurile ei.

Budionnâi îşi mângâie mustaţa. La rândul său, Parhomenco îşi răsuci vârful unei mustăţi şi continuă:

— În faţa diviziei noastre vrăjmaşul s’a retras aproape ■fără luptă, sau mai bine zis a fugit. Dar nici înaintarea noastră n’a fos't uşoară. Combativitatea unora dintre unităţi scădea şi a trebuit s’o întărim. Divizia şi-a aTătat fermitatea în aoţiune şi pot accentua acest lucru mai ales cu privire la brigada a treia... .

Şi pe măsură ce vorbea, prin faţa ochilor i se perindau tablouri din lupta: câmpia umedă şi mlăştinoasă..; călăreţi fugind îngroziţi..■ uniformele tor străine, cum nu se mai văzuseră până atunci... Arareori, "călăreţii , polonezi, întorcându-şi spre urmăritori felele speriate şi jalnice...

Budionnâi îl întrerupse:

— Ai lu'ptat destul de bine, tovarăşe Parhomenco. Dar explică-mi: de ce, cu toate că aţi pus pe fugă inamicul, n’aţi făcut totuşi o străpungere? Sau poate că trebue într’adevăr, — şi-l- 'fulgeră cu ochii pe Timoşenco, — să ne schimibăm chiar astăzi tactica ? Mi se pare că toate unităţile au primit ordinul de la 30 Mai al Consiliului Militar Revoluţionar al Armatei de cavalerie. •

— Nu voi socoti ca o scuză ploile neîntrerupte şi noroiul care stânjeneau atacul nostru, — răspunse Parhomenco privind drept în ochi pe comandantul armatei. — Este adevărat că ordinul comandantului de armată, de cucerire a Cazatinului în ziua de 1 Iulie, n’a fost îndeplinit.

— Stai puţin, — îl întrerupse din nou Budionnâi. — Există o diferenţă între lupta pe frontul împotriva lui Denichin şi cea -de pe frontul polonez. Dar die ee să aruncăm toată vina asupra

acestei diferenţe? Faptul că astăzi am fost opriţi de polonezi se explică prin impetuozitatea excesivă a ostaşilor şi ă comandanţilor noştri şi prin lipsa unei organizări temeinice. De arătat iscusinţa, v',afi arătat-o, într'adeyăr. De atacat în toate părţile, aţi atacat. Dar- să faceţi lucrul cel mai necesar, să găsiţi punctul slab al duşmanului, n'aţi fost în stare. Şi nici acum nu cunoaştem încă acest punct slab. Şi e rău că nu-l cunoaştem. Rău de tot.

Făcu o pauză, privi ,pe rând feţele comandanţilor" şi continuă :

— Parhomenco a pus pe fugă pe panii polonezi, e drept!. A putut s'o facă, pentr.ucă. ¡generalul Kornicki primise ordin în timpul luptei să-şi schimbe obiectivul şi să meargă în direcţia Novo-Hvostovului. înfrângerea cavaleriei lui Kornicki nu e o întâmplare, tovarăşe Parhomenco. E drept că sdrobirea acestui grup a înlăturat primejdia care ne ameninţa din spate şi din flanc. Dair asta-i prea puţin, Alexandru Iacovlevici.

Lovi harta cu mâna lui mare şi puternică adăugând:

— E prea ¡puţin! Consiliul Militar Revoluţionar cere categoric executarea ordinului relativ la străpungere.

Luă cuvântul Voroşilov. Vorbea în fraze scurte, uitându-se nemulţumit la comandanţii de divizii.

— Rezistenţa polonezilor vă surprinde. Dar vă surprinde pentrucă sunteţi' prea încrezuţi. Nu-l luaţi în serios pe duşman. E rău! E cu totul greşit! Să iei în serios pe duşman,' înseamnă să te iei pe tine în'serios.

Se iscară discuţii. - Timoşenco insistă pentru instruirea grabnică şi cât mai temeinică, de către toţi comandanţii, a cavaleriei pentru lupta[1] pe jos. Parhomeneo şi Gorodovioov îl contraziceau, spunând că întrebuinţarea cavaleriei în lupta pe jos e bună, dlar numai în scop demonstrativ. Cei prezenţi se înflăcărară. Vorbeau câte doi 'trei deodată. Uri comisar striga tare că nu sunt suficiente explozibile, un altul că descoperirea flancurilor nu e motiv de îngrijorare...

— Vedem> cu 'toţii că armata polonezilor e disciplinată, — spuse deodată cu voce tare Budionnâi, şi toţi tăcură. — Ştim toţi că oifiţerii lor au experienţa războiului imperialist, că el posedă aruncătoare de 'bombe şi de mine şi tunuri de tranşee, că la ei legăturile telefonice ajung până la posturile cele mai înaintate. Au tot ce nu avem noi. În ceea ce priveşte tehnica, ştim de asemeni cum[1] stau lucrurile. Şi chiar în afară de tehnică, trebue să recunoaştem că ei luptă ordonat. Dacă au cucerit o poziţie, o întăresc cu tranşee şi cu reţele de sârmă. Câteodată nici nu-i putem manevra cu cavaleria, noastră din flanc, pentrucă ştiu să reziste la învăluiri vremelnice. E foarte greu. Totuşi,

tovarăşul Stalin ne-a ordonat să vârâm panica în panii polonezi. Şi o să vârâm panica în ei ! Am mai avut noi ciocniri eroice cu polonezii, şi multe oapete am retezat. Dar îh spate nu i-am lovit până acum niciodată pe polonezii albi. Şi deşi au de două sau de trei ori mai multe pierderi, decât noi, asta nu-i deajuns ; trebue să aibă de sute de ori mai multe pierderi. Iar pentru aceasta trebue să întreţinem un foc viu pe toaltă linia frontului şi pe flancuri, pentrucă panii să nu se poată massa lîntr'uh singur sector, ci să-l obligăm să se întindă pe tot lungul frontului ca o aţă, iar noi să rupem aţa într'un loc şi atunci...

BudiOnnâi se ridică şi începu să se plimbe prin odaie, călcând apăsat.

— E foarte prost că infanteriştii polonezi, când văd cavaleria noastră, continuă să stea culcaţi şi să tragă. Asta înseamnă că ei nu se tem de cavaleria noas'tră. Iată cum sunt polonezii !

Se ôpri în faţa lui Parhomeneo.

— Deci trebue să-i silim pe infanteriştii lor să se ridice delà pământ ! Şi atunci, tovarăşe Parhomeneo, să-i goneşti cât mai adânc în spatele frontului, căci acolo panica 6e împrăştie mult mai repede decât în prima linie.

iBudionnâi îşi înoleştă .pumnii, "trase cu,-putere aer în piept şi oif,tă. În odaiie se făcuse o tăcere desăvârşită. Lampa fumega uşor, acoperind cu funingine vâriful sticlei. Secretarul întinse mâna ca să micşoreze fitilul. Voroşilov se ridică. Secretarul uită de fitil şi apucă din nou creionul său scurt, ascuţit la ambele capete.

— Socot că nu treibue să renunţaţi la avahtagiile pe care le Oferă lupta de cavalerie. Aceste avantagii au fost dovedite, şi nu panii polonezi vor desminţi aceasta, oricât s'ar înconjura cu sârmă ghimpată şi oricât s'ar baricada cu maşini blindate şi cu tunuri. De aceea, vom' recurge la lupta pe jos doar ca la un mijloc auxiliar de luptă. Deocamdată, însă, vom continua să stăm călare şi să-i alungăm pe polonezii allibi cu ajutorul cavaleriei.

În continuare vorbi despre lupta pe jos, despre însemnătatea luptei pe poziţii, despre căruţe, despre artileria trasă de cai, despre evidenţa şi rezervele de armament. Apoi îi privi pe comandanţii de divizii şi pe comisari drept în ochi, reoe şi stăruitor, terminându-şi cuvântarea astfel:

— Experienţa noastră de luptă şi datoria noas'tră faţă de Partid ne obligă să arătăm imediat tovarăşilor os'taşi că duşmanul pe care l-am întâlnit nu poate fi bătut nici cu massa nici cu hoarda, ci n urm aii dlacă luptăm organizat, şi că luând lucrurile prea uşor n'o să facem nimic.

Vite|ji.a ostaşilor armatei noastre de cavalerie, care a băgat groaza în infanteria şi în cavaleria[1] lui Denichin,. va băga de zece ori mai multă groază în polonezii alibi, dacă această vitejie se va îmbina cu organizarea şi dacă fiecare ostaş, chiar atunci când va lupta izolat, va înţelege că treibue să lovească tîn duşman în punctul în care acesta e mai slab. A lupta nu înseamnă a te repezi la atac die cum zăreşti pe duşman, ci a-l sili să-ţi descopere şi să ofere loviturilor tale acea parte a frontului său care e slab apărată. Aşa ne învaţă Lenin şi Stalin să luptăm, şi să biruim. Şi aşa trebue să învăţăm şi noi, la rândul nostru, pe ceilalţi tovarăşi. Ordinul relativ la străpungere trebue executat, cu toată împotrivirea duşmanului ; cât despre ploi, nici să nu ne gândim la ele — nu face.

13

Ploile continuau să cadă. Totuşi, pe drumurile desfundate şi acoperite cu noroi vâscos, căruţele aduceau mereu la regimente : muniţii, conserve, ovăiz. Hamurile, roţile şi osiile se rupeau şi atuinci ostaşii roşii puneau umărul, scoţând căruţele din noroi. Comandanţii grăbeau adusul muniţiilor câtă. vreme inamicul, din cauza ploii, nu putea să trimită avioane de recunoaştere.

Grupa de şoc, alcătuită dini trei divizii, primise ordin delà comandantul de armată să se concentreze pe un front îngust de zece kilometri, ¡între localitatea Samgorodoc şi satul Snejnaia. În faţa acestei grupe trebuia să ocupe poziţie divizia a paisprezecea a lui Parhomenco.

Divizia paisprezecea şi celelalte divizii plecau prin pădure, la locurile destinate, spre localitatea Samgorodoc, situată la 50 de kilometri distanţă de Berdicev, acolo unde râul Desenca s'e varsă în Desna. Şi în divizia paisprezecea şi în celelalte divizii se ţineau neîncetat rneetinguiri. În[1] timpul liber dintre două marşuri se ¡făcea instrucţie. Pentru' mâncare şi somn nu aveau mai mult decât patru sau cinci ore din douăzeci şi patru. Comandanţii şi comisarii nu dormeau aproape deloc. Răguşiseră din eauÆa nenumăratelor cuvântări în care explicau soldaţilor hotărîrile luate în consfătuirea delà Consiliul Militar Revoluţionar a'l Armatei de cavalerie. Meetin,gurile se ţineau şi sub cerul liber, sub ploaia deasă şi caldă, şi în magazii goale îşi în şcoli; o întrunire avu loc chiar într'o biserică pe jumătate arsă de polonezi.

La meetiniguri luau cuvântul soldaţi din Armata Roşie şi ţărani de prin partea locului. Se amintea despre Don,, despre Ţariţân şi despre lupta cu Denidhin, dar mai mult se vorbea despre felul cum se poartă polonezii al'bi şi despre ceea ce urmăresc „panii”. Celulele 'din. escadroane hotărau că nu vor pleca din Samgorodoc până nu vor sparge frontul polonezilor albi, până nu[1] vor cuceri pacea pentru Rusia Sovietică.. Ostaşii delà trenurile regimentare cereau cai şi arme, pentru a merge în linia întâia. Sentimentul acela deosebit, de hotărîre neclintită, şi dorinţa aprigă de a găsi punctul slab al inamicului, sentiment care dominase întrunirea delà Consiliul Militar Re-

voluţionar, după discursul lui Voroşilov şi al lui Budionnâi, pusese stăpânire acumi pe toată armata.

În ziua dle 3 Iunie, Parhomenco fu oprit lângă fântâna din sat de către un ostaş slab şi înalt. De altfel, din toată uniforma unui ostaş roşu, nu mai' avea decât chipiul, şi acela rupt în trei locuri, restul îmbrăcămintei fiind îndeosebi de provenienţă polono-francezău

— Tovarăşe comandant de divizie, — întrebă el, — unde mă sfătuiţi să duc voluntarii cu caii lor?

Parhomenco îl recunoscu: era ostaşul blond care fugise din prizonierat şi pe care Parhomenco îl întâlnise în poiană, lângă stejari.

— Dar de unde ai cai, tovarăşe Sneghirev ?

— Păi a fost un meeting în sat. Ţăranii au discutat şi au înţeles situaţia. Am lua't şi eu cuvântul. Din pricina beteşugului, mă însărcinaseră cu strânsul rufelor, — şi el arătă mâna bandajată. — Ori, cum' rufele erau puţine, nu prea aveam mare bătaie de cap. Desigur, mă simţeam jignit. Am luat ca* vântul şi am spus: „înţelegeţi situaţia; dar cai de unde să luăm?"'Tare le-am mai mişcat inima ţăranilor! Au început chiar să lăcrimeze! Şi atunci au scos caii ascunşi prin mlaştini: «goniţi-i pe „pani“» ! ne-au spus ei. Ce să-i faci, le-am promis, aşa că o sa trebuiască să-d gonim. . ^

— O să trebuiască! — întări Parhomenco zâmbind.

— Am hotărtît să dăm regimentului nostru numirea de „îngerii morţii" şi lozinca noastră să fie: „Moarte polonezilor şi directoratului". îmi daţi voie să vi-i ară't?

— Pe băieţi arată-mi-i, dar denumirea nu face să mi-o arăţi.

Ploile îi împiedicai pe polonezi să observe mişcările Armatei de cavalerie. Şi ohiar dacă le-ar fi cunoscut, e îndoielnic că şi-ar fi dat seama de rostul lor. Polonezii socoteau că rezistenţa pe care o opuseseră până atunci Armatei întâia de cavalerie a slăbit simţitor armata lui Budionnâi. Mai mult decât atât, aducându-işi în prima linie rezervele de infanterie şi cavalerie, comandamentul polonez hotărî ca în zorii zilei de 6 Iunie să dea o lovitură sdrobiitoare Armatei de cavalerie, cu scopul de a slăbi astfel presiunea asupra Ghievului.

Lai 4 Iunie, Consiliul Militar Revoluţionar al Armatei în¯tâia de cavalerie dădu un ordin amănunţit pe armată, care comunica rezultatele consfătuirii de la 1 Iunie, arătând şi organizarea şi tactica armatei poloneze, pentruca unităţile să nu fie luate prin surprindere. Ordinul mai vorbea despre metodele .folosite în lupta cu polonezii, cerând îmbunătăţirea propriei organizări. În sfârşit, ordinul scotea în evidenţă esenţialul din cele spuse de către comandanţii de divizie, comisari şa de

către Voroşilov şi Budionriâi.

De abia apucă Parlhomienoo să dea ordinul la multiplicat, că primi unul nou. Consiliul Militar Revoluţionar, apreciind că t topul nefavorabil şi drumurile desifundate dau polonezilor oa sigur faptul că roşii nu vor avea curajul să-i atace, — ordonă ca, în zorii zilei de 5 Iunie, Armata de Cavalerie să treacă la ofensivă irevocabilă.

În noaptea de 4 spre 5 Iunie, toţi cei douăzeci de oameni de legătură ăi lui Parhomenco galopară spre brigăzi şi regimente, la comandantul detaşamentului de automobile blindate, difuzând ordinul comandantului de divizie care glăsuia că în ziua de 5 Iunie, la ora şapte dimineaţa, divizia a paisprezecea va porni atacul în avangarda armatei de' cavalerie. Ca şi celelalte ordine, acesta arăta situaţia presupusă a duşmanului şi cine sunt vecinii diviziei a paisprezecea : în dreapta — divizia lui Cotovschi, iar în stânga — divizia. Armatei de cavalerie a lui Goirodovicov; se vorbea amănunţit despre direcţia de atac şi drumurile care trebuiau urmate, locurile unde vor trebui aşezate, elementele de protecţie, şi asta numai în funcţie de informaţiile pe care le vor da cercetasii. Aceştia., n'aveau numai misiunea să alfile forţele inamicului, ci să-i şi distrugă toate mijloacele tehnice, să facă incursiuni, să producă panică, să incendieze depozitele de muniţii. După această ultimă dispoziţie; puteai să 6imţi că se pregăteşte o acţiune mare şi periculoasă. Pericolul şi importanţa acţiunii erau îndeosebi subliniate la sfârşitul ordinului.

„Fiecare comandant şi soldat treibue să fie pătruns de conştiinţa că cea mai mică neatenţie sau întârziere în executarea sarcinilor atribuite lor poate crea complicaţii, nu numai diviziei, ci şi întregii armate a proletariatului”.

■Dimineaţa era cenuşie, întunecoasă, deşi razele soarelui îşi făceau loc ici-ooio printre nori.

— O să avem cer senin! — spuse Budionnâi, sărind în şea.

— Cu atât mai sigur o să retezăm truifia „panilor”, — adăugă Voroşilov, verificând dacă-s 'bine strânse chingile.

.Budionnâi şi Voroşilov mânau caii în ’trap Întins spre înălţimile care dominau ţinutul şi unde se a fii au poziţiile de artilerie ale diviziei a patra.

Când aljunseră pe înălţime, o ceaţă deasă, galiben-verzuie, înneca pădurile şi secara înaltă.

-- Cum or .fi înaintând băieţii noştri ? — se întrebă Bu- dionoâi, sfredelind negura cu ochii şi trăgând cu urechea la clipocitul şi plescăitul care se auzeau răzbătând prin vălul de ceaţă.

Parhomeneo mergea dealungul câmpului împreună cu soldaţii din

regimentul 81. încă din ajun fuseseră instruiţi în vicleşugurile luptei de infanterie, printre reţele de sârmă ghimpată şi cuiburi de mitralieră. Iar acum rnengeau' repede şi sigur prin secară, gata de atac, tăcuţi, airuncându-şi din când în când câte o şoaptă de parcă ar fi căutat să convingă ceaţa : ,,De-ai mai ţine măcar o jumătate de ceas". „Şi mai puţin ar fi. deajuns".

În marea lor majoritate, soldaţii erau muncitori din Don- bass-şi glumele pe care le schimbau între ei erau pe înţelesul întregului regiment: „Măi, dar e zăpuşală ca în mină!" „Tâ- răşte-te ca într'o galerie şi ai să ajungi până la tranşee!" Muncitorii mergeau aproape cot la odt. .Gurile le ţineau întredeschise, sprâncenele încruntate. Ceaiţa care începuse să se risipească lăsa să se vadă trăsăturile colţuroase ale feţelor istovite. Unii dintre soldaţi ridicaseră patul puştii ca să ş.i lovească pe .inamic,, iar alţii ţineau puştile în spre pământ de parcă ar .fi vrut să-l străpungă. Câţiva, cei mai îndemânateci, aveau în mâini topoare pentru[1] tăiat sârma. Alţii purtau lopeţi.

începură să se audă glasurile şuierătoare ale polonezilor. Parhomeneo ridică mâna şi o lăsă încet în jos. Comandanţii înşiraţi dealungul blancului făcură acelaş lucru. Soldaţii se aplecară. Din această cauză, paşii deveniră mai repezi şi mai uşori. începu să se vadă clar reţeaua de sârmă ghimpată. Un oliiţer tânăr şi svelt sări pe parapetul tranşeii strigând:

— Ruşi ! Fraţi slavi, încotro?

— Spre tine, hoituile ! — îi răspunse un muncitor care ţinea patul puştii îndreptat în sus. Duse repede puşca la umăr şi trase. Ofiţerul căzu. — Bandiţii .ţi-s ţie fraţi, nu noi!

.. Şi iîn acelaşi timp, dea lungul vâlcelei, râpă ir ă mitralierele poloneze. Soldaţii se târau spre ele, sulb focul lor ucigător, aruncând grenade şi strigând : „Ura !" Din spate se auziră bubuituri. Erau automobilele blindate ale diviziei a paisprezecea care veneau în ajutorul ostaşilor.

Pe lângă Parhomenco, se ţâra un muncitor mai în vârstă, cu un topor pe după cingătoare, strigând cât îl ţinea gura :

— La Ţariţân nu te-am ornorît, ofilţerule! La Rostov mi-ai scăpat printre degete! Dar aici îţi vin de bac!

Parhomenco se ridică delà pământ, cercetă tot lanţul de trăgători al regimentului 81 şi spuse :

— Nimic de zis. 'Merg bine.

iPe la amiază ceaţa se suibţiase de tot. Soarele îşi trimitea raizele drept lîn ochii atacatorilor.

Budionnâi, împreună cu escorta, oamenii de legătură şi cercetaţii,

coborî de pe înălţimi. El galopă spre locul de unde se auzeau cele mai puţine împuşcături. Într'o pădurice[1] 'tânără, zări un escadron de polonezi. Budionnâi scoase sabia. Calul său „Cazibec” făcu[1] un salt înainte.

— Trebue să prindem un prizonier ! — strigă Budionnâi..

Micul său detaşament îl urmă. Un cavalerist polonez, pe
un minunat cal sur, îmbrăcat cu o uniformă impecabilă („Un cavalerist iscusit !”, gândi Budionnâi) galopa depă-rtându-se. Escadroniil se risipise pe câmlp. Atunci un om de legătură, de felul lui din Cuban, îşi opri calul, îşi frecă ochii orbiţi de pământul umed împroşcat şi ţinti. Dar nu-l nimeri pe cavalerist, ci catul care căzu. Polonezul îşi eliberă piciorul de sub calul prăvălit, se sprijini în şea şi începu să tragă în Budionnâi, glonte după glonte.

Sabia comandantului de armată se ridică deasupra capului ofiţerul iii.

— Eşti enervat şi tragi- prost, — strigă Budionnâi, ,— predă-te 1

— Mă predau, — răspunse ofiţerul, ridicând mâinile.

— Pentru ce s’a -grupat esca-dronul ăsta aici ? —

— Acoperim frontul, domnule. Facem legătura între cavaleria generalului Savioki şi brigada a şaptea- de infanterie.

— Mulţumesc că nu l-a-i ornorît pe ofiţer, — se adresă Bu- dionnâi ostaşului din Cuban. — Şi, ca răsplată, îţi dau o misiune de onoare: du-te la Parhomenco şi spiine-i să atace acest punct de legătură. Să aducă încoace toate automobilele blindate. Condiţiile atmosiferice sunt ¡favorabile; soarele bate drept în ochii panilor. Pare-mi-se că aici ne-am găsi't norocul.

Parhomenco se afla lângă brigada a doua. Ea înainta încet, folosind întreaga putere de foc a mitralierelor şi armelor. Se vedeau gardurile de nuiele din Samgorodoc, stâlpii de telegraf, aripile morii de unde polonezii alibi trăgeau cu mitraliera asupra brigăzii.

— Mergem bine, — spuse Parhomenco, — numai că, deşi înaintăm, mi se pare că ne găsim pe un drum greşit.

încalecă şi privi cu **atenţie,** în căutarea unei 'treceri mai bune.

Un grup de călăreţi, tăind în goană câmpul de hrişcă, galopa spre el. Parbomenoo se opri. Era acelaşi Smeghirev înalt şi blond, cu mâna bandajată, pe care o ţinea acum în eşarfă. Cu mâna sănătoasă flutura o scânteietoare sabie poloneză’. Călăreţul de lângă el aducea deacurmezişul şeii un ofiţer polonez.’ Era ciudat aspectul acelui om în vârstă, îmbrăcat într’o frumoasă haină militară, care şedea agăţat atât de caraghios cu mâinile tremurătoare de oiblânc.

— Tovarăşe comandant de divizie, — strigă de departe Sneghirev, — după spusele ofiţerului leah, punctul lor de acoperire a fost distruis de tovarăişul Budiorinâi. Punctul slab pe care-l căutăm, aşa cum am auzit la meeting, se află în partea aceea. — Şi cu un aer foarte grav, îi ordonă ofiţerului polonez':

— Dă-te jos şi dă-ne informaţii 1

Omul de legătură ai lui Budionnâi transmise ordinul tocmai în clipa când brigada a treia de sub comanda lui Moiseev şi condusă acum de comandantul de divizie Parhomenco se îndrepta spre breşa deschisă între unităţile poloneze.

— Cercetaşi! noştri s’au dovedilt foarte iscusiţi, — i se adresă râzând Parhomenco. — Spune-l comandantului de armată că vom cere să fie decoraţi.

Cinci automobile blindate însoţeau brigada a treia. începură să se zărească poziţiile Samigorodocului. Din tranşee ieşeau mereu soldaţi polonezi, dar nu ca să atace.

„Aicea-i!” îşi spuse Parhomenco.

Comandanţii dădură ordin de descălecare. Automobilele blindate se apropiau! în goană de ifortificaţii. Lanţurile de trăgători atacau aruncând grenade şi tăind cu. săbiile sârme ghimpată.

— Meng bine şi ăştia ! — vorlbi Parhomenco, simţind că trébue să sară peste un şanţ împânzit cu sârmă ghimpată, deşi. nu-l vedea.

Sări. Lângă el şi înaintea lui se auzeau strigăte.

„înaintăm bine, nimic de zis !” gândea el. Şi 'deodată îmbrânci pe un ostaş care ailenga înaintea lui şi asupra căruia se aruncase un polonez cu arma. îidicată. Ostaşul începu să strige ceva mânios, dar Parhomenco nu-l înţelese, fiindcă tocmai atunci smulgea arma din mâinile polonezului pe care apoi îl lovi în moalele capului.

Tranşeele fură depăşite.

— 'Caii 1 — ordonă Parhomenco.

Lanţurile de trăgători se opriră să mai răsulEle în mijlocul mormanelor de cadavre ale batalionului polonez.

Din dreapta, din spre pădurice, galopa în spre ei cavaleria poloneză. Era divizia de rezervă a generalului Savicki caire aflase că unităţile lui Budionnâi asaltează poziţiile delà Sam- gorodoc şi acum se grăbea să-i apună rezistenţă.

Mai ’departe, dincolo de pădurice, Budionnâi şi Voroşilov, cu escorta lor, observau mersul operaţiilor. Budionnâi zări divizia de rezervă a generalului Savicki.

— !Mi se pare că al noştri vor mai avea de furcă. În luptă şi în goană s’au cam. dezorganizat, iar acum le mai cad şi câinii ăştia din flanc.

— Trebue să venim .lin ajutorul diviziei a paisprezecea, — hotărî Voroşilov. În aceeaşi clipă, venea din rezervă un escadron al regimentului 81, însoţit de divizionul de artilerie.

— Ce escadron sun'teţi voi? — întrebă Voroşilov.

— Al patrulea.

— Şi ce aveţi de gând să faceţi ?

— Să-l atacăm pe inamic, tovarăşe Voroşilov !

— Asta aşteptam şi eu. II atacăm împreună : e mai vesel aşa.

Scoţându-şi săbiile, trecând peste punctele de sprijin poloneze rămase încă întregi şi sfidând focul mitralierelor, întregul escadron, escorta, Voroşilov şi Buidionnâi se aruncară asupra diviziei generalului Savioki.

Uitându-se la călăreţi, comandantul divizionului de artilerie, un om. cu o faţă mare şi pătrată, marmură :

— Nu lăsăm noi pe polonezi să-l omoare pe Voroşilov şi ;pe Budionnâi. — Şi dădu ordin să se deschidă foc de concentrare asupra diviziei lui -Siavicki, care se to't apropia.

Datorită acestui foc neaşteţptat, datorită atacului prin surprindere al cavaleriei şi datorită automobilelor blindate apărute deodată de după fortificaţii unde le dirijase Parhomenco,. divizia generatului Savicki o luă la /fugă. Văzând,că. această mândră şi frumoasă cavalerie o ia la goană, văzând sclipirea atât de apropiată a săbiilor diviziei a paisprezecea — care se afla chiar în faţa,lor, ca de cealaltă parte a unei străzi — vă- zâmdu-i pe călăreţii roşii cu feţele înăsprite în luptă, cu săbiile lor zănigănitoare şi setoase de sânge duşman, sau mai pe scurt, văzând în puterea ei Armata întâia de cavalerie, — infanteria poloneză se ridică delà pământ.

— Iată, i-am: făcut să se ridice ! — exclamă Budionnâi.

— I-am- făcut! — confirmă întregul front, urmărindu-I pe duşman.

Spre seară, divizia a paisprezecea reuşise să facă o spărtură adâncă de 25 kilometri. Pe partea dreaptă zăceau cadavrele pâinilor polonezi, iar. pe stânga zăceau morţi stăpânii pământului polonez- Drumurile erau pline de prizonieri. La răscrucile drumurilor se aduceau mitraliere, muniţii, tunuri capturate.

În ziua .de 6 Iunie, -la ora 8 seara, Parhomenco anunţă în- tr'un ordin de *zi* că misiunea dată de Stalin a fost îndeplinită: spărtura este făcută ; armata de cavalerie înaintează în spatele poziţiilor polonezilor alibi: GhieVul a fost izolat.

14

Când lua o hotărîre şi îşi punea în gând s'o ducă la îndeplinire, Parhomenco nu[1] simţea, nici şovăială şi 'nici timiditate ; n'ar fi amânat-o pentru nimic în lume: şi nu numai că nădăjduia s'o realizeze dar chiar era siigur de succes. Iar dacă se cufunda în studierea' hotărîrii luate, o făcea numai ca să poată.

găsi metodele şi rniijloacele cele mai bune. Iată de ce divizia a paisprezecea — repartizată la miazăzi, şi la răsărit, ca să facă siguranţa celorlalte divizii ale Armatei de cavalerie care înaintau contra Jitomirului şi Berdicevului— nu stătea locului, ci ataca mereu, ieşind înaintea- inamicului care putea să apară din direcţia Chimului. La un moment dat, Parhomenco -făcu. o incursiune spre calea ferată, măturând tot oe întâlnea în cale: stâlpi de telegraf, automobile şi patrule de recunoaştere inamice aşa cum arunci cu lopata gunoiul din curte, la

venirea primăverii. Deoarece ducea lipsă, de explozibile, el dădea foc vagoanelor capturate şi podurilor şi desfăcea liniile de cale ferată cu. ajutorul boilor.

înaintând cu brigada a treia, zări ,de departe gara Brov- chi. Brigada se opri în tufişurile' de pe câmp. Buruieni brumării acopereau pârloagele ce se întindeau dincolo de tufişuri. Pârloagele erau 'tăiate de un drum larg. Câteva furgoane trase de câte doi cai se îndreptau spre gară, ridicând nori de praf. O ciocârlie sibura şi ciripea deasupra lor.

— Laşă-le în pace, — îi zise Parhomenco lui Mo-iseev, comandantul brigăzii. — Uită-te la patrula aceea poloneză., din gară, care-şi roteşte -neliniştită privirile în toate părţile. După ce vor trece furgoanele, se va linişti şi ea.

, Într’adevăr, îndată, ce furgoanele ajunseră la turnul de apă, patrula părăsi pos'tul şi se îndreptă spre clădirea gării, pe semne să se odihnească, deoarece soarele era la amiază şi căldura devenise foarte puternică.

În clipa aceea se auzi comanda.

'Patrula şi ceilalţi cavalerişti din Brovchi nu numai că n’a- pucară să-şi scoată săbiile din teacă, dar nici măcar să încalece. Brigada galopa în spre gară. Batalionul polonez de infanterie se risipi pe străzi, încercând să apere gara.

Dar, surprinşi de vijelia atacului, polonezii trăgeau prost. Doar jandarmii, retrăgându-se din staţie şi apărând un general, gras şi mic de statură, trăgeau mai’ bine. Izbutiră să-şi facă drum până la bufet.

În timpul acesta, Parhomenco, însoţit de agenţii lui de legătură, venea în galop, dealungul peronului, prin faţa garniturilor.

Ajungând la intrarea gării, sări jos de pe cal, şi, fără a se sinchisi de împuşcăturile jandarmilor, intră în biroul tele- graiului. În clipa aceea oamenii lui Panhomenco îi somară pe jandarmi, arătându-le grenadele cu care erau înarmaţi; Jandarmii se predară.

Parhomenco băgă în port-hartă benzile cu comunicări telegrafice şi începu să examineze hârtiile de pe masa şefului gării. Telegrafistul, aillb ca varul, cu o chelie îngustă în' creştetul capului, se căsnea zadarnic să-şi descleşteze mâinile de pe a- parat. Intră Moiseev şi raportă :

— Ș,aizeci de jandarmi împreună cu generalul s’au predat. Am dat ordin, să fie expediaţi în spatele frontului.

— Altceva aţi mai capturat ?

— Douăzeci de vagoane pu muniţii, cinci trenuri cu provizii şi douăzeci de vagoane cu zahăr, tovarăşe comandant de divizie. Să le dau foc?

— Ai trimis escadronul cu echipa de pionieri să arunce în aer linia ferată?

iLa auzul acestor cuvinte, telegrafistul, luminându-se dintr'odată, îşi descleştă mâinile de pe aparat, sări în picioare şi strigă :

Domnule general! Indrăsnesc să Vă raportez că trenul blindat polonez „General Dowlbor" a plecat din gara Cerno- rudca şi se îndreaptă încoace. Văd că oamenilor cumsecade nu le faceţi niciun rău. V'aş statui să aruncaţi cât mai repede în aer calea ferată.

Parhomenco se uită la comandantul brigăzii.

— Părerea mea, tovarăşe Moiseev, este să lăsăm trenul să intre în gară. Dacă vom distruge calea ferată, e de presupus că se va înapoia din drum. De aceea aş propune ca escadronul şi echipa de pionieri să arunce linia în aer numai după ce trenul blindat va ajunge aici. Care-i părerea du'mitale?

— Sunt de acord,— zise Moiseev şi ieşi.

În aceeaşi dipă, Sneghirev, comandantul escadronului, dădu buzna pe uşă. ^

— Permiteţi'să vă raportez, tovarăşe comandant de divizie... generalul Przewucki şi jandarmii nu pot fi trimişi în spatele frontului. .

— Dar ce să facem cu ei? Să ne pupăm ?

— Pe generalul Przewucki îl cunosc bine. Am lucrat la fabrica lui de zahăr. Un exploatator ca toţi ceilalţi, aşa că puţin îmi pasă de viaţa lui. Dar de ce i-a adus oare încoace pe

jandarmii, regimentului „Şleahta morţii”, când toată lumea ştie că aceşti jandarmi omorau pe deţinuţii din Jitomir ?

— Generalul Przewucki. i-a’ adus pe jandarmii ăştia din Jitomir? — întrebă Parhoimenco pe telegrafist.

— În depozite e mult zahăr, iar în păduri mişună tâlharii. I-a adus ca să-i păzească zahărul.

— Generalul şi jandarmii să se alinieze pe peron, — ordonă Parhomenco, părăsind de asemeni biroul telegrafistului.

Ostaşii roşii stropeau cu gaz vagoanele cu muniţii, pentru- •ca să le poată’da foc la nevoie. Parhomenco se apropie de jandarmi.

În faţa lui se aflau nişte oameni voinici şi sdraveni, în uniforme allbastre-închis. ou vipuşti galbene. Erau într’adevăr jandarmii care masacraseră pe deţinuţii din curtea cancelariei căpitanului Barnacki. La rugămintea generalului, căpitanul îl trimisese pentru câteva zile în gara Brovehi.

încruntând sprâncenele, Parhomenco se uită la ei în tăcere.

Cel care stătea în apropierea lui Parhomenco, unul cu părul blond şi cu mustăcioară scurtă în furculiţă, începu deodată să clipească des, olbraijii îi tresăriră şi-i dădură lacrimile.

— încetează cu plânsul! — se răsti Parhomenco. — Doar nu eşti la şcoală. Din ce regiment eşti ?

— Din „Şleahta morţii”, domnule general. Suntem mobilizaţi.

— Ai păzit ¡închisoarea din Jitomir ?

— Şi lîncă cum a pă!zit-o! — strigă Sneghlrev.

— Suntem mobilizaţi, domnule general ! Ne-au ordonat s’o păzim, am păzit-o.

— Aţi ¡fost sub ordinele căpitanului Barnacki ? Dar în serviciul de spionaj aţi fost ? Da’ pe muncitori şi ţărani L-aţi omorît ?

Departe, dincolo de pădurice, se zări fumul trenului blindat. Undeva [înaipoia, lui izbucni o explozie puternică. Fumul deveni mai rar. Probabil că oamenii trenului blindat cugetau asupra faptului dacă e bine ord nu să meargă mal departe.

— lertaiţi-mă, domnule general! — exclamă cu glas tânguitor jandarmul cel voinic şi blond.

— Pentru batjocorirea ’ muncitorilor şi ţăranilor, pentru ticăloasa apărare a moşierilor şi capitaliştilor, ¡în numele Sovietelor, vă condamn' la moarie! — rosti Parhomenco, scoţându-şi revolverul.

Cel dintâi se prăbuşi .generalul Przewucki, iar după el jandarmii, unul câte unul.

Parhomenco ieşi pe piaţa gării şi ordonă comandantului brigăzii a treia :

— Dă comanda. Vom ataca trenul blindat cu cavaleria.

La atacul cavaleriei, trenul ¡blindat răspunse imediat prin arborarea unui steag alb.

— .De luptat se luptă bine, dar de predat se predau şi mai bine! — exclamă Parhomenco.

Parhomenco ¡îşi petrecu noaptea în compartimentul ofiţerilor din trenul blindat capturat, (bând din caifeaua rămasă de la polonezi.

Din când în când, ostaşii trimişi în recunoaştere aduceau prizonieri. Aceştia afirmau că din spre Chiev se apropie o mulţime de trupe. Parhomenco dădu ordin ca linia din faţa trenului blindat să fie stricată, ¡iar tunurile să 'fie întoarse în direcţia de unde trebuiau să apară polonezii albi.

— Şi acum să-i aşteptăm pe musafirii din Chiev, zise el.

Dar oaspeţii nu veneau. Dimineaţa se răspândi vestea că la 7 Iunie oraşul Jitomir a ifost ocupat de divizia a patra a Armatei de cavalerie. Comandamentele poloneze şi petlliurlste părăsiseră localitatea cu trei ore înainte de ocuparea oraşului. În aceeaşi zi divizia unsprezecea de cavalerie cucerise Berdicevul.

Prin radio se transmise informaţia că la Jitomir au (fost eliberaţi şapte mii de prizonieri, iar la Berdicev a fost capturat un depozit cu un milion de obuze. Se mai transmise că polonezii alibi ifujg atât de repede, încât infanteria depăşeşte cavaleria şi că oraşul Ghiev a ifost eliberat. Vestita armată a treia poloneză 'fugise. Podul suspendat din Chiev fusese aruncat în aer. În retragere, polonezii albi dădeau foc convoaielor, îşi lepădau tunurile şi automobilele. După toate probabilităţile nu se îndreptau spre Cazatin unde-i aştepta Armata Roşie, ci spre iCoros'ten, pe singura cale 'ferată ce le mai rămăsese **1a** dispoziţie.

Şi chiar âşa se lîntâmlplă : la 13 Iunie Consiliul Militar Revoluţionar al Armatei de cavalerie dădu ordin ca diviziile paisprezece şi patru de cavalerie, suib comanda lui Voroşilov, să tale drulmul inamicului spre Corosten. Grupul de şoc al lui Voroşillov porni iîn zorii zilei de 14 Iunie, Iar peste şase ceasuri se (încleştă în luiptă cu avangarda celei de ff treia armate poloneze.. Până spre seară polonezii tură puşi pe goană, iar â doua zi dimineaţa divizia paisprezecea intră în Radomâsl.

Polonezii se retrălgeau pe întreg frontul. Fugea nu numai armata a treia poloneză, ci şi a idoua şi a şasea, fugeau pet'.iu- riş'tii cu a lor „Ucraină independentă”, care păstrase mult timp şi temeinic caracteristicile unei colonii poloneze.,.

*Lângă Radomâsl, Lamâcev veni îngrijorat la Parhomenco.

— înaintăm prea repede, Alexandru Iacovîevici. Nu reuşim să facem ţaţă aprovizionării. îmi pare rău, dar aprovizionarea cu cartuşe a trebuit să fie întreruptă.

— 'N'al decât să faci post de altele.

— De unde?

— În contul inamicului. La Radomâsl.

La Radomâsl, Lamâcev veni cu o listă pe care desenase mai multe rubrici, raportând :

— Eu ţin evidenţa. Aş dori totuşi să ştiu, unde şi ce cantitate de cartuşe vom primi data viitoare?

15

. Fuga vertiginoasă a polonezilor delà Chiev şi Jitomir parcă se mai încetinise. Trupele lor se cramponaseră în pământul Ucrainei ca o scoabă uriaşă. Această scoabă se înfigea cu unul din vârfuri în staţia Miropol. Apoi se întindea dealungul râului Sluci până la Novograd-Volânsc. Acolo se îndoia şi mergea delà Novograd-Volânsc dealungull liniei ferate până la Corosten, de unde se îndoia din nou şi urma cursul râului Uj. Polonezii albi ocupaseră nişte fortificaţii rămase încă de pe vremea războiului imperialist. Lângă oraşul Novograd-Volânsc se aflau întăritori deosebit ide puternice. Linia ferată, care lega râurile Sluci şi Uj, Ile permitea să-şi transporte atât trupele cât şi armamentul. Se părea că nici nu gândiseră el la o poziţie mai bună. Şi, întrucât la 16 Iunie atacurile Armatei de cavalerie încetaseră brusc (inamicul nu ş'tia că Armata de cavalerie hotărâse să se odihnească o zi, caii ifiind sleiţi de puteri), polonezii ailibi îşi închipuită că ruşii şi ucrainienii îşi epuizaseră po- sibilităiţile. La 18 Iunie, generalul .Romer dădu ordin de ofensivă împotriva Armatei de cavalerie, ofensivă care urma să înceapă la 20 Iunie.

Dar mul^i — printre care şi Straub, evacuat împreună cu şcoala lui care se îndrepta spre Lvov şi din care nu mai rămăseseră decât avutul şi instructorii — îşi dădeau seama că frontul polonez din Ucraina se clatină, că acum comandamentul polon nu mai este în stare să dirijeze retragerea trupelor şi că toate la un loc înseamnă începutul prăbuşirii armatelor poloneze pe frontul de Sud-Vest!

Staţiile, trenurile, şoselele vicinale, toate erau ticsite de oameni în retragere. Straub vedea — fiindcă după ruşinoasa şi disperata lui fugă din Jitomir era nevoit să meargă cu căruţa — că trupele poloneze se 'tem mereu ide o învăluire pe flancuri, din care pricină se îndreaptă spre linia ferată ca să se urce în vreun tren şi să fugă. Pe şosele se scurgeau,

.învălirnăşindu-se, nenumărate convoaie cu oameni şi poveri. Se amestecau printre ele diferite detaşamente de pază poloneze şi de ale lui Petllu.ro şi instituţii din Chiev. Cărbuni nu se găseau, aşa că locomotivele erau încălzite cu „combustibil de rădăcini”, aşa cum erau încălzite şi de partea cealaltă a frontului. Se spunea că unele unităţi intenţionau să se înjghebeze în unităţi de partizani...

Căpitanul Barnacki, dându-şi seama că şcoala de diverslo- nişti nu va dă niciun rezultat se înapoîase la regimentul său, „Şleahta morţii”. Straub se despărţise de Barnacki în mica gară Rovno. Pentrucă trenul urma să stea în staţie cel puţin şase ore, până să 1 se dea drumul, Straub se duse în oraş ca să-şi facă rost de ceva mâncare pentru drum. În piaţa gării, fusese ajuns din urmă de căpitan care îi arătă o foaie de hârtie şi-i mărturisi fericit:

— Mi-au ordonat să mă întorc la şleahta mea I Am raportat că nu mai e nimic de făcut, m’au beştelit şi m’au dat afară. M’au dat afară pentru incapacitate.

— Cu cine al vorbit ?

— Cu şefii, răspunse Barnacki vag şi uşuratic. Ititr’un cuvânt, plec la regiment;

Purtând în mână teaca verde a săbiei încrustată cu pietre, căpitanul se întoarse şi o luă grăbit înapoi. După câţiva .paşi ridică mâna şi strigă :

— Te slfăiuesc şi pe dumneata să te întorci la regiment ! Afară de asta, îţi mai spun că s’au observat nişte roci eruptive ieşite la supraifaţă lângă Râvno, la Berestoveţ. Odinioară a fost acolo un vulcan. Inchipue-ţi. Tocmai la Rovno! Ce caraghioslâc !

Râse cu hohote şi dispăru.

Pe Straub îl înfuriau toate: şi casele ale căror ferestre dădeau spre umbra grădinilor sau care erau împrejmuite cu garduri de nuiele, şi mirosul de balegă, şi muştele mari liliachii, şi mireasma iritantă de fân proaspăt. Se înfurie pe Vera Nicolaevna, pe Barnacki, pe postul lui de director la şcoala aflată pe fugă, dar mai ales pe nebunii din partea cealaltă a frontului pe care, fără îndoială, ar 'fi putut uşor să-i înşele şi :să-i tragă pe sifoară, dar pe care, cu toate aptitudinilie lui, nu izbutea cu adevărat nici să-i înşele, nici să-i tragă pe sJEpară. Su'focându-se de mânie şi de căldură, se opri ca să-şi descheie gulerul cămăşii. 'Se uită cu atâta răutate la gârla în caTe se scăldau nişte băieţi, încât aceştia, tăcuţi şi speriaţi, ieşiră din apă şi începură să se îmbrace. Imediat apoi nişte broaşte porniră să sară din iarbă un gârlă, cu un pleoscăit uşor.. II enervă şi acest lucru, după cum îl enerva şi ¡faptul că păşunea fusese cosită, iar iarba începuse să năpădească albia gârlei.

„Ce neruşinare, se gândi Straulb, ce potop de oameni ticăloşi şi indiferenţi! Dacă toţi aceşti nemernici şi cinici ar dispărea, câte lucruri folositoare s'ar putea face pentru patrie!”

Straub era înzestrat cu doua calităţi fundamentale, foarte importante pentru un spion adevărat: prima., ştia să pară cinstit şi serios, după noţiunea de seriozitate şi cinste a locului unde se afla ; a doua, ştia ca nimeni altul să fugă la timp. În ■ceea ce priveşte prima lui calitate, era conştient de ea, considerând-o nu ca’ pe o calitate exterioară ci ca pe o stare suif.le- tească ¡fundamentală. În ceea ce priveşte însă a doua calitate, marea aptitudine de a 'fugi la timp, în mod laş şi ruşinos, ca să-şi salveze pielea, el nici n’o bănuia măcar şi nu-l preocupa. De altfel, nici nu putea să-l preocupe, având în vedere respectul prea mare pentru propria-i persoană. Dimpotrivă, se credea om viteaz şi curajos, iar dacă i se întâmplau accese de laşitate, ştia să ie uite aproape cu desăvârşire. Dar acum prima cali

tate nu-i mai era necesară, pentrucă polonezii păreau a-l fi uitat cu totul. Numai cea de-a doua calitate'îl neliniştea, ca pe un om care-şi propune să se scoale la ora cinci şi izbuteşte să se scoale 'fără deşteptător nemaicontrolând ceasul. Toate acestea laolaltă nu făceau decât să-i sporească enervarea.

Negăsind alimente, fără să fi căutat prea mult, se întoarse la gară. Agenţii serviciului de spionaj, care jucau preferans, îi spuseră că trenul va pleca peste vreo două-'trei ore.

Lângă uşa comandamentului, în apropierea clopotului de semnalizare, o ţigancă sdrenţăroasă vindea „planete". O fetiţă cu cosite ţinea o cutie în mâini. Un papagal verde scotea cu pliscul bileţele din cutie. Textul „planetelor" era scris în ruseşte şi soldaţii, care probabil nici nu dădeau atenţie acestui lucru, le citeau cu glas tare şi râdeau.

„Ce neruşinare!" se gândi Straulb.

Trenul se puse în mişcare. ,

În spa'tele castelului de apă se afla un cort sanitar. Un rănit stătea pe o ladă, ţinând braţele ¡goale pe cap. Un medic îi bandaja mâna. În dosul cortului se afla o căruţă; lumina cristalină a zilei se restrângea pe ¡pereţii ei vopsiţi şi pe un- soarea care picura de pe una ¡din roţi. Un sanitar se rezemase de frângihiiile care fixau cortul de nişte ţăruşi din lemn de mesteacăn. Se uita la tren şi nu se ştie de ce clătina din cap.

„De unde acest rănit ? se gândi Straub. Oare frontul e a'tât de aproape?"

Apăru apoi un pod ars pe care-l reparau pionierii. Nu mai rămăseseră din el decât picioarele de piatră. Se vedeau grinzi carbonizate şi câteva scânduri pe apă. Alături se construise În pripă un pod strâmb de vase. Câţiva soldaţi scoteau scândurile din apă şi le duceau spre o căsuţă acoperită cu ţiglă şi înconjurată de o grădină mare. O femeie, îmbrăcată într'o rochie lungă cu[1] volane, ducea pe o cobiliţă două găleţi de apă spre casa de alături, cu acoperişul prăbuşit.

„Oare frontul e atât de aproape ?" se gândi din nou S'traub şi avu un sentiment de apăsare şi frică care-i prbvocară des- 'gust.

Mergeau atât de încet că în două zile trenul parcurse dea- bia cincizeci de kilometri. Apoi, la un pasaj de nivel, lângă o şosea care traversa calea ferată, trenul Ifu tras pe o linie moartă. Staţia nici nu se vedea.

Straub trimise pe inginerul său specialist în distrugeri ca să discute cu cei din staţie. Dar, imediat după plecarea inginerului, locomotiva fu detaşată şi Îndrumată în altă parte.

Se înserase. Aerul limpede apropia parcă luna ca o lupă. Lumina ei puternică inunda spaţiile dintre plopii piramidali şi scălda cutiile

cubice ale caselor. Lângă o gârlă secată, din care se ridica miros de iarbă proaspătă, niște Flăcăi și fete făceau doi caloiani, Marena și cu Pava, împodobi ndu-i cu panglici şi flori. Lângă şosea se aţâţau focuri mari în jurul cărora tineretul urma să joace hore şi să sară. Oamenii se plimbau pe uliţi, ad mirând luna. Nu se îndurau să se despartă de nespusa frumuseţe a nopţii şi sa plece la culcare înainte ca luna alb-palidă, aidoma unei flori de nalbă, să se afunde în apele orizontului.

Un convoi lung de căruţe încărcate cu cărămidă trecea peste un pod, îndreptându-se spre pasajul de n/vel. Căruţaşii ooborîră spre gârlă, descoperiră o băltoacă în albia ei uscată şi începură să bea apă în pumni. Picioarele lor, frământând mâlul ce înconjura ¡băltoaca, stârneau pe apă unde uşoare. Apa devenea din ce în ce mai turbure, şi, la lumina lunei, prindea nuanţe de cobalt.

Se auzi sgomotul unui automobil. Atunci trei ofiţeri alergară spre pod, făcând semne ţăranilor să descurce drumul. Şi pentrucă şoseaua era îngustă, ofiţerii poruncîră căruţaşilor să tragă căruţele în şanţ. Ţăranii nu se prea sinchiseau.

Două maşini lungi şi puternice se apropiará de pod. Pe canapeauă din spate a celei de a doua maşini se lălfăiau nişte oameni în pelerine lungi cu glugă. Faţa unuia din ei, mustăcioasă şi cu sprâncene stufoase, i se păru cunoscută lui Straub. Şi cum el era sin gutui orăşan din apropierea ţăranilor, purtând o îmbrăcăminte jumătate militară, jumătate civilă, ofiţerul mustăcios din maşină îl scrută anume. Avea o privire atât de ciudată, încât Straub simţi dorinţa să se apropie de automobil.

Deodată însă tresări şi păru că spune, nu cu glasul, ci numai cu privirea, adresânclu-sd omului cu sprâncene stufoase : „„Eu vă recunosc, domnule Volkenhein. Dar dumneavoastră mă recunoaşteţi ? Vă amintiţi ide iPrzemysl, hotelul, doctorul Jotko. Apoi, Covno, hotelul şi din dou doctorul Jotko. Damne, ce mult e de-atunci! Şi cât de mult s'au schimbat toate ! Dumneavoastră, de pildă".

„Da, îmi amintesc, domnule Straub ! păru că răspunde privirea aspră de sub sprâncenele stufoase, dar vă recomand să nu mă mai recunoaşteţi, chiar să mă uitaţi dacă m'aţi cunoscut cândva".

„Dar de ce ? E aşa de mult de atunci..."

„Parcă timpul are vreo importanţă în. politică ?"

Maşinile trecură podul cu băgare de seamă şi porniră mai departe pe şosea, după ce eîacsonară la pasajul de nivel.

Buimăcit, Straub se în ap ie la vagon- Acolo se vorbea că'n maşini s'ar fi aflat Rydz-Smigly, comandantul frontului, Pet- liura şi probabil însuşi Pilsudschi. Alţii obiectau că Pilsudschi nu putea ifi

acoilo în acele clipe. Straub tăcea, doborît de o puternică durere de cap.

„Oare, se gândi el, nu cumva Pilsudschi vrea să scape de mine? Nu s’o fi ordonat cumva acestor ticăloşi, care pentru bani sunt gafa de orice faptă, să mă atragă în cursă la. Lvov şi să mă ucidă acolo? Dar dacă li s’a ordonat să mă omoare mai curând? Nu cumva trenul a fos't garat pe această linie moartă, tocmai pentru executarea acestui ordin? Totul e cu putinţă, moravurile de aici sunt monstruoase”.

Straub ieşi agitat pe platformă. Lângă şosea ardeau focuri,, la lumina cărora se zăreau siluetele negre şi alungite ale flăcăilor care săreau peste flăcările vişinii. Straub coborî pe şosea şi se îndreptă spre sat. Dar aducându-işi aminte de un caz auzit în tren chiar în dimineaţa aceea, se opri. O ţărancă închisese în pivniţă un polonez care venise să fure cartofi. II ţinuse- acolo nemâncat câteva zile până ce polonezul muri. Iar oamenii din sat, în ciuda anchetei şi cercetărilor minuţioase, nu-şi trădaseră consăteanca. Era deci prudent, ca, lîtiainte de toate, să-şi lepede hainele militare ! Şi Straub fugi spre staţie ca să se urce în primul tren ce-i va ieşi în cale.

16

Râul fortificat Sluci alcătuia vâUful din spre Sud al puternicei scoabe poloneze care se afla în fata Armatei de cavalerie. Luptele durau de opt zile. La început se încercă o pătrundere spre nord, spre Corosten, dar mişcările fură zădărnicite de păduri şi de mlaştini. Mai ales că ploile dese desfundau drumurile. Se ordonă atunci ca operaţiunile să fie mutate **4 88**

în sud şi să se ¡forţeze râul Sluci, pentru a se putea cuceri Novograd-Volânsc printr'o lovitură dată spre nord.

¡Brigada a treia din divizia paisprezecea ajunse la râul Sluci. Aiflând că ¡brigada e alcătuită aproape în întregime din cazaci de'.a Don, polonezii strigau de dincolo de râu :

— Cazacule, treci de partea noastră! De ce să umbli cu opinci ?

Cazacii de la Don răspundeau:

— Umblăm-noi cu opinci, dar sunt ale noastre. Pe când tu n'ai decât o singură cizmă, şi aia a Antantei!

Parhomenco, Rubins'tein şi ColocOlov se duseră la brigada a treia. Găsiră comandamentul la vreo 'trei kilometri de poziţie, pe o colină -înaltă, nisipoasă şi roşcată.

— S'a ordonat să forţaţi râul, — spuse Parhomenco. — Ostaşul trebue să aibă încredere în forţele lui şi în comandanţii lui. De ce n'aţi trecut râul ? De ce daţi voie ca ostaşii să vorbească cu panii ? Singurul argument pe care boierul polonez îl pricepe mai bine este : lovitura de sabie.

Comandantul de brigadă Moiseev, minerul adus de spate, negricios, cu -ochi albaştri şi buni, se ridică în scări şi raportă :

— Tovarăşe comandant de divizie, polonezul ne-a sili't să devenim nişte gură-cască. Canonada lor se aude toată ziua, dar tunurile noastre, puţine cum sunt, nu le prea fac stricăciuni mari.

— Cazacii sunt ochii armatei, — vorbi Parhomenco, sco- ţându-şi binoclul. — Ia-ţi cazacii şi mai priveşte odată la râu...

Porniră încet călări dealungul malului, oprindu-se adesea şi chiar întorcându-se câteodată din drum. Găsiră un loc unde apa făcea un cot a cărui iîndoitură era îndreptată spre ei. Parhomenco stătu multă vreme acolo, cu ¡binoclul în mâna dreaptă şi cu ţigara stinsă în stânga. Ascultă atent canonada.

— Am impresia, — spuse în cele din urmă, — că polonezii bat aici- mai stăruitor.

— ¡Lăţimea e de vreo cincizeci de stânjeni, iar malurile sunt acoperite de tute. Le e frică.

— De ce le e 'frică ?

Comandantul brigăzii zâmbi şi arătă cu mâna.

La cel mult o sută de metri, pe malul celălalt, se putea desluşi o patrulă de ostaşi din legiunea lui- Pilsudschi, iar la vreo jumătate de kilometru se vedeau[1] tranşee poloneze de curând

săpate şi întăritori în formă de semilună,'- probabil din beton.

— Patrula asta nu ne lasă să ne apropiem de gârlă.

— Trage şi asupra unui singur ostaş?

— Asupra unuia singur trag cu *arma.* Important este să nu se apropie un escadron : la cea mai mică mişcare trag cu tot ce dispun,

— Tovarăşe Moiseev, cunoşti bine linia clasei muncitoare, — îîi replică Parhomenco, — dar în ceea ce priveşte chestiunile teoretice, trebue să spun că te descurci greu. Câţi oameni ai în acest punct ?

— Aproape un regiment, tovarăşe comandant de divizie.

— Pen'tru început, ajunge. Dar să aduci încoace şi celelalte iforţe ale dumitale.

Regimentul aştepta ordine într'o pădurice de pini. Era o ' zi caldă, senină şi cu puţin vânt. Parhomenco se duse spre escadronul întâi.

— Aţi văzut cu toţii patrula inamicului? — întrebă comandantul. — Aceştia sunt ureohile şi ochii lui. Trebue să le stricăm şi vederea şi auzul. Cine este în stare să meargă târîş până la patrulă? Voluntari — doi paşi înainte!

întreg escadronul făcu doi paşi înainte.

— Prea mulţi. Alţi face gălăgie, — zise Parhomenco râzând. — Ajung doi oameni, dar cu anumite însuşiri : să nu facă prea mare sgomot în apă, deci să fie pescari; să ştie să se târască prin iarbă, deci să fie ciobani. Cine are însuşirile astea laolaltă, să facă doi paşi înainte.

Ieşiră trei grupuri, fiecare compus din câţiva oameni.

— Tovarăşe comandant de brigadă, fii bun şi lămureşte-mă : ce fel de oameni sunt flăcăii aceştia ? — întrebă Parhomenco.

Moiseev îşi drese glasul, ridică din umeri şi se săltă în scări.

— Tovarăşe comandant de divizie, cei din stânga sunt membri de (Partid, mare parte mineri. Cei de alături sunt comsomolişti. S'au organiza't de curând., dar fireşte că tineretul arde de nerăbdare să se privească în oglindă. Dar sunt (băieţi buni, au avut prilejul să se oţelească şi în lupte. Aceia din dreapta sunt cazaci. Au fost cu Voroşilov peste Don. Sunt fără de Partid, dar pot fi socotiţi candidaţi.

Parhomenco cercetă încet cu privirea cele trei grupuri şi spuse:

— Pe cine preferi dumneata ? Cazacii sunt sătui de vitejii. Lasă-i acum să admire şi ei pe alţii. Minerii deasemeni sunt vrednici de răsplată, ca şi cazacii. Să se ibucure şi ei, văzând ce copii au crescut. Hotărîrea mea este să sprijinim organizaţia comşomolistă şi să trimitem pe cei tineri peste râu. Cum te chiamă ?

Şi arătă spre unul din flăcăi, cu obraz trandafiriu, cu gura mică şi cu 'bănbia la fel.

— Ohirpicencov! — răspunse flăcăul.
— Dar pe tine?
Al doilea ¡flăcău, uriaş, lat în spate, plin de pistrui, temân- du-se că nu va fi primit, se îmbujorase de emoţie. Mâinile îi tremurau şi o lacrimă îi străluci în ochi, când răspunse:
— Anton Petrovici Sneatâh, din gubernia Saratov.
— Frumoşi feciori creşte gubernia Saratov, — spuse Parhomenco. — Âşa dar, tovarăşi comsomolişti, misiunea voastră este să nimiciţi patrula.
— Am ¡înţeles, o vom nimici! — rosti Anton şi adăugă grăbit : — Am[1] ifos't şi pescari şi ciobani.
— Şi cum veţi proceda ?
— Ne desbrăcăm, — începu Anton, — ne luăm armele şi trecem apa, numai ou rufele pe noi, a şa-i mai uşor.
— Bine, aţi trecut apa. Ce faceţi ’după aceea ?
— După aceea, memgem pe sub ţărm. Patrula, stă pe un dâmb şi nu vede toată albia râului, ci numai ţărmul nostru şi tufele. Ea se teme să nu apară vreo unitate mai mărlşoară pe ţărmul nostru, d'ar când e vonba de .un soldat izolat, e convinsă că o să-l doboare cu un singur glonţ. Mergem, întâi pe sub ţărm, apoi prin păşune. Iarba nu-i cosită acolo, îi simt mirosul de aici...
Trase aer pe nările lui late şi toată lumea avu impresia că vântul a dube de pe malul celălalt miros de iarbă necosită şi dornică de ploaie... Parhomenco zâmbi. Flăcăii zâmbiră şi ei.
Parhomenco întrebă :
— Ce mal simţi?
— Mai simt că-i va merge prost panului, — răspunse Anton.
' — Adevărat. Aşa dar, tovarăşi, vă târliţi până la pan, tă bărâţi pe el...
Anton îşi strânse pumnii şi se împurpură. Toată lumea înţelese cât* de rău (îi va merge panului.
— Aşa... — continuă Parhomenco. — Nu vor avea timp nici măcar să scoată o vorbă. Dar ce trebue să faceţi înainte de a tăbărî asupra lor ?
Flăcăii se priviră.
— 'Cunoaşteţi, văd, linia după care se conduce clasa muncitoare, — spuse Parhomenco, — dar în unele chestiuni tehnice vă descurcaţi cam slab deocamdată. Nu-i nimic, va veni şi tehnica. înainte de a tăbărî asupra patrulei, ’trebue să tăiaţi firul oare merge delà patrulă spre tranşee. Asta-i tot. Duceţi-vă. Noi o să vă urmărim cu privirea.
Între timp, aproape întreaga brigadă coborâse la râu. Ca şi apele primăverii, oamenii îşi tăcură drum spre râu. În apropiere de dâmb, un

pârâiaş necunoscut, năpădit de tufe şi sălcii^ se vărsa în râu. Călăreţii înaintau prin el încet şi fără sgomot. Parhomenco şi s'tatul major al brigăzii se strecurau pe marginea unei râpe. Crengile se legănau uşor, uneori auzindu-se sgomot de scări şi şoapte încordate.

— Se târăsc.

— Se târăsc.

— Să nu-i simtă panul, să nu dea de veste la tranşee-..

— Nu dă de veste. Anţoşca s’a născut cercetaş. II cunosc eu...

Cei doi (flăcăi se şi desibrăcaseră şi, străbătând tufişul, intraseră în apă cu multă băgare de. seamă. Apa le ajunse până la brâu, apoi până la gât. îşi ridicară armele deasupra capului, înnotând uşor şi fără sgomot. Patrula poloneză nu vedea întreaga pânză a apei. Totuşi simţi ceva suspect. Doi oameni care făceau de pază cu arma, întoarseră capetele spre ceilalţi trei, care stăteau tolăniţi în iarbă. îndată se ridicară şi aceştia luând armele în mâini şi .câteşi cinci începură a scruta cu încordare în josul malului.

După ce trecură râul înnot, cei doi flăcăi porniră pe sub malul abrupt. Cotiră după o ieşitură, se urcară pe ţărm, se văzu o cămaşă albă, apoi .flăcăii dispărură în iarbă. Un freamăt trecu prin tufişul de lângă pârâu. Parhomenco se frecă nervos cu mâna la ceafă, iar comandantul de brigadă mormăi :

— Aş Juma o ţigară.

Un cap gol apăru la vreo treizeci de metri în spatele patrulei, apoi dispăru.

— Antoşca, dragule! — şopti Moiseev.

Se şi vedea cum iarba începe să şerpuiască în direcţia polonezilor şi se auzea cum se ifrâng tulpini uscate su>b greutatea picioarelor. Toată lumea dorea 6ă se pornească vântul ca să risipească foşne'tul tulpinilor.

Panhomenco' i se adresă comandantului de brigadă, la ureche :

— Petrovici, tu ar trebui să ai grijă de mitraliere, să fie trecute în ordine peste râu.

Fără să-şi ia ochii înroşiţi de la patrula inamică, comandantul de brigaclă murmură scurt:

— Ştiu. Vor fi instalate la flancul drept.

Bătu din pumni şi adăugă parcă şuierând :

— Dar ce naiba fac acolo? Au pus de mămăligă? Stau la 6ifat?...

Se ridică în scări, dar 'tocmai în aceeaşi clipă cei dk>i flăcăi se înălţară din iartbă şi tăbăriîră asupra soldaţilor lui Pil- sudschi; Flăcăul cel înalt îşi înfipse baioneta în soldatul din margine, apoi Izbi în faţă pe vecinul lui, iar flăcăul mai scund, Chiirpicencov, străpunse pe alţi doi cu o iuţeală aproape nemaipomenită, acuncându-se apoi cu baioneta spre gâtul celui de al treilea.

Comandantul de brigadă îşi trase sabia din teacă, păli uşor, şapca îi căzu dar o prinse din sbor.

Tovarăşi, împotriva Poloniei panilor albi, înainte! — strigă el.

Călăreţii zoreau prin- vad, ridicând elăbuci de spumă albă. Toate feţele străluceau de fericire, iar cel mal fericit arăta comandantul de brigadă. Intorcându-se cu' faţa spre Parhomenco şi Rubinstein, căutând să domine cu glasul lui sgomotul trecerii prin apă, strigă :

— Simt că-i va merge prost papului ! Ai ?

— Simt şi eu ! — răspunse Parhomenco, înţelegând vorbele comandantului de brigadă mai mult după mişcarea buzelor.

Urcându-se prin valea altui pârâu, brigada se desfăşură- fulgerător pentru atac. Buimăciţi, luaţi ¡prin surprindere, soldaţii lui Pilsudschi îşi părăsiră fortificaţiile şi tranşeele şi o luară la fugă. O singură companie a lor, ascunzându-se în pădure, Încercă să reziste. Atunci, o parte din ibrigadă descălecă. scoase compania din pădure împin,gând-o_ în câmpie şi acolo, după ce încăleca, şarjă asupra ei.

întreaga companie ridică mâinile.

Comandantul el, un polonez înalt cu părul alb, învăţător după câte părea, se apropie călcând apăsat de comandantul brigăzii, luă poziţia de drepţi, se ridică în vârful picioarelor şi raportă :

— Mă predau Puterii Sovietice împreună cu patru ofiţeri, douăsu'te cincizeci grade inferioare, şapte **căTUțe** şi cinci mitraliere. Totul este în perfectă ordine. îmi daţi voie să trec în spatele frontului ?

Ridicându-se în scări, comandantul de brigadă duse mâna la şapcă şi răspunse:

— Elegant vă predaţi ! îşi mângâie apoi mustăţile şi-l căută cu privirea pe Parthomenco.

Dar acesta nu mai era lângă el. Galopase pe islaz în întâmpinarea escadronului care capturase compania şi care acum se înapoia. În urma escadronului veneau căruţele trenului de luptă încărcate cu muniţie şi mitraliere. Chirpicencov şi Anton Sneatâh mergeau în rândul întâi. Parhomenco opri escadronul, îi iîmlbrăţişă pe comsomolişti şi spuse scurt ca de obicei :

— În activitatea mea revoluţionar-mllitară am observat trei ■feluri de curaj. ¡Primul, când omul promite să facă de pildă cincizeci de paşi, sl-i face. Uneori trebue să-şi biruie frica, dar îi face cinstit. *Pe* urmă, însă, nu mai face niciun pas înainte. Al doilea, sunt oameni cărora le spui să facă cincizeci de paşi, dar ei mai fac cincizeci. Asta-i bine! Dar mai e şi al treilea fel de curaj. Sunt oameni care fac oricâţi paşi şi nu se tem să-şi jertfească viaţa pentru îndeplinirea misiunii. Astfel de oameni trebue preţuiţi, iar persoanele lor date ca exemplu grăitor. Iată de ce comandamentul vă propune pentru cea mai înaltă răsplată. Veţi fi decoraţi. La revedere. Ne mai vedem noi în luptă. Acum trebue să mergem spre Novograd-Volânsc. Se spune că are douăzeci de mii de locuitori, dintre care trei mii negustori şi o mie de nobili. Face să luptăm!

Novogrâd-Volânsc fu atacat a doua zi. Oraşul era apărat de o reţea deasă de să-rimă ghimpată. Aceste întărituri de sârmă puteau fi distruse cu artileria dar, pentru a se deschide drumul diviziei, ar fi fost nevoie de zeci de mii de proiectile, care trebuiau cărate cu caii pe o distanţă de trei sute de kilometri. Atunci Voroşilov ordonă comandantului artileriei:

— Fă cum crezi că-i mai bine o breşă în reţea, ca să poată trece cavaleria.

Şi comandantul artileriei crezu că e mai bine să acţioneze astfel: un divizion de douăsprezece tunuri ieşi în galop pe o poziţie deschisă, drep't în ţaţa celei mai înaintate linii a polonezilor albi, puse în baterie, şi, fuligerător, trase direct o salvă asupra reţelei de sârmă ¡ghimpată. În felul acesta, un singur proiectil înlocuia pe cele trei sute care ar fi fost necesare în cazul când s'ar fi tras de la o distanţă de câţiva kilometri. Breşa fu făcută. Cavaleria Intră în Novqgrad-Volânsc.

Şi breşa fu făcută nu numai în aceste reţele de sârmă ghimpată.

— Drumul spre Rovno a devenit drept[15]), glumeau soldaţii.

Totuşi polonezii albi încercară să treacă la ofensivă. La 2 Iulie, tancurile ieşiră din Rov.no şi se îndreptară spre linia frontului. Dar chiar atunci, printre soldaţii polonezi se răspândi svonul că linia ferată Rovno-Covei fusese tăiată de Armata de cavalerie. Tancurile se înapoiară în grabă la Rovno. În aceeaşi noapte, la ora 11, sub un foc viu de arme şi mitraliere, 'divizia .paisprezecea trecu prin vad râul Gorâni. La 4 Iulie, la amiază, divizia a paisprezecea străpunse frontul diviziei a treia de infanterie din legiunea lui Pilsudschi. Polonezii fugiră spre Rovno. Peste cinci ore, divizia a paisprezecea lupta cu polonezii în suburbiile oraşului, iar la ora II noaptea năvăli în Rovno, capturând peste o mie de prizonieri şi o mie cinci sute de cai.

— Am impresia că Duibno nu va fi tot atât de uşor de cucerit — se adresă Parhomenco lui Rulbinstein, după ce Rovno a fost ocupat. — Trebue să li se arate soldaţilor, în timpul marşului, 'toată însemnătatea campaniei.

Divizia a paisprezecea înainta spre Dubno. întrucât nu se făceau popasuri, meetingurile se ţineau în plin marş. Comisarul diviziei, Rulbinstein, ¡mergea cu un escadron ; preşedintele tribunalului revoluţionar, Socdlov, cu altul ; comandantul, diviziei, Parhomenco, cu altul, iar activiştii politici se împărţiseră de asemeni pe escadroane. Era greu de vorbit în astfel de condiţiuni* şi 'totuşi se vorbea. Când făceau câte o foarte scurtă oprire, se vota moţiunea redactată în marş.

17

Armata de cavalerie se lupta de cinci zile şi cinci nopţi, în apropiere de Dubno.

Iar dacă ar fi să numărăm toate luptele de pe frontul polonezilor albi, atunci ar trebui să precizăm că luptele continuau de peste patruzeci de zile, fără odihnă şi cu o aprovizionare atât de proastă, încât până şi Lamâcev se lua cu mâinile de cap şi ţipa: „încărunţesc, încărunţesc din cauza unei aprovizionări atât de josnice!" Era acoperit cu un strat de praf atât de gros, încât nu numai că nu-i distingeai culoarea părului, dar nici pe el însuşi nu-l puteai deosebi de culoarea pământului. Şi totuşi avea ' dreptate. Brigăzile, care în luna Mai numărau câte o mie cinci

---

15 Joc de cuvinte : *rovnăi* **— drept.**

su'te de săbii, acum abia dacă aveau câte cinci sute, aşa încât Parhomenco, sub a cărui comandă se alflau cele trei brigăzi, conducea de fapt una singură. Lipseau oameni pentru completarea rândurilor. încă pe timpul când se aflau ila Taganrcg fusese creată administraţia de organizare a Armatei de cavalerie, dar acum ea fusese transformată acolo într'o divizie şi nu numai că nu mai recruta şi nu mai organiza divizii, cl plecase ea însăşi să se lupte cu Vranghel. Adesea se întâmpla că polonezii albi se retrăgeau atât de repede, încât caii obosiţi şi flămânzi nu puteau să ajungă din urmă unităţile de infanterişti ce fugeau. În afară de aceasta umbla svonul că se pune la cale o treabă tare, tare urâtă : Troţchi şi Tuhacevschi, strecuraţi în rândurile comandamentului frontului apusean, cereau ca Armata de cavalerie, pentru „a se uşura manevrarea", să fie trecută sub conducerea comandamentului frontului apusean, pe motiv că Armatele a douăsprezecea şi a paisprezecea, vecine cu ea, nu-şi pot îmbina acţiunile din cauză că Armata de cavalerie se afla sub conducerea comandamentului frontului de sud-vest, fapt care influenţa însăşi reuşita operaţiunilor.

Lamâçev se întoarse delà Chiev. Când intră în odaia unde se alfla Parhomenco, acesta citea ordinul comandamentului frontului de sud-ves't, care dispunea Armatei de cavalerie să nimicească mai întâi cu desăvârşire grupul inamic delà Dulbno- Cremeneţ şi după aceea să îndrepte 'grosul cavaleriei spre Lvov cu misiunea de a-l ocupa. Uitându-se la faţa necăjită a lui Lamâcev, Parhomenco îi .întinse ordinul şi spuse:

— La Lvov vom găsi şi cai şi armament şi tot, felul de aprovizionare. Pe deasupra ne vor mai veni .şi oameni.

— Să dea dumnezeu, oftă Lamâcev. M'aim întâlnit la Ghiev cu şmecherul acela de Bâcov care lucrează tot la aprovizionare. Spunea că Troţchi ne va băga neapărat în buzunarul lui.

— Aşa spunea Bâcov? N'are decât să stea el în asemenea buzunar, nu noi. Bineînţeles că vipera de Troţchi nu se poate împăca de loc cu succesele noastre. Dacă n'o să reuşească să ne bage în buzunarul lui atunci o să ne calomnieze, iar calomnia e ca şi cărbunele: dacă nu frige, murdăreşte.

— Să lătrăm şi noi, Alexandru Iacovlevici.

— E greu să-l întreci în lătrat. Dacă am avea un răgaz de vreo trei luni, am pleca în spatele frontului şi am mai lămuri unele lucruri. Uite, tu ai pierdut o mână, iar agenţii tui Troţchi pot învârti lucrurile în aşa fel, îrfcât să iasă că n'ai pierdut-o în luptă, ci că ţi-ai tăiat-o singur ca să scapi de mobilizare.

— Eu ? — exclamă, roşindu-se de mânie, Lamâcev.

— Tu ! Fiindcă protejaţii lui Troţchi de pe frontul de apus s'au dovedit a fi cam slăbuţi, trebue să-i scoată din încurcătură. Prin urmare, trebue să-i înfăţişeze pe ceilalţi ca fiind mai slabi, adică pe noi. E alunecos lutul, Teren'tie Savici, da' minciuna e şi mai aluneooa'să.

— Am năduşit, de parc'aş fi mânat o trăsură cu patru cai tot gândindu-mă la ce spui, Alexandru Iacovlevici !

— Ba nu, 'trebue să- te gândeşti !

Dubno era înconjurat din trei părţi de bălţi. Călăreţii, urmând potecile ce străbăteau bălţile, răsăreau pe dealurile, acoperite dé. brazi, stejari şi, carpeni. Dar şi dealurile erau, brăzdate de tranşee şi înconjurate de sârmă. Deasupra unităţilor sburau avioanele'polonezilor albi şi aruncau bombe.

O luptă deosebit de îndârjită se ducea în apropierea podurilor de lemn de peste râul lovai La divizie veniră Budionnâi

şi Voroşilov. După ce judecară situaţia, Hotăriîră că treime să se pună capăt acestei lupte care dura de atâta timp ;.că inamicul trebue imobilizat, întrebuinţând pentru aceasta un regiment, iar celălalt regiment să atace din spate, în formaţiunea de cavalerie. Pentru a executa învăluirea, Parhomenco alese, regimentul optzeci şi unu.

■Ca de obicei, Parhomenco mergea cu comandanţii în capul coloanei, râzând şi glumind cu oamenii.

— Nu-mi, place cum vă îngrijiţi caii, — spunea Parhomenco ostaşilor. — Până la Revoluţie m'am ocupat mult de cai şi tatăl meu'a fost infirmier de cai. Măi uit la voi : î-aţi lăsat în părăsire. Şi trebue să ţineţi minte că numai calul vă salvează viaţa; şi tot pe el fugi dacă eşti laş. Dar cred că acest' lucru vă interesează mal puţin. Mai importantă e a doua latură : calul îţi va înzeci gloria dacă eşti viteaz.

Când se depărtară puţin, Gaivoron, care comanda regimentul i se adresă supărat:

— Caii noştri nu sunt mai prost îngrijiţi decât ai altora.

— Am spus-o ca sa-i aţâţ, — râse Parhomenco. — Vreau să-mi arate ce poate calul lor în timpul atacului.

înainte de a intra în lanul înalt de secară, după care erau instalate bateriile duşmane, gata să tragă cu mitralii la distanţa de şapte sute de metri, Parhomenco desfăşură regimentul şi spuse

— Să nu vă gândiţi, tovarăşi, că o să-i atacăm pe boieri cu un singur regiment. Trebue să ştiţi că, de îndată ce vom lovi, vor porni la atac două divizii. Aşa. încât noi nu vom face altceva decât să tăiem bretelele boierului, iar nădragii de pe el vor fi traşi de alţii. Bineînţeles că şi noi putem să-l smucim de un crac. Aici, în împrejurimile oraşului Dulbno, tovarăşi, se află o sută şaptezeci de mii de stânjeni de pământ, iar de stăpânit îi stăpânesc trei sute de moşieri. Vasăizică trăiesc în huzur. Trebue să-i împiedicăm. Şi moşierii şi boierii polonezi se regrupează ca să treacă la. ofensivă. N'au decât! Comisarul nostru Ruibinstein mi-a' spus azi că aici, la Duibno, pe timpul revoluţiei franceze a trăit prinţul Coride, care de asemenea aduna armate ca să stranguleze revoluţia. Revoluţia noastră este mai adâncă decât cea franceză, aşa încât noi vom ajunge chiar până la inima lui Conde din zilele noastre. înainte!

După luarea oraşului Dubno, divizia a paisprezecea primi ordin să descrie un mare arc de cerc pe malul stâng al râului Stări şi.să iasă în apropierea lui Razihov-Holuev.

Când Lamâoev îl întrebă pe Parihomenco unde se află acest Razihov, Parhomenco îi spuse râzând:

— Acolo de unde se vede şi cremlinul din Lvov, şi toţi mitropoliţii, şi primăria oraşului, şi cazărmile lui Ferdinand. Mi-a povestit un prizonier că pe zidurile, acestor cazărmi suni desenate uniformele tuturor unităţilor austriace. L-am întrebat: „De ce nu le-aţi şters, că doar pe voi austriacul vă ţinea sub jug". Iar el mi-a răspuns că nu numiai zugravii sau altfel de meşteşugari, ci şi mitropoliţii se aflǎ pe front. Un om ciudat! I-am promis că vom şterge aceste uniforme. Atunci a început să-mi descrie monumentul lui Ian Sobieski. Zicea că stă boierul călare pe cal, îmbrăcat în trio hlamidă şi cu pană la pălărie, l-am răspuns că noi suntem obişnuiţi cu boierii călări, numai că tare mă tem ca monumentul să nu fie cuprins de aceeaşi panică de care sunt cuprinşi şi boierii vii.

Pentru acţiunile reuşite în apropiere de Dubno, două regimente ale diviziei a paisprezecea căpăfară numele de onoare de „Dubno" şi „Horupansc", după denumirea pădurilor unde s'au dat luptele.

În ziua de 25 Iulie, polonezii albi părăsiră Radzivillov — un târguşor comercial în care se afla şi vama de lângă fosta graniţă austriacă. Disperaţi, ei lansară asupra poziţiilor Armatei de cavalerie proiectile cu gaze asfixiante care provocau vo- mitări.

Armata de cavalerie se afla în drum spre Lvov:

18

În ziua de 8 August unităţile de polonezi albi atacară de şapte ori la rând poziţiile deţinute de brigada întâia. Cu o zi înainte, satul în apropierea căruia se adia brigada fusese ras de. pe suprafaţa pământului de focul artileriei. Când Parhomenco sosi " aici, începuse tocmai o ploaie torenţială. Trebuia găsit un bordei în care să se poată discuta- Lângă biserica distrusă se adia o colibă care rămăsese întreagă. După ce se termină consfătuirea, Parhomenco se culcă. Îi fu însă cu neputinţă să adoarmă, pentrucă toţi şoarecii din satul pârjolit se strân- seceră acolo. Stând culcat cu ochii deschişi pe o bancă, Par- homemco lovea din când în când o cismă de ailta pen'truca sgo- motul pintenilor să-i alunge. Lumânarea de seu, care fusese aprinsă şi. înfiptă într'un bulgăre mare de lut, fu mâncată de şoareci cu fitil cu tot.

Dimineaţa, legiunile poloneze înaintară din nou în şiruri dese ; după cel de al treilea atac, divizia a douăzeci şi patra de infanterie, vecină cu brigada întâia, de cavalerie, şovăi. A- tunci Parhomenco ordonă să fie aduse pe locul luptei şi celelalte două briigăzi ale sale, astlfell că întreaga divizie a paisprezecea fu aliniată pentru contraatac. Câmpul era întins, svântat Parhomenco îşi privi cu plăcere divizia minunat desfăşurată,' ieşi în faţa ei făcând, cum spunea el, „o figură",

adică dând exemplu, şi vorbi astfel :

— Nu putem forţa Bugul, până nu terminăm cu ăştia oare vin peste noi. Face să priveşti ce frumos o s'o ia la fugă spre Lvov... înainte!

Duşmanul fu strivit. Pe câmpul de luptă rămăseseră cel puţin o'mie de cadavre inamice. Ajunseră în apropiere de localitatea Holuev.

Aici polonezii albi reuşiseră cu ajutorul cavaleriei să facă o broşa adânca în poziţiile regimentului optzeci şi unu şi să-I taie în două. Regimentul era ameninţat astfel 6ă fie exterminat. Atunci apăru Parhomenco, călare pe armăsarul său negru şi înconjurat de douăzeci de oameni din escortă. El străpunse coloana polonezilor alibi, omorî pe comandant şi doi ofiţeri. Regimentul optzeci şi unu îşi reveni şi-şi restabili poziţiile. Duşmanul se retrase.

A doua zi, polonezii aruncară în luptă o divizie de cavalerie şi trei regimente de infanterie. Ei voiau cu orice preţ să împiedice divizia a paisprezecea să îndeplinească manevra de învăluire a Lvovului.

Era răcoare. Cerul era acoperit de nori atât de deşi de parcă ar fi fost o zi de toamnă târzie. Parhomenco stătea pe uliţa unui sat mare lângă un gard înalt. Casa vecină era distrusă şi lângă ea şedea pe jos o femeie. Un copil mic dormea pe o legătură de cârpe, iar ceilalţi, mai măricei, ţinându-se de mână, păzeau alte iegăturele. La capătul străzii se arătă o căruţă. Calul cu o burtă enormă ajunse ¡în dreptul femeii; ţăranul cu o pălărie de paie pe cap aruncă pe spinarea calului hăţurile subţiri şi murdare şi, văzându-l pe Parhomenco, salută respectuos.

— Prin ce situaţii grele poate să treacă un orm! oftă Parhomeri'co. — De câtă vreme se chinuie aici ţăranul cu toate războaiele astea...

Lamâcev îi întinse o felie de pâine cu o bucată de slănină.

— Nişte'ochiuri şi vreo cioribuliţă, un păsat şi o scrumbie, n'ar strica, — făcu al. — Şi eu sunt într'o situaţie grea, Alexandru Iacovldvici. Mi-a venit o companie cu oameni desculţi. Completare de efectiv. „Ce-.i de făcut ?" mă gândesc. Adun toţi cizmarii din localitate şi-i duc în compania aceea. „Mi-e cam ruşine să vă arăt — zic — dar n'aim înootro, tovarăşi". Le-am făcut rost de piele şi în trei zile, după cum mi-au şi promis, cizmele au' fost gata. Dar acum altă situaţie, şi nici asta nu-i mai uşoară : com'pania are nevoie şi de pantaloni!

Un curier se ivi în goana calului, ocolind un cheson fără roţi şi o bucătărie de campanie, spartă şi turtită. Se apropie de Parhomenco şi fără să descalece îi întinse un raport şi o fotografie a lui Pilsudsohi, cu un autograf.

— Am dat peste un igrup puternic de duşmani, tovarăşe comandant de divizie, —. raportă el. — Vin cu nemiluita. După

informaţiile primite delà prizonieri, este „Şlealhta morţii". Fiecare soldat poartă cu el câte o fotografie d'e asta,, cică primită chiar din mâna. lui Pilsuidschi.

Parhomenco vârî felia de pâine în buzunar şi sări pe cal. Aprbpiindu-se de regiment, constată că acesta făcuse stânga împrejur şi, se retrăgea în desordine. Sooţându-şi sabla, răcni la soldaţi :

— Dacă nu înţelegeţi de vohbă, vă secer cu mitralierele?* Unde vă.e comandantul?

■Comandantul fusese ucis. Comandantul de escadron, rănit şi el în şold, raportă că polonezii atacă cu o brigadă întreagă.

— înapoi ! — porunci Parhomenco.

Trecu printre ostaşii care se dădeau laoparte din faţa lui şi mergând în frunte, readuse regimentul pe vechile poziţii de lângă moară, de unde începea câmpul.

Din spre mioară galopau polonezii îmbrăoaţi în tunici albastre cu vipuşcă galbenă şi pantaloni roşii. Aceasta era „.Şleahta morţii", regimentul în care fusese încadrat căpitanul Barnacki după întoarcerea delà Rovno. Pentru activitatea sa în legătură cu Strauh, căpitanul nu fusese înaintat în grad şi acum comanda doar un escadron. El spera totuşi să fie avansat şi scotea mereu din buizunar fotografia lui Pilsudschi, care fusese dată .fiecăTUi om din regiment pentru[1] încurajare şi însufleţire.

Văzând acum că regimentul roşu, pus mai- înainte pe fugă, s'a oprit deodată, căpitanul Barnacki — ca şi ceilalţi şleahtici — crezu că regimentul primise întăriri. îşi opri calul. Ceilalţi, deasemeni.

Cele două grupuri de călăreţi stăteau nehotărîte faţă'n faţă, cam la patru sute de metri unul de altul. Între ele se întindea câmpul larg, iar în mijlocul acestuia se zărea o căruţă lungă cu hululbele ridicate în &us şi cu osia sfărâmată, o ladă de biscuiţi goală, cu o etichetă mare colorată, un geamantan stricat, deschis, şi.un cadavru cu o pălărie cu boruri largi, alături.

Deodată, din grupul ofiţerilor polonezi se desprinse unul înalt, cu chipiul lat şi cu tunica albastră împodobită cu fireturi, — călare pe un cal sur. Nu era altul decât căpitanul Barnacki. Se gândea că acum 6osise în sfârşit momentul cel mai potrivit să-şi cucerească faima. îşi smulse sabia din teacă şi, chemând „Şleahta morţii' să-l urmeze, porni în galop, peste câmp.

— Ce obrăznicie! — murmură Pavhomenco.

Se întoarse spre ostaşii săi şi cu vocea-i puternică, rosti:

— Dacă izbiţi, izbiţi-î'de moarte! Numai o rană de moarte trezeşte groaza! Cât despre cal şi nepăsarea lui în faţa focului, totul depinde de felul cum l-ai dresat şi de priceperea de a-l conduce. Nici

firea calului, nici frâul nu joacă vreun rol.

Şi cum Bamaoki se apropiase cam la jumătatea câmpului, Parbomento adăugă numai atâ't:

— Băgaţi de seamă, să n'o luaţi razna şi a doua oară. De felul în care trebue să loviţi, uitaţi-vă la mine...

Şi spunând aceasta porni galop în întâmpinarea călăreţului albastru.

Se întâlniră lângă căruţa ruptă. Căpitanul Barnacki învârti sabia cu un şuierat şi ilzibi; după cât se pare el ţintise bine dar nimeri prost, deoarece nu despică decât haina de piele a lui Parhomenco, pe şoldul stâng. Barnacki ridică pentru a doua oară salbia, dar nu apucă să o ridice decât până la înălţimea urechii. Parhomenco îl lovi cu saibia în umăr şi-l despică

drept în două până la brâu, tăind totodată şi fotografia lui Pilsudschi.

— Straşnic loveşte ! — exclamă într'un glas tot regimentul, văzând cum sub lovitura puternică se prăbuşesc şi .căpitanul şi calul lui aur.

Reigimentul porni în galop asupra inamicului.

Îngrozită, „Şleahta morţii” fugi iîn debandadă către Lvov..

Parhomenco află în seara aceleeaşi zile că la comandamentul suprem s'a luat hotănîrea ca Armata de cavalerie să fie deplasată din regiunea Lvov ului şi pusă la dispoziţia frontului apusean. Dar Consiliul Militar Revoluţionar al frontului de sud-vest socotea că retragerea Armatei de cavalerie din regiunea Lvov şi 'trecerea ei suib conducerea frontului de vest ar fi posibile numai -în cazul când se v.a putea stabili o legătură solidă cu comandamentul frontului de vest.

Comandamentul frontului de vest se afla la Mi-nsc. şi, deci, nu era posibilă niciun iei de legătură. Comandamentul frontului de sud-vest propunea Comandamentului suprem al Armatei să întărească frontul Crimeii cu Armata de cavalerie. Până atunci-, trebuia să sdrobească pe duşman cu o lovitură energică şi decisivă, pentruca, forţând într'un termen cât mai scurt trecerea râului Bug, să ocupe oraşul Lvov.

În seara primei zile a lunii Au-guat, veni ordin ca Armata de cavalerie să fie încadrată în ansamblul operativ al frontului de vest. Pentru a ţine legătura cu Comandamentul frontului de vest, se înifiinţă la Ghiev un punct operativ special.

Ordinul nu spunea nimic despre operaţiunile ce trebuiau să fie executate de către Armata de cavalerie. Şi aceasta tocmai când Armata de cavalerie se apropia de Lvov ! Aci dăduseră peste o regiune plină cu şanţuri, gropi şi atâta sârmă ghimpată de se părea că e mai multă decât iarba. De aceea înaintarea era cu putinţă numai pe jos. Şi totuşi armata mergea mereu înainte. În timpul nopţii se zăreau, cu ajutorul binoclului, licărind luminile portocalii ale oraşului Lvov.

Dar focul mlşelesc al trădării mocnea deja în spatele Armatei de cavalerie. La 16 August, comandantul Armatei de cavalerie primi primul ordin din partea lui Tuhacevschi, comandantul frontului de ves't. I se propunea Armatei de cavalerie să ia direcţia nord.

Comandanţii Armatei de cavalerie, Budipnnâi şi Voroşilov, au răspuns :

„În momentul de faţă, Arma'ta nu poate ieşi din luptă;, deoarece linia râului Bug a fost depăşită. Unităţile noastre se aiflă în apropierea oraşului Lvov, iar unităţile de avangardă la 15 kilometri la răsărit de

acest oraş. Armata are misiunea*să -ocupe oraşul La 17 August".

în seara zilei de 18 August, divizia a paisprezecea precum şi alte unităţi ale Armatei de cavalerie se şi luptau la zece kilometri de oraş, de unde se putea zări turnul înalt al primăriei. Podurile şi clădirile erau în flăcări. Delà prizonieri aflaseră că se făcea în grabă evacuarea oraşului. Zece trenuri blindate, împrăştiate pe toate liniile ferate din jurul oraşului Lvov şi prevăzute cu tunuri grele, trăgeau asupra unităţilor noastre. Escadrile de avioane aruncau bombe. Unul din atacurile diviziei a şasea de cavalerie fu respins de către aviaţia duşmană care bombarda şi mitralia.

În ziua aceea, Parhomenco captură lângă Camenca două 'trenuri blindate poloneze. Prizonierii îi povestiră că în oraş se află şase divizii şi câteva, regimente de voluntari, dar că moralul lor este atât de scăzut că nu va mai trece mult timp şi vor dezerta. Ce lovitură groaznică va primi armata poloneză atunci când aceste şase divizii vor pleca steagurile!

Cu toate acestea, comandamentul frontului de Vest nu mai contenea să expedieze telegramă după telegramă, care mai de care mai vehementă. El spunea : „De aci înainte să executaţi întocmai şi necondiţionat ordinele noastre".

După aceea, la 20 August, Troţchi ceru categoric deplasarea Armatei de cavalerie.

Voroşilov răspunse :

„Deplasarea Armatei de cavalerie din regiunea Lvov în momentul de faţă este o greşeală foarte gravă. Armata a ajuns chiar în dreptul oraşului, imobilizând şapte divizii inamice".

A doua zi, trădătorul Troţchi, ameninţând Consiliul Militar Revoluţionar al Armatei de cavalerie cu trimiterea în judecata Curţii Marţiale, somă Armata de cavalerie să pornească imediat în direcţia Nord.

Consiliul Militar Revoluţionar al Armatei de cavalerie nu se temea de judecată, dar această ameninţare ascundea cu totul altceva şi anume un lucru care acum era destul de evident :

Troţohi cu banda sa spera ca prin uneltirile îor să provoace o răscoală în rândurile Armatei de cavalerie împotriva Comandamentului Suprem. Atunci Consiliul Militar Revoluţionar al Armatei de cavalerie se supu'se ordinului. întreaga Armată de cavalerie se îndreptă spre Nord, în regiunea oraşului Zamostle.. Această înfricoşătoare armată a cărei ofensivă cutremurase statul pdlonez şi distrusese capacitatea de luptă a armatei poloneze, se întorcea din drum ! Troţchl n'ar fi putut face un serviciu mai mare stăpânilor săi de peste hotar 1

începură ploile. Pe măsură ce Armata de cavalerie intra mai

adânc în păduri, ploile se înteţeau. Drumurile deveniră inaccesibile. Armatele de Vest către care mărşăluia Armata de cavalerie se retrăgeau. Brest-Litovscul fusese părăsit. Polonezii aduceau întăriri din Nord spre regiunea Zamostie, unde în prezent se mişca Armata de cavalerie.

La 30 August generalul Haller — care comandase una din grupele recrutate în Franţa şi care fusese învins de Parho- menco în bătălia, din jurul oraşului Lvov — ocupă Comarov şi Ţâşevţe, tăind calea de retragere spre Sud a Armatei de cavalerie. În această zi, comandantul armatei poloneze, generalul Sikorski, dădu trupelor sale un ordin de zi care începea astfel : '

,,Ordon unităţilor aflate sub comanda mea să treacă în ziua de 31 August, la ora 1 noaptea, la un atac energic, de al cărui succeis depinde sfărâmarea definitivă a armatei lui Bu-
dionnâi...".

Ploile transformaseră potecile din pădure în mlaştini cu neputinţă de trecut. Rezervele de muniţii erau aproape pe sfârşite.

Aviaţia inamică 'bombarda şi mitralia unităţile Armatei de cavalerie. Pentru a pune pe fugă avioanele inamice, escadroanele născociseră aşa numita metodă a sitei : soldaţii se alşezau într'un careu mare şi' când avionul apărea deasupra acestui careu, deschideau focul : avionul inamic, prins într'o reţea deasă de gloanţe, se prăbuşea.

— Ei bine, abia acum ştiu ce este un defileu : zise Parho- menco stând pe marginea unul smârc cu mâl împuţit, brun- veitzui,, u'nde se opriseră avangărzile diviziei. Un expert în chestiuni militare nu mai contenea să-mi tot vorbească în puşcărie despre .defileu. Ne-au dus, ne-au tot dus şi în sfârşit am ajuns la defileu!

Deoarece condiţiunile speciale ale terenului nu îngăduiau desfăşurarea pentru luptă, iar o continuare a înaintării ar fi însemnat distrugerea totală a armatei, comandanţii hotărîră să se îndrepte spre. răsărit. După două zile de lu-p'te înverşunate, Armata de cavalerie reuşi să-şi croiască drum printre polonezii albi, îndreptându-se spre Rovno. Ajunşi aici, constatară că armatele vecine, a douăsprezecea şi a paisprezecea, erau incapabile de acţiuni militare. Cu armata a paisprezecea se pierduse orice fel de legătură, după care apoi se pierdu contactul şi cu armata a douăsprezecea. Amândouă aceste armate,- transformate în adevărate armate de dezertori, se retrăgeau spTe Chiev. Exista' pericolul ca frontul să rămână descoperit. Polonezii albi erau conştienţi de acest lucru şi atacau cu înverşunare.

Comandamentul Armatei, de cavalerie hotărî să ia asupra sa 'toată puterea şocului.

Armata- se desfăşură dealungul râului Gorân. Pe toate drumurile,

pe'căile ferate şi dealungul râurilor se inştiituiră detaşamente puternice de baraj pentru a-i prinde pe dezertori şi pentru a ridica moralul acelor unităţi vecine care încă nu dezertaseră, dar care erau totuşi gata s'o facă.

Luptele cu polonezii albi decurgeau cu suoces. Armata de cavalerie începu să primească ajutoare considerabile în oameni, cai şi muniiţiuni,. Se iviră iarăşi voluntari dintre ţărani şi iarăşi sosiră mineri din bazinul Donețului. Apoi se arizi că sub acoperirea Armatei de cavalerie, armatele a douăsprezecea şi a paisprezecea- îşi reveniră, pregătindu-se să vină în ajutor.

Într'una din acele zile, uitându-se prin ziarul „Cavaleristul Roşu", organul Armatei de cavalerie, Parhomenco îi citi lui Lamâcev :

— Ascultă aici, Terentie Savici, ce scrie în ziarul nostru despre o nouă şi grandioasă navă aeriană: ,,De curând o comisie specială a plecat la Petrograd, unde a examinat şi a aprobat proiectul noii nave aeriene. Motoarele acestei nave aeriene vor fi de două mii trei sute de cai putere, iar puterea de încărcare de zece mii de puduri,. Nava va avea numeroase cabine dispuse în etaje. Legătura între ele se va face cu ajutorul unor ascensoare. Pe navă vor putea uşor încăpea: un avion, un automobil şi o barcă cu motor. Noua navă aeriană va putea transporta până la o mie de persoame. Va avea o viteză de aproape 100 kilometri pe oră. Noua navă aeriană sovietică prezintă un mare progres al tehnicii. Se presupune că lucrările de construire a acestei nave vor fi terminate până la In'tâl Mai 1921 (iprimit prin radio)''.

— Nu este scris unde va face primul sibor ? — se interesă Lamâcev.

Parhomenco zâmbi :

— Hm, vezi tu, cred că acest buletin de ştiri aparţine mai degrabă anului 1940 şi nu zilelor noastre. Ziarul nostru a lua-t-o cam cu douăzeci de ani înainte.

— Dumneata ești mai priceput în tehnică, Alexandru la-covievici, — rosti Lamâcev. — Totuşi eu cred că dacă stă scris negru pe alb, se va construi cu adevărat,

Parhomenco lovi cu pumnul în mia&ă:

— Şl totuşi voi sbura şi eu cu această navă aeriană.

19

Cârud mişcarea forţelor baronului Vranghe! deveni amenințătoare pentru Republică, la 2 August 1920, C.C. al P.C. (b) ît însărclnă pe I. V. Stalin să formeze Consiliul Militar Revoluţionar şi să

concentreze forţele pe frontul care acţiona împotriva lui Vranghel. Organizând un front nou, Stalin ordonă Armatei de.cavalerie să se deplaseze în Crimeia.

Dacă încercăm să reconstituim în imaginaţia noastră un fulger, el ne va apare lîn mod Inevitabil suib forma unei linii frânte de foc orbitor. Tot aşa a fost şi calea Armatei întâia de cavalerie — acest gigantic zig-zag de foc care spinteca norii regimentelor duşmane. Priviţi harta. Fulgerul trăsneşte cavaleria generalului Mamontov lângă Voronej, îşi croeşte cu strălucire, printre bandele lui Deniohin, drumul spre Ba'hmut, mis- tue în bazinul Doneţului unităţile lui Şcuro .şi Ulagai, străpunge armatele albe lângă Taganrog şi Rostov, şi din Maicop se aruncă deodată spre Vest pentruca, trecând peste reţele de sârmă şi tranşee, să explodeze în spatele armatei poloneze, să treacă vijelios prin Rovno, arzând în drum drapelele fortăreţei poloneze Novograid-Volânsc, să bubuie lângă Lvov şi, delà Grubeşov-

încheind zig-zagul, să se abată peste stepele Tauridei de Nord, dârfd iureş în regimentele negre ale generalului Vranghel.

La 27 Octombrie, Armata de cavalerie se opri pe malul înalt de lângă portul Breslav ca să forţeze Niprul şi apoi să îndeplinească cea mai importantă sarcină operativă a frontului : aceea de a-i tăia lui Vranghel căile de retragere spre Cri- meia. Comandantul de armată Frunze începuse deja să-l preseze pe „baronul negru”.

În faţa oştilor se întindeau asprele zăpezi ále Tauridei. Dar nu se putea aştepta până la sosirea primăverii. Trebuiau depuse numaidecât 'toate eforturile pentru distrugerea inamicului. Ţara nu putea aştepta. Populaţia del-a oraşe, după cum arată rezultatele recensământului pe întreaga Rusie, se împuţinase cu o treime. înainte de război fuseseră la Moscova 9.000 de întreprinderi industriale, iar acum numai 2560. Ogoarele lâncezeau nearate. Oamenii lui iMahno devastau satele.

. Sulb niciun cuvânt nu se putea aştepta până la sosirea primăverii. Duşmanul trebuia alungat din ţară.

Era frig’. Din spre stepă gonea şi urla vântul, aducând cu sine o ţărână castanie amestecată cu zăpadă. Armata traversa podul sau trecea cu şlepuri şi vaporaşe. Pe mal ardeau focuri. La lumina focului se vedea cum şlepul a părăsit malul. Lângă bord apărură pentru ultima oară coşul bucătăriei şi ¡baionetele unor ostaşi roşii care şedeau pe paie. Ajungând în dreptul podului, călăreţii descălecau ţinându-şi caii de dârlogi.

Voroşilov şi Budionnâi stăteau pe malul înalt al Niprului. Din spre fluviu bătea un vânt de iarnă. Ei tăceau şi ascultau. Podul duduia de tropote. Spre Ifoc veni în fugă un ostaş roşu, îşi încălzi mâinile şi se pierdu iar în mulţimea ce se scurgea încet. În şlep se încărca convoiul.

— Avem destule vehicule, .— spuse Budionnâi.

— Dar mâncare puţină ! — adăugă Voroşilov. — Nici caii nu-» buni de mâncat. Doar oasele au rămas pe el.

Fluviul se simţea fără să ifie văzut. Cădea o zăpadă umedă. Podul vibra oa o strună enormă': uLu-uu ! Pe vaporaş se Încăica ceva mare şi greu. Judecând după sgomot, părea a fi artileria. Lângă foc se arătă un cal negru şi pe el un călăreţ înalt. Călăreţul se aplecă şi spuse ceva ostaşilor roşii care se încălzeau.

— Parhomenoo? — zise pe jumătate întrebător Voroşilov.

— El e! — răspunse Budionnâi.

Şi iar tăcură, că;zuţi pe gânduri. Călăreţul se depărtă. Pe pod, căruţele treceau pancă mai repede, iar podul duduia altfel: a-a-aa ! Voroşilov arătă cu capul în spre partea podului.

— Acum 'trece Parhomenco!

— Da, el trece 1 — spuse scurt Budionnâi.

Ce beznă pătrunzătoare, rece, de o culoare ştearsă, apoasă ! Şi prin această beznă, pe lângă focurile purpurii, se scurgea pe pod un işlr nesfârşit de călăreţi, tunuri, dhesoane, furgoane de aprovizionare. Un ostaş roşu se apropie de foc. Mantaua sa căpătă pentru o clipă culoarea verde-murdară, ca de sticlă mânjită, iar Ifăţa-i deveni de un cărămiziu aprins. El spuse:

— Daţi-mi un foc! — Luând cărbunele şi săltându-l în palme, îşi aprinse ţigara' şi întrelbă: — Oare până la Sevasto- pol tot aşa de urâtă o să fie vremea ?

— Nu-ii nimic, ne vom încălzi lângă Nahimov.

Un al doilea soldat prinse cărbunele în tăcere şi atunci cel vesel îl întrebă :

— Din ce gubernie eşti ?

— Din Volânsc.

— Noi, din Ecaterinburg. La noi e şi mai frig. Ehe, pe acolo e mult mai rău !

— Se ştie,*la voi e ocnă.

— De, aş fi vrut să mai stau puţin de vorbă cu tine, dar nu-i timp, trebue să-l urmărim pe baron...

Lumina gălibuie-roşcată a zorilor se revărsa încet peste fluviu. Se zăriră bărcile şi podul plutitor. Balustradele de pe bordul vaporaşului luceau cu o culoare albastră-limpede, iar coşul arăta vesel de un galben-verzui. Se ridica soarele, înconjurat de o coroana de culoarea hrizolitului. El scălda în lumină întreagă Tauridă — ou marea sa nesfârşită de stepe, care uşurel se schiimbă într’o mare de apă. Numai că la vremea aceea acolo domneau încă zăpezile. Nici păduri, nici fluvii nu erau, care să Ofere duşmanului adăpost sau alor tăi vreo putinţă de a se încălzi.

Voroşilov şi Budionnâi cdborîră spre pod. Se scurgeau ultimele căruţe.

— Trecerea e terminata.

20

ln faţa Armatei de cavalerie mărşăluia divizia a paisprezecea, comandată de Parhomenco. După ea venea brigada specială şi Consiliul Militar Revoluţionar. Divizia a paisprezecea avea misiunea de a parcurge o etapă de 90 kilometri şi să ocupe satul Rojdestvenscoe.

Atacul fu atât de neaşteptat încât în satul Pocrovca nimeriră la o nuntă. În biserica din sat se cununa un comandant de etapă din armata lui Vranghel. La sosirea trupelor roşii, acesta o rupse la fugă spre stepă împreună cu mireasa care nu avusese 'timp nici măcar să-şi scoată vălul tradiţional de pe cap. Apoi lângă cătunul Otrada, se ciocniră cu o patrulă ofiţerească. Patrula se repezi la Rojdestvenscoe pentru a-i preveni pe oamenii lui Vranghel. Două regimente care urmăreau această patrulă se dieslfăşurară (în faţa satului Rojdestvenscoe. Din spre sat se auzi un foc puternic de mitralieră şi arme. Ostaşii se uitară miraţi unii la alţii : se auzeau focuri de armă puternice şi neîntrerupte, dar nu cădea niciun rănit şi nlciun mort. În faţa acestei situaţii uimitoare, regimentul trecu la atac. Dar nici de data aceasta nu suferi vreo pierdere. Astfel ajunse chiar la tranşeele inamicului. Din tranşee, ridicând mâinile, Ieşiră nişte soldaţi. Erau prizonieri sovietici pe care ofiţerii lui Vranghel îi siliseră să tragă. Trăseseră »ei, da'r în vânt.

— lată o întâmplare plăcută. Cel delà Otrada vor fi bucuroşi, — zise râzând Parhomenco făcând aluzie la Consiliul Militar Revoluţionar care cantonase în Otrada.

Din Rojdestvenscoe apăru un batalion de oifiţeri, cu mitralierele aşezate pe căruţe. Luară poziţie în formaţie de careu.

În aceeaşi clipă, bateriile noastre deschiseră asupra lor foc cu şrapnele, iar regimentul de cavalerie trecu la atac. Batalionul de ofiţeri fu asvârlit dincolo de sat, apoi în drum, ostaşii roşii alungară de acolo încă două regimente ale lui Drozdov.

Dia Rojdestvenscoe fu trimisă o patrulă de recunoaştere. Patrula raportă că tot drumul din spre sud este înţesat de maşini blindate ce sa retrag pe două coloane, iar la mijloc măr- şăluiiesc unităţi de infanterie şi trenuri regimentare.

Vranghel se retrăgea. ’ ^

Parhomenco ordonă atunci ca brigăzile să ia formaţie de luptă dincolo de Rojdestvenscoe.

În faţă se zări cavaleria lui Vrangliei. Avioanele atacară bateriile diviziei a paisprezecea. Se vedea 21 acum clar că oamenii lui Vranghel, aooperindu-şi retragerea, aveau de gând să atace Otrada pentru a pune mâna pe comandamentul Armatei de cavalerie.

Parhomenco galopa dealungul diviziei sale, de la regiment la regiment.

Era deajuns să apară armăsarul lui negru ca pana corbului şi vocea metalică a lui Parhomenco să răsune în regiment, pentruca dorinţa de luptă să cuprindă pe toţi os'taşii. Şi iarăşi începeau să tragă mitralierele, cu toate că vântul şi gerul făceau aproape cu neputinţă mânuirea lor. Pentru a se încălzi, soldaţii scoteau învelitoarele de pe ţeivile puştilor-mi traliere, apropiin- du-şi mâinile goale şi îngheţate de metalul fierbinte.

’ Ostaşii 'trăgeau de zor ; unii erau răniţi, alţii mureau, totuşi strigătele de îmbărbătare ale comandanţilor nu conteneau:

— Pentru Doribass, tovarăşi ! înainte! Jos cu „baronul negru”!

— Pentru Ucraina Sovietică! Pentru Partidul Comunist!

— Pentru Lenin !

— Pentru Donul Roşu, tovarăşi !

Se întuneca. Parhomenco vârî salbia în teacă şi se ridică în scări.

Coama calului siburlită de vânt'era acoperită de zăpadă.

Rubinstein şi Moiseev, comandantul brigăzii a treia, se apropiară de el.

— S’au rărit rândurile? — întrebă Parhomenco.

— Am numărat de câte ori am atacat: de zece ori, — raportă Moiseev.

— Mult al dracului. Dar oamenii ce zic?

— Sunt rupţi de oboseală, — răspunse Rubinstein. — Atacul nu mai aju'tă. E frig.

— Adună comandanţii şi comisarii politici. Regimentele să fie cantonate la Rojdestvensooe. Ar fi minunat să putem da ostaşilor ihrană caldă. Au luptat toată ziua cu un duşman care şi-a pierdut capul şi care încearcă acum să scape cu’orice preţ de încercuire.

Apoi Parhomenco îl privi pe Lamâcev.

Aces-ta tăcea. De unde să dea ostaşilor hrană caldă? Trenurile regimentare rămăseseră în urmă.

— Divizia noastră este încercuită, cam aişa stau lifcruiriie, le spuse Parhomenoo comandanţilor de brigăzi şi regimente convocaţi la-el acasă. — Oamenii lui Vranghel care se retrag din faţa Armatei a doua de cavalerie şi a diviziilor a şasea şi a unsprezecea, au năvălit asupra noastră. Atacul lor a fost respins, dar legătura cu comandamentul Armatei a fost tăiată. Să profităm de faptul că inamicul şovăe să dea un atac de noapte hotărâtor. Ondon să regrupaţi imediat unităţile şi la noapte veţi mărşăluii peste câmp, pentru a ne uni cu celelalte divizii. Ne deplasăm' spre sud, apoi ne întoarcem brusc spre vest. Şoseaua, după informaţiile date de patrula de recunoaştere, este ticsită de infanteria şi maşinile blindate ale oamenilor lui Vranghel. Dar vifornița şi simţul nostru de orientare ne vor ajuta. La drum deci, pe viscol !

Şi la fiecare pauză făcută între fraze, se auzea cum dincolo de fei^astră, în beznă, răbufneşte vântul, tăi n.du-ţi răsuflarea.

Fereastra se sgâlţâi.

Parhomenco, înalt, masiv şi negru., stătea în picioare lângă fereastră. Vocea lui puternică răsună convingător şi energic, explicând amănunţit pe unde se poate trece şi în ce'fel.

'Comandanţii de regimente se împrăştiară, ducând cu el o uriaşă încredere în forţele proprii.

La ora douăsprezece noaptea cele şase regimente de cavalerie fură încolonate pe uliţele satului Rojdestvenscoe şi se pregătiră de plecare.

Comandantul brigăzii a dou'a, Rumianov, după ce primî raportul că brigada e gata, se întoarse în casă.

Parhomenco îşi mărturisise dorinţa de a pomi împreună cu d.

— Pe o vreme ca asta poţi rătăci trei săptămâni în jurul satului Rojdestvenscoe fără să ieşi la capăt, — zise Rumianov.

— Gata, plecăm'! — ordonă Parhomenco. — Vorba multă, sărăcia omului!

Din uliţă se auziră împuşcături. Oamenii lui Vranghel porniseră atacul de noapte. Pentru a-şi deschide drumul, spre podul Ciongar şi pentru a-i putea da astfel diviziei a paisprezecea

lovitura de graţie, „baronul negru” îndreptase într’acolo un grup' special de şoc compus din două divizii.

Sufla un vânt groaznic. Părea că se răsculase toată stepa pentru a te împroşca în faţă cu zăpadă, nisip şi fire de iarbă rămase necosite încă din anui trecut. De jur împrejur, întuneric şi frig. Se auzeau vuie'te şi trosnete; ţi se părea că eşti sdrobit într’o piuliţă uriaşă, că în aceeaşi clipă te izbeşti de pereţi şi te avânţi către cer.

Brigăzile se îndreptară spre sud, în timp ce convoaiele de căruţe, cuprinse de panică din cauza focului inamic, rămaseră pe drum, barând calea altora.

Atunci comandantul brigăzii întâia luă direcţia nord-est, comandantul brigăzii a treia direcţia nord-vest, iar brigada a doua rămase pe uliţele satului Rojdestvensooe aşteptând or-: dine noi.

Parhomenco spuse:

— Ordinul a fost să mergem spre sud. Şi nu trebue să no abatem de la el.

Brigada se îndreptă spre sud, iar convoaiele de căruţe lăsară şoseaua şi apucară pe alt drurm

Brigada a doua merse mult timp prin beznă.

Ostaşii înaintau ţinându-se cât mai aproape unul de altul.

Către ora 3 noaptea, furtuna încetă. Apărură s'telele. Continuară marşul spre sud, orientându-se acum după stele.

Când se miji de ziuă văzură lângă un gorgan un grup de călăreţi şi patru tunuri.

— Stau neclintiţi. Sunt de-ai noştri, — deduse Parho- menco.

Într’adevăr, era Vâslii Gaivoron cu regimentul său.

Parhomenco îi ordonă :

— Indreaptă-te către lacurile Sivaş şi de acolo coteşte-o brusc spre apus, către Otrada.

Cam pe la vremea prânzului ajunseră la Otrada.

Secretarul comandamentului, Ostrovschi, îl întâmpină pe Parhomenco pe .prispa unei case.

— La comandament nu ştie nimeni unde se află divizia dumneavoastră.

—: Divizia va veni, — spuse posomorit dar plin de încredere Parhomenco, punând mâna pe clanţa uşii.

El rămiase în pragul casei. Pojghiţa de ghiaţă de pe hainele lui se topea pu.ţin câte puţin, iar de pe manta şi cizme se prelingeau picături de apă ce se adunau 'toate pe duşumea într’o băltoacă.

La 'fereastră, în cealaltă parte a camerei, stătea Voroşilov, . privindu-l încruntat.

— Ui'taţi-vă la el. Divizie nu mai are, dar a venit să raporteze ! De ce ai venit ? Taci din gură că...

Parhomenco tăcea.

— De ce taci ? Unde ţi-ai pierdut divizia ?

— Am executat ordinul. Divizia a ţinu't în loc inamicul ■atât cât a putut...

— Taci, nu îmi vorlbi!

Voroşilov se întoarse spre fereastră şi începu să privească pe uliţă.

\

Parhomenco stătea neclintit în prag ; Budionnâi se apropie de el şi îl întrebă câţi vranghelişti îl atacaseră şi de ce armament dispuneau.

Parhomenco ;îi explică amănunţit totul. În toiul explicaţiei lui, Voroşilov se întoarse ibrusc şi spuse zâmbind :

— A făcut tot ce a putut. Â înfruntat singur întreaga armată a lui Vranghel.

Voroşilov se apropie de Parhomenco, îl îmlbrăţişă şi îl sărută.

Parhomenco îl privi mirat dar, auzind vuiet pe uliţă, înţelese deodată totul.

Brigăzile veniseră întregi în Otrada, cu trenurile regimentare şi 'bateriile lor de artilerie.

Divizia paisprezecea scăpase de încercuire.. Ea era gata să înfrunte iarăşi vrăjmaşul.

După trecerea prin Perecop mărşăluiră spre Simferopol a- proape o sută de kilometri în 24 de ore.

Drumul era presărat cu tunuri, mitraliere şi arme-.. Treceau prizonieri şi refugiaţi.

Ajunşi la Simlferopol, comandantul de armată Frunze primi defilarea diviziei a paisprezecea.

După paradă îl întrebă pe Parhomenco:

— Te-ai ocupat, pare-se, de anarhism ?

Parhomenco înţelese la ce face aluzie şi, zâmbind uşor, răspunse :

— Am făcut unele puneri la punct, tovarăşe comandant de armată.

— Am avut ocazia să-l aud pe tovarăşul Lenln spunând că lichidarea banditismului ucrainian e poate de o Importanţă tot atât de mare ca şi nimicirea armatelor lui Vranghel. Ce crezi dumneata despre aceasta?

— Sunt de acord cu dumneavoastră, tovarăşe comandant de armată.

— Adică ?

— Adică sunt de părere că tovarăşul Lenin are dreptate.

Odată, prin Noembrie, Ostrovschi, secretarul comandamentului Armatei întâia de cavalerie, lua ceaiul la Parhomenco.

Statură de vorbă despre lucruri de altădată, despre cunoscuţi, despre Donbass. Parhomenco îi povesti întreaga lui viaţă şi Ostrovschi îl convinse să-şi scrie autobiografia.

Parhomenco scrise douăzeci şi cinci de pagini: despre copilăria lui, despre educaţia lui, despre instrucţia primită şi despre luptele lui.

În seara de 9 Noembrie 1920 el îşi încheie autobiografia cu aceste cuvinte:

„Nădăjduiesc să realizez lucruri şi mai importante dacă nu voi fi ucis”.

22

După lichidarea frontului lui Vranghel, Armata de cavalerie fu trimisă să ierneze în regiunea Ecaterinoslavuţui. În satul Adjanca unde se afla statul major al diviziei a paisprezecea, veni (în vizită Haritina Grigorievna. Parhomenco o întâmpină la poartă surâzător, cu obrajii înroşiţi de ger. Privindu-i faţa înfăşurată într'un şal cu marginile tivite de promoroacă, îi spuse în glumă :

— Da' tare ai mai înălbitl

El deschise larg poarta şi, ţinând mâna pe capră, alerga alături de sanie; aplecându-se şi să'.tând şăgalnic, continuă râzând :

— Până acum nu ne-am fotografiat împreună decât de trei ori. Acum, Tina, mi se pare că ne vom fotografia şi a patra oară. Am concediu până la 24 Ianuarie: vom merge la copii. Aş vrea să mă fotografiez şi cu copiii...

Ajutându-i să oare bagajele în casă, el o întreibă cum mai e viaţa prin Lugansc, dacă au cărbuni suficienţi şi dacă lucrează vreo fabrică. Dar Haritina Grigorievna şi începuse a se nelinişti. înfăşurată în broboade şi într'o şubă lungă îmblănită şi brodată la piept cu lână, Intră grăbită în casă şi, desfă- cându-şi broboada, spuse îngrijorată:

— Dacă al oonoediu, trelbue să plec înainte ca să pregătesc totul acasă.

— Da' ce ai de pregătit ? Plecăm împreună 1

— Cum să nu faci curat când îţi vine în casă un comandant ca tine?! — Haritina Grigorievna îi povesti că se mutaseră într'o locuinţă nouă, dar că era tot atât de frig. N'aveau lemne.

— Abia găsim combustibil pentru locomotive, — spuse Parhomenco, urmărind cu zâmbetul pe buze cum un ostaş din escortă, suflând cu obrajii umflaţi, se canonea să aprindă samovarul fără să

izbutească. O pisică roşcată, jigărită, se freca de picioarele ostaşului. — Priveşte, Tina, nici el nu-l ajung şoarecii; şi ea e flămândă.

îşi dădu apoi capul pe spate, se rezemă de perete şi, prl- vindu-şi soţia cu ochi strălucitori, grăi:

— Da.r nu murim; noi de asta. Vom îndrepta totul I

Şi iarăşi o întrebă ce fac copiii. Haritina Grigorievna îi povesti cum se adunaseră copiii laolaltă şi sărbătoriseră ziua de 7 Noembrie; asta se petrecea exact în perioada când Armată de cavalerie îl ataca pe Vranghel. Au avut şi musafiri. S'au jucat de-a v' aţi ascunselea, au dansat, iar la urmă s'au jucat de-a „baronul negru"... Numai că nimeni nu voia să facă pe „baronul negru": toţi strigau adversarilor că sunt vranghe- llşti.

Intră un curier.

— Ce e ?

— Vă chiamă la comandament, Alexandru lacovlevicl. E ceva urgent.

Parhomenco îşi luă căciula şi, arătând spre ostaşul din escortă care tot se mai chinuia cu samovarul, zise:

— Ajutări tu, Tina. Aţâţă incendiul mondial şi nu-l în stare să aprindă un biet samovar. Mă 'ntorc îndată.

Când se întoarse, samovarul îl aştepta pe masă, fierbând ■şi strălucind de curăţenie. Haritina Grtgorievna, îmbrăcată cu •o bluză albastră, cu un şal alb pe umeri şi cu un pieptănaş-. verde ,în pâr, şedea la masă zâmbind. Se uita veselă la bunătăţile aduse: covrigei, o sticlă cu rachiu' de soarbe, căpătată 4iu se ştie de unde, cârnaţi, nişte.biscuiţi atât de tari încât s'ar fi putut crede că erau nu numai de pe timpul războiului civil şi imperialist, ci chiar de pe vremea celui ruso-japonez. Cu căciula în cap şi fără să arunce o singură privire spTe masă». Parhomenco se duse într'un colţ şi se lungi pe divan. Haritina Grigorievna şe ridică .defla masă şi se aşeză tăcută lângă fereastră. Dânsa îşi dădea seamia că, de vreme ce se 'trântise pe divan şi pufnea pe nas, ceva nu era în ordine.

— Dar ce s'a întâmplat ? — întrebă ea, neinaiputându-se stăpâni şi auzind că samovarul îşi încetase zumzetul.

— Nimic. Lasă-mă să mă gândesc în linişte i

— L-a ce bun să te frământi? Frontul nu mai există acum. Totul e în ordine.

— Dar bandiţii? — El se ridică într'un cot şi îşi dădu -căciula pe spate: — Tina, ia o foaie de hârtie şi însemnă-ţt adresele la care trebue să 'te opreşti la Ecaterinoslav.

— Da' ee nevoie am eu de adrese? Ce să caut eu la Ecaterinoslav ?

— Mâine pornesc împotriva lui Mahno.

„Ce mai luptător mai e şi Mahno ăsta 1 se gândi Haritina Griigorievna. Nu văd nimic îngrozitor în asta. Ce fel de război poţi duce cu el ? Un, doi!... şi l-al distrus. Pentru ce să mal -■scriu adresele, sări mai supăr pe cunoscuţi ?... Pot să aştept .şi în sat...”

Şl atunci îi spuse:

— Ce adrese să scriu? Nu mă duc nicăieri.

— Şi dacă mahnoviştil ocupă satul?

— Lasă-i să-l ocupe. Lasă-mi arma ! Voi trage şi eu.

Parhomenco râse şi se aşeză la masă:

— Acest Mahno nu se astâmpără, nu ne lasă să ne vedem ■de munca noastră ipaşnică în sate. Omoară şi pârjoleşte... Cooperativele, magazinele alimentare, sovietele... Simte că i se .apropie sfârşitul şi de aceea îşi face de cap.

— Şi ai să trimiţi multe forţe împotriva lui?

— Au fost alese două divizii unite într’un corp, iar p«-«line rn’a-u pus comandant al corpului. Trtibue să terminăm cu. ■acest Mahno.

Haritina Grigorievna însoţi diviziile vreo două-trei etape.

Patrulele de cercetare raportară că se zăresc bandele lut Mah.no.

Parhamenco luă cu sine un regiment şi două automobile, plecând înainte.

Haritina Grigorievna îl aşteptă într’o casă până seara, fără-, a ieşi deloc în stradă, ca să nu-şi trădeze neliniştea. Când răsări luna, Haritina Grigorievna se aşeză în cerdac. În fala ei se întindea uliţa largă, înzăpezită, pp care trecea în răstimpuri câte un soldat Obosit, moţăind dea'binelea.

.Deodată se auzi o maşină huruind pe drumul îngheţat. Ea înainta cu întreruperi, şchiopătând parcă. Automobilul se opri: la poartă. Era ciuruit în întregime de .gloanţe, iar mitraliera îi iusese scoasă. Rămânând pe loc, pentru a nu părea că se- îndoeşte de iscusinţa în luptă a soţului ei şi ca să nu-şi trădeze îngrijorarea pentru el, Haritina Grigorievna îl întrebă cu o voce, stăpânită pe ostaşul venit cu maşina:

— Unde-i Alexandru Iacovlevici ?

— Conduce lupta. Mie mi-a spus : „Du-te de repară îrr -grabă maşina”.

— Şi el cu ce a rămas ?

— A pus mitraliera pe altă maşină şi 6’a întors iarăşi pe- poziţii.

Pes'te o oră, Haritina Grigorievna auzi în depărtare sgo- motul unei alte maşini şi mai hodorogite. Coborî de pe cerdac, se opri pe o treaiptă şi de astădată se sprijini de balustradă. Maşina se opri. În ea se

clătina un soldat rănit la cap.

'— Unde-i Alexandru Iacovlevici? — întrebă Haritina Grigorievna.

— Conduce lupta. Pe mine m'a trimis să dreg mai repede-mașina.

— Şi el cu ce a rămas ?

— S'a urcat într'o. căruţă.

Se scurse încă un ceas. Haritina Grigorievna aştepta acum la poartă. Într'un târziu, se auzi huruit de roţi şi tropot de copite. În faţa. căruţelor călărea Parhomenco într'o manta lungă, cu căciula dată pe-ceafă.

— Frumos ajun de Crăciun, Tina I — îi strigă el voios. — Dar până la urmă o să-i tragem o mamă de bătaie lui Manno ăsta, de-o să-i pârâie oasele. A cam adunat forţe serioase, al naibii!... Tu ai face 'bine să pleci la Ecaterinoslav, îţi ajunge[1]. *Ce* să vezi ? Nu-i teatru !

23

Ocolind, împiectecându-se, ieşind uneori pe câmpie, iar alteori ascunzându-se ¡în pădure, totdeauna travestit în ţăran, tă- tucul Mahno străbătuse cu ai lui peste o mie de kilometri din stepele Ucrainei. Infundându-se lîn păduri, .galopând prin stepă :sau cu picioarele spânzurate peste marginea căruţelor şi ţinând caii în frâu, călăreţii erau scârbiţi şi plictisiţi. Din tunuri, rămăseseră doar două ; restul ifusese părăsit.

■Când pătrundeau :în vreun sat, scoteau din căruţă ..maşina •de tipărit" — un model vechi de mână — cu care se tipăreau înainte ¡cărţile de vizită ; se cărau lîn casă casetele de litere, acoperite cu pâslă şi un sul de hârtie.

Straub se aşeza la masă, lângă steagul negru, şi începea să redacteze articolul. Femeile 'făceau focul în sobe, pregătind de mâncare. Călăreţii porneau în galop spre satul vecin ca să anunţe venirea lui Mahno, dar mai ales pentru a face rost de cai odihniţi. Pe la mijlocul articolului, chiar atunci când Straub terminând cu enumerarea ^binefacerilor" domniei lui Mahno, trecea la „crimele" Puterii Sovietice, sub fereastră se auzea bine cunoscutul strigăt:

— Parhomenco ! Adunarea !

Trăsuricile şi căruţele erau imediat împrăştiate prin curţi, caii deşeuaţi, puştile şi ţevile tunurilor ascunse prin paie, iar afeturile în bălţile şi stufărişul de pe malul râului. Flăcăii se prefăceau că dreg harnaşamentul şi umblau prin curţi cu topoare în mâini.

Odată, după o astfel de alarmă, care se dovedi a fi neîntemeiată, intră în curte .un flăcău şi-i spuse lui Straub să se ducă la Mahno.

De când sosise Stra.ub aici, fugind de pe frontul polonez, Mahno îl chemase la dânsul doar de două ori. După câte se vede, gândea Straub, (Mahno pierduse interesul pentru dânsul, mai ales că în serviciul său de spionaj lucrau oameni cu mult mai puţin dificili. De aceea S'trauib se transformase definitiv îm ziarist. E drept că, din când iîn când, el îşi primea ca şi înainte simbria ai mai trimitea, ca şi înainte, rapoarte despre anarhism şi despre cele ce se petreceau în soviete"; lui însă nu i se mai cerea nimic; chiar şi agenţii care aveau nevoie de instrucţiuni treceau rar pe la dânsul. Straub, însă, credea în el înauşi ca. întotdeauna şi era ocnvins că o să-i vină şi lui timpul.

Era o zi mohorîtă de Decembrie. De dimineaţă fulguia, ¡arpe la prânz, când Strauib ajunse la sta'tul major, se porni un. viscol turbat, care astupa ferestrele şi „ascunse vederii pariea. opusă a străzii. Când Straub păşi în pridvor, .de pe casă răbufni învârtejat, în jos, o trâmbă de fum, atât de usturător încât de abia putu deosebi uşa.

În 'timp ce-şi scutura" pâslarii în sală., el auzi vocea grosolană şi răguşită' a lui Mahno şi bocănitul cârjelor în care se sprijinea de când .fusese rănit. Straub aşteptă până când Mahno termină de înjurat un „tătuc” de al lui, care lăsase să 1 se ia două sute de oameni prizonieri şi, mângâindu-şi ca de obicei ţeasta pe care aproape nu mai rămăsese nici pic de păr, intră în cameră strângând tare la şold dosarul cu articolele scrise,, pe care le luase cu sine pentru orice eventualitate.

Bocănind din cârje, Mahno ocoli de câteva ori camera. Apoi, sprijinit de o soră de caritate, se lăsă pe bancă cu un geamăt parcă de copil mofturos. Marusia, soţia lui Mahno,, scoase dintr’un dulăpior mic şi încrustat o carafă, umplu un păhărel înalt şi-l întinse lui Mahno împreună cu o farfurioară pe care erau feliuţe roze de slănină. El bău şi, apucând slănina cu degetele lui murdare cu, unghii lungi, arătă cu capul în spre carafă:

— Nu dintr’ăsta. Vreau din cel cu lămâie.

— S’a uscat coaja şi nu mai are niciun miros, răspunse Marusia făcând cu mâinile un semn de neputinţă.

Mahno se întoarse brusc către Straub :

— Neamţ ?

— Cine ? — întrebă S'traub.

— Tu. Eşti neamţ ?

întrebarea îl uimi pe Straub. Era pentru prima oară câni Mahno îi vorbea astfel.

.. — Sunt ucrainian, însă mă trag din colonişti germani de lângă

Uman.

— Neamţ 1 Casap nemţesc! — Izbucni în- râs Mahno. Apoi - mai luă din mâinile Marusiei încă un păhărel, îl goli, se strâmbă şi, amintindu-şi pesemne de lămâie, continuă: — Scrie-le nemţilor tăi din Berlin să ne trimeată lămâie.

Căutând să găsească tonul cel mal potrivit, Straulb întrebă cu o uşoară ironie:

— Francezii nu trimi't?

— Nu trimit, afurisiţii! Franţuzul l-a bătut pe neamţ şi acum îşi închipue că toată lumea o să-l slujească. Asta n'o vrea? — Şi arătă-cotul. 11 privi pe Straub. Râzând şi spriji- nindu-se în cârjă, îi spuse: — Ascultă, neamţule! Pe Bâcov îl cunoşti ?

— II ştiu.; nu demult eram cu el în corespondenţă.

— Se spune că i-ai fi furat nevasta ?

— Ei, asta s'a întâmplat demult.

Mahno râse.

— El a uitat de asta,-nu-i aşa? Eu n'aş ifi uitat. În privinţa asta sunt necruţător. — Şi dădu o palmă peste spatele Marusiei care tocmai îi aducea un păhărel plin. Votca se vărsă pe jos şi el rosti: — Ajunge, nu mai vreau I

Tăcu o clipă. Apoi urmă, cu o expresie a feţei plină de răutate, dar de data asta serios:

— Ai să pleci, neamţule, la Bâcov. Ia-ţi şi nevasta. În treburi de astea e pricepută. Când ajungi acolo, o să ţi se spună -ce să faci. S'au săturat oamenii mei să tot galopeze. Ai înţeles ?

— S'a făcut. Asta-i tot ?

— Tot. Pleacă.

Straub se întoarse. Mahno îi strigă din urmă:

— Şi nu uita să scrii despre lămâi. M'am sătura't de zu- brovcă şi de rachiul ăsta de pelin.

— Peste vreo două săptămâni o să primiţi lămâi, — răspunse Straub ieşind.

Straub acceptase să plece din mai multe motive. În primul rând voia să se dea bine pe lângă Mahno şi să înlăture .primejdia care-l ameninţa fără îndoială, pentrucă Mahno ft'avea .nevoie de spioni nefolositori. Ar f,i vrut să-i dovedească lui Mahno că acţiunile sale pe frontul polonez — 6au, mai bine zis, falimentul tuturor acţiunilor sale — se datoreş'te unor împrejurări nefavorabile şi nicidecum lipsei sale de talent. De asemeni mai dorea să-l întâlnească pe Bâoov, delà care nu mai: pu'tuse primi veşti de trei sau.patru luni. În al doilea rând, voia să plece şi din pricină că viaţa sa cu Vera Nicolaevna devenise de

nesuiportat.

Toamna, când se înapoiase din 'Polonia, o găsise pe Vera Nicolaevna schimbată într'un chip izbitor. 'După cum i se părea, în! ¡lipsa lui se întâmplase ceva ¡foarte important, însă ce anume- nu-şi putea închipui. Vera Nicolaevna se purta ca în zilele de după fuga sa din: Ţariţân. Pe atunci severitatea ei se exprima prin sfaturile sale, destul de folositoare pentru Straub; acum, însă, fără să mai dea vreun sfat, răspundea scurt, ¡brusc şi a- proapecănu mai stătea de vorbă cu el. Straub nu putea găsi nici măcar un moment potrivit pentru a-i atrage serios atenţia — în folosul ei şi al său, (fireşte — asupra acestei schimbări die neînţeles în caracterul ei. Uneori i se părea că se află în corespondenţă cu Bâoov şi atunci era ¡gelos pe el, dar îi lipsea cu desăvârşire puterea de a-şi da pe faţă gelozia.

În afară de aceasta, Straub se simţea extrem de prost şi cu sănătatea. Deşi durerile trecuseră, îl supăra însă necontenit: ficatul, iar în gură simţea un fel de amăreală. Adesea se trezea cu dureri de cap atât de puternice, de parcă cineva îi juipuia pielea de pe ţeastă. Era obosit şi de drumurile nesfârşite în trăsură. Şi» deşi ştia că acolo va fi silit să se ascundă şi va. avea emoţii executând poate misiuni ¡foarte periculoase, se gândea totuşi cu plăcere c.ă va vedea din nou oraşul, lumina electrică, oameni mergând liniştiţi, fără arme la ei, va auzi râsete, nu de beţivi deşănţaţi ca aici, ci râsete normale de oameni, va ci[1] ti un ziar... Oricum ar ¡fi, totuşi e (bine la oraş.

Intrând în casă, unde se afla instalată tipografia de campanie, o privi cu atenţie pe Vera Nicolaevna. Ea cârpea la ciorap. Figura ei era nemişcată, plictisită. Casetele cu litere stăteau pe masă acoperite însă ¡cui pâslă umedă şi Straub cugetă- că de-acum ¡înainte nu va mai ifi nevoie să-l ocarască pe flăcău pentrucă n'a scuturat zăpada de pe pâslă ; şi dacă îngihiaţă. pâslă afară, s'o ia dracu' ! Straub îşi scoase căciula şi-şi repetă cu glas tare gândul: .

— Totuşi, Vera, bine-i ¡la oraş !

— Se zice că de plictiseală şi pământul se'nvârteste. — rosti rece Vera Nicolaevna, dându-i să înţeleagă prin asta că până şi exclamaţiile sale, stupide şi mereu[1] aceleaşi, îi par din pricina plictiselii demne de atenţie.

Altădată Strânti s'ar fi simţit dureros atins de această Ironie, dar acum el zâmbi şi exclamă :

— Perfect adevărat !

Vera Nicolaevna nu răspunse nimic. Doar acul porni să ţea6ă mai repede,

— Mergem la Eca'terinoslav.

Ea lăsă ciorapul pe genunchi.

— La Bâcov? — întrebă.

— Dar tu de unde ştii ?

— Am> dddus. Ai vorbit cu iMahno?

Vera se ridică şi spuse repede:

— .Du-te imediat la dânsul. Să ordone să ţi se dea creioane, caiete de şcolari,, cerneală. Cel mai bine şi mai sigur ar fi să te strecori acolo dându-'te drept învăţător. Ei iubesc pe învăţători şi se poartă ¡bine cu ei.

închizând ochii pe jumătate, ea. îi atinse faţa cu vârful unghiilor sale lungi, dar îşi retrase îndată mâna cu un vădit desgust. Glasul său era rugător, cu un ast^r^el de glas se implora pentru ultima dată .dar în acelaşi 'timp plin de dispreţ-

— Judecă situaţia, porumbe'.ule.

Strauib îşi idădu seama că ea raţionase în mod just. Ascultător, părăsi' odaia şi se îndreptă 6pre Mahno. Dându-şi însă seama de dreptatea şi logica spuselor ei, Straub se gândea în acelaşi timp cu ciudă şi ură la faptul că picioarele lui au şi pornit-o într'acolo unde fusese trimis de dânsa, în timp ce creerul rău de albia încearcă să formuleze obiecţiunile. N'au fost însă niciun fel de obiecţiuni. Ţinându-se de garduri şi afundându-se în troienele de zăpadă, care se ridicaseră de acum până la ¡brâu, îi venea foarte greu să creadă că într'un viitor apropiat va fi în stare să-i spună Verei Nicolaevna ceva just şi tăios despre starea sufletească în care se află. Iar cel mai .greu va fi .fără îndoială să-i declare că nu poate suporta şi nu va suporta nicio intimitate între ea şi Bâcov la apropiata lor întâlnire. Nu-i va permite lui Bâcov nici măcar să-i •sărute mâna. Găsi şi soluţia :

„De fapt ar fi bine să-i scriu toate astea.; în felul acesta pot fi şi politicos, şi tăios, şi just".

întrucât se socotea a fi un ziarist bun, gândul la scrisoare- î! mai linişti oarecum.

24

Cu două zile în urmă .fuseseră înmormântaţi în piaţa sa-' tului, în faţa .şcolii, doi din membrii sfatului sătesc: preşedintele şi secretarul, ucişi de oamenii lui Mahno. Mormântul fu acoperit de o zăpadă pufoasă cum' e spuma, iar umbra roşiatică albăstrie a plopului se aşternu peste ea, atât de fermă' şi precisă de iparcă ei ar fi zăcut acolo de sute ide ani. Ceva. mai departe se înălţa movila de pământ de pe o groapă comună, ridicată încă din timpul verii. De un stâlp înalt era prinsă o tăbliţă cu

inscripţia: „Au muri't pentru socialism”. Cu două zile în urmă, când fuseseră înmormântaţi preşedintele- şi secretarul, se aşezase deasupra scândurei o mică streaşină vopsită cu ocru, pentru a face ca scrisul să ţină cât mai mult.

Parhomenoo îl conducea pe Lamâcev care pleca la Ec a teri noslav pentru a raporta comandamentului Armatei de cavalerie despre acţiunile corpului însărcinat cu[1] urmărirea lui Mahno. Im 'urmă, scârţâind cu tălpile pe zăpadă, venea o sanie ; vizitiul fluiera, iar Lamâcev repeta cu glas tare ceea ce avea de spus, deşi 'toate cuvintele erau scrise cu grijă în. raport.

— ...În majoritatea cazurilor Inamicui se deplasează noaptea, despărţlndu-se pentru aceasta în grupuri mici. Mahno- hotărăşte: ne vom reuni în cutare sau cutare loc, şi se împrăştie. În ceea ce priveşte aprovizionarea şi completările, le realizează în raioanele de chiaburi...

El îşi dădu capul pe spate, privi cerul cu ochii săi albaştri- mult depărtaţi unul de celălalt, şi exclamă :

— Vreau să plec la Don, Alexandru lacovlevict!

— Să-ţi creşti nepotul ?

— Şi nepotul, şi în general întreaga omenire, Alexandru lacovlevici!

Parhomenco izbucni în râs. Deşi îh ultimul timp divizia gonise nebuneşte, Lamâcev totuşi socotind că lupta cu Mahno- -este un fleac, se liniştise şi se îngrăşase. Mai -mult ca oricând ■era mulţumit de sine şi se umfla în pene. Acum- mergea cu pieptul scos în afară, respirând adânc aerul îngheţat şi tare..

Tălpile săniilor scârţâlau. Dlntr’o ulicioară ieşiră nişte vite mânate la adăpat. O vacă se opri lângă un gard de nuiele cărămizii şi începu să se scarplne, făcând să cadă zăpada adunată pe zăplaz.

Rarhomenco întrebă :

— Ai să treci pe la al mei, Terentie Savlci ?

— În timp de răz1x>i trebue să-i închini poporului zile întregi, iar ţie numai câteva clipe. Am să trec neapărat. Voi jertfi o clipă. Har it în a Grigorievna se pregătea' să ducă copiii - la Ecaterinoslav. Ce să-i spun ?

— Spune-i că n’o slfătuesc. De ce să se chinuiască în trenurile astea de acum? Uite, o să-l măturăm pe Matino, o să curăţăm Donbassul şi vom începe să extragem cărbunele. I-o • fi şi lui urât să tot stea pe sub pământ. Şi, în afară de asta, fiecare jindueşte după un focuşor.

— Chiar şi cărbunele?

Râseră amândoi.

— Vrei să te duci la mină, Alexandru Iacovlevici ?

— Aş vrea să mă duc la uzină, dar n'o să mă lase, C.li- meut spunea că trebue să merg la Academie!

— Ca înălţime, eşti nimerit pentru Academie 1

Lamâcev îşi scoase ceasul, apăsă ca să sară capacul, de parcă ar fi vrut să 6pună prin gestul acesta că nici pe dânsul nu l-ar respinge dacă ar vrea să intre la Academie. Bun om ■ şi cinstit mai era acest Lamâcev. Şi ai lui, deasemeni, neam puternic şi cinstit.

Băieţelul Lizei a început să vorbească şi primul cuvânt pe care l-a spus a fost „ceasul", atât de mult îl învârtise bunicul în Faţa ochilor săi. Iar fiica, Lisaveta Terentievna, gonise peste o mie de kilometri, ba în trăsurică, ba călare, arareori în sanie; au sdrunclnat-o roţile, i-a fost frig, a suferit din cauiza ploşniţelor, a umezelii şi a bolilor, a mâncat pâine goală — mâncare caldă se întâmpla să fie doar odată la cinci zile — şi niciodată Liza nu s'a plâns, n'a fost tristă, iar când se întâmpla vreo luptă, ea era întotdeauna în frunte, rănitul primind neîntârziat şi ajutor medical şi mângâiere.

— Minunată fată ai, Terentie Savicl I TrPbue neapărat trimisă la învăţătură; dar aşa, ca să meargă departe, să te îase mult În urmă 1

— Lâ%' s'ă meargă ! — spuse cu supărare prefăcută Lamâcev, sărutându-l pe Parhomenco. Se aşeză în sanie şi strigă vizitiului : — Mână, dar repede, ca. şi'cum l-am fugări pe Mahno!

25

Ajunseră dis-de-dlmineaţă într'un sat. Pe când treceau râul îngheţat, văzură lângă o copcă nişte soldaţi care-şi adăpau caii. La început crezură că sunt de-ai lor. Apoi îşi dădură seama, după căşti, că nimeriseră iîn dispozitivul Armatei de cavalerie. Era prea târziu ca să se întoarcă. Atunci ghicindu-le îngrijorarea, vizitiul spuse sohiwionosindu-şi faţa sa spână şi răutăcioasă:

— Trecem. Am trecut eu cu echipament de război, d'apoi cu oameni... Şi strigă ostaşului roşu : — Unde-i aici şcoala ? II aduc pe învăţător.

Fără să se întoarcă, ostaşul roşu arătă cu mâna spre stânga.

Vera Nicolaevna se uită pieziş la Straub. Cât de mult se schimbase!' Soairele se ridicase şi la lumina lui vie ţi-era dea- dreptul frică Să-l priveşti. Faţa îi ardea — semn că se simţea tare rău. Dar nici febra nu-l înfrumuseţa, ci, dimpotrivă, ochii lui înfundaţi păreau şi mai ciudaţi, iar buzele-i vinete şi mai îngrozitoare. Straub era îmbrăcat. într'o mărită studenţească, având capul înfăşurat într'o glugă de culoare galbenă. Capul îi tremura cu ¡putere şi Verei Nicolaevna i se părea

ciudat că nu-i este câtuşi de puţin milă de el. Ba, dimpotrivă, simţea că la fiecare pas al calului care o apropie de Bâcov, îl urăşte pe Straub din ce în ce mai mult. Ura întreaga sa mediocritate chinuitoare, lăudăroşenia, stupida sa obrăznicie de a 6e compara cu Napoleon, cu Bismarck sau cu dumnezeu ştie mai cine. Ura felul cum plesneşte palmele peste cap .şi exclamă cu predilecţie : „Iată cine va salva civilizaţia şi capitalismul!"

„Dumnezeule, ce om jalnic, ce om de nimic!" gândi ea în timp oe-i ajuta să coboare din sanie; Straub îi mărturisise că are ameţeală şi greţuri. „Ce■ omuleţ neînsemnat, oe fleac!" îşi repetă ea în 'gând, urmărindu-i mişcările mărunte şi agitate.

Vera Nicolaevna dorea agitaţia, însă nu de felul eeleia pe care o cunoscuse la Guleai-Pole şi care nu-i mai plăcea acum, pentruca nu-i plăcea Straub, pentrucă nu aştepta nimic de la el. Da, agitaţia ! Dar ea ar fi vrut-o aşa : să' plece şi să vină, să lase pe mese, pe scaune şi pe divane, pachete, cutii, cartoane, pentruca toate acestea să fie apoi, admirate, să provoace exclam aiţii. Ea ar 'fi vrut să-i vină croi tor ese la probă, s'o aducă îin ifaţa oglinzii, să îmbrace rochii noi. Ce plăcut e să te plimlbi prmtr'o casă, .aruncând câte o privire: în fiecare oglindă!. La Guleai-Pale nu era[1] nimic din toate acestea. Cum n'a ştiut ea să preţuiască la timp nici Moscova[1], nici Covno, nici Ţariţânul ? ! În schimb, cum le-a preţuit mai apoi! Aceste reflecţii o turburară până în ifundul sufletului şi ea se simţi nefericită. Nefericită şi din pricina dolarilor de care Straub se mândrea atâta şi care-i erau trimişi doar în bătaie de joc, pentruca nu puteai să cumperi nimic cu ei... Şi chiar de-ar 'fi fost cu putinţă; ce mare lucru să cumperi?

„Cameristul tatălui meu primea mai mult!" îşi spuse Vera Nicolaevna şi fu convinsă că într'adevăr primea mai mult, deşi tatăl său n'âvusese niciodată niciun fel de camerist.

■Când Lizei Lamâceva, care demult nu mai stătuse de vorbă cu un învăţător şi care-şi amintea cu plăcere .de cursurile urmate la Lugansc, i se transmise că o învăţătoare îşi soţul el care mergeau undeva la slujbă s'au îmbolnăvit, ea se îmbrăcă în gr.aibă şi se du'se la ei. Văzând-o pe Vera Nicolaevna îmbrăcată într'o rochie jumătate orăşenească, jumătate ţărănească şi pe soţul ei culcat pe laiţă, acoperit cu o manta studenţească. Liza se înduioşă şi miai tare. Ea îi puse cu grijă termometrul — pe atunci erau foarte puţine termometre, — scoase ceasul şi notă ora.

Straub îi urmărea cu nelinişte mişcările. Uitându-se la. termometru, ea spuse grijuliu ca totdeauna când vorbea cu bolnavii despre temperatură:

— Treizeci şi opt şi o linie. Probabil gripă.

În realitate termometrul arăta treizeci 'şi nouă de grade şi câ'teva liniuţe, iar ea îşi dădu seama că el n'are gripă ci tifos. Straub nu-.i plăcea — şi nu din cauza înfăţişării lui de om murdar şi ponosit, istovit din cale-afară; aspect cu care se obişnuise, ci din alte pricini mult mai adânci şi mai complexe: îi adulmecase izul abia perceptibil de ticăloşenie sufletească. Liza zâmbi mângâietor ca sa tra-l neliniffeaiSrî p«T bolnav şi trecu pe vârfuri îrT .camera vecină'.

Vera Nicolaevna Ieşi în uriiia ei, închizând bine uşai Stă' pânii casei, ghicind încă .înaintea venirii doctorului că noul Venit ■e bolnav de exarftematic, se mutară la nişte vecini. Vera Nicofa- evna şi Liza se aşezară la masă. Liza dorea foarte mult să discute^ despre şcoală; citise undeva în ziare că acuma 6e predS după alte metode şi în taină ea nădăjduia chiar că noua sa cu-' noştinţă va ii fost prin Lugansc şi că-şi vor descoperi prietenii comuni.

— Ei, ce-i? — întrebă neliniştită Vera Nicolaevna.

' Liza tăcu.

t — Pot să vă întreb ceva? — spuse dânsa după o- efipă.

— Desigur! — răspunse Vera Nicolaevna, îngrijorată şi surprinsă în acelaşi timp.

— Atunci, am să vă întreb aşa, tovărăşeşte, — încep® Liza cu un zâmbet cam stânjenit. — Vă sunt doar colegă; şi eu ara învăţat pentru' a fi învăţătoare., m'am pregătit — rectifică ea, ruşinându-se că s'a exprimat incorect.

— Da, da, dia, — vorbi în grabă Vera Nicolaevna.

— Trăiţi bine cu soţul ? — întrebă Liza privind-o drept în ochi.

— Desigur că bine, — răspunse Vera Nicolaevna, surprinsă neplăcut de această întrebare.

Fără să observe răceala ei, Liza, care ardea de dorinţa: să-şi împărtăşească gândurile sale cele mal dragi unui om: care o va înţelege, continuă:

— Vedeţi, poate că o să sune ciudat în gura cuiva care face parte din personalul medical ceea ce vă spun, dar faptul: că sunteţi acuma împreună cu dânsul este poate cea mai bună doctorie. El are nevoie de îngrijiri. Ştiţi, când m'am măritat, 1; început totul a mers bine, dar apoi nu ştiu de ce s'a stricat. Soţul meu era gelos, iar eu credeam că totul merge aşa de prost din cauza geloziei. Apoi însă, parcă ceva s'a limpezit între noi şi deodată a fost atât de minunat!

— Acum sunteţi fericită ?

— Vedeţi, eu surit întotdeauna fericită. Probabil că n i este bine să mă laud în felul acesta, dar aşa e. A fost greu[1] ţi totuşi am fost

fericită. El mă va găsi, aşa îmi spuneam. Pen truca dacă am înţelege tot ce se găseşte în sufletul omului,.

dacă atn privi mai bine, dumnezeule, ce de bogăţii am descoperi I Cum nu ştim uneori să ne dăm seama de lucruri! Eu am privit întotdeauna cu atenţie oamenii, bucuriile lor, şi uneori aproape că îmi venea greu să respir de emoţie — atâta bogăţie vedeam în popor. Şi eu surit fericită.

— Dar dacă totuşi nu e nimic? Nici bucurii, nici bogăţii, ci doar un pumn de colb ?

— Cum aşa, să nu fie?

— Uite ¿şa, nu e.

— Asta nu se poate! — spuse cu hotărîre Liza.

Ea şedea puţin aplecată şi, îritinzându-şi picioarele înainte privea fix la Vera Nicolaevna în timp ce continua 6ă vorbească. Povesti cum au mers cu[1] armata, ce văzuseră şi cum izbutiseră să aibă în divizie un admirabil spital de campanie, •ce bine erau hrăniţi bolnavii şi cât de repede se însănătoşeau. Şi ce greu e să înjghebezi un astfel de spital când ¡bântue foamea şi. nevoile! S'au uitat însă mai cu luare aminte la lumea din jur şi l-au creat.

Şi cu[1] cât înainta povestirea Lizei, cu atât o enerva mai mult pe Vera Nicolaevna. Nu pentrucă i-ar fi fost ciudă pe fericirea Lizei... Liza era fericită de tatăl şi de .soţul ei, de divizia în care activa, de medici şi de bolnavi, chiar şi de câinii ;vagabonzi care se oploşiseră pe lângă spital. — Nu as'ta. Ori- -cât de ciudat s'ar părea, mai mult decât orice o enerva Strauib. Neş'tiirtd singură cum, dar era convinsă că el îi făgăduise o fericire asemănătoare acelei pe care o avea alături... îi făgăduise putinţa de a întâlni oameni în sufletele cărora să descopere tot ceea ce. descoperise Liza... Şi deodată, îşi aminti de -călătoria promisă în America de Sud...

Dar în acelaşi timp ea nu credea în fericirea Lizei, nu înţelegea o astfel de fericire; aceas'tă fericire i se părea o prefăcătorie şi ea ar ifi urît-o dacă ar fi crezut în existenţa el. Ura aceste acoperişuri de paie murdare şi puturoase, acest popor plin de păduchi care umblă în cojoace miţoase de oaie şi care n'are nici săpun, mici rufe; ura aceste cântece triste.

„Să fug, să fug de-aici", se gândea privind-o rece pe Liza.

Liza surprinse una din aceste priviri îngheţate şi obosite ţi, aducându-şi aminte că trdbue să mai treacă şi pe la spital, vru să-şi ia rămas bun.

— Dar de 'fap't ce are soţul meu ? — întrebă Vena Nico- laevna ?

— Tifos ! — şopti Lilza.

Vera Nicolaeivna păli, se apucă de masă şi o privi eu ochii mari.

— Cum, tilfos ?

— Exantematic.

— Tifos ?

— Da, tilfos! Exantematic ! — Şi Liza adăugă, încercând s'o liniştească : — Are inima tare, aşa că o să reziste, iar peste vreo trei ore o să-l transportăm la 'spital. Am să rog pe medicul diviziei să ne dea voie. Am să-l dau în grijă celui mai bun .sanitar şi în afară de asta o să faceţi şi dumneavoastră de gardă.

— Şi asta o să dureze mult? Boala, adică...

— Vreo trei săptămâni.

— Va fi desigur febră, delir...

— Are de ipe acum feibră şi până la delir nu-i mult. Dar nu vă a?armaţi, acesta este liucrul cel mai principal pentru dumneavoastră.

„Nu vă alarmaţi!” aproape că strigă Vera Nicolaevna. Iar în vocea ei se simţea şi amărăciune, şi înmărmurire, şi o mustrare adresată cuiva.

— .Pentru mine ăsta-i acum lucrul cel mai principal.

— 'Chialr cel mai principal, — rosti cu blândeţe Liza şi promiţând că va veni cava mai târziu, spre seară, plecă lă- sându-i nişte prafuri.

Vera Nicolaevna se aşeză pe laiţă, alătu'ri de soba lângă care erau trântite nişte paie. .¿Fruntea” sdbei era spoită atât de frumos şi cu atâta dlilbăcie, cum ştiu numai rândunelele să-şi înfrumuseţeze cuiburile. Vera Nicolaevna îşi aţinti piriviTea asupra acestei „frunţi”. Uşa spre camera vecină er,a acum întredeschisă şi lumina lămpii cădea dincolo, pe albul sobei. Straub zăcea cu ochii închişi, respirând des şi adânc.

„Chiar cel mai principal, se gândea dânsa cu[1] groază. Îşi dă ea oare'seama ce mi-a spus? Chiar cel mai principal. Ea e comunistă şi cine ştie dacă n'a fost trimisă la mine dinadins, şi nu i s'a poruncit să se 'împrietenească cu mine, pentru a afla ce va spune el în timpul delirului ?”

Şi irepetând de câteva ori aceste cuvinte, ea păşea în ace- îaşi timp pe cărărui strâmte spre o anumită hotărtîre, spre prăpastia în care încercase să privească încă în dimineaţa acelei zile şi n'avusese curajul s'o facă. -Respiraţia fierbinte şi sgo- motoasă a lui Straub 6 împiedeca să gândească. Ieşi în curte. Lumina lunei părea galbenă ca flacăra unei lămpi de gaz. Se îndreptă spre pătul. Era încuiat. Se apropie de Straub, deschise uşa. Luna lumina paiele. Le atinse cu piciorul şi se auzi un

sgomot şuierat de parcă cineva ar fi fugi't pe vârfuri.

— Să .fuig, să fug I — repetă dânsa.

Năpădită de ură şi de frică, năpădită de multe alte chinuri de care ar fi vrut ,să scape cât mai repede, se întoarse în casă şi-l apucă pe Straub de mâini. El deschise ochii şi o privi fără să înţeleagă. Ea şuşoti:

— Să fugim, să fugim !

Atunci Straub se ridică în grabă, desigur fără să-şi dea seama de ceea ce face. Ea îl luă de braţ şi-l scoase în curte. În grajd 6e auzea calul scihifnbându-.şT locui. Straub mergea îm- piedecându-se; ea îl conducea spre staul. Dar fiindcă paşii lui erau mărunţi şi înceţi, iar ea tremura toată şi ardea de nerăbdare să scape' de acest tremur, :îl conduse pe lângă sania cu care sosiseră, la troianul de zăpadă din spatele săniei. Cuprinsă de o spaimă amară şi apăsătoare, şi în acelaşi timp şi de o bucurie chinuitoare, la gândul că în sfârşit totul o să se termine, ea-i murmură punându-i mâna stângă pe gât:

— Apleacă-ţi capul şi păşeşte: aici e pragul...

— JDa, da, da, — bâigui ascultător Straub, aplecându-şi •capul deasupra troianului. În clipa aceasta Vera Nicolaevna îşi retrase mâna stângă de pe gâtul său.

El stătea clătinându-se, ifără căciulă, şli de pe capul său descoperit se ridica un abur uşor. Când Straub îşi aplecă atât de jos capul încât era aproape gata să cadă, Vera Nicolaevna ridică o bucată cioturoasă de lemn db stejar pe care o luase din tindă şi-l lovi în cap. El icni, oftă şi se prăvăli în troian. Totu! se întunecă în jurul său ; bătea mărunt cu vârful cizmelor în zăpada bătătorită. Bucata de lemn care căzuse odată cu dânsul tresărea acum, sprijinită pe gâtul lui. Ea aşteptă până când Straub se linişti, 6e aplecă, pipăi pulsul şi zise:

— Gata, nu mai are nici temperatură.

Vizitiul care-i adusese, trăsese la nişte cunoscuţi de al săi care locuiau peste două curţi. Când Vera Nicolaevna ctocăni în ferestruică, el sări imediat şi întrebă în şoaptă:

— Să înham?

— Mai repede, — porunci ea.

Şl când Vera Nicolaevna se aşeză în sanie, după ce acoperise cadavrul cu zăpadă, ţăranul nu întrebă nimic despre Straub, ci doar, întinzându-şli faţa spână, întrebă repede:

— Drumu-l acelaşi, con'iţă? Porunceşte!

— La ¡gară, la tren! — spuse dânsa, învellndu-se în blană şi frecându-şi bărbia.

Când ieşiră din sat şi goneau pe drum prlntr'o pădurice măruntă de stejar, ea privi cerul albastru, depănându-şi gândurile cu o stranie

duioşie, cu încântare şi în acelaşi' timp cu groază.

„Dumnezeule, oare eu am făcut-o într'adeivăr ? Eu care îl' citeam pe Cehov şi divinizam Teatrul de Artă, eu care am plâns cu hohote ascultând „Trei surori". Eu care am trimis scrisori: lui Sabinov şi am[1] rămas în extaz la auzul vocii sale? Eu?... Simt chiar o bucurie! Ce s'a întâmplat? De ce?"

În aceeaşi noapte cadavrul lui Straub fu descoperit. La perohiziţie fură găsite documente pe mumele învăţătorului Ni- chitin şi printre ele o scrisoare de dragoste adresată Vere! Nioo- laevna, în care Straub îşi exprima gelozia sa faţă de Bâcov. Unele aluzii din .această scrisoare părură ciudate; scrisoarea fu transmisă prin telegraf la „Ceea" din Ecaterinoslav.

26

Parhomenco se sculă cei dintâi. În casă mai era încă întuneric şi se auzea sforăitul gros al lui Colocolov, şeful statului major. Parhomenco îşi trase cizmele, suflă în geamul acoperit cu flori de ghiaţă şi-l curaţi, cu degetele pe care apoi şi le şterse de mâneca tunicii. Prin ochiul de geam se vedea cerul lnminându-se treptat şi stelele pălind una câte una.

„Să tot fie vreo dinei I" îşi zise el şi se uită la ceas.

Ceasul i se oprise. îşi aminti de ceasul lud Lamâeev şi zâmbi: „Terentie -ăsta, în orice învălmăşeală s'ar afla, tot n'ar uita să-şi întoarcă ceasul".

Cât despre învălmăşeală, se aflau în miezul ei. De douăzeci şi una de zile îl tot 'fugăreau pe Mahno. Făcuseră aproape ■o mie trei sute de kilometri- Cu o zi în urmă, socotind tunurile- şi carele capturate de la el, s'a constatat că ar ifi putut înzestra o armată întreagă. Toate veştile arătau[1] că Mahno se împotmolise. Nu-i mai rămăseseră decât- trei regimente de cavalerie şi trei mii de infanterişti cu căruţele respective. Pe la orele unu din noapte se întorseseră cercetaşii care adeveriră că Mahno a cantonat în raionul Lucaşevsc, cam la vreo patruzeci de kilometri de acolo, .aproape de orăşelul Iustin. Bandiţii îşi strângeau calabalâcul, cu intenţia -de .a se strecura spre regiunea Uman, iar de acolo să se îndrepte spre Nipru pentru a se înfunda în codri.

— Cântecul .bandiţilor aduce a urlet, — îşi încheiase raportul comandantul grupului de cercetaşi. — N'o să-i dăm lui Mahno putinţa să se strecoare.

Călcând cu băgare de seamă, ca sa nu-şi trezească tovarăşii, Parhomenco se apropie de Rubinstein care dormea' lângă: selbă, pe o bancă de lemn cât o laviţă. Deasupra era agăţat un leagăn gol, iar la căpătâi stăteau vătraiul şi mătura. Rubinstein îşi aşeza întotdeauna ceasul peste port-ţigaretul pe care-l ţinea lângă pernă. Când Parhomenco se aplecă deasupra ceasului, Rubinstein îsi înălţă puţin caoul şi murmură cu glasul lui scâr- ţâ1t: '

— Cinci jumătate. — Probabil că-l munceau şi pe el aceleaşi gânduri, temându-se ca Mahno să nu[1] le scape.

De cum rostise ace!© cuvinte, începură să se audă glasurile oamenilor care se trezeau ; câţiva reluairă discuţia din ajun: despre cai, un altul se plânse că-l dor dinţii, Iar un al treile3- povestea că se visase în noaip'tea de anul nou.

— O să-l faci pe stil vechi! — rosti Colocolov, şeful statului major. Se întoarse apoi spre ungherul icoanelor împodobite cu ştergare, netezindiu-şi bluza şi trecându-şi într'un chip ciudat mâna peste piept, de parcă ar fi vrut să-şi facă semnul- crucii.

îşi tot repeta, mat cu seamă dimineaţa, că e un „conchistador". Adevărul e că deanult nu mai credea în dumnezeu. Se prefăcea totuşi că ar voi să se închine după vechiul obicei, numai ca să nu fie socotit oportunist.

-S-coţându-şi prosopul şi ©ăipunul, Parhomenco se apropie de ruşa joasă cu pragul înalt lângă care era atârnat un mic spălător cu robinet. Apa era caldă. Ca întotdeauna, agentul.de legătură Osip Zamelo pusese din vreme samovarul şi turnase făTă să-l simtă nimeni apă caldiă iîn spălător, deşi Parhomenco în viaţa 'Lui nu se spălase cu as'tifel de apă. Zamelo socotea însă că un erou de talia lui Parhomenco, despre

care povestea neîncetat că „stătuse la ocnă şaisprezece ani şi jumătate şi tot de atâtea ori încercase să evadeze”, trebue neapărat să se spele ■cu apă caldă şi că numai el, Zamelo, trebue să-i pună samovarul. Un singur lucru folositor se realiza prin fierberea apei: Zamelo îi scula în felul acesta şi pe ceilalţi oameni de legătură şi pe îngrijitorii de cai, silindu-i să cureţe şi să adape caii la vreme.

— Mai 'bine te-ai :fate bucătar, Zamelo! — grăi Parho menco săpunindu-şi gâtul şi mâinile, pufăind în pumnii plini cu apă şi ferindu-se să-şi stropească pantalonii şi cizmele. Cai.[5] -sunt adăpaţi ?

— Acuşi îi duc.

Colocolov se întoarse die afară.

— Ei, şeful timpului! 'Cum merge? — întrebă Parhomenco.

Colocolov avea slăbiciunea să prezică vremea. Prezisese de cu seară o ninsoare abundentă şi acum se repezise afară •ea să verifice. Făiră să răspundă la întrebare, se îndreptă spre ungherul din faţă şi puse corespondenţa proaspăt sosită pe masa neagră scrijilată şi unsuroasă.

— Of, ce de zăpada... — se auzi glasul vesel al lui Beliaev.

Izbucniră râsete puternice. Colocolov însă nu-i fluă în seamă.

— Am noutăţi... — vonbi el. — Banda lui Mahno s’a luptat Ieri cu divizia a opta în raionul Lucaşevsc. Asta înseamnă că într’iacolo se îndreaptă şi nicidecum spre noi. Şi noaptea a trecut cu bine!

Făcea aluzie la afirmaţia lui Beliaev care spusese în ajun -că Mahno o să încerce să facă o spărtură prin centrul grupului şi că operaţiunea era de aşteptat noaptea. Beliaev întrebă cu răutate.

— Şi cu timpul cum stăm ?

Colocolov răspunse numai pentrucă şi Parhomenco îl privea întrebător.

— Noaptea a căzut un fel de burniţă, Iar spre dimineaţă s’a lăsat ger. Propun ca escadroanele să descalec©; şi-au prăpădit cu totul caii ; să meargă pe jos, laolaltă cu batalionul de comandă.

— Nu caii sunt prăpădiţi, ci oamenii sunt înceţi şi fără vlagă, — îi replică Parhomenco, căruia niciodată nu-i plăcea ca oamenii să pună oboseala lor pe seama cailor. — Şi dacă s’ar ifi stârnit o viforniţă? Atunci trebuia să stăm pe cuptor?'

Ieşi din casă să cerceteze cum e drumul. Picioarele lunecau în'tr’adevăr şi toate sgrunţiurile îngheţaseră, făcând mersul greu şi neplăcut. Pe un astfel de drum nu prea te puteai duce departe. Ar Ifi mulţumit dlacă până pe seară ar ajunge măcar la Lucaşevsc.

Dea’lunigul uliţei suna un fel de bubuit, de parcă cineva ar fi

trecut în galop peste o tobă uriaşă. Sgomotul se tot apropia. Peste un minut, tropotul des răsună chiar lângă casă. Doi bărbaţi, dintre care unul cu o scurtă de culoare deschisă, călărind fără şei, trecură pe lângă 'Parhomenco şi intrară în plin galop prin poarta dată înlături. În lumina palidă liliachie a dimineţii ce se revărsa din cerul limpede, se vedea bine. cum. omul cu scurta albă, depărtându-şi coatele, smucea calul şi-l lovea cu. picioarele încălţate în cizme mari. Calul îşi scutura mereu capul şi-şi sălta nervos călăreţul.

— Halal drum ! ,E un polei de crezi că s'au revărsat râurile pe tot pământul, cât îi de lat!

Din prag se auzi o voce :

— Stai, cine-i ? Ce vreţi.?

— Voluntari! Căutăm comandantul.

Prin curţi se aprindeau lumini. Ici-oolo ostaşii, îşi mânau caii la adăpat.

„Aştia-s mereu în întârziere" gândi Pârhomenco cu nemulţumire. Cu[1] un. glas vesel, cineva istorisea o poveste începută pesemne în ajun şi neisprăvită. Când ostaşul slobozea pe alocuri câte o înjurătură care mai echilibra parcă, prin realismul ei, lumea fantastică a basmului .izbucneau de pretutindeni hohote de râs. Se auzeau paşii ritmici ,ai îngrijitorilor de cai şi după acest semn ¡îţi puteai da seama că escadroanele .nu vor întârzia să iasă din cătun. Ce e drept, nici nu. prea aveau unde zăbovi. Cătunul era tare mie. Satele cele mari Zelionâi Log şi Buzinovca, se aflau mai departe la vreo şapte kilometri dar ostaşii se simţiseră în ajun atât de istoviţi şi ajunseseră atât

de târziu, încât se hotărîse cantonarea în cătun. Tot gândii du-se la cete .două sate aşezate pe deal, unul lângă altul, despărţite- doar printr'o vâlcea, Parhomenco îşi aminti de Samgorodoc, ce se afla de asemeni prin aipropiere, poate chiar pe cursul aceluiaşi râuleţ.

„Uite pe ce meleaguri am ajuns iar 1" gândi el.

Când se întoarse în casă, comandanţii isprăveau de mâncat. Pe masă era pâine, brânză de vacă şi pahare cu ceai de morcov. Coiocolov, roşu la faţă, sufla din răsputeri în farfurioară şi muşca dintr'o bucăţică de zahăr, făcând atâta sigomot de parc'ar fi' muşcat dintr'o cărămidă. Rubinstein sorbea cu demnitate din pahar. Bogenhardt, comandantul unui grup format din două brigăzi ale diviziei a unsprezecea de cavalerie şi a brigăzii Administraţiei de. organizare, a Armatei de cavalerie, -stătea în picioare lângă masă şi citea ceva dintr'un carneţel, prin ochelarii lui mici cu ramă de fier. Beliaev se căsnea să-şi toarne un ceai mai tare. Pentru Parhomenco care de felul său nu era obişnuit să-l bea fierbinte se pregătise la marginea mesei o cană'mare cu ceai răcit, lângă o farfurie plină cu brânză. Arătându-i cana, Coiocolov zise :

— Am noutăţi : o telegramă ; mi-aiu adus-o voluntarii... — Şi grăibind.u-se să nu fie întrerupt, îşi îndreptă spre Parhomenco .fada-i lată ou buzele cărnoase de o culoare roşie aprinsă. — Îţi mai aminteşti când am găsit la un spion o scrisoare de dragoste în care se vorbea de Bâcov şi de gelozie ?

— Aia delà Betrovse? Mai întrebi? Bâcov ăsta îmi stă în minte ca un cui.

— Ni se comunică delà Ecaterinoslav că au fost "trimişi oameni să-l aresteze pe Bâcov, dar că nevasta lui, Vera, care reuşise să se strecoare mai din vreme la el, când auzi bătăi. în uşă, ¡îl ucisa c'un foc de revolver.

— Şi ţie ţi-ar trebui o nevastă ca asta ! — interveni cineva din camera vecină.

Toţi se porniră pe râs. 'Coiocolov era burlac şi se tot plin- gea într'una că de. zece ani îşi caută o nevastă'şi că tot n'a -găsit una cu care să se potrivească la caracter.

Fără să ia 6eama la hohotele de râs, Coiocolov continuă:

— L-a ucis şi a vrut apoi.să se sinucidă. Dar a alunecat, mi se pare, în sângele bărbatului ei, ori s'a fâstâcit ; în sfârşit, în loc să se împuşte în inimă s'a împuşcat în gât.

— Şi mai trăieşte?

— Deocamdată'« fără cunoştinţă, dar doctorii zic c'o să se facă bine.

— Atunci o să aifiăm şi niscaiva amănunte despre bănbă- ţelul

ei. Altceva ?

Colocolov continuă să raporteze conţinutul altor telegrame aduse de la poştă de către voluntari. Parhomenco îl asculta şi se gândea la Bâcov. S'a întâmplat întocmai cum bănuiseră ei. Cu vreo două săptămâni înainte, nişte oameni voiseră cu tot dinadinsul să-l încadreze în grupul urmăritorilor lui Mahno şi urmai cu mare greutate izbutiseră să-l înlăture.

„Mare noroc că nu l-.am primit” îşi zise Parhomenco.

Colocolov îşi termină raportul despre telegrame şi reîncepu, sfada cu Bogenhardt. Nu se prea îndrăgeau ei doi şi acum nu cădeau de acord dacă escadroanele treibue sau nu să descalece. Privindu-le feţele enervate, Beliaev râdea cu râsul lui obişnuit şi mărunt, care într'un fel iparcă-ţi amintea muşchiul pădurilor.

Parhomenco trase spre el farfuria cu brânză şi începu să mănânce cu o lingură mare, crestată pe margini. După ce-şi. isprăvi bucata de pâine şi dăd.u pe gât ceaiul fece, luă de la Colocolov ordinul scris.

În colţul de lânigă sobă, Rubinstein îi spunea lui Beliaev' trăgându-şi cizma

— Ziceam: că Bâcov ne-ar fi putut strica mult şi o să trebuiască să ne lămurim 'bine în toată afacerea asta. Ăştia au mare interes să-l scape pe Mahno.

— Acum nu-l mai scapă nici bunul dumnezeu, da'mite Bâcov! — exclamă Parhomenco, sfârşind de citit ordinul.

Ordinul începea aşa:

„Bandele lui Mahno, urmărite de divizia a opta roşie, se retrag în direcţia nord-vest şi s'au oprit în clipa de faţă în ra^ ionul Lucaşevsc...”.

Parhomenco îşi scoase ceasul şi-l potrivi după oel al lui Rubinstein, apoi iscăli ordinul, punând dedesubt şi data: „Ora 8 şi 15 minute, 3 Ianuarie 1921”. Luându-şi mantaua, se adresă •către comandanţi:

— Nu ştiu dacă Mahno mai zăboveşte ori ba prin regiunea Lucaşevsc. Ştiu însă că noi nu trebue să mai zăbovim nicio> -clipă. Vă rog, tovarăşi, să vă daţi astăzi toată osteneala 1

27

Se luminase bine de ziuă, când Parhomenco, 'Colocolov, Bogenhardt, Beliaev, Rubin steim şi îngrijitorul de cai, toţi într'o căruţă, ieşiră pe poartă. Ostaşii scoteau caii din curte. Când cârtiţa trecu prin ţaţa Iar, ei salutara zâmbind. Agentul de legătură Osip Zamelo, călare, ducea de căpăstru alţi doi cai : al lui Parhomenco şi pe cel roşcat al lui Colocolov. Fiindcă-i era teamă ca nu cumva caii să alunece, agentul de legătură nu se prea grăbea ; totuşi, când putea să ia6ă din drum şi să galopeze pe câmpul neacoperit de polei, încerca să ajungă din urmă că- Tuţa.

La ieşirea din sat se dădură înlături ca să dacă loc unui car mare cu paie. Carul venea probabil din Zelionâi Log. Un ţăran şi o ţărancă mergeau pe alături. Omul era înalt şi slab, îar femeia mică şi plinuţă, cu ochi căprui şi cu o talie atât de mlădioasă, încât ifineţea ei se vădea şi prin cojocul cu care era îmbrăcată. Carul înainta încet. Comandanţii stătură mult timp în loc; de altfel nu aveau ia ce să se grăbească, pentrucă din cătun nu apăruse nici batalionul de comandă şi nici escadronul. Vântul ibătea atât de 'tare încât îţi tăia răsuflarea şi-ţi îngheţa şi măduva din oase. Ei săriră jos din căruţă şi începură să joace în loc, pe ighiaţa care răslfrângeai albastrul ceriului.

În zare se vedeau peTeţii de nuiele şi lut ai caselor; vântul era atât de aprig, încât părea că se înverşunează să smulgă nuielele din pereţi. iSub acoperişul şopronului mişca din loc plugurile şi grapele, cu aceeaşi uşurinţă cu care făcea să se sbată oocoşelul de tablă de pe coşul casei.

Numai Ruhinstein, care avea o şubă lungă şi o „ibudiono- vcă” puţin cam mărişoară, rămăsese în căruţă, cu picioarele atârnate. În curând însă îngheţă şi el şi întrebă, frecându-şi mâinile:

— Ce-o .fi cu ai noştri, de nu mai vin? Să ne întoarcem în casă, să ne mai încălzim' puţin. ¡Ce ziceţi?

— Las’că o să ne încălzim la Zelionâi. Log, — spuse Colocolov. — Păcat de gazde: iar să le aducem frigul înăuntru?

Colocolov tocmai îşi întrerupsese discuţia cu Bogenihardt, care spunea că degeaba îşi tot .croesc drum înainte şi că ar fi trebuit să aştepte forţele de bază. Colocolov, ori că nu credea că Mahno ar putea fi în stare să-şi deschidă drum, ori că obo-

sise să se mal certe, susţinea că nici n'ar trebui &ă se mai ducii la Zelionâi Log, ci mai curând să se îndrepte spre Uman. Par- homenco îi ascultă până la urmă şi apoi interveni :

— Din moment ce s'a hotărît că trebue să mergem, din. moment ce ordinul a ifost dat, ta ce bun să mal discutăm ?

Toţi se urcară în căruţă, fără să mai scoată o vorbă.

Când căruţa porni, Rubinstein dând din mâini şi sărind în; sus, la fiecare hop, parcă dinadins, începu să povestească cu:, vocea sa scârţâitoare cum a vizitat Londra în drum spre America de Sud. Povestirea lui stârnea râsul. Parhomenco însă,, stând cu spatele la ei şi cu faţa în bătaia vântului şi din pricina căruţei ca re făcea' prea mult sgomot, nu-l auzea bine pe- povestitor şi de aceea nu înţelegea nici motivul pentru care râdeau ceilalţi.

Pe ici, ipe colo, ploaia căzută cu o zi înainte topise zăpada-, ce acoperise până atunci pământul negru şi scosese la iveală* strujenii de porumb. Puţin mai departe, pitice şi parcă părăsite,, apăreau tulpinele negre de floarea soarelui. Pălăriile lor negricioase, netăiate şi mâncate probabil de viermi, se legănau în bătaia vântului. Jalnice şi degerate, se izbeau de pământ, părând; a se tângui: „Luaţi-ne cât mai repede de aici!"

O căruţă mică, parcă tăiată din carton, se zări venind îm spre ei. În căruţă — un evreu slab, îmbrăcat într'o haină vătuită şi ruptă — şi câţiva copii ai săi, înfăşuraţi în tot felul de-- sdrenţe. înspăimântaţi pentru o clipă, o apucară peste câmp.. Dar recunoscând-capelele tip „budionnâi" — reveniră la drum.. Scoţându-şi şapca roşcată, evreul tăcu o plecăciune spre căruţa comandanţilor.

■— încotro? — îi strigă Parhomenco.

— După gaz. Caut gaz, — răspunse el cu un glas tărăgă[1]- nat, iferittdu-şi' faţa de vânt şi privindu-l cu nişte ochi inflamaţi? din care curgeau lacrimii.

Căruţa evreului se depăr'tă. Câmpul strălucea luminat de? razele soarelui, care cădeau pieziş, fără putere. Îţi făcea plăcere să priveşti această strălucire. Căruţa comandanţilor fu* ajunsă din urmă de agentul de legătură. Ţinând cu grijă căpăstrul, el zâmbi înclinându-şi capul..

— Au pornit-o băieţii? — întrebă Parhomenco.

— Au pornit. Or să ne ajungă din urmă în dosul păduricii'*. — răspunse Zamelo, arătând în spatele lui.

Cătunul nu se mai vedea. 11 ascundea aoum o pădurice de stejari tineri crescută pe lângă .trunchiurile tăiate ¡şi care reuşea să oprească furia vântului. Caii erau ¡bine potcoviţi, pământul îngheţat suna sub loviturile picioarelor lor, pojghiţa de ghiaţă se fărâmiţa sub greutatea

roţilor, iar căruţa înainta cu repeziciune. Zamelo rămase din nou în urmă, dar în curând reapăru la cotitura drumului.

În mijlocul povestirii, când toţi râdeau auzind cum lui Rubinstein în timp ce vizita Muzeul Britanic i se deslegaseră şireturile de era să-i lasă ghetele din picioare, şi el totuşi de ruşine nu îndrăznise să şi le lege, Colocolov spuse deodată :

'— Mi se pare că gonim prea tare. Pe ger, 'batalionul ar trebui să înainteze ;mai repede şi totuşi văd că nu ne ajung din urmă. Vlzltiule, ia opreşte pe de'.Uşor.

Urcară deluşorul. Apucaseră să se depărteze vreo cinci kilometri de cătunul în care înnoptaseră. De pe deal, prin binoclu, se puteau vedea, în pădure, grupe de infanterişti şi cai.

— Vin ! — exclamă Parhomenco punând binoclul înapoi în toc, — au să ne ajungă din urmă. S'o pornim!

— Pe un drum ca ăsta e greu să te ajungă din urmă, — încercă să-l contrazică şeful statului major. Dar fu întrerupt de Ruiblnstein care ţinea tare mult să povestească în continuare ce s'a întâmplat cu ghetele liui la Muzeul Britanic.

El continuă : .

— Iaca ispravă, — gândesc eu. — Şi cobor scara. Iar ghetele ¡bocănesc pe scări ca o pârâitoare. Poliţistul se ia după mine. De uitat, se uită el, dar nu la picioare, ci la buzunar. „Nu •cumva i se năzăreşte că am vreo maşină infernală în buzunar?” gândesc eu...

Ascultătorii 6e porniră iarăşi pe râs. începu să râdă şi Parhomenco. Rubinstein scoase part-ţigaretul, .alese o ţigară subţire şi, ridicând o poală a hainei sale îmblănită, adăposti ■chibritul şi-o aprinse.

Coborîră dealul, trecură o râpă şi apoi începură să urce alt deal, destul de mare. De pe acest deal puteai să vezi aproape toate escadroanele şi întregul batalion de comandă. Acesta apucase să lasă din pădurice şi urca acelaşi deal pe care trecuseră, şi ei de curând. Baionetele luceau mat, caii mergeau în rând, iar Rulbinstein, întrerupându-şi. povestirea, arătă cu mâna spre ostaşii roşii care mărşăluiau şi rosti:

— Ţi se umple inima de bucurie 1

— Da, asta nu-l ca muzeul tău britanic! — ₜspuse Beliaev şi toţi izibucniră în râs.

Jos, la poalele dealului, se vedeau' primele case din Ze- lionâi Log. Cev.a mai încolo, ele se că<ţăr,au pe un deal şi mai abrupt. Plopii aulbţiri şi golaşi, amintind întrucâtva de evreul care de curând trecuse pe lângă ei, străjuiau în vecinătatea caselor. Lângă un gard, două ol se înghesuiseră la picioarele unul băiat care privea spre căruţă. Din casă

ieşi o femeie într'o fustă. înflorată careri repezi băiatului câţiva pumni după ceafă şi goni oile spre ţarc.

— Tare i-a mai speriat Mahno, — spuse .Rubinstein, întrerup ân du-şi povestirea. — Se teme că o să-ii înhăţăm oile.

Urcară al treilea deal. De aici puteai să vezi întregul cot pe care-Î tăcea râul,, precum şi podul peste apă. Jos, pe malul râului, lângă pod, erau .nişte magazii, iar dincolo de ele începea al doilea sat — Buzovca.

— ...Acuma, poliţistul îmi spune, arătând spre buzunar : „Stimate domn...''

— Dar ce, mă rog, tu ştii englezeşte? — întrebă Colocolov.

— Acum tot o mai rup eu, d!ar- atunci nu ştiam de loc...

Şi Iar se porniră laolaltă pe râs.

Cu băgare de seamă, căruţa coborî dealul, pe drumul bătătorit şi lunecos. Vizitiul lăsă hăţurile ceva mai libere şi se întoarse către Parhomenco:

— Ia'n te uită, Alexandru Iacovlevicl! Pe creasta de lângă Buzovca sunt nişte oameni.

Într'adevăr, în faţa lor pe creasta dealului, cam la vreo trei «sute de jnetrl distanţă, pe drumul larg, se zărea un mic grup de călăreţi. Dar cum drumul era prins chiar în bătaia orbitoare a soarelui, iar razele lui le bateau comandanţilor noştri drept în faţă — călăreţii nu se distingeau prea bine.

— N'or fi cumva cercetaşi! noştri ? — întrebă Parhomenco.

Colocolov deveni palid şi răspunse brusc :

— N'am controlat dacă au fost trimişi cercetaşi.

Căruţa se opri. Colocolov îşi luă calul şi sări în şea.

— Să-ini mai destind picioarele, — vorbi el, .aruncând lui Parhomenco o privire semnificativă şi porni în galop.

— De ce se uită aşa dacă sunt de-ai noştri ? — întrebă agentul de legătură, privind spre deal.

Parhomenco coborî din căruţă şi muşcându-şi buzele făcu câţiva paşi. Grupul de călăreţi de pe deal se mărea. Pe de o parte, Parhomenco era mulţumit că reuşiseră să-L zărească pe aceşti oameni necunoscuţi şi înarmaţi, care puteau fi din banda, lui Mahno: as'ta îi ajuta să prevină vreun a'tac neaşteptat sau vreo pătrundere. Pe de altă parte, îi părea rău că-Î lăsase pe Colocolov să plece. E adevărat că-l socotea vinovat de a nu fi controlat dacă s'au trimis ori nu cercetaşi, dar şi el însuşi ar fi putut să controleze.

Între timp, pe deal, călăreţii[1] îl înconjurară pe Colocolov.. Acesta dispăru o olipă în mulţime şi inima lui Parhomenco îngheţă. Gânduri de remuşcare îl munceau: „De ce i-am dat drumul ? De ce am permis

comandanţilor să meargă înainte ca nişte soldaţi în recunoaştere?”

— A apărut! — exclamă Rulbinstein. — Sunt de-ai noştri..

Într'adevăr, făptura înaltă a lui Colocolov se ivi din gloată. Vorbea aprins şi dădea din mâini. Călăreţii necunoscuţi se înmulţeau necontenit. Colocolov dispăru din nou.

— Câte puşti avem ? — întrebă Parhomenco.

— Păi, eu am una aici la picioare, — răspunse vizitiul.

— Dar bine, măi diavolilor, măcar o mitralieră să fi luat!

Parhomenco aruncă o privire înapoi, să vadă dacă dealul îl acoperă prea. mult. Dealul era înalt ca un perete şi se putea întâmpla ca batalionul nici să nu audă împuşcăturile. Dar peste râu, se via auzi oare sgomotul ?

Parhomenco se duse la căruţă şi îşi luă revolverul.

— Nu-s de ai noştri, Alexandru Iaoovlevici! — raportă agentul de legătură, apropiindu-se. — Suiţi-vă pe cal.

Parhomenco se mânie:

— Ce tot spui? Aşa ai învăţat? Să-ţi părăseşti tovarăşii? Să-l laşi pe seiful statului major? Tovarăşi, aşezaţi-vă spate în spate.

— Bine.! Da’ poartă căşti, — vorbi mirat Ruibinstein.

— Nu-s de-ai noştri, —’ repetă agentul de legătură cu o voce plângăreaţă: — Suiţi-vă pe cal. Alexandru Iaoovlevici..

— Ce m-ă tot plictiseşti ? — îl întrerupse Parhomenco.

Agentul de legătură se depărtă câţiva paşi, se mai uită odată la călăreţi şi apoi, scăpând brusc căpăstrul, .biciui în calul.negru ca pana corbului, al lui Parhomenco. Galul rămasa o clipă nemişcat, apoi se întoarse şi fugi înapoi către caii pe care-i simţea, -după .paşi, că se âpropiau de Zellionâi-Log.

— A ifugit calul, — s'trigă Zamelo.

— Prinde-l, prostule! — porunci Pamhomenoo aruncând o privire spre cal. — Şi spune-le călăreţilor noştri să execute o manevră de învăluire, iiar infanteria să .atace din spre pârău în direcţia noastră.

Agentul de legătură nu aştepta decât ordinul acesta. El spera să aducă repede ajutor şi să-l salveze pe Parhomenco. Porni în galop, gonind calul cât putea de tare. În .timp ce tropotul oaluluii se depărta, Parhomenco se adresă celorlalţi:

— Acum nu putem nici să.urcăm dealul şi nici să ajungem -la râu. Aşa că aveţi griljă de gloanţe, tovarăşi. Deşi cei din primele rânduri poartă căşti ca ale noastre, sun't totuşi convins că sunt oamenii tui Mahno.

De cum dispăru agentul de legătură, se auziră strigăte de

pretutindeni — din spatele magaizîilor acoperite cu paie şi din dosul caselor d!în -Buzovca — şi în aceeaşi clipă o mulţime aigi- ta'tă de călăreţi năvăli de pe deal. Patru'oameni, aşezaţi spiate **în** spate, ¡întâmpinară cu împuşcături această năvală. Trei din ei trăgeau cu revolverele, iar Parhomenco cu arma. Călăreţii goneau acum pe deasupra râpei; La capătul unul dirum lateral se iviră, şi căruţele lor.

îndată oe Parhomenco deschise focul, de pe căruţe, se auzi răspunsul mitralierelor.

— Ne salută Mahno! — grăi Parhomenco şi arătă spre un landou care se profila- elegant pe vârful dealului.

Ru'binstein, care stătea în dreapta tui Parhomenco, gemu cu glas subţire, oarecum copilăros, şi se prăbuşi la pământ. Zadarnic încercă să-şi ţină pântecele cu mâna, chipul lui îşi pierduse culoarea măslinie de mai înainte, devenind galben, ca de mort. Mâna i se crispă.

— A fost un tovarăş ibun, — şopti Parhomenco, aruncând arma golită de gloanţe şi scoţând revolverul.

Oamenii lui Mahno se retrăseseţă spre magazii şi numai câţiva dintre ei se târau pe brânci, trăgând di:n când în când. Parhomenco îl alese pe acela care er,a mai îndemânatec, îl lăsă să se apropie, întorcând capul şi pirefăcând-u-se că nu-l vede.

„Ehe, a trăit deajuns chiaburul ăsta”, gândi Parhomenco şi, întorcându-se -brusc, trase.

Omul lui Mahno sări în sus, apoi căzu la pământ, Parho- menco trase în altă direcţie- Încă unul din oamenii lui Malhno se prăvăli.

— Ah, ah, ah 1 — gemu cineva în apropiere. Beliaev, clătinând din cap, rănit în umăr şi la mână, se străduia în zadar, să-şi îndrepte revolverul spre inimă ; ar fii vrut să folosească ultimul glonte pentrfl sine.

Parhomenco îi prinse umărul în pumn şi-i vorbi:

— Oricum au să te ucidă, aşa că trage mai bine în ăla de colo care seamănă ou un popă, iar eu în vecinul lui. Şi Parho- menco arătă spre doi oameni cu părul lung care se tânau cu puştile în mână.

Beliaev trase. Oamenii se sbătură şi începură să urle. Privirile lui Parhomenco îl căutară pe Bogenhardt. Acesta, zăcea la picioarele lui, alătuiri de vizitiu. Un glonte îi găurise capul. Beliaev amuţise şi el.

„S’au dus tovarăşii toţi” gândi Parhomenco şi, ochind din nou pe unul din oamenii lui Mahno, apăsă cu degetul pe metalul rece care parcă-i luneca din mână.

Revolverul amuţise. Gloanţele se terminaseră. Aruncă revolverul şi scoase sabia. Spaţiul ticsit de oameni, panta galbenă caifenie a’ dealului, cele patru magazii, câţiva plopi, — totul lunecă într’o* parte,

se acoperi de o .ceaţă parcă arămie, apoi iarăşi se limpezi...

Parhomenco simţi că-i înţepeneşte partea dreaptă a corpului. Ţinând sabia în mâna dreaptă, încercă să-şi pipăie coastele cu stânga. Mâna se mişca însă greoaie, buimăcită parcă. La' fiecare mişcare avea impresia că pipăe o va'tâ lunecoasă, care-ii ■ scapă printre degete. Parhomenco încercă să-şi pună piciorul pe capna căruţei, oa să stea mai bine sprijinit şi să întâmpine aşa cum trebue primul duşman care se va apropia de căruţă, dar se pare că piciorul îi era prins suib cadavre sau poate fusese rănit.

„Or fi auzit băieţii ?” gândi Parhomenco şi întoarse cu greu capul, oa să privească dealul ipe careul ociborîse de curând.

Dealul er.a pustiu.

Iar de pe celălalt deal cobora landoul. Un om scund stătea în landou sprijinit în cârje, şi striga ceva nelămurit. Oamenii lui Mahno galopau, cu săbiile scoase, spre căruţa lui Parhomenco.

„Nu-i nimic, rămân cel de totdeauna, nu mă 'temi! îşi spuse Parihiomenoo, controlându-se pe sine. Mi se pare că sosesc şi băieţii, noştri... Parcă se mai aude un alt tropot”.

Omul eu cârje se îndreptă şi făcu semn eu mâna. Oamenii lui Maihno opriră caii la zece paşi de Parhomenco şi se dădură înlături. Landoul se apropia. O soră'de caritate îl’susţinea de braţ pe cel în cârje. Privind la. Pairhomenco cu ochii săi şterşi, Mahno strigă :

— Oine eşti ?

— Era şi timpul să mă cunoşti la faţă, — răspunse rair Parihomenco.

— Cine eşti ? întrebă din nou Mahno şi întinse mâna că'tre sora de caritate.

Ea îi dădu revolverul.

Parhomenco înţelese că Mahno aştepta delà el vorbe de îndurare pentruca apoi să poruncească să fie omorît. Parhomenco, însă, zâmbi, ridică sabia şi rosti cât putu de tare:

— Eu sunt Parhomenco, comandantul diviziei a paisprezecea, iar tu eşti un bandit. În numele Sovietelor, predă-'te.

Mahno trase.

Trupul uriaş al. lui Parhomenco căzu ¡greoi la pământ.

— Taie-l, — strigă Mahno.

În spatele dealului, două regimente ale brigăzii a doua se desfăşurau pentru a porni la atac. Regimentul lui Galvoron se apropia de podul de peste pârâu. Regimentul de mitralieri călări se strecura prin

vale ca să-i lovească pe oamenii lui. Mahno prin atac direct. Mahno era încercuit, În acest măcel îngrozitor delà Buzovca au fost ucişi nouă sute din oamenii lui Mahno şi majoritatea „tătucilor" ; au fost capturate toate convoaiele, o sută șaizeci de mitraliere, o tipografie, landoul, sora de caritate şi cârjele. Mahno, plângând amarnic, sări pe cal și împreună cu garda sa de o sută de oameni, reuşi să se strecoare printre rândurile unităţii descălecate pe malul pârâului, trecu apa şi scăpă. De ¡aci începu ¡fuga lui prin Ucraina, Basarabia, România, până în speluncile din Montmartre.

Ordinul fusese executat. Grupul lui Parhomenco împrăş- tiase bandele lui Mahno.

28

În ziua de şaisprezece Ianuarie 1921, se ţinu şedinţa plenară de doliu a sovietului deputaţilor de muncitori şi de ostaşi ai Armadei Roşii din Ecaterinoslav. Portretele Rozei Luxemburg şi al lui Karl Lielbkneoht, oare dominau tribuna, erau încadrate în 'negru. În ziua aceea se împlineau doi ani de când fuseseră omorîţi cei doi mari conducători ai proletariatului german.

În primele rânduri, printre soldaţii roşii şii muncitori, se afla Lamâcev. Cu singura lui mână, el o susţinea pe Haritina Grigorievna care[1] şedea cu capul plecat şi cu părul încâlcit, încărunţit dte atâta' suferinţă. Buzele ei şopteau :

— l-au adus trupul la comandament... Militarii: şi sătenii se strânseseră roată în jurul lui... Am ridicat paiele să-l văd, dar era atât de ciopârţit că n'am avut puterea sări privesc... Apoi Climent Efremiovici a trimis sicrie din Ecaterinoslav... Sicriele erau de plumb, însă prea scurte... Făcute pentru boieri. Câ't era el de mare şi de lung, nici n'.a încăput în cosciug şi au trebuit să-i aplece capul puţin într'o parte...

Lamâcev asculta buimăcit vorbele Haritinei, urmărind în acelaşi timp cu privirea la ce 6e petrecea în juru-i. În adâncul sufletului simţea o durere amară şi de nepotolit. I s,e părea că nimic nu-i adevărat din toate acestea, că-l chinuie acelaşi vis urât şi nesfârşit oare-l chinuise la spital atunci când i-au amputat mâna. I se părea că dintr'un moment îmtr'altul Parhomen- oo va trebui să apară şi să împrăştie toată această atmosferă groaznică şi apăsătoare.

Dar atmosfera aceea[1] nimicitoare nu se risipea. Lângă L.a-macev, to't atât de pailizi ca şi el, şedeau Liza, Gaivoron şi mulţi alţi prieteni de-a;i. lui Parhomenoo.

Vocea preşedintelui se auzi deodată :

— Tovarăşi! La toate jertfele de care vorbim, s'au mai adăugat acum altele: a fost ucis unul dintre .cei mai buni tovarăşi ai noştri, Alexandru Panhomenco. Propun să cinstim memoria lui intonând marşul funebru.

Toţi cei de faţă cântară „Internaţionala”. După aceea, orchestra în tonă marşul funebru.

» Preşedintele continuă:

— În amintirea tovarăşului Panhomenco, căzut în luptă,

va lua cuvântul tovarăşul Voroşilov, membru al Consiliului Militar Revoluţionar al Armatei dte cavalerie.

De pe chipu-l lui Voroşilov dispăruse parcă şi ultima' picătură de sânge. Era parcă îngheţat. Bl stătea lângă masă, cu un umăr uşor aplecat, ca şi cum ar mai Ifi simţit şi acum povara sicriului pe care îl dusese' la igroapă.

— Tovarăşi, — începu el. — Azi, la aniversarea a doi ani de la moartea năprasnică a marilor luptători comunişti Karl Liebknecht şi Roza Luxemburg, .gândul nostru se opreşte anume la amintirea acelor martiri care 6'au jertfit pentru Revoluţie[1], care şi-au dat viaţa pentru libertatea omenirii...

Vorlbi despre miile de ostaşi căzuţi ,pe nenumăratele câmpuri de bătaie, în lupta pentru apărarea socialismului. Apoi istorisi minunata viaţă a lui P.arhomenco până la moartea lui, povestind cu deamănuntul despre ifap'tele lui iglorioase şi despre năzuinţele lui.

— Acum, după ce toate .fronturile duşmane au fost lichidate, după oe visul acestui revoluţionar legendar s'a realizat şi toţi duşmanii noştri zac la pământ, tocmai acum, tovarăşi, 'după toate aceste victorii, Panhomenco a căzut în lup'ta cu banditîi.

În Ucraina, în această ţară care a suportat până de curând suferinţe, chinuri şi grozăvii .atât de mari, cum n'a mai îndu- ra't nicio ţară în lume, există o pătură a clasei burgheze şi anume chiaburii, care întreţin toate bandele de tâlhari, printre care se număra şi reprezentantul lor de frunte, „tătucul" Mahno. Chiaburii aceştia nădăjduesc că îşi vor clădi o împărăţie a lor, cihiaburească. 'lată cine-i duşmanul nostru, de mâna căruia a căzut, împreună cu alţi tovarăşi, şi Parhomenco. Fireşte că şi de acum încolo vom mai pierde luptători. Vom mai avea de dus o luptă mare şi cu chiaburimea.-

Şi Voroşilov povesti cum, cu câtva timp în urmă, chiaburii omorîseră un grup de şaisprezece geniştl veniţi într'un sat să repare linia telegrafică şi să întindă .firele pe stâlpi

— Sângele 'tovarăşilor noştri căzuţi ue cere să ne unim strâns şi să nimicim ,odată pentru totdeauna, aceste bande ticăloase de răufăcători. Şi astfel vom putea pune capăt ameninţărilor care planează .asupra vieţii tovarăşilor noştri, pemtruca după luptă, atunci când va veni ziua aşteptată, să se poată odihni în linişte. Sângele tovarăşilor noştri oere să fie răzbunat.

Moartea lui Parhornenco ne-a întărit voinţa de răzbunare. Şi-i vom nimici pe vrăjmaşii clasei muncitoare şi ai ţărănimii muncitoare, de

otfiunde ar veni 1

29

Era în anul 1924.

Gările arse şi distruse fuseseră reclădite. Aveau acum acoperişuri noi şi gergevele la fereşti. Zadarnic se învârtejea vântul puternic, aducând rafale de ploaie. Nu departe de gară se ridica un depou nou, din care ieşeau, lăsând în urma-lor pete de ulei, locomotive sgomotoase, cu oţelul şi alămurile strălucitoare, mândre parcă de petrolul ce-l purtau din belşug. Ele treceau râurile peste poduri noi şi cenuşii, oglindindu-se în apă ca nişte peşti nemaivăzuţi. Pe câmpii se legănau holdele bogate.

Pe la mijlocul verii anului 1924, un tânăr timid, îmbrăcat cu .o haină de ipiele lungă şi veche, care se vedea cât de colo că aparţinuse cândva unei persoane mai înalte decât el, intră în'tr'o casă mare, pe strada Vozdvijenca, unde se afla Comitetul Central al Partidului Comuhîst (bolşevic) Rus. Tânărul acesta era Vania, fiul cel mai mare al lui Alexandru[1] Parhornenco. El venise la Moscova pentru a se înscrie lin anul preparator la vreunul din institute. Neavând nici cameră, nici bursă, nici cunoştinţe îi adresase lui Stalin o scrisoare. Acum venea după răspuns.

Într'o cameră mare, câţiva secretari notau numele celor care doreau să intre la Stalin, Ferestrele erau deschise- Din stradă pătrundeau miresmele noi ale oraşului, de petrol şi pâine caldă, de căruţe şi automobile. Se auzea clopotul tramvaiului, care gonea cu atâta iuţeală şi cu un huruit atât de puternic, încât părea că răstoarnă toată strada. În camera cu tapete ca- fenii şi cu sobă de teracotă, aşteptau vreo patruzeci de oameni, deopotrivă de vârstnici şi impunători.

,,0 să am de aşteptat cel puţin şase ore, până-mi va veni rândul" îşi zise tânărul.

Dar în pragul uşii capitonate cu muşama, apăru secretarul. Apropiindu-se de tânăr, îi spu'se:

— Vanîa Parhornenco, vă rog să poftiţi la tovarăşul Stalin,

Stalin stătea în dosul biroului, lângă un fotoliu ţinând în

mână un plic alb. Faţa lui .gânditoare mai era încă cufundată în noianul de amintiri. II pofti pe tânăr să ia loc şi începu să-l întrebe despre familia lui Parhomenco, despre Haritina Grigo- rievna şi despre fratele lui mai mic.

— Dumneata, Vania, ştii unde-i Cremlinul ? — întrebă el cu glasul său liniştit. — Ia această scrisoare şi prezintă-te cu ea la Comitetul Executiv Central al întregii Rusii şi situaţia dumitale se va aranja. Trebue neapărat să-ţi continui studiile. — Stalin ieşi cu Vania în anticameră şi cu aceeaşi faţă îngândurată şi cufundată în amintiri, întrebă pe secretar:

— Spune-mi, te rog: n'avem cumva vreun formular, ca să-i dăm o autorizaţie de liberă trecere în Cremlin? Altfel, 6'ar putea să nu fie lăsat să intre.

În timp ce secretarul completa formularul, Stalin se uita la Vania, căutând parcă în trăsăturile lui asemănarea cu tatăl său. Apoi spuse:

— Ta'tăl dumitale a fost un revoluţionar şi un om minunat. Patria îi va păstra o veşnică amintire.

Vania îşi luă autorizaţia. Atunci Stalin, prinzându-i un umăr cu mâna, începu să-i explice amănunţit cum să ajungă la Cremlin: după ce iese din casă s'o ia .la dreapta în dreptul turnului Cutafia, apoi să treacă podul şi va dă de poarta Cremli- nului...

Şi îi tot explica, de parcă l-ar fi condus pe Vania pas cu pas până la clădirea Comitetului Executiv Central, deschizând parcă şi uşa în faţa lui. Apoi, luându-şi mâna de pe umărul lui, îi spuse cu blândeţe:

— învaţă Vania, învaţă ca şi cum tatăl dumitale ar fi încă în viaţă. El a înţeles că dacă un părinte cade în luptă, iar copiii rămân orfani, poporul e acela care devine părintele lor, iar poporul e nemuritor. El îşi va cuceri drepturile sale şi va învinge. Nu-i aşa, tovarăşe Parhomenco ? !

Cititorii sunt rugaţi să ne comunice observaţiile lor în legătură cu problemele ridicate în această carte. În ce fel le este de folos? Ce au de spus în privinţa traducerii ei?

Scrisorile se adresează Editurii ARLUS-Cartea Rusă (Serviciul Popularizării) Str. Nlcolae Filipescu Nr. 34 Bucureşti.

Dată la cules ; 12III 951. Bun de tipar: 5IV951 Tiraj: 15.100. Format: 61x86. Coala de tipar: 341/2. Coli de editură: 35.Clasificarea zecimală: 8 S - 8 = R. întreprinderea Poligrafică Nr. 15 (Universul)

C. SEDÂH

DAUKIA

Urmărind În cele mai semnificative aspecte viaţa căzăcimii din Transbaical —

înainte şi după Marea Revoluţie din Octombrie — C. Sedâh izbuteşte să zugrăvească în romanul „Dauria”, întreg viforul evenimentelor din anii 1905—1922, dând astfel literaturii o operă un larg suflu epic.

Subliniind ceea ce era specific în felul de trai al unei staniţe căzăceşti din Extremul Orient. Înfăţişând scene puternice, viu colorate, care pun În lumină actele de teroare, de perfidie şi de cruntă exploatare ale chiaburilor şi ale slugilor acestora; analizând adânc puternica zguduire produsă de Marea Revoluţie Socialistă, Sedâh face să trăiască în opera sa, tot patosul Războiului Civil, ascuţita ură de clasă a ţărănimii, turbata cruzime de fiară Încolţită a chiaburimii, precum şi adâncirea conflictelor dintre reprezentanţii generaţiilor de ţărani cazaci.

Dramatic, emoţionant redă Sedâh transformările adânci, petrecute în oamenii simpli, prinşi în şocul luptelor revoluţionare. Personajele cărţii sunt tipice pentru frământata epocă În care trăesc. Ele ilustrează cât a contribuit de hotărît Revoluţia la precizarea mentalităţilor, cât de viguros a grăbit ea transformarea oamenilor. În vijelia care a măturat de la putere clasa exploatatoare, aceştia au trebuit să-şi fixeze limpede poziţia de clasă, să lupte pentru victoria ideilor noi, sau odată trecuţi în rândul duşmanilor Puterii Sovietice, aü fost striviţi de roata istoriei.

Forţa conştiinţei de clasă a oamenilor noi, a bolşevicilor, legătura lor vie cu poporul muncitor, avântul cu care mobilizează massele la lupta dusă pentru socialism, eroismul cu care se jertfesc pentru cauza clasei muncitoare trăesc În romanul „Dauria" cu o intensitate Întâlnită numai În operile mari, epocale.

Nr. 90/951 Ul 180. -